

DUE DATE SLIP**GOVT. COLLEGE, LIBRARY**

KOTA (Raj)

Students can retain library books only for two weeks at the most

BORROWER S No	DUE DTATE	SIGNATURE

THE
KAUŚIKA SŪTRA
OF
ATHARVA VEDA

With extracts from the Commentaries
of Darila and Kṣava

MOTILAL BANARSIDASS
DELHI :: VARANASI :: PATNA

© MOTILAL BANARSIDASS

Head Office BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7
Branches 1 CHOWK VARANASI 1 (U P)
2 AS OK RAJPATH PATNA 4 (BIHAR)

1st Edition 1889 (Journal JAOS)
Reprint 1972
Price Rs 30 00

Printed in India

BY SHANTI LAL JAIN AT SHRI JAINENDRA PRESS BUNGALOW ROAD JAWAHAR
NAGAR DELHI 7 AND PUBLISHED BY SUNDARLAL JAIN FOR MOTILAL
BANARS DASS BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7

TO
WILLIAM DWIGHT WHITNEY
THE PIONEER OF VEDIC STUDIES
IN AMERICA

THIS WORK IS DEDICATED
BY HIS FAITHFUL PUPIL AND FRIEND

Preface.

The materials, upon which this edition of the *Kāuṣika sūtra* is based, represent as exhaustive a collection of MS authority, as it was possible for the editor to make. Such MSS of the text, commentary, paddhatis, and other accessory literature, as are in the possession of libraries or individual scholars in Europe, were used, it is believed, without omitting anything very valuable. And no little effort was expended to secure as much as possible, if not every thing, of value, known to exist in India up to the present time.

Thanks are due in many quarters for advice, help, and cooperation. First, to the authorities of the Royal Library in Berlin, and to the Educational Department of the Bombay Government headed by its director, K M Chatfield Esq. Without the enlightened liberality of these two institutions, a work of this sort would have been well nigh impossible for an American scholar. Professors William Dwight Whitney of Yale College, and Rudolf von Roth of Tübingen granted freely the use of such materials, as were in their hands, along with other aid. Through the disinterested efforts of Rao Bahadur Shaukar Pandurang Pandit, the Oriental translator to the government in India, and honorary member of the American Oriental Society, I was enabled to present in the appendix extracts from the paddhati of Keçava — an exegetical aid second only to the commentary of Dārila. I am also indebted variously to Professors Albrecht Weber of Berlin, and Georg Bühler of Vienna, and

to Dr Johannes Klatt of the Royal Library at Berlin His excellency, Dr Otto von Böhtlingk, Member of the Imperial Academy of Sciences at St Petersburg lightened the burden of the work by reading one proof and he also favored me with many valuable remarks springing from his exhaustive knowledge of the language, and his keen philological insight. To him I owe an especial debt of gratitude

Baltimore, May 1889

MAURICE BLOOMFIELD

Contents of the Introduction.

- i The materials for the edition of the text.
 - ii The composition of the sūtra.
 - iii The relation of the Kaṇḍika to its saṃhitā
 - iv The lexicon of the sūtra and its commentaries
 - v. Grammatical and orthographical notes
-

Introduction.

i The materials for the edition of the text.

The following MSS of the text commentaries, and other accessory literature were used for this first edition of the sutra of Kāuṣika

a Manuscripts of the text

1 K (Kielhorn) Nr 86 (p 55) catalogued in F Kielhorn's Report to K. M. Chatfield Esq on the search for Sanskrit MSS in the Bombay Presidency during the year 1880—1881. A good carefully written MS of 123 folios 8 lines to the page, 1750 ślokas according to a statement upon the wrapper. Colophon *svastī śrī samvat 1708 varse karitikaśūda (1) 10 raodū adyeha śrī mārhañ pūratāstavyam abhyamtaranāgarajñāṣya tricaḍi śrī 5 civaṣṣat jaya lrsuena (Cod jaya) svayam likhitam idam | śubham bhavatu | adyeha maḥ balipuratāstavyam abhyamtaranāgarajñāṣya | pañcakaḥpi ganapatyabhratrgaṇ gadharabhrāttrahaghaṭa (1 for -rāgl aṭa ?) jibhrā-tṛgadadharabhrātṛidyādharapaṭhanartham* For the meaning of *pañcakaḥpi* see p LVII

2 P (Puna) Collated by Professor Rudolph von Roth in Tübingen in the year 1874, from a MS of the Pūna Deccan College. The MS consists of two parts. The first half contains 41 folios and ends with the following colophon *utī śr kauṣike saptaṃ dhyāyāḥ samāptah | samvat 1740 varse śale 1606 pravartamāne adyeha brugu (1) ksetramal aprabhust'ane dave śrī 5 ja akrvaṣuṭadevokṣeṇena likhitam | samvat sattaraṣṭāṣṭavarṣe śale śloṣe (1) sampravartamāne phālgunavadi 10 śukrena likhitam kōuṣikam pūrvardham likhitam asti*

The second part in 44 folios ends: *svasti samvat 1740 | varṣe śāke 1606 | pravarṭamāne cātroṣṭhi dābudhe adyeha brughuketrā āstaryam dāte ॥ 5 jayakṛṣṇasutadevakṛṣṇena likhitam | aparaṁ pustakam rīkṣja śodhanīyam eadā budhāḥ | hīnādhyāis tarāir varnāir asmākam duṣṭam na he .*

3. Bh (Bharūch) MS or fol 894, nr 1493 (p 84) in A. Weber's *Verzeichniss der Sanskrit und Prākṛit-Handschriften*, vol II (Berlin 1886) 67 folios of 10 lines a page. The MS, presented by Professor Bühler to the Royal Library at Berlin, is a copy of a codex from Bharūch, belonging to the government of Bombay (collection of 1870-71). See G. Bühler, *A catalogue of Sanskrit Manuscripts contained in the private Libraries of Gujarāt, Kāthiāwad, Kachchh, Sindh and Khāndesh*. Fascicle I, Bombay 1871, Nr 178 (p 172) *Samvat 1718*. In the possession of Deva Nārābherāma in Bharūch. P and Bh exhibit identical readings down to the most minute details, KPBh stand out as a group related to one another, and not infrequently they are at variance with the remaining MSS of the text.

4. Ch (Chambers) A MS of the Chambers collection (Nr 119) in the possession of the Royal Library at Berlin, cf. *Die Handschriften-Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek. Fester Band Verzeichniss der Sanskrit Handschriften*, Berlin 1803, Nr 262 (p 80). 143 folios. Colophon: *samvat 1670 | kāṣyāpā gāṅgāsāṁipānī tīrṣṭarasaṁnidhāu | bhāṣagaṅgādhareṇa likhitam*. Both the original and a copy in the possession of Professor Whitney were used by the editor. For the character of the MS cf. Haas, *Ind. Stud.* v, p 378.

5. E (Elphinstone) A copy of a MS of Elphinstone College, made for Professor v. Roth through the mediation of Prof. Kielhorn. Upon this MS Roth afterwards collated P (Nr 2) and Bi (Nr. 6), and the readings of these three MSS were in turn collated by the editor in Tübingen in June 1882 upon a transliterated copy of Ch (Nr. 4), belonging to Professor Whitney, and kindly loaned to him. 43 folios of 13 lines a page. Colophon: *māghakṛṣṇatṛītyām (1) tithāu adumyārāsare śāledhānaśāke 1792 tasmān dīne idam pustakam saṁdṛpitam . . .* The MS. is of inferior value and seems to stand in

some genetic relation to Ch, as it shares many readings and blunders with the latter

6 B₁ (Bikanir) Collation, made in 1878 by Prof v Roth of Nr 91 in the library of the Maharāja of Bikanir 91 folios of 8 lines a page Colophon *saṃvat 1735 | varṣe margaścrauçudī 4 gurudine | rī pattanānagare likhitaṃ | grāṃthāgrāṃ 1800 | mahārāja anuṃpa-
sīṇhājīvijemrajye* (1) *śubham bhavatu* A MS of fair value

7 Bū (Bübler) A modern copy belonging to the Bombay government, Nr 150 of the collection of 1879—80 The first few *kaṇḍikās* are corrected, beyond that it is extremely faulty Colophon *likhāṛṇe 'a(m)trikam ajīttatanayakṛprarāmālikhātitaṃ kaṣṇpurī ma-
dhye idam pustakam paṃcolīramakṣenasya dattam kṛṣṇāpāṇam śrīr-
astu* The number of *ślokaś*, as stated on the wrapper, is 1700

8 Ku (Kuhn) A fragment embracing the last five *adhyayas* (x—xiv) belonging originally to Adalbert Kuhn, and now in the possession of Professor Ernst Kuhn of München

b The bhāṣya of Dārila

9 D (text) and D (schol) The commentary of Dārila bhāṭṭa, a single fragmentary codex of which exists in Europe in the Royal Library at Berlin It forms part of a batch of Atharvan texts, presented to that institution by Professor Eggeling Cf Die Handschriften Verzeichnisse der kgl Bibliothek, Vol v Verzeichniss der Sanskrit und Prākṛit-Handschriften von A Weber, Vol II, Nr 1494 (p 80) MS or oct 343^d It consists of 136 folios of 11—12 lines a page The title is *Kauṣika bhāṣya*, and it extends to the end of the second *kaṇḍika* of *adhyaya* vi (*kaṇḍika* 48 in the continuous count) Here the text is treated as though fairly at an end, at least as far as the immediate source of this copy is concerned, inasmuch as the colophon, date and number of *ślokaś* by which the text is measured are given at the end *maḥāvedarthaṭīkā upādhyayaṭatsaṣarmanah prapāu-
trasya bhāṭṭadārīlakṛtāu kauṣikabhāṣye saṃthe 'dhyaye deṭīyā kaṇḍikā
saṃdṛptā || bhagapṛstikāṭigṛīṭā stabdhadrstir adhomukham | kṛṣṇena li-
khitaṃ grāṃtha(m) yātnena paripālayet || śoke 1762 śarvarīnamasam
vatsare aṣāḍhaṣuklātrayodaśi rativatsare samapto 'yam grāṃthah ||*

granthasamākhyā 3790 Dārila is mentioned frequently in the pad-dhati of Keçava (Nr 15) and occasionally in the Atharvaṅgiya pad-dhati (Nr 13), but Vatsaçarman, his grandfather, is known hitherto only from Dārila's work 'pādas of the teacher Vatsaçarman' (*pāda upādhyāyavatsaçarmanah*) are cited several times, e g at 32 26 (fol 101 b l 6), 35 6 (fol 105 b, l 8), 46 48 (fol 129 a, l 1), 47 9 (fol 136 a l 8) Very high praise is bestowed upon Vatsaçarman in a cloka cited at 6 37 (fol 34 a, l 4) *na tena tulyah suhyd asti kaçcin na sarvakarmapratimo 'sti rājan | na mātytulyah krocid asti bandhur na vatsaçarmapratimo 'sti (rī)drām*. Through the kindness of Dr. Johannes Klatt, the custos of the Indian department of the Royal Library at Berlin the editor was enabled to obtain a copy of the MS which was afterwards compared and corrected by himself during his stay in Berlin in the summer of 1884 The copy will be turned over in due time to the library of the American Oriental Society The text is very corrupt, and the comment often very obscure no attempt has been made to restore the manifold corruptions in this text, or in any of the pādhdhatis to be mentioned below. A better picture of the character and value of such an exegetic help is rendered by presenting the text as it is, rather than by attempting to restore * throughout individual emendations and suggestions, whenever given, are bracketed On the whole Dārila's work forms the most valuable single factor in the present edition The MSS of the text do not divide the sūtras, and that is the principal difficulty in the more obscure parts of the text For this, for the exegesis of many difficult passages and for the explanation of many words the text is of paramount importance cf p xxiifg

11 The same The only printed notice of the existence in India of a commentary to the sūtra is found in Martin Haug's report on his journey in Guzerat in the winter of 1863—1864, an extract from which is printed in *Ind Stud* ix, p 174 Haug simply mentions, that he saw in Broach a MS of the sūtra with the commentary, without stating the name of the commentator. Through the kindness of the Oriental translator to the government, Rāo Bahadur

Shankar Pandurang Pandit, an honorary member of the American Oriental Society, the editor was enabled to compare a second MS of the *bhāṣya* of Dārila. The owner is an Atharva *vaidika* named Venkaj Bhatji Gore, alias Venku Daji, who lives at Sangli in the South Maratha country. The MS is modern beautifully written, and carefully corrected, consists of 200 folios of 9 lines to the page, and goes just as far as the Berlin codex namely to the end of *kaṇḍ* 48. Moreover it repeats with such absolute fidelity the portentous mass of corruptions, which characterize that codex, as to render certain the conclusion that both go back to the same source: they seem both to be very faithful copies of the same original. This MS therefore in no way benefited the edition: there was no occasion to distinguish it from the preceding. The colophon of this MS is identical with that of the Berlin codex, excepting the date: *śake 1751 bhāṣapadaçuddha-deśityam mandatācare samāpto yam gramthah | gramthasamkhyā 3790*

Mr Shankar P Pandit also has in use for his forthcoming edition of Śāyana's commentary to the Atharva Veda another MS of Dārila, which he compared with the Sangh MS, sent to me. This also ends at *kaṇḍ* 48, and hails from the same source. The natural conclusion to be derived from this noteworthy coincidence would seem to be either that Dārila did not comment beyond *kaṇḍ* 48, or that a part of his work is lost. The former alternative is however set aside by the testimony of Keçava (Nr 15), who mentions Dārila's opinion (*ita dārilamatam*) on passages beyond, as well as within the first 48 *kaṇḍikas*: see e g 31 7, 40 10 54 15 58 20: probably also at 43 3 and 120 (under the designation *bhāṣyakāra*). On the other hand it seems growingly unlikely that the complete commentary of Dārila will yet be found. Dārila is probably the only one who wrote a commentary to the *Kauçika* in the ordinary sense of the word. Keçava's work is a *paddhati*: he rarely explains single words or the language of the *sūtra* in general, but merely aims to make clearer, usually by expansion the rites enjoined by the *sūtra*, to readers acquainted with its language. Two *bhāṣyakāras*, named Bhadra and Rudra, are mentioned in the Atharvaṣiṇi *paddhati* (Nr 13;

cf J A O S xi, p 376, note 5), and very frequently by Keçava; since however several quotations from them are metrical, we may suppose that they were authors of *smṛti* works holding perhaps the same relation to Kāuṣika, as the Karmapradīpa or Chandogāparīṣiṣṭa of Kātyāyana to the sūtra of Gobhila in the Sama Veda. The search for a correct and complete MS of Darila is therefore of prime importance for the advance of Atharvamic studies.

c *The paddhatīs*

12 Daça Kar. The title of a paddhatī to certain selected parts of the Kauṣika is *daça karmāṇi brahmavedoktāṇi*. It is nr 153 of the Bombay government's collection of 1879—1880, and restricts itself to those parts of the Kauṣika, which treat strictly speaking of house-ritual only. It begins with the *Āyatantra* (cf Kauç 1 6, 137), and then turns to the *samskāras*, from the *garbhadhāna* to the *caturthīkarma* (Kauç. 53—58, 70—75), citing the mantras in full, and with the regular accent marks in red. Those parts of the Kauṣika, which are more especially Atharvamic in their character (see below under ii), it does not touch upon at any point. The MS is very modern, and exhibits the following colophon: *samvat 1867 kṛttikamāse śuklapakṣe 6 bhṛguḍāre adyeḥa niddhapurvāstanyam udīcyajñāṭīya śuklasukharāma-atmayahṛdayarāmālikhitaṁ | pañhanārtham punocolīrāmākṛṇṇa | idam pustakam carānastikṣetre kaçyam lipikṛtaṁ | ādviçveçvarasamipe |*. A text called *Daça karmāṇi* also a paddhatī, describing house ceremonies, has been published in India, and a copy of it can be found at the Royal Library at Berlin. It has no connection with the Atharva-Veda.

13 Ath Paddh. The conventional designation *Atharvāṇīya-paddhatī* is the title of a text, of which there are two modern MSS in the Royal Library at Berlin. Cf *Die Handschriften Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek zu Berlin*, vol v. *Verzeichniss der Sanskrit- und Prākṛit Handschriften* von A. Weber, vol ii, nrs 1495 and 1496 (pp 86, 87), also J A O S vol xi, p 375. The text is a paddhatī, considerably more extensive than the *Daça karmāṇi*, but also almost entirely restricted to *gr̥hya* practices, in the manner of the other

grhya sūtras, omitting in general the Atharvānic rites proper. The text begins with the statement *atharvavedasya samhitasāvidher eva-rānam kṛiyate*, and adheres in general in its introduction to the text of the paddhati of Keçava—the extracts from the latter, given in the appendix to our edition, pp 307-308, present a sufficient account of the introduction. This is followed by comments on the paribhasa sūtra* at the beginning of the Kauçika (i 1-19) while the more important, characteristically Atharvānic paribhasas, contained in kaṇḍikas 7, 8, are ignored. Then are treated in the order stated the *ajñatantra*, here called *brhatkuçamḍika* [sic *brhatkuçamḍika samoptah* (!) cf the word *kuçamḍika* in Weber's Verzeichniss vii 1 nr 1203, p 300] with its appendix the *uttaratantra*, this is followed by the following *sam-skārās* *garbhadhana* *pūṣarāna*, *śimantonmayasa* *jātakarma*, *namā-larāna*, *nirṇayana*, *annapraçana* *godāna* *cūḍākarāna*, *upanayana*, [with *vedavṛata*, *kalpavṛata*, *mygāruvṛata* (!), *viśāsahuvṛata* (cf AV xvii 1 5)], *samantartana*, *enala* with the *madhuparka* inserted (as in the Daça karmaḥ: Kāthaka grhya, and Manava grhya*), *caturthi-karma* with the *madughamaniprayaścitta* as appendix.** Then the *loglu-çalakarma* (Kauç 23), *brhacchālakarma* (Kauç. 43 3 fg) *çantiyudaka* (Kāuç 9), *saṁ patilama* (karma) *pustikama* (karma) *abhicara*, *erddhi-çrāddha* *dāhanavṛdhi* (with *asthisameçayana**, *puṣadāna* *soḍaçoḥpacāra*, and *erçotsarga* (Kāuç 24 19fg)

The text quotes the usual Atharvan literature: *Gopatha brahmana*, *Vāitana sūtra*, *Nakṣatra-kalpa*, *Aṅgīrasa kalpa*, and the *pari-çistas* also such stockbooks as *Manu* and the *Karmapradīpa*. Further there is mentioned an *acarya* Upavarsa an author of *mīmāṃsa*, a work called the *Pancapaṇīka* (cf Dar at Kauç 8 22 note, and Bohtlingk's lexicon, e v), and the *paddhatī kara* Keçava (nr 15). It also cites Darila and two other commentators, Bhadra and Rudra (*darilo rudrabhadraū ca trayas te bhāṣyakaraḥ*), and finally Paṭhīnasi. For all of these see nr 15.

* See P. A. O. S. for October 1883, p vii, Jolly, Das Dharma-sūtra des Viṣṇu und das Kāthaka grhyasūtra, Proceedings of the Munich Academy, June 1889, p 76.

** Cf Ath. Pariç 37 9, Ind. Stud v 404.

14 Antyeṣṭi Nr 152 of the Bombay government's collection of 1879—1880 is a paddhati on the burial ceremony, bearing on the wrapper the title *atī aratadasya antyeṣṭikarma sapṇḍikaranāntakarmātharatadasya* 23 folios oblong, 10 lines a page, 608 ślokaś The MS hails from Ahmedabad (*amadhābād*) and has the following colophon *ribhāgapāṇṇicolikṣṇasut hartharapothanārtham* On the first leaf *pancolikṣṇatibhāga* No date The text bears largely upon *adhyāya xi*, but it contains also incidentally an account of the *Ājatantra* under the name *kuṣaṇḍikākarma* (cf above under 13), and the *erṣotsarga*

15 Keçava Through the kind offices of Mr Shankar P Pandit I was enabled to add in the appendix extracts from the paddhati of Keçava, the Keçavi The MS, to which I had access, is the copy of a codex in the possession of that scholar, which he had made for my use in this work Though a hasty copy of an apparently far from faultless original, the extracts given, it is believed, exhaust pretty well the contributions to the exegesis of the sūtra, to be derived from this source My copy consists of 336 folios, of 12—13 lines a page The comments become shorter and shorter as the work advances, and end with *adhyāya xiii*, parts of *adhyāya xiv* having been treated along with earlier chapters of the text, e g the *Ājatantra*, *Kāuṣ xiv 1* (137), along with *Kāuṣ 1—6*, the *oṣṭakā* ceremony, *Kāuṣ xiv 2* (1*8), along with *Kāuṣ 19 23* The extent, to which the treatment becomes more and more hurried towards the end, may be understood in the light of the fact that *adhyāyas i—vii* absorb 275 of the 336 folios of the MS used here At the end of *adhy xi* there is the following colophon *samvat 1680 prarartamāne māgharādī paṇṇamī cūkre stasya nirikṣanārtham tathātmajaganeṣasyāralokanārtham idam samī utācidheḥ kāuṣīkenoktam bhāṣyam yāhyānagare sāmragapuravānna tathā śaunakīśākhādhyāyina ganeṣanāmlōkhyādatena ca cīr astu subham bharatu* At the end of the codex are the following words *iti cīr gṛhyapaddhati(h) sampūrnah samāptah | samvat 1883 nāmāgasaramāse cūlapakṣe aṣṭomyān tavīcāstare lūkītam granthasampūrnah (ṭ)*.

The explanations given by Keçava aim at the expansion of the ritual as presented by Kauçika rather than towards an explanation of the words — cases are not wanting however, in which individual words are explained usually in a satisfactory manner — cf below p xlvifg. Occasionally, e.g. at 29 1a, 31 6 19, 40 16 Keçava differs more or less widely with Darila. Keçava seems to have command of a pretty wide range of authorities especially of those within the limits of AV literature. He recognizes the tradition, according to which the schools of the AV are nine in number (*nava bhedaḥ* 1 1) and reports in accordance with the Ath Paddh. that the Kauçika (*samhitāvidhā*) is the sūtra of four çakhas, the *çāunakīya* at the head (cf J A O S xi 377). He cites Upavarsa (1 8) Manu (6 28) a *gobhila brāhmaṇa* (2 18) Mahakī (fol 307 1 1, cf Ath Pariç 24 10, 46 3, Vauçabr 6) the school of the *caranarāḍyas* (6 37 cf below, p xxxvi and Ind Stud iii 277), the five kalpas of the AV (see J A O S xi 376fg, Keç 1 8, 39 a—12, 46 2a 47 2, 56 a the Ath Pariçistas (e.g. 7 10). More important is the fact that he cites familiarly the following four authorities — Darila, Rudra, Bhadra and Paithinasi. Keç., like Ath Paddh., states explicitly, that Darila, Rudra, and Bhadra are the three commentators of the Kauçika (see adhvaya vi, end *ebhik tribhir bhasyakarah kauçiko vicaritah*).

The interesting fact that Keçava quotes Darila not only in the first 48 kandikas but also beyond kandika 48, has been mentioned above. Rudra and Bhadra seem to be commentaries, somewhat in the style of smṛtis for metrical passages are quoted from Rudra at 49 3—27 (p 357), and from Bhadra at 9, end (p 317) 36 end (p 338). Rudra is quoted in addition at 7 14, 31 7, 46 9 58 70 Bhadra at 6 37 49 end (p 353), 58 20. Both are occasionally opposed to Darila, e.g. at 58 90. Rudra is quoted also by Sāyana in his commentary to the AV, e.g. in the introduction p 27 of Shankar's edition, and p 5 of the text. But little has been learned about Paithinasi, since attention was drawn to him by the editor in the J.A.O. xi 377. In Ath Paddh. at Kauç 9 9 — the passage is not excerpted in this edition — he is

vol. II, nr 1497 p 87fg. Two more have already been alluded to under nr 16. Some of the texts of this collection, as the *ṛṣotsarga* (19), the *śāyām indramāḥa sara* (20), the *ganamala* (34) and the *adḥuta*-texts (67, 70—74), bear directly upon corresponding passages in the Kāuṣika pratikas of Atharvan mantras are employed very generally. Once, in the appendix to the Nakṣatralakṣa, which figures as the first parṇīṣṭa, there occurs in sakalapatha a version of AV (Çāunakīya-çakḥā) vi 128, which appears also in the Kashmirian çakḥā see Roth, Der Atharva Veda in Kaschmir, p 12, note, and the editor Seven Hymns of the AV p. 19fg (American Journal of Philology, vol. VII nr 4, p 455fg). In general the parṇīṣṭas yield but very little which directly elucidates the text, either of the AV, or its sūtras.

c Portions of the text previously edited

Adhyāya x, which contains the wedding rites has been edited, translated, and annotated by Dr E Haas in the Indische Studien, vol. V p 267—412. The author's translation and notes are supplemented by Professor Weber. Adhyāya XIII the book on omens and portents, has been edited, translated and annotated by Weber, in the transactions of the Royal Academy at Berlin 1859 Zwei vedische Texte über Omnia und Portenta pp. 344fg. Both scholars are entitled to praise and thanks for their excellent presentations of these parts of the text, based as they were on the single Chambers MS (nr 4 above).

ii The composition of the sūtra.

The sūtra of Kāuṣika differs from all other known sūtras in the scope of the practices which it has elaborated for the use of the members of the school to which it pertains. It is not a *grānta-sūtra* this function is performed for the school of Çaunaka in the AV by the so-called Vātana sūtra (or Vitana kalpa cf J. A. O. S. vol. XI p 37), as may be seen at once by comparing the treatment of the new-moon and full moon sacrifices, described by each text. Kāuṣ. 1—6, Vait. 1—4. The terminology connected with *grānta* practices is wanting the words *lo'ar*, *adīcaryu* and *ud-gā-ar*, in their technical meanings, do not occur in the entire text of

the Kāṇḍika, and the *grāta* fires are employed only occasionally and secondarily, e g 22 14, 57 6, 70 9—12, 71 1—6, 77 23, 80 18—23, 81 31 3', 88 20, 89 10. The *agrīotra* is mentioned twice 72 43, 80 25.

Nor is the text a *grhya-sūtra* in the ordinary sense of the word. It contains, to be sure, all the salient practices, which are regularly treated in such texts: notably the sacraments (*samskara*) from conception, through marriage to death, also the *madhuparka*, *ajjatantra*, etc. But these do not occupy the most prominent position in the work: they seem to me pretty clearly absorbed, probably in some secondary manner, possibly at a later period, into the main body of the work. This cannot be described otherwise, than by saying that it is a *sūtra* of the AV, i e. an account in *sūtra* form, of the practices implied along with the recitation of the individual Atharvan hymns: the recitation and the practice, or perhaps, to speak more cautiously, some practice of which the *sūtra* gives a later-developed form, of course went hand in hand from earliest times. And even if we should shrink from regarding the Atharva *sūtras* as the nucleus of the work about which the other parts were gathered later, because the *grhya-sūtras* represent a larger proportion of the bulk of its subject-matter, we may at any rate safely speak of the Kāṇḍika as a mixture of two distinct kinds of *sūtras*: Atharva-*sūtras* and *grhya-sūtras*. This distinction will be adhered to in the following discussion.

No tradition as to time and place of composition is extant. We have only two dates of relative chronology within the literature of the Atharvan itself. First the mantra or hymnal period is pretty well concluded. The text presupposes the *sambhita* of the Çannaka *çakha* as will be shown pretty conclusively below p xxxvii, it seems also to be acquainted with materials hailing from the Hāshmir *çakhā* (see Roth *Der Atharva Veda in Kaschmir* p 23). If the report of Keçava and the Atharvaniya *paddhati* — see the introductions to these *paddhatis* and J A O S xi p 377 — that this *sūtra* contains the practices in vogue in four *çakhas* of the AV, the Çannakiya etc. is true: we may go so far as to suppose that the various redactions of Atharvan materials in most, if not all, the schools

of that Veda were in the main finished at the time when the practices, reported in the Kāṇḍika, were put into sūtra form. Secondly, this sūtra is prior to, and is presupposed by the Vāitana sūtra etc. This conclusion has been established beyond doubt: it is believed, by the editor in his article On the position of the Vāitana sūtra in the literature of the AV J A O S xi p 375 fg. The Vāitana is the gr̥anta manual of the Atharvavedins composed at a time when their efforts to establish themselves as an orthodox Vedic school rendered imperative the possession of an independent treatise on the Vedic sacrifices. How long a period elapsed between the redaction of the Kāṇḍika and that of the Vāitana it is impossible to state, I would only express the belief which has grown with prolonged study that the sūtra of Kāṇḍika also represents a rather late product of the efforts to put into exact easily remembered form the traditional practices of the Atharvan. This must not be misunderstood to imply that the practices themselves are necessarily modern: it lies in the nature of this Veda that recitation and practice go hand in hand, many hymns of the Atharvan become impossible without actual manipulation of the objects mentioned in them.

The redaction of the Kāṇḍika may have been a single one: all the materials which go to make up our text, may at a given period have been collected for the first time into that well defined collection which we have before us. I do not venture to assert that there was a time, when there existed a *corresponding* treatise of approximately the same scope, which would justify us in speaking of an earlier form of the text or in claiming, that certain parts were added after the text left the hands of the last redactors. But I propose to show, that the materials, which were collected for this sūtra, must have come from different sources, of somewhat individual character, and that these were not worked over by our redaction in a manner so perfect, as to efface the marks of different time and different workmanship.

The thirteenth adhyāya, the book on omens and portents betrays its individuality chiefly by a certain remoteness of its subject-

matter from that of the *sambhita*. Unlike the Atharvantic parts of the *sūtra*, which are defined below it presents its own hymn material: the mantras from the *AV*, cited by their pratikas, play a palpably secondary role in appeasing the ill effects of each separate portentous occurrence. The style of the *adhyaia* is of a breadth and diffuseness which is altogether foreign to *sūtra* works proper: it broaches very closely upon the diction of the prose *pariṣistas*. One would look in vain in the Atharva *sūtras* for an expression like *lapāle nṛārā bhārantī* = *aṅgaralakapala* 130 1 or *catasro dhenava upakṛpta bhāva ti śi eta kṛsna rohini surūpā caturthī* 120 1 126 3. The passage *uttaram (prancam) idhmam upasamadhā ja* etc. is repeated in full, and only with slight variations, at 94 10fg, 106 4 fg, 109 3fg, 111 1 fg, 120 3fg, 126 7 fg, 130 4fg: proper *sūtra* style would demand only an allusion to the practice in every passage succeeding 94 10fg. Cf. e.g. 11 1 1 14 24 1 7, 16 23, 31 16 86 23 29 87 28 etc. At 76 24, 30 24 the rites described at 41 1 fg seem even to be anticipated in a condensed form. At 9 7 the passage *ape 'ta etu nirrtir ity etena sūktena* with the hymn given in *sakalapāṭha* in the following passage, is of a comfortable breadth out of keeping with *sūtra* language. The same may be said of *et na sūktena* at 10 3 100 3, 102 4, 107 1, 108 1 109 3 110 2 11 3 4 (the same phrase twice) 118 1 124 6 125 3 129 3 130 1 133 2. At 126 9 the phrase *etena sūktena* follows the pratika of v 1 4 and seems to indicate the hymn from verse 4 to the end. The same may be said of *etabl ya sūktabhyam* at 104 3 113 3, 123 1 133 2 *etam trbhā sūktā h* at 133 1 *ity etadbhā* (sc *igbhā*) at 136 6 *etj etabh catasr b r* (sc *ṛgbhā*) at 119 1. At 127 4 the phrase *iti catasrbhā* (sc *igbhā*) is employed, although the hymn contains just four verses: and the ordinary usage of *sūtra* style would be content to express the same thing by the pratika of the first verse alone. The laxity of the style, appears pointedly if we confront *iti tatrā h*, at 1 0 3, with *ity etabl ya catasrbhā* at 119 1. A similar breadth and looseness of style will be exhibited below in connection with other parts of text which do not belong to what has been styled the Atharva *sūtra* proper but they do

not operate to anything like the extent, to which they appear here they are especially characteristic of adhyaya xiii. The fact, finally, that this part of the text is introduced by a table of contents in *kandikā* 93, would seem to point strongly, towards the independent composition of the book on omens and portents in that case the work must have been incorporated by the redactors of the text, in its final form. Such, in fact is the opinion of Professor Weber in his treatise, *Zwei Vedische Texte über Omina und Portenta*, Transactions of the Royal Academy of Berlin 1858, pp. 345-384.

I see no reason for doubting this view. It will appear in the sequel that the *Kauçika* is composed of various strata, which have not been worked over so evenly by the author of the *sūtra*, as to efface the marks of separate authorship, although all the materials, hailing as they do from the same or closely kindred schools, have much in common and although there are evident attempts on the part of the author of the *sūtra* at assimilating all the materials, which he has incorporated into his work. The familiar employment in *adhyāya* xiii of the *cātanagana* (136-9), the *matrnamāni sūktāni* (94-15, 95-4, 96-3, 101-3, 114-3, 136-9) the *vāstorpāṭhyani sūktāni* (120-9) proves, either a knowledge of the rest of the work — these *ganās* are described at 8-23 fg. — or at least a familiarity with the leading technical terms of the school. At 118-1 a mantra selection, which does not hail from the *Çāunakiya* *śambhita*, is cited with its *pratīka* only this can be accounted for only by the fact that it has been quoted previously in *sakalapāṭha* at 91-1, i.e. prior to *adhy.* xiii, of the *pratīka bhāratam nāḥ samanasāu samakatau* at 133-7 which is based upon the *sakalapāṭha* at 108-2, or elsewhere the *pratīka idarā-tarāja*, at 18-30 which is based upon the *sakalapāṭha* at 42-17. This is in all probability an instance, in which the redactor has succeeded in assimilating his materials, whereas he seems to have failed of this result, when he quotes in full the mantra *ayāc ca 'gne 'ai* etc. at 97-4, although it has appeared previously in *sakalapāṭha* at 5-12; or, leaving aside *adhyaya* xiii, when he presents twice in *sakalapāṭha* the mantra *caha vapam jātatedah* etc., at 45-14 and 84-1. Still less successful was he in

carrying out *sūtra* methods when he left in his final redaction the mantra *irataṣi irataḥpataye* in *śakalapāṭha* at 4° 16 whereas the *pratikā* occurs previously at 6 1° see below p xxviii. A *sūtra*-work in order to be consistent, must have reversed this relation. Another instance of uneven finish is furnished by 137 *ad* where the *pratikās* of three successive verses are given at ^o 41 the *pratikā* of the first of these, followed by *di t-rtiḥ* is quoted under essentially the same circumstances.

Very likely the book on omens and portents once upon a time existed separately somewhere in Atharvian quarters and was incorporated into the *Kṛucika* owing to the general fitness of the subject matter in such a collection. Similarly there were incorporated into *Par Gr* three chapters on omens and portents which were excluded, perhaps unjustly by the editor Professor Stenzler see Speyer *Bemerkungen zu den Grhya-sūtra* Tijdschrift voor Ind Taal Land en Volkenkunde, 18.9 p 39fg. The fusion of this book with the body of the text, though accomplished in a pretty thorough manner has not removed the traces of this individual character.

It seems very likely though it is not so superficially evident, that *adhyāya* xiv also represents a later stratum of the *Kṛucika*, or at least, that the original redactors themselves added the five very heterogeneous chapters of which this book consists after the main body of the work was concluded. There is to begin with, no imaginable reason for the insertion of *adhyāya* xiii between xii and xiv if xiii is a sort of *paricista* it follows that xiv was added at the same time, or still later. This is pretty well supported by the internal evidence of these chapters. *Kandika* 141 contains an excessively corrupt account of the rules for *veda* reading and the intermissions in the same, in mixed prose and verse its later *smṛti* character cannot fail to impress itself upon the reader. It seems to be an after thought for *kand* 139 treats of the introduction of pupils to *veda* reading in better *sūtra* style, and the insertion between these chapters of the *indramahotsata*, a *raja karma*, would be simply senseless. And *kand* 139, though its style in general does

originally stand where they now are found and that they were placed there in deference to the ordinary habit of the Yajus saṃhitās (see TS, VS, Kāṣh S, Kap S, and VS) or still more primarily the grānta sūtras (Çāṅkh, Aṣv, Luṣy, Kāty, Lāty, Apast, cf also Vāit Sū.), of opening with this performance. And there is not wanting a certain amount of technical evidence in support of this view. The stanza *eratam eratapataye* is quoted by its pratika at 6 18, whereas it occurs in sakalapatha at 42 16. This would seem to indicate, according to the ordinary habit of the Kauṣika and the Vāit Sū., that 6 18 originally followed 42 16. It must be mentioned however, that a similar instance, which does not admit of such an interpretation appears in the case of the stanza *acyutā* (heç. *acyutā dyāur atī*), whose pratika at 30 12 is followed by the sakalapāṭha at 98 2. In fact the mantras of adhyāya xiii seem occasionally to be handled, as though they formed a little saṃhitā by themselves, so e.g. the gaṇamāla Ath Pariç 34 29 quotes the mantra at Kāuç 104 2 (see the note there) by its pratika *ā asurā* (!) along with pratikas of Atharvan verses. The sūtra *pra yacha j arçum itī darbhāhārāya dātram j rayachoti* (5 24) is followed at 8 11 by a paribhāsa sūtra to the same effect in somewhat modified language. This seems to prove at least, that chapters 1—6 are not constructed in harmony with the chapters following. I do not venture to decide whether they once stood in some other part of the work or merely represent a different stratum worked over by some special hand, dating from a later period. They might have stood fittingly between kandik 52 and 53, immediately after the Atharva sūtra proper and at the beginning of the grhya chapters. I am content, however, to point out the peculiarities of this section, without urging any conclusion.

The Atharva sūtra proper, as it has been styled above, begins at kand 7, and extends to kand 33, though it is interrupted by the passages kand 42 13 to the end of 43, which are in the style of the grhya sūtras. This part of the work presents the strongest characteristics of Atharvan life while the remaining kandikas up to the end of adhyāya xiii, present ordinary grhya practices treated from the point of

view of the Atharvan, and upon the foundation of Atharvan mantras. The Atharva sūtras are written in condensed sūtra style and contain by far the most original practices: the language of these sūtras is noteworthy for its striking lexical materials and their value as an aid towards the exegesis of the Atharva saṃhitā is of a very high order. Cf. the editor's articles containing contributions to the exegesis of the AV, a list of which is given on p. xliii. They differ moreover from the rest of the work in quoting very few mantras which are not found in the Atharva saṃhitā. The style of the grhya sūtras is palpably broader than that of the Atharva sūtras and there are a number of technical points which differentiate the two divisions. Altogether the impression left upon the perusal of both is, that the final result of the redaction, which we have before us, represents the fusion of an Atharva sūtra with an ordinary grhya sūtra.

The most salient point which distinguishes the grhya sūtras are the very frequent mantras not derived from the Atharva saṃhitā, and therefore given in sakalapatha. Frequently both pratika and sakalapatha of the same mantra occur together: at 6.2 the pratika follows the sakalapatha: at 4.15, 17, 62.20, 21, 68.9, 10, 63.25, 26, 72.13, 14, 90.25—91.1, 92.30, 31, 97.7, 8, 107.1, 2, 108.1, 2, 117.3, 4, 128.3, 4, 133.2, 3, 139.20, 26 the pratika precedes the sakalapatha. Occasionally Atharvan pratikas occur together with mantras in sakalapatha: 6.2, 71.6, 72.13, 73.10, 133.2. The extent of the mantra material, not derived from the AV, is very considerable as may be seen by surveying index C.

The broader style of the grhya sūtras is best recognized through their mode of quoting pratikas. At the beginning of 68.27 three successive verses are cited each with their pratika (cf. also 137.30). At 54.9, 57.7, 75.24, 79.17, 90.10, 92.30 the phrase *iti etayā* (sc. *reca*) is employed in quoting a single verse, at 68.27 this is extended to *iti eardham etaya*, at 77.5 we have *ity etam ream*, at 90.20 *ity etābhīh* (sc. *rgbhīh*). Similarly the phrase *iti sūktena* occurs at 64.27 *ity anena sūktena* at 53.13, *ity etena sūktena* at 54.5, *ity etais tribhīh sūktāih* at 67.10, at 65.9 *iti sūktena* refers only to part of a hymn.

(x 9 3fg) The word *ubhayor* at 81 20 precedes tautologically the quotation of two *pratikas*; the expression *iti dvābhyām* (sc *rgbhyām*) at 57 23 is employed in addition to the quotation of the two *pratikas* of viii. 61 1, 2, while at 54 7; 56 1; 57 1 the same expression is employed, when only the *pratika* of the first of the verses is quoted. At 57 29, 63 27, 71.12, 87.29 we have *ititirbhiḥ* (sc *rgbhiḥ*), or *ititirah* (sc *ṛcah*), at 54 18; 71 8 *iticatrah* (sc *ṛcah*), at 54 10, 75. 11 *itipañcabhiḥ* (sc *rgbhiḥ*). Expressions of this sort are almost entirely wanting in the Atharva-sūtra, I have only noted the following at 9 1, 35 12 *ityeka* (sc. *ṛk*) indicates, that only a single verse of the hymns in question* is to be recited, at 13 28 *itigarvena sūtena* seems superfluous. This implies a notable difference in style, and, while it may be in part due to the fact that the mantras in the grhya-sūtras frequently represent parts of longer hymns, involving for their subdivisions the need of such special definitions, yet there is at least no occasion for them in many of the cases enumerated.

A somewhat subtle difference in the forms of the root *cam* + *a* points to the same conclusion. The MSS agree unanimously in writing *ācamayati* in the Atharva sūtras (25 34, 26 14, 27 4, 28 1; 29 13, 41 23), but *acāmayati* everywhere else (44 5, 103 8, 110 6; 111 8). A similar topical differentiation seems to appear in the occurrence of *juhrad* as nom sing masc of the present participle of root *hu* in the Atharva-sūtra (15 1) *juhvan* is the form of the grhya-sūtras (71 7, 109 5, 110 4, 111 5, 126 9). Less tangible, and less easy to formulate is the general difference in style between the Atharva sūtras and the grhyasūtras the latter are broader, naiver; the former severer and more technical. We may point to a few expressions illustrative of the grhya-style *tatrā 'tat sūktam anuyojayati* (53 7); *āpas tānu mītrā tanḍulān āropati* (61 36), *dyam juhuyāt* (63 9 *dyam* is superfluous on account of the *adhikāra* of the *paribhāṣā-sūtra* 7 3), *athā 'ta odanasarāṇām upacārakalpaṁ tyākhyāyāmah* (67.5); *punbhyam elāḥikasmā: tīrastīras tā adhyadhy udādhānam paricṛtya* (72 12), *pūrvayor uttarasjḍm sraktyām* (75 26: ordinary sūtra-style demands *pūrcottarasyām*), etc. The passage 53

3 fg *idhmam pīāṇcam upasamadhaya*, etc is repeated in full at 67 20 fg, 139 3 fg. Its frequent occurrence in full in adhyaya xiii has been stated above p. xxiii. Similarly, longer passages are given in full twice at 42 15, 16, 68 30, 36, at 62 2 fg, 69 18 fg, and at 71 16 fg, 86 19 fg. The style of the grhya sūtras seems to hold an intermediate position between that of adhyaya xiii, which broods upon the diction of the parīṣistas and that of the Atharva sūtras.

I would finally draw attention to the fact, that kanda xix of the AV, whose relation to the Kāuṣika is peculiar (see below p. xl), is never quoted in the Atharva sūtras.

It lies in the nature of such investigations as the preceding, that they are not equally secure at all points. The ground is not firm and the opportunities for confusing subjective impression with objective fact are abundant. I shall be content if these remarks have made it clear, that the sūtra ascribed to Kāuṣika is a work dating from the later sūtra period, that it contains various strata not so cunningly assimilated, as to hide their individual character, due either to separate authorship or varying period of composition, that the distinction between Atharva sūtras and grhya sūtras is justified by their difference in subject matter style and sūtra technique, that adhyayas xiii and xiv are probably of later origin than the rest of the work, a fact which the final redaction of the work did not quite succeed in covering up finally, that the first six kandas of adhyaya i seem to have formed originally a part of a later stratum of the work.

iii. The relation of the Kāuṣika to its samhitā.

The student of Atharvan literature is confronted by the unswerving native tradition, that the AV existed in nine schools or variations (*śākha*, *carana*, *bheda*). The chief sources for this tradition are 1. The two caranavyūhas. One, counted as the fifth parīṣista of the White Yajur Veda, registers the schools of the AV in chapter 1, another caranavyūha figures as the 49th parīṣista of the AV, and deals with the same subject in shorter form — 2. Incidental mention in Pāṇini, in the Mahabhasya, and other literature accessory to Pā-

pini — 3 The very late over systematic reports of the Purāṇas, and other late literature, e. g. the Saṃskāraganapatti of Rāmākṛṣṇa. — 4 Incidental mention throughout the literature of the Atharvan itself — The question of the ṣākhās has been treated often — see Weber, Indische Studien i 10? 136, iii 27ⁿ—27^s, xiii 434—435, Oltmann und Portenta p 412—413, Indische Literaturgeschichte p 170 Max Müller Ancient Sanskrit Literature p 371, Rajendralāla Mitra in the introduction to the Gopathabrahmaṇa p 6, Ābda-kalīadruma s v *veda*, Roth Der Atharva Veda in Kačmir, p 24 fg, the editor in J A O S xi p 377—378, Simon Beiträge zur Kenntniss der vedischen Schulen, p 31

The native tradition on this subject is analyzed most systematically and critically by Professor Roth in the monograph cited above. He arrives at the conclusion that five school names may be securely picked out of the varying reports as authentic, four more he rejects as untrustworthy. I believe however, that a closer adherence to the incidental references to the ṣākhās contained in the literature of the Atharvan itself will serve to purify the collective tradition on this subject to such an extent, as to render it pretty certain what nine schools were regarded by the Atharvavedins themselves in the light of separate ṣākhās. Just as it was possible for the editor to fuse the variegated reports throughout Hindu literature about the five kalpas of the AV into a single tenable result — see J A O S xi, p 379 fg — so also is it possible here to reduce the many conflicting accounts to one fundamental one. And there can be no doubt, that of the four sources of our knowledge on this subject the fourth, i. e. the literature of the Atharvan itself, is the most valuable.

The smaller carapavyūha (Ath. Pariç 49) was accessible to the editor in four MSS. whose readings of the passage bearing upon this question may be summarized as follows: *tatra brahmavedasya nara bhīṣṭa bhavanti tad yathā | śāyppalādās taudā māudāḥ śāuna-kīj | śājala jaladā brahmarodā deradorṣṭāḥ cāranavāidyāḥ ca** I

* *taudā* is conjectured. the MSS. read *staudāḥ*, but the *s* is certainly due to the very frequent false sandhi of final *s* before *t* (विप-

believe that these nine school names are the nine *çakhas* of the AV and that the portentous mass of blundering report which overcasts this, is due to false MS readings to more or less conscious malformation of these names on the part of later writers and finally to later additions

i The *paippalada*, also *pāippalādaka* *pāippalād* *pīpallada* *pāppala*, *pippala* *paippalā*, *ana* etc These patronymics go back to the name of an *ācārya* *pippaladi* The name occurs in Atharvan literature as follows The colophons at the end of the *bandas* of the MS of the Kashmirian *çakha* of the AV exhibit the words *atharvanika paippalāda çākha* see Roth *ibid* p 12 At the end of a group of mantras which wind up the first Ath *Parīç* and are derived according to Roth *ibid* from the Kashmir recens on they are printed *American Journal of Philology* vii nr 4 p 456—487 (Seven Hymns of the Atharva Veda p 20—21) In the colophon of the *Praçnopanisad* *iti çrī pippalādatharvane (1) çakha yām praçnopaniṣat samaptā* see Weber, *Verzeichniss der Berliner Handschriften* i p 96 nr 346 In the colophons to the second half of the *Vantana sūtra* (*adhvaras ix—xiv*), which contains *prayaçcitta* rules e g at the end of *adhv x v ity atharvaceḍe vaitānasū re prayaçcittoprasaṃge caturdaṣo dh ājah çrīmadguru-atharvānācārya-pippalada çamyamatharvanaya* (") *namah çrīmadguru atharvanācārya pippalayana () samapto yam* The *pippaladicāṅhaga* Ath *Parīç* 34 20 (cf Kauç 9 3 note) begins with the *pratīka çam no deçī* (*vulgata* 1 6), which is in all probability the opening verse of the Kashmir *çakha* see below p xxxvii and Roth *ibid* 16 17 Further Ath *Parīç* 2 3 6 23 10 24 14 41 The name is also reported in all other authorities *Paṇini gāṇa lārta* the *Mahabhasya* (*Ind Stud* xiii 435), the *caranāvṇuḥa* of the White Yajur Veda, and the *Puranas* see the authorities cited above, p xxxii

ii The *tauda* (MS *stauda*) The report of the *caranāvṇuḥa* is supported by the parallel patronymic *taudayana* (MS *sta it* नादा सौदा) — One MS reads *javāḍalaḥ* two *jabāḍalaḥ* Two MS read *divadarjāḥ* — One MS reads *caraṭavīḍya* —

yaṇa), Ath Pariç 23 3 This is the only occurrence of the name in Atharvan literature, as far as is known at present. From these two forms are propagated a brood of variants too numerous to report in full, the most interesting are *tāuta* in the ÇKD, *tautlāyana*, *tottāyana* in the caranavyūha of the White Yajus Here also belong the *b'ūtāyanas* of the Devī purāṇa (Ind Stud iii 277) etc The passage, Ath Pariç 23 3, reads, *ā skandhād uraso vā 'pī 'ti stāudāyaḥ āh smṛtā* (sc *aranāh*)

iii The *māuda* The earliest authority for this school, known at present is Ath Pariç 2 4, 23 3 At 2 4 the *māuda* and *jalada* are attacked by the *pāippalāda* and *ṣaunaka* as follows *pāippalādam gurum kuryāt ṣṛīrāṣṭrārogyavardhanam | tathā ṣaunakinam ca 'pī dea-mantraripaṣcitam | purodhā jalado yasya māudo vā syāt katham cana | abdād daṣabhyo māsebhyo rāṣṭrabhṛaṇam sa gachati* The name *māudāyana* Ath Pariç 24 10, is the fuller patronymic of the same school, cf *pāippalāyana*, (*s*)*tāudāyana*, *jaladāyana* Pāṇinī, gāṇa *kārta*, and the Mahābhāṣya also report the *māuda* in close connection with the *pāippalāda* see Ind Stud i 152, xiii 435 The name *damoda*, which is found in several MSS of the caranavyūha of the White Yajus (see Gop Br Introd p 6, Ind Stud iii 277) has evidently in the confusion of the texts borrowed its first syllable *da* from the end of *pāippalāda*

iv The *ṣaunakīya* or *ṣaunakin* The term *ṣaunakin* occurs as a school name at Kauç 85 8. At Vait. Sū. 43 25 a *ṣaunaka* sacrifice is mentioned the *ṣaunaka*-sacrifice is for him who is desirous (of knowing) witchcraft, in Ath Paddh at Kauç 1 6 the Vaitāna sūtra is cited as *ṣaunakīya sūtra* The title of the published prātiçākhyā of the AV is *ṣaunakīyā caturādhyāyikā* see J A O S vii 333fg At Ath Pariç 24 10 the members of this çakḥā are called *ṣaunakeyāḥ*, the name of an ācārya *ṣaunaka* occurs ibid 20 1, 23 3, 24 13, 26 1, 31, 54 1, 65 6, 71, *ṣaunakī* appears at 1 4 We have further the explicit statement of Śāyana in the introduction to his commentary on the AV that the Kauçika is the ritual book for four çakḥas the *ṣaunaka* at the head Shankar Pandit, in the London Academy of June 5,

1680, states, that the four çakhas are the Çāunakīyas, Aksalas (? Jajalas), Jaladas and Brahṃavadas. A similar statement occurs in the introduction^u to Keçava and the Ath Paddh, see J A O S xi, 377, and above p xiv. The name occurs very frequently outside of Atharvan literature, e g Pan iv 3 106 and in the gana çāunaka along with the *deradarçaninah* (cf Kāuç 85 7 8). In the outside reports of the Ath çakhas the name occurs with many corrupt variants, and I believe that the *kāunakhin*, or *kunakhin* (cf Roth loc cit 25), who are frequently mentioned along with the *çāunakin*, are the result of a popular etymology, perhaps with sinister intent (*kunakhin* 'sick-fingers'), based upon the name *çāunakin* itself. Variants of *çāunakin*, which seem to form the bridge between the two names, occur, e g *kāunakīyāh* in the Chambers Cod of Ath Pariç 49, *sakunakhi*, Gop Br Intr p 6. Moreover ç and k are easily interchanged cf *lopāça* and *lopāka*, *çarkoṣa* and *karkoṣaka*, etc; see KZ xxv 125, P A O S for May 1886, p xl. No such school as the *kāunakhin* is, as far as known mentioned anywhere in Ath literature.

v The *Jajala*. The name occurs only once in the unequivocal passage, Ath Pariç 23 2 *bahumatra deradarçā r jajalair urumātrī'a* (sc *aranīh*). In the Mahabbāsya the school is represented by the name of its ācārya *Jajali* (Ind Stud xiv 435). In Shankar Pandit's statement, quoted in the preceding section, the Aksalas are pretty clearly a corruption of the same word. Of the many variants which occur in the later accounts of Atharvan schools, *jābāla* is especially frequent, and is supported by readings of Ath Pariç 49. If we distrust with Professor Roth, *ibid* p 25, the name *jajala*, we may perhaps substitute *jābāla*, a name known elsewhere in Vedic literature. I have found nothing to support his surmise, that the ācārya *bhāgali*, Kauç 9 10, 17 27, Vait Sū 1 3, 22 1, 28 12 is at the bottom of this school name.

vi The *Jalada* occur in the interesting passage, Ath Pariç 2 3—5, excerpted above under *māuda*. The name is authenticated further by the patronymic *jaladayana* at Ath Pariç 23 2, *jaladā yanār tilastir rā* (sc. *aranīh*) *sodāçe ti tu bhārgavāh*. According to

Shankar Pandit, loc cit, the Jalada are one of the cakḥās, of which the Kāuṣika is the sūtra (sa ih / idhi)

vii The *brahmarada* This name I have not as yet found in any Atharvan work outside of the caranavyūha It is mentioned by Shankar Pandit loc cit and the secondary texts are unanimous in presenting it or some variant of it more or less corrupt *brahma vala brah nabala braṁmadabala braṁmapalāṣa*, and others still worse

viii The *devadarṣa* or *devadarṣin* At Kauṣ 80 7 they occur in conjunction with the *śaunakīn* as also in Pāṇini, *gana śaunaka*, in the form *devadarṣanīnāḥ* They occur also in Ath Pariç. 23 2 see above under *jājala* In the later sources there are many variants *divadarṣa*, *dvadarṣi*, *vedadarṣa* etc.

ix The *caranavāidyā* (var *vidyā*) The name occurs in Keçava at Kāuṣ 6 37 and in Ath Pariç 23 2 *cāranavāidyair jaṅghē ca maudena ṣṭaṅgulonī ca* (length of the arani)

That the preceding sketch reproduces the tradition of the Atharvan schools in reference to their cakḥas may I think, be regarded as certain Why these school-names are picked out, while others, e g the *bhārgava*, who figure by the side of the *cāranavāidyā*, *māuda*, and *jalada* at Ath Pariç 23 2 are omitted from this list, it is no more easy to divine than the elevation of the insignificant Çāntikālpa to a place among the five kālpas by the side of the sūtras of the AV., cf J A O S xi 378fg in intrinsic interest the Çāntikālpa is excelled by a score or more of the Ath Pariçistas We may take it for granted that in both cases names of very different importance and scope have been associated on very superficial grounds And the report quoted above that the Kāuṣika is the *samhitāvidhī* of four of these cakḥas excludes the possibility, that these school differences extend in every case to the samhitās themselves or even to the sūtra of the same samhitā

Hitherto in fact, there have been found no traces of the existence of samhitā-cakḥas in addition to the vulgate and the Kashmir recension Professor Roth in his tract *Der Atharva Veda in Kāschmir*, has associated the latter version with the *parupalada* not with unhesit

ating assent in every quarter. I see no reason for doubting his conclusion. The fact that the name *pāṇḍalāda* is found occasionally associated rather loosely with Atharvan productions, which seem to have no nexus with that school (cf. above under *pāṇḍalāda* p. xxiii), is paralleled so frequently in the history of the other Vedas, as to need no special explanation. The surmise, that the vulgate belongs to the school of the *śaunakīn* (cf. Gop. Br. In'r. p. 7, Roth, *ibid.* 27) can now be regarded even as more certain. In the first place there is no reason to doubt the authority of the Ath. Paddh. in naming the Vaitana Sutra a *śaunakīya sūtra*, the dependence of this upon the Kauṣika is equally certain. The Kauṣika is therefore also a sutra of the *śaunakīn*. The report of Keçava, Ath. Paddh. and Sāyana, that the Kauṣika is *cataśreṣu śakhasu śaunakādīṣu samhitacīdrih* independently points to the same conclusion. At Kauç. 85. 7, 8 where a difference of opinion between the *detadargīn* and *śaunakīn* is reported, the Kauṣika sides with the latter. This seems to support the same position, cf. J. A. O. S. xi. 377. There is no room for doubt that both the Kauṣika and the Vaitana are *śaunakīya*. And the evidence that both these sutras are based upon the vulgate, in other words that the vulgate itself is of the same śakha, is fully as strong.

There is in existence in Atharvan literature a persistent tradition that the Atharva samhitā began with the verse *śam no devīr abhīstaye* instead of with the verse *ye triptāh*, 1. 1. 1 of the vulgate. So Gop. Br. i. 29. *śam no devīr abhīstaya ity evamādīni kṛtva tharva vedam adhiyate*. In the *brahmayajna*, which contains a list of the initial verses of the Vedas the Atharvan is represented by the verse *śa 1 no devīr abhīstaye* see A. Bourquin, *Brahmakarīna* (Paris 1884) Adhyaya v. p. 130, bottom. And according to Haug, *Brahma und die Brahmanen*, p. 45, there are MSS. of the vulgate AV, which actually begin with this verse, repeating it in its ordinary place 1. 6. 1. Further, according to Haug, *ibid.* and Bhandarkar, in the *Indo-European*, May 1874, p. 132, (cf. also Roth, *ibid.* p. 15), a devotee of the AV must recite in the morning, when rinsing his mouth, both the verses *ye triptāh* and *śam no devī*. In the intro-

duction to the Mahābhāṣya also the verse *ṣaṁ no devī* is given as the initial verse of the AV. see Haug, *ibid*, Weber, *Ind Stud* v 78, xiii 433.* In the Paippalada-saṁhitā, which is known at present only through the single MS in the possession of Professor Roth the first folio is wanting, but this scholar has surmised, that the opening verse of this saṁhitā was the mantra in question, as it does not occur in any other part of the codex, and the opening verse of the vulgata, *ye trisaptāh*, occurs at the beginning of the second anuvāka. This may now be considered as nearly certain, for the *pippalādhaṁtigana*, Ath Parīç 34 20 (see Kauç 9 7, note) begins with the pratika *ṣaṁ no devī*, cf p xxxiii.

The Çāunakiya-saṁhitā, on the other hand, begins with the verse *ye trisaptāh*. The MSS of the Atharvan, which, according to Haug, begin with *ṣaṁ no devī*, exhibiting the same verse also in its proper place 1 6 1, owe this addendum to the tradition as reported above. In the *vedavratasyā* "dṛṣṇavaridhi", Ath Parīç 44 6fg, the statement is made, that *ye trisaptāh* is the opening verse of the AV. In the Vāt. Sū neither *ye trisaptāh*, nor *ṣaṁ no devī* happen to be mentioned at all, but the Kauçika furnishes most unequivocal testimony to the effect that, as far as it is concerned, the words *ye trisaptāh* introduce the first hymn of the collection, upon which it is based. The paribhāṣā-sūtra 7 8 reads *pūrvam trisaptīyam*, i e "whenever the word 'first' (sc hymn) is employed, the *trisaptīya* hymn (is to be understood)". Accordingly, in practice, the sūtra employs the word *pūrvā* as the short technical designation of this hymn. see above p xxv. This is a pretty conclusive indication that the Kauçika belongs to the vulgata, and that the latter therefore is *çāunakiya*, as is distinctly reported for all its three sūtras. Kauçika Vārtana, and Prātiçakhyā.

Further technical points of contact between the two texts are the following. According to Ath Pratiçakhyā : 81 an o before *iti*

* Haug, *ibid* p. 43fg, advances the bold and quite improbable statement, that the AV is known in the Avesta (Yaçna 9 24) by the name of *apām auvisti*, which he identifies with the words *āpo* and *abhiçaye* of this mantra.

which is *anārṣa*,² that is, which does not form part of the text of the *samhita* is *pragr̥hya*, i. e. remains unchanged. Whitney J. A. O. S. vii 380, naturally recognizes the scope of this rule only in the concurrence in the *pada* *patha* of vocatives in *o* with *iti*. But the dialects of the Kauṣika seem also to be dominated by this rule, for when a vocative in *o* ends a *pratika*, and is therefore followed by *it* the *o* remains unchanged. e. g. *abayo it* 30 1, *param mitjo it* 71 21, 86 24, at 74 20 the same sandhi occurs at the end of a *pas* *age* in *sakalapatha* *ma r̥sama indo it*. In fact it would look as though the rule of the *praticakhyā* intended to include these cases if the same sandhi did not occur likewise before other words, at 62 15 we have *babhr̥r adh̥vāryo idam prapam it* etc. These cases represent at any rate a point of contact between the two texts. In general the text of the MSS. of the vulgate is carefully reproduced in the Kauṣika, e. g. at 61 44 the *pratika* of xi 1 23 is quoted several MSS. of the Kauṣ. repeat the bad variants of several Ath. MSS., reading *ansadr̥m* for *ansadh̥r̥m*. At Kauṣ. 71 16, 86 19 the MSS. write *s̥ise mr̥ḍhram it* just like the Ath. MSS. the editors of the vulgate have emended *mr̥ḍhram* to *mr̥ddhram*. Especially true is this of the few *pratikas* derived from *kanda* xix (see below) the ancient blunders of the Ath. MSS. reappear. So *lan ma ayya n* (for *asann*) *it* xix 60 1 at Kauṣ. 66 1, *ayasaṣ* (for *ayacasaṣ*) *ce it* xix 68 1 at Kauṣ. 139 10.

It is moreover evident, that the Kauṣika presupposes the vulgate because the overwhelming majority of the hymns of this *samhita* are quoted in *pratika*. It is therefore assumed that he who practices the ritual, knows these hymns by heart. Aside from *kanda* xix which will be discussed below, only very few passages which occur in the *samhita* appear in full in the *sūtra*. vi 80 2^{ab} at Kauṣ. 6 4^b 2^d at 106 7 (p. 260, note 8, of our text) viii 9 9^{ed} at 9⁷ 13^{ed} at 70 5. It is evident in every one of these cases excepting the last, that the mantra is not derived from the *samhita* at all the partial identity of the mantra quoted in full, with the Ath. *pa* *c* is accidental — a very ordinary phenomenon in comparing mantras.

of different schools. The *Kāuṣka* however omits entirely *kāṇḍas* xv and xx, the former apparently on account of its impractical, allegorical nature (the *crātya* book) the latter, either because it was added after the composition of the *sūtra*, or, as seems more likely, on account of its evident connection with *grāta* practices. It is with few exceptions, employed in the *Vāitāna sūtra* for use at the *gastras* and *stotras* of the soma sacrifices, see *Vait Sū. Index of quotations*.

Of special interest is the relation of *kāṇḍa* xix to the *sūtra*. Only very few mantras are cited by their *pratīkas* xix 52 1 at *Kāuṣ* 6 37, 45 17 68 29 xix 59 1 at 6 37 xix 60 1 at 66 1 xix 64 1 at 57 26 xix 68 1 at 139 10. The rest of the quotations in index D, which refer to *kāṇḍa* xix, represent mantras quoted in the *in sūtra in sakalapāṭha* they are therefore not derived from the *chāuna kīya saṁhitā*. Curiously enough *Dārila* at *Kāuṣ* 6 37 substitutes the *sakalapāṭha* of the entire hymn even for one of the very rare *pratīkas* xix 59. It has been pointed out above that the part of the *Kāuṣika* which is here styled *Atharva sūtra*, does not contain any quotations in *pratīka* from *kāṇḍa* xix. Altogether the book occupies in the *sūtra* an intermediate position between a collection fully established within the *saṁhitā* of the school, and a body of mantras distinctly recognized as hailing from a different school. According to Roth *ibid* 18 the materials of *kāṇḍa* xix occur scattered throughout the *paippalāda śakha* we may assume that they were known in the tradition of all the *Atharvan* schools that they were left out during a first diaskeuasis but were afterwards thought worthy of being collected and added. While the *Ath Pratiṣ* according to Whitney *J A O S* vii 334 381 does not as yet recognize the *kāṇḍa* in question at all the *Kāuṣika* seems to be in an attitude of hesitance: some mantras are so familiar to its school-fraternity, as to need indication only by *pratīka* others it is still thought advisable to present in full. The familiarity with these mantras evidently increases in the later *Atharvan* literature in the *pariśiṣṭa* *kāṇḍa* xix is on a level with the preceding books, and quotations from it are especially frequent. So e. g. xix 7 is quoted at *Nakṣatrakalpa* 10 xix 9

at Naks 26 and Ath Pariç 4 4, 6 2 xix 16 at 4 4, 6 2 xix 17, 18 at 19 1, xix 26 at 13 1, xix 38 39 47, 49, at 4 4, xix 56 58 at 8 1, 2 A considerable number of mantras from kanda xix are quoted in the gaṇamala, Ath Pariç 34

I can not leave this subject without alluding to the question which Hillebrandt has raised in his two interesting papers in Bezz Beitr viii 195 fg, and ZDMG xl. 708 fg. Does the sūtra ever indicate that a given mantra or hymn is, as far as it is concerned, in a different condition from that presented in the saṃhita? In general the mantras and hymns employed by the sūtra are just those of the saṃhita, as regards the wording, and the number and arrangement of the stanzas, of which they consist. But the following point is worthy of note in this connection. When an Atharvan hymn is evidently of a composite character, in other words when several hymns have been fused by the redactors of the saṃhita into one, then the sūtra recognizes this composite character by employing each independently in its proper value. So e g AV iv 38 is evidently composite in its character. Grill Hundert Lieder des Atharva Veda (second ed.) p 140, remarks in reference to stanza 3-7 (sic) gehören ursprünglich nicht zum Vorhergehenden wenn sie auch der Redactor des vierten kanda damit verband, oder verbunden vorfand'. The Kauçika supports perfectly this criticism which is patently justified by the internal evidence of the hymn itself. stanzas 1-4, contain a gambling charm, and are treated at 41 13 along with the very similar hymns vii 50, and vii 109, cf Zimmer Altindisches Leben p 285. On the other hand stanzas 5-7 are employed at Kauç. 21 11 (see Keçava ibid) in a cattle-charm so thoroughly are the last stanzas recognized as independent from the preceding ones as to be endowed with a special technical name, *karkṣpravādh* (sc. *raçh*). Cf also Kauç. 66 13. In the same manner the palpably composite character of vii 74 is recognized by the sūtra. At 32 8 the first two stanzas are rubricated in a performance intended to drive away the kind of sores called *apacit*; cf the editor in P A O S for October 1887, p. xv. At 36 25 stanza 3 is fitly employed in a charm against

apacit sore pustule b¹l or the like² AV vi 25, vi 83 vii 74 1 vi 6 1 2, Kauç 31 17 schol 32 8, schol The same word occurs at VS xii 97 in the form *upacit* changed by popular etymology. W. & C. Digest of Hindu Medicine, p 315 reports the word in the form *Apacit* (7) Cf J A O S xiii p cccxviii fg

jaṅgdu AV ii iv xix 34 3 is explained by Dārila at Kāuç 8 10 as *arjunā acalaḥ dākṣṇātjah* केç *vāraṇasyām prasiddhaḥ* Cf Zimmer Altindisches Leben p 60

tājadbhargā AV viii 8 3 is glossed by Dārila at Kāuç 16 14 by *erandā ricinus communis* Cf Zimmer ibid 72 The accentuation in the AV *tājadbhargā* is problematic

bādīlaka (vadhaka) AV viii 8 3 Kauç 16 14 Dar *girimālakah* (Cod *kira* and *kari*) केç *kṛm malaka* Cf Zimmer ibid

bādī AV v 19 12, Kāuç 21 1, 3, 24 4² 30, 71 19, 80 33, 86 24 The Pet Lex translates by *fussfes-el* B¹ *reisbündel* bundel Both D^r and केç gloss the word with *badar*

tārstāglī AV v 23 15 Çant kalpa 21 fem adj coming from the *tārstāglā* tree *tārstāgha* name of a tree whose wood is used as a firewood Kauç 20 23 27 Dar and केç *sarapa*

laxetṛiya inherited disease AV ii 8 ii 10 i 7 etc is discussed in Ind Stud xii 101 xiii 207 Zimmer Altindisches Leben p 331 Dār at Ku 6 43 (cf also 27) *koulo rjādīti* which palpably correct translation is wanting in the Pet Lex and B

talaṭā name of a plant AV vi 1, 3, Kauç 8 16 Dar *mālākāraṭ* (1) *prasiddhaḥ* केç *retast*

pūtirajju a rotten rope AV viii 8 1 Kāuç 16 10 Dar *jarna rajj h* The Pet Lex and B¹ wohl eine bestimmte Pflanze Cf Zimmer Altindisches Leben p 2

pāḍca This word has undergone a noteworthy shift of meaning in the sūtra In RV i 116 6 ix 88 4 AV x 4 the word evidently means the horse of Pedu which slays serpents In Kāuç 32 21 2², 35 4 the *pāḍca* is ground and put into the nose as a core against snake poison or hidden in the seam of the garment in case of danger from serpents Dārila's explanation of the word is corrupt,

but Keçava states explicitly that it is the name of an insect *paṇḍān* *kṛtākam talinī ti lokaprasiddha* (32 21), *pāṇḍam kṛanyavarnasadrśaḥ kṛtaḥ citrito vāsapāṇḍra ity ucyate* (32 22). It seems that some insect hostile to serpents, has assumed the name *pāṇḍra* and is employed as a substitute for the horse.

silāṇjalā 'a creeper or weed growing in grainfields', AV vi 16 4 and Kauç 51 16 where the MSS read *ṣṭā*. Keç *saṣjavallī*. Cf *atasala* *vilegalasala*, AV viii 1, *śāla*, Kauç 23 18 *astāla* Kauç 35 25, *haritāla*, Pet Lex.

The following are the more interesting words which have not been found hitherto outside of the Kauçika, arranged alphabetically.

adhyāṇḍā name of a plant, Kauç 35 4. Also cited by lexicographers. Dar *parṇaphalā* 'ty *aprasiddha* (?)

anjanat *parṣṭi* fem *bahuvrīhi* adj. presenting the other side. Kauç 39 16. See Dar.

apa ata (sc *gauḥ*) a cow which has lost her love for the calf, Kauç 31 6. Dar *apagata gauḥ vatsavigalitamehā*. Cf the word *vanana* p. 131. The text is not absolutely certain.

apāmarga (sc *saṁidh*) fem adj. coming from the *apāmarga* plant, Kauç 46 49.

abhinigadana 'the act of talking to, or reciting to' Kauç 71 13. Refers to the verb *abhinigadati* at 39 27.

amamri (v : *mri*) name of a plant. Kauç 53 2 15, 54 19. Keç at 53 15, *pothika* (for *pothikā* or *puṭhikā* see Bo).

aristaka epileptic, possessed, Kauç 28 15, 31 27 = *aristagrṛhita* (Dar *ibid*). Dar *aristam* *ṅgaṇḍanākulalabhātadī*. In Katy Cr xx 3 16 (schol.) a disease *aristaroga* is mentioned.

armakapālaka 'mud from a marsh' Kauç 26 11. See Keç 26 11 12. Dar corrupt. Cf Bo sub *armakapala*.

alaka 'name of a plant' Kauç 31 28. Dar *bhṛṅgarajaka* (emended), Keç *bhṛṅgaraja*.

atākara apparently a designation for plants growing on garbage heaps. Kauç 28 2. Dar *atākaraḥ ukurātakatṛaṇi*. Keç has the following passage, not given in the extracts in the appendix *ukarāṇḍika*

māṛjanīdīpṣam avajcāhṭam . The word may of course simply mean 'garbage', in accordance with its etymology, the grass being implied in the tradition of the practice.

avagamana 'attachment', Kāuṣ. 16. 27. Dār. *janapadaḥ tasya 'cagananākaram .anurāgakaram*

aṣani, apparently 'bailstone', Kāuṣ. 38. 8. Dār. *himaṣarkarāpah.*

acmayokṭa 'name of a tree', Kāuṣ. 8. 15. Perhaps to be emended to *aṣmayokṭra*? Keç. *aṣmantaka bhṛṅgulacche prasiddhaḥ*. Dār. apparently also *aṣmantaka*.

aṣṭalyā 'a cow employed in the *aṣṭalā*-performance'. Kāuṣ. 19. 28. The adjective *aṣṭalya* is known otherwise only in Pāp. v. 1. 2.

aṣṭācara 'epithet of *idhm*' Kāuṣ. 18. 34. Dār. *idhmāmātrā* ('*aṣṭasamkhyā yasya so 'aṣṭācara idhmaḥ śukla ity arthaḥ*. Cf. also Keç. *ibid.*, and 47. 27.

asṭāla in *asṭālakāṇḍā* (sc. *ṛṣu*) 'a plant, from which the shafts of arrows are made', Kāuṣ. 35. 28. Dār. *kṣṇam ālam* (1)... *yasyāḥ*. Cf. *ala* and *śalāhṇāla*, p. xlv.

astaskandha and *ekandhamani* 'amulet made from the skin on the shoulder of a black animal especially the elephant, and tied on with hair from its tail'. It is employed to strengthen the membrum virile. Kāuṣ. 40. 17, and 18, note. See Dār. and Keç, and cf. AV. iii. 22. 6; vi. 70. 2.

āhṛa, in a list of *samidh*, Kāuṣ. 16. 11. Dār. *pālāṣa*. Keç. *tirmi-samidhah* (1 for *parna*?)

ālarsu 'an instrument for collecting ashes, poker', Kāuṣ. 36. 9. Dār. *ālarsaḥ lohakāranam | aṅgārakarsanārtham | kuṣalā* (cf. Bṛ. 2. 1. *kuṣala* 3) Keç. *āṇkuṣa*. Cf. *ākṛṣṇa*

ālṛti loṣṭa 'a clod from the field, in its natural shape'; Kāuṣ. 8. 16, 37. 8. Dār. *ketraloṣṭa*.

ālṛṣṭa m 'a magical diagram scratched into the ground?' Kāuṣ. 36. 2. Dār. *ālṛṣṭi m. dīkṣe 'n prasādhadīdhānāḥ*.

āgama-ṣa-luṣṭi 'pastry baked for welcoming guests', Kāuṣ. 23. 8. Cf. *āgama kṣṣara* in the lexicons

āṅgīrasa 'pertaining to witchcraft', Kāuṣ. 47. 2 (Dār. *ghoradra-*

vyāni) fem *āṅgrast*, Vait Su 5 10. Cf J A O S vol xi, p 387 See also Keç at Kauç 14 30'

apana 'a cavity for fluid' Kauç. 62 15 Keç *garta*

arka and *ekarlamani* 'amulet made of the *arka* plant' Kāuç 40 16 *ekārkaśutram ārkam badhnāti*, he ties on an *arka* amulet tied with a thread from the same *arka*-plant Dār *ekārkaḥ tasya ralkaśutrena* . *arkam badhnati* In a note to sū 17 Dār refers to the same amulet as *ekarkamam* Keç *ekaṣakṣarkamanam arkaśutrena badhnati* Cf s v *arka* in the lexicons

āla 'name of a creeper or weed in grain fields' Kāuç 25 18 Dār *godhumavyadhī* (!) Keç *yaṛagodhūmāvalī* Cf under *ālanjāla* p. XLIV, and *asūlā* above

āralekhaṇi with *pratīkṛti* 'image of a person made of clay', Kāuç. 30 28, 47 54, 49 22 Cf J A O S xi, p CLXXII

ārasaka 'fissure place or spot from which something is cut or broken', Kauç 44 36 *āraskam abhīghārya* Keç. *chedanasthānam gṛhyenā 'bhīghārya* Dār *yasmād deçad vapam uddhṛtya taṁ deçam abhīghārayati* Thence *āraskaja* grown upon a fissure, or place of cutting, Kauç. 16 28 Dār *āraskah chinasya oudhnas tato jatani pumah* Cf also Keç. *ibid*

asada in *grhapatnyāsāda* 'dining room, kitchen' Kauç 23 5, 24 15 Dār *bhaktagṛha*

āhuti sāhi 'strong in sacrifice', Kauç 73 1

īṣana hata 'slain by fever', Kauç 36 15 Dār and Keç *īṣara hata* Cf J A O S xiii p CXVI

īdhmabarhi, Vedic *avandya* fuel and sacrificial straw, Kauç. 25 31 Cf the unquotable *īdhmābarhi* in Bo

īśikāny 'having lines, or stripes like reeds', Kauç 32 17 etc.

īṣu guḥa 'binding arrows', Kauç. 49 7 With several variants

ucchuṣṭa 'name of a plant', Kauç 40. 14. Dār and Keç. *kapi kacchu*

udakarakakā 'leech', Kauç 30 16 Dār *ibid jalāla* (!) Keç. at 31 16 *jalauko*

udalya designation of a water plant', Kauç 22 10. Dār *udacyāmaka*

udai ajra 'a jet, or bolt of water', Kāuṣ 38 2 See Keç. ibid

upadhāna, perhaps 'cushion', Kāuṣ. 8 17, 64 26 As Dār. at 8 17 cites 64 27 (*sopadhānam āstaram*!) as an example (*udāharanam*) of the employment of the article in question, the phrase *jaradupānāhāu* is evidently not referred to, as was surmised in note 9, p.26 Keç 8. 17 *vidyāgandhukam*(?)

upamanthana 'the act of stirring up', Kāuṣ 40 8 Refers to *mantham upamathya* at 27 10.

upolava 'name of a plant', Kāuṣ 18. 33 Dār *trṇāṁ mālaveṣu prasiddhāṁ* Cf B5 sub *upolava*

ula 'name of a plant', Kāuṣ 25 18 Dār *kasturikā-ṣāka* (?) Keç *pāṭikā*

urah śraṭh, dvandva cpd, 'breast and head', Kāuṣ 47. 45 (MSS *urah śraṭh*)

urdhvācusi sc *samidh*, fem adj, 'grown dry on the tree', Kāuṣ 48 38 Keç *urdhvācusi kavṛkṣasamidhah* Cf. also Dār ibid.

ūśrabhaḥ śam absolutive, 'eating while hot', Kāuṣ 57 27

ēṣāḥ=*ēṣukā*. So all MSS at Kāuṣ. 41. 6 Dār *meṣa*.

ojomānti 'name of a plant', Kāuṣ 53 2, 15, 54 19 Keç. at 53 15 glosses with *guḍāci*

kakuca 'name of a plant or fruit', Kāuṣ 48. 32 Dār *timiraphala* The reading is not altogether certain

kadimdu in *kadimdu koṣṭha* 'name of a reed plant?', Kāuṣ 48 30.

kapilalāṭa arm' Kāuṣ. 45 4 Dār and Keç *bōhuh*

ka-lī 'a white calf', Kāuṣ 66 13 Cf *karkāṭpravadāh* 21 11. and AV 1v 38 6

kṛṣ+upot, 'to plough up', Kāuṣ. 90 4 Pet.Lex. reads *apotkṛṣya*.

kāndī=*kāṇḍa* 'piece, section' Kāuṣ. 93 15 See Dār.

kāṇḍya 'pertaining to *kāṇḍa* ritual' Kāuṣ 141 34

kāṇḍya 'conch-shell', Kāuṣ. 10 16; 30 16; 31. 16. Both Dār. and Keç explain the word by *saṅkha*.

kāṇḍura (v l *kāṇḍura*, *kāṇḍura*), 'staff, club', Kāuṣ. 38 3 Dārila's explanation is unintelligible Keç several times glosses the word with *lakuṣa*=*laguṣa*

kuṣṭaka 'name of a tree', Kauç. 8 15 Dār and Keç *mālavake pranddhah*

kuḍrici apparently = *guḍuci* 'name of a shrub' Kauç 50 22 *kuḍriciṣaphān* Keç *guḍuciṣadan*

kṛtayāma 'whose function is performed, useless', Kauç 76 6 According to Keç at Kauç 8 22 the full wording of the citation is *kṛtayamam kankatam acasṛjam* Cf *yātayama*

kṛṣa name of a bird, Kauç 10 2 Dār *gomenaka* (also unknown), Keç *bhāradvaja* lark Cf J A O S xi p clxxii

kṛṣṇabhakṣa 'eating black grain', Kauç. 31 28 Dār *kṛṣṇatila-bhakṣa* Keç. *masatiladikṛṣṇam annam*. Occurs also in Gobh iii 2 14.

kerā, 'name of a plant, used as a *samīdh*' Kauç 38. 6 Dār *kerā parṇi* 'ti yā surāṣṭre punḍarīle 'ti Keç. *paṣṭerakasamīdhah* Cf s v *paṣṭeraka* in the lexicons

keçāni 'name of a creeper', Kauç 33 9 Dār *prasāṣṇi*.

kṛi+adh 'to buy up', Kauç 33 7

kṛṣṇikā 'a certain part of a lute', Kauç. 32 12 See Dār and Keç. *kṣātrāna* 'name of a demon', Kauç 36 13

khadā 'a cavity, natural or dug' Kauç. 38 7, 40 1 Dār *eva-bhārajah gartāḥ*, and simply *gartāḥ*, Keç *khadām khātva*. Cf J A O S ibid

khalvaka = *khalva* Kauç 8⁹ 18. Keç. *khalvakān alabhate*

khalvaṅga Kauç 27 14 In J A O S ibid this word was translated by 'a certain kind of worm'. But Dārila, the authority for this translation is somewhat ambiguous *khalvaṅgāḥ kṛṣṇacarnakāḥ tān ayyamiṣṛān juhotti* Keç ibid says *kṛṣṇacarnakan gṛhṭamiṣṛāṇ juhotti* At Kauç 27 26 the rite is again referred to with the word *khalvādīn* 'the performances beginning with *khalva*'. Here again Keç explains in the same manner as in su. 14. As *khalva* is a lentil I would now incline to Keçava's explanation of *khalvaṅga* and *khalva* = *kṛṣṇacarnaka*

galacala 'name of a tree, which grows in the Himālayas', Kauç. 8 15

garhya 'name of a tree, which grows in the Himālayas', Kāuṣ. 8. 15.

grāmya 'venereal disease', Kāuṣ. 27. 32. Dār. *grāmyo vyādhr mithunasamyogāt*. Keç somewhat differently

cikkaṣa (v. l. *cikkasa*) 'barley flour', Kāuṣ. 21. 14. Bḥ. *cikaṣa* (?). The word is not known elsewhere in Vedic literature, and is quoted later only from lexical works the Amarakosa iii. 6. 4. 35, and Hēmacandra's *Abhidhānacintāmaṇi*. cf. *Pet Lex.* s. v. *cikkasa*. A derivative of this, *cāikkaṣa* (or *cāikkasa*), 'mixture of barley-flour', occurs at Kāuṣ. 48. 41. Dār. *prasādayantām śatrum yavānāṃ prakṛtābhināraṣāntar iyam*.

citi (v. l. *citti*) 'name of a plant' Kāuṣ. 8. 16 Cf. J. A. O. S. vol. xi, p. 357 Also Dār. and Keç. at 8. 16

jālmāyana, v. l. *jāgmāyana* 'a certain kind of water-vessel', Kāuṣ. 3. 1, 68. 17; 3. 17, schol., 6. 17, schol., 47. 1, schol. It is probably a light water-vessel in common use (*samvyaśahārārtham*) Cf. J. A. O. S. vol. xi p. clxxii For the writing *jālmāyana*, a word which seems certainly derivable from a reduplicated form of the root *gam*, cf. *stiñnoti* for *stighnoti* in the Mātrāyaṇī-saṁhitā: see Z. D. M. G. xxxiii. 195, von Schroeder's edition, vol. i p. xiv.

jīrakoṣaṇī 'skin from a living animal', Kāuṣ. 26. 43. Dār. *jīrataḥ paṣoṣ carma ākasthalikā tasyām prakṣpya utsteya sūcya badhnāti*. Keç. *jīrataḥ paṣoṣ carma*

jīraghātīya 'a live animal fit to slay' Kāuṣ. 7. 24; 18. 5. Dār. *jīraghātārha, jīrahata* Cf. also Keç. 7. 24

jīci 'name of a plant' Kāuṣ. 31. 28. Dār. and Keç. *kācamāci*. Keç. seems to explain the word by *jīraṇī* also Cf. Bḥ. s. v. *jīra, jīrikā*, and *jīraṇī*.

jyāyu 'bow-string' Kāuṣ. 23. 10 Cf. J. A. O. S. xi p. clxxiii.

jvala 'hot infusion', Kāuṣ. 27. 23, 33; 28. 2; 30. 8; 32. 10, etc. Dār. glosses the word with *atayjvala* 27. 23, 32. 10. The latter word is not in the lexicons.

tārcha 'name of an amulet', Kāuṣ. 48. 24. Dār. *asthikamāṇi* Keç. *palāṣamāṇi*.

tunyu name of a tree Kauç 8 15 See Dar and Keç

tripada vessel with three feet Kauç 30 27 Dar *tripadaçikya*

trisandhi see Dar and Keç at Kauç 16 24.

d vi thurala 'name of a reed plant Kauç 40 9 See Keç *ibid*
and at 41 3 4

deçakopatu mushroom, Kauç 48 10 Dar *ahichatraka* Keç
sarpaçatratra Cf Bo s v *patu* 3 (not quotable)

dâ+rya 'to throw off Kauç 43 40 Dar *isipati* Bo only
to open

dârbhyata r l *usa* epithet of a bow Kauç 39 8 35 98
Dâr at 4 50 See Darila s corrupt gloss at 32 3

dhaja bunch bundle Kauç 18 39 (*catcaro dhâjah*) Dar and
Keç *catcarah pûlakah*

dhayne dual neuter two doors folding doors(?) Kauç 34 10
adhyadhi dhayne audumbarir adhâpajati Dar *torana n tasyo pary*
upari Keç *dcarjor upari*

na f ssa a mass of river foam lit river lead 8 18 Dar
nadphenapiṇḍa Keç *nadîphena*

nata new grain Kauç 38 10 (*dadhi navenaçnat*) Dar *nata n*
dhānyam

nimurṣi designation of a measure Kauç 80 2 The Pet Lex
s v *prakrama* reads *murṣi*

nivestana the act of holding back detention Kauç 36 5 Dar
nirodha Keç *bandhanakarma* Pet Lex and Bo *das umbullen*
umkleiden

nud+upa to push against, Kāuç 30 29 Bo notes only *upa*
nunna herangehtriebeu

pancapariṇan sc *ḍaṇḍa* a staff made of a reed with five knots
Kauç 26 9 Dar *panca partani yasja da dâja sa pancopariṇa*
Keç *pancapar aienudanda*

paraçu palaça blade of an axe Kauç 4 9 Dar *palaça*
kutâramukham Differently Keç *paraçu rksapattir n*

paraçu phânta a decoction heated by an axe Kauç 30 9
Dâr *parçunâ taptam phantam*

parigṛhyā 'designation of a certain kind of *veat*', Kāuṣ 17 2
 Dār *parigṛhyā parigṛhyatedih parigrahanam sa yogo*(1) Keç *veā*
paçudāraṇ=paçudā, Kāuṣ 72 18

punā 'a cow with a male calf', Kāuṣ 35 8 Dār. *punvatsā*.
pūtiçapharī 'rotten fish', Kāuṣ 27 32 Dār *pūtiçandhā matsikā*.
 Keç *pūtiçandhamatsyā* Cf Bo e v *çaphara* and *çapharī* The Pet.
 Lex e v *çaphara* translates wol 'eine bestimmte pflanze'

prçnimantha 'a stirred drink, which contains materials coming
 from a speckled cow', Kāuṣ 11 15, 16

pratyāpa 'the act of muttering against' Kāuṣ. 36 25
pratyāhuti, adv., 'at each oblation', Kāuṣ 43. 40 Also Āpast.
 Çr xiv 29 3

pradehana=pradeha 'the act of anointing', Kāuṣ 31 25.
prapuṣā 'a large cornucopia', Kāuṣ 25 30 Dār. *puṣah dṛḍhaḥ*
pramatta rayju 'a certain kind of rope used by potters', Kāuṣ.
 38 26 Dār *cākrīkām avalambanarayjuh* Keç. *cākrīkasya rayjuh*.
pramanda 'name of a plant', Kāuṣ 8 17, 25 11, 32 29 Dār
induka

pramehaṇa 'causing flow of urine', Kāuṣ 25 10 *pramehaṇam*
badhnañi he ties on (as amulet) a substance, causing flow of urine
 Cf. Keç. and Dār Bō writes *pramehana*, and translates 'penis'.

praçna turban, head dress', Kāuṣ 26 2, 3fg Dār *uṣṇīṣam* Keç
munjapraçna māuñya induka māuñyapraçna

prāyaçatti 'name of a plant', Kāuṣ 8 16 Cf J A O. S vol
 xi, p 387 note 3 Also Dār and Keç. at 8. 16

prāiçakṛt, 'the priest who gives the command', Kāuṣ 26 4 etc.
 Dār *prāiçam dadāti* 'ti *prāiçakṛt*

plakṣodumbara 'name of a tree', Kāuṣ 20 22 Dār *pipparī* 'ti
pranddhah(1)

phāla-camasa a certain part of the ploughshare', Kāuṣ 35 4.
 Dār *phāla-ribukājāñ somacamasākāram kṛtvā*. Cf *cidukā*, p lv

phala point of on arrow' Kāuṣ 28 3 in *ārthaphalābhyām* (sc.
 v 31-32) The word occurs occasionally in the later language.

dānāparṇī name of a plant, Kauç 36 19 38. *Dār çarapunkha*
tī prasiddha. Keç *masika loke prasiddha*

brhaspatīras epithet of a porridge Kauç 49 15 Keç *brhas*
patiçira odana.

bhadraśatī fem adj Kauç 39 9

bhaga dhana treasury Kauç 38 15 Dar *mahadhanagrham*
madanaka der ved from the *madanaka* tree Kauç 1² 1 Dār
madānakani phalani madanakaphalam yasya

māh sa plur *mah sanī* harem women's apartments Kauç
 17 6 Dar *grhāni rājninam* Keç *strīnam grhah*

mṛdci lump or grain (of salt) Kāuç 47 46 See Dar Th s
 meaning s not certain

yathopapad n in *yathopapad paçu* adj as it happens to turn up'
 Kauç 138 2 Cf Bō s r *yathopapadam*

yugmakṣ nala (sc man) an amulet made of a part of *krśnala*
 berries Kauç 11 19 5 18 See Dar and Keç at 11 19

rajoharana Kauç 13 11 See Dar and Keç

rajj dīana the spot on the neck of an animal here the rope
 is fastened Kāuç 44 23 Dar *gr aja band anas tanam*

ray dharana pṇḍa lump of earth Kauç 8 3 Dar *rajj r ti*
dīanenama dīara jat t dharana b um s tanmayan p ṇḍan

r s + r in *rīsyat* loc absol of the present participle when
 one is hurt Kauç 59 25 2 30 Some MSS read *ar yann ti*
 and *rar syat* Keç. at 59 8 *r naçopavītam* Cf *rīstān* AV vi
 51 3 and Dar at Kauç 31 9

lūh + pari to grind up Kauç 25 7 26 43 etc Dār *çurn*
koranam and *samcūrnya*

raigha name of a tree Kauç 8 15 Dar *srag a gh h ma*
tata () *tī prasiddha* Keç *lampakubjo* (?) *pras adhaḥ*

ranana love inclination Kauç 41 1² Dar *goh sava sa sa*
bhaja phalam karma Cf also Keç The word *sambhaja* does not
 appear in the lex cons See also *aparātā* p xlv

vartī (v l carta) urethra Kauç 25 16 Dar *varta uātra*
b lam Keç. *mutrapravāha n*

rārṣmana sc *udumbara* Kāuṣ 23 7 Dār *rarṣna mahat tasmān*
n rṣto rārṣmanah Bo zu oberst befindlich Keç obscure The word
 seems to mean coming from a height

rāṣa name of a plant Kāuṣ 8 16 39 6 Dār *rṣaka* and
aṣarusaḥ The word *rāṣaka* occurs elsewhere only in the Çabda
kalpadruma

r p + aia to tremble, to have spasms Kāuṣ 58 1

udhra bindu rain drops after the clouds have passed, Kāuṣ
 46 41 Dār *rigatābhraṇindun* Keç *ākāṣodakam*

vā dyuddhati emended MSS *vaidyudvati*, fem epithet of a
samīdh obtained from a tree struck by lightning, Kāuṣ 48 36 Dār
vidyutā hato rṣko vidyuddhataḥ Keç *vidyuddhataiṣṣasya sam*
idhah

ṣākaṛea (variants *sāka* and *mṣa*) 'name of a plant, Kāuṣ
 33 14 For the interchange of *v* and *m* see J A O S. vol. xiii.
 p cxvii fg

ṣanku dhāna part of a skin in which a peg is stuck, in order
 to fasten it when spread out used as an amulet', Kāuṣ 26 17,
 27 99 Dār *ṣankudhānam carmano vistāraya kilakabandhaḥ ṣanku*
sthāpanam ity arthah Keç *carmachidramaniḥ*

ṣamī lūna one (whose hair is) cut with (an instrument made of)
ṣamī wood Kāuṣ 31 1 Dār *ṣamya lūnah keṣā yasya sa ṣamīlūnah*

ṣamakā, name of a creeper found in Nandapura, Kāuṣ 8 16
 See Dār and Keç *ibid* At Kāuṣ 31 1 Dār seems to identify
 this plant with the *ṣamyāka* but the text is untrustworthy

ṣākala sc *manī* an amulet made of chips of wood Kāuṣ 27 5
 Dār *daṣāṇā i ṣāntavṛkṣanām ṣakalanī ti ṣākalo manīḥ*

ṣāntvā fem adj., personified as a divinity, Kāuṣ 39 9

ṣāmyavākā name of a plant, Kāuṣ 8 16 See Dār and Keç

ṣūln one who suffers from internal pain as though a spear
 stuck in him, Kāuṣ 31 7 See Keç especially, and also Dār Cf
 Pet. Lex s v *ṣūln* 1 b

ṣeṣya the skin which covers the tail, Kāuṣ 43. 32 Dār *vatsa*

śya śepasa nreṣṭanam carma Keç. *ratsakhaliḍyam* (?) *kṛti*a For *khali*a cf Keç at 36 26

çrayani=çreni Kauç. 63 4 See the editors article On Certain Irregular Vedic Subjunctives or Imperatives A J P vol v nr 1 (Baltimore 1884) p 27 (p 12 of the reprint)

sadampuspa name of a plant Kauç 28 7 39 6 Dār *trisam dhyā* Keç. *samdhyā*(1) Cf *sadapuspā*

savaṇṇa name of a plant, Kauç 8 16 Dār *çrngalavaṇṇaka* Cf also Keç

sahasratrṇna having a thousand holes, Kauç 83 3 Cf *çatā-trṇna* in the lexicons

saksa (*sa+aksa*) furnished with a yoke (of oxen) Kauç 37 6 *śtre sakse* Dār *hale gobhya yulte* Cf also Keç *ibid*

śc+pratya to pour in again Kauç 58 1

sitūara (v 1 *sita çiti* cf Pet Lex under *sītārara*) name of a plant Kauç 39 6 Dār *apamargasadrço mahan*

spuna name of a plant Kauç 8 15 See Dār and Keç

śtra ox at the plough Kauç 39 30 *adhī śrebhya daça daksina* Dār *halagobhyah daça gavo dhika daks na deyah*

sthanasana 'the act of stand ng and s tting' Kauç 141 44

syandana name of a tree Kauç 8 15 Dār *madana* Keç *himavati narmadayam prasiddhah*

svastyā adjective happy Kauç 137 26 Daç Kar *svastyam pantham*

sraja name of a tree Kauç 8 15 Dār *sragtānghau himavata*(1) *iti prasiddhau* Keç *mālavake prasiddhah*

sraja name of a certain forest plant Kauç 33 7 9 16 See Dār *ibid*

The following lists of word which occur in the commentary of Darīla and in the paddhatis are worthy of note

Darīla *adhyayitr=upadhyaya* 10 7 — *apana* euphemistic ex press on for rectum 23 9 found elsewhere in lexical literature — *abhyatana* Dār and the paddhatis designation of the performance described in Kauç 137 It is also known as *brhatkuṣaṇḍika* see

137 42, note, and p xv — *alambhāva* 2 17 (fol 19^a l 11) 'sufficiency': the word is not excerpted — *āchedanam*, action noun from *chid*+*ā*, 26 23 — *āruṣṭikym* 27 13 — *ālopata*, action noun from *lup*+*ā*, 26 23 — *uttaratantra*, designation of the performances described at Kāuṣ 5 5fg — *upasaṃhāra*=*prāṇa* So Dār explains *upasaṃhṛtja* at Kāuṣ 22 15 — *kanikvika*, 14. 19=Keç *kanika* Cf also *kanika* — *kariara*=*prṣṇi*, 11 15 Perhaps for *karbura* Cf *ṣarcara*. — *kym* 'affected with worms' 29 20 — *cibuka* an instrument employed as an amulet' 19 22, 23 (p 53, notes 10 and 12) Cf also 35 4 — *phalacibukāyāh somacinasākarāh kṛtvā* — *jyesthmadhu*, and *-madhuka*=*yagñimadhu* So is to be read at Dār 38 17. See also Keç. 52 5, 35 21 and the paddhatis at 75 1 — *joṣanam* and *joṣana*, 8 15 16 (p 25 note 13, and p 26, note 7) are glosses explaining *ṣumbala* 'name of a plant' — *niravadoṣatva* 7 16 — *parāmarṣana*, 17. 4 = *grahana* Cf *parāmarṣa* — *parikṛana* as gloss to *parikṛati*, 26 10 — *pākasthāna*=*ṣmaṇāna*, 48 17 — *puṣṭakānuvāsana* 'a funnel-shaped syringe' 25 12, cf *puṣṭaka* — *puṣṭakarman*, (sc *mantra*), adj 'relating to performances, which cause prosperity', 24 43 — *prṣṭi*=*prṣṭha* 16 23 cf Bō 6 v 3 *prṣṭi* — *peṣṭaka* 'basket', otherwise unquotable, seems to occur 18 2 — *prapiti* → *prapā* 'drinking place' 19 3 Keç *taḍāya* — *phāṇṭay* denom from *phāṇṭa*, 25 18 — *bhāṣapāṭha* 'quotation of a part (the *prātika*) of a mantra'. 6 10. The opposite is *sakalapāṭha* 'quotation of an entire verse' Neither one is in the lexicons — *lenḍikā*, in *aja lenḍikāh*=*lenḍa* 'excrements', 48 32 — *vāri*, in *vāri stamba*, 'name of a plant?' 19 12; 29 4 Keç 29 4, *ṣanastamba* — *viṣṭāmana*, 16 25 — *viṣṭita*, perf part pass of *viṣṭ* 47 28 — *samāṣeka*, 'pouring together', 17 4. — *samṇayana* 'putting together', 33 8 — *sanpātay*, denom fr *sampāta*, 'to sweat with 'he dregs of an oblation' The word is very common in Dār and the paddhatis — *śrīkarmāni*, technical designation of the second part of *adhyāya* iv, beginning at 32 28. —

Keçava *andhapuṣpikā* 'name of a flower', 10 16 — *ucchraya karmāni* 'supererogatory rites', 1.1, and frequently elsewhere. Also Ath

Paddh — *udara-gaṇḍulaka* 'a kind of worm', 27 14 20. — *odana* = *undana* 53 18 — *kaṣṭhā* 'name of a plant (?)', 34. 2. — *ilāni* name of an insect, 32 21 — *pūgarvādhi* 'epidemic disease' (?) 26 36 — *paṭṭeraka* name of a tree', 38. 6, 40 2, 7 The Pet. Lex mentions *paṭṭeraka* from the Nighaṭṭa Prakāśa, as the name of the cypress. — *paṭaka toranani* 'folding doors' (?), 47 2 Cf *kapāṭa*. — *balagapātra* or *balāgamapātra* 39 5 12 — *maḥmadā* 'typical name for a Mussalman', 47 22 etc. — *mānaka* 'name of a measure', 6. 22 cf *mānaka* — *vallanika* = *tītaū* 26. 31 — *sūryavelā* 'name of a plant', 36 12 Cf *sūryavallī* — *vikalpa* optional, denominative perfect passive participle from *vikalpa* 50. 13. — *setikā* 'name of a measure' 6 22, 46 33 — *hastāvartaka*, 35 11 = *parihasta*, AV vi 81 —

The remaining *pa'* lhas, etc. *akāṣaphena* 'name of a plant', Ath. Paddh and Antyesti 82 26 Cf Kauç. 93 22, 110 1 — *karna* name of a plant', ibid. — *kājala* = *kajjala* (?) Daç Kar and Ath Paddh 54 6 — *paribhāṣay*, denom of *paribhāṣā*, AV Anukramani: 4 (*it saratatra paribhāṣyate*). — *puṣpāksodaka* and *puṣpākṣita* (denom perf pass participle from the same) in *puṣpāksodakanjalim pūrayntā* and *puṣpāksitām anjalim pūrayntā* of frequent occurrence in Ath Paddh and Daç Kar — *praçakya* as gloss to *paritrāmana* as one is able, Daç Kar 55 18 — *muktika* 'name of a plant' Ath Paddh and Antyesti 82 26 Cf the unquotable *muktika* in Bo Keç seems to read *çuktika* — *veṣṭay* denom of *veṣṭa* Daç. Kar 50 23 — *vrata* Various special kinds are mentioned in Ath Paddh at the end of Kauç 57 and Keç 42 12 17 *kalpavratā angiravratā, yamavratā, veda vrata pro vrata mrgara vrata māṇḍikā vrata tvasasā vrata* (cf AV xvi 1—5) — *herukā* name of a plant Ath Paddh and Antyesti 82 26 —

In this connection I would draw attention once more to the two words *pañcakalpa* (*pañcakalpin*) and *mātrikalpika* In J A O S vol xi p 378 I expressed the view that the word *pañcakalpa* which is reported by the *Mānvaḍya* refers to an *Āṇarvavedin* who is conversant with the five kalpas of the AV see ibid This surmise is now rendered certain by the occurrence in the colophon of one

of the MSS of the Kāṇḍika (K) used for this edition, of the word *pañcakalpin*, nominative *pañcakalpi*, as a title of the writer see p ix. The word means a practicing Atharvavedin. The word *mātṛkalpika*, which also occurs in the Mahābhāṣya (cf the index Ind Stud xiii), I have explained in H W. Magoun's report on his edition of the Āṣṭrikalpa, P A O S for October 1888 p xiv. The Mahābhāṣya is very familiar with Atharvan literature. If we suppose that this word is Atharvāṇic it may be translated by 'one who practices the *mātṛkalpa*'. This may be the title of some minor ritualistic treatise, involving especially the use of the list of hymns, which are known as the *mātṛnāmāni* (sc. *sūktāni*) or *mātṛgana* see index B, p 384. What the nature of these performances may have been, it is of course impossible to guess. They may have dealt with a *çrāddha* for the *mātaraḥ*.

I would finally draw the attention of the lexicographers to the numerous special designations of verses, hymns and *gaṇas* of hymns, a list of which is given in index B pp 383—385.

V Grammatical and orthographical notes

The most salient phonetic peculiarity of the text is the frequent removal by crasis of the hiatus produced by changes due to sandhi. So unanimous are the MSS in certain cases in this regard, that it was thought proper to reproduce the practice in the edition while attention has been drawn every time to its ordinary equivalent in the notes. The first case is *patnyāñjalau*=*patnya(h) añjalāu*, 6 17 emendation to *patnjanjalāu* suggests itself readily, but this is rendered improbable owing to the similar cases following. These are *dāvata* *teti* for *dāvata iti* (= *dāvate+iti*) 6 34, *talpārṣabham* for *talpa ārṣabham* (= *talpe+ārṣabham*) 17 3, *garteḍhmāu* for *garta idhmāu* (= *garte+idhmāu*) 49 23, *anāmayaḍdhi* (MSS *anāmayedhi*) for *anāmaya edhi* (= *anāmaya+edhi*) 74 20, *jaghanatāghnantah* for *jaghanata āghnantah* (= *jaghanatas+āghnantah*) 81 21, *-yajnotthāpanibhik* for *yajna utthāpanibhik* (= *yajna+utthāpanibhik*) 84 12, 13 as the sandhi happens between two sūtras, it was not possible to retain it in the text, and its mention in the critical notes is omitted owing to an oversight,

anyaṭodahārya for *anṣata udahārya* (= *anyatas + udahārya*) 13 14
saṭkṛteḍakam for *saṭkṛta udakam* (= *saṭkṛti as + udakam*) 140 5 *agra*
topasthāṭike for *agrata upasthant ke* (= *agratas + upasthantike*) 141 40
daṣa maḷam for *daṣā asṇaka* (= *daṣās + asṇakam*) 90 18 *ku*
mḷhōḍadhane for *kumbha udadhāne* (= *kumbhete + udadhane*) 93 43 136 1
possibly however a compound *kumbhōḍadhane* is to be assumed
in both places *deṣavartah* for *deṣa āvartat* (= *deṣas + āvartat*)
124 1 The same practice occurs also occasionally in part of the
MSS at 51 14 *neti* for *na iti* (= *me + iti*) in three MSS at 53 12
asṇanarabdhāya for *asṇā anarabdhāya* (= *asṇan + anarabdhāya*) in
three MSS, at 69 5 *anāncetare* for *anāncas itare* (= *anāncas + itare*)
in four MSS at 106 7 *nā* for *na ā* (= *nas + ā*) in three MSS as also
sarvāhoratra for *sarva ahorātra* (= *sarvas ahorātra*) in three MSS
For the same peculiarity in Apastamba's dharmaśūtras etc. see
ZDMG XL p 536

When final *s* preceded by an alterant vowel is followed by *k* or *p*
(cf Whitney Sk Gr² § 185^b) the MSS are hopelessly at variance as to
the treatment of *s* both *h* and *ṣ* appear in the same MS under essentially
the same conditions The editor has adopted the less archaic writing
h The cases in which both modes of writing occur are as follows
trih paryagni 2 10 *trih pradakṣiṇam* 2 11 *haṭh kurvita* 6 22 *iyotib*
kurute 11 12 *trih pratiharam* 29 22, *trih parikṛtanya* 31 3 33
46 14, *trih prasavjam* 44 11 84 10 87 30 88 13 *trih paryuksat*
33 8 37 22 20, *trih karayamāṇan* 53 9 *trih pramarṣi* 23 19 *trih*
pariṣajati 76 20 77 22 So also *duṣkṛtam* and *duhkṛtam* are variants
at 17 6 7 In the mantra at 6 10 there occur together *dviṣda* and
antarikṣeṣda

In the treatment of *n* before *ṣ* and *y* the MSS of the Kauṣ like
those of AV (cf Whitney at Ath Pratiṣ 1 10 11 1) are very
much at variance the sound appears as anusvara *n* and *ṇ* the anus
vara predominating The *ṣ* is also occasionally not changed In
this edition the normal euphony *n + ṣ* to *nch* and *n + y* to *ṇy* has
been adhered to The cases in question occur at 10 9, 18 13 20
13 14, 25 24, 27 14, 30 27, 36 9, 48 28, 69 1 71 6 7, 72 15

78 12, 13, 81 34, 97 5, 8, 125 2 The same difference in the treatment of *n* occurs twice before *v* at 64 5 (*unnahyan rasanena*) and 102 2 (*prāḍāpatyān vi*) once it is seen before *vy* at 67 26 (*ṣṛapaya tyan syāt*)

The vowel of the particle *om* coalesces with preceding *a* and *ā* to *o* according to Pāṇini vi 1 95, Vopadeva ii 5 Accordingly we have *scāhom* = *scāhā + om* 5 13 *anujnapjom* = *anujnapya + o* 9 9, *cori* = *ca + om* 70 6 At 90 18 the MSS read *pustom* which has been emended to *pustam om*

The following instances of Vedic sandhi have been noted *apā-dāya rēnām* at 2 18 *sampātavatā rṣabham* (most MSS) 34 18 see Whitney Sk Gr² 127^a At 58 7 8 the MSS read *ācamyehi* = *acamya + ā + ihi* in accordance with Whitney ibid 127^b The fact that *o* of the vocative is *pragrhya* before *iti* in accordance with Ath Prātiç 1 81, has been pointed out above p xxxviii

The following phonetic peculiarities, or tendencies of the MSS are worthy of notice Frequently *s* appears as *ç* and in general the MSS illustrate abundantly the confusion between the sibilants in Sanskrit as discussed by the editor and Dr E H Speiser in P A O S for May 1886 p xxxvi fg At 4 15 all MSS read *vaçijān* for *raçyan* at 24 13 39 9 76 23 *suçims* is emended to *susims*, the majority of the MSS write *pāṇçu* for *pānsu* (21 18 29 21) at 51 16 the MSS have *çilānyalā* which is emended to *silānyalā* in accordance with AV vi 16 4, at 3 8, 137 40 *açispate* is emended to *anija e* at 86 16 the MSS have a pratika beginning with *çam* which has been emended, so as to yield the pratika of vii 21 1 *sum eta* Conversely at 69 3 the MSS read *sāmāla* for *çāmāla*, at 8 10 *viçaje* for *viçaje* The MSS are divided in the orthography of the words *cikkaça* at 21 14 with its vrddhi-derivative *cāikkaça* at 48 41 both *ç* and *s* are written The editor has given preference to *ç* on account of the presence of *k* in an adjoining syllable cf P A O S ibid p. xl For the same reason the writing *kṛçara* at 34 13, 23, 25 5, 66 16, 84 3, the prevailing usage of the Kāṇḍika MSS., has been adopted.

Other variants concerning the confusion of the sibilants are given in the critical notes to the text — The MSS frequently write *ts* for *ch* *aratsādyā* for *arachādyā*, four MSS at 24 10, one at 50 19 and six at 81 28, *wsīṣṭa* for *ucchīṣṭa* one MS at 26 18, *utrayaṇ* for *ucchrayaṇ* one MS at 61 21, *tsata* for *schata* one MS at 73 15, *patsaḥ* for *pacchah* four MSS at 82 29 — Occasionally *y* is written for *j* *yunaymī* for *yunajmī* three MSS at 3 1, *yāyūm* for *jyayūm* one MS at 23 10, *yāmyā* for *jāmyā* three MSS at 34 20, at 42 17 *ānymah* is emended upon the basis of the MSS readings *āymah*, *ayyah* *ayah* and *āyamah* at 64 17 one MS reads *anaymī* for *anjmī*, at 120 1 three MSS *samayyāyām* for *samajyāyām*, at 133 6 two MSS *yayne* for *jayne* Conversely at 126 9 two MSS write *vilāyyam* and *vilayye*(¹) for *vilāyya* We may mention finally a few cases of Prākritic writing in one or the other of the MSS *bhārjauvā* for *mārjauvā* at 6 17, *mūrkhauvā* for *mūrchauvā* at 12 2, *varṣiān* for *varṣiyan* at 17 13

A few cases of haplography occur *caranāninayaneyyā*⁴ for *caranani ninayaneyyā* at 43 3, *anagnārabhāsa* for *anagnāṇv arabhāsa* at 93 37, 130 1, *vā* at 110 1 is omitted by most MSS because it is preceded by *vaḍavā*, *na* is omitted at 135 9 (p 280 l 1) because it is preceded by *annam*

The MSS of the text agree in writing *ch* throughout This has been retained in the edition, except when it represents the product of *t* (*d*)+*ç* (*ch*) then *ccha* was put into the text The group *n+s* appears as *ns* in the MSS and is represented in the same manner in the edition

Of formal peculiarities we may mention a few sūtra-optatives, made in accordance with Whitney Sk Gr² 738^b, 1043^c, *upanayīta* at 17 31, 33, *anadhrayīta* at 60 32, *vāpayīta* at 67 15 — A number of aorists with the Vedic function of completed past time occur *akṛkṣata* 20 16; *akṛkṣāma* 20 17, *dhṛṣṭa* 20 13, *praśnam* 22 2, 3 4, *acāṣam* and *aśakam* 56 7 Further a number of modal aorist forms *śakṣyam* 3 3, 137 40, *śakṣya* 45 10, 47 16, *śakṣu*

56 1° *jicyāsam* (precativē) 68 1, *gamema* 70 1 *hinsis* 72 34, *vyath-*
iti 73 15, *radhīṣa* 9° 14, *bhāṣma* (prec) 92 25, 29 *vyanaṣat* is
 employed both as prohibitive form and as past tense at 56 6 7 All
 these aorist forms occur of course in quoted passages (mantras
prāśas etc) — The future participle *vibhunkṣamāna* occurs at 23
 9, 38 26 — The gerund in *ya* from an uncompounded verbal root
 seems to appear in *ṣcotya* at 53 18, in *kṣipyā* at 30 18 52 14 in
 all three cases it is possible to emend *adbhī ṣcotya* to *abhiṣcotja*,
ca kṣipyā to *vaksipyā* Note also *hasteghrya* at 76 10 and possibly
uraṣṅghya at 81 30 cf Whitney Sk Gr² 99^{ab} — In the *paddhati*
 of Keçava there are four occurrences of Prakritic causatives *kara*
payet at 54 1, 58 4, *aṣṇāpayati* 23 15 16, cf Whitney, *ibid*
 1042ⁿ

Of isolated formal peculiarities we may mention *ādayas* at 3
 13 used as accusative plural cf J A O S xi 383, *bibhetti* a doubtful
 reduplicated present from root *bhid* at 25 16 all MSS write *bī arati*
 voc fem for *bharati* nom at 57 18 in the edition it has been emended
 to *bharati* (cf Par Gr ii 5 9, 3 4), at 72 42 most MSS read *ātman*
(era) archaic loc sing = *ātmany (eta)*, at 76 21 occurs the acc plur
 fem *pracjas* (sc *lekhas*) at 96 3 occurs *nanadāitām* as subjunctive third
 person dual middle of the intensive, at 99 2 *bhramayan* a masc parti
 ciple agrees with *ugram* neuter and at 126 9 *amum* a masc. pronoun
 seems to agree with *naranitām*, a neuter noun

The text exhibits finally a number of long dvandva compounds,
 members of which occasionally govern or are dependent upon words
 outside of the compound in a manner quite unusual and sometimes
 altogether problematic At 27 29 the MSS reads *harinasye ti ban*
dhanapāyanācamanaṣankudhānaji ālenā 'ānakṣatre 'casincati, i e 'with
 the hymn IV iii 7 (an amulet) is tied on to the (sick) person, he is
 given drink he is made to rinse his mouth and the priest sprinkles
 him with water, warmed by a heated *ṣankudhāna* (see above p LIII)
 The compound might be readily emended to *bandhanapāyanā-*
camanam, or *camanāni*, but for the fact that similar difficulties appear

in others, and it would seem as though the clumsily concise construction were intentional. Cf. *bandhanapāyanācamanapradahanam* *muṣṇena* at 31 26 and the still more difficult *kṛstyāṣṭayāmbhūlodakarakṣikamaṣakadibhyām* at 30 16 *mālānispramandadantadhavanakeṣam* *iṣṭanahatayah* (*nispramanda* 'w/out pramanda?') at 36 15. See also 25. 11, 27 33, 28 2 16, 37 3, 38 9, 39 6, 41 6, 52 16, etc.

Contents of the Sūtra.

Adhyāya i

- Sources of the work 1 1—8
- pāka, jāyana paribhāṣāh* 1 9—23
- New moon and full moon sacrifices 1 24—6 37
- Paribhasās for the sūtra in general 7 1—8 22
- Gaṇas of hymns and verses 8 23—9 7
- Preparation of the *śāntiyudakam*, 'holy water' 9 8—11

Adhyāya ii

- Rites for begetting wisdom 10
- Rites for obtaining success in vows of chastity 11. 1—6.
- Charms for obtaining villages 11 7—10
- Charms for obtaining every desire 11 11—12 4.
- Charms to secure harmony 12 5—9
- śāntasyānt* charms to secure power 12 10—13 12
- Various rites in war and battle 13 1—16 26
- Restoration of a dethroned king 16 27—32
- Coronation of a minor potentate 1 1—10
- Coronation of a greater potentate 17 11—34

Adhyāya iii

- Rite for the aversion of misfortune (*niryti*) 18 1—18
- citrākarma* (*pāṇṣīlān*) 18 19—26
- Charms for securing prosperity upon starting on a journey
18 27—31
- samudrākarma* (*pāṇṣīlān*) 18 32—33

Adhyāya III

- Charms for the prosperity of cattle 19 1—21.
 Amulets to insure prosperity 19 22—27
aṣṭaka festival 19 28—31
 Ploughing festival 20
 Cattle charms 21 1—11
 Charm for obtaining clothes 21 12—14
 Rites on dividing an inheritance 21 15—20
rasakarmāṇi 21 21—25
 Various rites for obtaining property success, and prosperity 22
 Rites on building a house 23 1—11
citra karma (*paustikam*) 23 12—16.
 Charm for ploughing 23 17
 Rite for sowing 24 1—2
 Various rites for obtaining prosperity 24 3—10
 Rites before entering upon a journey and upon returning
 from the same 24 11—18
īrṣatsarga 24 19—23
agraha-janī ceremony 24 24—36
 Various rites for obtaining property and prosperity 24 37 46

Adhyāya IV

- bhāṣayāni* remedial charms for every possible disease and
 injury real or fancied and for driving out demons the
 scope of these practices can be seen most readily by
 following the headings of each performance as given in
 the extracts from Darila and Keçava 25 1—32 27
stri-karmāṇi women's rites obtaining of children against
 abortion *punsaranani* against sterility rites for obtaining
 a husband *garbhadhanam* *śimantakarma* sleeping charms
 charms for capturing fraudulent women, appeasing or sub-
 jecting women overcoming and damaging rival women
 philtres suppressing jealousy and wrath suppressing
 paramours etc for details see the headings as given by
 Darila and Keçava 32 28—36 40

Adhyaya v

- vyanaśakarmuni*, oracles, (see Keçava's introduction to the *kaṇḍikā*) 37
- Charms against storms and lightning 38 1—10
- Rites imparting firmness to buildings 38 11—16
- Rites imparting power in debate, influence in assemblies, and proper conduct while reading the Vedas 38 17—30.
- Rites warding off the effects of witchcraft 39
- Charms for directing the course of rivers 40 1—10.
- Removal of the fire 40. 11—13
- Charms imparting sexual vigor 40 14—18
- Charms to procure rain 41 1—7
- Charms for luck in business and gambling 41 8—17
- Charm for restoring affection between calf and cow 41 18—20.
- Bestowal of good qualities upon horses 41 21—26
- Rite to insure a successful business trip 42 1—5
- Rites for producing harmony between various persons 42 6—8
- Charm procuring knowledge of the Vedas 42 9—11
- Return of the disciple after finishing his studies 42 12—18.
- Charm for obviating the effect of evil signs in women 42 19—21
- Amulets for warding off evil demons 42 22—43 1
- The building of a house 43 2—15
- Rites to avert the evil effect of funeral fires 43 16—20
- raçāçamanam* 43 20—45 19
- Rite for obviating the evil effect of a false accusation 46 1 3
- Removal of obstacles in sacrifice 46 4—5
- Charm to promote the fulfilment of demands and prayers 46 6
- Warding off the influence of ill-omened birds 46 7—8
- Against evil dreams 46 9—13
- Various *prayaçcitta* ceremonies 46 14—25.
- Expiatory performance when a younger brother marries before the older 46 26—29
- Various *prayaçcitta*-ceremonies 46 30—55

Adhyaya vi

abhicārikānti witchcraft practices 47—49

Adhyaya vii

Rites to secure welfare in various conditions of life while walking sleeping waking etc 50 1—11

Rites to secure safety and good weather for a merchant starting on an expedition 50 12—16

Removal of serpents vermin etc. from house and lands 50 17—22

Rites to obtain security for cowherds stables fields etc 51 1—16

Freeing fields from animals destructive to their products 51 17—22

Safety away from home 52 1—2

Charms to loosen fetters 52 3—4

Protection against fire 52 5—9

Safety in boats and ships 52 10—11

How to find lost property 52 12—14

Rites for security in general 52 15—17

Charms for securing long life 52 18—19

carcasyanī charms for securing power 52 20—21

godanam 53 1—54 14

śudākaranam 54 15—22

upanayanam 55 1—57 30

medhujananam 57 31—3'

Against ringing of the ears and twitching of the eyelids 58 1—2

Charms and amulets for securing long life 58 3—12

nāmalāranam 58 13 17

nṛnayanam 58 18

annaprāśanam 58 19—21

Charms to secure long life 58 22—25

Charms to obtain special wishes (*kāmyanī*) 59

Adhyāya viii

satayagnāh 60—68

Adhyāya ix

Preparation of the house fire 69 1—72 43

Evening and morning oblations 72 44—73 19

balulāraṇam 74 1—12

Sacrifice of the first fruits of the season 74 13—23

Adhyāya x

Marriage rites 75—79

Adhyāya xi

Funeral rites 80—86.

pinḍapitryajra 87—89

Adhyāya xii

Ceremonies on the reception of a guest *madhuparka*, *arghya*
90—92

Adhyāya xiii

Book of omens and portents *kr̥ṣṭikā* 93 contains an account
of the book, 93—136

Adhyāya xiv

ajjatantra 137*astaka* festival 138.

Introduction into the study of the Vedas 139

āndramahotsava 140Description of the conditions under which the study of
the Vedas shall be carried on, or suspended 141

अथर्ववेदस्य कौशिकसूचं

रामेण पुष्पक्षेत्रेण श्रोत्रा बलिमोराख्ये महानगरे

अमरिकदेशे संशोधितमीशसंवत्सरे

१८८९

॥ श्रीं ॥

अथ विधिं वक्ष्यामः । १ । स पुनराम्नायप्रत्ययः^१ । २ ।
 आम्नायः पुनर्मन्त्राश्च ब्राह्मणानि च^२ । ३ । तद्यथा ब्रा-
 ह्मणविधिरेवं कर्मलिङ्गा मन्त्राः^३ । ४ । तथान्यार्थाः^४ । ५ ।
 तथा ब्राह्मणलिङ्गा मन्त्राः^५ । ६ । तदभावे संप्रदायः^६ । ७ ।

^१ K P E and Darila in the introduction पुनराम्नाय^०, Ath Paddh
 स पुनराम्नाय । स विधिर्वेदप्रत्यय । गोपथब्राह्मणप्रमाणक D (schol)
 आम्नायप्रत्यय इति आभिमुख्येनाभ्यस्यते (Cod अभि^०) इति
 शिष्टे — ^२ D (schol) सर्वदाभ्या (१) सयोगाच्चाम्नाय । पुनरित्यवधा-
 रणार्थ । मन्त्रा इति ये व्यवसिते स्मृत्यता । ब्राह्मणानि ब्रह्म ह वा इदमग्र
 आसीदित्येवमादीनि (Gop Br १ १ १) — ^३ D (schol) तन्नाम्नाये यथा
 ब्राह्मणं विदधाति एव कर्माभिधातारं मन्त्रं विदधाति (१ for मन्त्रा
 ० धति?) । , Ath Paddh यथा सहिताविधौ कर्म उक्त । वेदानसूत्रे ।
 मन्त्रानादेशे लिगवतेति भागलि (Pat ५ १ ३) । तथा एवलिगा मन्त्रा
 अपि भवति । यथा वाताज्जात इति (iv १० १) शब्दं वधाति (cf
 Kauç. ५५ ९) — ^४ D (schol) यथा ब्राह्मणमन्यार्थं तथा मन्त्रा अन्यार्था
 भवति । अन्यार्थत्वं प्रायेण स्मृतिनिदा^० , Ath Paddh अन्यार्था अपि
 मन्त्रा भवति । यथापि ब्रूमो (xi ६ १) उतामुतासु शिवास्त (v १ १
 vii ४३ १) इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (Kauç ४६ १) — ^५ D (schol)
 ब्राह्मणलिगमभिधेयं येषां ते ब्राह्मणलिगमन्त्रा Ath Paddh ब्रह्म ह
 वा इदमग्रासीदित्यादि (! Gop Br १ १ १) पर्वब्राह्मण एवरूपा अपि मन्त्रा
 भवति । यत्र तु देवतोक्ता मन्त्रा नास्ति (१) । तत्र प्रजापते न त्वदेतान्यन्य
 इति (vii ९० ३) युवा कौशिक आह वेदानसूत्रे (१ ३) तथा कृद्गोमर्गशिष्टे
 (Karmap १ ८ १६) । मन्त्रस्य देवतायाश्च अनादेशे प्रजापतिरित्याह का-
 त्यायन । तथा शौनकीयसूत्रे (Pat १ ३) आ भूर्भुव स्वर्जनदोमित्या-
 चार्या । समस्ता व्याहृतयश्चैति श्रुति । प्रणवादीनां ओकार इति मन्त्रमन्त्र
 इति स्मृति — ^६ D (schol) तस्याम्नायस्याभावे मन्त्रादिस्मृतये ,
 Ath Paddh सहिताविधी यन्नाम्नायते तत् सर्वं स्वशाखायां संप्र-
 दानेन कर्तव्य —

प्रभृक्त्वाद्याल्लणानाम्' । ८ । यज्ञं व्याख्यास्यामो देवानां
 पितॄणां च' । ९ । प्राङ्मुख उपांशु करोति' । १० । यज्ञो-
 पवीती देवानाम् । ११ । प्राचीनावीती पितॄणाम्' । १२ ।
 प्रागुदग्वा देवानाम् । १३ । दक्षिणा पितॄणाम्' । १४ ।
 प्रागुदगपवर्ग देवानाम्' । १५ । दक्षिणप्रत्यगपवर्ग
 पितॄणाम् । १६ । सकृत्कर्म पितॄणां अवरार्ध' देवा-
 नाम् । १७ । यथादिष्ट वा । १८ । अभिदक्षिणमाचारो
 देवानां प्रसव्यं पितॄणाम्' । १९ । स्वाहाकारवषट्का-
 रप्रदाना देवाः । २० । स्वधाकारनमस्कारप्रदानाः पि-
 तरः' । २१ । उपमूललूनं^{१०} बर्हिः' पितॄणाम् । २२ ।
 पर्वसु देवानाम् । २३ । प्र यद्ध पर्शुमिति" दर्भाहाराय
 दाच प्रयच्छति" । २४ । ओषधीदान्नु पर्वन्नित्युपरि" पर्वणां

^१ D (schol) तत्प्रमाणस्याध्येतृभिः प्रलीनत्वादित्यर्थः, Ath Paddh आ-
 चारसप्रदायविषये विष्णुतानि ब्राह्मणानि शिषे (I) सप्रदायो रचित —

^२ D (schol) दर्शादिप्रतिष्ठार्थं अतश्चैता परिभाषा सर्वाया, Ath
 Paddh देवाना यज्ञशतिकृपाष्टिकादि । पितॄणा पितृमेधपिडपितृयज्ञा
 दि —

^३ D (schol) वितानप्रगतमुख उपांशु गवान् प्रयुज्जीत
 सर्वत्र न चात्र दिग्वाचक (Cod °चक) उत्तरवा(1) दिग्विकल्पवचनात्
 (Cod दिग्वा), cf sū 13 fg —

^४ D (schol) पित्र्युपवीती, Ath Paddh
 अपसव्य कृत्वा पितृकर्म कुर्यात् —

^५ Ath 1 addh केचित् (I) दक्षिण-
 पूर्वमन्तर्देशमभिमुखा पितृकर्म कुर्यु —

^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि
 उत्तरस्या वा, Ath Paddh यथासंख्य कर्मसमाप्ति —

^७ Ch अवरार्ध,
 Bū the same with चि added over the line —

^८ D (schol)
 दक्षिणहस्तमभिमुख आचरण आगमन देवानां कार्ये । वेदिपरिग्रहणा
 दियु पितॄणा प्रगतसव्यहस्त —

^९ D (schol) अग्रये कव्यवाहनाय
 स्वधा पितृभ्य इत्युदाहरण (Kāuṣ. 87 8) —

^{१०} D (schol) मूलसमीपे,
 Ath. Paddh समस्त बर्हिः पितॄणा —

^{११} xii 3 31, Bū परेशान् —

^{१२} D (schol) कर्ता .. यहणाविच्छिन्नदाच .. प्रयच्छति —

^{१३} Part
 of xii. 3 31^{१३}.

लूत्वा तूष्णीमाहृत्योत्तरतो^१ ऽग्रेरुपसादयति । २५ । नाग्निं
विपर्यावर्तेत^२ । २६ । नान्तरा यज्ञाङ्गानि व्यवेयात् । २७ ।
दक्षिणं जानु प्रभुज्य जुहोति । २८ । या पूर्वा पौर्णमासी
सानुमतिर्योत्तरा सा राका^३ । २९ । या पूर्वामावास्या सा
सिनीवाली योत्तरा सा कुहूः । ३० । अद्योपवसथ इत्युपव-
त्स्यन्नक्तमश्नाति^४ । ३१ । मधुलवणमांसमापवर्जम्^५ । ३२ ।
ममाग्रे वर्च^६ इति समिध^७ आधाय^८ व्रतमुपैति । ३३ । व्रतेन
त्वं व्रतपत^९ इति वा । ३४ । ब्रह्मचारी व्रत्यधः शयीत । ३५ ।
प्रातर्हुते ऽग्नौ कर्मणे वां वेषाय वां सुकृताय वामिति^{१०}
पाणी प्रक्षाल्यापरेणामेर्दभानास्तीर्य^{११} तेघूत्तरमानडुह रो-
हितं चर्म प्राग्गीवमुत्तरलोम^{१२} प्रस्तीर्य^{१३} पवित्रे कुरुते । ३६ ।
दर्भावप्रहिन्नप्रान्तौ^{१४} प्रक्षाल्यानुलोममनुमार्ष्टि विष्णो-
र्मनसा पूते स्थ^{१५} इति । ३७ । ॥ १ ॥

^१ D (schol) तूष्णीमिति वचन त्वरया हर (part of xii 3 31^१) इत्ययमा-
हरणे (Cod °रेणे) लिगात्मात् — ^२ D (schol) अग्निं प्राप्य निवर्तमान
कर्ता ब्रह्मा यजमानपत्नी वा प्रतीपमुखा नावर्तेत (!) — ^३ This and the
next passage occur in Gop Br ii 1 10 D (schol) उत्तरा पौर्णमासी
प्रतिपत् । उत्तरसवधात् । सव्यवहाराभावाच्चानर्थकं सज्ञापन । अर्थयत्न (!)
चाक्रियानिमित्तत्वात् — ^४ D (text) उपवसथ°, D (schol) चतुर्दश्या
सह सद्युक्त (!) पूर्वैति । अस्मिन्नहनि उपवसथ । उपवत्स्यन्नक्तमश्नाति
यजमान — ^५ D (schol) सुरादीनि नित्यप्रतिपिद्वानि — ^६ v 3 1 —
^७ K समिधम् — ^८ D (text) आदाय, D (schol) समिध आददाति (!)
समिद्धहण विधिकर्मत्वात् — ^९ vii 74 4, B₁ B₂ K P E D त्वा —
^{१०} cf VS 1 6, TS 1 1 4 1, Taitt Br iii 2 4 1, Maitr S 1 1 4 —
^{११} All MSS, except E B₁ प्राग्गीव — ^{१२} E °लोमोपस्तीर्य — ^{१३} K °प्र-
हिन्न, D (schol) परिभोजनीयमूलदर्भाणामपादाय .. — ^{१४} Gobh 1
7. 23, cf. VS 1 12 —

त्वं भूमिमत्येष्योजसा त्वं वेद्यां सीदसि चारुध्वरे ।

त्वां पवित्रमृपयो भरन्तस्त्वं पुनीहि दुस्तिन्यस्मदिति'
पवित्रे अन्तर्धाय हविर्निर्वपति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्रये^१ जुष्टं निर्वपामी-
ति । १ । एवमग्रोपोमाभ्यामिति^२ । २ । इन्द्राग्निभ्या-
मित्यमावास्यायाम् । ३ । नित्यं पूर्वमाग्नेयम्^३ । ४ । निरुप-
पवित्राभ्यां प्रोक्षत्यमुष्मे त्वा जुष्टमिति^४ यथादेवतम्^५ । ५ ।
उलूखलमुत्तलं शूर्पं प्रक्षालितं^६ चर्मण्याधाय व्रीही-
नुलूखल ओष्यावघ्नस्तिर्हविष्कृता^७ वाचं विमृजति^८
हविष्कृता द्रवेहीति^९ । ६ । अपहत्य सुफलीकृतान्कृत्वा^{१०}
चिः प्रक्षाल्य तरुडुलानग्रे चरुयज्ञियस्त्वाध्यरुष्टादिति^{११}
चरुमधिदधाति । ७ । शुद्धाः पूता^{१२} इत्युदकमासिञ्चति । ८ ।
वत्सणा शुद्धा^{१३} इति तरुडुलान्^{१४} । ९ । परि त्वाग्रे पुरं

^१ D (schol.) त्वं भूमिमिति कल्पजया चर्मणो व्रीहीणां चातरा
कृत्वा , the verse occurs xix 33 3, but the सकनपाठ and
the scholast's designation as कल्पजा show that it is regarded as
not belonging to the AV — ^२ Up to this point of xix 51 2,
but note the सकनपाठ the formula occurs in full TS : 1 4 2,
cf Vb : 10 etc. Mātr S : 1 9 etc — ^३ D (schol.) अग्रय इति म्यानि
अग्रोपोमाभ्यामिति — ^४ D (schol.) सर्वदा चाग्नेय (१) विधिः प्रथम
प्रत्येत्य — ^५ D (schol.) चर्मण्यान् व्रीहीन् यथैव देवतार्थं प्रोक्षति
cf e.g. TS : 1 1 3 1 — ^६ Bt. देवतम् — ^७ D (schol.) यद्यत्कृष्ण
इति (xii 3 13 of Kāuc 8 14) सवोक्तप्रक्षालितानि निर्वपचर्मणि
स्थापयत् — ^८ I हवि कृत्वा, I' हविष्कृत्वा D (schol.) हवि कृतो
मन्त्रेण — ^९ KP. ते so als. kāt (r ii 4 1 — ^{१०} Cf Vb : 15^d,
Mātr S : 4 10 also Vāt Sū 2 2, Gop Br ii 1 1, Kāt Cr
ii 4 4, Ap Cr : 19, etc — ^{११} D (schol.) फलीकरणा तुपवसा —
^{१२} xi 1 16 — ^{१३} xi 1 17 — ^{१४} xi 1 18 — ^{१५} D (schol.) आसि
ञ्चति —

वयमिति' त्रिः^१ पर्यग्न करोति' । १० । नेक्षणेन' त्रिः^२
 प्रदक्षिणमुदायौति । ११ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम्^३ । १२ ।
 उत्तरतो ऽग्रेरुपसादयतीध्मम् । १३ । उत्तरं वह्निः^४ । १४ ।
 अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीतीध्मम्^५ । १५ । पृथिव्या^६ इति
 वह्निः । १६ । दर्भमुष्टिमभ्युक्ष्य^७ पश्चादग्नेः प्रागग्नं निदधा-
 त्यूर्णमदं^८ प्रथस्व^९ स्वासस्यं^{१०} देवेभ्य^{११} इति । १७ । दर्भाणा-
 मपादाय ऋषीणां प्रस्तरो ऽसीति^{१२} दक्षिणतो ऽग्रेर्वह्ना-
 सनं निदधाति^{१३} । १८ । पुरस्तादग्नेरास्तीर्य तेषां मूला-
 न्यपरेषां प्रान्तैरवच्छादयन्परिस्पर्षति दक्षिणेनाग्निमा पश्चा-
 धात्^{१४} । १९ । परि स्तृणीहीति संप्रेषति^{१५} । २० । देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाहुभ्या पूष्णो हस्ताभ्यां प्रसूतः^{१६}
 प्रशिषा परिस्तृणामीति^{१७} । २१ । एवमुत्तरतो ऽयुजो धा-

^१ vii 71 1 (iii 3 21) — ^२ Bu त्रिष्य० — ^३ D (schol) चरम् —
^४ Bi Antyesti मेचणेन cf e g Goob ii 1 6 मेचणाभ्या प्रदक्षिण-
 मुदायुवन, cf Kauç 87 1^२ — ^५ Bu D (text) त्रिष्य० — ^६ D (schol)
 अत पर घट्टनमनाघट्टन वा प्रदक्षिणमप्रदक्षिण वा — ^७ D (schol)
 इध्मस्योत्तरत — ^८ Cf Katy Cr ii 2 11 — ^९ D (schol) यो मुष्टि
 प्रथमो लून निवृत्तिचौदनालवनकाले प्रथमस्य मुष्टे पृथक्वन — ^{१०} K
 Antyesti ऊर्णमद, Ch Bi Bh D ऊर्णमृद Bu ऊर्णमृद corrected to
 ऊर्णमृद — ^{११} K Ch प्रथस्व — ^{१२} D (text) स्वसस्य — ^{१३} Cf VS
 ii 70 3, TS i 1 11 1 1a1 Br iii 3 6 7 Vaitr S i 1 12 —
^{१४} vii 2 6 — ^{१५} D (schol) दर्भेभ्य परिभोजनीयेभ्य अपादाय दर्भा
 प्रदक्षिणत अग्ने विद्यामेव वेदिर्यज्ञस्येति वचनात् (Kauç 137 3) । अत्र
 ब्रह्मवरणं वितानवत् । स वृत्तो जपतीति । अह भूपतिरिति (Vait Su
 1 15) — ^{१६} D (schol) उत्तरवेदेर्मध्यदेशादारभ्यास्तृणाति । आच्छा-
 दयन् सर्वतो गच्छति स्तरणाय गच्छति दक्षिणेनाग्नेर्यावत् । पश्चिममर्धं
 यावद्वेदे — ^{१७} vii 99 1, D (schol) ब्रह्मा कर्तार — ^{१८} Up to this
 point cf vii 21 9 — ^{१९} D (schol) वेदिस्तरणार्थंवर्हिष मुष्टि गृही-
 त्वानेन भवेण सस्तृणाति —

तून्कुर्वन्' । २२ । यव समागच्छन्ति तद्विणोत्तरं करो-
 ति' । २३ । स्त्रीणं प्रोक्षति हविषां त्वा जुष्टं प्रोक्षामी-
 ति' । २४ । नानभ्युक्षितं संस्त्रीणमुपयोगं लभेत । २५ ।
 नैधोऽभ्याधानम्' । २६ । नानुत्पूतं हविः । २७ । नामो-
 क्षित यज्ञाङ्गम् । २८ । तस्मिन्प्रक्षालितोपवातानि नि-
 दधाति । २९ । सुवमाज्यधानीं च । ३० । विलीनपूतमाज्यं
 गृहीत्वाधिगृह्य पर्यग्निं कृत्वोदगुद्वास्य पश्चादग्रेरुपसाद्यो-
 दगग्राभ्यां पवित्राभ्यामुत्पुनाति' । ३१ । विष्णोर्मनसा
 पूतमसि' । ३२ । देवस्त्वा सवितोत्पुनातु' । ३३ । अग्निदे-
 त्वा पवित्रेण शतधारेण महस्रधारेण सुष्मोत्पुनामीति' ।
 तृतीयम् । ३४ । तूष्णीं चतुर्थम् । ३५ । शृतं हविरभिघा-
 रयति मध्या समञ्जन्मृतवत्करायेति^{१०} । ३६ । अभिघा-
 र्योदञ्चमुद्वासयत्युद्वासयाये^{११} शृतमकर्म हव्यमा सी-
 पृष्ठममृतस्य^{१२} धामेति^{१३} । ३७ । पश्चादाज्यस्य निधायालंकृत्य

^१ VS युजो, D (schol) यथा दक्षिणे वेदार्थे सप्रिपादिसरणं तमेव
 मुत्तरेऽपि वेदार्थे सप्रिपादिसरणं भवोक्तं कर्तव्यम् । यावतो मुष्टयो दक्षिणे
 पचे । तावत् उत्तरे पचे कुर्यादित्यर्थः । उत्तराधिकारेऽयुज्यचनमन्यचकत्
 (Cod युजो त्व) सप्रत्ययार्थः ^२ Daç har and Ath Paddh यत्र स

मागच्छति तत्र दक्षिणोत्तरं करोति, D (schol) यस्मिन्प्रदेशे सरणसंगमो
 भवति । तद्विणोत्तरं कार्यं उत्तरस्य — ^३ E g 15 : 151 — ^४ D

(schol) एधस' अनभ्युक्षितस्य स्यादन्नगता (Cod अनभ्युक्षित स्याद्) —

^५ D (schol) पूतं केशकीटादिरहितं उल्लेखेन उत्तरतोऽपनीय —

^६ Gobh : 7 23, cf VS : 12 — ^७ Gobh : 7 25, cf VS : 12 —

^८ So emended, all MSS of the text and the Paddhatis सुपो —

^९ Cf VS : 3 — ^{१०} Ch B समञ्जो, P B Bu and Ath Paddh समञ्जो

KD (text and schol) and Antyesaj समञ्जो, E समञ्ज (I). — ^{११} Cf

7 12 2^b, D (schol) अनेन मवेण — ^{१२} So only Bū, the remaining

MSS and Antyesaj *दस उद्वा*, cf Kāuṣ 6 20 — ^{१३} The word उ

दासयति is omitted in P E D — ^{१४} K E Bū and Antyesaj पृष्ठम् —

^{१५} Not fo

समानेनोत्पुनाति । ३८ । अदारसृदित्यवेक्षते^१ । ३९ ।
उत्तिष्ठतेत्यैन्द्रम्^२ । ४० । अग्निर्भूम्यामिति^३ तिसृभिरुपस-
मादधात्यसौ दक्षिणतो^४ दक्षिणतो^५ मिधमिति^६ वा । ४१ । ॥ २ ॥

युनज्मि^७ त्वा ब्रह्मणा दैव्येन^८ हव्यायासौ वोढवे जातवेदः ।
इन्धानास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योर्जीवेम बलिहृतो
वयं तं इति^९ । १ ।

दक्षिणतो^{१०} जाङ्घायनमुदप।चमुपसाद्याभिमन्त्रयते^{११}

तथोदपात्रं धारय^{१२} यथाये ब्रह्मणस्पतिः ।

सत्यधर्मा^{१३} अदीधरद्देवस्य सवितुः सव^{१४} इति । २ ।

अथोदकमासिञ्चति

इहेत देवीरमृतं वसाना हिरण्यवर्णा अनवद्यरूपाः ।

^१ 20 1 — ^२ D (schol) सूत्रेन उत्तरेण विधिकर्ममन्त्रेण बाध्यमानत्वात् — ^३ D (schol) उत्तिष्ठताव पश्यतेति तिस्र (vi 72 1-3) — ^४ xii 1 19-21, D (schol) तिस्रयहण (1) विधिकर्मत्वात् । चतुर्थपदमयोर्विकल्पः (cf note 9) अनयो श्रुतिकरणभावः । एतयोरेव विकल्पो यथा स्यात्, cf Dārila in note 9 — ^५ vii 78 2, x 6 35 — ^६ K Bū Ch युनज्मि, cf Kauç 64 17, note. — ^७ Up to this point cf vii 78 2^b — ^८ So K Bh (cf VS, Mātr S), Ch त इति corrected to तवेति, E P Bī तवेति — ^९ The verse (कल्पजा according to Dārila and the Antvsti) occurs in TS 1 6 3 1, 10 1, Mātr S 1 4 1, Panc Br 1 2 1, Laty Çr 1 9 11 (?), D places this passage at the end of the preceding kapdikā युनज्मि त्वेति पचमो इधमुपसमादधाति, cf note 4 — ^{१०} Dārila commences the third kapdikā with this word — ^{११} So Ch P Bū D (text) and Ath Paddh, D (schol) जाङ्घायनयहण सव्यवहाराद्यं अतरस्याय धर्मो न भवति, D elsewhere काममयन^० (e g fol. 23^b, 1 1 to kāmç. 3. 17, 29^b 1 7 to kauç. 6 17), K Bī and Antyesti काममायन^०, cf Kāmç. 68 17 and 47 1 note — ^{१२} Ch Bī and Daç Kar धारयति, Bū धारय with ति on the margin — ^{१३} So K, all MSS (except K) and Daç Kar सत्यधर्मा — ^{१४} Ch Bū प्रसव, Daç Kar सवन; the verse is not found in any known Samhita, D designates it as कल्पजा (कल्पजया दक्षिणतो ऽग्निर्वेद्या तूष्णीमुपसादन) —

आपः^१ समुद्रो वरुणश्च^२ राजा संपातभागान्हविषो
जुपन्ताम्^३ ॥

इन्द्रप्रशिष्टा वंरुणप्रसूता अपः समुद्राद्विवमुद्बहन्तु^४ ।
इन्द्रप्रशिष्टा वरुणप्रसूता दिवस्पृथिव्याः^५ श्रियमा वह-
न्विति^६ । ३ ।

ऋतं त्वा सत्येन परिपिञ्चामि जातवेदं इति सह^७ हविर्भिः
पर्युह्य जीवाभिराचम्योपोत्थाय^८ वेदप्रपद्भिः^९ प्रपद्यत
ओं प्रपद्ये भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये जनत्प्रपद्य^{१०}
इति । ४ । प्रपद्य^{११} पश्चात्स्तीर्णस्य दभोनास्तीर्याहे दै-
धिपय्योदतस्तिष्ठान्यस्य सदने सीद यो ऽस्मात्पाकतर^{१२} इति
ब्रह्मासनमन्वीक्षते^{१३} । ५ । निरस्तः पराग्वसुः सह पाप्मना

^१ E अप — ^२ Bī Bu and Daç Kar वरुणश्च — ^३ K and Daç Kar जुपता — ^४ For this pāda cf. iv 27 4* — ^५ Ch Bū Bū *पृथिव्या —
^६ Not found in any known Samhitā, D (schol.) इहेतदेवोरिति । द्वाभ्या
कल्पजाभ्या अद्योदपाचमपसाद्य परिचरणेनाज्य परिचर्य । तत्रोपसादनमा-
सेवनार्तं यथा स्यात् — ^७ Tāt Br ii 1 11 1, cf. Vāt Sū 7 4, Āp Çr
ii 5 4, Çākh Çr ii 6 10 1. — ^८ E Bī स — ^९ D (schol.) जीवा स्वेति
चतसृभिः (xix 19 1-4, cf. Kāuç 90 22, Vāt Sū 1 19) सकृदपि
भक्षयतीति कर्ता ब्रह्मा च उपोत्थितायेति वचनमत्रप्रत्ययार्थं । नवभिः
शक्तिवेति दशम्योदायुर्वेति (xii 1 59 iii 31 10, cf. Kāuç 21 31) उपो-
त्तिष्ठति — ^{१०} D (schol.) कल्पार्जं पचभिः सह हविर्भिरपि मर्चालगात् ;
cf. Çākh Çr ii 2 2, Gobī iv 5 7 Grhyas 1 96 — ^{११} Bū
जन F जन — ^{१२} Bu प्रपाद्य, wanting in D — ^{१३} 18 iii 2
4 4 Kāty Çr ii 1 22, Vāt Sū 1 20 — ^{१४} K इत्यात्मा*, Bū
ब्रह्मा* in the text, but आत्मा on the margin, Daç Kar treats the
performance described in this sūtra twice ending the first time
with ब्रह्मासनमन्वीक्षते, the second time with आत्मासन ब्रह्मासनवत्,
D (schol.) कर्ता अनेन ब्रह्मणा आसनमन्वीक्षते । अथवा ब्रह्मा आ-
त्मीयमामनमन्वीक्षते । मुखेन होम कर्तुं शक्यते The passage be-
ginning with this sūtra and ending with sū. 8 is repeated Kāuç 137.
86-39 —

निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्हेष्टि यं च वयं द्विष्म इति
 दक्षिणा तृणं निरस्यति^१ । ६ । तदन्वाल्भ्य जपतीदम-
 हमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य सद्ने सीदामि सत्यस्य
 सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि पूर्तस्य सद्ने सीदामि
 मामृषदेव वह्निः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमूर्णम्रदमनभिशो-
 कम्^२ । ७ । विमृग्वरीमित्युपविश्यासनीयं^३ ब्रह्मजप
 जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आसिष्यते^४ बृहस्पते
 यज्ञं गोपाय यदुदुहृत^५ उन्निवतः^६ शकेयमिति । ८ । दभैः
 सुवं निर्मृज्य निष्टन्नं रक्षो निष्टन्ना अरातयः प्रत्युष्टं रक्षः
 प्रत्युष्टा अरातयः^७ इति प्रतप्य^८ । ९ । मूले सुवं गृहीत्वा जपति

^१ Cf. Kāty. Cr. ii. 1. 23; Çat. Br. i. 5. 1. 23, Çankh. Cr. i. 6. 6; Lāty. Cr. ii. 4. 5, iv. 9. 16, Gobh. i. 6. 14 (Çat. Br., Lāty. and Gobh. with the variant परावसु) — ^२ D (schol.) आसनात्तृणं गृहीत्वा दक्षिणतः चिपति सत्येन हस्तेन. — ^३ Ch E K कर्णम्रदमं, Bū Bb the same changed to मूद on the margin, Bī कर्णमूद, cf. Kauç. 2. 17. — ^४ Cf. Āçv. Cr. i. 4. 7, Çankh. Cr. i. 6. 9, Lāty. Cr. ii. 4. 5, D कल्पजेन (sc. मयेण). — ^५ xii. 1. 29. — ^६ D (text) उपविशति, D (schol.) कर्ता ब्रह्मा च. — ^७ K P Bī Ch Bb आसनीयवचन ब्रह्मण अभावे (Cod. आ०) ऽपि कर्तुर्यथा स्यात् । ब्रह्मजपवचन भवति (Cod. भवेति) च ब्रह्मणो ऽपि विशेषार्थत्वात् । अथवा इद्रमहे अपम्राप्यर्थं ब्रह्मजपग्रहण. — ^८ So emended; MSS आशिष्यते. — ^९ So emended; K P Bī Bū Bb (prim. man.) य उदुहृत, E Ch Bb (sec. man.) यदुहृत — ^{१०} Bī उन्नमतः; Bū: उन्नवतः corrected to उन्नमतः; the remaining MSS उन्नमतः. Emended according to TS iii. 2. 4. 4, where a passage corresponding to the latter part of this formula is to be found. Perhaps the MSS can be sustained by reading यदुहृत उन्नमतः शकेयमिति and they seem indeed to represent collectively a syncretism of this with the reading accepted above in accordance with the TS, cf. Kauç. 137. 39. — ^{११} Cf. VS. i. 7th, Kāty. Cr. iv. 14. 7; TS. i. 1. 2. 1, 4. 1 etc.; Tāt. Br. iii. 2. 2. 2, Mātr. S. i. 1. 2 etc., Vāt. Su. 7. 6. — ^{१२} Ch प्रतप्य. —

विष्णोर्हस्तो ऽसि दक्षिणः पूष्णा दत्तो बृहस्पतेः^१ ।

तं त्वाहं सुवमाददे देवानां हव्यवाहनम् ॥

अयं सुवो वि दधाति^२ होमाञ्छताक्षरछन्दसा^३ जा-
गतेन ।

सर्वा यज्ञस्य समनक्ति विष्टा^४ चार्हस्पत्येष्टिः शर्मणा
दैव्येनेति^५ । १० ।

ओं भूः शं भूत्यै त्वा गृहे^६ भूतय इति प्रथमं यहं^७
गृह्णाति^८ । ११ । ओं भुवः शं पुष्ट्यै त्वा गृहे पुष्टय
इति द्वितीयम् । १२ । ओं स्वः शं त्वा गृहे सहस्रपो-
षायेति तृतीयम् । १३ । ओं जनच्छं^९ त्वा गृहे ऽपरि-
मितपोषार्येति चतुर्थम् । १४ । राजकर्मभिचारिकेष्व-
मुष^{१०} त्वा प्राणाय गृहे ऽपानाय व्यानाय समानायोदा-
नायेति पञ्चमम्^{११} । १५ । अयावग्रिर्हृदा पूतं पुरस्ता-
द्युक्तो यज्ञस्य चक्षुरिति^{१२} जुहोति^{१३} । १६ । पश्चादग्नेर्मध्य-

^१ E and Daç Kar. बृहस्पते — ^२ B and Daç Kar. दधातु —

^३ Bh होमाञ्छ* the rest होमा छ* — ^४ K छताक्षरः छन्दसाः

Bü छताक्षरः छन्दसा — ^५ All MSS except Ch विष्टा (cf VS.

xxiii. 57) — ^६ The pratika विष्णोर्हस्तो ऽसि occurs in Çākh Gr.

i 9. 3 — ^७ E B गृह — ^८ D (schol.) आग्न्यधान्या सुवेषं सस्मृतमाय

गृहीत्वापयति — ^९ MSS जनछः; Bū corrects on the margin to जन

य — ^{१०} B चारके — ^{११} D (schol.) पूर्वस्य हस्तिचमनानीत्याध्या-

यपरिममाप्तेः (Kāuç 14 1-17. 34) राजकर्मणि । उभयतः परिक्षिप्त-

मित्याभिचारिकाणि (hāuç 47. 1) । एषु पच यज्ञा भवति । यहमंवा

राग्यवर्धनाय. — ^{१२} iv. 87 9 10, v. 29. 1, ii. 35. 5 (xix. 58. 5). —

^{१३} This word is wanting in D (text), D (schol.) एकैका अविधि-

कर्मत्वात् (Cod अवधि*) । एतेर्मन्त्रैरेकैकं सुवेषाग्न्यधान्या आग्न्य जु-

होति. —

देशे समानत्र पुरस्ताद्धोमान्^१ । १७ । दक्षिणेनाग्निमु-
दपात्रं आज्याहुतीनां संपातानानयति^२ । १८ । पुरस्ता-
द्धोम आज्यभागः^३ सस्थितहोमः समृद्धिः शान्ताना-
मिति । १९ । एतावाज्यभागौ । २० । ॥ ३ ॥

वृष्णे बृहते स्वर्विदे अग्नये शुल्कं हरामि त्विधीमते ।

स न स्थिरान्बलवतः कृणोतु ज्योक्च नो जीवातवे
दधात्व-^४

अय स्वाहेत्युत्तरपूर्वार्धं आग्नेयमाज्यभागं जुहोति । १ ।
दक्षिणपूर्वार्धं सोमाय

त्वं सोम दिव्यो नृचक्षा^{१०} सुगा^{११} अस्मभ्यं पथो
अनु ख्यः^{१२} ।

^१ Bi °द्धोमा Bu the same corrected to °द्धोमान्, D (text) °द्धोमा इति D (schol) सञ्ज्ञाव्यवहारार्थं । पुरस्ताद्धोमा (!) आज्यभागसंस्थित होम (!) समृद्धिः शान्तानामिति (cf su 19) । सव्यवहारवज्रवचन प्रवृत्त कर्मभेदार्थं — Bu D (text) °पात्रमा° D (schol) जाग्रमायन एव वक्तव्य लाघवादेव सिद्धिः cf u 2 — ^२ D (schol) संपाता ऋतुशेषस्थानयन — ^३ E °भाग D (t २१) पुरस्ताद्धोमाज्यभाग (!) — ^४ D (schol) एषा संपातानयन शान्ताना नाभिचारिकाणा अपावप्रतिहंदा पूत इति (r 39 9 10 see su 16) पुरस्ताद्धोमा वृष्णे बृहते इत्याज्यभागौ (see Kauç 4 1) यदव त्वा प्रयतीत (r 4 1 see Kauç 6 3) सस्थितहोमा आ कृत्या इति (see Kauç ७) एषा संपातानयन तदुदपात्रे । शान्ताना मिति पूर्वविशेषणार्थं (cf Kauç 47 1 note) । तत्सह वेदसंपातसञ्ज्ञावार्थं । अमृतश्च न पाणितत्रेय पुरस्ताद्धोमादीना संपात प्रसंग शान्ता (!) । अग्ने यत्ते तप इति (10 1) पुरस्ताद्धोमा (see Kauç 47 7 so also Ath Paddh) अभिचारिकेषु अग्ने यत्ते तप इति पुरस्ताद्धोमा जुहोति वितानोक्तः । तथा तदप (r 29 2) इत्याज्यभागौ (Kauç 47 8) निरमु जुहोति (r 70 1) सस्थितहोमा इति (Kauç 47 9) — ^५ So B Bb, the rest शुक्ल — ^६ So emended MSS दधात्व — ^७ Not found in any known Samhita D वृष्णे बृहते इति कल्पजा, Antvesti कल्पजेन — ^८ K त्वा — ^९ Ch E P Bi नृचक्ष — ^{१०} Bu सुगा, E सुगमस्य — ^{११} E Bu and Daç. Kar अनुच —

अभि नो गोचं विदुष इव नेपो ऽद्या नो वाचमुशन्ती
जिगासि'

सोमाय स्वाहेति । २ । मध्ये हविः' । ३ । उपस्तीर्याज्यं
संहताभ्यामङ्गुलिभ्यां द्विर्हविषो ऽवद्यति मध्यात्पूर्वा-
धाच्च' । ४ । अवत्तमभिघार्य द्विर्हविः प्रत्यभिघारयति' । ५ ।
यतोयतो ऽवद्यति' तदनुपूर्वम्' । ६ । एवं सर्वाण्यवदा-
नानि' । ७ । अन्यथ सौविष्टकृतात्' । ८ । उदेनमुत्तरं
नयेति' पुरस्ताद्धोमसहतां पूर्वाम्^{१०} । ९ । एवं पूर्वापूर्वा
संहतां जुहोति^{११} । १० । स्वाहान्ताभिः प्रत्यृचं होमाः । ११ ।
यामुत्तरामग्रेराज्यभागस्य जुहोति रथोदेवत्या सा यां
दक्षिणतः सोमस्य पितृदेवत्या सा^{१२} । १२ । तस्मादन्तरा

^१ So K P Bb, Bū जिगासि corrected to जिगाय, L Bī Ch जिगाय. The mantra is not found in any known Samhitā. — ^२ D (schol.) पुरस्ताद्धोमाज्यभागयोर्मध्ये प्रधानहविर्जुहोति । तमधिकारात् । न चाज्यभागापेक्षमेव पुरस्ताद्धोमसहतामिति वचनात् (su 9), Antyeṣṭi मध्ये सर्वा होमाः. — ^३ D (schol.) कथं हविर्होतव्यं । सृचि (Cod सवि) आज्यमुपस्तीर्यं सुवेणोपस्तरणम्... सवदाभ्यामङ्गुलिभ्या मध्यमादेशनोभ्या... Antyeṣṭi सृचि एकं स्रुव मुक्ता अवदानं अङ्गुलीद्वयेन... — ^४ D (schol.) प्रत्याप्यायतीत्यर्थं, Antyeṣṭi पुनः स्रुवः । अभिघार चरोः — ^५ L यद्यति — ^६ D (schol.) यता ऽवच्छिन्नं तेन क्रमेण तद्विः प्रत्यभिघारयति — ^७ D (schol.) उक्तेनावदानधर्मेण प्रत्यृचमवदानानि कर्तव्यानि — ^८ D (text) सौविष्टकृतात्, D (schol.) अनेकहविः, सवधप्रयोगेन प्रत्यवदानमुपस्तीर्याज्यं सर्वेषामुत्तरतः सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिघारयतीत्यतस्तत् (Cod *तिन्येतन्न) भवति । एकदेवतानां च प्रत्यृचं च कर्मभेदादवदाननिवृत्त्यर्थं । देवताभेदेनावदानवत् । तथा चिकस्त्रिष्टकृत इति दर्शनात् (? Cod दर्शतः). — ^९ vi ३ १. — ^{१०} D (schol.) अन्यथा प्रथमाङ्गति-पुरस्ताद्धोमदेशसंबन्धः (१) जुह्यात् । पूर्वस्यां दिशि मध्ये हविरिति वचनात् (su. 3). — ^{११} D (schol.) पूर्वस्मिन्पूर्वाक्षान्देशे सहितायाः (१) प्रथमायाः... जुहोति. — ^{१२} D (schol.) सोम्यादाज्यभागदेशाज्जुहोति । पितरस्य भुजते. —

होतव्या' देवलोक' एव हूयन्ते । १३ । यां हुत्वा पूर्वामपरां
 जुहोति सापक्रामन्ती' स पापीयान्यजमानो भवति' । १४ ।
 यां परांपरां संहतां जुहोति साभिक्रामन्ती' स वसीया-
 न्यजमानो' भवति । १५ । यामनग्री' जुहोति सान्धा तथा
 चक्षुयैजमानस्य मीयते सो ऽन्धभावुको यजमानो भव-
 ति । १६ । यां धूमे जुहोति सा तमसि हूयते सो ऽरोचको
 यजमानो भवति' । १७ । यां ज्योतिष्मति' जुहोति तथा
 ब्रह्मवर्चसी भवति तस्माज्ज्योतिष्मति'^{१०} होतव्यम् । १८ ।
 एवमस्मै क्ष्वमग्रीषोमावित्यग्रीषोमीयस्य'' । १९ । ॥ ४ ॥

अग्रीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः ।

सं देवचा वभूवधुः ॥

युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सकृत् अधत्तम् ।

युवं''सिन्धूरभिश्चस्तेखद्यादग्रीषोमावमृज्वतं गृभीतान् ॥

अग्रीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाहविष्कृतिम् ।

स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यभ्रवत्^{११} ॥ १ ।

^१ E अन्तरा ऽ अहोतव्या. — ^२ P Bb D (text) देवलोकम्. D (schol.) एव उभयोर्दोषान्नादतरा मध्ये हीनव्या । आहुतिं कस्तस्य गुणो भवति । उच्यते देवस्थान एव ऊता भवति — ^३ K Ch 'क्रामति; P 'क्रामति. — ^४ D (schol.) यामाहुतिं कृत्वा पश्चिमे देशे यामाहुतिं जुहोति । सापक्रामती नामाहुति । अपक्रामयति. , न अयस' प्रत्या-पयतीत्यर्थ (Cod प्रत्याव) — ^५ K E Ch (prim man.) 'क्रामति, P bi Ch (we man) 'क्रामति — ^६ So emended, Mss वशीयान्, D (schol.) आभिमुख्य गमनात् स यजमान ईश्वरो भवति — E यामग्रीः D (schol.) अग्निरहिते देशे परिभ्रमति — ^७ D (schol.) स यजमानो गुणवानपि अपक्राशो भवति — ^८ K E Bi Ch D (text) and Ath. Paddh ज्योतिष्मती — ^९ K E Bi Ch D (text) 'तो. — ^{१०} vs. 34 2. — ^{११} Ch युवं — ^{१२} The verses occur R¹. i 93. 2, 5 3; TS. ii. 3. 14 1 fg., 14. Br iii 5 7 2, Maitr S i 5 1, page 65;

इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूपथः ।

तद्वा चेति प्र वीर्यम् ॥

अथवृत्रमुत सनोति वाजमिन्द्राग्नी अग्नी सहुरो सपथोत् ।

इज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता ॥

इन्द्राग्नी अस्मान्नुक्षता यौ प्रजानां प्रजावती ।

स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्रवत् ॥

गोमद्विरण्यवद्वसु यद्वामश्रावदीमहे ।

इन्द्राग्नी तद्वनेमहि^१ स्वाहेति । २ ।

ऐन्द्राग्रस्य हविषो ऽमावास्यायाम् । ३ । प्राक्स्विष्ट-
कृतः^२ पार्वणौ^३ होमौ समृद्धिहोमाः^४ काम्यहोमाश्च^५ । ४ ।

iv 10 1 (end), P marks them १ २ ३ and continues the count (४ ५ etc) through the following verses Ch has accent marks in red for these and the following verses designating the real circumflex by an oblique line under the syllable (गद्यवत्!) and the dependent circumflex by a horizontal stroke in the line across the syllable cf Ind Stud xiii 118. D (schol) यस्यापेयस्य होमविधिः । एवमग्नी होमीयस्यापि हविषः । उदेनमुत्तरं नय (vi 5 1, cf Kāuṣ 4 9) अथापि देशे (Cod देश) प्राप्ते मन्त्रातराणाह । अग्नी चवमिति (vi 54 2, cf Kāuṣ 4 19) वैदिक एक कल्पजाय चय समानविधानात् —

^१ The verses occur RV iii 12 9 vi 60 1, AV x. 1 १^{1st} and RV i 93 3rd, RV vii 94 9 Also TS iv 2 11 1, Āt Br iii 5 7 3 D has only the pratika इन्द्राग्नी रोचना दिव इति चतुर्भि (counting AV x 1 21st and RV i 93 3rd as one verse) P continues the count (४, ५ etc.) from the preceding sūtra, counting four verses as D The accentuation in Ch is the same as in the preceding verse —

^२ D divides after होमौ and therefore reads प्राक्स्विष्टकृतौ — ^३ E B: D (text) पार्वण, D (schol) सर्वेषामुत्तरतः सकृत्सकृद्वदायेत्यादि (su 10) चोदित स्विष्टकृतः । प्रथमं स्विष्टकृतं पूर्णं पश्चादित्येते होमौ भवतः (su 5) — ^४ D (text) reads होम and divides a sūtra here, D (schol) आकूली स्वा होमा पच (su. 7) — ^५ K P Bb B: काम्याश्च, Bb has the same in the text but काम्यहोमाश्च on the margin E काम्या होमाश्च, D (text) काम्यश्च D (schol) पृथिव्या-मपय इति चेति होमः सवधार्यः (su 8) —

पूर्णं पश्चादिति' पौर्णमास्याम् । ५ । यत्ते देवा अ-
कूत्स्वन्भागधेयमित्यमावास्यायाम्' । ६ । आकूत्यै त्वा
स्वाहा' । कामाय त्वा स्वाहा । समृधे त्वा स्वाहा ।
आकूत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा स्वाहा ।

ऋचा स्तोमं समर्धय' गायत्रेण रथंतरम् ।

बृहद्गायत्रवर्तनि' स्वाहा' । ७ ।

पृथिव्यामग्नये समनमन्निति' संनतिभिश्च । ८ । प्रजापते
न त्वदेतान्यन्य इति च' । ९ । उपस्तौर्याज्यं सर्वेषामुत्तरतः
सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिघारयति' । १० । न ह-
वींषि^{१०} । ११ ।

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्नुवाम'^{११}तदनुप्रबोदुम् ।
अग्निर्विद्वान्स यजात्स इद्धोता सो ऽध्वरान्स ऋतून्क-
ल्पयान्य-

^१ vii 80. 1, the Daç Kar treats the passage beginning here after the चतुर्थीकर्म (Kauç 79) and introduces it with the words अथ उत्तरतश्चमुच्यते, the Ath Paddh treats it after the बृहत्कुशडिका (which ends Kauç 137 41), introducing it by the same words as the Daç Kar. It is carried through to Kauç. 6 23, and ends with the words इत्युत्तरतश्च समाप्त D (schol) and Ath Paddh पार्वणहो-
मतश्च कृष्णपक्षे, cf note 4 o the preceding sutra. — ^२ vii 79 1
Ath Paddh पावणहोम इतरपक्षे, cf note 1 end — ^३ D (schol
आकूत्यै त्वा स्वाहेति प्रथमे समृद्धिहोमे, Ath Paddh आ० त्वा स्वा
हेत्यादि पक्षे समृद्धिहोम, cf sū 4 note — ^४ Ch Bū and Daç
Kar समृद्धये — ^५ The verse occurs VS xi 8^b; TS, iii 1 10 1
iv 1 1 2, v 1 1 3 — ^६ D (schol) समृद्धिहोमेषु सपाता, Ath
Paddh पात्रे सपातानानयति — ^७ iv 39 1 — ^८ vii 80 3, D (schol)
सन्नतय' प्रजापतेषु काम्या उच्यते (cf sū. 4 note) । . सन्नतिभिराज्य
जुहुयात् — ^९ Cf. D (schol) to the first part of sū 4 — ^{१०} D
(schol) इति प्रतिषेध । सर्वेषामिति द्विरभिसवधात् । समानदेशेषु
कर्मसु एकहविष्टेन (!) सकृद्वदान यथायहण एकहवींषि — ^{११} Bū Bh
'शक्नुवाम —

अये' स्विष्टकृते स्वाहेत्युत्तरपूर्वार्धे ऽवयुतं हुत्वा सर्व-
प्रायश्चित्तीयान्होमाञ्जुहोति' । १२ । स्वाहेष्टेभ्यः स्वाहा' ।
वषट्निष्टेभ्यः' स्वाहा' । भेषजं स्विष्ट्यै स्वाहा । निष्कृ-
तिर्दुरिष्ट्यै स्वाहा । देवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा ।

अयाश्चाये' ऽस्यनभिश्चस्तिश्च सत्यमित्यमया'^१ असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्य' हव्यमूहिषे' ।

अया नो धेहि^{१०} भेषजं^{११}

स्वाहेत्यो'^{१२} स्वाहा भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहो'^{१३}
भूर्भुवः स्वः स्वाहेति । १३ । ॥ ५ ॥

^१ The verse occurs AV xix 39 3 but the सकलपाठ shows that it is regarded as coming from a different source of RV x 2 3 and TS i 1 14 3-4 Ch has accent marks in red as at the beginning of the kandikā. — ^२ D (schol) उत्तरपूर्वको यो अवयुत ऊत्ता

पुष्टभूतमित्यर्थः । स्विष्टकृतो प्रायश्चित्तीयान्होमान् जुहोति — ^३ The word is wanting in all MSS except Ch E Bu Antyesti and Ath Paddh D (schol) स्वाहेष्टेभ्य इति द्वादश ये मवा (? Cod द्वादशयो समवा!) यन्ने स्तन्नमिति पाठात् । सर्वप्रायश्चित्तीयवचनात् । सर्वप्रायश्चित्तीयवहणं जुहोति यद्व्याख्या — ^४ So L Bu Ch P B K Bh वषट्निष्टेभ्य Antyesti वषट्निष्टेभ्य Ath Paddh वषट् निष्टेभ्य —

^५ Ch E K *चे Ath Paddh *चेद्यनभिश्चस्तीह! — ^६ Ch (prim man) सत्यम् Bu has सत्यम् in the text सत्यम् on the margin —

^७ So P, all other authorities *त्वम* — ^८ This reading is conjectural, Ch E B Bu Bh यास here and in Kāuṣ 97 4, K यासा in both places, P यासा here, यासा in kandikā 97, Antyesti यासा Mātr S ऽया सन् Çākh Çr यास, Weber, Omina and Portents, p 357 conjectures ऽयास्त्व — ^९ K E P B Bh ऊहिष आ Ch Bu and Antyesti ऊहिष ।, Ath Paddh उहिष । —

^{१०} So emended Antyesti अया धेहि all MSS and Ath Paddh आ नो धेहि, Mātr S, Kāty Çr and Çākh Çr अया नो धेहि —

^{११} E भेषज्य — ^{१२} The verse occurs in Kāuṣ 97 4. and with more or less variation in Mātr S i 4 3, Kāth S v 4, Kāty Çr xxv 1 11, and Çākh Çr iii 19 3 — ^{१३} So all MSS —

सुवो ऽसि घृतादनिशितः^१ । सपत्न्ययणो दिवि षीद ।
अन्तरिक्षे सीद पृथिव्यां सीदोत्तरो ऽहं भूयासमधरे
मत्सपत्ना^२ इति सुवं प्राग्दण्डं निदधाति^३ । १० ।

वि मुञ्चामि ब्रह्मणा जातवेदसमग्निं होतारमजरं
रथस्पृतम्^४ ।

सर्वा देवानां जनिमानि विद्वान्यथाभागं वहतु
हव्यमग्निर^५

अये स्वाहेति समिधमादधाति^६ । ११ । एधो ऽसीति
द्वितीयां समिदसीति^७ तृतीयाम् । १२ । तेजो ऽसीति^८
मुख विमार्ष्टि^९ । १३ । दक्षिणेनाग्निं चीन्विष्णुक्रमान्क्रमते
विष्णोः क्रमो ऽसीति^{१०} दक्षिणेन पादेनानुसंहरति
सव्यम्^{११} । १४ । मूर्यस्यावृतमित्यभिदक्षिणमावर्तते^{१२} । १५ ।
अगन्म स्वरित्यादित्यमीक्षते^{१३} । १६ ।

Tāit. Br. iii ३ १ ७, and its pratika Vāit Sū. ४ ७, D (schol.)
सस्रवणमचाद्विणेन हस्तेन सुवधारण सव्येन चाग्न्यधानीसस्रावण —

^१ So KBū, PBh Ch *निशीत*, D *निपीत* ; B₁ and Daç. Kar
नियोद, E *नीपत*, Ath Paddh *निसोद* — ^२ With this passage
cf VS : 29 — ^३ D (schol) वेदा कृषिश्चस्र भागपाठ (Dārila
gives only the pratika सुवो ऽसि घृतादनिशीत!) — ^४ So emended,
MSS *सृत* — ^५ The pratika of this verse occurs Vāit. Sū. 24 ७,
D designates it as कल्पजा — ^६ E inserts आदाय after समिधम् —

^७ vii 89 4 — ^८ vii 89 4^a, cf VS. xx 23, xxviii. 23, TS 1. 4
43 3, Mātr S : 3 39 — ^९ D (schol) कर्तात्मन मुख — ^{१०} x 5
25 fg — ^{११} D (schol) वेदा कथनादारभ्य विष्णोः क्रमान्क्रमते कर्ता .
अनुसंहरति सव्य पाद पथात् सङ्गत (Cod सहत) दक्षिणस्य हरति
क्रमते — ^{१२} x. 5 37, D (schol) अभिदक्षिणामुत्तिवचन नापि विपर्यया
वर्तते प्रतिषेधात् (Kaoç 1 26). — ^{१३} D (schol) अधिगृह्णाति कस्य
प्राग्भा . (Ath Paddh पर्यायद्वयेन), xvi. 9. 3, 4 — ^{१४} Antyeṣṭa
and Daç Kar निरीक्षते —

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।

ब्रह्मणा स्थापितं पात्रं पुनरुत्थापयामसी^१

त्यपरेणामिमुदपात्रं^२ परिहृत्योत्तरेणामिमापो हि घा
मयोभुव^३ इति मार्जयित्वा^४ बर्हिषि पत्न्याञ्जलीं^५ निनय-
ति समुद्रं वः प्र हिणोमीतीदं^६ जनासं^७ इति वा । १७ ।
वीरपत्न्यहं भूयासमिति मुखं विमार्ष्टि^८ । १८ । व्रतानि
व्रतपतयं^९ इति समिधमादधाति । १९ । सत्यं त्वतेनेति^{१०}
परिषिच्योदञ्चि हविरुच्छिष्टान्युद्धासयति^{११} । २० । पूर्ण-
पात्रं दक्षिणा^{१२} । २१ । नादक्षिणं^{१३} हविः^{१४} कुर्वीत^{१५} यः

^१ The first two pādas are found in vi 85 2^{ab} but the सकलपाठ points to a different origin — ^२ D (schol) पश्चादप्रेजांगमायन सर्वायन सर्वत (') इत्वा Cf Kauç 3 2 — ^३ 5 1 — ^४ P B: मार्जयित्वा, E भार्जयित्वा, D (schol) अभ्युच्य कृत्वा — ^५ K Ch B: Bu Bb D (schol) Ath Paddh and Daç Kar पत्न्याञ्जली (with double sandhi, cf the introduction), D (text) पत्न्या अञ्जली, E पत्न्या अञ्जली, P and Dar in the introd fol 9^a 11 पत्न्याञ्जली Antyesti पत्न्याञ्जली, D (schol) पत्न्याञ्जली बर्हिं करोति परिभोजनीयं वेदिस्तरणमेकेन तत्र बर्हिं शब्दप्रयोगात् । तस्मिन्नेव च बर्हिषि जागमायनमावर्तते — ^६ x. 5 23, D (schol) द्वाभ्यां — ^७ 3 1 — ^८ D (schol) पत्नी या आर्द्धेण दक्षिणपाणिनात्मनो मुखं शोधयति । वीरपत्नीति कल्पजेन प्रधानात् — ^९ The verse is given in full in Kauç 42 16 as prātika in Vait Sū. 4 22, D designates it as कल्पजा — ^{१०} D (schol) परिषिचामि जातवेद इति शेषप्रकरणविशेषात्, see Tait Br ii 1 11 1, Çankh Çr ii 6 11 — ^{११} E here adds the formula in full सत्यं त्वतेन परिषिचामि जातवेद इति; D (schol) उदग्गृहीतहविं शिष्टानि (Cod उदग्गृहीत) स्वीकृत्यात्कर्ता — ^{१२} D (schol) ब्रह्मकर्तृभ्यां पोषणं समर्थं पूर्णपात्रं । ब्रह्मादिधान्यदानं । दक्षिणावचनमन्यदक्षिणासशब्दिते पूर्णपात्रस्य निवृत्त्यर्थं, Ath Paddh पूर्णपात्रं दक्षिणा । ततो ब्रह्मा कवे वाचन (1) । उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते (xix 63 1) इत्युक्त्वा ब्रह्मोत्थापयेत् — ^{१३} D (schol) introduces this sūtra with the words यः स्वयं करोति तस्य दोषमाह — ^{१४} K हविष्कु — ^{१५} B: कुर्वति —

कुरुते कृत्यामात्मनः कुरुत इति ब्राह्मणम्^१ । २० । अ-
 न्वाहार्यं ब्राह्मणाभोजयति^२ । २३ । यद्वै यज्ञस्यानन्वितं
 भवति तदन्वाहार्येणान्वाह्रियते । २४ । एतदन्वाहार्य-
 स्यान्वाहार्यत्वम्^३ । २५ । ईड्या वा अन्ये देवाः सपर्येण्या
 अन्ये देवाः । ईड्या देवा ब्राह्मणाः सपर्येण्याः^४ । २६ ।
 यज्ञेनैवेड्यान्ग्रीणात्यन्वाहार्येण सपर्येण्यान् । २७ । ते
 ऽस्योभे प्रीता यज्ञे भवन्तीति । २८ । इमौ दर्गपूर्ण-
 मासी^५ व्याख्याती । २९ । दर्गपूर्णमासाभ्यां^६ पाकयज्ञाः^७
 । ३० । अयाप्यपरो^८ हवनयोगो भवति । ३१ । कुम्भी-
 पाकादेव^९ व्युद्धारं^{१०} जुहुयात् । ३२ । अधिष्ठयणपर्य-

^१ D (schol.) पर्येणैव कारयेत् । यतो ऽ य दोष श्रूयते । आत्मन
 कृत्या कुरुते । यो दक्षिणा न ददाति । कृत्यावचन (Cod कृत्यावन) द्विषो
 विनाशहेतुत्वात् । उभौ च सधियां यो (Cod सञ्जो) विश्वदेवो ययुत्वित्वां (!) ।
 वञ्चयित्वा सर्वाह्ण साह्या यज्ञा (Cod यज्ञ) मदक्षिणा (cf Kāuṣ 73
 4 13) । उपस्थाने अपांगानि मवणादिषु स्वयकर्तृत्वं । दक्षिणाभावात् ।
 विश्वदेव इति विश्वानायुः कामो यजते इत्युपतिष्ठते वा (Kāuṣ 59 1) कर्ण
 क्रोशतमनुमचयते (Kāuṣ 59 1 and 80 30 note) उपमीद (!) अपतीत्युदा-
 हरणानि (Kāuṣ 10 3), Ath Paddh तस्मान्नादक्षिण हवि शक्त्या वा
 दक्षिण दद्यान्नातिशक्तिर्विधीयत इति नवमे (Kāuṣ 71 23 end of the
 nr th adhvāya) — ^२ D (schol.) श्रीदनादिभस्या ब्राह्मणा , Ath
 Paddh सर्वे च यजमानापि ब्राह्मणभोजन । यस्मात्क्रोशादित्यन्त (Kāuṣ
 13 25) इत्युत्तरतश्च समाप्त (see Kāuṣ 5 5) — ^३ D omits this passage,
 both in the text and in the commentary — ^४ D introduces this
 passage with the remark अत्रापि ब्राह्मण भवति, cf Kāṣ S viii 13 —
^५ E P B. *पौर्ण* — ^६ D (text) *पौर्ण* — ^७ P *यज्ञ*, F यज्ञ, D
 (schol.) शेषप्रकरणात् । पाकेन यज्ञ पाकयज्ञ । अग्निहोत्रविश्वदेवयो
 नाश्विनेति कर्तव्यताविशेष । उभौ च सधियाविति प्रतिषेधात् (Kāuṣ
 73 4 13, cf 80 22 note) — ^८ D आपेयापीयोमयोदभवोरतर —
^९ D (schol.) श्रीदन्तस्मादेव निर्वापादितश्च स्नादिति — ^{१०} D (schol.)
 व्युद्धारमिति न सुश्लो (!) व्युद्धृत्य कुम्भीपाकयोर्देवताभेदे पृथक्क्रिया वि-
 शेषत्वात् —

मिकरणाभिधारणीद्वासनालंकरणोत्पन्नैः संस्कृत्य^१ । ३३ ।

अथापि श्लोकौ भवतः^२ ।

आज्यभागान्तं प्राक्तन्त्वमूर्ध्वं स्विष्टकृता सह^३ ।

हवींषि यज्ञ आवापो यथा तन्त्वस्य तन्तवः^४ ।

पाकयज्ञान्समासाद्यैकाज्यानेकवर्हिषः ।

एकस्विष्टकृतः^५ कुर्यान्नानापि सति दैवतेति^६ । ३४ ।

एतेनैवामावाप्त्यो व्याख्यातः^७ । ३५ । ऐन्द्राग्नौ ऽथ

द्वितीयो भवति । ३६ । तयोर्व्यतिक्रमे त्वमग्रे व्रतपा असि^८

कामस्तदयं^९ इति शान्ताः^{१०} । ३७ । ॥ ६ ॥

^१ D (schol) अपि चरुरिति (Kau. 2 7) अधिग्रहण । परि त्वादे पुर वर्धमिति त्रि पर्याप्तिकरण (Kau. 2 10) । etc जुहुयात् —

^२ D (schol) दर्शपूर्णमासयोरेव श्लोकाविमौ भाष्येति । गोपचन्द्राह्णवा क्वात् श्लोकाविहीयेते । दर्शपूर्णमासयोर्वक्ष्यमाण एव । तत्र च हवनयो गातरमिति । अथशब्दात् । अपीति ब्राह्मणादस्य सभावित्यर्थं (') — ^३ Bu सहा — ^४ D (text) तत्रव D (chol) आज्यभागा यस्याते तदा-
ज्यभागाना (' for 'भागान्') । प्रागध । कस्य आपेद्यापोमयोमयोर्भेदो नाम काचित्वा भेदप्राप्त आह (Cod आह) । तत्र भवति । सकृत्कृतमु-

भयोरुपकरोत्यगृह्यमाणविशेषत्वात् । पुरस्ताद्वोमादीना अगानामवधा-
तादयर्द्धा (?) वर्तते । दृष्टार्थहेतूनि आपेयादीनि आवापो Cod आतापो) वेदितव्यं यज्ञे दर्शपूर्णमासयो यथका क्ततस्य (' for यथातत्र तस्य)
मध्ये तत्रव प्रतोतान् क इत्यर्थं (') — ^५ D (xt) एव Ch E
K P Bt एक, so also four of Stenzler's MSS of A. V. G. (1 3 10) — ^६ So emended MSS देवतेति (with double sandhi of the
pre ace), A. V. Gr has दैवत इति D (chol) पाकयज्ञान् बह्वनेक

स्मिन् काले आसादीपनश्च यथापवन व्रतविसर्जन व्रतममय समावृत्त्या-
प्राति । समावर्तनीय इति तान्नेकाज्यान् C । ध्यान कुर्यात् । आज्यमा-
धनात् होमान् सतकुर्यात् । अदृष्टार्थानीत्यिव लक्षयति । वेदिकमध्ये
पाकयज्ञहवींषि अग्ने पार्वणादीनि सकृन्नानाद्वयतान्वेति हविषा the
second shloka occur A. V. G. 1 10 (तदेयाभियञ्जताधरा गीयते) —

^७ D (schol) एतेनैव पार्ष्णमासापेयेनामावास्या ऐन्द्राग्न्यो व्याख्यात —

^८ A. V. 52 1, D gives the entire hymn A. V. 52 in सकलपाठ —

^९ A. V. 52 1 — ^{१०} D (schol) तयोर्दर्शपूर्णमासयोरन्यतरातिक्रमाया

शाता इति समिधौ सप्रत्यय । अवयो यति वायो पूत इति शाता

इति (Kau. 25 10) and note) अनेन निदेशसामान्यात् —

अथात्यनादेशे स्थालीपाकः^१ । १ । पुष्टिकर्मसु सारूपवत्ते^२ । २ । आज्यं जुहोति^३ । ३ । समिधमादधाति । ४ । आवपति ग्रीहियवतिलान् । ५ । भक्षयति क्षीरौदन-पुरोडाशरसान् । ६ । मन्थौदनी प्रयच्छति । ७ । पूर्वं त्रिपत्नी-यम्^४ । ८ । उदकचोदनायामुदपात्रं^५ प्रतीयात् । ९ । पुरस्तादुत्तरतः संभारमाहरति^६ । १० । गोरनभिप्रापादनस्पती-नाम्^७ । ११ । सूर्योदयनतः^८ । १२ । पुरस्तादुत्तरतो ऽरण्ये कर्मणां प्रयोगः^९ । १३ । उत्तरत उदकान्ते प्रयुज्य^{१०} कर्मा-ण्यर्पां सूक्तेराश्रुत्य^{११} प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेक्ष-

^१ D (schol.), corrected अत्र संहिताविधौ यस्मिन् यस्मिन्देशे अथा-त्याश्रयतीति वा चोद्यते तस्याद्योदनायाः स्थालीपाकशेषो विधीयते —
^२ D (text) सारूपवत् । स(1), D (schol.) पूर्वस्य त्रिपाकर्मत्यादौ नि पुष्टिक-र्मणि प्राक् भिषज्य (1, Kāuṣ. 18 19 to 20 1) । तेषु अत्रातिचोदनाया (Cod. °दना) सारूपवत् । स(1) स्थालीपाक प्रत्येतव्यः — ^३ D (schol.) यत्र जुहोतिचोदना न च होतव्य चोदित । तत्र घृत प्रत्येतव्यं — ^४ KL त्रिपत्नीय, D (schol.) पूर्वयद्वयसु ये त्रिपत्ना इति सूक्त (1 1) प्रत्येतव्यः . . त्रिपत्नीयगद्देन सव्यवहार, in the gaṇamālā (Atharva-pariṣiṣṭa 34) this hymn is counted as the 23d gaṇa, and called विश्वकर्मागणः । ये त्रिपत्ना इति विश्वकर्मागण (1 all MSs) । २३ । — ^५ K B उदकमो, D (schol.) यचोदकस्य मस्कारद्योद्यते तत् उदपात्र प्रत्येतव्य — ^६ D (schol.) निवासदेशात्संभारमाहर्तव्य — ^७ L P B प्रायादः K B प्रापाद्. — ^८ B यदनस्पतीनाम्, D (schol.) प्रदेश(1) नाभिप्राप्नोति ग्रीसस्मात्प्रदे-शाद्दानस्पत्या (Cod. °वातस्पत्या) आहर्तव्या — ^९ E B °दयेनतः; D (schol.) सूर्योदयकाले आहरेदित्यर्थः — ^{१०} D (schol.) निवासस्थानस्य पूर्वस्मिन्वा उत्तरस्मिन्वा (the last two words supplied conjecturally) अरण्यदेशे कर्म प्रयोक्तव्य — ^{११} D (schol.) सर्वकर्मणि उदकस्योत्तरे कार्याणि — ^{१२} D (schol.) अम्ययो यन्नि शम्भुमयोभु हिरण्यवर्णादयः कृष्णं नियानं समुपोर्हिमवतं प्र सवन्ति वायो पूत इत्येषा सूक्तानि, the pratikas are 1 4 1, 5 1; 6 1 (शम्भुमयोभु according to Dārila to Kāuṣ. 9 1 are: आपो हि षा मयोभुवः श नो देवीरभिय इति), 1 33 1; 11 23 1; 23 1, 24 1; 51 1 This gaṇa does not occur in the gaṇamālā, Ath. Pariṣ. 34, cf. Kāuṣ. 18 3; 41 14, etc. —

माणा' ग्राममुदाव्रजन्ति । १४ । आशयवन्ध्याप्लवनयानभ-
 क्ष्याणि^१ संपातवन्ति । १५ । सर्वाण्यभिमन्व्याणि^२ । १६ ।
 स्त्रीव्याधितावाप्लुतावसिक्तौ शिरस्तः प्रक्रम्या प्रपदा-
 त्रमार्ष्टि^३ । १७ । पूर्वं प्रपाद्य प्रयच्छति^४ । १८ । त्रयोदश्या-
 दयस्त्रिंशो^५ दधिमधुनि^६ वासयित्वा बध्नाति । १९ । आशय-
 ति^७ । २० । अन्वारब्ध्याभिमन्वणहोमाः^{१०} । २१ । पश्चा-
 दग्नेश्चर्मणि हविषां संस्कारः । २२ । आनुहुहः शक्-
 त्पिण्डः । २३ । जीवघात्यं^{११} चर्म । २४ । अकर्णो^{१२} ऽश्मा । २५ ।
 आप्लवनावसेचनानामाचामयति च^{१३} । २६ । संपातवता-

^१ So P B₁ B₂ Ch (prim. man.) D (schol.), K वेक्ष्यमाणा, the rest पेक्ष-
^२ Ch P B₁ पानं, K पानं corrected to पानं, D (schol.) यास्तत
 इति यान. — ^३ So K; B₂ भचाणि corrected to भक्ष्याणि, the rest
 भचाणि, D (schol.) भक्ष्यते तदि(ति) भच. — ^४ K D मचाणि, D (schol.)
 यावत् किंचिदनुसाधन सर्वं तदभिमन्त्र्य संपातवदसंपातवच्च (Cod. प-
 तवच) सर्वशब्दस्य निरवदोषत्वात्. Cf Kauç 10 7, note — ^५ D
 (schol.) स्त्री व्याधिता पुमान्व्याधित आप्लुता स्त्री अवसिक्ता पुमा च्छिरस
 आरभ्य आ पादाग्नेभ्यः प्रक्षेपेण शोधयति — ^६ D (schol.) यत्र प्रपाद्य
 श्रूयते तत्रायमन्यविशेषः । तत्र च प्रथमं प्रदानं (" for प्रपादन") ततो
 प्रदानं (Cod. न) मधयो (cf su 7) पूर्वग्रहणात्. Cf Kauç 26 19,
 23 15 — ^७ So all MSS आदयः nominative for accusative^१ cf Vait.
 su 11. 24 and J A O S xi p 335, D (schol.) त्रयोदशीं च चतु-
 दशीं चादियहणं (!) तासु . . . — ^८ Ch मधुनि, D (schol.) दधिम
 धुनीत्येकवत्समञ्जस्य तत्र स्थापयित्वा — ^९ D (schol.) बद्धा दधिमधुनि(!)
 कारयितारं (!) आशयति कर्ता. दधिमधुनामाश्रयत्व प्रतिपाद्यत्वात् —
^{१०} D (schol.) अन्वारभतोत्यन्वारब्ध कारयिता कर्तरि । कर्ता वि-
 षासहिमित्यभिमन्त्रयते (xii. 1—2) । अन्वारभणं कारयितुमुत्तुर्धो-
 निदेशात्. — ^{११} D text जीवघात D (schol.) अधिकमसु चर्मग्रहणे
 बलिनः प्राणिनश्चर्मं प्रयोक्तव्यं जीवघाताहंस्थ . — ^{१२} E P (चर्म) कर्णो-
 ऽश्मा, D (schol.) यवारमा चोद्यते स विप्लवग (Cod. विप्ल) प्रत्येतव्यः ।
 वर्तुल इति यावत्, cf Kauç 47 3^१ ३ 2 — ^{१३} D (schol.) द्रव्याणि
 क्रियासाधनत्वात् । आप्लवनावसेचनानि तेषामाचामयति कारयितारं (!)
 आप्लवनावसेचने करोति. —

मध्नाति न्यङ्क्ते^१ वा । २७ । अभ्याधेयानां^२ धूमं नियच्छ-
ति । २८ । शुचिना कर्मप्रयोगः । २९ । ॥ ७ ॥

पुरस्ताद्धोमवत्सु निशाकर्मसु पूर्वाह्ने यज्ञोपवीती
शालानिवेशनं समूहयत्युपवत्स्यङ्गक्तमशित्वा स्नातो ऽहत-
वसनः प्रयुङ्क्ते । १ । स्वस्त्ययनेषु च^३ । २ । इज्यानां^४
दिश्यान्वलीन्हरति । ३ । प्रतिदिशमुपतिष्ठते^५ । ४ । सर्वचा-
धिकरणं कर्तुर्देक्षिणा^६ । ५ । चिरुदकक्रिया^७ । ६ । अन-
न्तराणि^८ समानानि युक्तानि^९ । ७ । शान्तं संभारम्^{१०} । ८ ।
अधिकृतस्य सर्वम्^{११} । ९ । विगये^{१२} यथान्तरम् । १० ।

^१ Ch Bu न्यङ्क्ते D (schol) अङ्गी अङ्गे वा — ^२ D (text) अभ्याधेना D (schol) यानि विधिकर्माख्यभ्याधेयानि तेषां कारयिता धूममात्मनि बध्नाति — ^३ P Bh वे(ज्यानां), wanting in D (text), D (schol) to the entire sutra खस्तिदा ये ते पन्थान इत्यादीनि (i 21 1 et al vii 50 1 et al of Kauç 50 1 and the स्वस्त्ययनगण Ath Pariç 34 11 cited under Kauç 20 36) स्वस्त्ययनानि तेषु पुरस्ताद्धोमवत्सु etc. — ^४ D (text) ईड्याना, cf also the schol to the next sutra, D (schol) स्वस्त्ययनयागदेवताभ्यो बलि हरति — ^५ D (schol) ईड्याना बलि दत्त्वा (') — ^६ P D (text) कर्तुं, D (schol), very corruptly, न स्वस्त्य-यनेष्विव किं तर्हि सर्वविधिकर्मस्त्री- (Cod ० म्त्रि०) कर्मायै हि सर्वशब्दे प्राङ्मुख उपारां करोति । अधिकरणं कर्तुं (') दक्षिणेत्येव प्रत्येतव्य (Cod पतयै) । एव सति शब्दे विधिकर्मसु भविष्यत्युपाशुभत् ।... अधिकरणा-भावे स्वयकर्तृत्वमुपस्थानादिषु विश्वे देवा इति विश्वानायु कामो यजत उपतिष्ठतेत्युदाहरणं (i Kauç 59 1) । पूर्णपात्रं तु ब्रह्मण कर्तव्यहृणात् — ^७ D (schol) विधिकर्मसु योदकेन चोद्यते क्रिया सा चि कर्तव्येति निश्चय — ^८ D (t vi) अन्तराणि — ^९ Wanting in D (text), D (schol) सहिताया यान्यन्तराणि सूक्तानि पठ्यते तुल्यार्थानि च तानि कर्माणि समुच्चितानि प्रयातव्यानि — ^{१०} D (schol) शातत्वं संभारस्याभिचारिकवर्जमागिरस cf Vat Su 5 14 — ^{११} E B सर्व, D (schol) अधिकृतस्य (') द्रव्यस्याग्रहणं (') प्रत्येतव्य । यानमारोहयतीत्येतत्कर्म (Kauç 25 13) विद्या शरस्वत्येव प्रत्येतव्य (Kauç 25 10) । नोत्तमयोः अधिकृतस्य द्रव्यस्याग्रहणं (') प्रत्येतव्य । कथं मह इति मादानकगृत घोरौदनमध्नाति (Kauç 12 1) । चमसे सख्यपवत्साया इति (12 2) चमसो ऽपि (Cod चमसापि) मा दानक एव — ^{१२} So amended MSs विगये, D (schol) मचकर्मद्रव्य सगये यज्ञिकृष्ट तत्प्रत्येतव्य —

प्र यद्ध पशुमिति' ^१ दर्भलवनं' प्रयच्छति' । ११ । अराती-
 योरिति' तक्षति । १० । यत्त्वा शिक्ष इति प्रक्षालय-
 ति । १३ । यद्यत्कृष्ण' इति मन्त्रोक्तम् । १४ । पलाशो-
 दुम्बरजम्बुकाम्पीलसम्बद्धशिरीषसत्तयवरणविल्व- ^{१० ११ १२}
 जङ्गिडकुटकगर्हगलावलवेतसशिवलसिपुनस्यन्दना- ^{१३ १४}
 रणिकाश्मयोक्ततुन्यपूतुदारवः ^{१५ १६ १७} शान्ताः । १५ । चि-
 तिप्रायश्चित्तिशमीशमकासवंशाशाम्यवाका- ^{१८ १९ २० २१}

^१ D Ch (prim man) परशुम् — ^२ xii 3 31 — ^३ Ch K Bh D °लवण —
^४ Cf Kauç 1 24, 61 38 — ^५ x c 1 — ^६ x 6 3 — ^७ xii 3 13 —
^८ D (schol) अनुखलमुसल प्रचालयेत् — ^९ Ch E P B₁ B₂ जम्बू —
^{१०} The MSS write the word with anusvara, and it is difficult to decide
 whether they read वघ or वद्य, D (schol) सम्बद्धौ हिमवत इति
 प्रसिद्धौ — ^{११} P B₁ D शरीष, K शरीषः — ^{१२} D (schol) सत्तय-
 स्तिलक । वरणविल्वौ प्रसिद्धौ — ^{१३} D (schol) जगिडो ऽ जुंन' अचल
 इति दाचिणात् 'कुटको मालवके प्रसिद्धः । गह्वरो वेप । गलावल हिमवति ।
 वेतस प्रसिद्धः । शूरणोति प्रसिद्धः । श्वल (!) जोयण विलम्बे न्यानता
 (and below sū. 16 note 7 श्वलस्य जोयणेति !) । शाललि करटक ।
 अभिस्त्रामी सिपुना धायटी प्रसिद्ध (!) — ^{१४} D (schol) स्यदन मदन
 इत्येव प्रसिद्धः — ^{१५} अश्मयोक्ता मतक । अपटा — ^{१६} Ch P B₂ तुन्य,
 D (schol) तुन्यस्त्रिनस' (! for त्रिनिश' ?) — ^{१७} B₂ K E पूत°, cf
 Kauç 53 1a, D (schol) पूतदारुदेवदारु — ^{१८} K and Ath Paddh
 चित्ति, Bu Ch E P B₁ B₂ चित्ति° Vait Su 5 10 चित्तादिभि K P
 B₁ Ch B₂ and Ath Paddh प्रायश्चित्ति, E °चित्ति, Ch has a colon
 here, D (text and schol) चिति प्रायश्चित्ति स्तपिति प्रायश्चित्ति इदं
 ताभ्यामेवविधाभ्या वरणेन सिद्धिभूमिस्थ वर्तुल प्रसिद्धे (!) । मेव प्रायश्चित्त-
 विशेष (!) । जोषिचोषि सर्वाणि पर्वणि (!) उभे शतमेजकारे (! for
 गेजकारे ?) — ^{१९} So all MSS of text, Daç Kar and Ath Paddh ^२
 शमीका, Ath Paddh ^१ शमिका, D (schol) शमका नदपुरे वार्यपृष्ठतो
 जाता वरणप्रसिद्धा — Ath Paddh श्वशा D (schol) श्वशा
 शुगालवशक — ^{२१} B₂ श्याम्यवाका D (schol) श्याम्यवाका अपामा-
 र्गसदृश फले क्षिण्यै हस्ततरागतपुष्प वासकृति स्नात् (!) —

तलाशापलाशवाशशिशपाशिश्वलसिपुनदर्भापा-^{१ २ ३ ४}
 मार्गाकृतिलोष्टवल्मीकवपादूर्वाप्रान्तव्रीहियवाः^{५ ६} शा-
 न्ता. १९६। प्रमन्दोशीरशलल्युपधानशकधूमा^{८ ९ १०} जरन्तः^{११}
 । १११। सोसनदीसीसे^{१२ १३} अयोरजांसि कृकलासशिरः सी-
 सानि । १८। दधि घृत मधूदकमिति रसाः । १९। व्री-
 हियवगोधूमोपवाकतिलप्रियङ्गुश्यामाका^{१४ १५} इति मि-

^१ D (schol) तलाशा मालिका (Cod m^o) अवली प्रसिद्ध — ^२ All MSS पलाशो — ^३ EB वासा D (schol) वासा(?) वृषक, cf Kauç 39 6 — ^४ P Bⁱ शिशपा B^u शिशपा, Daç Kar सोसपा Ath Paddh शिशपा D (schol) अडोलसा (! for अडो^२) शिशपा प्रसिद्ध (!) — ^५ P Bⁱ दर्भो ऽ पामार्ग the remaining MSS and Daç Kar दर्भोपा^० Ath Paddi दर्भ उपामार्ग D दर्भ । अया^० — ^६ D (schol) आकृतिलोष्ट चित्रलोष्ट । वल्मीकवपा वल्मीकमध्य (!) — ^७ D (schol) पुन शातयहण वचत्वात् । पूर्वोपासिह चौपधित्वात् । शान्त्युदके आसा विधानयोग । श्वलस्व जोषणैति पर्यायो ऽस्ति सो ऽपि सदेह (cf su 15 p 2) not 13) Ath Paddh ता शान्ता गोपयब्राह्मणे (१० १८) द्विविधा उक्ता । एका आगिरसीभि । तत्र दृष्टात् । स खलु शान्त्युदक चकाराथर्वणीभि-
 आगिरसीभिरेति ब्राह्मणोक्त । तत्र या आथर्वणी सा कौशिकोक्ता । या आगिरसी सा वैतानोक्ता (p 10) — ^८ D schol प्रमद इदुक् एव प्रसिद्ध । वाला उशीर गधद्रव्य । शलनी श्वावितशलाक — ^९ K P Bⁱ D (text) उपधान Ch उपधान D (schol) उपधान उपधानक cf जर दुपानहा Kauç 17 10 41 6, 84 9^२ — ^{१०} D (schol) शकधूम ब्राह्मण, cf Kauç २० 10 and Ath Paddh to Kauç 76 18 अत्र स्थाने चत्वारो शकधूमा सूर्यापाठक कुर्वन्ति — ^{११} So Bⁱ, B^u चरत corrected to जरत the remaining MSS चरत D (schol) एतानि जीर्णानि प्रत्येतव्यानि cf जरत्प्रमन्द Kauç 25 11 also 16 1 note — ^{१२} K D (text) शीस Ch Bⁱ सीस — ^{१३} K D (text) नदीशीसे E नदीसीसे, D (schol) to the entire शीसक सीस नदीफेनपिड । अयोरज लोहकिष्ट (! for ०किष्ट^२) । कृकलास प्राणी प्रसिद्ध तस्य शिर (cf Kauç 47 39) । शीसचोदनास्तेतानि प्रत्येतव्यानि । ज्येष्ठस्यात्रली शीसा नुदाहरण (!) समासे समुच्चय । इतरत्र विकल्पशित्यादिवत् (su 16) — ^{१४} Bⁱ Ch D (text) उपवाकस्ति^०, D (schol) उपवाक इति अभियवा । सुराघ्राणा प्रसिद्धा — ^{१५} So P Bⁱ and Daç. Kar, the rest श्यामाका

अधान्यानि' । २० । यदहमा यदहमात्' । २१ । यथार्थमु-
दकान्योजयेत्' । २२ । इहैव ध्रुवामेह यातु यमो मृत्युः सत्यं
बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पतीयानि' । २३ । दिव्यो गन्धर्व
इमं मे अग्ने यौ ते मातेति मातृनामानि' । २४ । स्तुवा-
नमिदं हविर्निस्सालामरायक्षयणं शं नो देवी पृश्निपर्या
पश्यति तान्सत्यौजास्त्वया पूर्वं पुरस्ताद्युक्तो रक्षोहण-
मित्यनुवाकश्चातनानि' । २५ । ॥ ८ ॥

अस्रयो यन्ति शम्भुमयोभू' हिरण्यवर्णा निस्सालां

¹ Ch (sec. man.) and D (schol.) मैत्र्यः; so also Pet. Lex. sub voce. and Weber, Omnia und Portenta, p. 404. — ² D (schol.) यथार्थं (!) सहितायाः विधि प्रतिज्ञातः तस्माच्च कर्मणि क्षिपरिमाणं अप-
रिमितायाः प्रयोगे ग्रहणमित्यनियमे प्राप्त इदमुच्यते ग्रहणमा ग्रहणा-
दित्येकं यथार्थवचनात् . — ³ E B D (text) उदकान्, D¹ Kar.
उदकान्, D (schol.) पुनरुक्तप्रयोगः । पक्षपटलिकायामेव कथितः ।
आषो (!) सहितायाः कर्ममयोगात् । आचार्यसहिताभ्यासार्था । अभ्या-
सयोगसहिता तस्याः परिपूर्णमाह (! for 'पूरणम्') । . . . साकाक्षस्य
परिसमाप्त्यर्थं वचनमुदकं धूममिति धूममनुमच्यते (Kāu. 16 12) —
⁴ The pratikas are in 12 1, vi 73 1, 93 1, vii 1 1 The
corresponding gana of the ganamālā (Atharvaparīṣṭa 34 5) reads
as follows: आशानामाशापालेभ्य इहैव ध्रुवामृधङ्मन्त्रो योनिमुत पुत्र-
पितरमिन्द्रस्य गृहो ऽसीति चतस्रो दिव्ये स्वाहाश्मवर्म मे पृथिव्यं थोवा
याति धन्वानीति द्वे ऊर्जे विश्वदिति षड्वत्य बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पती-
यानि ॥ ५ ॥ इति वान्तुगणः । The pratikas are i 31 1; iii 12. 1;
v. 9 1 and 5, vi 10. 1—7, vi 10. 1, vii 41 1; vii 60 1, xii 1 1. —
⁵ The pratikas are ii. 2. 1, vi. 111. 1, viii 6. 1; cf Ath. Parīṣ. 34 4,
दिव्यो गन्धर्व आ पश्यतीमं मे अग्ने यौ ते मातेति मातृनामानि ॥ ४ ॥
इति मातृगणः ॥ The pratikas are those of the Kāuṣika with the
addition of iv. 20. 1 between the first and the second. — ⁶ The
pratikas are i. 7. 1; 8. 1; ii. 14. 1; 18. 3; 25. 1; iv. 20 2; 36. 1;
37 1; v 29. 1, viii. 3. 1, Ath. Parīṣ. 34 3 presents the same gana
(चातनगणः), adding in their proper order the hymns i. 16. 1; 28. 1;
vi. 32. 1; 34. 1. — ⁷ D 'मयोभूर्हि'. —

ये अमयो ब्रह्म जज्ञानमित्येका^१ तदेव मृगारसूक्तानि^१ । १ ।
 उक्तमं^२ वर्जयित्वाप नः शोशुचदधं पुनन्तु मा ससुषो-
 हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
 मयश्च नो ऽनडुझस्त्वं प्रथमं मह्यमापो वैश्वानरो रग्नि-
 भिर्यमो मृत्युर्विश्वजित्संज्ञान नो यद्यन्तरिक्षे पुनर्मेवि-
 न्द्रियं शिवा नः श नो वातो वात्वयिं ब्रूमो वनस्पती-
 निति^३ । २ । पृथिव्यै श्रोत्रायेति^४ विः प्रत्यासिञ्चति । ३ ।
 अमयो यन्ति शम्भुमयोभू हिरण्यवर्णाः शंतातीयं^५ शिवा
 नः शं नो वातो वात्वयिं ब्रूमो वनस्पतीनिति^६ । ४ ।

^१ Bu एका corrected to एका D (schol) एकाग्रहण (I) मृगप्रस-
 गात् — ^२ According to Dārila the hymns called शम्भुमयोभू are
 आपो हि षा मयोभुव श नो देवोरभिष्टय इति (i 5 1, 6 1), the
 pratikas therefore are i 4 1, 5 1, 6 1, ii 14 1, iii 21 1, iv 1 1
 In the beginning of Ath Pariç 34 26 the मृगारसूक्तानि are given
 exactly as in the Kauçika, cf also Pet Lexicon sub voce — ^३ D
 (schol) मृगारसूक्तानि (I) तयोरनुपयुक्तानि सूक्तान्यपेक्षन्त इत्यादीनि
 (iv 23 1) तेषु सर्वेषु प्राप्तेषु तमह रद्रेभिरित्येतद्वर्जयित्वा (iv. 20 1),
 but Ath Paddh अमयो यन्तीत्यादि तावत्पर्यन्त यावदन्तातलीवर्जं
 (xi 6 23 1 e the last verse of the last hymn in this gana) — ^४ The
 pratikas are iv 33 1, vi 19 1, 23 1, 24 1, 51 1, 57 3, 59 1,
 61 1, 69 1, 93 1, 107 1, vii 99 1, 66 1, 67 1, 68 3, 69 1, xi.
 6 1, the Ath Pariç 34 26 has the same text (joining on to the
 मृगारसूक्तानि in the preceding passage), and it ends . अयि
 ब्रूमो वनस्पतीनिति शान्तिगणः ॥ इति सर्वं सूक्ते कीशिकोक्तबृहच्छान्ति-
 गणः ॥ २६ ॥ The Ath Paddh in its description of the शान्त्युदक also
 knows the distinction between बृहच्छान्तिगण and लघुशान्तिगण, cf
 su 4 note 7 — ^५ vi 10 1 — ^६ K and Ath Paddh शताती —
^७ The pratikas are i 4 1 5 1, 6 1 (cf note 2 on this page) 23 1;
 iv 13 1 (the शतातीय सूक्त^८ So according to Dārila उत देवा इति
 शतातीय the Ath Pariç 34. 27 which has simply the pratika उत
 देवा and the Ath Paddh शतातीय देवा सूक्त), vii 66 1, 67 1,
 68 3, 69 1, xi 6 1 Ath Pariç 34 27 has the same gana, and it
 is there called लघुशान्तिगण, so also Ath Paddh —

पृथिव्यै श्रोत्रायेति' चिः प्रत्यासिञ्चति । ५ । इति' शान्तियुक्तानि । ६ । उभयतः सावित्र्युभयतः शं नो देवी' । ७ । अहतवासाः' कंसे शान्त्युदकं करोति । ८ । अतिसृष्टो अपां वृषभं इत्यपो ऽतिसृज्य' सर्वा इमा आप ओषधय इति पृष्ट्वा' सर्वा इत्याख्यात' ओं बृहस्पतिप्रसूतः^१ ^{१०}

^१ vi. 10. 1; Ath. Paddh. to this and sū. 3 पृथिव्यै श्रोत्रायेति तृचेन शान्त्युदकमध्ये शान्त्युदकं प्रचिपति । पुनः पृथिव्यै श्रोत्रायेति तृचेनापि पर्युचति प्रत्युक्तं. — ^२ Ch E have a colon here and not after 'युक्ता-नि; D (schol.) पूर्वो गणः शातिवाच्य उत्तरो ऽ पि शान्तिशब्दवाच्यः समुच्चिताना संज्ञा पूर्वोत्तरा... सर्वपापप्रश्मनयोजनत्वात् शातिशब्दप्रयोगः संख्यवहारभावात् । एतानि युक्तानि महाशातिसंज्ञा भवतीति वाक्यविशेषः महाशातिमावपति संख्यवहारदर्शनात् (Kauç. 39. 27; 43 ७). — ^३ D (schol.) शातिराद्य तयोस्तत्सविनुर्धरेणमिति कर्तव्या (RV. iii. 62. 10; also VS. TS. SV. etc.) उभयतः शं नो देवी (i. 6. 1 or ii. 25. 1) ... आचार्यं शान्त्युदके मंत्राणां प्राक्सवित्र्या शान्त्युदकक्रियामाह; Ath Paddh शान्त्युदकप्रारम्भे समाप्नो च शं नो देवी सावित्री चेति प्रयोक्तव्या; these two hymns stand at the beginning of the first gana, the शान्तिगण (Ath. Pariç. 34. 1). The remaining pratikas of this gana are xix. 1. 9 (wanting in the Chambers codex); xix. 1. 10; vii. 63. 1, xix. 12. 1; cf the two çantiganas above. There is farther a पिप्पलादिशान्तिगण in the ganamālā, Ath. Pariç. 34. 20, which contains the latter of these hymns शं नो देवी शं न इन्द्रापो शं नो वातो शान्ता दीः पिप्पलादिशान्तिगणः । नृवाक (I). The pratikas are i. 6. 1 (ii. 25. 1); xix. 10. 1, vii. 63. 1; xix. 9. 1. — ^४ Ch E have a colon here and not after देवी. — ^५ xvi. 1. 1. — ^६ Ch विसृज्य; D omits the passage from the beginning of the sutra up to this word. — ^७ K B D (text) and Ath. Paddh सृष्ट्वा; Bū सृष्ट्वा in the text पृ. सृ on the margin. — ^८ E Bū Ch 'ख्याता; D (schol.) ओषधीर्गृहीत्वा । आहारकं पृच्छति । सर्वा इमा ओषधय पृच्छति । ... आहारकः प्रत्याह सर्वा इति सर्वा अपि; Ath. Paddh प्रथमं कर्ता ब्रह्माणं प्रयच्छति । सर्वा इमा आप ओषधय इति सृष्ट्वा (!) । सर्वा इति ब्रह्माणं प्रवीत् । सर्वा इति किं । चित्यादिभिः सर्वाभिरापोषधीभिः । (cf. Kāuç. 8. 16) गगादिसर्वाभिरद्भिः. — ^९ K P Bū and Ath. Paddh बृहस्पतिः. — ^{१०} Ch प्रसूतः. —

करवाणीत्यनुज्ञापो^१ सवितृप्रसूतः भवानित्यनुज्ञातः^२ कु-
र्वीत^३ । ९ । पूर्वया कुर्वीतेति गार्ग्यपार्थश्रवसभागलिका-
ङ्गायनोपरिवभ्रवकौशिकजाटिकायनकौरुपथयः^४ । १० ।
अन्यतरया कुर्वीतेति युवा कौशिको युवा कौशिकः
। ११ । ॥ ९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So all MSS — ^२ Ch B: भवानी० — ^३ Ath. Paddh. कर्ताब्रवीत् ।
अं वृहस्पतिप्रसूतः करवाणि । ततो ब्रह्माब्रवीत् । सवितृप्रसूतः कुरुतां
भवानिति. — ^४ D (schol.) पूर्वया शान्त्या (sq. 2) शाबुदक करोति. —

॥ ओ ॥

पूर्वस्य^१ मेधाजननानि । १ । श्रुकसारिकृशाना^२ जिह्वा^३
बध्नाति^४ । २ । आशयति^५ । ३ । औदुम्बरपलाशकर्कन्धूना-
मादधाति । ४ । आवपति । ५ । भक्षयति^६ । ६ । उपा-
ध्यायाय भैक्ष^७ प्रयच्छति । ७ । सुप्तस्य कर्णमनुमन्त्रयते^८
। ८ । उपसीदन्नपति^९ । ९ । धानाः सर्पिर्मिश्राः सर्वहु-
ताः^{१०} । १० । तिलमिश्रा^{११} हुत्वा प्राश्नाति । ११ । पुरस्ता-
दग्नेः कल्माषं दण्ड निहत्य पश्चादग्नेः कृष्णाजिने धाना
अनुमन्त्रयते^{१२} । १२ । सूक्तस्य पार^{१३} गत्वा प्रयच्छति^{१४} । १३ ।

^१ पूर्व विषप्नीय (i 1) cf Kauç 7 8. — ^२ Bu शारि E सारिक —
^३ D (schol) कृश गोमेष्टक इति प्रसिद्धाभिधान कृष्णवर्णा दीघपुच्छ() —
^४ E जिह्वा — ^५ D (schol) मेधामिच्छत योवाया बधन अय मे वरण
उरसीति (x 3 11, cf Kauç 19 22) च तथालिग आश्वादि सूक्तेन स
पाता (cf Kauç 7 10) आज्याहुतीना सपातानानयतीति होम । उभौ
च सधिजाविति वचनात् (cf Kauç 74 13) — ^६ Bu आशयति, D
(schol) यो मेधा कामयते त कर्ता आशयति । जिह्वामन्यतमा —
^७ With this and the preced ng sutra cf Kauç 7 5, 6. — ^८ E D (text)
भैक्ष, D (schol) अध्याययिचे (1) भिचाना समूह ददाति विषप्नीयेना-
भिमन्त्र्य (i 1) सर्वाख्यभिमन्त्र्याणीति (Kauç 7 16) वचनात् — ^९ D (schol)
यक्षेधाविनमिच्छति राधावनुमन्त्रणमहनि स्वापप्रतिषेधात् — ^{१०} MSS
of the text उपसीद्, D (schol) ब्रह्मचारी स्वाध्यायार्थं शुद्धमुपा-
सीद् (1) अपति — ^{११} D (text) धाना मिश्रा D (schol) धाना घृतेन
मिश्रिता ब्रह्मचारी — ^{१२} D (text) मिश्रान् D (schol) तिले मिश्रिता
धाना हुत्वा ब्रह्मचारी — ^{१३} D (schol) विषप्नीयेन कारयिता —
^{१४} D (text) सूक्तस्वात — ^{१५} D (schol) धाना अग्निनेन कर्ता —

सकृज्जुहोति^१ । १४ । दण्डधानाजिनं ददाति^२ । १५ । अहं
 रुद्रेभिरिति^३ शुक्लपुष्पहरितपुष्पे किंस्त्यनाभिपिप्पत्यौ^४
 जातरूपशक्लेन^५ प्राक्स्तनयहात्प्राणयति^६ । १६ । प्रथम-
 प्रवदस्य मातुरूपस्ये तालुनि संपातानानयति । १७ ।
 दधिमध्वाणयति । १८ । उपनीतं वाचयति^७ वार्षशतिकं^८
 कर्म । १९ । त्वं नो मेधे द्यौश्च म^९ इति भक्षयति । २० ।
 आदित्यमुपतिष्ठते^{१०} । २१ । यद्ये तपसेत्यायहायण्यां^{११} १२
 भक्षयति^{१३} । २२ । अग्निमुपतिष्ठते^{१४} । २३ । प्रातरग्निं गिरा-
 वरगराटेषु दिवस्पृथिव्या^{१५} इति सहाय^{१६} मुखं विमार्ष्टि
 । २४ । ॥ १ ॥ ॥ १० ॥

पूर्वस्य^१ ब्रह्मचारिस्तांपदानि । १ । औदुम्बरीाटयः^२ । २ ।

^१ D (schol) अजिनेनैव — ^२ Bū दधाति, D (schol) ददाति
 केच — ^३ iv 30 1 — ^४ h नाभि, D (schol) किंस्त्य शब्द
 तस्य नाभि — ^५ D (schol) and Ath Paddh जातरूपशक्लेन
 निघृष्य — ^६ D (schol) इदं जातकविधिकन्य, Ath Paddh and
 Daç kar introduce the corresponding passages with the words
 अथ जातकर्म उच्यते — ^७ D divulges a sūtra here, D (schol)
 अहं रुद्रेभिरिति सूत्र (iv 30 1) आ यातु मित्र इति गणति वचन (ii
 8 1 cf Kauç 5) 17) । उपनीतमिति वचनात् — ^८ D (schol) यो
 वर्षशतमायुरिच्छति पुत्रादेः स प्रथम(प्र)वदेव (!) सर्वं कर्म कुर्यात् —
^९ vi 10^c 1 xii 1 53 (D (sch 1) द्यौश्च म इदं पृथिवी चार्ताश्च च म
 व्यच इति क्रमलिगाद्य) — ^{१०} Bu ०तिष्ठति, D (schol) अन्यतरेण उप
 स्थान — ^{११} vi 61 1 — ^{१२} Ch Bu D (text) ०यहायिष्या — ^{१३} D
 (schol) मार्गशीर्षयोर्मास्या मेधाकाम, this sūtra is wanting in F —
^{१४} This sūtra is wanting in D — ^{१५} iii 16 1, vi. Cj. 1, 175. 2
 (ix 1 1, xix. 3 1), D (schol) दिवस्पृथिव्या इति पञ्चानुवाकाय
 These pratikas are part of the second वर्चस्वगण, Ath Pariç 31 27,
 cf. Kauç. 12 15 and 12 10 note — ^{१६} D (schol) ब्रह्मचारी निद्रा
 त्वाक्ता — ^{१७} पूर्व चिपमोय (i 1), cf. Kauç. 7 8. — ^{१८} Cf Kauç.
 10. 4. —

ब्रह्मचारीवसथादुपस्तरणान्यादधाति^१ । ३ । पिपीलि-
 कोद्वापे^२ मेदोमधुश्यामाकेपीकतूलान्याज्यं^३ जुहोति । ४ ।
 आज्यशेषे पिपीलिकोद्वापानोप याममेत्य सर्वहुतान्
 ५ । ब्रह्मचारिभ्यो ऽन्नं धानास्तिलमिश्राः प्रयच्छति । ६ ।
 एतानि यामसांपदानि^४ । ७ । विकार स्यूणामूलावत-
 क्षणानि सभानामुपस्तरणानि^५ । ८ । यामीणेभ्यो^६
 ऽन्नम् । ९ । सुरां सुरापेभ्यः^७ । १० । औदुम्बरादीनि
 भक्षणान्तानि^८ सर्वसापदानि^९ । ११ । त्रिज्योतिः
 कुस्ते^{१०} । १२ । उपतिष्ठते । १३ । सव्यात्पाणिद्वया-
 लोहितं रसमिध्रमश्नाति । १४ । पृश्निमन्थः^{११} । १५ ।
 जिह्वाया उत्साद्यमह्योः परिस्ररणमस्तृहणं^{१२} हृदय दूर्शं
 उपनह्य तिस्रो रात्रीः पल्पूलने वासयति^{१३} । १६ । चूर्णा-

^१ E ब्रह्मवर्चावसथान्य° — ^२ D (schol) कीटिकाभिरुत्कीर्णं
 मृदं — Ch E Lu °श्यामाके° — ^३ D (ho) इषीकतूल (C) d दूयो°,
 शरपुष्प — ^४ D (a h l) इत्यादुम्बरादीनि धानानां प्रदानानि
 यामकामेन कार्याणि — ^५ D (clol) ब्रह्मचारिसापदेष्वयं विशेषो
 यामसापदात् समिद्धिकार । उपस्तरणेषु उभयविशेषणत्वात्
 विकार इति वर्तते — ^६ P Bb यामणीभ्यो F यामणिभ्यो D
 (t v) यामीणेभ्यो D (ch l) ब्रह्मचारिस्थानि यामीणाधिकार —
^७ K सुरापे D (h) ये यामोणा सुरा पिबति तेभ्यो मद्य दद्यात् —
^८ Lu भक्षण — ^९ D (ch l) औदुम्बरपलाशककंठूनामादधानो
 त्वेवमादीनि (har, 11 41) भक्ष्यं तोत्वेवमन्तानि (for °मन्तानि)
 कर्माणि सर्वकामस्य भवति पूर्वग्रहणमुक्तं (1) — ^{१०} So !
 nls th rest ज्योतिष्कु° — ^{११} D (1 1) पूर्वस्य (1) कर्म
 पृश्निमन्थः । पृश्निगौ कर्वरा तदगसाधनी मद्यस्तृहणं जिह्वादीनां (1-2
 the next cu.) पृश्निसमन्वयार्थः — ^{१२} So K Ch B P l b स्त्रिहण
 Γ °स्तृहण Bo suggests hesitation in the reading परिस्ररणं मन्त्रिक
 comparing Hemac. 6 5 सस्तिष्ठा मन्त्रलुद्धकः, cf note 14 — ^{१३} K E
 Ch वासयति D (text and schol) जिह्वायानुसाद्यमह्यो (1) परिस्ररणा
 वृषिकान्मन्त्रणो (1) मेधूलक । हृदयं प्रसिद्धं । सर्वाणि प्रत्यक्षं जिह्वा

नि करोति' । ११ । मिश्रधान्ये' मन्थ' श्लोष्य दधि मधु-
मिश्रमश्नाति । १८ । अम्लिन्वमु यदावधन्वव प्राणानिति'
युग्मकृष्णलं वामितं वध्नाति' । १९ । सात्त्ववत्त पुन्य-
गात्रं द्वादशरात्रं संपातवन्तं कृत्वा नभिमुन्वमश्नाति । २० ।

॥ २ ॥ ॥ ११ ॥

अयं मह' इति मादानकृतं श्रीरौदनमश्नाति'^{१०} । १ ।
चमसे' मत्त्ववत्ताया' दग्धे त्रीहियवाववधाय मृष्टे-
यित्वा' मध्वामिच्छागच्छति । २ । पृथिव्यै श्रोत्रायेति'^{११}
जुहोति । ३ । वत्सो विराज' इति मन्थान्तानि'^{१२} । ४ ।
महदयं तदृ पु म जानीष्वमेह यातु सं वः पृथ्यन्ता सं वो

टीका पृथ्वीमथ इति गुणविधानात् । सर्वोलीति दृष्ट उन्मूल्य () दृष्टा
(*Co*) दृष्टा) दृष्ट ओषदास' तिष्ठो रात्रौ पृथ्वीमथ मृष्टिद्य वास
यति दिग्वा —

D (schol) दत्तुं ॥ इति श्रीरौदन () करोति । मह' दामना
सवीक्ष्य — ^१ E निद्रा — ^३ D (text) omits the word D
(sch L) मध' (?) तत् (६ मिश्रधान्यानि) दृष्ट' (?) उन्मूल्येन वृत्ता मिश्रधा-
न्या मध' — ^४ १ १ १ (cf. the first ईदंस्वरूप H. 12 1, note)
० १ २ १ — D (schol) एतेषां प्रतीक्षायां मन्वृत्तमणि
वामयित्वा । सर्वप्रसूतसाधनमिच्छतो मन्वृत्तमिति च दृष्टीष्ट । वृत्ताना
मिति वेति (C d गतं, मिस्रधान्यानि इत्येव सौदरमणि cf. H. 12 1
1 — ^५ EP माहपव्य D (text) सोपदस — D (schol) to the entire
eterna समानवत्तायां पदसि मृतमौदनं पुन्यगात्रं पुन्यगात्रं वृत्ता
द्वादशरात्रं संपातवत् करोति — ^६ १ १ १ १ — ^७ So all MSS.

ftt text D (schol) महद्व्यावृत्त (Cod ग्रन्थ) विचार मादानवानि
वाटानि महद्व्यावृत्त इत्येव तै वाटि — ^{१०} D (schol) मन्वृत्तानि —
^{११} L पालयमे Ob has पाल on the margin — ^{१२} EP E D
(t xi) माहप, D (sch L) मस्थितममवावर तव माहपदस पद
वृत्ता — ^{१३} E महद्व्या, D (schol) दृष्टीष्ट' (?) — ^{१४} १ १ १
1 — ^{१५} XIII 1 33 — ^{१६} D (sch L) विज्ञोति वृत्त इत्यादीनि
(H. 12 12 ff) पृथ्वीमथ इत्येव मथातानि वामाणि भवति —

मनांसि संज्ञान न इति सामनस्यानि^१ । ५ । उदकुलिजं^२
 संपातवन्त यामं परिहृत्य मध्ये निनयति^३ । ६ । एवं
 सुराकुलिजम् । ७ । त्रिहायण्या वत्सतर्याः^४ शुक्तानि^५ पि-
 गितान्याशयति^६ । ८ । भक्तं सुरां प्रपा^७ संपातवत्करोति^८ । ९ ।
 पूर्वस्य ममाग्रे वर्च इति वर्चस्यानि^९ । १० । औदुम्बरा-
 दीनित्रीणि^{१०} । ११ । कुमार्या दक्षिणमूर्धमभिमन्त्रयते^{११} । १२ ।
 वपा^{१२} जुहोति । १३ । अग्निमुपतिष्ठते^{१३} । १४ । प्रातरग्नि
 गिरावरगराटेषु दिवस्पृथिव्या इति^{१४} दधिमध्वाशयति । १५ ।
कीलालमित्रं क्षत्रियं कीलालमितरान्^{१५} । १६ ॥ ३ ॥ १२ ॥

^१ III 30 1, v 1 5 vi 64 1 73 1 74 1 94 1 (III 8 5) vi 57 1

No gana corresponding to this is to be found in the ganamala or in the list of ganas given in the A¹ Sarvaṅkramanikā — ^२ E B कुलोजं D (schol) कुलिजो घट — ^३ D (schol) अन्यतमेन सूक्तिन याम परिजन परिहृत्य यामजनस्य मध्य आवर्जयति — ^४ D (text) °हायिण्या वत्सतर्या — (h 1 B B) शुक्त्यानि P B शुक्तानि D (schol) शुक्तान्या सुतरसे (Cod °सुतरास) कृत्वा — ^५ D (schol) ये सामनस्यमिच्छति अग्रातोति प्रप — D (schol) भक्तसुरे (Cod °रा) प्रसिद्धे प्रपा पानीय (Cod प्रपायातिच) D (schol) to Kāu 30 19 भक्तसुरा^(१) प्रपा All MSS of the text read as above — ^६ D (schol) धनाशनपानि (° for धाना°) यथा स्वाता । अकाले बुधितस्य मा भूतामित्यर्थ (Cod भूतामित्यर्थ — ^७ D (schol) पूर्व द्विपत्तोय । १ । ३ १ The second वर्चस्यगण Ath Paric 34 77 begins with these two pratikas continues with the three in sūtra 15 (III 16 1, vi 69 1, ix 1 1), and with the following pratikas rubricated in Kāu 13 III 97 1 vi 38 1 39 1 and ends with यक्षे गन्ध इति तिसृभि (xii 1 23 fg) the गन्धप्रवादा क्षच, Kāu 13 12), D (schol) अनयो मक्तयो दी त्रिफलानि कर्माण्युच्यते For the first वर्चस्यगण (Ath Paric 34 10) see Kāu 13 1, note — ^{१०} D (schol) आदधात्वावपतीत्यतानि भवणातानि (Kāu 10 4 1fg) — ^{११} D (schol) कुमारीवर्चस्यमितत् — ^{१२} D (schol) शातस्य पशो — ^{१३} D (schol) प्रकृतयोरन्यतरण — ^{१४} III 16 1 vi 69 1, ix 1 1 (et al), cf su 10, note, and Kāu 10 24 — ^{१५} D (schol) अच मित्रा^(१) दधिमध्वाशयति कीलालमित्र — ^{१६} D (schol) इतरान् ... अनुलीमजान् मृधतरजान् —

हस्तिवर्चममिति^१ दन्तिनम्^२ । १ । हस्तिदन्तं^३ वधा-
ति । २ । लोमानि जतुना मंदित्य जातरूपेणापिधाय^४
। ३ । मिहे व्याघ्रे यशो हविर्गति^५ स्नातकमिहय्याग्रचन्त-
कृष्णवृषभराज्ञां^६ नाभिलोमानि^७ । ४ । दगानां गान्तवृ-
क्षाणां गकल्गनि^८ । ५ । एतयोः प्रातरग्निं गिरावग्गरा-
टेषु दिवस्पृथिव्या^९ इति मत्त मर्माणि म्यान्लोपाके पृक्ता-
न्यध्याति^{१०} । ६ । अकुगलं यो ब्राह्मणो लोहितमश्रीया-
दिति गार्ग्यः । ७ । उक्तो लोममणिः^{११} । ८ । सर्वैरावा-

^१ in 22 1 The first वर्चस्वरस (Ath. Paris 24 10) contains the follow-
ing pratikas including this one ये विपत्ता अन्निजम् प्रातरग्निं हस्ति
वर्चस मिहे व्याघ्रे यशो हविर्गति मेक्तो गिरावग्गराटेषु यथा सोम
प्रात मवने यस्य वर्चो अरेषु येन महानध्या उचर्त्तमिदि, वर्चस्वानि ॥ १० ॥
इति वर्चस्वरस The pratikas are i 1 1 9 1 (cf K&u 11 19),
iii 16 1 (et. 6), 22 1 (et. 1) vi 28 1, 29 1 (et. 4), 58 1, 59 1
(et. 6), 13 1 11, xiv 1 25, 26 For the २२ १ वर्चस्वरस २२
K&u 12 10 note — ^२ D (schol.) यटि चवियमुपतिष्ठते । अग्रिमपति-
ष्ठते अंतरत्वात् — ^३ D (text) हस्ते, D (schol.) हस्तिनो दन्तो हस्ति दन्तस्य
विहारी हस्तिदन्त (Cod हस्ति). आग्रन्विय वधाति — ^४ D (schol.) वधा-
तीति वाक्यशेष — ^५ vi 28 1, 29 1 Cf et. 1 et. — ^६ Perhaps
वृष्णि is to be substituted for वृष्ण [cf K&u Cr 4 17, वृष्णे
सुवा], K Bu E P Bi Ch (sec. man) वृष्ण, Ch (prim man)
वृष्णा, 1 b वृष्ण D (text) वृष्ण, D (schol.) वृष्णवृषभ मिहो गो
वृषभो मिहो (1') — ^७ D (schol.) जतुना मंदित्य जातरूपेणापि-
धाय वधाति — ^८ D (schol.) पलाशादीनां गकल्गान्येव तद्वर्णानि
खटानीत्यर्थ (cf K&u 27 5). जतुना मन्तुल्य वधाति — ^९ vi 28 1, 29 1
[D (schol.) मिहे व्याघ्रे यशो हविर्गतिेतया], vi 10 1, vi 59 1, ix 1 1
(et al.), cf et. 1, note D (schol.) सर्वेषां विवक्ष्य — ^{१०} B&D (text)
आग्रयति, D (schol.) मत्त मर्माणि पादमध्यानि नाभिहृदय मूर्ध्ना चिति
मिहादीनां यथाणि श्लाघीपाकमिधितानध्याति । तद्वत्त्वाद्ग्रहण
रूपप्रसंगात्. — ^{११} D (schol.) प्रवृत्तानां प्रतीकानां स्नातकादिलो-
ममणिः —

वयति' । ९ । अवसिञ्चति । १० । चतुरङ्गुलं तृण रजो-
हरणं विन्दुनाभिश्चोत्थोपमथ्य' । ११ । शुनि किलासमञ्जे'
पलितं तृणे ज्वरे यो ऽस्मान्द्वेष्टि य च वय द्विप्सस्त-
स्मिन्नाजयक्ष्म' इति दक्षिणा तृण निरस्यति गन्धप्रवा-
दाभिरलंकुरुते' । १२ । ॥ ४ ॥ ॥ १३ ॥

पूर्वस्य हस्तिवसनानि' । १ । रथचक्रेण सपातवता
प्रतिप्रवर्तयति' । २ । यानेनाभियाति' । ३ । वादित्रैः' । ४ ।
हतिवस्थोरोप शर्कराः' । ५ । तोच्चेण नयप्रच्छन्नः' । ६ ।
विद्या शरस्य मा नो विदन्नदारसृत्स्वस्तिदा अव मन्यु-
र्निर्हस्तः परि वर्त्मान्यभिभूरिन्दो जयात्यभि वेन्देति''

¹ D (schol) पञ्चभि प्रतीकै — Bu °युत्यो° — ² D (schol)
चतुरङ्गुलपरिमाणं तृण रज उदकमुच्यते । रज उदरतीति (for रज उदरतीति)
रजोहरणं किञ्चित् । आकाशोदकविन्दुना — ³ P Bt की° Bo Lex
किलासमथे — D (text) यक्ष्म — ⁴ D (schol) यस्मै गन्ध इति तिसृभि
(su 1 23 lg 1 the second वर्चस्वगण kauç 19 1 not) अनुलिपति
मुरभिगन्धैर्वचस्त्वामिन of kauç at ३ — D (schol) पूर्व त्रिपत्नीयः 1 —
⁵ D introduces the chapter with the words राजकर्मक्रम of kauç
3 1a, note, D (schol) to this sūtra पृथिवोर्विजयस्य हस्तिवने हेतुत्वात् ।
परसेनाहस्तिना (Cod परसेना) सगकर्णे कर्माण्युच्यते । हस्तिवसनानीति
फलवचन वच्यमाणानि वसनानीत्याधापयति — D (schol) cor-
ruptis परवनहस्तिन () युधाय प्रवर्तमानानां दृष्टान्ताया () रथचक्रेण
यतो () पट्या हस्तिन प्रवतयात् — ¹⁰ D (text) यानेनाभियाति D (schol)
यान अथादि ते न सपातसंस्कृतेन परमेनाहस्तिन अभिमुखो गच्छति —
¹¹ D (schol) परोधा वादित्रै अभियाति । भेर्यादीनि वादीनि वा
दिवाणि भेरीमृदंगझरिकादीनि — ¹² Ch शकरा 1 शकवरा
D (schol) वस्तिरनुवासना () चर्म तयो प्रक्षिण शकरा अन्यतरेणा
भिमुख परहस्तिना याति — ¹³ D (text) नय° K °प्रक्षिणो
Bh °प्रयच्छन्तो, D (schol) तोच () हस्तेनोदत (1 r हस्तिनो तुदतो)
वेणुक (Cod twice वेणुक) इति प्रसिद्धानामा (for प्रसिद्धानाम) नय
यासो प्रवृत्त्येति 1) नय प्रच्छन्न । नय प्रावृत्त इत्यर्थः । तोत्र करण —
¹⁴ 1° 1 (3 1—5), 19 1 20 1, २१ 1, २२ 5a 1 ७ 1 ७7 1 97 1 ९९ 1, 99 1

सांयामिकाणि' । ७ । आज्यसक्तूञ्जुहोति' । ८ । धनुरिध्मे'
 धनुःसमिधमादधाति' । ९ । एवमिध्विध्मे । १० । धनुः
 संपातवद्धिमृज्य प्रयच्छति' । ११ । प्रथमस्येषुपर्ययणानि'
 । १२ । दुग्ध्यात्नीज्यापाशतृणमूलानि' बध्नाति । १३ ।
 आरे ऽ साधित्यपनोदनानि' । १४ । फलीकरणतुपवुसा-
 वतक्षणान्यावपति । १५ । अन्वाह' । १६ । अग्निर्नः
 शन्नग्निर्नो दूत इति मोहनानि^{१०} । १७ । ओदनेनोपयम्य
 फलीकरणानुलूखलेन जुहोति । १८ । एवमणून्^{११} । १९ ।
 एकविशत्या शर्कराभिः^{१२} प्रतिनिष्पुनाति । २० । अप्वा

The corresponding gana in the gaṇamālā called अपराजितगण (11th P 14 31 13) contains the following hymns विद्या शरस्य मा नो वि दन्नदारसुखस्तिदा सशित (seesu 22) स्वया मन्यो यस्ते मन्यो (seesu 20) एता देवसेना अव मन्युर्निर्हंस परि वर्तमान्यभिभूरिन्द्रो जयात्माभि त्विन्द्रेत्य पराजितानि॥१३॥ The pratikas are : 2 1 (3 1-5), 19 1, 20 1, 21 1 in 19 1 iv 31 1 32 1 v 21 12, vi 60 1, 66 1, 67 1 97 1, 98 1 99 1 cf Iso Kauç 16 4

¹ Bi सया° D (schol) एतेषा सूक्ताना सयामसाधनकर्माणि —
² D (text) सकथञ्जु° — ³ Bi °ध्मे, D (schol) धनूयि इध्मा यस्यादेरिति वङ्गव्रीहि° — ⁴ D (text) धनु° — ⁵ K P join the word धनु to the preceding sūtra D (schol) सयामे वर्तमाने धनु संपातवत्कृत्वा राज्ञे प्रयच्छति — ⁶ D (text) प्रथमस्येति D (schol) प्रथमस्य विद्या शरस्येत्यस्य (2 1 or 3 1-5) इपूणा सर्वतीगमनफलानि कमाण्युच्यन्ते — ⁷ K P Bi Bu Bh °पाशतृण° D °पाश तृण°, cf Pet lex sul तृण D (schol) ज्यापाश तृणाना मूलानि तृणा न्ययसूकरवालकसप्रत्ययार्थं प्रसिद्ध (1) । अन्यतमस्य बध्न मस्कारसाधनत्वात् — ⁸ i 26 1 D (schol) अस्य सूक्तस्य कर्माणि शत्रुप्रयुक्तशस्त्राणां प्रतीपकरणफलानि, cf Kauç 47 92 — ⁹ D (text) अन्वाह, D (schol) अथवा परसेना — ¹⁰ in 1 1, 2 1, there is no corresponding gana in the gaṇamālā D (schol) स्वपराजितमोहन — ¹¹ D (schol) अणव कणिकिका — ¹² Bu D (text) शर्कराभि, D (schol) परसेना प्रति सूर्ये (1) एकविंशतिशर्करा —

यजते^१ । २१ । संशितमिति^२ शितिपदीं संपातवती-
मवसृजति^३ । २२ । उद्धृत्सु^४ योजयेत् । २३ । इममिन्द्रे-
ति युक्तयोः^५ प्रदानान्तानि^६ । २४ । दिग्युक्ताभ्यां^७ नमो
देववधेभ्य^८ इत्युपतिष्ठते । २५ । त्वया मन्यो यस्ते मन्यो^९
इति संरम्भणानि । २६ । सेने समीक्षमाणो^{१०} जपति^{११} । २७ ।
भाङ्गमौञ्जान्पाशानिङ्गिडालंकृतान्सपातवतो ऽनूक्तास्ते-
नाक्रमेषु वपति^{१२} । २८ । एवमामपात्राणि^{१३} । २९ ।
इङ्गिडेन समोक्ष्य तृणान्पाङ्गिरसेनाग्निना^{१४} दीपयति । ३० ।
यां धूमो ऽवतनोति तां जयन्ति^{१५} । ३१ । ॥ ५ ॥ ॥ १४ ॥

ऋषद्भान्वस्तदिदासेत्याश्वत्थ्यां^{१६} पात्र्यां त्रिवृति^{१७} गो-
मयपरिचये हस्तिपृष्ठे पुरुषशिरसि वामित्राञ्जुह्वदभि-

^१ So P B₁, K Ch अघा, B₅ अत्वा (?), E एवा जयते, D (text) अध्वा, D (schol) अध्वा यजे (?) निर्वापादि वध्वाशब्दयोजनात् ('for अप्वा°) — ^२ m 19 1, cf su 7 note — ^३ D (schol) शुक्लपदी मेघो परसेनायामवसृजति पुरोधा — ^४ So K B₅ E P D (text) Ch B₁ उद्धृत्सु, D (schol) उद्धृत (?) उद्देग । उद्धिपेषु शत्रुषु युद्धं योजयेत् — ^५ iv 22 1 '3 1 E has a colon after this word — ^६ D (schol) आन्यसक्तानिखेवमादीनि (sūtras 8—11) — ^७ E P °मुक्ताभ्या, D (schol) ये ऽ स्तो स्त्र प्राच्या दिशि प्राची दिशि-
ति दिग्युक्ते (i: १b 1, १7 1) उपस्थान । मन्त्रोक्तानां तृतीयानिर्देशो
ऽन्यत्र योगो मा भूत्, Ath. Pariç 34 17 (the हृद्रगण) consists of the
same hymns Cf Kauç 50 13 — ^८ vi 13 1 — ^९ iv 31 1, 37 1 cf
the अपराजितगण, Kauç 14 7 note — ^{१०} D (schol) आत्मीया परसेना
च विनाश्लिगे परसेनाया । आश्लिगे(?) स्वसेनाया — ^{११} B₅ जयति —
^{१२} E omits sūtras 28 30 D (schol) परसेनाक्रमेण देशेषु वपति ।
अनुवाचनमन्यारभण (for °न्वारभण^{१३}) मा भूत् — ^{१३} D (schol) दिगि-
डालंकृतानि सपातवत्यनूक्तानि etc — ^{१४} D (schol) आगिरसो ऽग्नि
कल्पोक्त — ^{१५} P B₅ जयति, D (schol) या (?) पुरुषाद्भोचैस्तनोति
व्याप्नोति तानितरे अयाप्ता जयति — ^{१६} v 1 1, 2 1 — ^{१७} h B₅
E P B₅ D (text) त्रिवृति —

प्रक्रम्य^१ निवपति^२ । १ । वराहविहिताद्राजानो^३ वेदि
कुर्वन्ति । २ । तस्या^४ प्रदानान्तानि^५ । ३ । एकेष्वाहतस्या-
दहनं^६ उपसमाधाय दीर्घदण्डेन सुवेण रथचक्रस्य खेन^७
समया^८ जुहोति । ४ । योजनीयां श्रुत्वा योजयेत्^९ । ५ ।
यदि चिन्नु त्वा नमो देववधेभ्य^{१०} इत्यन्वाह^{११} । ६ । वैश्याय
प्रदानान्तानि^{१२} । ७ । त्वया वयमित्यायुधियामरण्ये^{१३} । ८ ।
नि तद्दधिष^{१४} इति राजोदपाचं द्वौद्वाववेक्षयेत् । ९ ।
यन्न^{१५} पश्येन्न^{१६} युध्येत् । १० । नि तद्दधिषे वनस्पते ऽया
विष्टाय इन्द्रो दिशश्चतस्र^{१७} इति नवं रथं राजानं समार-
थिमास्यापयति^{१८} । ११ । ब्रह्म जज्ञानामिति^{१९} जीवित-
विज्ञानम्^{२०} । १२ । तिस्रः^{२१} स्रावज्जूरङ्गारेष्ववधाय^{२२} । १३ ।

^१ K °भिक्रम्य — ^२ D (schol.) पात्र्या तृषृति (!) गोमयप-
रिचय कृत्वा ता पात्री हस्तिन पृष्ठे करोति अभिचान् प्रति अ-
भिक्रमति जुहुन् (!) । श्रुतप्रयोग । अहनि समाप्ती निवपन पा-
त्र्या — ^३ D (schol.) सुकरेण खाता भूदमाणीय — ^४ D (text)
यस्या D (schol.) तस्या वेद्या — ^५ See Kauç. 14 24 note — ^६ K P
°हनस्याह° — ^७ E P D (text) °दहनम्° D (schol.) एकद्वौ (!) हुतो
यस्तस्यादहनमुपसमाधाय — ^८ Ch शरवेन D (schol.) यावता कृ-
शान न सृष्टति रथस्य चक्रान्तस्य द्विद्वेण — ^९ D (schol.) अभित
परित — ^{१०} D (schol.) सयामयोष्या वाच श्रुत्वा पुरोधा योज-
येत् — ^{११} v 2 4 vi 13 1 — ^{१२} D (schol.) परसैनिकान् —
^{१३} D (schol.) वैश्याय राज्ञे सकृन्तित्यादीनि cf Kauç. 14 8—10 —
^{१४} v 2 5, D (schol.) प्रदानान्तानि वलाधिकृतत्वात् कुर्यात् —
^{१५} v 2 6, D (schol.) अत्रा पुरोधा राज्ञा सह (Cod रत्तरह) द्वौद्वा
योदारावपेवयेत् — ^{१६} Bu यन्न, the rest यन्न — ^{१७} K D (text) पश्येन (!),
D (schol.) corruptly य राजानं ('for राजा न') पश्येत् उदपाचेतयोस्ततो
न युध्येत् राजा — ^{१८} v 2 6 xii 3 33 vi 3 1 110 1, viii 8 22
D (schol.) नि तद्दधिष इत्येका । वनस्पत इति सुक्त । अथा विष्टेत्यादि
द्वे — ^{१९} D (schol.) पुरोधा — ^{२०} D (schol.) ब्रह्म जज्ञानमिति सह
त्वादिका, iv 1 1 (v 6 1) — ^{२१} Bu D (text) जीवितज्ञान, D (schol.) व्या-
धितो (Cod °त) जीवियति नेति ('for न वेति) सशये तत्त्वावधारणविज्ञान-
न (Cod °न, कर्ता चितयित्वा कुर्यात् — ^{२२} h Bu B E तिस्रः — ^{२३} D (schol.)

उत्कुचतीषु^१ कल्याणम् । १४ । सांयामिकमेतां व्यादिशति
मध्ये मृत्युरितरे सेने^२ । १५ । पराजेयमाणान्मृत्युरतिवर्तते^३ ।
जेयन्तो^४ मृत्युम् । १६ । अग्रेषूत्कुचत्सु^५ मुख्या हन्यन्ते म-
ध्येषु मध्या अन्तेष्ववरे । १७ । एवमिषीकाः^६ । १८ । ॥६॥ ॥१५॥

उच्चैर्घोष उप श्वासयेति^{१०} सर्ववादित्राणि प्रक्षाल्य त-
गरोशीरेण^{११} संधाय^{१२} संघातवन्ति त्रिराहत्य प्रयच्छति^{१३} । १ ।
विहृदयमित्युच्चैस्तरां^{१४} ^{१५} हुत्वा सुवमुद्धर्तयन्^{१६} । २ । सोमांशुं^{१७}
हरिणचर्मण्युत्तीव्य^{१८} क्षत्रियाय बध्नाति^{१९} । ३ । परि व-
र्त्तनीन्द्रो जयातीति^{२०} राजा त्रिः सेनां परियाति^{२१} । ४ ।
उक्तः पूर्वस्य^{२२} सोमांशुः^{२३} । ५ । संदानं व आदानेनेति^{२४}
स्त्रावा स्त्रायस्तन्मयी स्त्रावरञ्जस्त्वगारेषु कृत्वा चितयेत् । जीवेदय
नेति —

^१ D (text) उत्कुचतीषु, D (schol) यदि च अगारस्था ऊर्ध्वं गच्छति
ततो जीविष्यति असाविति ज्ञेय — ^२ B Bū सयामिकम्, B₁ •मेना —
^३ D (schol) corruptly, इति मदीया सेना (‘for इय मदीया सेना?’)
इय पारक्या (Cod पारक्या) मध्यमा^(१) मृत्युरित्येव सकल्पयति । एवम-
न्यादेश — ^४ So P Bh, the rest •जेयमाणान् — ^५ Ch (prim man)
D (text) •रिति — ^६ Ch •वर्तते — ^७ Ch जेयतो, D (text) जेयतो,
D (schol) to the entire sūtra मृत्युर्यानारोहयति ते जीयते (Cod
जीवते) ये पुनर्मृत्युमतीत्य वर्तते ते जयति न — ^८ D (schol) मृत्यो
रयेषु — ^९ K P Bh •मृषीका D (schol) इषीकास्त्रिस इत्यादिसम-
त्वार्थ — ^{१०} v 20 1, v 126 1 — ^{११} Ch Bh D (text, •सोरीरेण,
D (schol) उशीरे^(१) जीर्णं प्रमदीशीरेति वचनात् (cf Kauç, 8 17) —
^{१२} Ch संधाय — ^{१३} D (schol) पुरोधा दमितृभ्यं प्रयच्छेत् — ^{१४} v
21 1 — ^{१५} Ch E •तरान् — ^{१६} K •वर्तयत्, Ch E वर्तय D (schol)
ऊर्ध्वं परिवर्तयन् होमश्चोद्ये । कल्पातरे तद्वत् — ^{१७} B सोमांशु
corrected to सोमांशु P Bh सोमांशु, Ch E B₁ Bū सोमांशु, D (text)
सोमांशु which is glossed by सोमलता^(१) — ^{१८} E उत्तीव्य, D (text)
उत्तीव्य, D (schol) उद्धृष्ट (l for उद्धृष्ट^२) — ^{१९} D (schol) अन्यराज
निवृत्त्यर्थ — ^{२०} v 67 1, 98 1, cf the अपराजितगण Kauç 14 7,
note — ^{२१} Ch परी•, D (schol) राजाभिषिक्तो आसीना सेना —
^{२२} D (schol) पूर्वं विषम्रीय, 1 1 — ^{२३} D (schol) हरिणचर्मणीत्यादी
नि (su. 8) — ^{२४} v 103 1, 104 1 —

पाशैरादानसंदानानि^१ । ६ । मर्माणि तं इति क्षत्रियं सं-
 नाहयति^२ । ७ । अभयानामप्ययः^३ । ८ । इन्द्रो मन्थत्विति^४ । ९ ।
 पूतिरञ्जुरिति^५ पूतिरञ्जुमवधाय^६ । १० । अश्वत्थवधकयोरग्निं^७
 मन्थति । ११ । धूममिति^८ धूममनुमन्थयते । १२ । अग्निमित्य-
 ग्निम्^९ । १३ । तस्मिन्नरण्ये^{१०} सपत्नक्षयणीरादधात्यश्वत्थव-
 धकताजङ्गङ्गाह्खदिरशराणाम्^{११} । १४ । उक्ताः^{१२} पाशाः^{१३} । १५ ।
 आश्वत्थानि कूटानि भाङ्गानि जालानि^{१४} । १६ । बाधकदण्डा-

^१ D (schol) आदीयते अनेनेत्यादान पाश समुपदीयत(!) इति सदान
 पादवधन । इगिडालकृता सपातवत इत्यादीनि (Kauç 14 28) आदान-
 सदानयो र्जेनाक्रमेषु (Cod सनेना०) वपनमादानेतिग्रहण आदानवप-
 नस्यैव केवलस्य प्रयोगार्थ — ^२ vii 118 1 — ^३ Ch Bu सन्ना०

^४ D (schol) अभय द्वावापृथिवीत्यादय एतेषामेतत्कर्म गच्छति (vi 40
 1, etc) The first अभयगण of the ganamala (11th Pariç 24 12)
 contains the following pratikas स्वस्तिदा विशा ब्राह्मणेन पर्युक्तासि न
 ता अर्वा रेणककाटो अभय मित्रावरुणावभय द्वावापृथिवी अस्मि यामाय
 हत तर्द पेपेमा आशा इन्द्र सुवामा मैत पन्था स्वस्तिदा विशा
 पतिर्नमस्ते धोषिणीभ्य आ ते राष्ट्रमिदमुद्धेयो यत इन्द्र भयामह इत्य-
 भयानि ॥ १२ ॥ The pratikas are i 21 1, iv 19 2; 21 4, vi 32 3,
 40 1, 2, 50 1 vii 9 2, 91 1, viii 1 10, 5 27, xi 2 31, xiii 1 5,
 xiv 14 1, 15 1 For the second अभयगण (Ath Pariç 34 99) see
 Kauç 104 3 — ^५ viii 8 1, D (schol) सक्ते कृते समानादित्वात् ।

मथनसमिदाधानयो प्रयोगार्थ — ^६ viii 8 7 — ^७ D (schol) पिप्पलकिरमा
 लयो (! for गिरिमालयो ?) — ^८ viii 8 2^a — ^९ The same
 अर्धर्च beginning at the second word अग्निम् — ^{१०} D divides a

sutra after तस्मिन् and glosses तस्मिन् (sc अग्नी) सेनाकर्माणि स्यु —
^{११} D (schol) अरण्ये कर्मेद न युद्धदेशे वधक करिमालक (! for
 गिरि०?) । ताजङ्गङ्ग एरड । आङ्ग पलाश । खदिरशरी प्रसिद्धी —

^{१२} Ch I joins this word to the preceding sūtra — ^{१३} D (text) पा-
 लाशा, D (schol) अस्य सूक्तस्य ये उक्ता पाशा ते भवति भाङ्गमोजपा-
 शानित्यमो (Kauç 14 28) — ^{१४} Bi D (text) जालानि, D (schol)

कूट खादाना (for खदाना? cf Darila to Kauç 38 7, खदा स्वभावज
 गते) प्राणिवधन जल(!) व्याधाना प्राणनरोधन —

नि । १७ । स्वाहैभ्य^१ इति मित्रेभ्यो^२ जुहोति । १८ । दुराहा-
मीभ्य^३ इति सव्येनेङ्गिडममित्रेभ्यो वाधके^४ । १९ । उत्तरतो
ऽग्नेर्लोहिताश्वत्थस्य शाखां निहत्य नीललोहिताभ्या सू-
चाभ्यां परित्य^५ नीललोहितेनामूनिति^६ दक्षिणा प्रहाप-
यति^७ । २० । ये बाहव उत्तिष्ठतेति^८ यथा लिङ्गं संप्रेष्यति^९ । २१ ।
होमार्थं पृषदाज्यम् । २२ । प्रदानान्तानि वाप्यानि^{१०} । २३ ।
वापैस्त्रिषन्धीनि^{११} वज्ररूपाण्यर्बुदिरूपाणि^{१२} । २४ । शिति-
पदीं संपातवतीं दर्भरज्ज्वा क्षत्रियायोपासद्गण्डे^{१३} वध्ना-
ति । २५ । द्वितीयामस्यति^{१४} । २६ । अस्मिन्वस्विति^{१५} राष्ट्रा-

^१ viii १ २३^c — ^२ So Bu only, K Ch E P Bi Bb इत्यमित्रेभ्यो D (text) इत्यमित्रेभ्यो D (schol) मन्त्रार्थे^(१) आत्मीयार्थे^(२) मन्त्रार्थमाज्य जुहोति —
^३ The remainder of viii S १४^c — ^४ D (schol) वधककाष्ठं प्रज्वा-
लितवाधकोऽपि तस्मिन्नुज्ज्यात् — ^५ D (schol) भूमौदरे — ^६ Ch D (text) परित्य, D (schol) वेष्टयित्वा — ^७ viii ८ २४^d — ^८ So only E and Ch (sec man), K Bū Bi P Ch (prim man) D (text) °ह्रावयति, Bh °वाहयति D (schol) दक्षिणाहूरे(?) प्रक्षेपेण त्याज्ययति — ^९ xi १ १, १० १ — ^{१०} D (schol) अनयो सक्तयोर्येषां प्रथविधान-^(१) मन्त्रास्ते संप्रेष्यति । मन्त्रोक्तासु क्रियासु योक्ते यो^(१) पुरोधो उत्तिष्ठत स नद्यध्वमु दाहरति सन्नहध्वजकरणयो^(१) — ^{११} D (schol) अग्नयो सक्तयोर्य ज्यसक्तनिष्ठादीनि (Cod °सक्तयोर्यसक्तानीत्यादीनि, Kauç १४ ८—११) भागमौजान्पाशानेवमा- (Cod °नेयन-) सपाचाणि (Kauç १४ २८, २९) आदानसदानानि (Kauç १६ ६) भाङ्गानि जालानि (Cod भाङ्गानि कालानि, Kauç १६ १६) — ^{१२} D (text) वाप्यानि वापैस्त्रिषन्धीनि^(१) — ^{१३} D (schol) पाशादिभिस्त्रिषन्धीनि व्याख्यातानि वज्ररूपाणि च अर्बुदिरूपाणि च त्रिषन्धीनि ह्येदाय वज्ररूपाणि भेदाय अर्बुदिरूपाणि च (त्रिषन्धीनि ह्येदाय) पाताय परेषा तिस्रो धार्य एकवासमिता^(१) (Cod °समिता^(१)) । त्रिषन्धीनि^(१) वज्ररूपाणि पादुरगकपालकर्तृका पट्टिचतुष्का । अर्बुदेरेव रूप येपा वर्तुलानि सर्वाख्यायसानि सर्वाणि रज्जुप्रतिबद्धानि रङ्गिडालकृतानि — ^{१४} D (schol) दर्भशुल्बेन क्षत्रियार्थं विश्राम णार्थोर्ध्वज्जडं तच्च वध्नाति — ^{१५} D (schol) शितिपदी संपातवती (cf Kauç १४ २२) अभिमचान्^(१) (for अभिचान्?) प्रति अस्मति — ^{१६} १ १ १, E has a colon after इति —

वगमनम्' । २७ । आनुशूकानां' व्रीहीणामात्रस्कजैः' का-
म्पीलैः शृतं सारूपवत्समाशयति' । २८ । अभीवर्तेनेति'
रथनेमिमणिमयःसीसलोहरजतताम्रवेष्टितं हेमनाभिं वा-
सितं वद्धा सूचोतं बहिर्'पि कृत्वा संपातवन्तं प्रत्यूचं भृ-
ष्टीरभीवर्तोत्तमाभ्यामाचृतति' । २९ । अचिक्रददा त्वा ग-
न्धिति' यस्माद्राष्ट्रादवर्द्धस्तस्याशायां शयनविधि' पुरो-
डाशं दर्भपूदके' निनयति । ३० । ततो लोष्टेन' ज्योतिराय-
तनं संस्तीर्य' क्षीरौदनमश्नाति । ३१ । यतो लोष्टस्ततः' संभा-
राः । ३२ । तिसृणां प्रातरग्निते पुरोडाशे ह्वयन्ते' । ३३ ॥ ७ ॥ १६ ॥

¹ D (schol.) जनपदं तस्यावगमनकर अनुरागकर, Datta ends the seventh kandikā at this point — ² So Ch E, K Bu P Bh Bh
•सूकानाम् D (text) अनुशूकां D (schol.) प्रथमानां शूकानां (') लूनानां
पक्षोज्जातानि शूकानि (') ततो निवृत्तानि व्रीहयोऽनुशूका (Cod अनुशूका)
तेषां व्रीहीणां, cf Bo Lex sul आनुशूक and आनुसूक — ³ आ-
व्रजस्ते D (text) आव्रजस्ते D (schol.) अणकाष्टानि आव्रजस्कजानि ।
आव्रजस्क द्वित्रस्य व्रजस्ततो (t for बुधस्त?) जातानि पुन सारूपवत्स पु-
ष्टिकर्मत्वात् — ⁴ D (schol.) राजान — ⁵ 1 23 1 — Ch I
Bi D (text) वध्नाति, D (schol.) रथचक्रस्य बाह्यपृष्ठसद्वयव
(cf पृष्ठ 3 in Bo Lex) मण्यकार कृत्वा एतं (अयं 'c') तन्मणि
वेष्टयित्वा नाभिमणिद्वारं सुवर्णद्वारं कृत्वित्यर्थः । वासितं वयोदशादय
(haug 7 19) इत्युक्तं — ⁷ D (text) अष्टय D (schol.) अष्टि (') वा-
पय (t for वपय?) इत्यर्थः — ⁸ D (schol.) अभीवर्तोत्तमाभ्या उदसी
सपत्रचयण इत्याभ्याम्, 1 29 5 c — ⁹ in 3 1 4 1 — ¹⁰ So Ch P
Bh शयनविधि the text शयनविधि, D (schol.) यस्माद्देशात्परराजेन नि-
ष्कासितं तस्य राष्ट्रस्य आशायां जेवात् (Cod जेवान्) व्रीह्युदकदर्भादीन्
गृहीत्वा निवासदेशे शयनविधि (') पुरोडाशं कृत्वा — ¹¹ Ch L P 'दकेष,
D (schol.) दर्भानां स्तीर्य सवातेपूदकेन सह निनयति — ¹² D लोष्टेन,
D (schol.) तस्या आशायां मूत्रोष्टेन चूर्णितेन — ¹³ D (schol.) ज्योतिष
(Cod 'पु) आयातनं स्थानमुत्तरविदिमवेकीर्य — ¹⁴ 1 लोष्टं, D (schol.)
साधनानि तत एव बाह्याणि यस्मालोष्ट — ¹⁵ D (schol.) रात्रिणो
अनां स्वामित्वाय, D ends the eighth kandikā here, but designates
the next one also as the eighth, cf sū 27, note —

भूतो भूतेष्विति' राजानमभिषेक्ष्यन्महानदे^१ शान्त्यु-
दकं करोत्यादिष्ठानाम्'।१। स्थालीपाकं श्रपयित्वा दक्षि-
णतः परिगृह्याया' दर्भेषु तिष्ठन्तमभिषिञ्चति'।२। तस्या-
र्षभं चर्मारोहयति।३। उदपात्रं समासिञ्चेत्'।४। विपरि-
दधाने'।५। सहैव नौ सुकृतं सह दुष्कृतमिति' ब्रह्मा ब्रू-
यात्'।६। यो दुष्कृतं' करवत्तस्य दुष्कृतं सुकृतं नौ सहे-
त'।७। आशयति'।८। अश्वमारोह्यापराजितां प्रतिपा-
दयति'।९। सहस्रं' ग्रामवरो दक्षिणा।१०। विपरिधाना-
न्तमेकराजेन' व्याख्यातम्।११। तस्ये दर्भेष्वभिषिञ्चति'।१२।

^१ iv S 1, this hymn is called the अभिषेकगण in the ganamala (Ath Paris 34 30) भूतो भूतेष्विति राजानमभिषेको (I) गण ॥ ३० ॥ —
^२ So emended, Ch L P¹ B¹ D (text) अभिषेक्ष, Bū अभिषेक्ष D (schol) अभिषेकेन सस्करिष्यन् — ^३ D (schol) महानवो गगाव-
मुनासरस्वतीत्याद्या तासामदूरतद्वावाद्देशो (' for °दूरभदोद्देशो')
महानद — ^४ D (schol) पुरोधामवोहानामित्यर्थः । या आपो
दिव्या पयसेत्यवोहाना (iv S ७) दिव्या मेधा अतरिक्षादिस्था पृथिव्या
नदीसरवप्रादिस्था सर्वासामपा — ^५ D (schol) परिगृह्या परिगृ-
ह्यवेदि परिग्रहण स योगो(') — ^६ D (schol) पुरोधाम — ^७ So con-
jecturally, as containing double sandhi of तस्ये आर्षभ (cf पत्न्याङ्गलौ
Kaiv 6 17 देवतेति ७ 34 and preface) P Bu Ch E L । तस्या अर्षभ
PBh तस्याद् अर्षभ() D (text) तस्याद्() अर्षभ D (schol) तस्या गव्हा
तवार्षभ चर्म कृत्वा (I) तदारोहयति राजानमभिषिक्तं रक्त अर्षभ से ।
गोस्य चर्मोर्षभ तस्य कृत्वा — ^८ I °सिचते D (sch 1) एवमुदकुम्भ
राजा पुरोधामभिमुखेन सिचते समासेके सक्त — ^९ E विपरो° Bu
दधति D (schol) राज्ञ(') पुरोधस परिवर्ति (' for °वर्तते) पुरोधाम
राज्ञ परिवर्ते (' for °वर्तते) सूक्तेन — ^{१०} Bu दु कृतम् — ^{११} D (schol)
पुरोधाम राजानम् — ^{१२} D (text) दु कृतम् — ^{१३} D (schol) राजा
प्रतिब्रूयात् — ^{१४} D (schol) स्थालीपाक । अग्रात्यगदेश इति (Kaiv
" 1) — ^{१५} D (schol) राजान — ^{१६} D (schol) गवा — ^{१७} E
विपरो°, D (text) परिधाना°, D (schol) परमेश्वराभिषेकस्य महना
भिषेकेण विपरिदधाने इत्येवमत (see su 5) कर्म कथितं ज्ञेय । भूतो
भूतेष्विति (iv S 1) — ^{१८} D (schol) मन्त्रेण दर्भेष्वभिषिञ्चत्यर्थः
विकारः पुनर्दर्भेष्विति तस्यसंबन्धार्थं यदारोहयति तत् —

वर्षीयसि' वैयाघ्रं चर्मोहयति' । १३ । चत्वारो राजपुत्रास्तात्पाः पृथक्पादेषु शयनं परामृश्य' सभां प्रापयन्ति । १४ । दासः पादौ प्रक्षालयति । १५ । महागूढ उपसिञ्चति' । १६ । कृतसंपन्नानशानातृतीयं विचिनोति । १७ । वैश्यः सर्वस्वजैनमुपतिष्ठत उत्तमजायुष्मन्निति' । १८ । उत्तृजामि^{१०} ब्राह्मणायात्तृजामि द्वात्रियायात्तृजामि^{११} वैश्याय धर्मो मे जनपदे चर्यतामिति' । १९ ।

- ^१ D (text) वर्षीयसी, Bh वर्षसि, Ch E वर्षीयसि — ^२ D (text) वैयाघ्र — ^३ D (schol) उदपावेका (' cf su 4) विपरिधानान्तवचन (cf su ७) सहैव नावित्यादि (cf su ५) निवृत्त्यर्थं । अश्वेन चात्र स्थानोपाकातिदेशात् (cf su 8) — ^४ D (schol) राजपुत्रा इति नियमार्थं तात्पा इति सामर्थ्यप्रतिपादनार्थं । परामर्शनं यद्वयं — ^५ D (schol) राज्ञः — ^६ D (text) इति सिञ्चति, D (schol) महागूढं गूढाणां बलाधिकत — ^७ Bh *चातानुतोय D (text) *चातुतोय, D (schol), corruptly, पुष्टिद्वयार्थं विभीतकानि विनोति राज्ञा कृतेन द्युतं राज्ञः वेतादिभिरन्येषां (Cod *या) तृतीयं प्रति वर्षेण (!) सकृत्कृतेन द्युतं राज्ञः पर्वस्वपसा (!) गूढासु (राष्ट्रोपसिञ्चति महागूढसु interpolated from su 16 and commentary) राज्ञः एव त्रयो पर्वणि (!) गूढसु देवनेनाधिकारार्थं । चाध्यातुतोयमिति — ^८ So in accordance with the unanimous reading of all MSS of the text this can be maintained if सर्वस्वजैनम् is considered as the product of double sandhi from सर्वस्वज्ञ (bahuvrīhi accompanied by all his children' or 'at his property' and एनम्, cf. sutra 3, note and preface Darila's comment is very corrupt and unintelligible उत्तमजायुष्मन्निति मत्र स्वयेन जितं स सर्वयज्ञयोत कुहजानं (! for कुहजने) उपतिष्ठते मत्रेणाभिवर्धते (!) The P. L. Lex. emends to सर्वस्वयैनम् (सर्वस्वया at ' एनम् setting up the feminine abstract सर्वस्वा entire property' in this passage. Ione see preface for the interchange between य and ज Weber, Ind. Stud. x 19, emends hesitatingly to सर्वस्वजैनम् (= सर्वस्वज्ञा and एनम्) A simpler emendation yields सर्वस्वेनम्. — ^९ E उत्तृज्या* — ^{१०} A B have a colon here, Bu leaves a small blank — ^{११} B has a colon — ^{१२} D (text) वर्णमिति D (schol) वर्णायम धर्मं चरणव्यवस्थावयारा (Cod *वद्याणानां) जितं उत्तमकन्य इति गूढधनं तु राज्ञ एव ब्राह्मणादीनां च द्युत्तीना (!) —

प्रतिपद्यते^१ । २० । आशयति^२ । २१ । अश्वमारोह्यापराजितां
 प्रतिपादयति । २२ । सभामुदायाति । २३ । मधुमिश्रं ब्राह्म-
 णाभोजयति । २४ । रसानाशयति । २५ । माहिषाण्युपया-
 ति^३ । २६ । कुर्युर्गामिति^४ गार्ग्यपार्थश्रवसौ^५ नेति भाग-
 लिः^६ । २७ । इममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इति^७ क्षत्रियं प्रातः-
 प्रातरभिमन्त्रयते^८ । २८ । उक्तं समासेचनं विपरिधानम्^९ । २९ ।
 सविता प्रसवानामिति^{१०} पौरोहित्ये वत्सन्वैश्वलोपीः^{११ १२}
 समिध आधाय । ३० । इन्द्र क्षत्रमिति^{१३} क्षत्रियमुपन-
 यीत^{१४} । ३१ । तदाहुर्न क्षत्रियं सावित्रीं वाचयेदिति^{१५} । ३२ ।
 कथं नु तमुपनयीत^{१६} यन्न वाचयेत् । ३३ । वाचयेदेव वाच-
 येदेव^{१७} । ३४ । ॥ ८^{१८} ॥ ॥ १७ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ E प्रतिपद्यत इति, D (schol) वैश्व प्रतिपद्यते राजानम् (Cod राजान्) कता अवस्था यदाज्ञापयति तदेव (Cod तदेव) इति स च वैश्व. सर्ववर्णैरनुज्ञात — ^२ Wanting in D — ^३ Ch ०खपयाति, D (schol) महिषौगृहाणि (Cod महिषा०) याति सर्वासा राज्ञीना गृ-
 हाणि याति — ^४ D (schol) गो(०) मधुपर्क — ^५ So emended Mb^s ०सो, D (schol) पार्थश्रवसौ गन्वते — ^६ D (schol) स्त्रीणामस्वतव-
 त्वात् — ^७ n 22 1 — ^८ D (schol) पुरोधा — ^९ So D (text) the rest विपरिद्धान, D (schol) अस्त्र सक्तस्य उदपाव समासिचते
 (? Cod ०चते) । विपरिधान (०) इति च प्राते (cf sutras 4 ७) —
^{१०} v 24 1. — ^{११} D (text and schol) पौरोहित्य करिष्यन् — ^{१२} D
 P B^s Bh D (text. and introduction to kṛndika 14) वैश्वलोपी, Ch वै-
 श्वलोपा, D (schol) इदं वद्रमम सर्वलोपादमावास्या विश्वलोपा त
 स्थाभावाद्विश्वलोपाः (०) ता आदधाति — ^{१३} vii 84 2 — ^{१४} D (text)
 उपनयति, Bū नयति (Cod ०नयात्) D (schol) आभ्यामुपनयन् (Cod
 आभ्यामु०; vii 84 2, 3) । अस्त्रिन्वस्त्रादीना (i 9 1 etc, cf Kauç 35 17)
 निवृत्तिः — ^{१५} D (schol) ब्राह्मणवाक्यनिर्देशार्थ — ^{१६} D (text) उप-
 नयते तस्य — ^{१७} D omits 'the second वाचयेदेव — ^{१८} D ends this
 chapter with the words अष्टमो कण्डिका. just as in the preceding
 chapter; cf. Kauç 16 27, note —

पूर्वस्य^१ चित्राकर्म^२ । १९ । कुलाय शृतं हरितवर्हिपमश्रा-
ति^३ । २० । अन्वक्ताः प्रादेशमाचोरादधाति । २१ । नाव्ययोः
सांवैद्ये^४ पश्चादग्नेर्भूमिपरिलेखे कीलानं मुखेनाश्राति । २२ ।
तेजोव्रतं चिरात्रमश्राति^५ । २३ । तद्भक्षः^६ । २४ । शंभुम-
योभुभ्या^७ ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य
केतवो मूर्धाहं विपासहिमिति सलिलैः^८ क्षीरौदनमश्रा-
ति^९ । २५ । मन्थान्तानि^{१०} । २६ । द्वितीयेन^{११} प्रवत्सन्हविपा-
मुपदधीत । २७ । अथ प्रत्येत्य^{१२} । २८ । अथ प्रत्येत्य^{१३} । २९ ।
अथ प्रार्थयमाणः^{१४} । ३० । अथ प्रार्थयमाणः । ३१ । च-

- ^१ D (schol) पूर्व चित्राकर्म, १ १ — ^२ D (schol) चित्राया कर्म कर्तव्य । चित्राकर्म गुणविधि । चित्रा पीर्यमास्या कर्म क्रियत इति कृत्या नित्य चेतत्, cf Kauç 7 2, note — ^३ D (schol) कुलाय पक्ष्म-लीपाक कुलाय शृत हरितवर्हिपमश्राति स्थानीपाकस्य तमश्राति सारूपवर्ते पुष्टिकर्मसु सारूपवत् इति वचनात् (Kauç 7 2) — ^४ D (schol) ये नद्यो नावा तार्यन्ते (Cod तार्यन्ते) तयो सममे — ^५ D (schol) घृताशन तेजोव्रत । गुणविधि । व्रतग्रहण नित्यभोजनसप्रत्ययार्थ — ^६ D (schol) तापेव (for तावेव?) भवो ऽस्य स तद्भक्ष स-स्कृत समस्त भवयेदित्यर्थ — ^७ E शंभुभ्या — ^८ The pratikas are १ ५ १, ६ १ (see Kauç 7 14, note), iv १ १ (v ६ १), ix ९ १, xiii १ २० २ १, xvi ३ १, xvii १ १—५ The corresponding gāṇa of the ganamala, Ath Parīṣiṣṭa 34 22, reads as follows अम्ययो यन्ति शंभुमयोभुभ्या ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य केतवो मूर्धाहमिति द्वे सूक्ते विपासहिमिति सलिलगण ॥ २२ ॥ The pratikas are the same with the addition of १ ४ १ (अम्ययो यन्ति) and xvi ४ १ (the second of the मूर्धाहमिति द्वे सूक्ते), cf also the अपा सूक्तानि, Kauç 7 14, note The Atharvanyia paddhati in its description of the पुष्टिकर्म (cf Kauç 24 22 fg) turnsishes still another set of pratikas for the सलिलगण namely ॥ २० १, iv १ १ (v ६ १), iv ७ ७, v ६ ३, ix ९ १, xiii १ २५ २६ (यो रोहितो ह्यर्च), xiii २ १, xvi ३ १, xvii १ १ fg, D (schol) एतानि प्रतीकानि सलिलगणस्य — ^९ D (schol) पुष्टिकर्म — ^{१०} D (schol) चित्र्योति कुरुत इति (Kauç 11 12 fg, 13 4) मथातानि सलिलं करोति — ^{११} D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता इत्यनेन, v ६. १, २ — ^{१२} D (schol) प्रत्यागत्य चेद् कुर्यात् — ^{१३} D (schol) प्रतिग्रह-निमित्तं प्रवक्ष्य (for प्रवत्सन्?) कुर्यात्. —

त्वारो धायाः पलाशयष्टीनां^१ भवन्ति । ३२ । दर्भाणामु-
पोलवानां^२ चत्वारः । ३३ । तं व्यतिषक्तमष्टावरमिध्मं^३
सात्त्विके ऽग्नावाधायाज्येनाभिजुहुयात्^४ । ३४ । धूमं नि-
यहेत्^५ । ३५ । लेपं प्राप्नीयात्^६ । ३६ । तमु चेन्न^७ विन्देदयं^८
सत्त्वस्यायतने^९ यज्ञायतनमिव कृत्वा^{१०} । ३७ । समुद्र इत्या-
चक्षते कर्म^{११} । ३८ । ॥ १ ॥ ॥ १८ ॥

अश्वयो यन्ति शंभुमयोभुभ्यां ब्रह्म जज्ञानमा गाव
एका च म इति^{१२} गा लवणं पाययत्युपतापिनीः^{१३} । १ ।

^१ D (text) धायाः. पलाशयष्टीनां, D (schol) पलाशाना चत्वारो पू-
लका (Cod मूलका) यष्टीयङ्गण (Cod यष्टी०) । आदधाति क्रिया

उदुखरपलाशकर्कधूनामादधाति (Kaṇḍ 10 4) निर्देशसामान्यात् —

^२ So all MSS. cf. Bohtlingk's Lexicon sub उपोलप D (schol) उपो-
लवे (') तृणानि मलवेषु प्रसिद्धानि मृदितोवास (') इति आनर्तासमोपजाना
(^१ for आनर्तसमोपजाता^२) दर्भा उपोलवास्तेषामपि चत्वारो पूला प्रथ-
मेव यथा — ^३ Ch. मष्टावर, D (schol) तमेवप्रकार पूलकीराशिद्वयं

व्यतिषक्त कृत्वा व्यतिषग एकातरवचनात् । इध्मामावा (') अष्टनखा यस्य सो-
ऽष्टावर इध्मं शृङ्ग इत्यर्थः — ^४ D (schol) मलिनहोम — ^५ D (text) नियहेत्,

D (schol) अज्यहोमानतर धूम ताविकापिर्भवयति (^१ for सात्त्विका^२) —

^६ D (text) प्राप्नीत, D (schol) पलाशयष्टिरसो ऽपिसंयोगाय (Cod
पि०) सिलिसिलिक इति अस्तु प्रकर्षेणाश्रीयत् — ^७ Ch. L. B. चेन्न —

^८ D (text) reads विन्देत् and divides a sūtra here. D (schol) सात्त्विका
गन्धभावे ऽप्युभय तमु चे (') न विन्देत् — ^९ Here D (text) inserts यज्ञा-

यतने — ^{१०} D (schol) चत्वारो धाया इति (su. ३) एतत्कुर्यादिति

वाक्यशेषः — ^{११} D (schol) सर्वफलमेतत् कर्म एतत् (Cod कर्मेतत्) । आ-

चार्यो य अभिदधाति पुष्ट्यापेक्ष्य (^१ for पुष्टय अ^२) समुद्रत्वमिति चेत् —

^{१२} १ १ १, ५ १, ६ १ (cf. Kaṇḍ 7 1 note), iv १ १ [D (schol) सप्तर्चक],

21 १, v १० १ The Atharvamaṇḍalī praddhati in its description of the

पुष्टिकर्म (Kaṇḍ 24 22 fg) designates as पुष्टिका मन्त्रा a series of pratikas-

which begin here and extend through the third adhyāya of the Kāṇḍika,

सर्वेषां सूक्तानां ये विपन्ना (ः १ १) सलिनगण (see Kaṇḍ 18 2०, note),

then come the following pratikas iv १ १, v ४ १, १० १ vi १ १), ii 24 १,

vi 73.१, iii 5 १ (et al.), viii 5 १, x 6 १, vi १० १ (et al.) १०२ ३, iii 10 १,

17 १, 24 १ (et al.), vi 79 १, iv 21 १, 7 38 ५, v १ ०, १ १, 2 १, ३ १, 26 १, 27 १,

vi ४ १, 141.१, 33 १, 142 १, viii 14 १, 39 १, 60 १, 111 १, ix ४ १, xii १ १, 38;

xiii १ 21 । इत्येते मन्त्राः पुष्टिका मन्त्राः — ^{१३} D (schol) गौरीगृहीताः —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रणामवरुणद्वि^२ । ३ । सं सं स्रव-
न्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
तस्मिन्मैश्रधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्यं वा दधिमधु-
मिश्रम्^६ । ६ । यस्य श्रियं कामयेते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
आहार्यं क्षीरीदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^९ हरितगोमय-
माहार्यं शोषयित्वा चिवृति^{१०} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
ति । ८ । शेरभकेति^{११} सामुद्रमप्सु कर्म व्याख्यातम्^{१२} । ९ ।
अनपहतधाना^{१३} लोहिताजाया द्रप्सेन संनीयाश्नाति^{१४} । १० ।
एतावदुपैति^{१५} । ११ । तृणानां यन्थीनुद्गृह्यन्वपक्रामति^{१६} । १२ ।
तानुदाव्रजन्नुदपाचस्योदपाचेणाभिप्रावयति^{१७} मुखं वि-

- ^१ D (text) °काम, D (schol) गा लवणं पाययति — ^२ D (schol) उदकस्य पानं स्नोकमपि गोमथो न दद्यात् । प्रपोतय इति क्रियायोगा-
दुदकप्रपाः — ^३ १ १५ १ (x.x १ १) — ^४ B₁ has a colon here —
^५ Bū उपासेच(तस्मिन्), Ch उपासेचं, D (text) उपासेचतः, D (schol)
ये (Cod यो) नथी नावा जन उत्तरति ताभ्या गृहीत्वा उदकमाहारयेत् ।
वितानदेश, is the last word to be emended to उपासेचयेत्? B₁ has
a colon here — ^६ D (schol) तेनोदकेन पयसि मैश्रधान्यं त शृतम-
श्नाति — ^७ D (schol) नाथोदकालाभे मैश्रधान्यं मथ दधिमधुमि-
श्रमश्नाति — ^८ Ch कामयेते — ^९ D (schol) यस्येश्वरस्य श्रियं हर्तुं-
मिच्छति तस्मादीश्वराद्व्रीहीनाज्यं पयसाहारयति । केनचिदुपायेन तैर्त्रो-
हिभिराहृतैः (Cod °हृतैः) पयसि शृतं क्षीरीदनमश्नाति — ^{१०} D
(schol) तेषां व्रीह्यादीनामलाभे — ^{११} KP Ch B₁ Bū B₁ तृवृति —
^{१२} n २४ १ — ^{१३} D (schol) शपिटमालिषेत्यतः अप्सु कर्म एव समुद्र-
शपिटमालिष्य सामुद्रेति (°) निबध्य कर्तव्यं । . . अतो निश्चितिकर्मेदं सह-
वचनं सूक्ताधिकारार्थं । समुद्रेम (°for °ज?) सामुद्र, cf Kauç १८ ७. —
^{१४} D (text) अपहत° — ^{१५} D (schol) अनपहतानां यवानां धानाः कृत्वा
रक्तवर्णाया अजाया द्रप्सेन समथितेन (°for स°?) धाना आलोढ्य
अश्नाति पुष्टये — ^{१६} D (schol) एतत्परिमाणमेतावत् । समुद्रमशुक्-
मशुक्तात् (for सामुद्रमप्सुकर्म . . ?) कर्म कुर्यात् — ^{१७} P B₁ स-
नुद्गृह्यन्, Ch E B₁ D (text) उद्गृह्यन्, D (schol) वारिस्त्वानुद्गृह्यति (°)
वध्नातीत्यर्थं ता वधून्वपक्रामति । अवतरति? — ^{१८} E °सुपक्रामति —
^{१९} Ch (sec man.) D (text) उदाव्रजति, D (schol) to the entire sūtra,
तान्यथीनुदाव्रजन् सलिलाशयाद्विश्वं वयसि (for प°?) आप्रावयति । पुष्ट-

मार्ष्टिं । १३ । एह यन्तु पशवः सं वो गोष्टेन प्रजावतीः
 प्रजापतिरिति गोष्टकर्माणि । १४ । गृष्टेः पीयूषं क्षेप्समि-
 श्रमश्नाति । १५ । गां ददाति । १६ । उदपात्रं निनय-
 ति । १७ । समुह्य सव्येनाधिष्ठायाध^१ दक्षिणेन । वेक्षिप-
 ति । १८ । सारूपवत्से शकृत्पिराडान्गुगुलुलवणे प्रतिनोय
 पश्चादग्नेर्निखनति । १९ । तिसृणा प्रातरश्नाति । २० । वि-
 कृते संपन्नम् । २१ । आयमगन्नय प्रतिसरो ऽय मे वरणो
 ऽरातीयोरिति मन्त्रोक्तान्वासितान्वधाति^{१०} । २२ । उन्नमस्य
 चतुरो जातरूपशकलेनानुसूचं^{११} गमयित्वावभुज्य वैध
 पर्यस्यति^{१२} । २३ । एतमिध्ममित्युपसमाधाय^{१३} । २४ । तमिमं

काम मुखं विमार्ष्टिं । आत्मनः प्रचालयति मुखं । तानाशोधयति उत्तीर्थं
 गच्छति गृहाणि —

^१ n 28. 1, m 14 1, r 21 7 (v 21 1^c m 13 1) 11 3 —

^२ D (schol) वक्ष्यमाणानि कर्तव्यानि — ^३ D (schol) द्विप्रसता (Cod
 द्विप्रमृता) गौर्युष्टिः । तस्या प्रथमे ऽहनि दुग्ध पीयूष — ^४ D (schol) अथ
 वोदपात्रमभिर्मन्त्र्य गोष्टे आवर्तयति (for आवर्जयति?) — ^५ Ch Bu Bb EP
 अधिष्ठाया, D (schol) समुह्य करीषं सितं सव्येन हस्तेन आक्रम्य युज्य ।
 तस्य पाशुपुत्रस्यार्धं (1 for ०^१) विक्षिपति गोवाटे — ^६ D (schol) य
 पलाशे — ^७ D (schol) चतुर्थे ऽहनि — ^८ D (schol) विकृते सारू-
 पवत्से गन्धरसरूपे सपन्नफलं प्रत्येतव्यं । अनशिते ऽपि अतश्चाविकृतस्या
 श्वन (Cod अतश्चा) — ^९ m 21 1 m 21 1 r 31 6 1 —

^{१०} D (schol) मणिद्रव्याणि मन्त्राभिहितानि वासिता (1) चयोदश्यादि
 विधानवासितानां (Kaṇṇ 8 19) बन्धनं पुष्टिफलत्वं मह्यं ददतु पुष्टये
 इति (x 6 १^b) मन्त्रलिङ्गं । अयमागन्निर्ति पलाशः । अयं प्रतिसर
 इति सिनृत्कत्वं (12) । अयं मे वरण इति वरणः । उन्नमस्य खादिर्यादि
 चिवुकायां प्रतिपत्तिवधनं वासनसंभवात् — ^{११} E ० नृमुल — ^{१२} D
 (schol) अरातीयोरिति (x 6 1) । उन्नमयेष्वतसं सुवर्णस्रग्मिजतुल
 (1 for ० जतुल cf x 6 4^c) नीत्वा सूचानुलोमं नीत्वा अवभुज्य कृटिला
 (1) कृत्वा एकैकं सज्जं विरावेष्टयति पात्रे सर्वतो वेष्टनमायसेन पृथुत्वेनैक
 शतदक्षिणमुवर्णसचयं मन्त्रलिङ्गाभ्यां फालाज्जाता (x 6 १^b) इति उय
 खदिरमिति (x 6 6^a) खादिर्यां चिवुकायां कर्तव्यं — ^{१३} x 6 30 —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रयामवरुणद्धि^२ । ३ । सं सं स्रव-
 न्त्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
 तस्मिन्मैश्रधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्यं वा दधिमधु-
 मिश्रम्^६ । ६ । यस्य श्रियं कामयते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
 आहार्यं क्षीरौदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^{१०} हरितगोमय-
 माहार्यं शोषयित्वा त्रिवृति^{११} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
 ति । ८ । शेरभकेति^{१२} सामुद्रमप्सु कर्म व्याख्यातम्^{१३} । ९ ।
 अन्नपहतधाना^{१४} लोहिताजाया दुप्सेन संनीयाश्नाति^{१५} । १० ।
 एतावदुपैति^{१६} । ११ । तृणानां यन्थीनुद्गृथ्नपक्रामति^{१७ १८} । १२ ।

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्वहुधान्यमयक्ष्मं बहुपूरुषमिति^१ ॥

फालमतिकर्षति^२ । ५ । इरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सत्त्वे रा-
ध्यतामिति^३ प्रतिमिमोति^४ । ६ । अपहताः प्रतिष्ठा^५ इत्यपूर्वः
प्रतिहत्य कृपति^६ । ७ । सूक्तस्य पार गत्वा प्रयच्छति^७ । ८ ।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणीर्वाची वदन्तः^८ । ९ ।
सीते वन्दामहे^९ त्वेत्यावर्तयित्वा त्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्र यजते । १० । अश्विनौ स्यालीपाकेन । ११ । सीता-
या^{१०} सपातानानयन्ति । १२ । उदपात्र उत्तरान्^{११} । १३ ।
गण्यहविषामवधाय^{१२} । १४ । सर्वमनक्ति^{१३} । १५ । यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन्त पत्नी पृच्छत्यकृष्टतेति^{१४} । १६ ।

^१ All MSS except Ch (see man) and Bh पुरुषम् — ^२ Not found in any known Samhitā — ^३ The words पानमति are want in a D (text) D (schol) अनेन कृषी इनममोप आनयति — ^४ Not found in any known Sa hitā. — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमोति D (schol) कृषी (C) कृषी पानकपुरे प्रवेष्टतोत्थ । प्रपूर्वो भिन्नोति (for भिमोति?) प्रपद्यार्थ (?) (for प्रवेष्टतोत्थ) — ^६ Not found in any known Samhitā, D (schol) अनेन मवेष्ट — Ch E have a colon here — ^७ D (schol) अनेन मवेष्ट पानमपूर्व सदतो वेष्टयति । अपूर्वा घृतपक्वमदका । एव कृत्वा । कृपति नानन प्रवीरवदित्वेवमादयो मवा (in 1st 3rd) यत्र मवेष्टतोत्था (?) — ^८ D (schol) कता कयदेष्ट प्रयच्छति इन (i), तावत् स्वय कृपति यावत् सूक्त समाप्त — ^९ D (schol) अभिवर्तयन्तु निष्पद्यता वक्ष धान्य मृषात् (for मृषात्?) आरोग्यमित्वेवमादयो वाचः — ^{१०} in 17 c — ^{११} D (schol) उत्तरा — ^{१२} Bu Bh Bb Ch F Y उत्तरा (क्षयः) — ^{१३} Bu Bh (उत्तरा) क्षयः Bb शयः, D (text) शिष्यः, D (schol) शिष्याणि विष्टु वीत्र हवीषि इति (?) शिष्यणि (?) आन्यस्यापि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्व इम प्रचानयति — ^{१५} Bu प्रच्छत् कृषतेति Ch E कृषतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्टामोति (?) । कारयित्वा सपातान् । देयान् मु त्तिह गृहीत्वा धारयति धारयत् पत्नी स्वामिनी यद्यस्य पृच्छति कृ-
षान् (?) इत्येव मय

देवता इति वासितमुल्लुप्य ब्रह्मणा तेजसेति^२ बध्नाति^३ । २५ ।
 उत्तमो असीति मन्त्रोक्तम्^४ । २६ । अक्षितास्त^५ इति यवम-
 णिम्^६ । २७ । प्रथमा ह व्युवास सेत्यष्टकाया^७ ^८ वपा सर्वेण
 सूक्तेन त्रिर्जुहोति^९ । २८ । समवत्तानां स्थालीपाकस्य^{१०} । २९ ।
 सहहुतानाज्यमिथ्याहुत्वा^{११} पश्चादग्नेर्वाग्यतः संविशति^{१२}
 । ३० । महाभूतानां कीर्तयन्संजिहीते^{१३} । ३१ । ॥ २ ॥ ॥ १९ ॥

सीरा युञ्जन्तीति^{१४} युगलाङ्गलं प्रतनोति^{१५} । १ । दक्षि-
 णमुष्टारं प्रथमं युनक्ति^{१६} । २ । एहि पूर्णकेत्युत्तरम्^{१७} । ३ ।
 कीनाशा इतरान्^{१८} । ४ । -

^१ x 6 29 — ^२ x 6 30 — ^३ D (schol) पुनर्वध्नाति । यद्वह
 शिरसि बध्नकरणं स मायमधि रोहृत्विति लिगात् (x 6 31^० 3^{१०}) —
^४ D (schol) उत्तमो अस्योषधीना तव वृक्षा इति (vi 15 1) अस्य यद्वह
 तूष्णं तन्मयमात्रं बध्नाति । तेषां णसोमस्थानयोर्विकल्प (Cod. *सोमम्या*)
 साधनत्वात् तलाशा वल्ली पलाश चमुक्तेति (Cod. चास्तु*) केचित् —
^५ vi 142 3 — ^६ D (schol) बध्नातीति शेषः । वाङ्मयग्रहण (I for का
 डमणि*) सुपिरेण सूचस्य प्रवेशनार्थं लोममणिसप्रत्ययस्यासमात् —
^७ iii 10 1 cf Kauç 138 5 — ^८ E *ष्टावाक्याया D (schol) पूर्वे-
 षा क्रमभेदं बध्नातिप्रकरणात् । अष्टकाया भवा अष्टका तस्या (Cod
 तस्या) गोवेषा जुहोति — ^९ D (schol) चिरित्यानुमती मा भूत् cf
 Kauç 23 4 etc — ^{१०} D (schol) समवत्तानि हृदयादीनि तैभ्यो द्वि
 द्विरवद्येत् । एव च सूक्तेन होम स्थालीपाक — ^{११} E has a colon
 here, D (schol) सह जुता येभ्यस्ते सहजता वा धानादयः (?) cf
 Kauç 138 2) स्थालीपाके न तेन सह जुता — ^{१२} Bu Ch *वि
 शति D (schol) अर्थलक्षणं न भाषेत अत एव च रावौ अष्टका
 क्रियते — ^{१३} D (schol) महाभूतानां च शब्दा (!) उच्चारयन् निद्रा
 त्यजति । महाभूतानि पृथिव्यापस्तेजो वायुराकाशमिति — ^{१४} iii
 17 1 — ^{१५} D (schol) युगलाङ्गलमिति द्वयः । प्रतनन (Cod. प्रतनत)
 यद्यद्विशकरणं प्रतनोतिर्विशारार्थं (Cod. प्रतनोति) — ^{१६} D (schol) सीरा
 युञ्जतीति (iii 17 1) अनया कर्ता दक्षिणस्या युगधुरि उष्टारं प्रजन
 यितार — ^{१७} D (schol) उत्तरा (!) युगधुरि सेतारमेव एहि पूर्णक
 इति कल्प्य ततो यदन्या (!) सीराणि सुसूतं प्रेषयति युनक्ति सीरां पि
 युगा तनोतेति (iii 17 1^०) अनया कर्षकात् — ^{१८} ततः कीनाशा कृ-
 विषजाः ते प्रवर्तते युञ्जते -

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्बहुधान्यमयक्ष्मं बहुपूरुषमिति^२ ॥

फालमतिकर्षेति^३। पा। डरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सत्त्वे रा-
ध्यतामिति^४प्रतिमिमीते^५। ६। अपहताः प्रतिष्ठा^६ इत्यपूर्पः
प्रतिहत्य कृषति^७। ७। सूक्तस्य पारं गत्वा प्रयच्छति^८। ८।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणोर्वाचो वदन्तः^९। ९।
सीते वन्दामहे^{१०} त्वेत्यावर्तयित्वोत्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्रं यजते । १०। अश्विनौ स्थालीपाकेन । ११। सीता-
यां^{१२} सपातानानयन्ति । १२। उदपात्र उत्तरान्^{१३} । १३।
शष्पहविषामवधाय^{१४}। १४। सर्वमनक्ति^{१५}। १५। यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन्त पत्नी पृच्छत्यकृष्यतेति^{१६}। १६।

^१ All MSS except Cb (sec man) and Bh *पूरुषम् — ^२ Not found in any known Samhita — ^३ The words फालमति are want : g in D (text), D (schol) अनेन कुशो हलसमीप आनयति — ^४ Not found in any known Samhita — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमीते. D (schol) कुशो (Cod कुशो) फालकपुरे प्रवेशतीत्यर्थ । प्रपूर्वो मिमीते (for मिमीति ?) प्रपक्षार्थ (') (for प्रक्षे-
पणा°) — ^६ Not found in any known Samhita, D (schol) अनेन मन्त्रेण — Ch F have a colon here — ^७ D (schol) अनेन मन्त्रेण फालमपूर्पं सर्वतो वेष्टयति । अपूर्वा घृतपक्वमदका । एव कुत्वा । कृषति लागल पवीरवदित्वेवमादयो मन्त्रा (m 17 3fg) अत्र मन्त्रोक्त्या (') — ^८ D (schol) कर्ता कर्पकेभ्य प्रयच्छति हल (t, तावत् स्वय कृषति यावत् सूक्त समाप्त — ^९ D (schol) अभिवर्धनु निष्पद्यता बहु धान्य ब्रूयात् (') (for भूयात् ?) चारोम्यमित्वेवमादयो वाच — ^{१०} m 17 8 — ^{११} D (schol) उत्तरास्त्रा — ^{१२} Bū Bb Bī Ch F P उत्तरा (क्षय°) — ^{१३} Bī Bb (उत्तरा) क्षय°, Bb शष्प, D (text) शिष्य°, D (schol) शष्पाणि विच्छेद बीज हवीषि ङिति (t) शिष्यणि (') आश्विन्यापि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्व हल प्रधानयति — ^{१५} Bu प्रच्छत्य कृष्यतेति Ch F अकृष्यतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्यामीति (') । कारयिता सपातान् । देशान् मृत्पिण्डं गृहीत्वा धारयति धारयत पत्नी स्वामिनी यद्यस्य पृच्छति अकृष्याम (') इत्येव सपातानयनकाले एवेतत् —

अकृषामेति^१ । १७ । किमाहार्योरिति^२ । १८ । वित्तिं^३ भूतिं
 पुष्टिं प्रजां पणूनन्नमन्नाद्यमिति । १९ । उत्तरतो मध्यमा-
 यां निवपति^४ २० । अभ्यज्योत्तरफालं^५ प्रातरायोजनाय^६
 निदधाति । २१ । सीताशिरःसु दर्भानास्तीर्य लक्षोदुस्वरस्य^७
 चीर्त्स्नींश्चमसान्निदधाति । २२ । रसवतो दक्षिणे शण्वतो
 मध्यमे पुरोडाशवत उचरे । २३ । दर्भान्प्रत्यवभुज्य संवप-
 ति^८ । २४ । सारूपवत्से^९ शकृत्पिशडान्गुग्गुलुलवणे प्रतिनी-
 याश्नाति^{१०} । २५ । अनडुत्तांपदम्^{११} । २६ । ॥ ३ ॥ ॥ २० ॥

पयस्वतीरिति^{१२} स्फातिकरणम्^{१३} । १ । शान्तफलशि-
 लाकृतिलोष्टवल्मीकराशिवापं^{१४} चीणिं^{१५} कूदीप्रान्तानि^{१६}
 मध्यमपलाशे^{१७} दर्भेण परिवेष्ट्य राशिपत्येषु^{१८} करोति । २ ।

^१ Bu अकृषामेति, E अकृष्यामीति, Ch D (text) अकृष्यामीति, D (schol.) पतिः (Cod. पतिं) प्रत्याह । अकृष्याम इत्येवं प्रत्याहृति शेषः । प्र-
 ग्रसद्वावात — ^२ Bu किमाहार्योरिति; D (schol.) पत्नी पति पुच्छति. —
^३ D (schol.) विति (I) वेदार्थविज्ञान — ^४ D (schol.) मध्यमायां सीतायां
 लोष्ट धारयति उत्तरदिग्नि देशे. अश्विनी स्थालीपाकेन यजति
 वाक्यविशेष. (I for वाक्यशेषः?) — ^५ D (schol.) तेनोत्तरमपादिसंस्कृते-
 नोदकेन (cf sū 15) — ^६ D (schol.) द्वितीये ऽहनि यदायोजन भविता —
^७ D (schol.) लक्षोदुस्वरः पिप्परोति (!) प्रमिदः — ^८ D (schol.) ये चममेपु
 स्थापिताः तान् दर्भान् कुटिला (I) कृत्वा चममानामुपरि करोति —
^९ Bu सारूपवत्स — ^{१०} D (schol.) सीरा युज्यतीति सूक्तेन ^{११} D
 (schol.) अनडुहो (!) वहवो (Cod. व०) भवत्यनेन कर्मणं (!) तत्रभेदः. —
^{१२} in 24 1 — ^{१३} D (text) reads प्रकरण and does not separate this
 passage from the next sūtra; D (schol.) धान्यस्य वृद्धिकरणमित्यर्थः —
^{१४} So Ch only, E वायं स्त्रीणि, Bū P D (text) वाप, Bī वपा; D
 (schol.) चंडवल्मीकराशिवपा (I for वपादे०?) देशमामान्यादापयहर्णः.. —
^{१५} E has a colon here — ^{१६} Bū कूदीः, Ch कूटी — ^{१७} E ०पलाशे;
 D (schol.) पलाशस्य मध्यमे पर्णे कृत्वा दर्भेण सर्वतो वेष्टयित्वा गंधपुट-
 कवत्. — ^{१८} E कल्पेषु, Bu यज्ञेषु; D (schol.) धान्यराशिषु करोति
 कोष्ठगारे... —

सायं भुञ्जते^१ । ३ । प्रत्यावपन्ति शेषम्^२ । ४ । आ भक्त्यात-
नात्^३ । ५ । अनुमन्त्रयते^४ । ६ । अयं नो नभसस्पतिरिति^५
पत्ये^६ ऽश्मान संप्रोक्ष्यान्वृच^७ ^८ काशीनोष्यावापयति^९ । ७ ।
आ गाव इति^{१०} गा आयतीः प्रत्युन्निष्ठति^{११} । ८ । प्रावृषि
प्रथमधारस्येन्द्राय चिर्जुहोति । ९ । प्रजावतीरिति^{१२} प्रति-
ष्ठमाना^{१३} अनुमन्त्रयते । १० । कर्कोप्रवादानां^{१४} द्वादशदा-
स्यां^{१५} संपातवत्यामय घास इह वत्सामिति^{१६} मन्त्रो-
क्तम्^{१७} । ११ । यस्ते शोकायेति^{१८} वस्त्रसापदी^{१९} । १२ । तिस्रः
कूदोमयोर्हर्णानाभिकुलाय^{२०} परिहिता अन्वक्ता आदधा-
ति । १३ । अत्यन्तेषीका^{२१} मौञ्जपरिहिता मधुना प्रलिप्य

^१ D (schol) धान्य भीत्वा सायं भुञ्जते । वङ्गवचनमतिध्यायर्थे —

^२ D (schol) मानुषगणनादधिक कोष्ठागारेऽपि प्रतिनयेत् । वङ्गवचनम-
नियतकर्त्तव्यं — ^३ D (schol) यावद्भक्त प्रयत्नस्तद्यच्च प्रत्यावपनादि न

प्रथम एवाहुनि — ^४ D (schol) प्रत्यावपने कर्ता — ^५ vi 79 1 —

^६ MSS पत्ये — ^७ K P Bt Bu Bb Ch संप्रोक्षा — ^८ K P *मृच, E

मृच — ^९ D (schol) मुष्टीर्निर्वपति (Cod मुष्टि) गृहपति* आवाप

यत्नव्य (Cod *न्य*) धान्य भृत्य — ^{१०} iv 21 1 — ^{११} D (schol)

अटव्या († for अटव्या ?) आगच्छतो (Cod *ती) स्त्रीणां चैतत्पुष्टिकर्म न

पुसा मन्त्रप्रयोगात् । प्रत्युत्थानं च पूजावृद्धिप्रत्युत्थानवचनात् — ^{१२} iv

21 1^c (iv 21 1) — ^{१३} K Ch प्रतिष्ठमानाम् D (schol) अटव्या ग-

च्छतो — ^{१४} Ch E Bt कर्को D (schol) कर्कोशब्द या प्रवदति ता

कर्कोप्रवादा तासां कर्मोच्यते । का ता सूर्यस्य रश्मिनिविवर्माद्या (11

38 3 fg) Cf Kauy 66 13 — ^{१५} Ch Bu E D (text) *नाम्न्या D (schol)

द्वादश दामानि यस्या वत्सतया सा द्वादशनाम्नी (†) तस्या (Cod तस्या) द्वा

दशनाम्न्या (†) संस्कृताया (Cod *य) — ^{१६} iv 38 ^{red} — ^{१७} D (schol)

अयं घासो अयं वज्र इति पादेन घासापादान (Cod घासपा*) इह वत्सा-

न्यवधीम (†) इति पादेन वत्सकावधन — ^{१८} i 1 3 — ^{१९} Bt सापदा,

D (schol) इयमृगस्त्रलाभफला । अतश्चोच्चारणमाधेयैव वस्त्रोत्पत्ति —

^{२०} K Bb Ch (prim man) D (text) *नाभि D (schol) गृहकोलीयकस्तस्य

(Cod *स्या) वासक ऊर्णनाभि कुलाय परिहिता वेष्टति (Cod व*) घृतेन अन्व-

क्ता प्रचिता आदधाति — ^{२१} Bu अत्यन्तेषीका Ch अन्तेषीका, E आयते-

चिक्रशेषु^१ पर्यस्य । १४ । उत पुत्र इति^२ ज्येष्ठं पुत्रमवसा-
ययति^३ । १५ । मितशरणः^४ सापद कुरुते^५ । १६ । अर्धम-
र्धनेत्यार्द्रपाणी^६ रस ज्ञात्वा प्रयच्छति^७ । १७ । शान्तशाख-
या प्राग्भागमपाकृत्य^८ । १८ । प्रत्यग्नि परिचृतति^९ । १९ ।
तस्या अमावास्यायां तिस्रः प्रादेशमाचीरादधाति^{१०} । २० ।
त्वे क्रतुमिति^{११} रसप्राशनी^{१२} । २१ । रसकर्माणि कुरुते^{१३} । २२ ।
स्तुष्ट्व वर्षेन्निति^{१४} प्राजापत्यामावास्यायामस्तमिते व-
ल्मीकशिरसि दर्भावस्तीर्णे ऽध्यधि^{१५} दीपं धारयन्स्त्रिर्जुहो-

षिका D (schol) अतोत्यगता (I for °त्यागता?) अत्यता (Cod °त) मौ-
जमतीत्यागता इत्यर्थः —

^१ This reading is conjectural and based upon the word चिक्रस
'barley flour' reported by the Amarakoṣa, K चिक्रशेषु, PBh चिक्रशेषु,
Ch चिक्रशेषु B दिक्काशेषु E D (text) and Buhlingk's Lex चिक्रशेषु,
D (schol) मुजशकलेन वेष्टिता माचिकेन मधुना म्लिष्य चिक्रशेषु सर्वत
(C d °ते) प्रक्षिप्ता तिस्र समिध आदधाति — ^२ v 1 8 — ^३ E P
°सायपति (I), D (schol) ज्येष्ठ पुत्र पिता अवशान कारयति । अवशान गृह
विभक्तमवशाययति (I) — ^४ P मित — ^५ D (schol) ज्येष्ठो गृह कृत्वा
अत्रैव घेरमनि अवशानसंस्कारार्थं (I) — ^६ v 1 9 — So E, the
remaining MSS °र्द्रपाणि, D (schol) आर्द्रपाणि (I) भूत्वा प्रक्षाल्य पा-
णिमित्यर्थः — ^७ D (schol) धानार्थं प्रयच्छति । मत्रार्थं ज्ञात्वा द-
दामीत्येव ज्ञात्वा प्रयच्छति — ^८ K P B प्राग्भागम् D (schol) शा-
न्तपुत्रशाखया गवादिभागं ज्ञात्वा प्रयच्छतीति संबधः । अपाकरण —
^९ D (schol) अपि प्रति बध्नाति । अत्र कथं न मत्र प्रतिपक्षित्वात् ।
अपाकरणार्था हि शाखा प्रत्यग्नि परिचृततोति विभक्ता आत्मीया एका
पि प्रति शाखं बध्नाति — ^{१०} D (schol) तस्या शाखाया प्रकृतेन
मन्त्रेण तिस्र समिध — ^{११} v 2 3 — ^{१२} K P B Bh °प्रा-
शनी D (schol) रसासनया प्राशत (I for रसा अनया प्राशति?)
इति रसप्राशनी — ^{१३} D (schol) अन्येषा मन्त्राणां यानि रसकर्माणि
रससाधनानि (Cod सर°) करोति — ^{१४} v 2 7, D (schol) अस्या
अधः प्रजापतिर्देवता ईड्या तद्विदिता — ^{१५} Ch (sec. man) °ध्यधि —

ति' । २३ । तण्डुलसंपातानानीय रसैरुपसिच्यान्ना-
ति' । २४ । एवं पौर्णमास्यामाज्योतान' । २५ । ॥४॥ ॥२१॥

अथङ्गान्नस्तदिदासेति' मैत्रधान्यं भृष्टपिष्टं' लोहिता-
लंकृतं रसमिश्रमश्नाति । १ । अभृष्टं' अक्षौदुस्वरस्योत्तरतो
ऽप्रेस्त्रिषु चमसेषु पूर्वाह्नस्य' तेजसायमन्नस्य' प्राशिष-
मिति पूर्वाह्ने । २ । मध्यन्दिनस्य तेजसा मध्यमन्नस्य प्रा-
शिषमिति मध्यन्दिने' । ३ । अपराह्नस्य' तेजसा सर्वम-
न्नस्य प्राशिषमित्यपराह्ने' । ४ । ऋतुमत्या स्त्रिया अङ्गु-
लिभ्यां लोहितम्' । ५ । यत्क्षेवं कामयते तस्मिन्कीलालं
दधिमधुमिश्रम्' । ६ । संवत्सरं स्त्रियमनुपेत्य' शुक्लां
रेत आनीय तण्डुलमिश्रं सप्तयामम्' । ७ । द्वादशीम-
मावास्येति क्षीरभक्षो' भवत्यमावास्यायां दधिमधुभक्ष-
स्तस्य मूत्र उदकदधिमधुपल्पलनान्यासच्य' । ८ ।

^१ D (schol) दीप प्रदीपो ऽपि कर्षरस्त्रे ऽपौ कृत्वाभ्यासस्तडले —
^२ Ch उपरिसिध्य — ^३ D (schol) आग्नेनोपसिच्यान्नाति — ^४ v 1
1, 2 1 — Bu भृष्ट°, D (schol) मित्रधान्याना भृष्टानां (') — ^५ Bu
D (text) अभृष्ट D (schol) अभर्जित (Cod °जित) मैत्रधान्य पिष्टमेव
केवल — ^६ D (text and schol) °एहस्य — ^७ D (text) तेजसाय
मन्नस्य — ^८ D (schol) मध्यम भवयति — ^९ D (text and schol)
°एहस्य — ^{१०} D (schol) प्राश्नाति ^{११} D (text) स्त्रियामङ्गु°, D
schol) ऋतुमती (Cod °तो) गर्भकालयुक्ता तस्या रुधिर योस्या नि-
सृत प्रदेशनीमधमिकाभ्या कुलपृष्ठे अश्नाति — ^{१२} D (schol) यत्
क्षेवं लघुमिच्छति तस्मिन् तच्च कला कीलालं दधिमधुभा समिश्रया
श्नाति — ^{१३} D (text) स्त्रियमनुपेत्य — ^{१४} D (schol) संवत्सराते
आक्षीयमुक्त श्रुत्या कारयत्युपायेन श्रुति' प्रसिद्धा सामुद्रा । तद्वेतस्त्रुनि-
र्मिश्रित (Cod त रेत°) अशित सप्तयामलाभफल भवति — ^{१५} D (schol)
द्वादशीमादि कृत्वा प्रायमावास्याया इति मर्यादार्थत्वात् । एतानि
षोडशानि क्षीरमश्नाति — ^{१६} D (text) उदके, D (schol.) तस्य भच .
यितु मूत्रे (Cod पाचे!) °पल्पलनानि प्रक्षिप्याति —

क्रव्यादं नाडी प्र विवेशाग्निं प्रजाभाङ्गिरतो माय-
यैती ।

आवां देवी जुषाणे घृताची इममन्नाद्यार्यं प्र
विशतं

स्वाहेति । ९ । निशायामाययणतण्डुलानुदक्षान्मधुमि-
थ्रान्निदधात्वा^८ यवानां पङ्केः^९ । १० । एवं यवानुभया-
न्समोष्य^{१०} । ११ । त्रिवृति^{११} गोमयपरिचये शृतमश्रा-
ति^{१२} । १२ । समृद्धमिति काङ्कायनः^{१३} । १३ । ममाग्रे
वर्चे^{१४} इति सात्त्विकानमीन्द्रर्भपूतीकभाङ्गाभिः^{१५, १६} परि-
स्तीर्य गार्हपत्यशृतं^{१७} सर्वेषु संपातवन्^{१८} गार्हपत्यदेशे
ऽश्राति । १४ ।

^१ F विवेशा° — ^२ So K P Ch (prim man) for प्रजाभा() अ
ङ्गिरतो with double sandhi? of the introduction, L Ch (sec man)
°गिरितो B °भाङ्गिररता, Bu प्रजानागिरितो — ^३ E माययैती —
^४ K Bh D देवी — ^५ F जुषाणे — ^६ Bū Ch E घृताचीमाम°,
Bī °चामाम°, K P घृताचीमम°, D (text and schol) क्रव्यादमिति गवणे
मचलिगात् । आवां देवी (?) जुषाणे घृताची इति पाठः । अन्नपुष्टये इति
मयादार्थं अमावास्याया भक्षणांतरविधानात् — ^७ K Bu D (text and
once in schol) उदक्षान्, Ch E P Bī and D (once in schol) उद-
क्षान् — ^८ P निदधात्वा — ^९ D schol) शरदि यस्या कस्या चिद्वाचो
प्रीहिततुलानुदक्षामाकाश उभयानिति वचनात् । मधुमिश्रितान् कृत्वा
उदक्षा (?) कृत्वा निहति यावदवा (Cod यावद°) पक्ववशात्ते (?)
उदके? — ^{१०} D (schol) यथा तण्डुला निष्ठाता एव उदक्षा (?) कृत्वा नि-
दधात् आ प्रीहिपक्तेरुभयान्समोष्य — ^{११} K Bu Ch P Bh D (s l ol)
तृवृति L तृभि — ^{१२} D (schol) इति व्याख्यात (Kaṇṇ 15 1) । साह-
यवत्ते (Cod °त्स) पुष्टिकर्मत्वात् (cf Āśoṇ. 7 2) — ^{१३} D (schol)
सर्वकामस्येदं कर्म इह वचन मुक्तादिकारात् । वाकायनग्रहणं पु
जार्थं — ^{१४} १ ३ १ — ^{१५} K सात्त्विकान् — ^{१६} D (s l ol)
दर्भगार्हपत्यं पूतिकर्दचिणापि भागया आहवनीय — ^{१७} Bī गार्हपत्य°
— ^{१८} D (schol) विष्यपि संपातवत् करोति —

एवं पूर्वस्मिन्नपरयोरुपसंहृत्य^१ । १५ । एवं द्रोणकलशे
रसानुक्तम्^२ । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ २२ ॥

यजुंषि यज्ञ इति^३ नवशालायां सर्पिर्मधुमिश्रमश्ना-
ति^४ । १ । दोषो गायेति^५ द्वितीयाम् । २ । युक्ताभ्या तृती-
याम्^६ । ३ । आनुमती^७ चतुर्थीम् । ४ । शालामङ्गुलिभ्या
संप्रोक्ष्य^८ गृहपत्यासाद^९ उपविश्योदपात्रं निनयति^{१०} । ५ ।
इहैव स्तेति^{११} वाचं विसृजते^{१२} । ६ । ऊर्ध्वा अस्तेति^{१३} वा-
र्ष्मणमौदुम्बरं^{१४} मन्यप्रतिरूपमभिजुहोति^{१५} । ७ । असख्या-
ता अधिभृत्य सप्रागमशङ्कुलीः^{१६} । ८ । त्वष्टा म इति^१
प्रातर्विभुक्ष्यमाणो^{१७} ऽश्नाति^{१८} । ९ । ज्यायु^{२०} वध्नाति । १० ।

^१ D (schol) आहवनीयमृत etc आहवनीयदेशे ऽश्नाति । उपसहार
प्राशन (Cod °ना) तदपरयोरग्नौ स्यात् — ^२ D (schol) द्रोणकलश
सोमपात्रं तत्र रसान् कृत्वा एवमेव करोति । माविकानघ्रीन्परिशीर्य
त्यादि उक्तग्रहण (cf su. 14) — ^३ v 28 1 — ^४ D (schol) आग्नेनागहोम
प्रधानहोमा(?) सर्पिषा मधुमिश्रेण — ^५ v 1 1 — ^६ D (schol) आभ्या
समुक्षिताभ्या तृतीयायाऽङ्गति — ^७ D (schol) अनुमति सर्वमिदमिति
अनयानुमते स्तादिति केचित्, Ath Paddh अनुमति सर्वमित्येकया v
20 6 — ^८ Ch E संप्रोक्ष — ^९ D (schol) भक्तगृहे cf Kauç 24 15 —
^{१०} Ch P निनयती — ^{११} v 80 7 — ^{१२} Ath Paddh इति लघुशा
लाकर्म समाप्त et Kauç. 43 3 — ^{१३} v 27 1 — ^{१४} K B वारिष्मा
णम्, D (schol) वर्ष्महतं तस्मान्निवृत्तो वार्ष्मण उदुम्बर — ^{१५} B
मथ D (schol) औदुम्बरात्(?) कर्तव्यमित्यर्थ । तमयाकारमित्यर्थ । प्रतिरू-
पमष्टावरध्रुवत् (Kauç 18 34) । चत्वारो धाया इत्यादि (18 37) चीदनासा
मान्यात् — ^{१६} K Bu P PBh शङ्कुलो D (schol) प्रतिग्रहो पानेन द्रव्यकृता
शङ्कुल्य आगमशङ्कुलीस्ता अपावपरिनिता अधिभृत्यति । तासामग्रां सप्त
करोति अभिजुहोति । एतदा कर्तुरधिभ्रष्टणात् — ^{१७} v 4 1 — ^{१८} So Ch L
B B Bh P D (text), cf D (schol) to the next two sutras h °भुज
माणो, Bū विभक्ष्यमाणो, D (schol) यो विभाग (?) करिष्यन्सारूपवत्स-
मश्नाति, is the word to be corrected to विभक्ष्यमाणो? cf विभाग in
the commentary, and Kauç 33 26 note — ^{१९} D (text) जपति —
^{२०} E जायु, Bu दायु, D (schol) अथ प्रातर्विभुक्ष्यमाण ज्यायु वध्नाति ।
ज्यायुर्ध्या (?) -

दण्डं संपातवन्तं विमृज्य^१ धारयति । ११ । वायुरेना इति
युक्तयोश्चिवाकर्मनिशायां^२ ^३ संभारान्संपातवतः^४ कगे-
ति । १२ । अपरेद्युर्वायुरेना^५ इति शाखयोदकधारया^६ गाः
परिक्रामति । १३ । प्रथमजस्य शकलमवधायौदुम्बरेणा-
सिना लोहितेनेति^७ मन्त्रोक्तम्^८ । १४ । यथा चक्रुरिती-
ष्टुकाशकाण्ड्या^९ ^{१०} लोहितं निर्मृज्य रसमिश्रमश्नाति । १५ ।
सर्वमौदुम्बरम्^{११} । १६ । यस्येदमा रज^{१२} इत्यायोजनानाम-
प्ययः^{१३} । १७ । ॥ ६ ॥ ॥ २३ ॥

उद्ध्रयस्वेति^{१४} बीजोपहरणम्^{१५} । १ । आज्यमिश्रान्यपा-
नुर्वरायां कृष्टे^{१६} फालेनोदुह्यान्वृचं^{१७} काशीन्निनयति^{१८} नि-
वपति । २ । अभि न्यमिति^{१९} महावकाशे^{२०} ऽरण्य उन्नते^{२१}

^१ D (text) विसृज्य, D (schol) प्रातर्विमुच्यमाणो दण्ड विसृज्य (I)
धारयति — ^२ D (schol) त्वष्टा म इत्यनेन योग vi 4 1, 141 1 —
^३ E सक्तयोश्चि° — ^४ K P Bh संभरत D (schol) निशाया यच्च चि
वाकर्म कृत तस्याहो (Cod तस्यान्ह) रात्राविद् कर्म संभारान्वच्यमाण
कान् संपातवत करोति । संभारा शाखोदकशालादय साधनत्वात् —
^५ vi 141 1 — ^६ L °दग्धारया, D (schol) द्वितीये ऽहनि संपातितया
शाखया उदकधारा आनयति — ^७ vi 14 2 — D (schol) वर्त-
माने सवत्सरे च (Cod सवत्सारत्य) प्रथमो जातो वत्स तस्य कर्णयोर-
धशकल (†) र अध शकल° कृत्वा मिथुन कर्णयोरित्युभयो पाटन
करोति — ^८ vi 141 3 — ^९ Ch काण्ड्यलो° D (schol) इदुखडेन
काशखडेन च कर्माभ्या लोहित गृहीत्वा काड्या (I) समुचय —
^{१०} D (schol) शाखाशकलसु (I) आज्यधानी पाचणि — ^{११} vi 33 1 —
^{१२} D (schol) सीरा युजतीत्यस्य यानि कर्माणि (Lauç -9 1) प्रततयुक्ता-
न्यस्य (for प्रतनन्यु°?) युक्तस्य भवति. ^{१३} vi 14 1 — ^{१४} D (schol) बीजम्
भिमय्य चैव नीयते — ^{१५} D (schol) भूमिप्रदेशे — ^{१६} E °हुह्या°,
Bt °हुह्या° — ^{१७} D चीन्मुष्टीन् — ^{१८} vi 14 1 — ^{१९} Bh D (text
and (schol) माहा° — ^{२०} D (schol) उन्नते देशे —

विमिते^१ प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारेष्वप्सु^२ संपातानानयति । ३ ।
 कृष्णाजिने सोमांशून्विचिनोति^३ । ४ । सोममिथ्येण सं-
 पातवन्तमश्नाति^४ । ५ । आदीप्रे संपन्नम्^५ । ६ । तां स-
 वितरिति^६ गृष्टिटाम^७ वध्नाति । ७ । सं मा सिञ्चन्विति^८
 सर्वोदके^९ मैथ्रधान्यम् । ८ । दिव्यं^{१०} सुपर्णमित्यूषभदग्नि-
 नो^{११} वपयेद्दं यजते । ९ । अनुवड्गशिरःपादेन^{१२} गोगालां
 चर्मणावच्छाद्यावदानकृत^{१३} ब्राह्मणान्भोजयति । १० ।
 प्रोष्य^{१४} समिध आटायोज^{१५} विभदिति^{१६} गृहसंकाशे जप-
 ति । ११ । सव्येन समिधो^{१७} दक्षिणेन शालावलीकं सं-
 स्यभ्य जपति^{१८} । १२ । अतिव्रज्य समिध आधाय^{१९} सुमङ्गलि
 प्रजावति सुसोमे^{२०} ऽहं वा गृहपतिर्जीव्यासमिति स्यूणे

^१ D (-chol) विमितं गृह — ^२ K P P u L D (text) प्राग्द्वार D (schol) प्राग्द्वार इति । वज्रघ्नीहि, c^१ Kau 34 3 — ^३ D (-h) सोमखड्गानि विचिरति — ^४ E *ग्राल्* D (schol) सोमरममिथ्येणाज्येन स्थानीपाक संपातवत कृत्वाश्नाति । अभियवश्च सोममिथ्येणेति (Ced *श्नाति) वचनात् । मन्त्रलिङ्ग च सावीर्हि देवेति (vi 14 3) वचनात् — ^५ D (schol) यदि तद्विमित संपातवत ('for *वत') काल एवादीप्यते । तत सपन्न यच्चितयति तत्फल अपरिसम्पन्नाविपरि कर्मण । — ^६ vi 15 1 — ^७ D (text) गृष्टी* D (schol) द्वि प्रसता गा गृष्टि — ^८ vi 33 1 — ^९ Ch D (text) सर्वोदके, D (schol) यावत्पुटकानि (Ced यावतोत्पुट* प्रागादिषु तानि गृहीत्वा तस्मिन् सर्वोदके गृत स्थानीपाक प्राश्नाति — ^{१०} vi 33 1 — ^{११} D (schol) दडीति गवा सर्वेषा यो वलीयान् अस्य वशाधर्मा भ्यु (cf Kauç 44 1 fg) — ^{१२} So Lu Ch E the rest शिरःस्या* Cf Kauç 64 22 81 28 — ^{१३} K Ch E B *वत्साश्ना*, D (schol) अधोमुखेनाच्छादयति — ^{१४} P प्रोष्य, Bb प्राष्य, Bt प्रोष — ^{१५} K B Lb Bū आधायो* D (schol) देशांतर गत्वा प्रवित्य आरण्यान् (!) समिधो गृहीत्वा गृहसंकाशे जपति । यवयवश्च गृह्णाणि पश्यति तस्मिन् (Cod तस्मात्) देशे स्थित — ^{१६} vi 66 1 — ^{१७} D (schol) आधाय — ^{१८} D (schol) शालाया वलीक पटल सप्तभ्य सस्यूष ऊर्जं विभदिति जपति — ^{१९} D (text) आदधाति, D (schol) समिद्वहण वलीक (!) निवृत्त्यर्थ — ^{२०} K Ch P Bb E D सुसोमे, the formula occurs also in Kauç. 59 6 and 76 24.

गृह्णात्युपतिष्ठते^१ । १३ । यद्वदामीति^२ मन्त्रोक्तम्^३ । १४ ।
 गृहपत्यासाद उपविश्योदपात्रं निनयति^४ । १५ । इहैव
 स्तेति^५ प्रवत्सन्वेक्षते^६ । १६ । सूयवसादिति^७ सूयवसे प-
 शून्निष्ठापयति^८ । १७ । दूर्वायैरञ्जलावप आनीय दर्शं दा-
 शीभिरुपतिष्ठते^९ । १८ । इन्द्रस्य कुक्षिः साहस्र^{१०} इत्यृषभं
 सपातवन्तमतिमृजति^{११} । १९ । रेतोधायै त्वातिसृजामि
 वयोधायै त्वातिसृजामि यूथत्वायै त्वातिसृजामि गण-
 त्वायै त्वातिसृजामि सहस्रपोषायै त्वातिसृजाम्यपरिमि-
 तपोषायै त्वातिसृजामि^{१२} । २० । एतं वो युवानमिति^{१३}
 पुराणं प्रवृत्य^{१४} नवमुत्सृजते^{१५} संप्रोक्षति । २१ । उत्तरेण
 पुष्टिकामं चृपभेणेन्द्र^{१६} यजते^{१७} । २२ । संपत्कामः श्वेतेन^{१८}

^१ D (schol) पाणिना गृह्णाति — ^२ xii 1 58 — ^३ D (schol) सभाषते (Cod. स०) गृहजनप्रिय — ^४ D (schol) भक्तगृह उदकपूर्ण-
 पात्रं निनयति, cf. k. xii 23 5 — ^५ vii 60 7 (vi 73 3) — ^६ K P
 E Bb *वेक्षते D (schol) गृहाणि — ^७ vii 73 11 (ix 10 20) — ^८ Bū
 निष्ठापयति, E P Bū *स्थापयति — ^९ D (text) दर्शन — ^{१०} D (schol)
 दूर्वायै सहाप चञ्जली कृत्वा दर्शमापयोदियोम्य (for *पेयादि०?) दर्श-
 कतमा दूर्वापरिमिति (!) यद्वदमिन्त्रत्वात्, the दार्श आच are not defined
 by Darila, but judging from the fact that the hymn containing them
 consists of *ix verses (यद्वदमिन्त्रत्वात्) they are probably vii 61 1-6 —
^{११} vii 111 1, ix 4 1 Ath P addh इन्द्रस्य कुक्षिरित्येकया साहस्र इति
 चतुर्विंशत्यृचैर्वा ज्ञत्वा वृषभं सपातय । य इन्द्र इव देवेष्वित्येकया
 (ix 4 11) वृषभस्य दक्षिणे कर्णे जपेत् । लोहितेन सधितेनेति (vi 141 2)
 वत्सतरो अनुमन्त्रयते — ^{१२} D (text) *वसृजति D (schol) *वनयो-
 मूक्तयो सेक्तार वा आनीय गोष्ठे इति सृजति स्थापयति — ^{१३} Ath
 P addh and Anv. २२ रेतोधायै त्विति यद्वदमिन्त्र कल्पजर्मन्वे — ^{१४} ix 4 24 —
^{१५} K प्रवृत्य P प्रवृत्त्य D (schol) पुराणो यो गोष्ठु यद्वदमिन्त्रो य (Cod.
 *तीय) — ^{१६} K Bū *सृजति — ^{१७} K Bū Bb and Ath P addh omit
 इन्द्र — ^{१८} D (schol) य पुष्टिमिच्छति — ^{१९} K P श्वेतेन, D (schol)
 सपदपूर्वनाम । श्वेतवर्णेन यथा पौर्णमासा यजतेन्द्र (!) —

पोषेमास्याम् । २३ । सत्यं बृहदित्यापहायस्याम्^१ । २४ ।
 पश्चादग्नेर्दग्नेषु खदायां सर्वहुतम्^२ । २५ । द्वितीय सपात-
 वन्तमश्नाति । २६ । तृतीयस्यादितः सप्तभिर्भूमे मातरि-
 ति^३ चिर्जुहोति । २७ । पश्चादग्नेर्दग्नेषु कशिष्वास्तीर्य वि-
 मृग्वरीमित्युपविशति^४ । २८ । यास्ते शिवा इति^५ सवि-
 शति^६ । २९ । यच्छयान इति^७ पर्यावर्तते^८ । ३० । नवभिः
 शन्तिवेति^९ दशम्योदायुषेत्युपोत्तिष्ठति^{१० ११} । ३१ । उद्वयमि-
 त्युत्क्रामति^{१२} । ३२ । उदीराणा इति^{१३} चीणि पदानि प्रा-
 ङ्गोदङ्ग^{१४} बाह्येनोपनिष्क्रम्य यावत्त इति^{१५} वोक्षते^{१६} । ३३ । उ-
 च्चताच्च^{१७} । ३४ । पुरस्तादग्नेः सीरं युक्तमुदपात्रेण सपातव-
 तावसिञ्चति^{१८} । ३५ । आयोजनानामप्ययः^{१९} । ३६ । यस्यां स-
 दोहविधाने इति^{२०} जुहोति वरो म^{२१} आगमिष्यतीति^{२२} । ३७ ।

^१ xu 1 1, D (schol) मार्गशीर्षपीर्णमास्या यस्या सदोहविधाने इति (xu 1 ०८) जुहोतीति (cf eu. 3) यावद्ब्रह्म। अत्रापि न गन्धप्रवादा (xu 1 23—2७, cf Kauç 13 1७) न निष्ठीवात्लिङ्गमन्वकर्मत्वात् (२७) गन्धप्रवा-
 दाभिरलकुर्वते। शुद्धा न आप इति (xu 1 30) निष्ठीयेति च (cf kauç ०९ 7) — ^२ Bh °ऊत, D (text) °ऊति, D (schol) गतेर्दग्नास्तीर्य
 स्थालीपाकः — ^३ D (schol) स्थालोपाकायाभि सप्तभिर्दग्निम सत्य
 बृहदित्याभि । भूमे मातरिति षाष्टम्या, xu 1 1—7 and ७० — ^४ xu 1 21 D (schol) वेदिसारणदग्नेषु कशिषु तृणमय (Cod सू०^१) प्रसारणा^(१)
 गुगुलिकाया (I) तदास्तीर्य — ^५ ix 2 ७० — ^६ D (schol) कशिषुनि —
^७ vii 1 34 — ^८ D (schol) स्वपत्तनमावर्तते — ^९ xu 1 1—9
 (२ cf sūtras 24—27) and xu 1 ०9 — ^{१०} Bu दशम्यामु० — ^{११} u 31 10 —
^{१२} vii 53 7 D (schol) शयनादुत्थित अनया गच्छति —
^{१३} xu 1 28 — ^{१४} Ch E Bi u उद्वया — ^{१५} xu 1 3० — ^{१६} F P Bh
 वोक्षते — ^{१७} D (schol) उत्तरस्थल तदाब्रह्म तस्मिन्वोचते — ^{१८} D
 (schol) सत्य बृहदिति सपातमवा प्रकृतत्वात्, xu 1 1 — ^{१९} D (I vi)
 to kauç ७ 1, सीमा पुजतीत्यस्य यानि कर्माणि (Kauç ७० १) प्रतत
 युक्तान्यस्य (If r प्रतननयु०) युक्तस्य भवति — ^{२०} xu 1 35 — ^{२१} Bi Ch
 (sec man) मा — ^{२२} D (clol) वरो वरणीयो (Cod °र्या) ऽर्घं मम
 भवेत् —

यस्यामन्नमित्युपतिष्ठते^१ । ३८ । निधिं विभ्रतीति^२ मणिं
 हिरण्यकामः^३ । ३९ । एवं वित्त्वा^४ । ४० । यस्यां कृष्णमिति^५
 वार्षकृतस्याचामति^६ शिरस्यानयते^७ । ४१ । यं त्वा पृषती
 रथ इति^८ द्यौः पृषत्यादित्यो रोहितः^९ । ४२ । पृषतीं गां
 ददाति^{१०} । ४३ । पृषत्या क्षीरौदनं सर्वहुतम्^{११} । ४४ । पुष्टि-
 कर्मणामुपधानोपस्थानम्^{१२} । ४५ । सलिलैः^{१३} सर्वकामः
 सलिलैः सर्वकामः । ४६ । ॥ ७ ॥ ॥ २४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xii 1 42; D (schol) भूमिमुपतिष्ठते आत्मनेपदात् — ^२ xii. 1. 44 — ^३ D (schol) उपतिष्ठते प्रकरणात् । मणिमयः हिरण्य सुवर्णं (!) —
^४ So P Bb E; K वित्त्वा यस्यां with the syllable द्वान् over the line between the two words, Bt वि त्वा and the syllable द्वा over the line between the two, Bb Bt D (text) वित्त्वा; D (schol) प्राप्यापि मणिं हिरण्यं वाभ्यामेवोपतिष्ठते — ^५ xii 1 52 — ^६ Bū वारिष्यं, Bb वार्ष चतस्र — ^७ K °चामयति — ^८ Bb °नयति, D (schol) निर्व्वृति वार्षकृत (Cod °वावर्ष्यं) शिरसि करोति पूर्व्वंशेषमतस्यातनमंच (Cod °स्थाननं) — ^९ xiii. 1 21 — ^{१०} D (schol) यं त्वा पृषती रथे प्रष्टिर्व्व- हति रोहितेति (xiii 1 21^{ab}) । अत्र का पृषती को वा रोहित इति त- त्त्वथयति । वीः पृषती ज्ञेया । आदित्यो रोहितः — ^{११} D (schol) ब्राह्मणाय . षड्भिरशिमञ्च (xiii 1. 21—26?) — ^{१२} D (schol.) पृषत्या. क्षीरे औदनं हुतं सर्वहुतं षड्भिरपि सकृदोतव्यः । अत्र देवता विधान — ^{१३} D (schol) पुष्टिकर्माणि येषां मन्त्राणां ते पुष्टिकर्माणाः । तेषां मन्त्राणां उपधानोपस्थाने पूर्वाधिकारोक्ते भवतः । चित्राकर्मादीनि (Kauç 18 19) च पुष्टिकर्माणि पूर्वाधिकारात्. — ^{१४} For the सलिलगण see Kauç 18 25, note; D (schol) ते. समुच्चितैरुपधानोपस्थाने कार्यं सर्वाणि फलानीकृता.

॥ ओं ॥

अथ भैषज्यानि^१ । १ । लिङ्गुपतापो^२ भैषज्यम्^३ । २ ।
वचनादन्यत् । ३ । पूर्वस्योदपात्रेण^४ संपातवताङ्के^५ । ४ ।
वलीर्विमाष्टि^६ । ५ । विद्या शरस्यादो यदिति^७ मुञ्जशि-
रो रज्ज्वा वध्नाति^८ । ६ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ परिलिख्य^९
पाययति । ७ । सर्पिपालिम्पति । ८ । अपिधमति^{१०} । ९ ।
विद्या शरस्येति^{११} प्रमेहणं वध्नाति^{१२} । १० । आखुकिरिपू-

^१ E भैषज्यानि, D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod °विशेष) । द्विप्र-
कारा व्याधयः आहारनिमित्ता अगुभनिमित्तायेति । तत्र आहारविषम्यस-
मुत्पन्ना आयुर्वेद(?) चकार अधमसमुत्पन्ना तु शास्त्रमिदमुच्यते — ^२ D
(schol) व्याधिलिङ्गिन उपतापकर्म — ^३ Bu भिषज्य, Bu भिषज्य, D
(schol) यन्नमयति तस्मिन् तदस्यापि (for °स्यापि^१) व्याधे स लिङ्गो
तस्योपतापकरण कर्म भैषज्यमिति ज्ञेय । उपतापो ('for °प-') विनाशभे-
षज्यत्वात् — ^४ D (schol) ये विपत्तोयेन । १ — ^५ KChEP B; D (text)
संपातवताते, Bb °तान्ने, D (schol) व्याधितमन्त्रे प्रोक्षति । सर्वभैषज्य विष-
लिम्पभावात् — ^६ All MSS वलीर्वि°, D (schol) वलिचनम् माष्टि(?) ।
सर्पादिदृष्टवान् (Cod °दृष्ट°) । दक्षिणेन पाणिना वलिरोगानिति च —
^७ १ २ १, ॥ ३ १ (et al) — ^८ D (schol) मुञ्जशिरः पुत्राधाङ्काष्ट-
सूत्रे प्राप्तं रज्ज्वेत्युच्यते । मुञ्जरज्जुरेव सनिधाभात् । अतिसारभैषज्यमात्रा-
वशब्दस्य (१ २ ४ ॥ ३ २) तद्वादित्वात् (Cod तद्वावि°) — ^९ D (schol)
परिलिखन चूर्णोत्तरण — ^{१०} K B D (text) °धमिति, D (schol) अ-
पाने धमति अतिसारिणा (Cod सारिणा) — ^{११} १ ३ १ — ^{१२} D
(schol) प्रमेहणं हरितक्यादिभेदनीयं द्रव्यं तद्वध्नाति । मूत्रपुरीषप्र-
तिबधे —

तीकमथितजरत्नमन्दसाग्रस्कान्पाययति^१ ११ । उत्तमा-
भ्यामास्थापयति^२ । १२ । यानमारोहयति^३ । १३ । इपुं
विसृजति^४ । १४ । वस्तिं विषयति^५ । १५ । वर्ति^६ विभे-
त्ति^७ । १६ । एकविंशतिं यवान्दोहन्यामद्भिरानीय दुग्धीं
जघने संस्तभ्य फलतो ऽवसिञ्चति^८ । १७ । आलविसोल^९
फाण्टं पाययति^{१०} । १८ । उदावर्तिने च^{११} । १९ । अश्वयो
यन्ति वायोः पूत इति^{१२} च शान्ताः^{१३} । २० । उत्तरस्य^{१४}

^१ K E B₁ आयु^०; P B_h आयु^०. — ^२ P पूतिक, D (text and schol) आखुकिरपूतिमथितजरत्नमन्दो जीर्णेन्दुकः सात्रस्त्री द्रव्यांतरे आखुकि-
रियादिभि (I) अद्भिरानीयामिमम्य — ^३ D (schol) अश्व सूक्त-
स्योत्तमाभ्यामृग्धा (i 3. 8, 9) पुटकानुवासनाददाति (I for *वासनमाद-
दाति) तस्योपाय आयुर्वेदोक्तः . । आखुकिर्यादिसाधनप्रत्ययार्थ —
^४ D (schol) यानमश्वादि त संप्रत्यारोहयति — ^५ D (schol) धनुषा
व्याधित प्रति भयोत्पादनाय — ^६ D (schol) शिञ्ज(I)निर्वासयति
(Cod *सपति) सृक्ताति मंत्रलिगात्. — ^७ So K P D (text); E वर्ति;
Cb Bū B₁ D (schol) वर्त (cf. i 3 7. प्र ते भिनसि मेहन वर्च etc) —
^८ So B_h alone; K Bū Ch E P B₁ विभेति; D (text) विभेदिति; D
(schol.) वर्त मंत्रविल कुमारीवद्विकासयति । सूक्तान्ते Is the word to be
emended to विभिन्नति or विभेदति, from the root भिद् and preposition
वि? — ^९ D (schol) सृक्ताति । . द्रुग्धी ययाद्या (I for *यो?) शत्रुहं-
तस्ता (Cod *स्त) व्याधितस्त जघने संस्तभ्य यतः फलं ततो ऽवसिञ्चति...
द्रुग्धी च संस्तभने संस्कारकर्मत्वात् — ^{१०} K P E B₁ B_h D (text and
schol) विशो^०; Ch Bū विसो^०. — ^{११} D (text) पाटं पाटयति (I); D
(schol) आल गोधूमव्याधि (Cod गोधूमो) । विशं यत्नकंदः । उलं क-
स्तुक्- (I for कस्तुरिका-?) शाक (Cod *शाकं) तत्पाटयित्वा (I for फा-
टयित्वा) पाययति — ^{१२} D (schol.) उदावर्तो (Cod. *तो) यस्य सो
ऽयं उदावर्तो तस्मै उदावर्तिने । प्रमेहणादीनि कर्माणि भवन्ति । आच्छा-
दन च मध्यमपातात् । उदावर्तः पुरीषस्य गोलकभावः. — ^{१३} i 4 1;
vi. 51 1, cf the two शान्तिगण, Kāuṣ 9. 2, 4 — ^{१४} D (schol) स-
मिध आदधाति स्त्रीलिगात् । सर्वभेयज्यं; cf. D (schol) to Kāuṣ.
6 37. — ^{१५} D (schol) वायो पूत इत्यस्य (vi. 51. 1) सोमसंमिथाः
समिध आदधाति सर्वभेयज्य —

ससोमाः । २१ । चातनानामपनोदनेन^{१२} व्याख्यातम् । २२ ।
 चपुसमुसलखदिरताष्टाधानामादधाति^{३४} । २३ । अयुग्मा-
 न्खादिराञ्छद्भूनस्यौ^५ नि विध्येति^६ पश्चादग्नेः समभूमि^७ नि-
 हन्ति^८ । २४ । एवमायसलोहान्^९ । २५ । तप्तशर्कराभिः श-
 यन^{१०} राशिपत्याणि^{११} परिकिरति । २६ । अमावास्याया
 सकृद्गृहीतान्यवाननपहतानप्रतीहारपिष्टानाभिचारिकं प-
 रिस्तीर्य^{१२} तार्ष्टाघेध्म^{१३} आवपति । २७ । य आगच्छेत्तं^{१४} ब्रू-
 याच्छरणश्रुत्वेन जिह्वां निर्मृजानः शालायाः प्रस्कन्दे-
 ति^{१५} । २८ । तथा कुर्वन्ननाद्ये हुवाने^{१६} । २९ । वीरिणतू-

^१ For the pratikas of the चातनगण see Kauç 8 25 — ^२ D (schol) चातनाना प्रतीकाना अपनोदने (!) कर्म कथित (Cod ०ति) प्रत्येतव्य । प्रतीक विकल्प पट्टीनिर्देशात् । अपनोदन आरे ऽसावस्मदस्म (1 26 1) इत्यप-
 नोदनफलत्वात् (Kauç 14 14) । आवपनमाचनिदेश एकवचनात् । पि
 शाचगृहीतमेषज्य लिग्यपतापवचनात् — ^३ Bb ०घटिर० (for खदिर) —
^४ Ch तार्ष्टाधानाम्, D (text) तार्ष्टाधानाम्, D (schol) तार्ष्टाय (!) सर्पप
 (Cod सर्पप) । द्रव्यविकल्प साधनत्वात् । पिशाचचातनमेव, cf
 Çrutikalpa 21 — ^५ Bb खादिरा, the rest खादिरान्छ० — ^६ v
 9 4 — ^७ Ch E P ०भूमि — ^८ D (schol) निहति सर्वचातनप्र
 तीकविशेष । शेषकर्मत्वात् एत वो युवानमिति (ix 4 24) कर्मवत् (Kauç
 24 21) — ^९ D (schol) कोलकान्खादिरवन्निहत्यात् पश्चादग्ने
 समभूमि — ^{१०} Ch Bu E P B शयन — ^{११} P ०पत्यानि, D (schol)
 तप्तशर्कराभिः पिशाचगृहीतस्य शयन सर्वत किरति धान्यराशिपत्य
 च — ^{१२} D (schol) दक्षिणेन हस्तेन तत्सप्रतिहत्याप्रतिहत्य (! for ०ह०)
 पिनष्टि श्रमस्य बर्हि उभयत परित्स्तीर्य (Kauç 47 1) — ^{१३} D (text)
 तार्ष्टाघेध्म, Ch E P B तार्ष्टाघेध्म, D (schol) तार्ष्टाय सर्पप । ता
 र्ष्टाया (!) इध्मा यस्य अपि — ^{१४} D (text) आगच्छते, D (schol) आ-
 वपने वयमाणो (Cod ०ण) यो यहविशेष आगच्छेत् स वक्तव्य (Cod
 सक्त०) — ^{१५} D (schol) अय मव प्रेष — ^{१६} K कुर्वन्ननाद्ये, P कु
 र्वन्ननाद्ये D (schol) तथा कुर्वन्नना (!) यदि प्रेषार्थ न (Cod भ) करोति
 ततो ऽसा अना (!) अमुष्यातिवीर्य (Cod अमुष्यो०) इत्यर्थ । अपगतो
 यह इति । आवपतीति हविर्यहणे । यहार्थ अना इति तत्पुरुष । हुवान
 प्रियायकरण । करोमि अवचन —

लमिश्रमिद्भिड प्रपुटे^१ जुहोति । ३० । इध्मावर्हिः शा-
लायामासजति^२ । ३१ । अपरेद्युर्विकृते पिशाचतो रुज-
ति^३ । ३२ । उक्तो होमः^४ । ३३ । वैश्रवणायाञ्जलिं कृ-
त्वा^५ जपत्वाचमयत्यभ्युक्षति^६ । ३४ । निग्युत्सुके संक-
र्षति^७ । ३५ । स्वस्त्याद्यं^८ कुरुते । ३६ । अय देवानामित्ये-
कविंशत्या^९ दर्भपिञ्जलीभिर्वलीकैः^{१०} सार्धमधिगिरो ऽव-
सिञ्चति । ३७ । ॥ १ ॥ ॥ २५ ॥

^१ Ch (prim man) and Pet Lex. sub इद्भिड read प्रपुटेन, D (schol) पुटं दृढं अहस्तादिहोमत्वात् — ^२ D (schol) पूर्वस्मिन्नहनि इध्माय वर्हिषश्च (!) तस्या शालायामावध्नाति — ^३ So K Bh, Ch रुर्धागति P रजत्यत्य, B रुर्जयत्य Bu E D (text) रुगिति, D (schol) अन्यथाकारमिध्मावर्हिषं पिशाचात्पोडासीति (? Cod पिशाचा-
न्योडासी) ज्ञेय। नापगत इति ज्ञेय तस्मिन्नजति (Cod अजति) पिशाच (Cod अचे) — ^४ D (schol) यथातरवचनात् अस्य होमस्येध्मावर्हिष शा-
लायामासक्त (? Cod शालामासक्त) — ^५ D (schol) चातमानामेव (Kāṇ. 8 25) नमस्कारं कृत्वा — ^६ D (text) चामयत्य — ^७ K अभ्युक्षति, D (schol) पिशाचगृहीत अभ्युक्षति (!) — ^८ D (schol) उत्सुकं योत्सुके परस्परं कर्षति — ^९ D (schol) निशि स्वस्त्ययनं कुरुते The ganamala (Ath Pariç 34 11) assembles under the head of स्व-
स्त्ययनगण the following hymns and verses अमुं पारं पात न इन्द्रा
पूषणा । त्वष्टा मे दैव्य येन सोमा नमो देववधेभ्यो ऽभयम् (cf the second
अभयगण, Ath Pariç. 34 29, Kāṇ. 104. 3) । मित्रावरुणावुप प्रागा
त्सहस्राचो ऽनमिच नो अधरयमो मुहुर्वहसतिर्न परि पातु त्वमू यु वा
तारमिन्द्रम् । इन्द्रं सुवामा स मुवामा आ मन्त्रेरिन्द्रं मर्षयि ते । वरं मे
वावापृथिवी ऐन्द्राप्र वरं गिरयसे यत्ते मध्ये यास्ते प्राचीना न पश्चादिति
स्वस्त्ययनानि॥११॥ The pratikas are 1. 27 1, vi 3 1, 4 1, 7 1 13. 1,
r 24 5 vi 37 1, 40 3, 93 1, vii 51 1, 80 1, 96 1, 91 1, 92 1,
117 1, 118. 1, viii 5 15 (xix. 20 4), viii 5 19, xii 1 11 17 31, 37
Daç Kar (Kāṇ. 137 4, note) introduces the description of the ayya
tantra by a स्वस्तिवाचन employing some of the hymns of this gana
namely, vii 80 1, 86 1, 117 1, 118. 1, xix. 68 1, cf also Kāṇ.
8 2 — ^{१०} 1 10 1 — ^{११} Ch वलीकै, E वलीकै, D (schol.) सह
वलीकैरपधिरसि अवसिञ्चति । वलीदरिण । स्त्रीव्याधितावाप्ततावसि-
ञ्चतिपिति स्तर्तव्य (Kāṇ. 7 17)

जरायुज^१ इति मेदो मधु सर्पिस्तैलं पाययति । १ । मौ-
 जप्रश्नेन शिरस्यपिहितः^२ सव्येन तितउनि^३ पूल्यानि धार-
 यमाणो दक्षिणेनावकिरन्व्रजति^४ । २ । सव्येन तितउप्र-
 श्नौ^५ दक्षिणेन ज्यां दुग्मीम्^६ । ३ । प्रेषकृद्यतः^७ । ४ । यच्चैनं
 व्याधिर्गृह्णाति तच्च तितउप्रश्नौ निदधाति^८ । ५ । ज्यां
 च^९ । ६ । आव्रजनम्^{१०} । ७ । घृतं नस्तः^{११} । ८ । पञ्चपर्वणा

^१ : 1^१ 1, the pratika and a number of those occurring in the following kandikas are collected in the gṛāṃamala (Ath Parīṣṭa 34 7) under the head of the तक्मनाशनगण ॥ जरायुज प्रथमो यद-
 पिरुदयता दशवृष सुव्र चैचियात्ता हरिणस्य रघुपदो मुवामि त्वा भ-
 वाशर्षो मन्वे वा यो गिरिषु दिवे स्वाहापिस्तवन्मानमपेरिवास्याव मा पा-
 मन्मृजाव ज्यामिव वरणी वारयाता इम यव विद्रुधस्य वलासस्य नमो
 रुरायेति द्वे शोषामयमिति तक्मनाशनानि ॥ ७ ॥ The pratikas are
 1 12 1, 2 1, 11 8 1, 9 1 10 1, 11 7 1 11 1 11 28 1 14 1, 9 1
 27 1 11 20 1, 26 1, 42 1, 30 1, 11 1, 127 1, 11 116 1, 14 4 10
 D (schol) सर्वं सूत्रं मृगारिर्मुच्यक्रमभेदात् (cf Kauç 97 34) भेदानि (?),
 प्रसिद्धानि । प्रतिद्रव्यं कर्मभेदः Darila fol 7^१ 6 जरायुज इत्यादीनां
 दोषोपशमनमाचर्षणं फलदोषेण सयुज्य विधानात् (Cod विधात्) । नि-
 गृह्यताप इति भेषज्येषु वचनात् (Kauç 20 2) — D (schol) मुजनि-
 वृतेन प्रश्ना (?) शिरसि प्रक्षादितः प्रश्न उष्णीष गुग्गुलिका (?) —
^२ So Bu k (pṛim mau), k (sec mau) Ch P Bī Bh D (text) तितउनि,
 D (schol) तितउत्थितानि (?) पूल्यानि तितउ सक्तुगालन पूल्यानि
 (Cod पूल्यानि) जला (for लाजा ?) — ^३ D (schol) यामभुवमरस्य-
 भुवन च — ^४ Ch (sec mau) D (text) तितऊ (in the manner
 of a Vedic draṇḍva) — ^५ D (schol) धारयमाणो कर्ता व्रजति । दुग्मीं
 यस्या च्युतेनेषुना कश्चिद्याति (for कश्चिद्यातीत ?) — ^६ D (schol)
 प्रेष ददातीति प्रेषकृत् । अतश्चाव्रज (?) et su 7 — ^७ D (schol)
 व्रजता यच्च देशे व्याधिं मुष्टु भवति तच्च तितउप्रश्नौ स्थापयति कर्ता ।
 अतश्च व्याधितं कर्तुरयत (Cod कर्तुर) प्रेषकृत् इति — ^८ D (schol)
 कर्ता स्थापयति तच्च — ^९ So P, D (text) आव्रज (cf the schol
 to su 4) the rest आव्रजतम्, D (schol) प्रेष प्रेषकृत् प्रवलासारवदेश
 यावद्वर्जति निधाने मन्त्रो मन्त्रलिङ्गाच्छिरोरोगभेषज्य — ^{११} D (schol)
 करोतीति वाक्यशेष (Cod विशेष) । घृतं नस्तः स्वादिभिमन्त्र —

ललाटं संस्तभ्य जपत्यमूर्या इति^१ । ९ । पञ्चपर्वणां पां-
 सुसिकताभिः^२ परिकिरति । १० । अर्मकपालिकां^३ व-
 ध्नाति । ११ । पाययति । १२ । चतुर्भिर्दूर्वायैर्दधिपललं^४
 पाययति । १३ । अनु सूर्यमिति^५ मन्त्रोक्तस्य लोममि-
 थ्यमाचमयति^६ । १४ । पृष्ठे चानीय^७ । १५ । शकुधानं
 चर्मण्यासीनाय दुग्धे संपातवन्तं बध्नाति^८ । १६ । पाय-
 यति^{१०} । १७ । हरिद्रौदनभुक्तमुच्छिष्टानुच्छिष्टेना^{११} प्रपदा-
 त्प्रलिप्य मन्त्रोक्तानधस्तस्ये हरितसूत्रेण सव्यजङ्घासु वङ्गा-
 वस्त्रापयति । १८ । प्रपादयति^{१२} । १९ । वदत^{१३} उपस्था-
 पयति । २० । क्रोडलोमानि जतुना संदिह्य जातरूपेणा-
 पिधाप्य^{१४} । २१ । नक्तंजाता सुपर्णा जात इति^{१५} मन्त्रोक्तं

^१ : 17. 1 (et al.), D (schol) पञ्च पर्वणि यस्य दृढस्य स पञ्चपर्वी तेन
 रोगिण संस्तभ्य ललाट जपति — ^२ D (text and schol) omits this
 word. — ^३ K Ch B; P पांशुः; D (schol) पासवत् द्युष्णधूलिः सिकता
 वानुका परिकिरणं — ^४ D (schol) अर्मकपालिकाभिः । संयोगात्पि-
 ठरादेः (?) । सकलं पतित केदार पर्वट (I) इति केचित्. — ^५ D दूर्वायैः
 सह — ^६ : 22 1 — ^७ Ch D (text) *चामयति, D (schol) मन्त्रो-
 क्तस्य रक्तवर्णो गौ तस्य लोमाभिमिश्र्य आचामयति । व्याधितपुरस्कृत
 भेषजं — ^८ D (schol) गोपृष्ठे उदकं सगृहीत्वाचमयति — ^९ D
 (schol) शकुधानं चर्मणो विस्ताराय कोलकवधः शकुस्थापनमित्यर्थः ।
 तत्रैव चर्मण्युपविष्टाय क्षीरस्थं संपातवन्तं कृत्वासुराय बध्नाति — ^{१०} D
 (schol) तदुग्धं पाययति रोगिण — ^{११} Ch उत्तिष्ठेन; cf D (schol)
 to Kauç 47 37 — ^{१२} D (schol) मन्त्रोक्तान् त व्याधितं कानिचि-
 त्पदानि कर्मांतरतुल्यात्वात् पूर्वं पपाय प्रयच्छतीति परिभाषायाच्चार्य-
 त्वात् (Kauç 7 18) — ^{१३} D (schol) तत्रतवस्थान्मन्त्रोक्तान्वदतः
 श्रुत्वा उपस्थापयति । मूक्तेन व्याधित । के मन्त्रोक्ता शुक्लाः (I for शुकाः;
 cf. : 22. 4 and Indische Studien iv 415, end) प्रसिद्धाः (Cod *द्व.) रो-
 पणाका (Cod *णाका) हरिद्रवर्णाः शिटका (I) हरिद्रवर्णाः पीताशिटकाः
 (cf : 22. 4) — ^{१४} D (schol) बध्नाति । यथांतरत्वात् । शकुधानं
 चर्मस्थाधाय दुग्धे संपातवन्तं बध्नाति । अथ बध्नातियहणकृत. — ^{१५} : 23 1;
 24 1 —

पाले^१ ऽन्वक्तानि । ३० । तितउनि^२ प्रतीपं गाहमानो व-
पतीतरो ऽवसिञ्चति पश्चात्^३ । ३१ । आमपात्र ओषा-
सिच्य मौञ्जे चिपादे वयोनिवेशने प्रवधाति^४ । ३२ । अ-
घद्विष्टा शं नो देवी वरणः पिप्पली विद्रधस्य या बभ्रव
इति^५ । ३३ । उपोत्तमेन पलाशस्य चतुरङ्गुलेनालिम्प-
ति^६ । ३४ । प्रथमेन मन्त्रोक्तं वधाति^७ । ३५ । द्वितीयेन^८
मन्त्रोक्तस्य संपातवतानुलिम्पति^९ । ३६ । तृतीयेन म-
न्त्रोक्तं वधाति^{१०} । ३७ । चतुर्थेनाशयति^{११} । ३८ । पञ्चमेन
वरुणगृहीतस्य मूर्ध्नि संपातानानयति^{१२} । ३९ । उत्तमेन

^१ B। कपाल, D (schol) यहगृहीतस्य शिरसि दर्भाधारक कृत्वा त-
न्नागारकपाल (for तचा) करोति । ततः सर्वसुरभिचूर्णान्यन्वक्तानि कृत्वा
शेषेण प्रलिपति (cf su 29) — ^२ So only D (text and schol), the re-
maining MSS तितऊनि — ^३ This division is according to D (text),
D (schol) नदोप्रतीप विलेडयमानो (for विलोड?) तितऊनि सर्वसुर-
भिचूर्णानि व

^४ D (text) व
सुरभिचूर्णाः
मातृनाम्नोरन्यतरेण सूक्तिन — ^५ u 7 1, 25 1, vi 83 1, 109 1,
197 1 vii 7 1 the same list of pratikas occurs in the ganamala

(Ath Par 34 24) bearing the title इति गणकर्मगणो (all MSS)
मैषज्यं भवति D (schol) एतेषा कर्मणि संपाताभिभवणानि यथा
करणभावः — ^६ D (schol) उपोत्तम विद्रधस्येति अनेन (vi 127 1)

पलाशस्य काष्ठेन पिष्टेनालिपति विद्रध पृथक्वचनं लिगिन उपतापार्थं
पचमाधिकारवचने ऽस्यापि वरुणगृहीतमैषज्यत्वं स्यात्, cf su 39 —

^७ D (schol) अघद्विष्टेत्यनेन सूक्तिन (u 1) संपातवतं यव कृत्वा पुनः सूक्तिन
वधाति । फलमणि पिशाचनाशन — ^८ D (schol) शं नो देवी पृथग्प्रणीति
(u 90 1) एतेनाशुमत्या (Cod *सुमत्या) संपातवत्करण । ततो ऽनुलेपनं

पिशाचनाशन — ^९ E K P Bh संपातवतावसिचयनानुलिपति —
^{१०} D (schol) वरणो वारयाता इत्यनेन (vi 45 1) वरणमणि वधाति ।
यक्षनाशन — ^{११} D (schol) पिप्पली चिप्रभेयजोत्यनेन

(vi 109 1) पिप्पली संपातवती कृत्वा पुनः सूक्तिनाशयति । चिप्रभे-
यज्य — ^{१२} D (schol) विद्रधस्य वलासस्येत्यनेन (vi 127 1) वरुणगृ-
हीतो बलोदरी (Cod *रि) —

शकलम्^१ । ४० । उदगातामित्याप्रावयति वहिः^२ । ४१ ।
अपेयमिति^३ व्युह्न्याम्^४ । ४२ । वभोरिति^५ मन्त्रोक्तमा-
कृतिलोष्टवल्मीकौ परिलिख्य जीवकोषण्यामुत्सीव्य व-
भाति^६ । ४३ । ॥ २ ॥ ॥ २६ ॥

नमस्ते लाङ्गलेभ्य इति^१ सीरयोगमधिशिरो ऽवसिञ्च-
ति^२ । १ । नमः सनिससाक्षेभ्य इति^३ शून्यशालायामप्सु^४
संपातानानयति । २ । उत्तर जरुखाते सशालातृणे^५ । ३ ।
तस्मिन्नाचम्यत्याप्रावयति^{६,७} । ४ । दशवृक्षेति^८ शा-
कलः^९ । ५ । दश सुहृदो^{१०} जपन्तो ऽभिमृशन्ति । ६ । क्षे-

^१ D (text) उपोत्तमेन शाल(!), D (schol) या वधव इत्यनेन (su 7 1) शकलो वध्यः प्रथम सपात्य ब्रह्मणा तेजसेति (Cod तेसेति, २ 6 30) दशानां श्रातवृक्षाणां शकलानीति शाकल (Kauç 13 ० 27 3) । यक्षादिभेषज्य — ^२ ॥ 8 1 (cf the तवमनाशनमण su 1, note), D (schol) चैत्रियसगृहीतस्य (Cod चैत्रिय^०) भेषज्य गृह्याद्वहिः । आप्रावयत्युचा — ^३ ॥ 8 2 — ^४ D (schol) प्रभातसमये आप्रावयति — ^५ ॥ 8 3 — ^६ D (schol) किं मन्त्रोक्तः । बधुवर्णस्याजुनस्य तस्य काडशेष (for विशेय) यवपललीति यावदतिलपिञ्जोति तिलकुसुमक (?) । आकृतिलोष्टवल्मीकौ प्रसिद्धौ । परिलिख्य सचूर्णं (Cod चूर्णं) जीवकोषणी जीवत पशोश्चर्माकस्थलिका तस्या प्रचिष्य उत्सीव्य सूच्या वभाति । चैत्रियभेषज्य । चैत्रिय कालो व्याधि — ^७ ॥ 8 4 — ^८ D (schol) हल युक्त गोभ्या । चैत्रियरो गिणः शिरस उपरि कृत्वावसिचत्युदपात्र — ^९ ॥ 8 5 — ^{१०} D (schol) शून्ये गृहे — ^{११} D (schol) जीर्णे गते तस्य एव शालायाम्पुणानि प्रचिष्य उत्तरसंपातानानयति — ^{१२} E D (t xt, चामयति, D (schol) जरुखाते अवस्थित चैत्रियगृहीतमाचामयति सपातोदकेन — ^{१३} D joins आप्रावयति to the next sutra — ^{१४} ॥ 9 1 cf the तवमनाशनमण Kauç 2b 1, note — ^{१५} D (schol) दशानां श्रातवृक्षाणां शकलानीत्यथ (Cod शालानी^०) शाकलो मणिः (cf Kauç 13 5 2b 40) — ^{१६} E दशसुहृदो which is accepted by Roth in Grill's Hundert Lieder des Atharva-Veda p 50 as दशसुहृदो, D (schol) अथवा दश मित्रा(!) जपत एतत्सूक्त (Cod एतत्सूक्त) अभिमृशति पिशाचगृहीत (Cod ता) —

चियास्वेति' चतुष्पथे काम्पीलशकलैः पर्वसु' बद्धा पिञ्ज-
लीभिराग्रावयति । ७ । अवसिञ्चति' । ८ । पार्थिवस्ये-
त्युद्यति' पृष्ठसंहितावुपवेशयति' । ९ । प्राङ्मुखं व्या-
धितं प्रत्यङ्मुखमव्याधितं शाखासूपवेश्य वैतस चमस
उपमन्थनीभ्या तृष्णागृहीतस्य शिरसि मन्थमुपमथ्यातृ-
पिताय प्रयच्छति । १० । तस्मिंस्तृष्णा' संनयति । ११ ।
उद्धृतमुदकं पाययति' । १२ । सवासिनाविति' मन्तो-
क्तम्" । १३ । इन्द्रस्य या महीति' खल्वद्भानलाण्डूहनना-
न्धृतमिथ्याञ्जुहोति" १४ १५ १६ । १४ । बालान्कल्माषे कारणे"
सव्य परिवेष्ट्य संभिनत्ति" । १५ । प्रतपति" । १६ । आद-

¹ n 10 1, cf the तवन्नाशनमण Kauç 26 1 — ² D (schol) व्याधित गावसधिषु (Cod गावसधिषु) — ³ D (schol) अथवा अव-
सिञ्चति — ⁴ n 29 1 — K सहता उप° P सहता उप°, Bh
सहतावुप°, Ch D (text) सहितामुप°, E Bi सहितामुप° Bū सहितावुप°,
D (schol) उद्यति भगवति सवितरि व्याधितौ पृष्ठसवन्धावुपवेशयति —
⁵ D does not divide a sutra here — ⁶ D (schol) वैतसीषु शाखासूपवेश्य
ति व्याधित वैतसे चमसे सक्तून् कृत्वोदकं प्रविष्य वैतसोभ्या तृष्णागृहीतस्य
शिरस्थाधाय चमसमुपप्रश्नाति ('for °प्राश्नाति) तमुपमथ्याव्याधिताय
(Cod मथ्याव्याधिता) प्रयच्छति — ⁷ K तृष्णान्, Bi तृष्णात् D (schol)
तस्मिन्नव्याधिते तृष्णा सक्रामयति — ⁸ D (schol) अभ्यावर्तस्य उदक
पाययति । अप्सु वावस्थित — ⁹ n 29 6° — ¹⁰ D (schol) समा-
नवसनी भूत्वा मथ पिबेते इत्यर्थ — ¹¹ n 31 1 — ¹² D (schol)
खल्वगा कृष्णवर्णका — ¹³ K अल्लूडून्, P अल्लाडून्, Bi Bh D
(text) अल्लाडून्, D (schol) अल्लाडव कृमिबिज्ञेय । एककृमिकमिति प्र-
सिद्ध । उत्तरोणि सर्वक्रिमीणा, Ch B L P and AV n 31 2, 3,
as above, cf sutra 26, note — ¹⁴ K P Bu हननाह°, Bi हननात्,
Bh हनना — ¹⁵ KBu E P Bi °मिथ्या, Ch D मिथ्याञ्जु — ¹⁶ D
(text) कल्माष कारणेन, D (schol) कृमिणो बालान् गृहीत्वा कल्माषवर्णे
शरे (Cod सरे) — ¹⁷ D (schol) संभिनत्तिः अर्चरीकृतान् (Cod
°ता) — ¹⁸ D (schol) अपौ । पुन सूक्त. —

धाति' । १७ । सद्येन दक्षिणामुखः पांसूनुपमथ्य' परि-
 किरति । १८ । संमृद्नाति' । १९ । आदधाति' । २० । उद्य-
 न्नादित्य' इत्युद्यति गोनामेत्याहासाविति' । २१ । सूक्तान्ते
 ते हता इति । २२ । दभैरभ्यस्यति' । २३ । मध्यन्दिने
 च । २४ । प्रतीचीमपराह्ले' । २५ । बालस्तुकामाद्विद्य'^१ ।
 खल्वादीनि'^२ । २६ । अक्षीभ्यां त इति'^३ वीवर्हम्'^४ । २७ ।
 उदपात्रेण संपातवतावसिञ्चति'^५ । २८ । हरिणस्येति'^६
 बन्धनपायनाचमनशङ्कुधानज्वालेनावनक्षत्रे' ऽवसिञ्च-
 ति । २९ । अमितमात्रायाः सकृद्गृहीतान्यवानावपति'^७ । ३० ।

^१ D (schol) तान्बालान् सहरान् (Cod सरसान्) — ^२ All MSS
 पायन्, D (schol) उपमथन मर्देन परिकिरति आक्षीक्रीणा —
^३ All MSS समृद्नाति D (schol) तान्पासून् समर्हयति । प्रकीर्णाति (!) —
^४ D (schol) अथवा समिध आदधाति — ^५ n 32 1 — ^६ D (schol)
 उद्यति सवितरि कर्ता गोस्वामिनमाह गोर्नाम कथयस्वेति (Cod *स्वति)
 विशेषनामाभिप्राय । असाविति — ^७ D (schol) सूक्तस्याति वाच्यो ते
 हता कुमय इति (n 32 5^d) ब्रूयात् कृत्वा प्राग्मुखा गा — ^८ D (schol)
 वातिकवत् — ^९ D (schol) प्रत्यङ्मुखा गा कृत्वा — ^{१०} So K
 Bu Bb D (text), E बाला°, P Bi बाला°, Ch बोल°, D (schol) वा
 लस्तुका बालवटा — ^{११} D (text and schol) आह्वय ब्रणान् (!) —
^{१२} D (text and schol) खल्वादीनल्लङ्घन् घृतमित्रान् जुहोति, cf sūtra
 14, note — ^{१३} n 33 1 — ^{१४} Ch E विवर्ह, D (text and schol)
 वीवर्हण भार्जन पर्वसु यन्त्रिविवर्तनमेके — ^{१५} D (schol) सर्वमप्य —
^{१६} m 7 1, cf the तक्मनाशनगण, Kauç 26 1 note — ^{१७} Ch *ज्वा-
 लेभाव°, D (schol) बधन (Cod *न) विपाणहरिणस्य (! cf m 7 2)
 तस्यैव पान आचमन हरिणसोममित्र शङ्कुधान कथित (Kauç 26 16) तत्र
 दीप्योदकेन निर्वाण्य तेनोष्णेनापगतनक्षत्रे काले अवसिञ्चति । चेन्नियगृ-
 हीत । बधनादोना आप (!) ज्वालोद्गम (!) यतश्च यद्यीसमासपूर्वद्व । बधन
 आचमन च बधनपायनानि । तेषां शङ्कुधानज्वाल बधनपायनाचमनश-
 ण्कुधानज्वालेनावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति — ^{१८} D (schol) अपरिमितपरिमा-
 नाववराशे (Cod अपरितपरिमाणाववराशे) सकृद्वस्त्रेण गृह्णाति य
 वान् प्रत्युचमावपति । यहण तु सकृत् —

भक्तं प्रयच्छति । ३१ । मुञ्चामि त्वेति^१ याम्ये पूतिशफरी-
भिरोदनम्^२ । ३२ । अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाले-
नावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति^३ । ३३ । मृगारिमुञ्चेत्याप्लावय-
ति^४ । ३४ । ॥ ३ ॥ ॥ २७ ॥

ब्राह्मणो जज्ञं इति^५ तक्षकायाञ्जलिं कृत्वा जपन्नाच-
मयत्यभ्युक्षति^६ । १ । कृमुकशकलं संक्षुद्य दूर्ध्वजरदजिना-
वकरज्वालेन^७ । २ । सपातवत्युदपात्र ऊर्ध्वफलाभ्यां^८ दि-
ग्धाभ्यां मन्थमुपमथ्य^९ रयिधारणपिडाडानन्वृचं^{१०} प्रकीर्य
छर्दयते^{११} । ३ । हरिद्रा सर्पिर्पि पाययति^{१२} । ४ । रोहणीत्य-
वनक्षत्रे^{१३} ^{१४} ऽवसिञ्चति । ५ । पृषातकं^{१५} पाययत्यभ्यनक्ति । ६ ।

^१ in 11 1 of the तत्त्वनाशनगण Kauç 26 1 note — ^२ B; Ch (sec man) °शफटीभिर°, D (schol) याम्यो व्याधि मिथुनसंयोगात् पि-
तादूरिति (?) प्रसिद्धाभिधान । पूतिसपर्ययः । पूतिगधामत्तिका । ताभि-
र्मिश्रमोदन । भक्तं प्रयच्छतीति प्रकरण — ^३ D (schol) अरण्ये तिल अरण्ये
शण्ण अरण्ये (Cod शण्णारण्ये) गोमयानि शान्ता ओषधय एतैरवज्वाल
अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाल (cf शकुधानज्वाल su. 29) तेन
अवसिञ्चति विकल्पो ऽवज्वाल — ^४ D (schol) अनुवाकाभ्यां मुच
शीर्षत्या (i 12 3) इत्युक् आलवनक्षत्रे (i for आलवनमवनक्षत्रे) क्रम
भेदात् । सर्वभेषज्यविधानाभावात् । अक्षक्रमभेदः सर्वभेषज्याय । मृगा-
ववदया (i) स्यात् For the मृगारिसूक्तानि see Kauç 9 1, cf also the
Pet Lex sub voce where the मृगारिसूक्तानि are identified with iv
23—23 — ^५ B. जज्ञं — ^६ iv 6 1 — ^७ D (schol) नमस्तक्षका-
येत्युक्ता जपन्निदमुत्तरं च सूक्तमनतरत्वात् (iv 7) । आचमयत्यभिमन्त्र्य
विषं रत्नमभ्युक्षति — ^८ B. कृमुकशकल, P कृमुकशकल, D (text) कृमुक°,
D (schol) कृमुकः वधनः कार्मुक इति यस्य नाम भवति तस्य शकल क-
मुकशकल उदकेनाभ्युक्ष्य जीर्णवाससा — ^९ D (text) °वकार°,
D (schol) अवकर उकरटिका नृणानि अन्यतमेन ज्वालेनावसिञ्चति
विषं रत्न — ^{१०} D (text) ऊर्ध्वफलाभ्यां — ^{११} D (schol) विषेण
पुष्टिताभ्यामिषुभ्यामुपमथ्य — ^{१२} D (schol) भूमिस्तक्षक्यान् पिडा-
म्बाला — ^{१३} D (schol) विषं रत्न — ^{१४} D (schol) हरिद्रा चू-
र्णीकृत्य घृते प्रविष्ट्याभिमन्त्र्य सूक्ताभ्यां (iv 6, 7) विपार्त — ^{१५} MSS.
रोहणी° — ^{१६} iv 12 1 — ^{१७} D (schol) घृतघोर —

आ पश्यतीति' सदंपुण्यामणि' वध्नाति । ७ । भवाशर्व-
विति' सप्त काम्पीलपुटानपां' पूर्णान्सपातवतः कृत्वा द-
क्षिणेनावसिच्य पश्चादपविध्यति' । ८ । त्वया पूर्वमिति'
कोशेन शमीचूर्णानि भक्ते' । ९ । अलंकारे' । १० । शालां
परितनोति' । ११ । उतामृतासुरित्यमतिगृहीतस्य^{१० ११} भक्त
प्रयच्छति । १२ । कुष्ठलिङ्गाभिर्नवनीतमिष्येणाप्रतीहारं^{१२ १३ १४}
प्रलिम्पति^{१५} । १३ । लाक्षालिङ्गाभिर्दुग्धे^{१६} फाटान्पायय-
ति^{१७} । १४ । ब्रह्म जज्ञानमिति^{१८} सूतिकाखरिष्टकौ प्रपादय-
ति^{१९} । १५ । मन्थाचमनोपस्थानमादिन्यस्य^{२०} । १६ । दिवे

^१ iv 20 1 — ^२ K Ch सदंपुण्य°, D (schol) सदंपुण्या चिसध्या
(cf Kauç. 39 6) पिशाचनाशन — ^३ iv 23 1, cf the तवन्ना-
शनगण Kauç. 26 1, note, D (schol) भवाशर्वीं मृ(ड)तमिति सूक्तेन
(xi 2 1)? — ^४ D (schol) काम्पीलकपर्णपुटान् सप्त — ^५ D
(schol) व्याधित सखेन हस्तेन पुटकमेकैक अवसिचति पश्चाद्व्याधितस्य
चिपति सर्वभेषज्य — ^६ iv 37 1 — ^७ D (schol) मेयमृग्या
(Cod मेयमृ°, cf अन्नमृद्गी, iv 37 2, 7) फलचूर्णानि फल्वा (I)
कोशेन भोजन (I for °ने?) प्रविष्टाभिर्मज्ज भोजयेत् — ^८ D (schol)
अधवासकारे चूर्णानि प्रविष्टालकुर्यात् । पिशाचगृहीताय — ^९ D
(schol) मेयमृग्या पिशाचगृह सर्वतो वेष्टयति — ^{१०} v 1 7 —
^{११} Ch अमिति°, Bu D (text) अमिति°, D (schol) अमतिगृहीत चिद्वर्ग-
मृत्युवृत्तिं तस्मै प्रयच्छति — ^{१२} K Bū E P B D (text and schol)
कुष्ठ° — ^{१३} D (schol) यो गिरिष्वजायया इति (v 4 1) सूक्तेन अथ
त्यो देवसदन इति द्वे अस्त्रे पूर्वसूक्तम् (I for अथ पूर्वसूक्तस्य v 4 3 4r)
आम्वा समुद्धिताभ्याम्, to v 4 cf the तवन्नाशनगण, Kauç. 26 1
note — ^{१४} P E Bū D (text and schol) °प्रति° — ^{१५} D
(schol) ज्वरभेषज्य — ^{१६} D (schol) रोहिष्यसीति (iv 12 1) सूक्त
रात्रौ मातेति (v 5 1) शब्दस्य लाक्षापर्यायत्वात् (see v 5 7) —
^{१७} E आनयति, D (schol) फाटमुष्णाक्षीरे (I) पाययति । अक्षयो (I)
भेषज्य — ^{१८} v 6, 1 (iv 1 1), D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता य
(v 6 2) इत्यनेन — ^{१९} D (schol) सूतिका खरिष्टगृहीत (Cod सूति-
कारि°) च प्रपादयति (cf Kauç. 31 26, note कासभेषज्य) कानि चित्प-
दानि गृहान्नियामयति । पर्व प्रपाद्य प्रयच्छति (Kauç. 7 1°) खरिष्ट
चामागस्त्यन्दनकलहलाभूतादि (I) — ^{२०} D (schol) मथविशेषो व्या-

स्वाहेमं यवमिति' चतुर उदपात्रे संपातानानयति । १७ ।
 द्वौ पृथिव्याम् । १८ । तौ प्रत्याहृत्याप्रावयति' । १९ । स-
 यवे' चोत्तरेण यवं वध्नाति' । २० । ॥ ४ ॥ ॥ २८ ॥

ददिहीति' तक्षकायेत्युक्तम्' । १ । द्वितीयया' यहणी' । २ ।
 सव्य परिक्रामति' । ३ । शिखासिचि' ^{१०} ^{११} स्तब्धानुद्ग्रा-
 ति' ^{१२} ^{१३} । ४ । तृतीयया प्रसर्जनी' । ५ । चतुर्थ्या' ^{१५} दक्षिण-
 मपेहीति' ^{१६} दंश्म तृणैः प्रकर्ष्याहिमभिनिरस्यति' ^{१७} । ६ । यतो
 दष्टः' ^{१८} । ७ । पञ्चम्या वलीकपललज्वालेन' ^{१९} । ८ । षष्ठ्या-

धिविशेष' (¹ for विधि°?) । मथ पाययति । सर्वभेषज्यमथवाचमयति ।
 उपस्थानमादित्यस्त्रोभयो —

^१ v 9 1 (et al), vi 91 1, cf the तक्मनाश्रुनगण Kauç 20 1, note, D (schol) दिवे स्वाहा चिभिरेको होम । पृथिव्यै स्वाहेति (v 9 2 b) चतुर्थो होम । उक्तमाभ्यामुग्ध्या प्रत्युच — ^२ D (schol) यौ पृथिव्या सपाती तौ गृहोत्सोदककलशे नीत्वाप्रावयति । सर्वभेषज्य — ^३ E P सवये, B₁ सय — ^४ D (schol) इमं यवमित्यनेन (vi 91 1) यवं वध्नाति — ^५ v 13 1 — ^६ D (schol) ब्राह्मणो जज्ञ इति (iv 6 1) एतत्सूक्तं सर्वकर्मातिदेशार्थं इति करणात्, cf Kauç. 28 1 — ^७ D (schol) यत्त अपोदकमिति. v 13 2 — ^८ D (schol) यहणो कटकवध इत्यर्थ — ^९ D (text and schol) कथ कटकवध(!)आह । सव्य परिक्रामति । मृदादितो प्रदक्षिण रेखा (Cod रेया) करोति वधत — ^{१०} K P B₁ B₂ शिषा° — ^{११} Ch B₁ °शिचि, B₂ °पिचि, E °शिष, D (text) शिखाविषस्तवान्, D (schol) द्वितीयया विषस्तवाय शिखा वध्नाति । अथ वारिस्तवान् वध्नाति । एव यहणीय — ^{१२} h B₁ स्तवान् — ^{१३} Ch °नुद्ग्राति — ^{१४} B₁ B₂ प्रसर्जनी, D (tex) प्रसूर्जति, D (schol) वृषा मे रवो (!) इति (v 13 3) पादृशादाके (?¹ for यस्माद्दिशाद्?) . विषमनीयतीत्यर्थ (¹ for °नीयत इत्यर्थ) । विषमर्जनमामृदादिविषययेण — ^{१५} v 13 4. — ^{१६} vii 83 1 — ^{१७} Ch D (text) दक्ष D (schol) दक्ष प्रदक्षिण तृणैः प्रकर्षणं कर्षयित्वा अहिमभिमुखं प्रक्षिपति । तृणानि चक्षुरित्यनया (? Cod चक्षुरित्, v 13 4) अभिमन्त्र्य अपेहीत्यस्य विधिकर्म, cf Kauç. 32 24 — ^{१८} D (schol) अह्यभावे यस्माद्दिशादित्यादिना दष्टस्त (Cod दि°) देशमभिनिरस्यति, cf Kauç 32 25 — ^{१९} D (schol) किरात पृश्न इत्यनया

त्नीज्यापाशेन^१ । ९ । द्वाभ्यां मधूद्वापान्पाययति^२ । १० ।
 नवम्या श्वावित्युरीषम्^३ । ११ । त्रिःशुक्लया^४ मांसं प्रा-
 शयति । १२ । दशम्यालावुनाचमयति^५ । १३ । एकादश्या
 नाभिं वध्नाति^६ । १४ । मधुलावृषलिङ्गाभिः^७ खलतुलप-
 र्णी संशुद्ध^८ मधुमन्थे पाययति । १५ । उत्तराभिर्भुङ्के^९ । १६ ।
 द्वारं सृजति^{१०} । १७ । अपिस्तक्मानमिति^{११} लाजान्पायय-
 ति^{१२} । १८ । दावे लीहितपात्रेण मूर्ध्नि संपातानानय-
 ति^{१३} । १९ । श्रोते म इति^{१४} करीरमूलं कारुडेनैकदे-
 शम्^{१५} । २० । यामात्पांसून^{१६} । २१ । पश्चादप्येमातुरूपस्ये

(८ १३ ७) वलोकानि च पल्ल च तैर्ज्वली वलीकपल्लज्वाल तेना-
 वसिचति दृष्ट (cf Kauṣ २७ २, ३४)

^१ D (schol) असितस्य तैमाह्येति (८ १३ ६) अनया श्वात्रीज्यापाश-
 सेनात्विं (') वध्नाति । ज्वालनेत्येके (२ Cod ज्वालित्येके प्रकर-
 णात्. — ^२ D (schol) पाचस्यस्य मधुनो मडकाकारा मधूद्वापा ता ()

पाययति विलिप्ता (') । आलिगी चोद्भक्तलोपेत्याभ्या () (८ १३ ७ ८) —

^३ P D (text) पुरुष, D (schol) कर्णा श्वाविदित्यनया (८ १३) श्वावि-
 त्युरीष पाययति — ^४ D (schol) श्वाविच्छलाक्या जातकर्मवत् ।

त्रि शुक्ला जातरूपशकलवत् (B. 10 1b) — ^५ D (schol) तावुवमित्यनया

(८ १३ १०) अलावुन्युदक कृत्वा आचमयति विपरुष — ^६ D (schol) तन्मु

वमित्यनया (८ १३ ११) अलावुनाभि वध्नाति — D (h 1) एका च म

इति (८ १३ १) मधुलाशब्दवत् यदेकवृषो ऽसीति (८ १३ १) वृषलिगा —

^७ Bh खलतुपर्णी, Ch E खलतुलपर्णान् D (text) खलकुल° D (schol) खल-
 कुलपर्णी काचमादनी Cod °मादीना) मधुनालोडितेषु सकृषु ज्वरीक

त्वाभ्याः अभिमज्ज्यान् भुङ्के विपरुष — Ch उत्तराभिर्भुङ्के, D (sch 1) ऊर्ध्व

विपरुषः — ^{१०} D (schol) दारमनो द्वार मुख शस्त्रेण करोति । विपरुष-
 नीरुत्तराभि (° for विपरुषनीभिर्नरुत्तराभि — ^{११} ८ १३ १ the

तक्मनाशनगण Kauṣ २६ १ note — ^{१२} D (schol) लाजा कृष्णव्रीहय

तान् . मड कृत्वा ज्वरमिषज्ज. — ^{१३} D (schol) दावे भवो दावा-
 पिल्लव. ज्वरितस्य मूर्ध्नि . — ^{१४} ८ १३ १ — ^{१५} D (schol) करीरमूल कृमिण साधन कथ आह काडेन तस्य साधनकार कपितो

वेदितव्ये. कृमिहनफलसामान्यात् । वालान्कल्माषे काडे सव्य परिवेष्ट्य

समिनत्ति (Kauṣ २७ १५ । व्रतपत्या आदधाति (८ १३ १५) । एकदेश

करीरैकदेश काडेन . — ^{१६} K Bu E P H Bb पासून, D (schol) उत्तिरति (cf Kauṣ २७ १८) —

मुसलबुधेन नवनीतान्वक्तेन चिः^१ प्रतीहारं तालुनि ता-
पयति^२ । २२ । शिषुभिर्नवनीतमिधैः^३ प्रदेग्धि^४ । २३ ।
एकविंशतिमुशीराणि भिनद्मीति^५ मन्त्रोक्तम् । २४ । उ-
शीराणि प्रयच्छति^६ । २५ । एकविंशत्या सहाप्रावयति^७ । २६ ।
आ मं विशन्तीति^८ वयोनिवेशनशृतं^९ क्षीरौदनमश्ना-
ति । २७ । परि द्यामिवेति^{१०} मधु शीमं^{११} पाययति । २८ ।
जपंश्च^{१२} । २९ । अस्थिसंसमिति^{१३} शकलेनाप्स्विटे^{१४} संपा-
तवतावसिञ्चति । ३० । ॥ ५ ॥ ॥ २९ ॥

आवयो इति^{१५} सार्यपं^{१६} तैलसंपातं^{१७} बध्नाति । १ । कारुं
प्रलिप्य^{१८} । २ । पृक्तं शाकं प्रयच्छति^{१९} । ३ । चत्वारि शाक-

^१ P B₁ B₂ B₃ B₄ विष्णु° — ^२ Ch B₁ B₂ प्रति°, cf. Kauç 28 13, 58 12 —
^३ D (schol.) अग्री प्रताप्य मुसलबुधेन. परिहृत्य(°) कुमार कृमिण तालुनि
तापयति — ^४ D (text and schol.) शिषुभिः, L P insert नवभिर् after
this word. — ^५ D (schol.) प्रक्षेपेण प्रक्षिपति शीते म इत्यभिमत्य,
v 23 1 — ^६ v 23. 13° — ^७ B₂ and D (text) add here एक-
विंशति and Ch has it on the margin it, is probably a gloss. D (schol.)
जीर्णान्युशीराणि एकविंशति (Cod. °ति) कृमिणो प्रयच्छति — ^८ v 1. 2.2 —
^९ Ch B₂ E °निवेशने, D (schol.) अस्त्रा च्छेद पक्षिवासकशृत क्षीरौदन-
मश्नाति । रचोर्भयार्थं — ^{१०} v 12 1 — ^{११} B₁ शीरसः — ^{१२} B₁
जपय, D (schol.) एतत्सक्त अपन्नाचमयत्यभ्युचति । चकारात् । विपरुष
(cf. Kauç 28 1) — ^{१३} v 1. 14. 1. — ^{१४} D (schol.) श्रातवृक्षकलेन —
^{१५} v 16 1. — ^{१६} Ch सार्यप — ^{१७} So conjecturally as bahuvrhi-
compound, K B₂ Ch P B₁ B₂ तैल संपात, D (text) तैलं संपातवत,
D (schol.) सक्तस्य सार्यपविकारः सार्यपस्तस्य (°) बध्नाति । सार्यपेतैलेन-
वत्संपातवतं (?) for 'तैलेनैव स' (?) करोति । संपातवच्च तैल गुणविधा-
नार्थं । तच्चहीमेष्वाज्यमेव । दक्षिणत उद्पात्र आज्याङ्गतीनामित्याज्ययह-
णात् । सार्यप इति तद्धितः तैलस्य बंधन मा भूत्; cf. also the schol
to the next sūtra — ^{१८} D (schol.) सार्यपकार्ण्ड तैलेनाभ्यस्य बध्नाती-
ति प्रकरणात् । संपाता स्तुर्बध्धत्वात्; cf. Kauç. 7. 15 — ^{१९} D (schol.)
सार्यप शाक तैलेन मिश्रं प्रयच्छति —

फलानि^१ प्रयच्छति । ४ । क्षीरलेहमाङ्गे^२ । ५ । अग्राति^३ । ६ ।
अग्नेरिवेत्युक्त दावे^४ । ७ । इमा यास्तिस्र इति^५ वृक्षभूमौ
जाताज्वालेनावसिञ्चति^६ । ८ । शीर्षं^७ फाट्ताक्षैः^८ । ९ । निकटा-
भ्याम्^९ । १० । कृष्णं नियानमित्योषध्याभिश्चोतयते^{१० ११} । ११ ।
मारुतानामप्ययः^{१२} । १२ । हिमवत इति^{१३} स्यन्दमानादन्वीप-
माहार्यं^{१४} वलीकैः^{१५} । १३ । पञ्च च या इति^{१६} पञ्च पञ्चाशतं
परशुपर्णान्काष्ठैरादीपयति^{१७} । १४ । कपाले प्रसृतं^{१८} का-
ष्ठेनालिम्पति । १५ । किंस्त्यश्चजाक्षीलोदकरक्षिकामश-

^१ D (text) शाकलफलानि, D (schol) पुन प्रयच्छति ग्रहणं पृक्ताना मा भूत — ^२ K Bu B₁ B₂ B₃ आहते D (schol) अचिणी (Cod अक्ती) अङ्गे —
^३ D (schol) सर्वाण्यक्षीरोगर्भयजानि । लिङ्गपतापवचनात् — ^४ vi 20 1 (cf the तवमनाशनगण Kauç 26 1 note), D (schol) दावे लो-
हितपात्रेण मर्भिं सपातनानयति (Kauç 20 19) । ज्वरभेषज्य — ^५ vi 21 1 — ^६ B₁ जातीज्वाले, D (schol) आतवृक्षभूमौ (?) जाताभ्याभि-
रवज्जालिताभिश्चदक तप्त तेनावसिञ्चति (cf Kauç 27 29 34) । चय-
भेषज्य — ^७ B₁ शीर्षं — ^८ D (schol) शीर्षमदन फाटमोषदुष्ण-
मुदक (Cod °दुष्णमुदक) । अवा विभीतकफलानि । एते (?) ज्वालिताग-
वनचचे ऽवसिञ्चति — ^९ D (schol) निकटावनिकटा (?) च निकटे इक-
टाभ्या (?) फाट्ज्वालेनावनचचे ऽवसिञ्चति — ^{१०} vi 22 1, D (schol)
सूक्ताभ्या गोलया (?) समुपोरिति (vi 23 1) लिङ्गपतापात् । अभिव-
र्षणेपु ग्रहणात् । न इति चेत्यर्थमुक्तत्वात् (for चेत्यर्थमुक्तत्वात् ?) ।
यथायथाण पितरमिति (vi 2 1) मन्त्रोक्तया अया विष्टेति (vi 3 1) —
^{११} B₁ अतिचोतयते — ^{१२} D (schol) इति मारुताना मचाणा (cf Kauç-
26 24, 40 7) इत्यस्मिन्कर्मणि अपि तमस्या गमन भवति । मारु-
ताना मचा इह गच्छतीत्यर्थः । कर्तृकर्मणो कृमीति पष्ठो अतश्च ते
यामपि जलोदरभेषज्यम् — ^{१३} vi 24 1 — ^{१४} K P B₁ B₂ B₃ स्य
न्दमाना अन्वीपम् — ^{१५} B₂ वलीकैः D (schol) जलोदरिणमभि-
चोतते — ^{१६} vi 25 1 — ^{१७} Ch परशुपर्णान् all oth r MSS प
रशुपर्णान्, cf परशुपर्णाश्च Kauç 47 25, D (schol) तेषा पचाश-
तकपालक कृत्वा काष्ठैरादीपयति सक्तेन — ^{१८} D (text) प्रसृत,
D (schol) पर्यरस (Cod कर्णं) काष्ठेन गृहीत्वालिपत्यवसिञ्चति । अप-
विध्यति —

कादिभ्यां^१ २ दंशयति^३ । १६ । निश्चय मा पाप्मन्निति^४
 तितउनि पूत्यान्यवसिच्यापविध्य । १७ । अपरेद्युः सह-
 साद्यायाप्सु बलीस्त्रीन्पुरोडाशसंवर्तांश्चतुष्पथे^५ ऽवक्षि-
 ष्यावकिरति^६ । १८ । ॥ ६ ॥ ॥ ३० ॥

यस्ते मद इति^७ शमीलूनपापलक्षणयोः^८ शमीशम्या-
 केनाभ्युद्य^९ वापयति^{१०} । १ । अधिशिरः^{११} । २ । अन्तर्दाव
 इति^{१२} समन्तमयेः कर्ध्वामुष्णपूर्णायां^{१३} जपंस्त्रिः^{१४} परिक्रम्य
 पुरोडाशं जुहोति^{१५} । ३ । प्रागये^{१६} प्रेत^{१७} इत्युपदधीत^{१८} । ४ ।

^१ K Bu Bi Bh ०रचिका० — ^२ D (text) मशकोदिग्भ्या — ^३ D (schol) किस्त्य श्रुत्त श्रुजावील गुन द्येप्म । उदकरचिका जलूकादि-
 गृहकोलिका । किस्त्येनालेपन । श्रुजाम्बोलेन वा यवा (') श्रुत्तेनालेपने । तदा
 जलूकाया दशन । यदा श्रुजाम्बोलेन तदा गृहकोलिकयालेपने (!) मचा ।
 दशने च समाननिदेशात् । किस्त्यादीनि चेति बङ्गवचन तद्वदप्रयोगात् ।
 सर्वत्रायोजनामिति (for ०जनानामिति) यथा In the introduction
 Darila has the following किस्त्येनाभिलिप उदकरचिकाया दशन ख
 लालयालेपन ('श्लक्ष्णा०') मशकादिभ्या दशन Is the sutra to be com-
 pared, as far as construction is concerned, with Kauç 27 23? — ^४ vi
 26 1, cf the तव्वनाशनगण Kauç 26 1, note This pratika occurs
 also in the पाप्मगण, Ath Pariç 34 6 वि देवा जरमाचृतनप (VSS
 ०चृतमप) न शोमुचदघमव मा पाप्मन्निति पाप्महा । इति पाप्मगण-
 The pratikas are in 31 1, iv 33 1, vi 26 1 — ^५ Bh बलीस्त्री०,
 Ch बलीभस्त्री० (for बलीकास्त्री०?), D (text) बलीस्त्री० — ^६ So with
 doubtful emendation, all VSS च विष्य — ^७ vi 30 2 — ^८ D (schol)
 शम्या लूना केशा यस्य स शमीलूनः । पाप लवण यस्य स पापलवण
 अनयोर्भेदप्रत्ययसिद्धि — ^९ All VSS शमीशमकेना०, D (schol) शमी
 च शम्याका च शमीशमके (!) इति द्वद . तेनोदकमिश्रेण शिरो दर्भपि-
 जूलीभिर्वस्त्रैर्क सार्धमधिशिरो ऽवसिचति (Kauç 25 37) . केशच्छेदने
 मत्र — ^{१०} Ch ०नाभ्युद्वापयति — ^{११} D (schol) दर्भपिजूलीभिः सार्धम-
 धिशिरो ऽवसिचति — ^{१२} vi 32 1 — ^{१३} K ऊरिध्यागे, D (text) ऊ
 ण्याम्, D (schol) अपे. सर्वतो गर्तं खात्वा. — ^{१४} Ch त्रि ष्य०, the rest
 चिष्य० — ^{१५} D (schol) पिशाचनाशन — ^{१६} vi. 34 1 — ^{१७} D (schol)
 प्रेतो यन्तीति (I for यन्त्विति), vi 114 2 — ^{१८} D (schol) रचचातन —

वैश्वानरीयाभ्यां पायनानि^१ । ५ । अस्याद् द्यौरित्यपवा-
तायाः^{२३} स्वयंसस्तेन गोशृङ्गेण संपातवता जपन्^४ । ६ ।
यां ते रुद्र इति^५ शूलिने शूलम्^६ । ७ । उत्सूर्य इति^७ श-
मीविश्वशीर्षपर्यावधि^{८९} । ८ । द्यौश्च म^{१०} इत्यभ्यज्याव-
मार्ष्टि^{११} । ९ । स्थूणायां निकर्षति^{१२} । १० । इदमिडा^{१३} इत्य-
क्षतं मूत्रफेनेनाभ्युद्य^{१४} । ११ । प्रक्षिपति^{१५} । १२ । प्रक्षालय-
ति । १३ । दन्तरजसावदेग्धि^{१६} । १४ । स्तम्बरजसा^{१७} । १५ ।
अपचित^{१८} आ सुस्रस इति^{१९} किंस्त्यादीनि^{२०} । १६ । लोहि-
तलवणं संक्षुद्याभिनिष्टीवति^{२१} । १७ । अन्तरिक्षेणेति^{२२}

^१ D (schol) वैश्वानरो न ऊतय इत्येताभ्यां (vi 35, 36) कर्मणि कर्तव्यानि भेषजेषु पायनानि विहितानि सर्वभेषज्यानि चैतानि — ^२ vi 44 1 (vi 77 1) — ^३ KBr वाताया Ch अयावानाया, Bo EP as above, D (text) अपमताया, D (schol) अपमता गो वत्सविगलितस्नेहा — ^४ This word is wanting in D (text) L joins it to the next sutra, D (schol) स्वयंपन्निने गोशृङ्गेण संपातवत्स्नेनाजपन्मणिः चामयतीति (Kauç 30 1) यतीति काचत् ।

लि कृत्वा जपद्वाचामयतीति (Kauç 28 1) एकदेश्यहणात् — ^५ vi 90 1 — ^६ D (schol) शूलमायुधविशेषः । क्रमभेदेन कर्मविधानं जपतः संबोधनं यथा स्यात् । शूलमस्यास्तीति ('for शूलमस्यास्तीति') तन्म शूलं वधाति — ^७ vi 92 1 — ^८ All MSS except D 'दिव्य' — ^९ Thus end d MSS शीर्षं, KP Br Bh 'पर्याव' D (schol) शमीफलमुरोलक शीर्षपर्यङ्का शरीरिणि ('for शिरीय') करोति प्रसिद्धा । आभ्यामभ्यु-
तते । ओषधाभिद्योतयति (cf Kauç 30 1) । इति निर्देशसामान्यार्थ-
त्वात् । पिशाचनाशन — ^{१०} vi 93 1 — ^{११} D (schol) व्याधित — ^{१२} D (schol) अथवा स्थूण्या ('निकर्षति विरिष्ट घृतेनाभ्यक्त' — ^{१३} vi 57 1 — ^{१४} D (schol) मानुषमूत्रफेनेन अरुड ('for अरु') क्लेदयति — ^{१५} D (schol) ततो मूत्रं प्रक्षिपति शूलिना — ^{१६} D (schol) दन्तमलिनानि पत्यवत — ^{१७} D (schol) गरीसवल्पर्या ('रज' पामुरित्यर्थ) — ^{१८} D omits this word, E has a colon after it — ^{१९} vi 63 1, vii 76 1 — ^{२०} This division is according to E, D does not divide here, cf Kauç 30 16 — ^{२१} D (schol) सैन्धवलवणं चूर्णकृत्यापचिति कृत्वा तमभिमुखि निष्टीवेत् — ^{२२} vi 80 1 —

पक्षहतं मन्त्रोक्तं चङ्क्रमया^१ । १८ । कीटेन धूपयति^२ । १९ ।
 ग्लौरित्यक्षतेन^३ । २० । वीहि^४ स्वामित्यज्ञातारुः शा-
 न्युदकेन संप्रोक्ष्य^५ मनसा संपातवता^६ । २१ । या ओ-
 पधय इति^७ मन्त्रोक्तस्योपधीभिर्धूपयति^८ । २२ । मधूद-
 श्वित्पाययति । २३ । क्षीरोदश्वित^९ । २४ । उभयं च । २५ ।
 देवा अदुरिति^{१०} वल्मीकेन वन्धनपायनाचमनप्रदेहनमु-
 ष्णेन^{११} । २६ । यथा मनो ऽव दिव^{१२} इत्यरिष्टेन^{१३} । २७ ।
 देवी देव्यां यां जमदग्निरिति^{१४} मन्त्रोक्ताफलं^{१५} जी-
 व्यलाकाभ्याममावास्यायां^{१६} कृष्णवसनः कृष्णभक्षः पुरा
 काकसंपातादवनक्षचे ऽवसिञ्चति । २८ । ॥ ७ ॥ ३१ ॥

^१ D(schol.) गमनं चंक्रमः (?) ... कर्मोक्तं मूत्रफेनेनाभ्युवेति सर्वकर्मणातिदेशः पक्षहतमेष्यः. — ^२ This sūtra is wanting in D (text and schol.). — ^३ vi. 83. 3^c; this sūtra is wanting in D (text and schol.); cf. sū. 11 — ^४ vi. 83. 4 — ^५ D (text) प्रक्षाल्य, D (schol.) अज्ञातकरणमज्ञातारुः त ... प्रक्षालयति. — ^६ D (schol.) तत्र आज्यं कृत्वा । मनसा संकल्पयति । संपातो त (?) मया कृता इति चितयति. — ^७ vi. 96. 1. — ^८ Ch Bū ओपधि^०; D (schol.) मचे तु सोम उक्तः तस्य चीरिष्य ओपधस्ताभिर्धूपयति । पापगृहीतः. — ^९ K Ch E D (text and schol.) क्षीरोदः. — ^{१०} vi. 100. 1 — ^{११} E D (text) प्रदेहनम्; Bī प्रदेशहनम्; D (schol.) to the entire sūtra. वल्मीकेन साधयति । वधनादोनि । वल्मीकं वध्नाति । वल्मीकं पाययति वल्मीकमाचमयति वल्मीकं चोष्णं कृत्वा प्रलिपति । विषदूषणा. — ^{१२} vi. 105. 1, vii. 107. 1. — ^{१३} D (schol.) अस्य कर्म-रिष्टगृहोतेनोक्तं वेदितव्यं । सूतकारिष्टकौ प्रपादयतीति कासमेष्यः; cf. Kauç. 28. 15 — ^{१४} vi. 136. 1, 137. 1; D (schol.) तत्स्थिर्यवृत्तिजन्यार्थं (?) पूर्वं बुद्धिदृष्टार्थमुत्तरस्युक्तं विकल्पः. — ^{१५} Ch पूलं. — ^{१६} D (schol.) मन्त्रोक्ता काचमाची (Cod. वाच^०) तस्याः फलं जीव्या सह जीवि (for जीविका, with haplography ?) काचमाची आलाका भृगकः (for भृग-राजक ?) अनयोरन्यतरया सह मन्त्रोक्तफलमवसिञ्चति (Weber's hesitating emendation to पूलजी वल्मीकाभ्याम् [Ind. Stud. v. 379 note] is thus rendered unnecessary) ! ... केशदोषमेष्यः. —

यस्ते स्तन इति^१ जम्भगृहीताय स्तनं प्रयच्छति^२ । १ ।
 प्रियङ्गुतण्डुलानभ्यवदग्धान्पाययति । २ । अग्राविष्णू सो-
 मारुद्रा सिनीवालिवि ते मुञ्चामि शुम्भनी इति^३ सौजैः
 पर्वसु वद्धा पिञ्जलीभिराश्रावयति^४ । ३ । अवसिञ्चति^५ । ४ ।
 तिरश्चिराज्जेरिति^६ मन्त्रोक्तम्^७ । ५ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ
 परिलिख्य^८ । ६ । पायनानि^९ । ७ । अपचितामिति^{१०} वैष्ण-
 वेन दार्भ्यूपेण^{११} कृष्णोष्णज्येन^{१२} कालवुन्दे सूकायैरिति
 मन्त्रोक्तम्^{१३} । ८ । चतुर्थ्याभिनिधायामिविध्यति^{१४} । ९ । ज्या-
 स्तुकाज्वालेन^{१५} । १० । यः कीकसा इति^{१६} पिशीलवीणात-
 न्त्रीं वध्नाति^{१७} । ११ । तन्व्या क्षितिका^{१८} । १२ । वीरिणवधो^{१९}
 स्वयज्ञान विः समस्य^{२०} । १३ । अप्सु त इति^{२१} वहन्यार्मध्ये

^१ vii 10 1 — ^२ D (schol) जम्भो रच । तेन गृहीत तस्मै मातु
 स्तनं प्रयच्छति — ^३ vii 29 1 4^२ 1 46 1 8 1, 11^२ 1 — ^४ D
 (schol) जम्भगृहीत ^५ D (schol) अथवा अवसिञ्चति — ^६ vii 56 1 —
^७ D (schol) तत्पाययति मधुक मधुद्वापनिर्देशसामान्यात् cf Kauç.
 ११ 10 — ^८ D (schol) जीवकोपण्यामुत्तोच्य वध्नाति । अय(ः) क्रिया नि-
 र्देशसामान्यात् cf Kauç 26 43 — ^९ D (schol) अष्टाष्टा (? Cod *या)
 यानि विषदूषणेऽपि पायनानि भवतीह हरिद्रा सर्पिषि पाययत्येतानि पा-

यनानि विषदूषणेऽपि पायनानि भवतीह हरिद्रा सर्पिषि पाययत्येतानि पा-
 यनानि विषदूषणेऽपि पायनानि भवतीह हरिद्रा सर्पिषि पाययत्येतानि पा-

लघ्वैर्बुर्दा इव ते कृष्णवर्णं सुकायैः । कृष्णसुकायैः सुका जटोच्यते तै-
 र्मेवोक्तं विध्यति । अपचितमित्यर्थः — ^{१४} vii 14 4 — ^{१५} D (schol)
 ज्यायां सुकयावज्वाल । तेनावसिञ्चति अपचितं cf Kauç 27
 2१ १० — ^{१६} vii 6 3 — ^{१७} D (schol) अचतर्भयज्य — ^{१८} Ch E
 चित्तिकान् the rest क्षितिका D (schol) तस्या (Cod तरस्या) वीणायां
 चित्तिकातयैव तस्या वध्नाति चित्तिकारमस्योपरि तृणद्वयं (1 for *खड २)
 रोह्यादनाय(ः) — ^{१९} Ch वधो E वध्री, D (text) वध, D (schol) वध —
^{२०} D (schol) वध्नाति अचतर्भयज्य — ^{२१} vii. 83 1 —

विमिते पिञ्जलीभिगन्नावयति^१ । १४ । अवसिञ्चति^२ । १५ ।
 उष्णाः संपातवतीरसंपाताः^३ । १६ । नमो हूरायेति^४ श-
 कुनीनिवेपीकाञ्जिमण्डूकं नीललोहिताभ्यां सूचाभ्यां स-
 कष्टं बद्धा^५ । १७ । शीर्षेक्षितमित्यभिमृशति^६ । १८ । उक्त-
 माभ्यामादित्यमुपतिष्ठते^७ । १९ । इन्द्रस्य प्रथम इति त-
 द्वाकायेत्युक्तम्^८ । २० । पैव^९ प्रकर्ष्य^{१०} दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन द-
 क्षिणस्यां नस्तः ॥ २१ ॥ अहिभये सिच्यवगूहयति^{११} । २२ । अङ्गा-
 दङ्गादित्या प्रपदात्^{१२} । २३ । दंशमोक्षमया^{१३} ^{१४} निताप्याहि-
 मभिनिरस्यति^{१५} । २४ । यतो दष्टः^{१६} । २५ । ओपधिवनस्प-

^१ D (schol) वह्न्योर्नद्योर्मध्ये गृह कृत्वा संपातितभिरङ्गिरावयति
 वरुणगृहीत — ^२ D (schol) अथवावसिञ्चति — ^३ D (schol)
 यासामपा सपातास्ता उष्णाः कर्तव्या । असपाता इतरा यासा सपाता-
 स्ता सीतास्ताभिरङ्गिरवसेचन । सीताभिरसपातत्वात् — ^४ in 116 1, of
 the तक्कनाशनगण Kaur 26 1 note — ^५ D (schol) शकुनीनिव
 (Cod शकुनी) करोति । मञ्चोक्तमधस्तल्ये हरितसूत्रेण सव्यजघासु बद्धेत्या
 दित् । इपीकेव रेखा यस्य स इपीकाजि । तान्नोलसूत्रेण (Cod
 तात्रील) लोहितेन च सूत्रेण सह कचाभ्या बद्धा शकुनीनिव करोति ।
 ज्वरभेषज, cf Kauç 40 4 4^२ 39 — ^६ ix 8 1 — ^७ D (sch 1) अथ
 सूक्तस्योत्तमाभ्यामभ्यामादित्यमुपतिष्ठते । पादाभ्या त इत्याभ्या व्याधपरमे
 (for व्याधपरमे) मचा (ix 8 21, 22) — ^८ x 4 1, D (schol) इन्द्रस्य प्रथम
 ब्रह्मणो जघ इति (iv 1) तत्तकायाजलि कृत्वा जपव्रित्यादीनि (Kauç-
 2^२ 1, 29 1) — ^९ D (text) पैवस्य — ^{१०} E प्रकर्ष, B प्रकर्ष, Bū
 प्रघृष्टा, D (schol) पैव कञ्जपाया अध कच्छपाकार (?) अहिदष्टस्य (Cod
 अहिर्द^०) प्रकर्ष्य दक्षिणे नासापुटे (Cod नाशा^०) च्योतयते । दक्षिणहस्ता-
 गुष्ठेन प्रकर्ष्य नष्ट (?) दद्यात् (cf Kauç 35 4) Is प्रकर्ष्य to be emended
 to प्रघृष्य cf Kauç २१ 6 — ^{११} D (schol) सर्पभये (?) Cod सर्पाहये
 पैव वस्त्रे बद्धा स्थापयति । तस्मिन् वेष्टमनि — ^{१२} x 4 2०, D (schol)
 सर्पदष्टस्या (Cod °दष्टया) प्रपदाभ्या प्रकर्षेण मार्ष्टि — ^{१३} D (text and
 schol) दक्ष — ^{१४} D (schol) आरे अभूदित्यनया (x 4 26) —
^{१५} D (schol) दक्ष उल्लुकेन (Cod उल^०) . अहिमभिमुख पिपति उल्लुक
 (Cod उल्लुक) ; आरे अभूदित्यनया निरसन (x 4 26), cf Kauç 29 6 —
^{१६} K (prim man) Ch (prim man) दष्टः, D (schol) सर्पदशनो (Cod.
 °दशनो) यत उद्देशे (Cod उद्देशे) दष्टस्तमभिनिरस्यति उल्लुक, cf Kauç.
 29 7 —

तीनामनूक्तान्यप्रतिषिद्धानि भैषज्यानाम्^१ । २६ । अंहो-
लिङ्गाभिः^२ । २७ । पूर्वस्य^३ पुचकामावतोकयोरुदकान्ते
शान्ता अधिशिरो ऽवसिञ्चति^४ । २८ । आब्रजितायै^५ पु-
रोडाशप्रमन्दालकारान्संपातवतः प्रयच्छति । २९ ॥ ६ ॥ ३२ ॥

वषट्ते पूषन्निति^६ चतुर उदपाचे सपातानानीय^७ चतुरो
मुञ्जान्मूर्ध्नि विवृहति^८ प्राच^९ । १ । प्रतीचीरिषीका^{१०} । २ ।

^१ D (schol) ओषधीना वनस्पतीना च वैद्यके प्रतिषिद्धानि (for
ऽप्रति^०?) व्याधिनिदान (for °दान^०) सबधकानि भैषज्यमन्त्रनूक्ताना
(C d °नूक्तानां) तद्विहित (Cod °हीत) एव नियोगो ऽप्रतिषिद्धवचनात्
(Cod प्रतिषिद्ध^०) । तस्माद्यथार्थं पानानुलेपनस्नानधर्मभोजनानि । साम-
र्थ्यापेक्षत्वात् । उपभोगस्य भैषज्या मत्रा भैषज्यकर्मत्वात् । — ^२ D (schol)
अनूक्तान्यप्रतिषिद्धानीति (Cod अनु^० प्रकृतत्वात् । पूर्वसर्चेणैवैदं प्रसिद्धं ।
अहस इत्येव लिङ्गात् । ताभि समस्ताभिरायुर्वेदपरिष्ठितानि द्रव्याणां
(°for °ए^०?) व्याधिहेतुविनाशकानि तद्विहितकमस्वेव विनियोज्यानि सर्व
भैषज्यानि । भैषज्यसंहितायास्तु विधिरुक्ता । स्त्रीकर्मसंहितायास्तु
कथ्यते The ganapala (Ath Pur 34 31) gives the following as
the अहोलिङ्गगण । य आशानामाशपाता अपेमेन्व इति सप्त सूक्तानि
या (Cod इती सप्त सूक्तान्या) ओषधय सोमरक्षीर्वैजानरो न आगम
च्छुम्भनी व्यावापृथिवी यदर्वाचीनमपि (Cod °चीनमपि) ब्रूमो वनस्पती
निति मुञ्चन्तु मा भवाश्वीं या देवीर्यन्मातली (Cod भवाश्वीयदवीर्य
आतली!) रथकीतमित्येताद्यतस्रो वर्जयित्वा अहोलिङ्गगण ॥ ३२ ॥
This gana is wanting in Chambers 36 (Weber's Verzeichniss der
Sanskrit Handschriften in Berlin p 91), it is found in Bubler's
codex (MSS orient fol 9 a of the same library) and counts
as the 23d gana in the Atharva Sarvanukramani The pratikas are 1
31 2 19 3 99 (अपेमेन्व इति सप्त सूक्तानि) ५ 96 2, 3 2 ४ 112 1
(xiv 2 45), x ७ 99 xi 6 (omitted verses 7 9 22 and 93) — ^३ D
(schol) पूर्व त्रिपत्नीयम् (1 1) — ^४ D (schol) पुचकामाया मृतापत्यायाय
शता ओषधीरपरि शिरसो ऽवसिञ्चति — ^५ D (schol) गृहाणि
प्रत्यागतायै — ^६ 1 11 1 — ^७ D (schol) पञ्चादुदपात्रोपसादन ।
प्रथमा प्रत्यूच उत्तमास्तिमुभि । समानोदकत्वात् — ^८ Ch Bu D (text
and schol) °वृहति — ^९ h P Bh प्रातः, so also Ch on the margin,
D (schol) सूक्तेनाभिमन्य चतुरो मुञ्जान् गर्भिण्या शिरसि उच्छित्तान् (Cod
उच्छि^०) करोति प्रागयान् (Cod °यात्) — ^{१०} D (schol) प्रत्यगया —

अधिशिरो ऽवसिञ्चति^१ । १ । आव्रजितायै^२ । २ । नि-
 स्सालामित्यवतोकायै^३ कृष्णवसनायै चिपु विमितेषु प्रा-
 ग्द्वारप्रत्यग्द्वारेष्वप्सु^४ सपातनानयति । ३ । पलाशे सी-
 सेपूत्तरान्^५ । ४ । सीसान्यधिष्ठाप्याप्रावयति । ५ । निधाय
 कृष्णं व्रजति^६ । ६ । आदीप्य ब्रह्मा^७ । ७ । एवं पूर्वयोः^८
 पृथक्संभार्यै^९ । ८ । शाखासूक्तम्^{१०} । ९ । पश्चादग्रेरभितः
 कारादे^{११} इपीके निधायध्यधि^{१२} धायिने^{१३} औदुम्बरीराधा-
 पयति^{१४} । १० । उन्नमाव्रजितायै^{१५} । ११ । पतिवेदनानि^{१६} । १२ ।

^१ D (schol) वध्याया इदं कर्म । प्रसवाय (Cod °या) शिशुपा शाखा
 आनीयोदकसमीपे तामु वध्यामुपवेश्य तस्या शिरसि ओषधी कृत्वा
 अवसिञ्चति — D (schol) आह आव्रजिताया इत्यवयवग्रहणात् ।
 पुरोडाशप्रमदालकारान् । सपातवत प्रयङ्गतीति भवति, cf Kau ७2
 7) — ^२ ॥ 14 1 — ^३ K Ch °द्वार, D (schol) प्राक्द्वा, cf.
 Kauç 24 3 — D (schol) प्रत्यङ्द्वारेष्व° — ^४ I श्रीशेषू°,
 D (schol) पलाशे तत्र सीसानि कृत्वात्तरसपातनानयति — ^५ D
 (schol) तस्मिन्नास्रवणगृहे यत्परिहितं कृष्णं वस्त्रं तन्मुञ्चति ततो ऽन्य (प)
 रिधाय पूर्वेण द्वारेण नि क्रामयति — ^६ D (schol) तद्गृहमादीप्याग्निना
 तेनैव पर्वद्वारेण नि क्रामयति — ^७ Bu has a colon here — ^८ D
 (schol) यथा पश्चिमे कर्म कृतमेव पूर्वयोर्गृहयोः कर्मणो स्यात् । पृथक्
 संभार्यति ('for °ते or °भारयति') — ^९ D (schol) अथ सूक्तस्य
 शिशुपाशास्वासदकात् इत्येतत्कर्म भवति, cf sūtra 1 — ^{१०} Ch काष्ठे.
 D (text) काष्ठे, I u काष्ठे — ^{११} Bu °ध्यति — ^{१२} E धायिने, D (text)
 धीयिने, the rest as above (dual?) — ^{१३} D (text) °रोषाययति, D
 (schol) समिदाधानाग्रे (Cod °ग्रे) पश्चादग्रे तदशिररेण्येकोनीहत्या (?)
 तोरणकारेधाग्रे () धारयति । तोरणं तस्योपरि प्रपरि ('for उपरि')
 समीपेन औदुम्बरी समिध आधापयति । कर्तुमत्र अवधान्यवतोका अ-
 भित उभयतो निबन्नेत् । अभित इति ग्रहणं मूलसयोगात् — ^{१४} D (schol)
 पुरोडाशप्रमदालकारान्सपातवत प्रयङ्गतीत्येतदन्नं भवति, cf Kauç ७2
 29, 34 2 — ^{१५} D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod °विशेष) ।
 पतिनाभफलानि कर्माणि . ., cf. Kauç. 74 7, and the Paddhatis
 ibid. —

आ नो अग्र^१ इत्यागमकृशरमाशयति^२ । १३ । मृगाख-
राद्वेद्यां मन्त्रोक्तानि संपातवन्ति द्वारे प्रयच्छति^३ । १४ ।
उदकंसे व्रीहियवौ जाम्यै^४ निशि हुत्वा दक्षिणेन प्रक्राम-
ति^५ । १५ । पश्चादग्नेः प्रक्षाल्य सधाव्य संपातवती^६ भगस्य
नावमिति^७ मन्त्रोक्तम्^८ । १६ । सप्तदाम्यां संपातवत्या
वत्सान्प्रत्यन्तान्प्रचृतन्ती^९ वहन्ति । १७ । अहतेन संपात-
वता^{१०} ऋषभमभ्यस्यति^{११} । १८ । उदर्दयति^{१२} यां दिशम् । १९ ।
जाम्यै^{१३} प्र यदेत^{१४} इत्यागमकृशरम्^{१५} । २० । इमा व्रसेति^{१६}
स्वसे^{१७} । २१ । अयमा यातीति^{१८} पुरा काकसंपातादर्यम्णे^{१९}

^१ u ३६ १ — ^२ So (with शु) all MSS, D (schol) कृशर ओदनं
पुल्लिगत्वात् । तिलतडुलोदकं — ^३ D (schol) मृगारैर्निव्य (!) सेवितो देशो
मृगाखर । ततो मृदं गृहीत्वा वेदिं कुर्यात् । अस्या संपातितं कृत्वा कुमार्यं
प्रयच्छति । उच्यते मन्त्रोक्तानि । आखर इदं हिरण्यं गुग्गुलुयमौघं (cf u
३६ ७) गन्धोदकमित्यर्थः — ^४ D (schol) जामिक (!) नातृका तस्यैतत् (!)
कर्म — ^५ D (schol) तस्य घटस्य दक्षिणेन अपक्रामयति । भगि-
नीभ्रातरावपक्रामणे (^२ Cod °भ्रातानापपक्रा°) भवशेषत्वात् — ^६ E B
सतपावती — ^७ u ३६ ७ D (schol) नाव प्रचाव्य संपातवतीं करोति —
^८ D (schol) तत्पत्तिकामाचारोद्देशः (!) — ^९ Thus emended D (text) प्र-
चृतते the rest प्रचृतन्ती D (schol) सप्त दाम्यानि यस्या वत्सवत्या । सा सप्त
दाम्यी तस्या सप्तदाम्यां संपाते दृक्कृताया सप्त वत्सान् पूर्वं प्रमुच्यति
कुमार्या अतःप्रतिवत्स (!) — ^{१०} Bu संपातवतर्यभम् — ^{११} D (schol)
नवेन वाससा संपातवता या सेक्कार (! for य सेक्ताः) तु गो (!) ऋषभ
स्या वहति जानोयात् (^२ Cod °यान्) कस्य विशेषो ऽयं आह () —
^{१२} K Ch B Bh Bu उदर्दयति D (schol) to the entire sutra इति प्रकृतं
तस्यैव कर्मणो ऽस्य विधानात् — ^{१३} K P Bh याम्यै, Ch D (text)
जाम्यै — ^{१४} v १ ४ — ^{१५} Bu कृशरम् Bh कृषरम्, the rest कृशरम् —
^{१६} v २ ८ (xx १०७ ११) — ^{१७} This sutra is wanting in D. — ^{१८} v
६० १ — ^{१९} Ch अर्यसे Bh E B अर्यसे —

जुहोति^१ । २२ । अन्तःसक्तिषु बलीन्हरन्ति^२ । २३ । आपतन्ति यतः^३ । २४ । ॥ १० ॥ ॥ ३४ ॥

पुंसवनानि^४ । १ । रजउद्वासायाः^५ पुंसस्यचे । २ । येन वेहदिति^६ बाणं भूर्भिं विवृहति^७ बध्नाति । ३ । फालचमसे सरूपवत्साया दुग्धे ग्रीहियवाववधाय मूर्च्छयित्वा-
ध्यङ्गे^८ बृहतीपलाशविदार्यो^९ ^{१०} वा प्रतिनीय पैद्ममिव^{११} । ४ । पर्वतादिव^{१२} इत्यागमकृशरमाशयति^{१३} । ५ । युगतर्जना^{१४} संपातवन्नं द्वितीयम्^{१५} । ६ । खे^{१६} लूनांश्च पलाशत्सरुन्निवृत्ते^{१७}

^१ D (schol) यावत् काका । आकाशलकेभ्य (?) उत्तिष्ठति तस्मिन्काले
उपाकाल इत्यर्थे अर्यगणे जुहोत्याज्य — ^२ I* Bu हरत्य° — ^३ D
(schol) काका आगच्छति तस्या दिशो वरागमनं धेय । इमा याणि
पतिविदनानि समाप्तानि — ^४ Ath Paddh and Daç Kar पचमे मासि —
^५ Bu has a colon here — ^६ m २३ १ — ^७ So only Bh, the remaining
MSS and Ath Paddh विवृहति — ^८ So k Bu Bi Ch (see man)
D (schol) Ch (prim man) L and Ath Paddh (both MSS) °ध्यङ्गे,
D (text) °ध्यगे P Bh °ध्यङ्गे — ^९ So D (text and schol), the rest
बृहति°, one of the MSS of the Ath Paddh has a colon (बृहति!) —
^{१०} D (text) and Ath Paddh विदार्यो D फालचित्रकाया सोमचम-
साकार कृत्वा तत्र ग्रीहीन्यवाय प्रक्षिप्य मूर्च्छयित्वा सचूर्ण्य अध्यङ्गे .
पर्यफलेत्यप्रसिद्धा । पुषतिपलाशविदार्यो वा प्रतिनीय पुषती बृहती प-
लाश(?)विदारो वेलापत्वाशक इति प्रसिद्ध — ^{११} D (schol) and Ath
Paddh रजउद्वासाया दक्षिणे नासिकाच्छिद्रे दक्षिणेनागुष्ठेन नशकरण,
cf Kauç ३१ २१ — ^{१२} v २५ १ — ^{१३} So k P B i Ch L D (text and
schol), Bu Bh °कसरम्, Ath Paddh and Daç Kar अथ गर्भाधानमु-
च्यते । स्नातायां चतुर्थे ऽहनि . सूक्तेनाज्य जुहुयात् । भक्त पात्रे तिलमिश्र
गर्भिणी प्राशयति — ^{१४} D (schol) and Ath Paddh युगतर्जनाः युगल-
^{१५} Ath Paddh and Ath Paddh पात्याभिमुख्य गर्भि-
स्त्रपन — ^{१६} So निवृत्ते

निघृषाधाय^१ शिश्रे ग्रामं^२ प्रविशति^३ । ७ । शमासश्चन्य
इति^४ मन्त्रोक्ते ऽग्निं मथित्वा पुंस्याः^५ सर्पिषि पैद्वमिवाऽऽ ।
मधुमन्थे^६ पाययति । ८ । कृष्णोर्णाभिः^७ परिवेष्ट्य^८ वधा-
ति । ९० । यन्तासीति^९ मन्त्रोक्तं वधाति^{१०} । ९१ । ऋध-
ङ्मन्त्र इत्येका यथेयं पृथिव्यच्युतेति^{११} गर्भहंरणानि^{१२} । ९२ ।
जम्भगृहीताय प्रथमावर्जं^{१३} ज्यां त्रिरुद्गृह्य^{१४} वधाति । ९३ ।
लोष्ठानन्वृचं प्राशयति^{१५} । ९४ । श्यामसिकताभिः शयनं
परिकरति^{१६} । ९५ । यामिच्छेद्दीर जनयेदिति धातव्याभि-
रुद्रमभिमन्त्रयते^{१७ १८} । ९६ । प्रजापतिरिति^{१९} प्रजाका-

^१ K P B₁ B₂ निघृषा^० Bu निघृकषा^०, Ch निघृषा^०, the rest as above, cf Kane '6 '2 3 3; — P धाम 11 शिश्रे)धयम —
^२ D (schol) चकार युगतर्जना सपातवत्करणार्थमस्मात्कर्मभेद — 'vi 11 1 — ^३ K P B₁ पुष्या 1 C पुष्या B पुष्या D (cl 1) पुव-
त्ताया नोघृतेनापि (Cod *घृतेनमपि) प्रक्षिप्य रजउद्वासाया दक्षिणस्या
नस्य (') दक्षिणेनागुष्ठेन cf Kane 3 1 3 4 — ^४ D (text & d
schol) दधि^० — ^५ D (text) Ch E P B₁ विष्णोर्णाभि K वि-
ष्णोर्णाभि, Bu वृष्णोर्णाभि, D (cl 1) सेत्तारणकस्योर्णाभिसमपि (')
परिवेष्ट्य वधाति । पुसवन — ^६ Ch E P K Bu B₁ परिवेष्ट्य D (cl 1)
परिवेष्टा, E परिवेष्ट्य — ^७ vi 11 1 — ^८ D (cl 1) इति शेष
प्रकरणात् । मत्र उक्ती परिहृती हस्तैटकाविति (for हस्तावर्तकाविति)
प्रसिद्धा — ^९ vi 11 1 vi 17 1 4 the third pratika is not found in
any known Samhitā, D (schol) एकेति सूक्तप्रसंगात् । यथेयं पृथिवीति
नार्थसूक्तलिगात् । उच्यते (for अच्युतेति) शिखान्तरीयसूक्त (for शा-
खान्तरीय^०) एतेषां गर्भवर्धनफलानि कमाणि भवति — ^{१०} Ch B गर्भ
वृहणानि, Bu गर्भवृ^० — ^{११} D (schol) ऋधङ्मन्त्र (vi 1 1) इत्येतामृच
वर्जयित्वा — ^{१२} K D (text) *द्वय D *द्वय, D (schol) जमेन गृहीतो
गर्भो यस्या स्त्रिय तस्या ज्या त्रिगुणा कुत्वा वधाति — ^{१३} D (schol)
मृत्तोष्ठानन्वृचाभिमन्त्रितान् जम्भगृहीता प्राशयति । न सपाता उपमृष्ट-
त्वात् — ^{१४} D (schol) प्रथमावर्जं (vi 1 1) इत्येव — ^{१५} All MSS
धातव्याभिर्, is it to be emended to some word agreeing with अग्निं,
and formed upon the basis of the words धाता दधातु, which occur
in each of the four verses, vii 17 1-4? — ^{१६} E P B₁ D उद्गृह्य —
^{१७} vi 11. 3 or vii 19. 1 —

माया उपस्थे जुहोति । १७ । लोहिताजापिशितान्याश-
यति^१ । १८ । वपान्तानि^२ । १९ । यौ ते मातेति^३ मन्त्रो-
क्तौ वधाति^४ । २० । यथेदं भूम्या अधि यथा वृक्षं वाञ्छ
मे यथायं वाह इति^५ संस्पृष्टयोर्वृक्षलिबुजयोः^६ शकला-
वन्तरेपुस्त्यकराञ्जनकुष्ठमदुघरेषमथिततृणमाज्येन^{७ ८ ९ १०}
संनीय संस्पृशति^{११} । २१ । उद्दुदस्वेत्यङ्गुल्योपनुदति^{१२ १३} । २२ ।
एकविंशतिं^{१४} प्राचीनकण्टकानलंकृताननूक्तानादधाति^{१५}
। २३ । कूदीप्रान्तानि^{१६} सनूचाणि । २४ । नवनीतान्वक्तं कुष्ठं^{१७}
चिरहः^{१८} प्रतपति^{१९} चिरावे^{२०} । २५ । दीर्घोत्पले ऽवगृह्य^{२१}

^१ B₁ लोहिताया° — ^२ D (schol) भक्तसुरा(?) प्रपामित्वेतानि चास्य
कर्माणि भवन्ति see Kauç 17 J — ^३ viii 6 J — ^४ D (schol) वज्र
पिङ्गलश्च सर्पपौ मन्त्रोक्तौ शुक्लपीता सपातवन्तौ कृत्वा दृढं मन्त्रलिङ्गात् ।
यस्मै गर्भमिति (vi 6 18) ज्ञातानां रक्षणं अतः (?) एव गर्भदृढणादन्तरवि-
धानां गर्भदृढफला (?) for लानि समाप्तानि, Ath Paddh अथ सीमतोन्नयन
मुच्यते । अष्टमे मासि कर्म कुर्यात् । अव्यचसश्च (MSS अव्यचसश्च, xix 68 1)
इत्यादि अभ्यातानात् कृत्वा । यौ ते मातेत्यर्थमूक्तेन आज्य जुहुयात् ।
रक्तपीतसर्पपरचपट्टलिका (second Cod °पुट्टं) कृत्वा । सपात्याभिमुख्य
यीवाया वधाति । नाभिमात्रं यावत् — ^५ vi 30 1, vi 8 1, 9 1;
10^१ I — ^६ Ch °लुबुजयो B °लिवुजयो — ^७ D (text) °स्वकला° —
^८ All MSS °कुष्ठ° — ^९ Ch °मधुघ° K °मधदुघ° — ^{१०} K Bb °मथित —
^{११} D (schol) अनुरोधनं सवननत्वात् — ^{१२} iii 20 1 — ^{१३} Ch °ङ्गु-
ल्योपनुदति, D °नुदपति B₁ D (text) °पदधाति, D (schol) सूच-
यद्वा (?) for सूच खद्याया (?) अङ्गुल्योप समीपे ऽस्या (Cod समीप स्या)
तुदति । वशीकरणमनुलिङ्गात् (cf अनुव्रता in 20 42) — ^{१४} L D (text)
एकविंशति° — ^{१५} D (schol) या लोहानमिति लिङ्गात् (iii 25 3) ।
मदनीकटका° पूर्वाग्र्यान् (Cod पूर्वाग्र्या) सकृदनुच्यादधाति — ^{१६} D
(text) कुदि D (schol) एकविंशतिमेव वदयिष्याणि (?) लाचारक्तसूत्रेण
आदधाति प्रकृतत्वात् cf Kauç 21 13 — ^{१७} Bu Bb Ch L
D (text and schol) कुष्ठ — ^{१८} L Ch E P B D (text) °स्त्रिर° —
^{१९} P D have a colon here — ^{२०} D (schol) उत्पल कुष्ठ (?) नवनीतेना
भक्ष्यं चि° पूर्वाह्नमध्यदिनापराह्णेपु कुष्ठ (?) चि. प्रताप्यादधाति — ^{२१} Bu
B₁ अवगृह्य, Ch चगृह्य

संविशति¹ । २६ । उष्णोदकं विपादे पतः² प्रवद्धाङ्गुष्ठा-
भ्यामर्दयच्छते³ ४ । २७ । प्रतिकृतिमावलेखनी⁵ दार्भ्युषेण⁶
भाङ्गज्येन⁷ कण्टकशस्ययोलूकपत्तयासितालकाण्डयादृदये
विध्यति⁸ । २८ । ॥ ११ ॥ ॥ ३५ ॥

सहस्रगृह इति⁹ स्वापनम्¹⁰ । १ । उदपात्रेण संपात-
वता शालां समोक्ष्यापरस्मिन्द्वारपक्षे न्युञ्जति¹¹ । २ । एव
नमः¹² । ३ । उलूखलमुत्तरा सक्ति¹³ दक्षिणशयनपाद¹³ तन्तू-
नभिमन्त्रयते¹⁴ । ४ । अस्याद् द्यौरिति¹⁵ निवेष्टनम्¹⁶ । ५ ।

¹ D (schol) मचक्रे (??) अध कृता (?) तच्च संविशति संवेशने मच ।
भर्तुरिदं कर्म मर्मव कृत्त वशे इति (m 25 6^d) मचलिगात् । इति वि-
धान परपुरुषनिवर्तनायत्वात् । स्त्रीकमसु विधान । अनुरोधनमन्यसपक्-
निरोध । यतासीत्यत (vi SI 1) आरभ्यानुरोधनाधिकार see sutra
11 — ² K P B₁ B_h पतः D (text and schol) पत Cb विपादेत्त —
³ Bu प्रवद्धा° — ⁴ K Bu B_h P अर्दय छेते E D (text) अर्दयत्येके,
Cb अर्दयत्येके, D (schol) विपादशिके उष्णोदकं कृत्वा शयनीयस्य पत
(1) प्रकषेण वध्नाति । पादागुष्ठाभ्यामर्दयन्न द्विक (1) चालाछेते (1) —
⁵ B₁ पथिकृतिम° — ⁶ E P B₁ B_h दार्भ्युषेण cf Kauç 32 8 and D (schol)
to 47 53 — ⁷ K P B_h भाङ्गज्येन — ⁸ D (schol) तत्प्रतिरूपाकृति ।
आवलेखनीप्रकृति । आवलेखनी कुम्भकारवक्त्रादवल्लिखिता मृत् । असित
कृष्ण अल काण्ड (1) यस्या सा असितालकाडा (sc इयु) तथा विध्यति
cf Kauç 47 54 49 23. — ⁹ vi 3 1 — ¹⁰ D (schol) इह स्वापनक-
र्मविधान । शामवरणार्थत्वात् । मधुनचरणविघ्ननाशकर्तृत्वादित्यर्थ —
¹¹ D (schol) स्त्रीगृहे उदपात्रेण समोक्ष्य उदपात्रेण अपरस्मिन् द्वा-
रपक्षे न्युञ्जति । द्वारपक्ष कपाटमपर धुरादितर सव्यकपाटबुध्रेरावर्ज्य-
ति (? Cod °ब्रध्रेर°) — ¹² E has a colon between एव and नमः
D (schol) शाकटमपनीय (Cod °नीय) पूर्वकर्म करोत्येवशब्दात् — ¹³ D
divides sutras at these points — ¹⁴ D (schol) उलूखलमभिमन्त्रयते ।
शयनीयगृहस्थोत्तरकोण अभिमन्त्रयते । स्त्रीमचक्रेपाद दक्षिणमभि-
मन्त्रयते — ¹⁵ vi 77 1 (vi 44 1) — ¹⁶ D (schol) नाम
प्रद्राविणीव्यभिचारिण्या (Cod प्रद्रा°) निरोधमचलिगात् —

आवेष्टनेन^१ वंशायमववध्य मध्यमायां वध्नाति^२ । ६ । श-
यनपादमुत्पले च^३ । ७ । आकृष्टे च^४ । ८ । आकर्षणं ति-
लाञ्जुहोति^५ । ९ । इदं यन्प्रेष्य इति^६ शिरःकर्णमभिम-
न्वयते । १० । केशान्धारयति^७ । ११ । भगेन मा न्यस्ति-
केदं खनामीति^८ सौवर्चलमोपधिवच्छुक्लप्रसूनं^{१० ११} शिर-
स्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति^{१२} । १२ । रथजितामिति^{१३} मा-
षस्सरान्निवपति^{१४} । १३ । शरभृष्टीरादीप्ताः प्रतिदिशमभ्य-
स्यत्यर्वाच्या आवलेखन्याः^{१५} । १४ । भगमस्या वर्च इति^{१६}
मालानिष्प्रमन्ददन्तधावनकेशमीशानहताया^{१७} अनुस्तर-
ण्या वा कोशमुलूखलदरणे विशिले^{१८} निखनति^{१९} । १५ ।

^१ K आयेष्टनेन — ^२ D (schol) अच षड्यमध्यमाया (I for खाड्या?)
वधन सपाता स्यु. — ^३ D (schol) वध्नाति — ^४ D (schol.) आकृष्टः मातृकैति
प्रसिद्धाभिधानस्तस्मिन् शयनपाद वध्नाति । चकारात् — ^५ D (schol)
आकर्ष लोहकारण । अगाराकर्षणार्थः । कुट्टका तेन तिलान् जुहोति —
^६ K Bu D (text) तिला, the rest तिलान् — ^७ vi 89 1 — ^८ K
Ch L P B; धारयन्ति, Bu D (text) as above; D (schol) या निरोद्धम्
(Cod या निरोद्धम्) इहति तस्या. केशान् धारयति — ^९ vi 129 1;
129 1, vi 28 1 — ^{१०} Ch E P D (text and schol) *मोपधिव* —
^{११} K *सून, Ch *सून — ^{१२} D (schol.) स्रजात् । शुक्लप्रसून । मूलं
दर्भेण परिवेष्ट्य शिरस्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति । मूलग्रहणे हि वंघनं स्यात् ।
अथ ओपधोवत । सुवर्चला प्रसिद्धा चिसध्यासादृशी शुक्लप्रसूनं कर्मा-
तरेण मूलविशेषणत्वात्, cf Kauç 33 13 fg — ^{१३} vi 130 1 —
^{१४} E P K माख*, D (schol) रथजितामिति चीणि (vi 130 132) शय-
नातरत्वात् । माषस्सरानाम (१) उग्रपूर्वेषु अन्वस्मिन् वा अन्य उते (I for
उत्ते?) ये माषा जाता ते माषस्सारास्तां निवपति यस्या निरोधमिहति ।
तस्याः शिरसि — ^{१५} So emended; Ch E P B; Bh D अर्वाच्यावलेख*;
K Bū अर्वाच्या अवले*, D (schol) अपलेखनी कथिता (Kauç. 35 2-)
अर्वाच्या अधमुडा (१) शरफालीस्ताः प्रतिदिशमभिमुखाया चिपति —
^{१६} i 14 1 — ^{१७} Ch E B; D (text) निप्रमद — ^{१८} Ch शिले,
cf 98 17. — ^{१९} D (schol) विद्वेषणार्थत्वात् । क्रमभेदः । तस्या
माला शकुनि.प्रमन्दः (I for शकुर्निःप्र?) ओढायवर्गाज्जैदुक (I) । तस्या

मालामुपमथ्यान्वाह^१ । १६ । वीणि केशमण्डलानि कृ-
ण्णमूत्रेण विग्रथ्य^२ विशिले^३ ऽश्मोत्तराणि^४ व्यत्यासम्^५ । १७ ।
अथास्यै भगमुत्खनति

यं ते भगं निचखुस्तिशिले यं चतुःशिले ।

इदं तमुत्खनान्मि^६ प्रजया च धनेन चेति ॥ १८ ।

इमां खनामीति^७ बाणापर्णी^८ लोहिताजाया द्रप्सेन सं-
नीय शयनमनु परिकिरति^९ । १९ । अभि ते ऽधामित्यध-
स्तात्पलाशमुपचृतति^{१०} । २० । उप ते ऽधामित्युपर्युपास्य-
ति^{११} । २१ । काम विनेयमाणो ऽपाघेनासंख्याताः शर्कराः
परिकिरन्व्रजति^{१२} । २२ । समृद्धञ्जपति^{१३} । २३ । असमृद्धन्^{१४} । २४ ।

दत्तधारवन् तस्या एव च केशा । ज्वरहताया गो उलूखलदरणे
तिस्रः शिला निहत्य तत्र कोशं निहन्यात् । अत उलूखलं निहन्यात् । दरणं
उलूखले गते । विद्वेषणलिगात् —

^१ D (schol) तस्या एव पुष्पस्रजं विमथ्य (? Cod विमथ्य^२) अन्वाह ता
मेव स्त्रिय — ^२ E P B₁ B₂ K D (text) मृथ्य — ^३ Ch शिले, cf
ss 15, D (text and schol) विशिले, B₁ विशिलो — ^४ P श्लोत्त-
राणि, B₁ इमान्तराणि — ^५ D (schol) तस्या पुत्रकेशान् कृण्णमू-
त्रेण बध्ना विशिले (?) गते निहत्य । केशमण्डलमन्येत्येवमश्मोत्तराणि (?)
भवति । व्यत्यासवचनमधस्त्रयाणामपि (Cod व्यत्यासमाणां) निखनन-
मा भूत् — ^६ So all MSS, is the word to be emended to *खनामसि
or *खनाम्यह? — ^७ in 18 1 — ^८ Ch बाणापर्णी, Ath Sarvaṇi kramani
to in 18, बाणापर्णी — ^९ D (schol) रक्तवर्णाया अत्राद्रप्सेन बाणा-
पर्णी सञ्चुच्य एकोकृत्य बाणापर्णि (?) शरपुत्रेति (Cod *पुत्रेति) प्रसिद्धा ।
तया सप्तन्या शयनमनु परिकिरति — ^{१०} in 18 6, D (schol) पादेन
शयनाधस्तात् बाणापर्ण्यो पत्र बध्नाति — ^{११} in 18 6^b, D 11 ।
पादेनोपरि चिपति — ^{१२} D (schol) काममिकामपनयित्वा (Cod *य,
परपुत्र्य (? Cod *य) या । अप न शोमुचदिति (in 33 1) अनेनापरिग-
णिता शर्करा अभिमचिता (cf Kau, 50 *) । परिकिरन्व्रजति । इह
विधानं स्त्रोकास्य विनियत्वात् । ईर्ष्याविनाशनायत एव पठितानि —
^{१३} MSS समृद्ध, D (schol) तां समर्दयन् जपति, cf Kau, 2 19 —
^{१४} Bu असमृद्धा, K Ch E P B असमृद्धम्, wanting in D —

ईर्ष्याया ध्राजिं जनाद्विजनीनात्त्वाप्रेणाहमिति^१ प्रति-
जापः^२ प्रदानाभिमर्शनानि^३ । २५ । प्रथमेन वक्षणासु^४ म-
न्त्रोक्तम् । २६ । अग्नेरिवेति^५ परशुफारदम्^६ । २७ । अव-
ज्यामिवेति^७ दृष्ट्वाश्मानमादत्ते^८ । २८ । द्वितीययाभिनिद-
धाति^९ । २९ । तृतीययाभिनिष्ठीवति^{१०} । ३० । छायायां
सज्यं^{११} करोति^{१२} । ३१ । अयं दम्^{१३} इत्योपधिवत्^{१४} । ३२ ।
अग्ने जातानिति^{१५} न वीरं जनयेत्प्रान्यानिति^{१६} न विजा-
येतेत्यश्वतरीमूत्रमश्ममण्डलाभ्यां^{१७ १८} संपृष्य^{१९} भक्ते ऽलं-
कारे^{२०} । ३३ । सीमन्तमन्वीक्षते । ३४ । अपि वृश्चेति^{२१}

^१ vi 18 1, vii 45 1, 74 3 — ^२ Ch E प्रतिजाप — ^३ K P Bh प्रजानां, D (schol) यस्यैर्ष्या विनेतुमिच्छति तमभिमूञ्च जपत्यन्यतम जना दिति द्वे (vii 45 1, 2) । प्रदानं यत् किञ्चिदभिमन्त्र्य प्रददाति । अभिम-
र्शनं यस्यैर्ष्या विनेतुमिच्छति तमभिमूञ्च जपति — ^४ D (text) वक्ष्यमणासु,
D (schol) ईर्ष्याया ध्राजिमित्यनेन (vi 18 1) हृदये ऽग्निनिर्वापण । मन्त्रो-
क्तत्वात् । जनाद्विजनीनादित्यूच अध्यातस्य (I for अध्या?) वा हतेर्मोचन
(Cod वादृते?) — ^५ vii 42 2 — ^६ B परशु, D (schol) परशुना तस्मिन् कथित
(I for कथित) फाटं पाययति । प्रमेहणवत् (see Kāuṣ 23 10 11) । मन्त्र-
विनयमिह (Cod मन्त्रविं) विधानं मन्यो स्त्रीनिपयत्वात् — ^७ vi 42 1 —
^८ D (schol) एकया स्त्रिय दृष्ट्वा पापाणमादत्ते — ^९ D (schol) द्वितीयर्चा
(vi 42 2) भर्मा निदधाति — ^{१०} vi 42 3, D (schol) तमेवारमान —
^{११} K सज्य — ^{१२} D (schol) त्वन्निमित्तो (I for यन्नि?) मन्त्रस्तस्य छा-
याया धनुरागोपयति — ^{१३} vi 43 1 — ^{१४} D (schol) दम्भमूल दम्भेण
परिवेष्ट्य केशेषूपचुतति (Kauṣ 33 13, 36 12), । सर्वमन्त्रविनयनालग-
विशेषात् । यथावश इति (vi 43 3^c) सर्वत्रोपपत्ते स्त्रीनिमित्तमोपधि-
नयनं प्रकरणात् । ओपधिवदिति कर्मातिदेशार्थ — ^{१५} vii 34 1 —
^{१६} vii 35 1 — ^{१७} Ch विजायन्तेत्यं, L विजायतेत्यं, D विजायतेत्यं —
^{१८} E Ch (prim man) अश्वमण्डलाभ्या — ^{१९} Ch सपृष्य, B समृष्य,
D (schol) सकर्ष्य, cf Kauṣ 26 22, 33 7. — ^{२०} D (schol) अश्वतरी
खरी तस्या मूत्र अश्ममण्डलाभ्या सकर्ष्यं तद्वक्त्रे कृत्वा तत्तस्यै ददाति । अ-
थवास्या अलकारे, cf Kauṣ 28 9, 10 — ^{२१} vii 90 1, D (schol) तृचेन
प्रसूताया विटमन्वाह —

जायायै जारमन्वाह।३५। क्लीवपदे बाधकं धनुर्वृश्चति^१।३६।
 आशये ऽश्मानं प्रहरति^२। ३७। तृष्टिक इति^३ चाणाप-
 र्णीम्^४। ३८। आ ते दद इति^५ मन्त्रोक्तानि संस्पृशति^६।३९।
 अपि चान्वाहापि चान्वाह^७। ४०। ॥ १२ ॥ ॥ ३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ D (schol) खटपदे (1 for षड^२) कृत्वा छिनत्ति चिट(1) पुमान्भव-
 ति — ^२ D (schol) आशया (1 for आशयो^३) जारस्य सगमनदेश
 (Cod सगमन देश) रुकेतक देश तचाश्मान निक्षिपति — ^३ vii 113 1 —
^४ D(schol) शिरपुषासाशये (1 for शरपुषामाशये) प्रहरति द्वाभ्या —
^५ vii 114 1 — ^६ D (schol) वक्ष्यमाणानि हृदयं मुखमिति सचोक्तानि
 संस्पृशति जारस्य — D (text) has the words अपि चान्वाह but
 once D (schol) स्त्रीकर्माणि समाप्तानि —

॥ श्रीं ॥

अश्वयो यन्तीति^१ क्षीरीदनोत्कुचस्तम्बपाटाविज्ञाना-
नि^{२ ३} । १ । सांयामिकं वेदिविज्ञानम्^४ । २ । वेनस्तदि-
ति^५ पञ्चपर्वेषुकुम्भकमण्डलुस्तम्बकाम्पीलशाखायुगेध्मा-
क्षेषु पाण्योरेकविंशत्यां^६ शर्करास्वीक्षते^७ । ३ । कुम्भमहतेन
परिवेष्ट्याथाय शयने विकृते संपातानतिनयति^८ । ४ । अ-
नतीकाशमवद्याद्यारजोवित्ते कुमार्यो^९ येन हरेतां ततो
नष्टम्^{१०} । ५ । एवं सीरे साक्षे^{११} । ६ । लोष्टानां कुमारीमाह

^१ १ ४ १, D (schol.) पूर्वादि समाप्तानि । सहिताविधिग्रहे अन्या-
दीना प्रतीकाना सहिताविधिश्च्यते । अश्वयो यन्तीति अस्य सूक्तस्य तत्त्व-
ज्ञानफलं कर्मोच्यते । कस्य सशये पाणनागेशेगमनाभ्यामभ्यस्य (?) सद्
सद्योगाद्ध्याधितस्य जीवमरणाभ्या प्रजनने स्त्रीप्रयोगात् । एवमन्यथापि
यद्येतदेव भवेत्तत्राय विकारो भवेदिति । सकल्पयेन्न चेततो (Cod
चेततो) न कानि पुनस्तानि . — ^२ D (schol.) उत्कुचस्तम्ब स्तावर-
क्षुरिति, Kāuc. 15 13, 14 — ^३ D (text and schol.) पाटा — ^४ D
(schol.) विज्ञानानि लोके प्रसिद्धानि भवन्ति — ^५ D (schol.) जप जरा-
यत्वावधारण (?) फलं सयामकर्म यदि (!) कृत्वा प्रकृतेन सूक्तेन (१ ४ १)
अभिनयति चितयेद्विशेषः — ^६ ॥ १. १ — ^७ So emended. Ch एकवि-
शत्या, the rest एकविंशत्या, D (schol.) उभयोर्हंसयोरेकविंशतिशर्कराः
कुलेचते । पाण्योरसमासकरण — ^८ K Bū शर्करास्वी — ^९ Ch
अभिनयति, E D (text) आनयति; D (schol.) इत्यतीष्टवेष्टनं नयतीत्य-
भिमवर्णनिवृत्त्यर्थः — ^{१०} D (schol.) कुमार्यो — ^{११} D (schol.)
विज्ञेय । सुपर्णादिः — ^{१२} D (schol.) हस्ते गोभ्या युक्ते एवमेव कुर्यात् ।
अहतेन परिवेष्ट्य कुमार्योरेव (! for कुमार्योरेव?) प्राञ्जनं. —

यमिच्छसि तमादत्स्वेति^१ । ७ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ क-
ल्याणम्^२ । ८ । चतुष्पथाद्बहुचारिणी^३ । ९ । श्मशानान्न-
चिरं जीवति^४ । १० । उदकाञ्जलिं निनयेत्याह^५ । ११ ।
प्राचीनमपष्टिपन्त्यां कल्याणम्^६ । १२ । ॥ १ ॥ ॥ ३७ ॥

जरायुज इति^७ दुर्दिनमायप्रत्युत्तिष्ठति^८ । १ । अन्वृच-
मुदवजैः^९ । २ । अस्यल्मुककिष्कुरुणादाय^{१० ११} । ३ । नयो
ललाटमुन्मृजानः^{१२} । ४ । उत्साद्य बाह्यतो^{१३} ऽङ्गारकपाले
शिशुशर्करा जुहोति । ५ । केराकावादधाति^{१४} । ६ । वर्ष-

^१ D (schol) चतुरो लोष्टान्गृहीत्वा प्रिय ददाति — ^२ D (schol) अ-
नयोलोष्टयोश्च ह्ये अभिलिखिताय सप्त (Cod °सप्त) — ^३ D (schol)
कुमारी बह्वनुरूपान्गकृति — ^४ D (chol) सैव कुमारी श्मशानात्
गृहीत्वा हरति एव पूर्वच — ^५ D (schol) कुमारी 'for °री' गृयात् —
^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि अञ्जलि क्षिपत्यभिप्रेतफलं विज्ञानमहितानि क
माणि कथितानि । तदतरा नैमित्तिकप्रतीकानि तस्मात्तेषां विधे क
ति — ^७ १ १ १ — ^८ L P दुर्दिने प्रायन् D (schol) दुर्दिन
मेघानां विनाशहेतु । तद्विनाशायानच्छन् सक्त अपन् । प्रत्युत्तिष्ठति ग-
च्छतीत्यर्थ । प्रायश्चित्त दुर्दिनाययत्वात् । यदेव क्रमम् किं कुत उच्यते
प्रायश्चित्तत्वात् — ^९ K उदवजैर् E °वजैर् Bu वजैर् cf Ka c 47
31 49 13, D (schol) प्रत्युत्तिष्ठति प्रहरणमत्रा (^{१०} Cod °णामात्र' x 5
15, 42, 50 cf Darila to Kaic 47 31) चैतदुदवजसस्कारस्य चिरका
लनिष्पत्तिसूतस्य विनाश स्यात् — ^{११} D (text) उल्मुक — ^{१२} L P
B Bb किं कुरुन् E Ch विष्कुरुन् D (schol) to the entire sutra
प्रत्युत्तिष्ठतीति वाक्यशेष । किं कुरुन् मुखीको (?) चीर । तानादाय
प्रत्युत्तिष्ठति दुर्दिनं किष्कुरुणा समाप्तो विकल्पार्थः । नप दुर्दिनं प्रत्यु-
त्तिष्ठतीति शेषः । साकाशत्वात् — ^{१३} D (schol) नप दुर्दिनं प्रत्युत्तिष्ठ-
तीति शेषः । ललाटं तन्मर्दयन् — ^{१४} D (schol) गृहपटलमपनीय
गृहाद्बहिरवस्थितो (Cod यहातवहिरवस्थितो) ऽङ्गारपूणे कपाले शिशु-
चाणि जुहोति । शर्करा वा — ^{१५} E D (text) करोराकाव्, Ch क-
राकाव्, B करोराकाव् D (schol) केरापण्येति या सुराष्ट्रे पुवरीकेति
(for पुडरीकेति?) मालवेषु उच्चाय (for उत्साय) केराकावादधाति (!)

परीतः प्रतिलोमकर्षितस्त्रिः^१ परिक्रम्य खदायामर्कं^२ क्षिप्रं
 सवपति^३ । ७ । नमस्ते अस्तु यस्ते पृथुं^४ स्तनयित्पुरित्य-
 शनियुक्तमपादाय^५ । ८ । प्रथमस्य^६ सोमदर्भकेशानीकुष्ठ-
 लाक्षामञ्जिष्ठीवदरहरिद्र^७ भूर्जेशकलेन^८ परिवेष्ट्य म-
 न्यशिरस्युर्वरामध्ये निखनति^९ । ९ । दधि नवेनाश्राप्य
 सहरणात्^{१०} । १० । आशापालीय तृतीयावर्ज^{११} दृहणा-

अंगारकपालेन घोभयतच विकृष्टदेशत्वात्, cf Darila fol 35* l 6, (to kāu, 7 4) रेराकीवाद्धाति cf also अर्क in the next sūtra —

^१ K P Bu त्रिप्यं, Ch तृप्यं — ^२ E अर्के — ^३ Ch F सविश्र
 ति — ^४ D (schol) to the entire sūtra एव पूर्वच अर्कं क्षिप्रं सवपति ।
 वपिष्ठातिपीडितो वर्षपरीत उभयोर्वक्ष्यमाणे (Cod °चमाणं) प्राय
 श्चित्तं चि परिक्रम्य खदायामर्कं (Cod °र्थं) क्षिप्रं सवपति । गर्तं
 स्वभावजं चि सवच गत्वा खदायामर्कं समुत्पन्नं (Ifor समुत्प०?)
 प्रकृतेन सूक्तेन पिंडीकृतं क्षिपति — ^५, 13 1 v 1 11 1 —

^६ So Ch E K Bu Bi Bi P D (text) अशनि युक्तम् D (schol) to
 the entire sūtra, चिपरिक्रम्य खदायामशनि(?) युक्तं क्षिप्रं सवपतीति
 शेष । साकाचत्वात् । सन्निधि स्यात् । अशनि (?) द्विमशकरापले
 नाशनिविनाशिते (?) तदशनियुक्तं न शीघ्रं खदायां सूक्तान्ते क्षिपति ।
 अशनिविष्कटुकारमवर्षाणि (?) । अशिन्यपग्रमफललिङ्गात् — ^७ D
 (schol) प्रथमस्य सूक्तस्य : 13 — ^८ Bh केशानी D (schol) केशानी
 प्रसारिणीति उच्यते । उपकिञ्चिपु प्राकारे (f r उपखिञ्चिपु or उपकीर्णेषु
 प्राकारेषु?) प्रायेण जायते — ^९ All MSS except Ch D (text)

°कृष्टं — ^{१०} K P Bu Bi Bh भृजं Ch भजं — ^{११} D (schol)
 भूर्जोवयवेन सर्वाणि वेष्टयित्वा अर्धं शिरं किद्र कुत्वाभिमध्य सस्यमध्ये
 निखनति । अशनिरचा — ^{१२} D (schol) दधि च नव धान्य न (f for
 च) भक्षयेद्यावत्त धान्यं गृहमानीत — ^{१३} Ch तृतीयया D (schol)
 आशानामाशापालेभ्य (i 31 1) इत्यस्य दृहणान्युक्तानि (? Cod इत्यस्यैद्र
 दृणि उलानि) कर्माणि बद्धवचनानुपपत्ति । श्योतिरायतनस्य भीमसव
 धात् (Cod भीमं) । उभयान्सपातवत इति द्वितीयतृतीयमेकतो इत्य
 ग्रमन भीम जपतीति भीमस्य द्वितीयसवधादाशापालीयस्य च विशेषेण
 जपमात्रेण तृतीयामृच मुक्ता (i 31 3) अत एव भीमेन सह एव (cf
 sūtras 12 16)

नि । ११ । भौमस्य दृतिकर्माणि^१ । १२ । पुरोडाशानश्मो-
त्तरानन्तःसक्तिषु^२ निदधाति । १३ । उभयान्संपात-
वतः^३ । १४ । सभाभागधानेषु^४ च । १५ । असंतापे ज्यो-
तिरायतनस्यैकतोऽन्यं शयानो^५ भौमं जपति । १६ । इयं
वीरुदिति^६ मदुघं^७ खादन्नपराजितात्परिषदमाव्रजति । १७ ।
नेछुचुरिति^८ पाटामूलं प्रतिप्राशितम्^९ । १८ । षण्वाह^{१०} । १९ ।
वधाति^{११} । २० । मालां सप्तपलाशीं धारयति^{१२} । २१ ।
ये भक्षयन्त इति^{१३} परिषद्येकभक्तमन्वीक्षमाणो भुङ्क्ते^{१४} । २२ ।

^१ K Bu दृतिः, E D (text) दृतिः, Ch द्रतिः, is the word to be emended to दृढकर्माणि? D (schol) सत्यं बृहदित्यस्य (xu 1 1) यौ- ('for भौम ?) फलानि कर्माणि । उभयोः सूक्तयोः कर्माण्युच्यते — ^२ D (schol) पुरोडाशाश्चत्वारः । अभिमन्युः न संपाता शब्दान्तरत्वात् । गृहस्थाभ्यन्तरकोषेषु (Cod गृहास्थाभ्यः) निहति । एकैकस्य पुरोडाशस्य पापायमुपरि कृत्वा — ^३ D (schol) पुरोडाशानश्मनश्च संपातवत् करोति, निखनन एववत् — ^४ D (schol) पूर्वकर्माणि (for कर्मणी) भवतः समाजमेलकेष्वान भागधानं महाधनगृहमिति सक्तिष्विति देशनियमचकारेण सर्वातिदेशात् — ^५ K शयोः D (schol) to the entire sutra एकाधिरायतनस्य असंपातयुक्ते ('for असंपातः) देशे श्मानधोमुखः (for शयान अधोः^२) भौमः (xu 1) जपति । एकेन पार्श्वेन पर्यावृतेत आशापातीय (i 31) तु शयानो (Cod शयानो) जपति नियमस्तु भौमस्यैव — ^६ i 31 1 — ^७ E Bu (prim man) मदुघं k मदुख (खादन्), D (schol) जनसमूहं ज्येष्ठोमधुकः ('भक्षयन् आव्रजने मव । प्रत्यर्थजपदोषश्मनः प्रायश्चित्त — ^८ ii 27 1 — ^९ D (schol) पाटामूलं खादन्नपराजितात्प्रतिप्राशितमाव्रजति लिगात् — ^{१०} D (schol) प्रतिवादिनमन्वाह — ^{११} D (schol) यदि मूलसप्रत्ययः अन्वाहिति मध्ये किं पठितं । अथ वचनान्यवधान्यकर्मत्वात् (' — ^{१२} So Bh D (text) the remaining MSS of the text धारयति D (schol) पाठास्तत्र (') पर्णा () विभर्ति सर्वस्य धारणस्य बाह्यी वधनमवलगात् (cf ii 27 3) । न संपाता शब्दांतरत्वात् । दूष्या दूषिरसीत्यस्यामुक्तास्य (') विधान (cf ii 11 1, Kauç. 39 1 fig) । खादन्नपराजितात्परिषदं नाव्रजति । तस्योपजीवनार्थं स्वक्तमेह्येतत् ('for भक्तः) । सर्वं पुनरुच्यते — ^{१३} ii 30 1 — ^{१४} D (schol) एकेनैव भुञ्जत इति । नैकभक्तं परिषद्येकभोजने परिषत्तुल्या समवायमात्रलोकोपचारादि तामेव परिषदं यासादनंतरमौक्षमाणा कल्पातरे यचितद्वद्वना मध्ये एको भुक्त इति अवशिष्टत्वत्वात् —

ब्रह्म जज्ञानमित्यध्यायानुपाकरिष्यन्नभिव्याहारयति^१ । २३ ।
 प्राशमाख्यास्यन्^२ । २४ । ब्रह्मोद्यं वदिष्यन्^३ । २५ । म-
 माग्ने वर्च^४ इति विभुश्चमाणः^५ प्रमत्तरज्जुं^६ वभाति । २६ ।
 सभा च मेति^७ भक्षयति^८ । २७ । स्थूणे गृह्णात्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यद्वदामीति^{१०} मन्त्रोक्तम् । २९ । अहमसीत्यपराजितात्य-
 रिपदमाव्रजति^{११ १२} । ३० । ॥ २ ॥ ॥ ३८ ॥

दृष्ट्या दृषिरसीति^{१३} स्नात्तं वभाति^{१४} । १ । पुरस्तादग्नेः
 पिशङ्ग^{१५} गां कारयति^{१६} । २ । पश्चादग्नेर्लोहिताजम्^{१७} । ३ ।

^१ iv 1 1, D (schol) उपाकर्मसु शिष्यानभिव्याहारयति सूक्त । कल-
 हपरिहासदोषनाशात् (C d °परिहार°) प्रायश्चित्तत्वं — ^२ D (schol)
 प्रतिप्रश्न कर्षयिष्यन् सूक्तमभिव्याहारयति । प्रतिवादिनो जपनाशा-
 द्वायश्चित्तत्वं (C d जपनाशाप्राय°) — ^३ D (schol) वाक्यविचार
 कर्षयिष्यन् मत्वर्चिभा सह प्रतिवादिनो जपनाशात् प्रायश्चित्तत्वं —
^४ v ३ 1 — ^५ K P Bb Bi Ch L विभुचमाण, cf Kāuṣ 23 9 — ^६ D (text)
 प्रमत्त°, D (schol) प्रमत्तरज्जु । चाचकाणा (for चाक्रिकाणाः) अवल-
 चनराज्ञ (for °रज्जु ?) तामभिमच्य विभाग करिष्यमिता बध्नीयाज्ञ स-
 पाता शब्दान्तरत्वात् । मानावत् कलहनाशदोषापगमात् — ^७ vi 12 1 —
^८ D (schol) घीरादन सभा प्रविशन् — ^९ D (schol) सभास्थये
 सूक्तान्ते — ^{१०} xii 1 58, cf Kāuṣ 24 14. — ^{११} xii 1 54 —
^{१२} Ch L °प्रोति (instead of °व्रजति), D (schol) यवतचस्त्रा (!) परिपदमा
 गच्छति — ^{१३} ii 11 1 — ^{१४} D (schol) अप्रतिहार्या (?) कृत्वा.. प्रत्या-
 हरणमुच्यते । एककर्मा (for °मंशा ?) कादिका समाप्त (!) शान्युदकान्ते
 जपन । आश्रयभागान्ते शान्युदक । तत्र शान्युदकक्रियादर्शनात् । पूर्वाह्णे
 कर्मसूत उत्तरतवादनतरम् (Cod °मे) कृत्वादे. प्रतिहरणात् । अथैवा-
 त्तरवार्थत्वात् । अत कृत्योत्तरतव (Cod °त्तरव) निशाप्रतिपानन । स-
 त्त्यधिकार । सत्त्यमणि सत्त्यस्त्रिलक (cf Kāuṣ 8 15) । कृत्याश्रमनार्थ —
^{१५} Ch L पिशङ्ग° — ^{१६} D (schol) मण्डपे (Cod °ये) पूर्वस्निग्देशे
 कृष्णपिङ्गलवर्णं गा वृषभ कारयति । अन्येन मारयति — ^{१७} D (schol)
 रक्तवर्णं षाग पश्चिमदेशे (Cod. °श) कारयति. —

यूपपिशितार्थम्^१ । ४ । मन्त्रोक्ताः^२ । ५ । वाशाकाम्योल-
सितीवारसदंपुष्पा^३ अवधाय^४ । ६ । दूष्या दूषिरसि ये
पुरस्तादीशानां त्वा समं ज्योतिरुतो अस्य बन्धुकृत्सुपर्णस्त्वा
यां ते चक्रुरयं प्रतिसरो यां कल्पयन्तीति^५ महाशान्ति-
मावपते^६ । ७ । निश्चयमुच्योष्णीघयतः^७ ^{१०} प्रोक्षन्वज-
ति^८ । ८ । यतायै यतायै^९ शान्तायै शान्तिवायै भद्रायै
भद्रावति स्योनायै शग्मायै^{१३} शिवायै सुमङ्गलि प्रजाव-
ति सूसीमे^{१४} ऽहं वामाभूरिति^{१५} । ९ । अभावादपविध्य-

^१ D (schol) यूपार्थं ना पिशितार्थं । अजघेपो (1 for *युपो?) रसका ।
पिशितानि मासानि । न चानयोर्वशाधर्मात्पुपिशितार्थत्वात् (!) — ^२ D
(schol) या मन्त्रे उक्ता । औषधय कास्ता आह । दम्भोपमार्ग (cf Kauç
४. 16) सह पाठा (!) आमयोवायस्य भवति — ^३ D (schol) वाशा आ
टक्ष्यन्, cf Kauç ४. 16 — ^४ K Bh Ch (sec man) शिती°, Bu शिति°,
D (text) सिता°, D (schol) सितीवार अपामार्गं सद्गुणो महान् —
^५ The reading सद्गुण्य अवधाय ~ conjectural, E Bū Bī Ch D (text)
सद्गुण्यमव°, K P Bh *पुष्पन्° D (schol) सद्गुण्य त्रिसध्या (cf Kauç
2. 7) — ^६ D (schol) मन्त्रोक्तादीना क्रमोत्तरमवधानमावायन सयो
गात् — ^७ ॥ 11 1, 14 40 1, 17 1, 18 1 19 1 & 14 1 31, 1
viii ३ 1, x 1 1, to this list corresponds the second gura of the
gāṇamālā (Ath Parç 34 2), दूष्या दूषिरसीशाना त्वा सम ज्योति
रुतो अस्य बन्धुकृये पुरस्तात्सुपर्णस्त्वा यां ते चक्रु प्रतोचोनफलो यद्गुण्य
तमय प्रतिसरो या कल्पयन्तीति कृत्याप्रतिहरणानि॥ इति कृत्यागण ॥२॥
The pratikas are ॥ 11 1, 14 1, 18 1, 19 1, 40 1, & 14 1
31 1; vii 65 1, 2, viii 5 1, x 1 1 — ^८ D (schol) महाशान्ति कथि
ताः (I see Kauç १. 6, note) एतानि प्रतोकानि आवपतो महाशान्ति)
चेति च लोपार्थगति(?) — ^९ K Bū उपमुच्य, so also Darila to Kauç
46 ४, Bī उपमुच्य, D (schol) रात्राववमुच्योपानहौ इति पृथिव्या घोरा-
शामत (Cod घोराशामत) भवति । अत्र सर्वा कृत्या न्यासश्चात्र परिकरणे
विहित तथा उपयोगार्थ — ^{१०} D (schol.) उष्णीष शिरोवेष्टन । तस्यास्ति
कर्तुं अयत (!) — ^{११} D (text) प्रोक्षन् — ^{१२} K Bū Bh D (text)
पतायै (bis) — ^{१३} Bū श्वमायै — ^{१४} MSS सुशीमे, cf Kauç. 94 14 and
76 23 — ^{१५} D (schol) यतायै पतायै (!) शान्तायै इत्यादय इति क-
रणपर्यन्त(!), cf Kauç. 46. 7, note. —

ति^१ । १० । कृत्ययामिचचक्षुषा समीक्षन्कृतव्यधनीत्यव-
लिप्तं^२ कृत्यया^३ विध्यति^४ । ११ । उक्तावलेखनीम्^५ । १२ ।
दूष्या दूषिरसीति^६ द्रव्या त्रिः सारूपवत्सेनापोदकेन म-
थितेन गुल्फान्परिषिञ्चति^७ । १३ । शकलेनावसिच्य यू-
पपिशितान्याशयति^८ । १४ । यष्टिभिश्चर्म पिनह्य प्रैषकृ-
त्परिक्रम्य बन्धान्मुञ्चति संदंशेन^९ । १५ । अन्यत्पार्श्वी^{१०} सं-
वेशयति^{११} । १६ । शकलेनोक्तम्^{१२} । १७ । अभ्यक्तेति^{१३} न-
वनीतेन मन्त्रोक्तम् । १८ । दभेरज्ज्वा संनह्योत्तिष्ठैवेत्युत्था-

^१ D (text) अभावेपदविध्यति, D (schol) कृत्याभावे सस्काराणाम-
पक्षेप कृत्याकलशशिव्यावभावे (?) कल्पोक्तानामभिह चोक्तानामभावे स-
स्कारा वक्ष्यमाणा (?) — ^२ v. 14 9 — So all MSS Is the word to

उत्तरत्र दर्शनात् । शतं सभार कृत्ययामिचचक्षुषा समीचन् भूमिस्थितया
(^१ Cod भूव^०) यदि पुनरालिप्ता (Cod ०रलिप्ता) भावः सच (?) — ^२ D (text)
लेखनी, D (schol) अलिप्तभावे (?) कथिता (cf Kauç 35 28) प्रकृति (?)
कृत्यया — ^३ u 11 1 — ^४ D (schol) ज्ञेयका विधिकर्मत्वात् ।
कर्मत्वं तिलद्रव्या सारूपवत्सेनानुदकेन तत्र क्रमेण त्रिः परिषिञ्चति । कृ-
त्यागुल्फान् बहुवचन । प्रतिपाद गुल्फद्विवचनात् — ^५ D (schol)
मुक्तेन शकलेन त्रिः शाल्युदकेन कृत्यावसिच्य (?) यूप पिशितानि चाशयति
मुखे प्रक्षेपार्थमाशयतिवचन यूपपिशिताश (?) न सपाता दूष्या दूषिरसीति
(u 11 1) मुक्तेनास्य प्रकरणात् । अग्रातिष्ठ प्रयोगात् — ^६ E joins this word
to the next sūtra, D (schol) परिक्रम्य बध्नेन गत्वा आयसेन सदंशेन
(Cod सदनेन) कृत्याया बन्धान्मुञ्चति प्रैषकृत् हस्तेन — ^{१०} Ch ०पार्श्वी,
E K Bū ०पार्श्वी — ^{११} K Bū Bū P संवेशयति, D (schol) तस्मिन्चर्मणि
कृत्यामधोमुखी (Cod ०खी) संवेशयति । प्रैषकृत्. — ^{१२} D (schol) शक-
लेनावसिच्य यूपपिशितान्याशयतीत्येतदुक्त (cf su. 14) उक्तानी कृत्याव-
सेकस्य ततो दृष्टत्वात् । उक्तवचनस्यैवमर्थत्वात् । शयनसयोगाच्च —
^{१३} x 1 20, D (schol) अभ्यक्तेति मन्त्रे यदुक्त । तच्च नवनीतेन मन्त्रो-
क्तस्यानवनीतशकलेन (?) गृहीत्वाजनाभ्यजने कृत्याया कुर्वति. —

पयति^१ । १९ । सव्येन दीपं दक्षिणेनोदकालावादाय^२
वाग्यताः । २० । प्रैषकृदयतः^३ । २१ । अनावृतम्^४ । २२ ।
अगोप्पदम्^५ । २३ । अनुदकखातम्^६ । २४ । दक्षिणा-
प्रवणे^७ वा स्वयंदीर्घे^८ वा स्वकृते वेरिणे^९ ऽन्याशायां^{१०} वा
निदधाति । २५ । अलावुना दीपमवसिच्य यथा सूर्ये इ-
त्यावृत्याव्रजति^{११} । २६ । तिष्ठंस्तिष्ठन्ती^{१२} महाशान्तिमुच्चैर-
भिनिगदति । २७ । मर्माणि^{१३} संप्रोक्षन्ते^{१४} । २८ । कृष्ण-
सीरेण कर्षति । २९ । अधि सीरेभ्यो दशदक्षिणा^{१५} । ३० । अभि-
चारदेशा मन्त्रेषु विज्ञायन्ते तानि मर्माणि^{१६} । ३१ ॥ ३ ॥ ३९ ॥

^१ D (schol) अधोमुखीमेव दर्भरज्जा बध्नाति । निचला (१) कृतोत्ति-
ष्ठेत्वं द्वेन (x. 1 20^c) प्रैषकृदुत्थापयति । कर्ता प्रैषकृत् — ^२ P आ-
लाप्य*, D (schol) कर्ता . उदकपर्णामलावु (१) आदाय उत्थापयति ।
कर्तृकारयितृप्रैषकृतस्तेषां — ^३ D (schol) व्रजतीति वाक्यशेष —
^४ D (schol) वृत्तिविसर्जित (१) । तत्र देशे गच्छेयु cf Kauç 18 11 16 —
^५ D (schol) यच्च गोप्पद न स्यात् — ^६ D (schol) पशुनोदकेन
खात एतेषां विशेषाणां समुच्चय — ^७ D (schol) दक्षिणा यच्च आप-
पतिता आगच्छति — ^८ D (schol) न केन चिच्च खातश्च पूर्वोत्तर-
विकल्पार्थ — ^९ K P B¹ B² B³ E D (text) वीरिणे, D (schol) उत्तर (‘for
उत्तर’) इत्यर्थ — ^{१०} E D (text) अन्यशालाया D (schol) शुकृच्चै (‘for
शुकृच्चै’) न च निचला इति — ^{११} D (schol) तिष्ठंस्तिष्ठन्ती इति प्रत्ययविकल्पार्थ —
... तिष्ठंस्तिष्ठन्ती
... तिष्ठंस्तिष्ठन्ती

D (schol) तिष्ठंस्तिष्ठन्ती तिष्ठतो देवामपहृतानां तिष्ठतश्च शान्तियुक्तानि (Cod
शान्तियुक्तानि) महाशान्तिरिति कथिता (Cod कथिता) तेषामभिमुखामुच्चै-
रभिनिगदन्मेकैक्युत्था (१) पठति, cf Kauç. 9 6 note, 43 5, 44 6 — ^{१३} P B¹
मर्माणि त इति (x. 11 1^c 1) — ^{१४} Ch E संप्रोक्षन्ते the entire
sutra is wanting in D — ^{१५} D (schol) हलगोभ्य दश गावो ऽधिका
दक्षिणा देयाः अधिग्रहणमधिकारणनिवृत्ति । दक्षिणावचन कर्तृसमत्व-
वार्थ — ^{१६} D (schol) संप्रोक्षन्ते इत्युक्त (su 28) तानि कान्युच्यते ।
ये देशा मन्त्रेषु श्रूयन्ते । चकुरित्येषु (x. 31. 1^c, 2^c, 3^c, 4^c, 6^c, 7^c 8, 9, cf
the hymn in the कृत्यागण्य above su. 77) तानि मर्माणि (Cod कर्माणि) दे-
शवचनात् । आमपावादीनि त्वन्युच्यन्ते (१) । देश- (Cod. दश) वचना-

यददः संप्रयतीरिति^१ येनेहेन्द्रदी प्रतिपद्येतेति^२ प्रसिञ्च-
 न्वजति । १ । काशदिविधुवकवेतसान्निमिनोति^{३ ४ ५} । २ ।
 इदं व आप इति^६ हिरण्यमधिदधाति । ३ । अयं वत्स^७
 इतीषीकाञ्जिमण्डुकं नीललोहिताभ्यां सकक्षं वद्धा^८ । ४ ।
 इहेत्थमित्यवकया^{९ १०} प्रह्लादयति । ५ । यचेदमिति^{११} नि-
 नयति^{१२} । ६ । मारुतं क्षीरैदनं मारुतशृतं मारुतैः परिस्तीर्य
 मारुतेन सुवेण मारुतेनाज्येन^{१३} वरुणाय चिर्जुहोति । ७ । उ-
 क्तमुपमन्यनम्^{१४} । ८ । दधिमन्यं बलिं^{१५} हत्वा^{१६} सप्रोक्षणीभ्यां

दुपचार्यते । आमपाचमित्रधान्यमासकृतवाक्यवनञ्जकुरीरिणो काश)फाद्व-
 यकया (?) गर्दभमूलवानराविर्यो गार्हपत्याहवनीया (Icf the words
 corresponding to this corrupt passage in v 31 1 4) —

^१ m 13 1 — ^२ K P Bh प्रतिपद्येति, L प्रतोपद्यते, D (schol)
 येन भूमिदेशेन (Cod °देशे) नदी नद्येदिति देशनिर्देशार्थं । त देश
 भूयसोदकेन प्रकर्षेण सिञ्चन्व्रजेत् । कर्ता प्रायश्चित्त नगरयामात्यपहा-
 रदोषशमनात् । तत्र च खननमर्थोदुपश्वनमर्थत् । उपश्वे त देशे निख
 (°) सवध्नातीति मूक्तेनाभिमन्त्रण सर्वाण्यभिमन्त्र्याणीति (Kauç 7, 16) वच-
 नात् । सर्वमूक्तमुत्तरेया ग्रहणात् — ^३ Bu काष्टा°, D (schol) काश
 प्रसिद्ध — ^४ D (text) °दिविधुक° — ^५ K Bu Bh °वेतसा, D (schol)
 to the entire sūtra निमातुमुद्ग्रथणार्थं यच्चैव सूक्तं सर्वं पूर्ववत् । प्रसिद्धा न
 निर्देशात् — ^६ m 13 7^a, D (schol) पादेन सुवर्ण (Cod सुपर्ण) न-
 दीमुखोपरि स्थापयति — ^७ m 13 7^b — ^८ D (schol) अधिद-
 धातीति शेषः । प्रकरणात् । अनेन पादेन इषीकेव रेखा यस्य स इषी-
 काञ्ज नीलेन सूत्रेण लोहितेन च सह कचाभ्या बद्ध्वा कचा प्रसिद्धा ।
 हिरण्यस्योपरि दधाति, cf Kauç 32 17, 48 39 — ^९ m 13 7^c —
^{१०} D (schol) अवका शेषवाल (I for शेवाल cf शेफालि, शेफालिका,
 शेवाल and Açv Gr iv 4 8) । तेन मण्डुक प्रह्लादयति — ^{११} m
 13 7^d — ^{१२} D (schol) उदक — ^{१३} D (schol) येनेहेन्द्रदी प्रति-
 पद्येत तन्मत्र कृत्वा मारुतामिधगा (?) इति मारुतत्व कृष्णा यागा गो
 (Cod गौ) कृष्णवत्साया पयसि शृतं वैतसि (Cod °से!) काष्ठैस्तदाज्येन —
^{१४} E D (text) उपमन्य D (schol) वैतसे (Cod वैतसेन) चमस उपमन्यन
 (Icf Kauç 27 10) ते च उपमन्यान्वयववातरत्वात् (I for उपमन्यान्व°) ।
 उपमन्यक्रियामावा हिमद्रव्य (?) ओषधिमन्यन — ^{१५} BūBūBh बली —
^{१६} E P ऊत्वा, D (text) दत्त्वा, D (schol) दधिमन्यन एव बलि (I)

पस्थ^१ आधाय पिवति^२ । १५ । मयूखे^३ मुसले वासीनो
यथासित^४ इत्येकार्कसूत्रमार्कं वध्नाति^५ । १६ । यावदङ्गी-
नमित्यसितस्कन्धमसितबालेन^६ । १७ । आ^७ वृषायस्वेत्यु-
भयमप्येति^{८ ९} । १८ । ॥ ४ ॥ ॥ ४० ॥

समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{१०} वर्षकामो द्वादशरात्रमनुष्नु-
ष्येत^{११} । १ । सर्वव्रत^{१२} उपश्राम्यति । २ । महतो यजते

खनन कल्पनायसेनापि मथनकारः पाने सूक्तमधिकारस्येति वचनात् ।
खननमाचनवृत्ति (Cod खनन^०) शेषमाचाना न (? Cod झ) कालकर्म
त्वात् । प्रायश्चित्त शेषमत्र सचयदीपनाशनत्वात् —

^१ E B₁ फाटावधिज्यमुपस्थ, Bu फाटाववधिज्यमु^०, P फाटावधिज्या-
पस्थ — ^२ D (schol) corruptly, तत्फाटाश्च फाट च फाटी पुमा स्त्रि
येति (Pan 1 2 6) एकशेष । उच्छ्राम्पापरिव्याधा इति द्वद्व । परव
ज्ञिग द्वद्वतत्पर्ययोरिति (Pan 11 4 26) पुञ्जिगवदिह (Cod °दिह^१)
फाट चूर्ण इति केचित् चकारात् — ^३ k Bu Ch E B₁ मयूखे, P Bb
मयूखे, D (schol) कोनके चोपविष्टो मुशले चोपविष्ट इति — ^४ vi
72 1 — ^५ D (schol) यामे नगरे वा एक एकवार्क (?) । तस्या
वरुणसूत्रेण तद्विकारमर्कं वध्नाति । शेषस्य (Cod शपस्य) वृद्धि । मच-
सिगात् । नस्याश्च सखाययत्वात् (for पु^०?), cf D (schol) to su. 18,
एकार्कमणि etc — ^६ vi 72 3 D (schol) अनया हस्तिन कुक्ष
तस्यैव हस्तिन बालेन वध्नाति । सर्पासित (Cod सर्पा^०) इति केचित् —
^७ vi 101 1 — ^८ Ch °येति B₁ °प्रेति, E °भयेष्यसि — ^९ D
(schol) एकार्कमणि (?) स्कधमणिर्धतदुभयमप्यस्य भवति — ^{१०} 11.
15 1, vii 18 1, cf kauç 26 24, note — ^{११} E °शुष्येत्, Ch D (text)
°शुष्येत्, D (schol) यो वर्ष कामयेत्स द्वादशरात्रानि अनुशुष्येत् । अह
प्रातः अह सायमित्येव पश्चात् शुष्येत् अन्यथोपपत्तेः (!) । ननु च कृच्छ्रग्रह-
णमेककार्यं लघुत्वात् । न पराकादिप्रसगात् — ^{१२} All MSS except
D सर्वव्रत D (text) सर्वत, D (schol) सर्वेभ्य निवृत्ति सर्वत प्रधा-
नकाले ऽपि उपप्रयोगात् । श्राम्यति । अम()तपसीति (Dhatupatha
26 95) शब्दविधिसूत्रे सर्वत्र इत्यर्थः । प्राप्तनिवृत्ति सर्वत्र तत्रोपप्र-
सगात् । उपश्राम्यतीति च । श्रद्धा ता उपपद्यते । इह काम्यविधि ।
कर्माद्वर्षणनिवृत्त्यर्थत्वात् (!) । तस्माद्वर्षाकाल एवास्य प्रयोग, cf. kauç
48 20 —

यथा वरुणं जुहोति^१ । ३ । ओषधीः संपातवतीः प्रवेश्या-
 भिन्युञ्जति^२ । ४ । विप्रावयेत्^३ । ५ । अशिरएटकशिरःके-
 शजरदुपानहो^४ । ६ । वशाये प्रवध्य योधयति । ६ । उदपात्रेण
 संपातवता^५ संप्रोक्ष्यामपात्रं^६ चिपादे^७ ऽग्मानमवधायाप्सु
 निदधाति । ७ । अयं ते योनिरा नो भर धीती^८ वेत्यर्धमु-
 त्थास्यन्नुपदधीत^९ । ८ । जपति^{१०} । ९ । पूर्वास्वपादासु
 गर्तं खनति^{११} । १० । उत्तरासु संचिनोति^{१२} । ११ । आदेवनं

^१ D (text) omits जुहोति, D (schol) भरुहो याग कुर्यात् । यथा वरुणमिति कर्तव्यातिदेशः । यथासुख्य (for सुख्य^२) विरभ्याम पच-
 मां प्रथमा हीमा (Cod हीमा) तृतीयं मडिभरेव समुत्पतित्वत्वेन (17
 10 1) मारुत वीरोदनमित्येवमाज्यातिदेशः । दर्भमुष्टि (1) परिभो
 जनोया यथाप्रकृति दर्भाणां यव () परिस्तीयेति वचनात् । जुहोति मा-
 रुतसाज्यमन्यतरेण सूत्रेण, cf Kauç 26 21 20 17 40 7 — ^२ D
 (schol) चित्वाद्या (cf Kauç 8 17) प्रवेश्यत्युदकमध्ये तत्र मुखेन नीची
 रज्जी (1) प्रवेशयति — ^३ Ch विप्रावयेत्, k ०प्रावणत्, I D (text)
 ०प्रावयति, D (schol) उदकान्त एव नाना चिपत्योषधी — ^४ Ch E D
 (text) षट्क (for एटक, cf Pet Lex sub एडक) — ^५ So emended,
 MSS ०हो, D (schol) शुन शिर मेपशिर केशा प्रसिद्धा । जीर्णो-
 पानहो च । वशाये प्रवध्य एतानि वस्त्राणि (for वध्वा^६) आकाशमाह-
 ति — ^६ D (schol) अन्यतरेण सूत्रेण (17 10 or vii 18) संपात
 वत्कृत्वा — ^७ K Ch E B₁ D (text) संप्रोक्षा — ^८ D (text)
 चिपादेनाग्मानम, D (schol) पायाणामामपात्रे प्रक्षिप्य तत्सर्वमप्सु नि-
 दधात् — ^९ in 20 1, 7 1, vi 1 1, the same pratikas make
 up the उत्पापनगण in the ganamala Ath Parç 34 25, which is also
 mentioned in the AV Anukraman 1 3 cf also Kauç 82 31 —
^{१०} D (schol) अर्थार्थमीहमान हविषामन्यतममुपदधीता (1) उपतिष्ठते
 इहार्थत्वा (1) सप्रत्ययात्प्रायश्चित्तत्वं प्रसिद्धं द्विदोषशमनत्वात् — ^{११} D
 (schol) अथवा अन्यतम जपति । अवयो यतीत्यस्यानुक्ताख्य (1 4 1)
 विधानं कस्मात् । अवसेचनस्यार्थोपायने (1 for ०र्थोत्थापने 1) न योगः ।
 क्रममेदात् — ^{१२} D (schol) द्युतशालायां गर्तं खनति — ^{१३} So
 emended, D (text) संचिनोति, B₁ संचिनोति K B₅ Ch सभिनोति,
 PBb सभिनोति, E तमिनोति, D (schol) उत्तरास्वपादासु स्थण (for
 स्थल^{१४}) गर्तेषु प्रयक्षिपति (1) —

संस्तीर्ये^१ । १२ । उद्भिन्दती संजयन्तीं यथा वृक्षमग्नि-
रिदमुपायेति^२ वासितानद्यान्विवपति^३ । १३ । अन्वयो
यन्ति शंभुमयोभू हिरण्यवर्णा यददः पुनन्तु मा ससुषी-
र्हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
मयश्च नो ऽनहुद्भस्त्वं प्रथमं मद्यमापो वैश्वानरो रग्नि-
भिरित्यभिवर्षणावसेचनानाम^{४ ५} । १४ । उत्तमेन^६ वाच-
स्पतिलिङ्गाभिरुद्यन्तमुपतिष्ठते^७ । १५ । स्नातो ऽहत-
वसनो निङ्क्षाहतमाद्यादयति^{८ ९} । १६ । ददाति^{१०} । १७ ।
यथा मांसमिति^{११} वननम्^{१२} । १८ । वत्सं संधाय गो-
मूत्रेणावसिच्य त्रिः परिणीयोपचृतति^{१३} । १९ । शिरः-
कर्णमभिमन्त्रयते^{१४} । २० । वातरंहा इति^{१५} स्नाते^{१६} ऽग्रे

^१ D (schol.) द्युतशाला द्यादयित्वा — ^२ It 23 1, vii 50 1;
109 1 — ^३ D (schol.) अद्यान्विमीतकात्रिमुंध्यत्वात्काष्ठनिदमभावः ।

दधिमधुनोद्वासन (cf Kāṣ. 7 19, यथातरत्वात् । वैश्वानरो
रग्निभिरिति (vi 62 1) अक्ष बध्यता नैमित्तिकमवशिष्यते । यथामुष स-
हितक्रममापयहणा यथा बौरिति (ii 15 1) गोदाने पठित दत्तप्रतिषे-
धातिक्रमः । दोषवाशात्प्रायश्चित्तत्वः । दूतेनार्थमुत्पाद्यमानेष्ट —

^४ 1. 4 1, 5. 1, 6 1, 23. 1, vi 13 1, vi 19 1, 24. 1, 24 1, 51 1;
57 3, 59 1 61 1, 62 1, cf. the अपा स्रवन्ति, Kāṣ. 7 14, also 9 1

fig. — ^५ D (text) ऽद्वेषमानि, D (schol.) अभिवर्षणा फलवत्त्वाभि-
वर्षण (i) समुत्पत्तन्वित्यस्य (iv 15 1, cf. sūtra 1) यानि कर्माणि विहि-
तानि अवसेच उद्वेनास्रवन अवसेचनफलमर्द्धोत्पादनमधिकारात् । प्रती-
काना विकल्पः — ^६ vi 62 1 — ^७ D (schol.) पुनरिदं वाच-
स्पत इति (i 1 2) वाचस्पतिलिङ्गात् । वाचस्पते पृथिवी न स्थीनेति

(xiii 1 1) लिङ्गसमवाये ये विषमोय (i 1) कमर्भेदात् । -- अर्धमु-
त्पाद्यन् (Cod. *स्य) प्रतिग्रहदोषप्रशमात् । प्रायश्चित्तत्वः — ^८ Ch E

Bi D (text) निङ्क्षा, D (schol.) प्रक्षाल्य (Cod. प्रक्ष) — ^९ K P Bū
Bh *ह्यादयते — ^{१०} This word is wanting in D — ^{११} vi 70 1. —

^{१२} K P Bū Ch नवन, D (schol.) गो सवत्स समवफल कमर्त्यर्थः — ^{१३} D
(schol.) गो समीपे वध्नाति । उपवर्तते सूक्त प्रधाननिर्देशात्. — ^{१४} D

(schol.) गो शिरःकर्णाभिमन्त्रय — ^{१५} vi 99 1. — ^{१६} Ch स्नातो —

संपातानभ्यतिनयति^१ । २१ । पलाशे चूर्णेपूत्तरान्^२ । २२ ।
आचमयति^३ । २३ । आप्लावयति^४ । २४ । चूर्णैरवकिर-
ति । २५ । चिरेकया चेति^५ । २६ । ॥ ५ ॥ ॥ ४१ ॥

भद्रादधीति^६ प्रवत्स्यन्नुपदधीत^७ । १ । जपति^८ । २ ।
यानं संप्रोक्ष्य विमोचयति^९ । ३ । द्रव्यं संपातवदुन्यापय-
ति^{१०} । ४ । निर्मृज्योपयच्छति^{११} । ५ । उभा^{१२} जिग्यधुरित्यार्द्र-
पादाभ्यां सांमनस्यम्^{१३} । ६ । यानेन प्रत्यञ्ची^{१४} ग्रामान्प्र-
तिपाद्य प्रयच्छति । ७ । आयातः समिध आदायोर्जे^{१५ १६}
विभ्रदित्यसंकल्पयन्नेत्य सकृदादधाति^{१७} । ८ । ऋचं^{१८} सामे-

^१ D (schol) अभ्यातानाते स्नापयत्यश्नत उदपात्रे संपातानानयति —

^२ D (schol) पलाशवृक्षपर्णातिस्थितेषु मुरभिचूर्णेपूत्तरांस्तपान्. —

^३ E P आचमयति, D (schol) आप्लावनत्वादाचमनं प्राप्तं प्रथमं
विधीयते — ^४ D (schol) अश्व — ^५ vii 4 1, D (schol) चूर्णै-

रवकिरत्यश्च । चिरेकया च दशभिश्चेति । अश्वस्य विधिकर्मेन्द्रमर्धमुत्पास्य
न्निति (cf. su. 3) प्रकरणात् — ^६ vii ९ 1 — ^७ D (schol) अर्थमो-

हमानं प्रवत्स्यन्ननया हविषामन्यतमं जुहुयात्. cf. Kāṇ. 41 १ note —

^८ D (schol) अथवा जपति — ^९ D (schol) येन गच्छत्यर्थं तद्विज्ञं संप्रोक्ष्य
विमोचयति । यत्रयत्र विमोचयति प्रियकृता (Cod. °त्ता) तत्रतत्रैव —

^{१०} D (schol) विक्रेयद्रव्य(!)प्रतिषिद्धं । द्रव्यग्रहणमविक्रयनिवृत्त्यर्थं । वे-
श्वकर्त्रोक्त्यापयति । विक्रयार्थं नयन — ^{११} Ch निर्मृज्यो, D (schol)

क्रोत द्रव्यं मुष्टु शोधयित्वा स्वीकुर्यात् । स्वीकरणेन मन्त्रप्रधाननिर्देशात् —

^{१२} vii 44 1 — ^{१३} D (schol) एकया आर्द्रपाणिपादं ययोस्तावार्द्रपा-
णिपादौ (Cod. यस्तोस्ता) ताभ्यां प्रयच्छति । पश्यामिति (!). — ^{१४} E P Ch

D (text) प्रत्यञ्ची, B₁ प्रत्यचा, D (schol) यानेन पार्श्वान्मुखी ('for पश्चा-
न्मुखी? cf. Kāṇ. 44 2, note) प्रतिपादयति सामनस्यं बहूनामपि

भवति । अर्घ्योत्थापनप्रकरणादिह सामनस्यवचनं सह याज्ञिज्येन कनहो-
न स्यात् — ^{१५} Ch P Bb D (text) आदायो, D (schol) प्रत्यागच्छन्

पथि याः समिधस्तान् (!) गृहीत्वा — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} D (schol)

ऊर्ध्वं विभ्रदित्यर्चनासंकल्पयन् गृहविशेषसाधारणो देशे सकृदादधाति ।
प्रत्युचं न प्रतिवाणिजमुत्तमं पुण्यप्रयोगेऽपि वैतर्णिकारे — ^{१८} vii

54 1, D (schol) वेदार्थोभिन्न इत्यर्थः । तस्यैव कर्म अथ सामेति वाभ्यां
प्रत्युचं हीमं आज्येन च जुहोति —

त्यनुप्रवचनीयस्य जुहोति । ९१ । युक्ताभ्यां तृतीयाम् । १० ।
 आनुमती^१ चतुर्थीम् । ११ । समावर्तनीयसमापनीययोश्चै-
 पेज्या^२ । १२ । अपो दिव्या इति^३ पर्यवेतव्रत^४ उदकान्ते शा-
 न्त्युदकमभिमन्त्रयते । १३ । अस्तमिते समित्पाणिरेत्य तृ-
 तीयावर्जं^५ समिध आदधाति^६ । १४ । इदावत्सरायेति^७
 व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात् । १५ । समिधो ऽभ्याद-
 ध्यात् । १६ ।

^१ vii 20 6 (cf Kāuṣ 23 4), D (schol) इत्यथानुमत्या (If for इत्य
 थानु०?) विधिरनुमतये स्वाहेति, Daç Kar adds तत दोषो गायेति
 (ii 1 1) सूक्तेन आगमकृशर च ह सपात्याभिमन्त्र्य ब्रह्मचारी प्राशयति,
 Ath Paddh दोषो गायेति आथर्वण समावृत्याश्रति । अभ्याताना
 युत्तरतश्च, cf Kāuṣ 59 25 — ^२ Ch चौपेज्या, F चौपेज्या, B
 चौपेज्या, D (text) चौपेज्या, D (schol) समावर्तनमर्हति । यो ब्रह्मचारी
 सन्समावर्तनीय (Cod सत्स०) । वेदार्थविज्ञ (Cod ०र्थाविज्ञ) इत्यर्थ ।
 समापनमर्हति य । तयोश्चयोरपि एव क्रिया कार्यविशेषस्तु
 ईडा (i) यात इत्यर्थ । वरुणयागवत् दर्शपूर्णमासाभ्या पाकयज्ञा
 इति देशवचनात् (Kāuṣ 6 30) । अथ्यक्तचोदनाधर्मत्वं । देवताभावात् ।
 समावर्तनस्य नित्यत्व समापनी(य)योरिति युक्तं वक्तुमकल्यातरत्वात् । बह्व-
 चरस्य पूर्वनिपात (cf Paṇ ii 2 34) वचनात्तर मा भूत् । अधिकारस-
 प्रत्ययात् । अतश्च समावर्तनीय समापनवत् — ^३ vii 89 1 (x 5 46),
 Ath Paddh आपो हि वा इति चतसृभि (i 5 1-4) शान्त्युदकमभि
 मन्त्रयते । अपो दिव्या इत्यनुयोजयति । मातव्यते (xi 6 23, cf Kāuṣ. 55 1,
 note) । ततो अभ्यातानानि जुहोति, Daç Kar सनुद्धिरेति (xi 7 3?)
 अपो दिव्या नानुयोजन (i) etc, like Ath Paddh — ^४ D (schol) परि-
 समाप्रब्रह्मचर्यव्रतश्च शिरोव्रतपरिसमाप्तीपरिमोक्षा उदकसमीपे वपनार्थं
 शान्त्युदकमभिमन्त्रयति — ^५ Ath Paddh अपो दिव्या इति द्वाभ्या
 एधो ऽसीत्येकया तिस्र समिध, vii 89 1, 2 4 — ^६ D (schol) इह
 विधी न मन्त्रप्रकरणात् । एत्येति वचनात् । परिमोक्षागसमिदाधान —
^७ D (schol) परिधापनाति पार्थिवस्य मा प्र गामेति (ii 29 1, xiii 1 59)
 अपित्वा अभ्यातानानि ऊत्वा इदावत्सरायेत्यादिभि कल्पजाभि चतसृ
 भिराज्य जुहुयात् । सहितायामभा(वा)न्यवपाठ, Ath Paddh चतसृभि
 कल्पजा(भि), Daç Kar कल्पजै चतुर्भि The verse AV vi 55 3 is
 therefore not referred to by this pratika, cf the verses following,
 as also TS v 7 2 4 and Weber, Naksatra ii 298, note 1

इदावत्तराय परिवत्तराय संवत्तराय^१ प्रतिवेदयाम
एनत्^२ ।

यद्व्रतेषु दुरितं निजग्निमो दुर्हार्दं तेन शमलेनाङ्गमः^३ ॥

यन्मे व्रतं व्रतपते लुलोभाहोराचे^४ समधातां^५ म एनत् ।

उद्यन्पुरस्ताद्भिषगस्तु चन्द्रमाः सूर्यो रग्निभिरभिगृणा-

यद्व्रतमतिपेदे चित्त्वा^६ मनसा हृदा । [त्वेनत् ॥

आदित्या रुद्रास्तन्मयि वसवश्च समिन्धताम् ॥

व्रतानि व्रतपतय उपाकरोम्यग्रये ।

स मे द्युम्नं बृहद्यशो दीर्घमायुः कृणोतु म इति^१

व्रतसमापनीरादधाति^८ । १७ । चिरात्रमरसाशी^९ स्ना-

तव्रतं चरति^{१०} । १८ । निर्लक्ष्म्यमिति^{११} पापलक्षणाया^{१२}

मुखमुक्षत्यन्वृचं^{१३} दक्षिणात्केशस्तुकात् । १९ । पलाशेन^{१४}

फलीकरणान्हुत्वा शेषं प्रत्यानयति^{१५} । २० । फलीकरणतु-

^१ Wanting in Ch. — ^२ Ch B । एनत् — ^३ So emended, K B । शमलेनाङ्गमः, E Ch °नाङ्ग, P Bh °नाय, Bu °नायम — ^४ So emended, Bū B । P नुलोभा°, Ch नलोभा°, E तुलोभा°, K नुलोभा अहोराचे, Bh नुलोभा अहोराचे, Daç Kar लाभा आहो — ^५ समा धाता, Daç Kar समिधाता — ^६ MSS चित्त्वा — The prastika of this verse occurs Kauç 6 19, where Darila designates it as कल्पजा, also Vait Su 4. 22 — ^७ D (schol) समिध इति समिधानात् — ^८ D (schol) प्रथमाह आरभ्य चीष्णहानि रसवर्जमग्राति । लवणरहित — ^९ Ch E D (schol) स्नातकव्रत, Ath Paddh adds यस्मात्कौशादिति (xix 72 1) जपेत् — ^{१०} 18 1 — ^{११} K Bu Ch (see man) D (text) पापलक्षणाया, D (schol) या स्त्री पापलक्षणा अनिष्टफलमूचक (') चिह्न यस्या सा पापलक्ष (') दर्भगिति केचित् । तस्या मुख सिद्धत्युदकेन दक्षिणात्केशस्तुकादारभ्य निर्लक्ष्म्यमिति सूक्तेनान्वृच सूक्तक्रमभेदः अर्थात्पापनाधिकारनिवृत्त्यर्थः । तस्मादधर्मतः चणफलमिदं कर्म अहोमत्वादन्वृचवचन — ^{१३} Ch उष्यति E उष्यति — ^{१४} D (schol) पलाशेन पात्रेण प्रकृतेन सूक्तेन. — ^{१५} D (schol) फलीकर (') कुङ्कुमा (Cod

पवुसावतक्षणानि सव्यायां पादपाध्यर्थी^१ निदधाति । २१ ।
अपनोदनापाधाभ्यामन्वीक्ष्य प्रतिजपति^२ । २२ । दीर्घायु-
त्वायेति^३ मन्त्रोक्तं वधाति^४ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ४२ ॥

कर्शफस्येति^५ पिशङ्गसूत्रमरलुदण्डं यदायुधम्^६ । १ ।
फलोकरणैर्धूपयति^७ । २ । अति^८ धन्वानीत्यवसाननिवे-
शनानुचरणानि^९ निनयनेज्या^{१०} । ३ । वास्तोष्पतीयैः^{११}

कुक्कु^{१२}) एवमेव वुसस्य होम । प्रत्यानयने एकमेव तत् चणहोम ।
चतु सूक्तस्यावृत्ति द्रव्यभेदात् —

^१ Ch °पाष्णी, D (schol) पापलक्षणाया — ^२ D (schol) अरि
ऽसावित्यपनोदनाना (i 26 1, cf Kauç 14 14) अप न शोमुचद
घमित्यपाघप्रतीकविकल्पो (ii 33 1) ऽपनोदनक्रमविधानात् — So
K only, Ch E Bu D (text) अन्वीक्ष्यम्, P Bh B: अन्वीक्ष्य — 'ii
4 1 — ^३ D (schol) जगिडमणि जगिडो अर्जुन पिशाचचातनमत्र-
लिगत्वात् — ^४ iii 9 1 — ^५ D (schol) पिशङ्गकपिलावर्णवद्वर्णौ
(^१) दासक (!) स्यात् । अरलुक इति प्रसिद्धाभिधान । पिशाचनाशन
दड विसृज्य (^१for °मुज्य? cf Kauç 23 11) धारयति । भूदडमरलु
कदड (^२Cod भूदड अ°) सपातवत विमुज्य धारयतीत्येकोदशग्रहणात् ।
यदायुध धारयति तत्सपातवत विमुज्य धारयति । विष्कधद्रूपण (Cod
°भूपण) — ^७ D (schol) विष्कध (!) धूपन जुष्ट (!) धूपने मत्र । फली
करणा कथिता (!) मत्रनियमात् दोषनाशन — ^८ iii 41 1 — ^९ K
(sec man) Ch (sec mar) D (text and schol) °वशान° — ^{१०} Thus
emended MSS (with haplographia?) °चरणानिनयनेज्या, D (schol)
अति धन्वानीति द्वार्च इहिव ध्रुवमित्यष्टभिर्धारयति (ii 12 1,
cf Kauç 9 23) । अति धन्वानीति कस्मादुच्यते । ईडाया (!) वशाशम
नार्थत्वात् । एवस्थिते (Cod एव°) निनयनानुचरणाचार्यथासंख्यत्वात्
(^१) अवशान(!) निधानदेशनिवेशन गृह । अवशाने(!) अनुचरण । निवेशन
निनयन अनुचरण । शान्त्युदकेन समोचणनिनयनमुदकावर्जन (Cod
°नियन°) । ईडाया श्वेनदेवता मत्रलिगात् । एवमस्य सक्तस्य प्रयोगात्
गृहस्थानि श्वेनेनेज्याति धन्वानीति द्वाभ्या होम । पाकयज्ञतत्रे Ath
Paddh अथ बृहकालाकर्म उच्यते (cf Kauç 23 6) । अ° ध° इति उद-
पात्रमभिमन्त्र्य भूमा निनयति । यत्र गृह करिष्यति तत्र विघ्न शमयति ।
श्वेनदेवतापाकयज्ञविधानेनाज्यभागात् (MSS सेन°) कृत्वा । चरु जु-
होति । भूमिस्थानि यत्र गृह करिष्यति । अथवा नवे गृहे श्वेनयाग
कर्तव्य — ^{१२} For the वास्तोष्पतीयगण see Kauç 8 23 —

कुलिजकृष्टे^१ दक्षिणतो ऽग्नेः संभारमाहरति^२ । ४ । वास्तो-
 प्त्यादीनि^३ महाशान्तिमावपते^४ । ५ । मध्यमे गते^५ दर्भेषु^६
 व्रीहियवमावपति । ६ । शान्त्युदकशष्पशर्करामन्येषु^७ । ७ ।
 इहैव ध्रुवामिति^८ मीयमानामुच्छ्रियमाणामनुमन्त्र-
 यते^९ । ८ । अभ्यज्यतेनेति^{१०} मन्त्रोक्तम्^{११} । ९ । पूर्ण^{१२} ना-
 रीत्युदकुम्भमग्निमादाय प्रपद्यन्ते^{१३} । १० । ध्रुवाभ्यां^{१४} दंढ-
 यति । ११ । शंभुमयोभ्यां^{१५} विष्यन्दयति^{१६} । १२ ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्स्वावेशो अनमीवो न
 एधि ।

^१ Bū कुलिजः D (schol) अपेक्षाक्षित कुलीयेन (1) कर्षति, B₁ has
 a colon here — ^२ D (schol) व्रीहियवपधिसूणादि सभारादि
 अभिमन्त्र्य स्थापयति — ^३ D (schol) इहैव ध्रुवामित्यादीनि (cf Kauç.
 ४ १३) पचगणानां तन्मप्रभृतीनि (1 f r मातृप्रभृ) प्रतीकान्यावपते, Ath
 Paddh अत्र स्थाने इहैव ध्रुवामित्येवमादीनि चत्वारि (1) गणैः कौशिकोक्तिः
 (the four gāṇas beginning with the वास्तोष्पतीय Kauç. १ २३) —
^४ D (schol) नडमा रोहेति (xii २) अनुवाक महाशान्तिमावपते (cf
 Kauç १ ६ note, ३१ २७, ४४ ६) . शान्त्युदके शान्त्युदकस्योत्तरतवचनान्,
 Ath Paddh तत सावित्री पुन श नो देवी (ii २० १, cf Kauç. १ ७)
 शान्त्युदकेन तेन शान्ता समोचति — D (schol) प्रधानसूणागते ।
 दर्भेषामुपरि — ^६ D (text) शर्करामः D (schol) शान्त्युदक
 विरुद्धशर्करायावपति, Ath. Paddh अन्येषु सूणागतेषु प्रविषति. —
^७ iii १२ १ — ^८ K P Bb D (text) मीयमानाम् D (schol) मध्य-
 मसूणा, Ath Paddh मीयमाना शान्ता — ^९ Ch ० ह्येयमाणामनुः —
^{१०} K P Bb अभ्यज्यतेति, Ch ऽभ्यज्यतेति, iii १७ ६ — ^{११} D (schol) वश-
 मारोपयति, Ath Paddh सूणावशावारोपयति (Cod ० वशारोः) —
^{१२} iii १७ ८. — ^{१३} D (schol) एकया उदकपूर्णघटं गृह्णाति । उत्तर
 ततः ।

क्षेदयति गृहभुव, Ath. Paddh उदकम् गृह आकादयति —

यत्त्वेमहे^१ प्रति नस्तज्जुषस्व चतुष्पदो द्विपद आ वे-
शयेह^२ ॥

अनमीवो^३ वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन^४ ।

सखा सुशेव एधि न इति^५

वास्तोष्पतये क्षीरौदनस्य जुहोति । १३ । सर्वान्नानि
ब्राह्मणान्भोजयति । १४ । मङ्गल्यानि^६ । १५ । ये अग्नय
इति^७ क्रव्यादनुपहत इति पालाशं^८ वध्नाति । १६ । जु-
होति^९ । १७ । आदधाति^{१०} । १८ । उदञ्चनेनोदपात्र्या^{११}
यवानङ्गिरानीयोहोपम्^{१२} । १९ । ये अग्नय^{१३} इति पाला-
श्या दव्या मन्यमुपमथ्य काम्पोलीभ्यामुपमन्थनी-
भ्याम्^{१४} । २० । शमनं च । २१ । ॥ ७ ॥ ॥ ४३ ॥

य आत्मदा इति^{१५} वशाशमनम्^{१६} । १ । पुरस्तादग्नेः

^१ Thus emended; MSS यत्त्वेमहे — ^२ Cf RV vii 54 1; TS iii 4 10 1; Çāṅkh Gr. ii 16 1, Par Gr iii 4 7; Âçv Gr ii 9 9, Çāṅkh Gr. ii 14 5, iii 4 8, Gobh iv 7 32; Mantrabrāhmaṇa ii 6 1, Ath Paddh. designates this and the next verse as शाखाधिकीये ऋचे, also as कल्पजे — ^३ KP Ath. Paddh अनामीवा. — ^४ Ch विश्व — ^५ Cf. RV. vii. 55. 1, Nirukta 10. 17, Par Gr. iii. 4 7, Çāṅkh. Gr iii. 4 7 — ^६ D (schol) ब्राह्मणस्वस्तिवाचन । बहुधान्यबहुपुत्रआयुष्य-वर्चस्वित्यादि (I) । वलादारकादीन्यपि (Cod ऋषि) वाचयेयुः. — ^७ iii. 21 1. — ^८ Bū पलाश, D (schol) सप्त ऋग्भिः । पालाशमणि वध्नाति । इति शाखा शमनं च । २१ । ॥ ७ ॥ ॥ ४३ ॥ ^९ D (schol) अथवा-
? E B; Ch

(schol) उलोप आलोपात्र्या (for आलोढ्य पात्र्या?) यवा जुहोति । क्रव्यादनुपहत इत्येव. — ^{१३} K D (text) अग्नय, iii 21. 1 — ^{१४} D (schol) पूर्वैवेव निमित्तप्रतीकग्रहणं सूक्तार्थं — ^{१५} iv 2 1. — ^{१६} D (schol.) वशाया अतश्चार्थतस्तद्विनियोगं शातत्वात् . वशा गीर्था गर्भे न शू-
कृति तस्या दोषशमनार्थं पाकयज्ञिकं तत्र —

प्रतीचीं धारयन्ति^१ । २ । पश्चादग्नेः प्राङ्मुख उपविश्या-
 न्वारब्धायै^२ शान्त्युदकं करोति^३ । ३ । तत्रैतत्सूक्तमनुयोजय-
 ति^४ । ४ । तेनैनामाचामयति च संप्रोक्षति च^५ । ५ । तिष्ठन्ति-
 षन्तीं महाशान्तिमुच्चैरभिनिगदति^६ । ६ । य ईशे पशुपतिः
 पशूनामिति^७ हुत्वा^८ वशामनक्ति शिरसि ककुदे जघनदेशे
 । ७ । अन्यतरां स्वधितिधारामनक्ति^९ । ८ । अक्तया^{१०} वषामु-
 त्खनति । ९ । दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामधिक्षिपत्यमुष्मै त्वा
 जुष्टमिति यथादेवतम्^{११} । १० । निस्सालामित्युल्मुकेन^{१२}
 चिः^{१३} प्रसव्यं परिहरत्यनभिपरिहरन्नात्मानम्^{१४} । ११ । द-
 र्भाभ्यामन्वारभते^{१५} । १२ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेः प्रत्यक्शीर्षी-
 मुदकपादी^{१६ १७} निविध्यति^{१८} । १३ । समस्यै तन्वा भवेत्य-

^१ D (schol.) आज्यभागाति पूर्वस्मिन्देशे अग्नेः पश्चात्मुखी धारयति प्रियकृता — ^२ D (schol.) वशानयनादुपविशेतिवचन (Cod. °विष्य°) —
^३ Cf. Kauç. 53 6 — ^४ D (schol.) तस्मिन् शान्त्युदके एतद्य आत्मदा (iv 2 1) इति — ^५ D (schol.) तेन शान्त्युदकेनैता न कारयितारः — ^६ D (schol.) ता तिष्ठन् मुष्मै ऽवस्थितस्तिष्ठतो वशा कृत्वा महाशान्तिमुच्चैः प्रकषेण अभिनिगदनादैक्यत्वा, cf. Kauç. 9 6, note, 39 27, 43 5 —
^७ u. 34 1 — ^८ E inserts here जुष्टमिति यथादेवतम्, cf. sū 10 —
^९ D (schol.) उभयधाराया ह्रिकीया अन्यतरा धारा प्रक्षिपति —
^{१०} h. P B D (text) उक्तया, D (schol.) अक्षितया (° for अधिचिपत्या) धारया वशाया वषामुत्तरति — ^{११} D (schol.) वशाया (Cod. वशा) दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामाहति प्रजापतये त्वा जुष्टमधिचिपामीति —
^{१२} u. 14. 1 — ^{१३} Bū Ch °चिप्त्र — ^{१४} D (schol.) वशा परिहरति । प्रसव्य आत्मनो वशा पश्चातरेणोल्मुकहरण । . परिहार्य वशा सक्ता-
 र्यत्वात् — ^{१५} D (schol.) शामिचदेश नीयमाना पश्चादवस्थिता दर्भाभ्या
 सुश्रुति । परिभोजनीयाभ्या — ^{१६} Ch (prim man) °शीर्षा, P Bb
 °शीर्ष, D (schol.) पश्चिमशिरसाम्(!). — ^{१७} D (text and schol.)
 °पादा. — ^{१८} D (schol.) पातयति —

न्यतरं दर्भमवास्यति^१ । १४ । अथ प्राणानास्यापयति प्र-
जानन् इति^२ । १५ । दक्षिणतस्तिष्ठन्क्षोहणं जपति^३ । १६ ।
संज्ञप्रायां जुहोति

यद्वशा मायुमक्रतोरो^४ वा पड्भिभराहत^५ ।

अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वंहस इति^६ । १७ ।

उदपात्रेण पत्न्यभिब्रज्य मुखरादीनि गात्राणि प्रक्षाल-
यते । १८ । मुखं शुन्यस्व देवयज्याया इति । १९ । प्रा-
णानिति नासिके^७ । २० । चक्षुरिति चक्षुषी । २१ । श्रो-
त्रमिति कर्णे । २२ । यत्ने क्रूरं यदास्थितमिति^८ समन्तं
रज्जुधानम्^९ । २३ । चरित्राणीति पादान्समाहृत्य^{१०} । २४ ।
नाभिमिति नाभिम् । २५ । मेढ्रमिति मेढ्रम् । २६ । पा-
युमिति पायुम् । २७ । यत्ने क्रूरं यदास्थितं^{११} तच्छुन्यस्वे-
त्यवशिष्टाः^{१२} पार्श्वदेशे ऽवसिच्य यथार्थं व्रजति^{१३} । २८ ।

^१ D (schol) यावद्वा दर्भाभ्या वशात्वारत्वा (Cod वशात्वारत्वा) तयो
रन्यतरं (I) दर्भविधि कार्यं । वशाया अध चिपति — ^२ II 34 5 —

^३ D (schol) मार्घमाणाया दक्षिणत ऊर्ध्वं सन् रक्षोहयमनुवाक (the
anuvaka beginning with viii 3 1, cf Kauç 8 25) जपति । सद्य
यमानाया — ^४ Bu E मायुमक्र०, Ch B P Bh मायुमक्र०, D cites only
the pratika यद्वशा मायुरिति (I) — ^५ K Ch E पात्रर० — ^६ Bu Ch
(sec man) ०हत — ^७ Cf TS iii 1 4 3, Katy Cr xxv 9 12, Çankh.
Cr iv 17 10, Gobh iii 10 28, Mantrabr ii 2 8 — ^८ D (schol) प्राणा-

निति नासिकाप्राणान् शुन्यस्व देवयज्याया इति (so also the following
passages are filled out) सर्वबोदकः साक्षात्त्वात् । यथार्थमुदकोनिति व

चनात् (Kauç 8 22) — ^९ D (schol) शुन्यस्व देवयज्यायै, cf VS vi 10fg —

^{१०} D (schol) यीवाया वधनस्थान (Cod वधन०) समन्त सर्व इत्यर्थः —

^{११} D (schol) एव पादानिकोक्त्य प्रचारयति सकृत् — ^{१२} Cf VS
vi 15f — ^{१३} D has a colon here though it continues the sūtra

to व्रजति so also K P Bh — ^{१४} D (schol) तत शुन्यस्व देवयज्याया
इति अनेनावशिष्टा अप (Cod आप) पार्श्वदेशे ऽवसिच्य कर्ता यथाप्रयो-
जनमवश्यकार्यार्थं गच्छति —

वपाश्रपण्यावाज्य^१ सुवं स्वधिति दर्भमादायाभिप्रज्यो-
 त्तानां^{२,३} परिवर्त्मानुलोमं नाभिदेशे दर्भमास्तृणाति^४। २९।
 श्लोषधे चायस्त्वेन स्वधिते मैत्रं हिंसीरिति^५ शस्त्रं प्रयच्छ-
 ति। ३०। इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः^६ पुत्रस्य प्राणा-
 पानावपकृन्तामीत्यपकृत्य^७। ३१। अधरप्रवस्त्रेन लोहि-
 तस्यापहत्य। ३२। इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः^{८,९} पुत्रस्य
 प्राणापानौ निखनामीत्यास्ये^{१०} निखनति। ३३। वपया
 द्यावापृथिवी प्रोर्णुवायामिति^{११} वपाश्रपण्यौ वपया प्र-
 छाद्य^{१२}। ३४। स्वधितिना प्रकृत्योक्त्य^{१३}। ३५। आश्रस्त्र-
 मभिघार्य^{१४}। ३६। वायवे^{१५} स्तोकानामिति दर्भाय प्रा-
 स्यति^{१६}। ३७। प्रत्युष्टं रक्ष इति^{१७} चरुमङ्गारे^{१८} निदधाति। ३८।

^१ D (schol) ययो शाखयो स्थापिता वपा श्रयते वपाश्रपण्यौ — ^२ K P Bu *तिव्रज्यो* — ^३ D (schol) शामित्रे (Cod *त्र) वशामुत्ताना कृत्वा —
^४ Bt *स्त्रिणाति, D (schol) लोमानुगता नाभिलक्षिते देशे वशामिमु-
 खमास्तृणाति — ^५ Cf VS n 1 v 47, Katy Cr 1 2 10, Atv
 Gr 1 17 8 Çankh Gr 1 28 12 Par Gr 1 1 10, Gobh n 9
 14, Mantrabr 1 6 5 Kauç 9 18 — ^६ K Bu Bb *ममुष्यायणस्या* —
^७ D (schol) प्रथमेन मवेण नाभिदेशे छिनत्ति — ^८ K Bb *पहतोदम्,
 E *पहति इदम्, P B *पतोदम् — ^९ K Bu Bb D (schol) *ममुष्याय-
 णस्या*, cf Kauç 4 22 al oAV x 5 36 etc — ^{१०} So E alone K P Bu
 Bb Bt Ch आस्येन D (text) आश्रेण D (schol) स दर्भेण दर्भस्याधरेण
 (Cod *धारेण) खडेन लोहित स्पृष्टा (Cod खडेतलोहित स्पृष्ट) द्वितीयेन
 मवेण दर्भखड लोहितलिप्त श्रेष्मश्रपणे निहित। आश्रस्थान (1) वा इतरश-
 द्दस्य गतिवचनात् — ^{११} Bu Ch प्रोर्णुवायाम् cf VS 17 16^d —
^{१२} D (schol) वपाश्रपण (1) एकैकशाखाद्विशाले पूर्वत्र गृहीते। वपया प्र-
 छाद्य — ^{१३} D (schol) यस्माद्देशात् वपामुद्धृत्य (Cod वपोद्धृत्य) त
 (2 Cod ज्ञ) देशमभिघारयति — ^{१४} K P Bb वायोवे Bu चायोवे —
^{१५} Thus em end d, K प्राश्रयति (1 प्राश्रयति E प्रश्रयति P Bt Bb
 प्राश्रयति, D (schol) t the citre sura, अपौ नाभिदेशनिहित दर्भाय
 अनियते देशे क्षिपणमेव — ^{१६} Cf VS 1 7 10 1 1 7 1 etc Kauç
 3. 9 — ^{१७} So orb 1 D (cl d) K Bt Bu Ch चरुमेगारे P Bb चरु
 मेगारे, D (text) चरामगारे —

देवस्त्वा सविता अपयत्विति अपयति । ३९ । सुश्रुतां
करोति । ४० । ॥ ८ ॥ ॥ ४४ ॥

यद्यष्टापदी स्याद्गर्भमञ्जली सहिरण्यं सयव वा य आ-
त्मदा इति^१ खदायां^२ अरत्नावभौ सकृज्जुहोति । १ । वि-
शस्य समवत्तान्यवद्येत् । २ ।

हृदयं जिह्वा श्येनश्च दोषी पार्श्वे च तानि षट् ।

यकृद्बृक्षौ गुदश्रोणी^३ तान्येकादश दैवतानि^४ । ३ ।

दक्षिणः कपिललाटः सव्या श्रोणिर्गुदश्च यः ।

एतानि त्रीणि चङ्गानि स्विष्टकृद्भाग एव^५ । ४ ।

तदवद्य^६ प्रज्ञातानि अपयेत् । ५ । होषण्द्विर्द्विर्देवतानाम-
वद्येत्^७ । ६ । सकृत्सकृत्सौविष्टकृतानाम् । ७ । वषायाः
समिद्ध^{१०} ऊर्ध्वा अस्येति^{११} जुहोति । ८ । युक्ताभ्यां तृती-
याम् । ९ । आनुमती^{१२} चतुर्थीम् । १० ।

जातवेदो वषया गच्छ देवास्त्व हि होता प्रथमो बभूव^{१३} ।

^१ D (t xt) सुश्रुत — ^२ v १ १ — ^३ D (chol) खदा गर्त —
^४ Ch गुद — ^५ All MSS except D दैवतानि — ^६ Cf Kars Cr
v 7 6 D (chol) तान्येकादशान्यगानि । अन्यतरयोर्द्वयो श्रोणी । स्वि-
ष्टकृतयोगादेकादशत्वं the last pada is hypercatalectic — ^७ D (sch 1)
एवयोगाद्देवता (Cod एवयोगादे०) भङ्गे । अतश्च (Cod अनय) द्विदेवता
नामपि हविः । एतेषा सम्ययवृक्षयोर्भेद एकादशत्वात् । दक्षिणकपिललाटो
बाहु सव्यश्रोणी सक्थिनी गुह्य एतानि त्रीणि त्र्यगसङ्गानि दितानव
त्तितानि the last pada is catalect c — ^८ So all MSS, is the
word to be emended to अवदाय or अवदाय? D (schol) सचिङ्गानि
अपयेत् । एकस्या स्यान्वा अवयति दैवतानि (I) आविकृताणि चेति यथा
स्यात् — ^९ MSS अपयिष्ये D (schol) हवनकाले हृदयोर्द्विर्द्वि
द्विरवच्छेदयेत् — ^{१०} K Bu E P B समिध — ^{११} v 12 1 (et al),
27 1 — ^{१२} D (schol) अनुमति सर्वमित्यनया vii 20 6 ^{१३} Bu K
(prim man) बभूव —

घृतस्याग्ने तन्वां सं भव सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः

स्वाहा^१ । ११ ।

ऊर्ध्वं नभसं मारुतं गच्छतमिति वपाश्चपण्यावनुप्रहरति

। १२ । प्राचीमेकमृक्का^२ प्रतीचीं द्विमृक्काम्^३ । १३ । पित्र्येषु

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यच्चैतान्वेत्य^४ निहितान्प-

राके ।

मेदसः कुल्या उप तान्मवन्तु^५ सत्या एषामाग्निः

सन्तु कामाः^६

स्वाहा स्वधेति वपायास्त्रिजुहोति^७ । १४ । समवज्ञा-

नाम्^८ । १५ । स्थालीपाकस्य सम्राडस्यधिश्ययणं नाम

सखीनामभ्यहं^९ विश्वा आशः साक्षीय । कामो ऽसि

कामाय त्वा सर्ववीराय सर्वपुरुषाय सर्वगणाय सर्वका-

भाय जुहोमि^{१०} ।

अन्वद्य नो ऽनुमतिः^{११} पूषा सरस्वती मही ।

यत्करोमि तदध्यताम-

नुमतये स्वाहेति जुहोति । १६ । क इदं कस्मा अदात्का-

^१ Ch E तन्वाः; P Bb तन्वः; K तन्व१ — ^२ Pādas ab occur in TS. in. 1. 4. 4; D (schol.) स्वाहाकारान्तया सकृदाञ्च जुहोति — ^३ Ch E D (text) प्राचीनमे; D (schol.) प्रागयम्. — ^४ K Ch E द्वि मृ०

D (schol.) to the entire sūtra, अप्री विपति. — ^५ PP; Bū यचैनात्. —

^६ K P B; Bū Bb ता, Ch ता, D ता — ^७ Cf. Vb xxxv 20, Agv

Gr. 11. 4. 13; Çaūkh Gr. 11. 13. 3; Par Gr. 11 3 9, Gobh. iv 4,

22; Mantrabr 11 3 16, Kāuṣ. 81. 1. — ^८ D (schol.) इम यमेति (xviii

1 60) वसाय (for यमाय?) चतुर्थीमिति — ^९ D (schol.) समवत्तेभ्यः

जुहोति. — ^{१०} So emended after Ch E सखीनामभ्यहं, KBūB; P सखि-

नामभ्यय. — ^{११} So Ch only; the rest जुहोति. — ^{१२} Cf. vii. 20 1.

मस्तदये यदन्नं पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^१ प्रतिगृह्णाति । १७ ।
उत्तमा सर्वकर्मा^२ । १८ । वगया^३ पाकयज्ञा व्याख्या-
ताः । १९ । ॥ ९ ॥ ॥ ४५ ॥

उतामृतासुः शिवास्त^४ इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति^५ । १ ।
द्रुघण्शिरो^६ रज्ज्वा वध्नाति । २ । प्रतिरूपं पलागायोलो-
हहिरण्यानाम^७ । ३ । येन सोमेति^८ याज्ञयिष्यन्सारूपव-
त्समन्नाति^{९ १०} । ४ । निधने यजते^{११} । ५ । यं याचामि यदा-
शसेति^{१२} याचिष्यन्^{१३} । ६ । मन्त्रोक्तानि पतितेभ्यो देवाः
कपोत चृचा कपोतममूहेतिरिति^{१४} महाशान्तिमाय-

^१ D (schol.) क इदमिति द्वे । कामस्तदय इति सूक्त । यदन्नमिति सूक्त । पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्येको, iii 29, 7, 8; xix 52 1, vi 71. 1, viii 67. 1 — ^२ Ch E P B सर्वकर्मा, D (text) सर्वकर्मासु (l), D (schol.) पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति (vi 67 1) य (l) सर्वकर्म यावति विधिकर्माणि सर्वाख्य-
स्या भवति विधिकर्माणि — ^३ So Ch (prim man) D (text), Ch (sec. man) and the rest वगया; D (schol.) अनया वगया यमुपाकयज्ञाः कथिता वेदितव्या इति. — ^४ v 1 7, vi 43 1 (et al.). — ^५ D (schol.) प्रतिषिद्धकर्मकर्तुं त्वेनाभिज्ञस्य अभ्याख्यात तथै मयनो (! for मयीदनो? cf Kāuc 7 7) प्रयच्छति प्रायश्चित्त — ^६ D (schol.) द्रुघण रघकारो-
पम्कर । द्रुममयो घनः (cf. Nirukta 9 23) — ^७ D (schol.) द्रुघण-
शिरःसदृशः पालाश (?) प्रसिद्धः । अयः कृष्णलोह । ताम्र हिरण्य (:) सुवर्ण-
मतेभ्य द्रुघणशिर इव कुला वध्नाति । अभ्याख्यातप्रायश्चित्तं — ^८ vi. 7 1 — ^९ D (schol.) याचिष्य करिष्यन् — ^{१०} D (schol.) adds:
आश्रयतेषां याज्ञनकृतमेनः स्पृशति । आ नो भरेत्स्वनुता (v 7 1) येन सो-
मेति अस्य विधाने ऋगभेदः किसर्थे उच्यते । आ नो भरेत्स्वस्य यवतवस्वस्य
सूक्त सप्रत्ययार्थः । नाग्य यदृणमा यदृणादि(ति) निवृत्तिः (cf Kāuc. 8. 21). —
^{११} D (schol.) याज्ञनममाप्ता यजते सोमो देवता सन्नजिगात् । नादि-
त्वादिभ्यो नैघट्टकत्वात् — ^{१२} D (schol.) य याचामीत्यत आरभ्य सू-
क्तशेषेण (v 7 5 10) यदाशसेति द्वे (vi 57 1, 2) — ^{१३} P Bb या-
चिष्यन्, D (schol.) प्रायं करिष्यन् . अनयोरभ्यतरेण प्रतिपद(ह)कृ-
तमेनः स्पृशति । निधने याचनवचनात्. — ^{१४} vi. 27 1; 28. 1;
29. 1 —

पते^१ । ७ । परीमे ऽपिमित्ययि^२ गामादाय निशि कार-
यमाणस्त्रिः शालां परिणयति^३ । ८ । परो ऽपेहि यो न
जीव इति^४ स्वप्नं दृष्ट्वा मुखं विमार्ष्टि^५ । ९ । अतिघोरं दृष्ट्वा
मैश्रधान्यं पुरोडाशमन्याशाया^६ वा निदधाति । १० ।
पर्यावर्त इति^७ पर्यावर्तते^८ । ११ । यत्स्वप्न^९ इत्यशित्वा
वोक्षते^{१०} । १२ । विद्या ते स्वप्नेति^{११} सर्वेषामप्ययः । १३ । नहि
ते अग्रे तन्व^{१२} इति ब्रह्मचार्याचार्यस्यादहन उपसमाधाय
चिः^{१३} परिक्रम्य पुरोडाशं जुहोति^{१४} । १४ । चिराचमपर्याव-

^१ D (schol.) मन्त्रोक्तार्थं उल्लेखकपोता तेभ्य अनुचितदेशगतिभ्यो यद्-
श्रमात् (I) निष्क्रियायेदमुच्यते । कृत्याप्रतिहरणवत् । त तत्त्वनिर्देशयो-
भयो समानकर्मत्वात् । विषये (I for विश्वे cf Kauç 8 10) यथान्त-
रमिति तस्मादयत् प्रोचन्नित्यादि- (Kauç 39 8) कृत्याप्रतिहरणवत्ता भू-
दिति (I cf 39 9, end) अस्मात् — ^२ vi 28 2 — ^३ D (schol.)
कारयमाणो ऽपि गा चाददाति (Cod. च०) । मचक्ष कर्तुं सामर्थ्यात् ।
निशीत्यवयवयवद्वय कृत्याप्रतिहरण यद्यस्य निश्चयमस्य (Kauç 39 ९)
इत्यादि मा भूदित्यकस्मात् (I cf 39 9, end) कर्तुं सोमो यस्या (I) मन्त्रोक्ता
नि पतन — ^४ vi 40 1 46 1 these and the following pratikas
occur in the दुःस्वप्ननाशनगण in the gaṇamala (Ath Parç 34 8)
दुष्पञ्च दौर्जीवित्य परो ऽपेहि यो न जीवो ऽसि पर्यावर्ते दुष्पञ्चाय
त्स्वप्ने अन्नमन्नामि यो न स्नायद्दिप्सति यो न सुप्ता जायतो यन्मे मनसो
दुष्पञ्च काम स्वप्न सुप्ता विद्य तेति (I) चय पर्याया दुःस्वप्ननाशनानि ॥ ८ ॥
The pratikas are, iv 17 5, vi 45 1, 46 1, vii 100 1 101 1 108
1 2, ix 2 2 3, x 3 6 vi 46 2 or xvi 5 1-3 — ^५ Ch E अन्याशा-
लाया, D (schol.) श्वचुचेवे वा मचलिगात् । यथासख्य विमार्जनेन योग ।
यद्वह्णस्यान्याय(त्वा)त् । साग्रामिकवत् cf sū 14 note — ^६ vii 100 1 —
^७ D (schol.) येन पार्थेन सुप्तेन दृष्टं ततो ऽय्येन पार्थेन शेते । नहि ते अग्र
तन्व (vi 49 1) इत्युक्ता वा पर्यावर्तते इत्यस्योच्यते स्वप्नसामान्यात् —
^८ vii 101 1 — ^९ K मोचते, D (schol.) मचति निहालयते । (I for
निद्रा लभते?) अन्नामव भुक्ता — ^{१०} vi 46 2 (or xvi 5 1), D
(schol.) अस्य पर्यायस्य (cf the end of the दुःस्वप्ननाशनगण, above sū. 9
note) सर्वाणि स्वप्नप्रायश्चित्तानि भवन्ति । अनुक्रमभेदविशेषसामान्यादिव —
^{११} vi 4J 1 — ^{१२} Bu Bh विष्य० — ^{१३} D (schol.) जुहोति यद्वह्ण
अन्याशाया वा निदधातीति मा भूत् —

तमानः शयीत^१ । १५ । नोपगयीतेति^२ कौशिक^३ । १६ । स्नानी-
याभिः^४ स्नायात् । १७ । अपर्यवेतव्रतः प्रत्युपेयात्^५ । १८ ।
अवकीर्णिने दर्भशुल्बमासज्य यत्ते^६ देवीत्यावपति^७ । १९ ।
एव सपातवतोदपावेणावसिच्य^८ । २० । मन्त्रोक्तं शान्त्यु-
दकेन समोक्ष्य^९ । २१ । स समिदिति^{१०} स्वयप्रज्वलिते
ऽग्नी^{११} । २२ । अग्नी रक्षासि सेधतीति^{१२} सेधन्तम्^{१३} । २३ ।
यदस्मृतीति^{१४} सदेगमपर्याय^{१५} । २४ । प्रत्नो हीति^{१६} पाप-
नक्षत्रे जाताय मूलेन^{१७} । २५ । मा ज्येष्ठ तृते देवा इति^{१८}
परिविन्तिपरिविविदानाबुदकान्ते मौञ्जैः पर्वसु बद्धा पि-
ञ्जलीभिराग्रावयति^{१९} । २६ । अवसिञ्चति । २७ । केनेपूत-

^१ D (schol) गुरुपात्रेनेत्यर्थः । आदहनाभिमुखो (Cod °ख) गौरवात् ।
आदहनसमीप उपशब्दात् — ^२ D (schol) तस्माद्गोत्रेणाभिधानं कृतं अशु-
चित्वात् — ^३ K Bu Cl I D (t xt) स्नानीयाभिः, D (schol) अपो दि-
व्या (vi 89 1 et al) इत्यामा — ^४ D (schol) असमाप्रब्रह्मचार्यं (Cod
असमाप्र) पुनरुपनयनं कारयेत् — ^५ Cl अवकीर्ण — ^६ vi
८३ १ — ^७ D (schol) योवाया आवपति । ब्रह्मियवतिलानां अन्यतम
विकल्पेन (cf Kauç 7) — ^८ D (schol) यत्ते देवीति मन्त्रेन .
उदपावे दर्भशुल्बमेवामज्य (Cod °सज्य) योवायामावपति —
^९ D (schol) शुल्ब इत्युदकेनोपसिच्य । यत्ते देवीत्यत्र विमोक्तं उक्तम्
करोति । तत्ते विद्यामोति (vi 63 1) पूर्वं शान्त्युदकेनोपसिच्य यो-
वाया शुल्ब — ^{१०} vi 63 4 — ^{११} D (schol) अनया यदि
काष्ठिर्विनागारावस्य ज्वलति ततः अग्नीं सकृज्जहोति — ^{१२} viii 3 26 —
^{१३} D (text and schol) अग्नी रक्षासि सेधतीति सेध (°) हस्तं तमिवा-
ग्निमुपतिष्ठते — ^{१४} viii 106 1 — ^{१५} D (schol) अग्निमुपतिष्ठते —
^{१६} vi 110 1 — ^{१७} D (schol) मूलेन कर्म व्याख्यातं मूलवा (!) फलवानिति
एत (!) मूलजातस्यैदमेव पापनक्षत्रत्वात् ज्येष्ठादीनि पापनक्षत्राणि — ^{१८} vi
112 1 113 1 — ^{१९} Ch L D (t xt) °परिविविदानाबुदकान्ते, D (cl ol)
परिविन्तिष्ठ (for °वित्तिर्ज्येष्ठ) परिविविदानं कनीयाम्परिणीतं (Cod
एत) ज्येष्ठेनापरिणीतेन उदकसमीपे मौञ्जं पाशं शरीरमाधुषु बद्ध्वा
सपाताभिरद्विपरिञ्जलीभिराग्रावयति —

रान्पाशानाधाय नदीनां फेनानिति^१ प्रप्लावयति^२ । २८ ।
 मवैश्च प्रविश्यापां सूक्तैः^३ । २९ । देवहेडनेन^४ मन्त्रो-
 क्तम्^५ । ३० । आचार्याय^६ । ३१ । उपदधीत^७ । ३२ । खदा-
 शयस्यावपते^८ । ३३ । वैवस्वतं यजते^९ । ३४ । चतुःशराव
 ददाति^{१०} । ३५ । उत्तमर्णे मृते तदपत्याय प्रयच्छति^{११} । ३६ ।
 सगोत्राय^{१२} । ३७ । श्मशाने निवपति^{१३} । ३८ । चतुष्पथे
 च^{१४} । ३९ । कक्षानादीपयति । ४० । दिवो नु मामिति^{१५}
 वीध्रविन्दून्प्रक्षालयति^{१६ १७} । ४१ । मन्त्रोक्तैः स्पृशति^{१८} । ४२ ।
 यम्योत्तमदन्तौ पूर्वौ जायेते यौ^{१९} व्याघ्रावित्यावपति । ४३ ।
 मन्त्रोक्तान्दशयति^{२०} । ४४ । शान्त्युदकशृतमादिष्टानामाश-^{२१}

^१ vi 113 ०० — ^२ D (schol) नदीफेनेषु तान्दीजान्पाशानां
 पयति (Cod तन्दी०) । कथ उत्तरोत्तरपाशयोर्यन्य (Cod ०पाशोय
 र्यन्य) पाशमित्यशेषकिल्विषयप्रवणस्य (Cod ०वाणस्य) — ^३ D
 (schol) अवयो यन्तीति गण (i 4 1 etc. cf Kauv 7 14 note) नि
 वेशन प्रविश्य कर्ताप्लावयति — ^४ D (schol) यद्देवा देवहेडनमिति
 सर्वो नुवाकनाम्नाभिधानात् vi 114 1 f cf Kauv ०० — ^५ D
 (schol) कुर्यादिति शेषः । मेदस्तता सूत्राज्यं जहोति (i 1 114 ३)
 गार्हपत्ये मातापितृचोदित्यामारोप्यमानयो जेहोमिमेति (for जिहिसिमे
 ति^१ i ११ 1 ० १) लिगात् — ^६ D (text and schol) आचार्याय च ।
 मचोक्त कुर्याद्वचनाच्चतुर्थनिर्देशादिति गार्हपत्ये अथ जीवति स्यात् —
^७ D (schol) हविषामन्यतमं जुहुयात् । देवहेडनेन — ^८ D (schol)
 खदाया (Cod वेदाय) शेते (Cod ०ति) यद्वान्य (Cod ०द्वान्य) — ^९ D
 (schol) विवस्वते खदाशयचरं कुर्यात् — ^{१०} D (schol) खदाशयधायस्य
 ब्राह्मणाय दद्यात् । खदाशयस्य कर्माणि वीणि आवापादीनि —
^{११} D (schol) देवहेडनेन अभिमन्त्र्य — ^{१२} D (schol) अपत्याभावे —
^{१३} D (schol) सगोत्राभावे — ^{१४} D (schol) श्मशानाभावे —
^{१५} vi 14 1 — ^{१६} K P Bu B ०ते — ^{१७} D (schol) विगताश्च
 विन्दून् पतितान् शरीरे प्रक्षालयति द्वाभ्यां — ^{१८} D (schol) अथवा
 वृचोत्यतितै फले आम्नादिभि (Cod आम्ना०) — ^{१९} vi 140 1 —
^{२०} D (schol) ब्रह्मादीन् — ^{२१} ब्रह्मादीनामन्यतम —

यति। ४५। पितरौ च। ४६। इदं यत्कृष्ण^१ इति कृष्णशकुनिना-
धिक्षिप्त^२ प्रक्षालयति। ४७। उपमृष्ट^३ पर्येग्रि करोति। ४८।
प्रतीचीनफल^४ इत्यपामार्गध्मे ऽपामार्गीरादधाति^५। ४९।
यदवाचीनमित्याचामति^६। ५०। यत्ने भूम^७ इति विखनति
। ५१। यत्न ऊनमिति^८ संवर्पति^९। ५२। प्रेहि प्र हरेति का-
पिञ्जलानि^{१०} स्वस्त्ययनानि भवन्ति। ५३।

प्रेहि प्र हर वा दावान्गृहेभ्यः^{११} स्वस्त्ये।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपञ्चाभि नो वद॥

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद।

भद्रं पुरस्तात्तो वद भद्रं पश्चात्कपिञ्जल॥

शुनं^{१२} वद दक्षिणतः शुनमुत्तरतो वद।

शुनं पुरस्तात्तो वद शुनं पश्चात्कपिञ्जल॥

भद्रं वद पुत्रैर्भद्रं वद गृहेषु च^{१३}।

भद्रमस्माकं वद भद्रं नो अभयं वद॥

आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं
चिकिञ्चि नः^{१४}।

^१ vii 61 1 — ^२ D (text) *नाक्षिप्त, D (schol.) कृष्णशकुनि काकः अधिचिप — ^३ Ch Bb अपमृष्ट, E अमृष्ट D (text) अमृष्ट, D (schol.) कृष्णशकुनिमृष्ट — ^४ vii 65 1 — ^५ D (schol.) अपामार्गसमिध — ^६ x 5 22, D (schol.) अनृतमुष्का. — ^७ xii 1 35 — ^८ xii 1 61 — ^९ D (schol.) अनया गर्तादिपूरण। मृदन्तरयोगात्। पु-
थिव्यनप्रतिपूरणे प्रायश्चित्तस्य — ^{१०} K कपिञ्जलानि, D (schol.) कपि
ञ्जलं तित्तिरे () सदृश। तित्तिरिवैत्यपरे कपिञ्जलवासितानि तान्य
शोभनानि अपि शाम्यत एव यदा न शमितानि तानि तदा स्वस्त्ययनानि
भवन्ति The Naksatrakalpa kandikā 36, has the following passage
सेना चेदभ्युत्थिता कपिञ्जलं प्रतिवदेद्भद्रं वदेति तिस्रः कपिञ्जलानि
स्त्वनानि वदेति — ^{११} Thus emended all MSS दावा — ^{१२} Ch E
here, and in the following padas, शुभ — ^{१३} Bū न — ^{१४} Cf RV.
ii. 43 3 —

यदुत्पतन्वदसि कर्करिर्यथा बृहद्देम विदधे सुवीराः^१ ॥

यौवनानि मह्यसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः ।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपत्त्राभि नो वदेति

कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति । ५४ ।

यो अभ्यु बभ्रुणायसि^२ स्वपन्तमत्ति^३ पुरुषं शयानम-
गत्स्वलम्^३ ।

अयस्सयेन ब्रह्मणाश्ममयेन वर्मेणा पर्यस्मान्वरुणो
दधदित्यभ्यवकाशे^४ संविश्यत्यभ्यवकाशे संविशति^५ । ५५ ।

॥ १० ॥ ॥ ४६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Cf. RV II 1 16, etc — ^२ So Nakṣatrakalpa, kaṇḍika ३६, in two codices from Pūna and in the Berlin MS orient fol १७३, the Chambers codex of the Nakṣatrakalpa, as also Bī Ch K (prim man.), यो अभ्यवभ्रुणायसि, E K (sec man) यो अभ्यवभ्रुणायसि Bū यो भ्यवभ्रुणायसि, Bb यो अभ्यवभ्रुणायसि, D या अभ्यवभ्रुणायसि —

^३ So Ch alone, Nakṣatrakalpa, ibid (all MSS) and Bū *मत्ति, E *मुत्ति, Bī *मत्ति, K P Bb *मत्ति — ^४ So K Bu Bb, Ch E Bī P and all MSS of the Nakṣatrakalpa, *गत्स्वलम्, is the pada to be

emended to शयानमागत्स्वलम् — ^५ D दधादि° — ^६ D (schol) पुन कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति। या अभ्यवभ्रुणायसि(१) अभ्यवकाशे अवरे आकाशे च अन्यस्मिन् वा लोकगर्हिते दोषसंयोगात्। दोषशमना(१) यस्या जपः —

॥ अ० ॥

उभयतः परिच्छिन्नं शरमयं वहिराभिचारिकेषु^१ । १ ।
दक्षिणतः संभारमाहरत्याङ्गिरसम्^२ । २ । इङ्गिडमाज्यम्^३ । ३ ।
सव्यानि^४ । ४ । दक्षिणापवर्गाणि^५ । ५ । दक्षिणाप्रवण
इरिणे^६ दक्षिणामुखः प्रयुङ्क्ते । ६ । सामीनि^७ । ७ । अग्रे

^१ D introduces this adhyaya as follows. विधिर्नैमित्तिकः (Cod. विश्विनै) प्रोक्तः संहिताक्रमहेतुकः । क्रमप्राप्तौ अभिचारस्य संहिताया इहोच्यते । ननु च परविनाशाप्रतिषेधादकर्तव्यस्थोपदेशो वक्तव्यः । नैवाभिचारः प्रतिषिध्यते प्रत्युत विधीयते । न ब्राह्मणो वेदयतेत्यादि मनु पठति; D (schol) to the sūtra वहिर्वेदिस्ररणार्थः । अन्यत्र दर्भ-शब्दप्रयोगात् । अपरेणापेर्दर्भानास्तीयेत्यादि (Kāuṣ 1. 36) अतश्च परि-भोजनीयान् दर्भानेव । उभयतः सर्वच्छिन्नमूलायाभिप्राया शराः प्रसिद्धाः । तन्मय वेदिस्ररणाय स्यात् (Cod. स्या) अभिचारप्रयोजनान्याभिचारि-काणि कर्माणि आभिचारिकेष्वजाज्यतंत्रं पुरस्तादोमादयो मचातराप्तात् (^१for 'तरास्त्रानात्') । जाड्यायने (cf Kauṣ 3 2) सपाताभावः शातानामिति विशेषणात् (cf Kauṣ 3 20) सर्वहिं. साज्या इति या विशेषविधानात् । अत्र चर्वादिभि (Cod चरा) संभारे सामान्याधिकारात् प्रसव्यं स्तरणं प्रसव्यानीति (^१for सव्यानीति, see sū 4) । न पार्वणसमुद्दिकाम्याः शा-तानामिति विशेषणसामर्थ्यात् Cf Kauṣ 116 4. — ^२ D (schol) कल्य-वहिरध्यायपठित (^१for 'वहिं') आंगिरस. सप्तवर्गपठितः कल्यः वहि-रध्यायिकयातनारभवादात् (^१) । ननु वेदिकरणवचनात् । दक्षिणस्यां दिशि अंगिरस (^१) अप्रिनियमादसिद्धत्वं । यथावितानमिति वचनात् (Kauṣ 147 1) । घोरद्रव्याणां चाहरणविधानात् — ^४ D (schol) अलोहितादिप्रसंगे इङ्गिडनियमाच्च वर्षावस्तंबनिवृत्तिः (^१) नोत्पन्नं कर्म-मध्यसयोगात् । यथादिष्ट वहिं. प्रस्तीयेत्यनोत्पन्नविधिः — ^५ D (schol) अभिचारिकाणि — ^६ D (schol) दक्षिणस्यां दिशि परिसमापनीयानि — ^६ D (schol) दक्षिणानिन्द्रदेशे इरिणे वा । उभयविशिष्ट इति के-चित्. — ^७ K सामीति, D (schol) किं चान्यदाभिचारिकाणां आह ।

यत्ते तप इति पुरस्ताद्धोमाः । ८ । तथा तदग्रे कृणु जात-
वेद इत्याज्यभागौ । ९ । निरमं नुद इति संस्थितहो-
माः । १० । कृत्तिकारोकारोधावाप्येषु । ११ । भरद्वाजप्रव्रस्के-
नाङ्गिरसं दण्डं वृश्चति । १२ । मृत्योरहमिति वाधकीमा-
दधाति । १३ । य इमामय वज्र इति द्विगुणामेकवीरा-
न्तनह्य^{१०} पाशान्निमुष्टितृतीय^{११} दण्ड^{१२} सपातवत्^{१३} । १४ ।
पूर्वाभिर्वधीते^{१४} । १५ ।

सापीनि । न सर्वाणि यानि सापीनि अन्यत्र वचनेत्य (!) नियमः । यज्ञो-
पवोत्यादि च नियमात् । न चाभिचारिकाणि पित्र्याणि —

^१ ॥ १९ १, D (schol) पञ्च सूक्तानि (॥ १९-२३), cf the पञ्चापत्यगण, Ath
Paris 34 21, अग्रे यदिति पञ्च सूक्तानि पञ्चापत्यानि पाचजन्यानि भवति
Cf Kauç 3 19 note — ^२ ॥ २९ २ D (schol) द्वे ऋचे (॥ २९ २ ३)
cf Kauç 3 19, note — ^३ ॥ १० १ D (schol) मूक्त cf Kauç 3 19
note — ^४ D (text) omits the syllables *कारो D (schol) अभि-
चारप्रयोगकालविधिः । कृत्तिकासु नक्षत्रे अरोधः कृष्णपञ्च अरोधक अ-
वाप्य समावास्या ('for साः') एष कानिष्वभिचारः कार्यं कृत्तिकासु चा-
रोधे च (? Cod कृत्तिसुचरोधेचरोधे वा) अवाप्यग्रहणमा विधाना-
त्समाप्ते ('for *नसमाप्ते') अवाप्यग्रहणमा अत्यविमोकात् — D
(schol) वावाप्यविधी उच्यतेरिचमिति मूक्त (॥ १२) भरद्वाजप्रव्रस्क भर-
द्वाजसप्रत्ययार्थः । आगिरसग्रहणं पूव चकार असप्रयोग आगिरसप्रम-
यादेव मूक्तं द्रव्याते (॥ १९ १) ऋद्धेन तृतीयायावणात् (॥ १९ ३) —
^६ ॥ १३३ ३ — ^७ D (schol) व्याधिघातिकममिधमादधाति ये
ऽमावास्यामिति (॥ १६ १ cf su २३) च क्रमकोप प्रधानादित्वादस्या-
गत्वात्, cf su ४८ — ^८ ॥ १३३ १ १३४ १ — E Bt एक
वीरात्, K Ch D (text) *वीरान् P *वीरान्तः P *वीरा —
^{१०} सनह्य only in E and D (text) cf the word सननाह ॥ १३३ १,
the rest सख्यह्य — ^{११} So K P Bh Bu Bt D (text) पाशा निमुष्टिः Cf E
पाशान्य* which is followed in D by the gloss मुडहन् — १२ words
तृतीय दण्ड are wanting in D (text) — ^{१३} D (schol) उभय Cod
*य) मेखला (Cod *न्ना) दण्ड च य इमा इति सक्तेन मेखना । अय वज्र
इति मूक्तेन दण्ड सपातवत् करोति — ^{१४} D (schol) मेखला य इमा-
मिति तिमृभिर्ध्वग्भिः (॥ १३३ १-३) स्त्रीनिर्गन्देशात् —

वज्रो ऽसि सपत्नहा त्वयाद्य वृचं साक्षीय ।

त्वामद्य वनस्पते वृक्षाणामुदयुष्महि^१ ॥

स न इन्द्र पुरोहितो विश्वतः पाहि रक्षसः^२ ।

अभि गावो^३ अनूपताभि द्युम्नं बृहस्पते ॥

प्राणं प्राणं त्रयस्वासो असवे मृड ।

निर्वृते निर्वृत्या नः पाशेभ्यो मुञ्च^४ ॥

इति दण्डमादत्ते। १६। भक्तस्याहुतेन मेखलाया^५ यन्थिमा-
लिम्पति^७ । १७। अयं वज्र इति^८ बाह्यतो दण्डमूर्ध्वमवा-
गयं तिसृभिरन्वृचं निहन्ति^९ । १८। अन्तरूपस्पृशेत्^{१०} । १९।
यदश्रामीति^{११} मन्त्रोक्तम्^{१२} । २०। यत्पात्रमाहन्ति फट्ठतो^{१३}
ऽसाविति^{१४} । २१। इदमहमामुषायणस्यामुषाः^{१५} पुत्रस्य प्रा-
णापानावपायद्यामीत्यायच्छति^{१६} । २२। ये ऽमावास्यामि-^{१७}

^१ K वृक्षाचामु — ^२ Thus emended, MSS रक्षत (cf विश्वत in the same pāda). — ^३ Cf for this pada RV ix 32 5* — ^४ K प्राण —
^५ So only K (sec man) and AV, K (prim man) Bu Bh Ch EP B; मुञ्चत;
the verse ending here occurs at xix 44 4 — ^६ So emended, all MSS
except D मेखलाया, D (text and schol) मेखला — ^७ Ch *लिम्पयति,
D (schol) मेखलायथो (!) मुष्टु लिपति । यथालेपनादि प्रत्यह — ^८ vi
134 1 — ^९ D (schol) प्रेरयत्यध — ^{१०} D (schol) सद् प्रविश
वदकमुपस्पृशेत् — ^{११} vi 135 1 — ^{१२} D (schol) अशन पान च कुर्यात् ।
यथार्थलिगप्रयुक्तस्य भक्तस्याहुतेनेत्येवमादि आदी तु सकृत् । दण्डदानत्वं
प्राग्योगात् । अये व्रतपत इति (Kauç 6 19, 42 16) योगविमुक्तस्य पुन
सर्वो (!) आह च आचमन सकृद्योगात् । भक्तादिप्रत्ययपरिविमुक्तस्य पुन
सर्वं सर्वोर्णे ऽपि विधौ तदा — ^{१३} K Ch Bh P फट्ठतो, Bū फठतो,
E फटतो — ^{१४} D (schol) यज्ञोजनपात्र तदाहति । फठतो (!) राम
इत्यमुना — ^{१५} K Bu Ch P B; Bh *ममुषायण*, cf x. ० 36, Kauç.
44 ३ — ^{१६} D (schol) दण्ड गृह्णाति । इदमह रामस्य. प्राणापाना-
वपायद्यामीति .. — ^{१७} i 15 1 —

ति संनह्य सीसचूर्णानि भक्ते ऽलंकारे^१ । २३ । पराभूतवे-
 शोर्यष्ट्या बाहुमाच्यलंकृतयाहन्ति^२ । २४ । द्यावापृथिवी
 उर्विति^३ परशुपलाशेन दक्षिणा धावतः पद वृश्चति^४ । २५ ।
 अन्वक्तिस्तिर्यक्तिः^५ । २६ । अक्षण्या^६ सस्याय । २७ । आब्र-
 स्कान्यांशूपलाशमुपनह्य^७ भष्ट्रे^८ ऽभ्यस्यति । २८ । स्फोटत्तु
 स्तृतः^९ । २९ । पश्चादग्नेः कर्ष्वा^{१०} कूद्युपस्तीर्णया द्वादशरात्रम-
 पर्यावर्तमानः शयीत^{११} । ३० । तत उत्थाय चिरह^{१२} उदवज्रा-
 न्महरति^{१३} । ३१ । नद्या अनामसपत्न्याया अशमानं प्रास्थ-

^१ D (s hol) सीसानि कथितानि (Kauç ९ 1०) । तानि चूर्णोक्त्य
 पृष्ठे वद्वानि तानि भक्त आवयेद्वेष्ट्य । अथवा द्वेषानकारे — ^२ D (chol)
 द्वेष — ^३ ॥ 12 1 — ^४ D (chol) पलाश कुठारमृग दक्षिणाया
 दिशि धावत द्वेषस्य पादस्थान छिनत्ति — ^५ D (text and chol)
 छेदनविधिमाह । अन्वक्ति । अनुपदेखाभि^६ तिर्यक चि (Cod तिर्यक ।
 चि) । पृथुत्वेन चिभि^७ — ^८ So emended Ch (ec man) D (text and
 schol) अक्षण्या, K Bū E P Bī Bh Ch (prim man) अक्षण्या, D
 (schol) अक्ष्य कोष कोषे न समापन कोष द्वित्वा ('for कोषे द्वित्वा')
 द्वयो रेखयो क्रिया प्रतिरेख (Cod. ०५) सूतावृत्ति । सस्यायेति वचन
 प्रतिब्रजनयइह मा भूत् — ^९ D (text) आवृत्ता — ^{१०} P B ०यामन्य०,
 Bh ०यामन्य० Ch (prim man) ०यामन्य० Ch (ec man) ०यामन्य०
 D (text) ०यामन्य Is the passage to be emended to आब्रस्कान्यामू
 न्पलाशमुपनह्य? — ^{११} So Bu Bh Ch (ec man), K E P Bī Ch (prim
 man) D (text and schol) भष्ट्रे, cf Darila to Kauç 4. 11 — ^{१२} D
 (text) न्यस्यति D (schol) वृश्चिता अदव्याग्न (t) वृश्चितादव्याग्न
 गृहीत्वा बधकपर्णे (Cod व०) वध्वा भष्ट्रे (?) लोकप्रसिद्धे चिपति चेपरे मव
 प्रधानवदभिधानात् — ^{१३} So only E Bī K P Bī भूत Bī भूत C
 भूत, D (text) स्मृत, D (schol) शब्द अशुभ मृतो द्वय इति ज्ञेय cf
 su. 3. and 4. 11 — ^{१४} So emended K Ch P Bī Bh D (text)
 कर्ष्वा, Bu करीवा, F कर्षा — ^{१५} D (chol) न चेच्छब्द ।

पश्चादग्ने कूद्योपस्तीर्णाति कूदी वदरी शयीत प्राप्ते
 सवेशने ऽय विधि भक्तस्याङ्गतेनेति (su 1) प्रत्यह — ^{१६} Ch E
 तर — ^{१७} D (chol) तत कर्ष्वा चि उदवज्रान् चिपति । दिवस
 चि कर्मविधि नामधेयात्स्वयमिदृशोऽय इति (x 5 1 Kauç 49 2)
 यो व आपो ऽपा य वय अपामस्य वधमिति (x 5 1 4१, 50 Kāç
 49 11) महरणमवा । प्रत्यह इदमगकर्म, cf al 5 Kāç 2 —

ति' । ३२ । उष्णे ऽसृतसक्तूनूपमपिताननुच्छ्वसन्पिब-
ति' । ३३ । कपं चीत्स्तीन्काशी-त्तिराचन्' । ३४ । द्वौ द्वौ
त्रिराचम्' । ३५ । एकैकं षड्राचम्' । ३६ । द्वादश्याः प्रातः
क्षीरौदनं भोजयित्वा उच्छिष्टानुच्छिष्टं बहुमत्से प्रकिरति' । ३७ ।
सधावत्सु स्तृतः' । ३८ । लोहितशिरसं कृकलात्सममूह-
न्तीति हत्वा सद्यः कार्यो भाङ्गे शयने' । ३९ । लोहिता-
लंकृतं कृष्णवमनमनूक्तं^{१०} दहति । ४० । एकपदाभिरन्यो
ऽनुतिष्ठति' । ४१ । अङ्गशः^{११} सर्वहुतमन्यम्^{१२} । ४२ । पद्या-

^१ So emended K Bu P Bh D (text) प्राङ्गति, cf also Darśa to
Kauç 45 20 Ch Ebj प्रहरति D (schol) यद्या नद्या दिष्टिमान् नामित-
स्या कमान् गृहीत्वा उपरा न समदयात् । इतत् विरह प्रवराणात् ।
यावापृथिवी इति सूक्तेन (u. 1-1 cf sa 20) दक्षिणत दक्षिणानुस
इति (see su 6) वचनात् — ^२ So Ch I u अनुच्छ्वसन्, B अनु-
वृत्तम् K Bh अनुच्छ्वस P अनुवृत्त E अनुवृत्त D (text) अनुवृत्त
J (schol) अनन्तवास पिबति वता — ^३ K Bh विश्लेष्वा Bu
विश्लेष्वा, D (schol) दोनेकैरुच्छिष्टानि (Cod. दिने) दोष्ट
हानि — ^४ D (schol) अनुच्छ्वस Cod अनुवृत्त पिबतोत्यादि
(Cod. वत्यादि) भक्त्याङ्गतेनेति (see su 1) कर्तव्य — D (schol)
एकैकानुच्छिष्टमहहानि एव षडहानि मत्सह दाक्षार्णपिदो (u 1' 1)
इत्यनुवचनम् — ^५ D (101) क्षीरौदनं भोजयति द्वेय . 1
उच्छिष्टं भोजनपादस्य अनुच्छिष्टं कुक्षीस्य बहुदो दनोदके नत्वा तव प्र-
वर्धेण विपति — ^६ So B K (prim man) Ch Lu E D (text)
मृत K (see man) P Bh मृत D (schol) यदि नत्वा मङ्गितो,
(Cod पा०) धावति । तन्न ततो मृत प्रहरति द्वेय cf su 79 and
45 7 — ^७ D (schol) रत्नवर्गशिरसं चानुच्छ्वसतीति नदिर नार
यित्वा सद्यः कार्यमिति वक्तव्य । अभिचारिवप्रवराणात् . भागिवशदने
कृकलाशं करोति cf Kauç. 2 15 — ^८ E शक्नो — ^९ Ch E
वत्सलम् D (schol) कृष्णवस्त्रपरिहित — ^{१०} So K Bu P B Ch
D (1 xi) इत्योदयतिष्ठति E इत्योदय D (schol) प्रकृतमैवावसाना
वादी ११ । इत्योदयवर्ता (1) अनुष्ठान । समूहं सद्यः समागमनमेव हुतम्
(Cod. ०२) अनुतिष्ठति । वचनं दहोपकारार्थं — ^{१२} Ch नग्नम् E अ-
ग्नश्च — ^{१३} D (schol) इत्य लोहितशिरसं कृकलात् अनुच्छ्वसते
इत्वा सद्यः वादी (Cod. वाये) —

दग्नेः शरभृष्टीर्निधायोदग्ब्रजत्या^१ स्वेदजननात्^२ । ४३ । नि-
वृत्य^३ स्वेदालंकृता जुहोति^४ । ४४ । कोश उरःशिरः^५ ऽवधाय^६
पदात्पांसून^७ । ४५ । पश्चादग्नेर्लवणमृडीचीस्तिस्रो^८ ऽशी-
तोर्विकर्णीः^९ ^{१०} शर्कराणाम्^{११} । ४६ । विष शिरसि^१ । ४७ ।
पाधकेनावागयेण प्रणयन्नन्वाह^{१३} । ४८ । पाशे^{१४} स इति^{१५}
कोशे यन्थीनुद्वृणाति^{१६} । ४९ । आमुमित्यादत्ते^{१७} । ५० । मर्म-

^१ K P Bh भृष्टीति° — ^२ D (schol) उत्तरतचे (Cod °च) प्रवृत्ते
दीर्घा शरा स्फाटिता शरभृष्ट्या स्थिता शरभृष्टी स्थापयित्वा उद-
ग्मुखी यावत्प्रस्विन्नस्त्रावद्ब्रजति — ^३ D (text) निवृत्य —
^४ D (schol) अभ्यक्ता शरभृष्टोर्जुहोत्यष्टा प्रवृत्त (१ १' १ °) अ-
भ्यातानति — ^५ Thus emended, MSS उरःशिरः — ^६ h
वधाय, Bh वधाय — ^७ All MSS except E पांसून् D (schol)
अवनीतमासास्त्रिकृत्कलासशरीर (Cod °र) कोश उरः (Cod °र)
शिरश्च उरःशिर तदुरसि स ('for स) कोशे प्रवेशयति । द्वेयस्य
पादात्पांसून्कोशे ऽवधाय — ^८ E °मृडीची तिस्रो B °मृडी ।
वास्तिस्रो (!) — ^९ So emended Ch । °शीति वि° D (text)
°सीति वि°, P B °शीतिर्वि° h Bu °शीतिर्वि° — ^{१०} °कर्णी)
emended, MSS °कर्णी — ^{११} D (schol) कोशे ऽवधाय । मृडीचीशब्द-
अल्पपर्याय (Cod °पर्याय) लवणरुजका ('for रुचक ° cf Pet Lex
sub रुचक end) कल्प ('for अल्प°) इत्यर्थः । तिस्र इति सख्या अशीति
रिति च । विकर्णी (?) शर्कराणां चेति सामर्थ्या () विगतकणानां °Cod
°माणानां च । शर्कराणां तिस्रो ऽशीति () कोशे ऽवधाय — ^{१३} D (schol)
कोशे शिरसि विषमवदधाति । असमास लवणशर्कराणामिति । इदं
संदेहाद्विशेषणसंबधार्थं च — ^{१४} E Ch (prim man) D (text) प्रणयनम्°
D (schol) काश्चिपातकदंडेन (cf su १) प्रेरयन्मर्म प्रतिकोश अन्वाह ।
प्रकृतेन सूक्तेनावागयेण — ^{१५} h P Bh पाश — ^{१६} D (schol) पाशे
स वद इत्युत्तरेण ॥ १२ २° — ^{१७} D (schol) पाशाकाशान् (! for
पाशकोशान् । का for को?) कथं तच्च दंडेना () दंडं स्यात् । ततः प्रणयन
इत्येव कर्म प्रथम प्रणयन कक्षादुच्यते सूक्ते अनुच्यमाने पाशे स इत्यस्य क्रमे
कथमुद्वृष्टीयाद् (Cod °यष्टाद्) इत्यस्यार्थित्य (?) न प्रणयनविधानं प्रथम
गृहीतस्य वनपयनासम्भवात् (?) । तद्देश एवादान । तमनुवचनात् —
^१ So emended, MSS अमुम्, ॥ १' ४°, D (schol) वाममादत्त इति ।
अनेन गृह्णाति । दंडेन ततो न य (!) ब्रूयात् । इह सूचन्यासा उद्वृणति यदहं
(Cod उदय°) यथा स्यात् —

शि^१ खादिरेण सुवेण गर्ते खनति^२ । ५१ । बाहुमाचमतीव
य^३ इति शरैरवज्जालयति^४ । ५२ । अवधाय संचित्य लोष्टं
सुवेण समोष^५ । ५३ । अमुमुनैषमित्युक्तावलेख-
नीम्^६ । ५४ । छायां वा^७ । ५५ । उपनिनयते^८ । ५६ ।
अन्वाह^९ । ५७ । ॥ १ ॥ ॥ ४७ ॥

भातृव्यक्षयणमित्यरण्ये^{११} सपत्नक्षयणीरादधाति^{१२} । १ ।
याममेत्यावपति^{१३} । २ । पुमान्पुंस^{१४} इति मन्त्रोक्तमभिहु-
तालंकृतं बभ्राति^{१५} । ३ । यावन्तः सपत्नास्तावतः^{१६} याश-
निद्भिडालंकृतान्संपातवतो ऽनूक्तान्सूत्रांश्चग्वा^{१७} मर्मणि

^१ Ch E D (text and schol) मर्माणि — ^२ D (schol) मर्माणि
मर्माणि । खादिरेण तेन गर्ते खनति, cf Kauç. 43 4 — ^३ II.
12 6 — ^४ D (schol) गर्ते शरैस्तापयति मवलिगात् — ^५ D (schol)
गर्ते कौशे प्रविष्ट । लोष्टं संचयनीकृत्य (Cod लोष्टसचनी^०) गर्ते । खा
तान्पामुन् गर्ते कृत्वा — ^६ So (अमुमुनैषम्) only Bū, Ch E D
(text) अममुनैः, K P Bū Bh (समोषा)मुनैषम् — ^७ Bū E D (text)
लेखनी, D (text and schol) अममुनैषमिति अनेन मवेण (where?) ।
उक्तावलेखनी । अस्य सूक्तस्य प्रतिकृतिमावलेखनीमिति वेधातकर्म (see
Kauç 30 १९, 43 23) — ^८ D (text and schol) छाया वा द्वेष्ट
(Cod द्वेष्ट) । छाया वा दार्भ्युपेण विध्यति, see Kauç 32 8, 35 28 —
^९ D (text) उपनीयते, D (schol) द्वेष्टसमीपिनोदक मार्जयति — ^{१०} D
(schol) भरद्वाजप्रवर्त्तेन (Cod भार^०), II 1^१ see sū 13 — ^{११} II
15 1 — D (schol) समिध सञ्चानिर्देशात् । अश्वत्यवधनताज-
ङ्गाहूखादिरेण सपत्नस्तव विकल्प, cf Kauç. 16 14 — ^{१२} D
(schol) जनस्थानमागत्य ब्रीहियवतिलानावपति (Kauç 7 5) । तववि-
कल्प । प्रत्युच दक्षिणाप्रवणादेव — ^{१३} III 6 1 — ^{१४} D (schol)
खादिरेणातो (I) अश्वत्यमणि बभ्राति । अभिज्जत कृत्वा अभिह्वन ।
सुवदडे वधा (I) होम । अलकरण घृतेन बधनमभिधरत — ^{१५} So
unended, MSS तावन्त — ^{१६} Bh ०याम्वा, D (text) च (I). —

निखनति^१।४। नावि प्रैणान्नुदस्व कामेति^२ मन्त्रोक्तं^३ शाखया
 प्रणुदति^४।५। त ऽधराञ्च इति^५ प्रभावयति^६।६। बृहन्नेषा-
 मित्यायन्तं^७ शयमानमन्वाह^८।७। वैकङ्कतेनेति^९ मन्त्रोक्तम्^{१०}
 ।८। ददिहीति^{११} सामीनि^{१२}।९। देशकपटु^{१३} प्रक्षिणाति^{१४}।१०।
 ते ऽवदन्ति^{१५} नेतृणां पदं वृश्चति^{१६}।११। अन्वाह^{१७}।१२।
 ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह^{१८}।१३। चेष्टाम्^{१९}।१४। विचृतति^{२०}।१५।

^१ D (schol) यावतामभिचार (Cod यावताम) कर्तुमिच्छति तावत्प
 रिमाणान्पाशानिगिडालकृतान् सपातवत्कुर्यात् । प्रकृतेनैव सूक्तानान्
 क्तांसह सूत्रेण संबध कृत्वा मर्माणि (१) निखनति (cf Kauç 47 31) —
^२ III 6 8, 1x 2 4 — ^३ D (text) मन्त्रोक्ता — ^४ D (schol) पूर्वसूक्तेन
 पाशात् सकृत् . (the MS has a lacuna) — ^५ III 6 7 — ^६ D
 (schol) . अश्वत्थशाखया (Cod ०या) प्रेरयति अनया ऋचा नावमु
 दकेन पुरयति — ^७ IV 16 1 — ^८ D (schol) द्विष्यो यद्वाक्यं
 माणो अपिमुख आगच्छेत्तत अन्वाह — ^९ v 8 1 — ^{१०} D (text)
 joins the word मन्त्रोक्तम् to the next sutra, B divides explicitly as
 above, D (schol) सूत्रेण होम — ^{११} v 13 1 — ^{१२} So K E
 D (text), Bū P B Bb Ch सापि नि D (schol) कर्मातिदेशं कानि
 तानि । अत्रोपाध्यायवत्सशर्मण पादा पठति । कृकलाशशरभृष्टिसपत्र-
 चयश्चावारमणे (१) पाशमन्त्रोक्तहोमाना सापित्वात् (cf Kauç 47 39
 to 48 3) — ^{१३} So K Ch P Bi ०कपटु E ०कपटु Bu the same
 or ०कपटु, D (text) दशकपटु, D (schol) यत्रायतम् (Cod यत्र
 यातम्) अहिच्छक तत्रैव विनाशयति सूक्तातेन see Bo Lcx sub
 पटु 3 — ^{१४} v 17 1 — ^{१५} D (schol) ब्राह्मणं (१) गीनेतृणां
 वृश्चति । उक्तेन विधानात् । अष्ट्रे (Cod अष्ट्रे) ऽभ्यस्यतीत्यवमत, cf
 Kauç 47 25 ०8 — ^{१६} D (schol) अथवान्वाह नेतृन् — ^{१७} Here
 E inserts the passage य ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह P Bi the same words
 without य, D (schol) नैता ते देवा इति सूक्ते (v 18 1, 19 1)
 एका ब्रह्मगवी । (Cod omits the colon) यमेण तपमेत्यन्या (xii 5 1)
 । आभ्या ब्रह्मगवीभ्या नेतृन्वाह — ^{१८} D (schol) अन्वाहेति विशेष
 (for वाक्यशेष ?) । चेष्टा हननमारणकितर्तनविशसना (Cod ०विशसना)
 धिययणपचनभक्षणाद्या द्विष्यगवि या चेष्टा ब्रह्मगवीभ्या (for ०गवीभ्या)
 चेष्टासमाख्यानात् । ब्रह्मगवीति (v 19 4) मार्यमाणामिति (Cod
 मार्यं, is this a pratika?) च तथा कल्पातरे हतगव्यामनुवचनसयोग ।
 जीवत्यजीवत्या (Cod ०ह्यानीवत्य) भोगसयोगात् — ^{१९} D (schol)
 यथे हविः कुतेत्यर्थः (१) । क. क्रिया अन्वाह —

ऊवध्ये^१ । १६ । रमशने^२ । १७ । चिरमून्हनस्वेत्याह^३ । १८ ।
 द्वितीययाग्मानमूवध्ये^४ गूहयति^५ । १९ । द्वादशरात्रं स-
 र्वव्रत उपश्राम्यति^६ । २० । द्विरुदिते स्तुतः^७ । २१ । अवा-
 गयेण निवर्तयति^८ । २२ । उप प्रागादिति^९ शुने पिण्डं^{१०}
 पारुडं^{११} प्रयच्छति । २३ । ताष्टं^{१२} बध्नाति । २४ । जुहोति^{१३} । २५ ।
 आदधाति । २६ । इदं तद्युजे यत्किं चासौ^{१४} मनसेत्याहिता-
 ग्निं प्रतिनिर्वपति^{१५} । २७ । मध्यमपलाशेन फलीकरणाञ्जु-

^१ D (schol) द्वेयमनसि कृत्वा सप्तमीनिर्देशात् — ^२ D (schol)
 पाकस्थानि ऊवध्यवत् — ^३ D (schol) चिरिति क्रियाभ्यावृत्तौ प्रत्ययस्युते-
 प्रह्वगवीभ्या वक्तव्य (Cod °व्य) कल्पजामवधश्च चिरिति सख्याया पूर्वाभि-
 धानादमून्हनस्वेति चिरित्येव वक्तव्य ; कल्पजया मवध एतानमून्हनस्वेति ।
 आहुरिति ('for आहुरिति') मवध सम हनस्व राम हनस्वेति प्रदर्शन —
 'Ch रमशानम्, D (schol) रमशाने (see note 6), cf sū 17 — Thus
 (°मवध्ये) emended, MSS °मवध्य — ^५ Ch (sec man) गूहति,
 Bu गूहे, D (text and schol) corruptly, ऊवध्यगृहे ('') रमशाने ('') चो
 भयन्नानुवचन ('') cf schol to sū. 22 — ^७ D (schol) अग्मान
 प्राश्य ('for प्राश्य or प्राश्यति, cf Kauç 47 32 and note) सर्वव्रत
 इत्यर्थ । प्राप्तिनिवृत्तिशक्त्यापेक्षा । नातिशक्तिर्विधीयते इति वचन (cf
 Kauç 74 end) । उपश्राम्यतीति वचनत्वात्, cf kauç 41 2 — ^८ so
 Bū, P Bt Bh K (prim man) स्त्रितो k (sec man) स्तुतो, D (text)
 स्तुते, Ch स्तुतो E ततो D (schol) द्वादशरात्रादूर्ध्वं द्वि सवितरि उद्वते
 (Cod उद्वते) नष्ट शत्रुरिति ज्ञेय । ततश्चानुवचन प्रयोजनाभावात्, cf
 kauç 47 29 and 38 — ^९ E Ch (sec man) निवर्तयति, D (schol)
 अवागयेण दंडेनावपनपल-() रमशानमूवध्ययहाद (? Cod अगान°, cf
 to sū 19) द्विरुदिते — ^{१०} vi 37 1 — ^{११} C P Bt Bh पिण्ड —
^{१२} P पारुड D (text) पाड, D (schol) उप प्रागादित्युदितार्थं यथातर-
 वचनात् । पिण्ड ('') भक्तस्य पाड ('') चैतलोक (l for °गोल ?) — ^{१३} E
 ताष्टी, D (schol) अश्लिकमणि बध्नाति । अभिशप्ते अभिचारो मव
 लिगात् — ^{१४} D (schol) to this and the following sūtra, जुहोति
 अथ चागिरसीरादधाति (Cod °सिर°) । न ताष्टं जुहोति व्यवधा-
 नात् — ^{१५} vi 54 1, vii 70 1 — ^{१६} D (schol) प्रतेर्नवार्थत्वाद्-
 द्वितामेवत्तरतो दक्षिणामुखत्वा (l) कल्यातरे द्वेयस्योत्तरत इति तद्वत् —

होति^१।२८। निरमुभित्यङ्गुष्ठेन चिरनुप्रस्तृणाति^२।२९। शरं
 कङ्किन्दुकोष्ठैरनुनिर्वपति^३।३०। लोहिताश्वत्थपलाशेन^४
 विषावध्वस्त^५ जुहोति^६।३१। त्वंवीरुधामिति^७ मूत्रपुरीषं वत्स-
 शेष्यायां^८ ककुचैरपिधाप्य^९ सपिष्य^{१०} निखनति^{११}।३२। शेष्या-
 नडे^{१२}।३३। शेष्यायाम्^{१३}।३४। यथा सूर्य^{१४} इत्यन्वाह।३५।
 उत्तरया यांस्तान्प्रश्यति^{१५}।३६। इन्द्रोतिभिरमे जातान्यो

- ^१ K Bū °करणा, Ch D (text) °करणान् — ^२ vi 75 1 —
^३ D (schol) अग्निपश्चात्त्रिगुणं सृणाति — ^४ Ch (prim man) कङ्कि-
 द्विन्दु°, E किद्विन्दु°, D (text) कङ्किन्दु° — ^५ Cl E Bu Bb D (text)
 °कोष्ठैर°, D (schol) शरविन्दु (I) शरमय प्रस्तरण (cf Kauç 47 1)
 तुष्टीकेति (Ifor तुष्टीकेति?) प्रसिद्धाभिधानात् । इड (' for इगिड')
 ओडेककोष्ठ (' for ओडिका°) धान्यभाजनमितेपामन्यतमेन निर्वर्तयति
 तमुत्तरवेदिस्थापनात् । पूषक करोति पूर्वेण च होमशरणादृते (Cod
 °देते) अनुप्रपूरणानुनिर्वर्तयोस्तु मवे योगार्थं प्रत्यक्ष विधान — ^६ E Ch
 (prim man) °श्वत्थस्य — ^७ So emended, Bu विषावध्वस्त, K Bū
 विषावध्वस्त, P Bb विषावस्त, Ch विषावध्वस्त, L विषावध्वस्त D
 (text) विषावध्वस्त — ^८ D (schol) अनुनिर्वर्तिते ऽर्पा निरमुभिति
 (vi 75 1) प्रत्यक्ष एवमन्तमेक कर्म लोहिताश्वत्थो लोहितावचन —
^९ vi 133 1 — ^{१०} K Bu शेष्याया, Ch (prim nan) शेष्याया
 D (text) शेष्याया, cf note 13 — ^{११} E वङ्गचैर° D (text
 and schol) ककुचै° (Ifor ककुच°?) — ^{१२} K Ch E D (text) सपिष्य so
 also D (schol) to the next sutra — ^{१३} D (schol) वत्सस्य शेषसवेष्टन
 चर्म वत्सशेष्या (Cod °शेष्या) तस्या अतः (Ifor अन्तरं) मूत्रपुरीषं कृत्वा
 ककुचै° (I) तिमिरफले । अजालौडकाभिर्वातस्याभिमुखं पूरयित्वा वा
 धकेन सपिष्य (Cod सपिष्य) सचूर्णं द्वेष्यस्य चर्मणि खनति (Ifor म
 र्मणि निखनति? cf Kauç 47 31, 49 4) निखनने मच — ^{१४} K Bu
 D (text and schol) शेष्या° — ^{१५} E °नेडे, D (schol) मूत्रपुरीष
 चूर्णं (Ifor °पूर्ण?) शेष्यानडेति (I) प्रवेश बाधकेन सपिष्य (I) निखनतीति
 प्रकृतत्वात् — ^{१६} D (schol) नड च मूत्रपुरीषचूर्णं (Ifor °पूर्ण)
 शेष्याया प्रवेश बाधकेन सपिष्य (I) निखनति — ^{१७} vi 15 1
 D (schol) यथा सूर्यो नक्षत्राणामिति अनया द्वेष्यानन्वाह — ^{१८} D
 (schol) यावतो मा सपत्न्यामिति (vi 13) । अनया आगच्छेदेष्या
 मनुवचनं कृतं तां कचूमपश्य (Ifor कचून°?) मवीक्षेन —

न स्तायद्दिप्सति यो नः शपादिति^१ वैद्युद्धतीः^२ । ३७ ।
 सांतपना^३ इत्यूर्ध्वशुषीः^४ । ३८ । प्रंसृजतं पुरोडाशं प्रंसवि-
 लीनेन^५ सर्वहुतम् । ३९ । उदस्य^६ श्यावावितीपीकाञ्जि-
 मरुदूकं नीललोहिताभ्यां सृचाभ्यां सकक्षं बद्धोष्णोदके
 व्यादाय^७ प्रत्याहुति मरुदूकमपनुदत्यभिन्त्युन्नति^८ । ४० । उ-
 पधावन्तमसदग्याव इति^९ काम्पीलं संनह्य क्षीरोत्तिके^{१०}
 पाययति^{११} लोहितानां चैकशम्^{१२} । ४१ । अशिशिपोः^{१३} क्षी-
 रौदनम्^{१४} । ४२ । आमपात्रमभ्यवनेनेक्ति^{१५} । ४३ ॥ २ ॥ ४८ ॥

^१ vii 31 1, 34 1, 108 1, 59 1, vi 37 3 — ^२ These emended, MSS वैद्यु-
 द्धती, D (schol) विद्युता हुतो वृषो विद्युद्धत तस्याद्विद्युद्धती (I) अरण्य
 आदधाति। ग्राममेत्यावपति (sq 2)। इत्येवमनुलिगसामान्यात्। योन शपा
 दिव्यभयो समानादित्यात् — ^३ vii 77 1 — ^४ D (schol) ततो राजा
 ऊर्ध्वशुषीरादधाति। तिसृभि — ^५ Ch L D (text and schol)
 *विस्लीनेन, D (schol) उष्णपक्व पुरोडाशमातपविस्लीनेन (I) नवनीतेन
 इगिडकार्ये प्रंसविस्लीनेन (I) सर्वहुत नावदानहोम — ^६ vii 95 1 —
^७ Bu व्याहाय — ^८ D (schol) मुजेपीकेव रेखा यस्य स रपीकाजिम-
 डुक त शीलनोहितेन च सूचिण सह बद्धा बद्धा (I) उष्णोदके धिपति। ..
 क्षीरौदनमपि कृतानन्तर तथैवर्चा मरुदूक गुदति ततस्तथैवाभिन्त्युन्नत्यु-
 ष्णोदकेन चदर्शनं करोति cf Kāuṣ 32 17, 40 4 — ^९ vii 96 1 —
^{१०} Ch P Bt E D (text) क्षीरोत्तिके — ^{११} Bt and D (text) have a
 colon here — ^{१२} So emended, as vrddhi derivative from चैकश
 (see Kāuṣ 21 14), K P Bt चैकश, Ch Bū Bt चैकश, E चैकश,
 D (text) चैक (I) D (schol) प्रमादयत शत्रु (Cod *शु) यवाना प्रकृता-
 भिचारशातिरिय — ^{१३} K P अशिशिपो, D (text) अशिशो —
^{१४} D (schol) भोजयित्वोच्छिष्टानुच्छिष्टमित्यर्थः । कर्मकदेश्यहणात् । उदस्य
 श्यावावित्यस्य सूक्तस्याभिचारिकप्रकरणात् (sq 39) । असदग्याव इति
 चास्य प्रकृताभिचारशात्यर्थत्वात् । चिप्रकरणत्वमिति — ^{१५} D (schol)
 पार्थिवमपचभाजन । उदस्य श्यावाविति शत्रुमभि चित्रेनेक्ति प्रचालयति ।
 अस्य च प्रधानकर्मत्वे घापकमशिशिपो क्षीरौदनादीनि (Cod *नादी)
 क्षीणीति (Cod *णिति, cf Kāuṣ 19 20) Here ends the commen ary
 of Dārila —

सपत्नहनमित्यूषभं^१ संपातवन्तमतिसृजति । १ । आश्व-
त्थीरवपन्नाः^२ । २ । स्वयमिन्द्रस्यौज^३ इति प्रक्षालयति । ३ ।
जिष्णवे योगायेत्यपो^४ युनक्ति । ४ । वातस्य रंहितस्यामृ-
तस्य योनिरिति प्रतिगृह्णाति । ५ । उत्तमाः प्रताप्याधराः^५
प्रदायैनमेनानधराचः^६ पराचो ऽवाचस्तपसस्तमुन्नयत^७ ।
देवाः पितृभिः संविदानः प्रजापतिः प्रथमो देवतानामि-
त्यतिसृजति । ६ । इदमहं यो मा प्राच्या दिशो ऽधायुर-
भिदासादपवादीद्विगुहः^{८, १०} तस्येसौ प्राणापानावपक्रा-
मामि ब्रह्मणा । ७ । दक्षिणायाः प्रतीच्या उदीच्या^९ ध्रुवाया
व्यध्वाया ऊर्ध्वायाः^{११} । ८ । इदमहं यो मा दिशामन्तर्देशेभ्य
इत्यपक्रामामीति^{१२} । ९ । एवमभिष्टा^{१३} । १० । नापोहननिवेष्टना-
नि सर्वाणि खलु शश्वद्भूतानि । ११ । ब्राह्मणा इजमुद्यच्छमा-
नाच्छङ्कन्ते^{१५, १६} मां हनिष्यसि^{१७} मा हनिष्यसीति^{१८} तेभ्यो ऽभयं
वदेच्छममये शं पृथिव्यै शमन्तरिक्षाय शं वायवे शं दिवे

^१ ix 2 1 — ^२ So Bū, the rest *वपन्ना before स्वय — ^३ x
5 1 fg — ^४ x. 5 1^३ fg — ^५ E Ch (sec man) *धरा —
^६ So K Bū Bī Bb, Ch E P *मेनाधराच — ^७ K *वाचस्त —
^८ So Bū, K तमुन्नयत, Ch E तमुन्नयन् Bī तमुन्नयत, P Bb तमु-
न्नयत — ^९ Bb दिशाधायुः — ^{१०} P Bī Bb Bū as above, E द्विगुहः,
Ch K (prim man) द्विगुहः, K (sec. man) द्विगुहः Bū has a colon
after this word, is the passage up to this point metrical (eight
syllables)? Cf v 10 1, iv 40 1 — ^{११} E उदीच्या प्रतीच्या —
^{१२} Cf v 10 2-6, iv 40 2-7, cf Kauç. 116 3 — ^{१३} K Bū Ch
*पक्रामी, E *पक्रामामी, cf AV v 10 7, iv 40 8. — ^{१४} So Ch
P B, K Bū E *भिष्टा, is the word to be emended to एवम
भिष्टा? — ^{१५} So emended; K Bū Ch P Bī उद्यच्छमाना(श्च); E उद्य-
च्छमाना, cf the reading अन श for अनच्छ, Kauç 3 14 E alone
has a colon here. — ^{१६} E न — ^{१७} Ch हनिष्यति — ^{१८} Ch E
हनिष्यतीति —

शंसूर्याय शंसन्द्राय शंसनक्षत्रेभ्यः शंसन्धर्वाप्सरोभ्यः शंसर्पे-
 तरजनेभ्यः^१ शिव मह्यमिति । १२ । यो व ज्ञापो ऽपां यं व-
 यमपामसै^२ वज्रमित्यन्वृचमुदवज्जान् । १३ । विष्णोः क्रमो
 ऽसीति^३ विष्णुक्रमान् । १४ । ममाग्नेवर्च^४ इति बृहस्पतिगिरसं
 पृषातकेनोपसित्याभिमन्त्र्योपनिदधाति । १५ । प्रतिज्ञान-
 न्नानुव्याहरेत्^५ । १६ । उक्तमेनोपद्रष्टारम् । १७ । उदेहि
 वाजिन्नित्यर्धर्चेन^६ नावं मज्जतीम् । १८ । समिद्धो ऽग्निर्ये
 इमे द्यावापृथिवी^७ अजैप्सेत्यधिपाशानादधाति । १९ ।
 पदेपदे पाशान्वृश्चति^८ । २० । अधिपाशान्वाधकाञ्छद्गु-
 स्तान्संक्षुद्य संनह्य भष्ट्रे^९ ऽभ्यस्यति^{१०} । २१ । अगिगिषोः
 द्यौरौदनादीनि चीरि^{११} । २२ । गतेध्मावन्तरेणावलेखनी^{१२ १३}
 स्थाणौ निवध्य द्वादशरात्रं संपातानभ्यतिनिनयति । २३ ।
 पष्ठचोदवज्जान्प्रहरति^{१४} । २४ । सप्तम्याचामति^{१५ १६} । २५ ।
 यश्च गामित्यन्वाह^{१७} । २६ । निर्दुर्मण्य^{१८} इति संधाव्याभि-
 मृशति । २७ । ॥ ३ ॥ ॥ ४९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे पष्ठो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ B₁ has a colon here — ^२ x. 5 10 42, 50, cf. Dārila to Kāuṣ 38 2 47 31 — ^३ x 5 25 — ^४ v 3 1 — ^५ Ch E Bu P प्रतिज्ञानना — ^६ xiii 1 1a — ^७ xiii 1 28 (et al), 3 1 (et al), xvi 6 1 — ^८ Cf Kāuṣ 47 14, 25 — ^९ K B₁ भष्ट्रे, E भष्ट्रे वा (भ्यस्यति), Ch भष्ट्रे वा, cf. Kāuṣ 47 28 and Dārila to 48 11 — ^{१०} K B₁ (भष्ट्रे)भ्य स्यति — ^{११} Cf Kāuṣ 48 42 and Dārila to 43 — ^{१२} All MSS गतेध्माव° for गते इध्माव° with double sandhi, see the introduction — ^{१३} For आवलेखनी see Kāuṣ 35 28, 47 54 — ^{१४} x. 5 6, cf. Kāuṣ 47 31 — ^{१५} x 5 7 — ^{१६} Ch °चामयति — ^{१७} xiii 1 56 — ^{१८} xvi 2 1 —

॥ ओं ॥

स्वस्तिदा ये ते पन्थानं^१ इत्यध्वान दक्षिणेन प्रक्रामति । १ । व्युदस्यत्यसंख्याताः^२ शर्कराः^३ । २ । तृणानि छित्त्वोपतिष्ठते । ३ । अरे ऽमूः पारे पातं नो य एनं परिषीदन्ति^४ यदायुधं दशडेन व्याख्यातम्^५ । ४ । दिष्ट्या मुखं विमाय संविशति । ५ । चीणि पदानि प्रमायोक्षिपति । ६ । तिस्रो दिष्टीः^६ । ७ । मेतं^७ पादावित्यवशस्य^८ । ८ । पाययति । ९ । उपस्थास्तं^९ इति चीण्योप्यातिक्रामति । १० । स्वस्ति माच इति^{१०} निश्वस्युपतिष्ठते^{११} । ११ । इन्द्रमहमिति^{१२} परयं सपातवदुत्थापयति । १२ । निमृज्य^{१३} दिग्युक्ताभ्यां^{१४} दोषो गायपातं न इति^{१५} पञ्चानहुद्भ्यो यमो मृत्युर्विश्वजि-

^१ i 21 1, vii 55 1 (xii 1 47) — ^२ B₁ has a colon here —
^३ Cf Kauç 36 22 — ^४ i 26 1, 27 1, vi 3. 1, 76 1, cf the
सस्ययनगण Kauç. 25 36, note, E B₁ have a colon here —
^५ This division in E, cf Kauç 23 11 — ^६ Ch दिष्ट्या, E दिष्टो —
^७ i 27 4 — ^८ So emended 'reciting down upon ? MSS अव
सस्य — ^९ xii 1 62 — ^{१०} i 31 4 — ^{११} K Bu B_h उपतिष्ठते
(द्रम) with double sandhi — ^{१२} iii 15 1 — ^{१३} Thus emended, MSS
निमृज्य — ^{१४} D (schol) to Kauç 14 20 ये ऽस्यां स्य प्राच्या दिशि
प्राची दिगिति दिग्युक्ते (iii 26 1, 27 1), cf the note ibid., and the
चद्रगण Ath Pariç. 34 16 — ^{१५} vi 1 1, the hymns vi 3 7 —

च्छकधूमं भवाशर्वावित्युपदधीत^१ । १३ । उत्तमेन^२ सारु-
पवत्सस्य रुद्राय चिर्जुहोति । १४ । उपोत्तमेन^३ सुहृदो
ब्राह्मणस्य शकृत्पिराडान्पर्वस्ताधाय शकधूमं^४ किमद्याह-
रिति पृच्छति । १५ । भद्रं सुमङ्गलमिति प्रतिपद्यते । १६ ।
युक्तयोर्मा नो देवा यस्ते सर्प^५ इति शयनशालोर्वराः^६ प-
रिलिखति । १७ । तृणानि युगतर्क्षेना संपातवन्ति द्वारे
प्रचृतति । १८ । ऊवध्यं^७ संभिनन्ति । १९ । निखन-
ति । २० । आदधाति । २१ । अपामार्गप्रसूनाङ्कुद्रीचीश-
फान्पराचीनमूलान^८ । २२ । ॥ १ ॥ ॥ ५० ॥

उदित इति^{१०} खादिरं शङ्कु^{११} संपातवन्तमुद्गृह्णन्निख-

^१ vi ३९ १ १३ १, १०७ १, १२८ १, iv २८ १ (xi २ १, ६ ९) The
दिग्युक्ते सूक्ते (cf p १४५, note १४), three of the pratikas in this sūtra, one
in su. १९ and two in ५१ ७ occur in the रौद्रगण Ath Paris ३४ १७
रौद्र । रुद्र बलाघभेषज ये ऽद्या प्राची दिगुदितस्त्रयो (two MSS *स्त्रयो
वा) अक्रमन् भवाशर्वा मन्वे वा ब्रह्म अजानमनाप्ता ये सहस्रधार एव
यीप्सो हेमन्तो ऽनदुश्चस्त्व मद्यमापो वैश्वानरो यमो मृत्युर्या ते रुद्र
(Bühler's Codex ends here या तेति रौद्रगण^१) यो अमा रुद्रो (this
word is wanting in the Chambers Codex) भवाशर्वा मृदत भवाशर्वा-
विद् ब्रूमो यस्ते सर्पस्तस्मै प्राच्या दिशो अन्तर्देशादिति रौद्रगण ॥ १३ ॥
The pratikas are ii २७ ६ iii २६ १ १, iv ३ १, २३ १, v. ६ १,
v ६ २ v ६ ३ vi ३५ २ ३९ १, ६१ १ ६२ १ ९३ १, ९० १, vii ८७ १,
vi २ १ ६ ९ xii १ ४६, xv ३ १ — ^२ ii २८ १ (xi २ १, ६ ९) —
^३ vi १२८ १ — ^४ Darla fol ४^{ob} १ ४ (to Kauç ७ १७) शकधूम (?)
ब्राह्मण, cf also Ath Paddh to Kauç ७६ १९ — ^५ iv २८ १, vi.
१२८ १, vi ३६ १, xii १ ४६ For the last of the रौद्रगण, su. १३,
note — ^६ So all MSS, is the text to be emended to शयनशाला-
मूर्वरा? — ^७ E P B ऊवध्य — ^८ E alone reads *प्रसूनाङ्कु*, the
rest *प्रसूनाकु* Is the word to be emended to *प्रसूता*? — ^९ E
(prim man) गृहीची E (sec man) गृहीवा? Is the word (कुद्रीची)
to be emended to गृहीची? — ^{१०} iv ३ १ — ^{११} K शङ्कु, B५ शकु —

नगा^१ अनुव्रजति । १ । निनयनं समुह्य चारे^२ सारूपव-
त्सस्येन्द्राय चिर्जुहोति । २ । दिश्यान्वलीन्हरति । ३ । प्र-
तिदिशमुपतिष्ठते । ४ । मध्ये पञ्चममनिर्दिष्टम् । ५ ।
शेष निनयति । ६ । ब्रह्म जज्ञानं भवाशर्वावित्यासन्न-
मरण्ये^३ पर्वतं यजते । ७ । अन्यस्मिन्भवशर्वपशुपत्युग्र-
द्रमहादेवेशानानां पृथगाहुतीः । ८ । गोष्ठे च द्वितीयम-
श्नाति^४ । ९ । दर्भानाधाय धूपयति । १० । भूत्यै वः पुष्ट्यै
व इति प्रथमजयोर्मिथुनयोर्मुखमनक्ति । ११ । तिस्रो
नलदशाखा वत्सान्पाययति । १२ । शाखयोदकधारया
गाः परिक्रामति^५ । १३ । अश्मवर्म^६ म इति^७ षडश्मनः
संपातवतः स्रक्तिषु पर्यधस्तान्निखनति^८ । १४ । अलसा-
लेत्यालभेषजम्^९ । १५ । त्रीणि सिलाञ्जालायाण्युर्वरामध्ये^{१०}
निखनति । १६ । हतं^{११} तर्दमित्ययसा सीसं कर्पन्नुर्वरा^{१२} परि-
क्रामति । १७ । अश्मनो^{१३} ऽवकिरति । १८ । तर्दमवशिरस^{१४}
वदनात्केशेन^{१५} समुह्योर्वरामध्ये निखनति । १९ । उक्तं

^१ K °न्रिगन गा Bu निखनन्गा E निखन गा, P निखन् गा —

^२ E चोर — ^३ iv 1 1 (v 6 1), iv 28 1 (xi 2 1 6 9), cf the
रीद्रगण Kauç 50 13, note — ^४ For अश्नाति see Kauç 7 1 — ^५ Cf
Dārila fol 80^a 1 7 (to Kāu, 93 13) संपातितया शाखया उदक
धारा आनयति — ^६ E °मर्म — ^७ K Bū Bh मिति (with double
sandhi), v 10 1 — ^८ Bu स्रक्तिषुपर्यः — ^९ vi 16 4 For आल
cf Dārila fol 86^a 1 9 (to Kāu, 75 18) आल गोधूम (Cod °मो)
व्याधि — ^{१०} So (सिला°) emended in accordance with AV vi 16 4,
MSs of the text शिला° — ^{११} vi 50 1 — ^{१२} K कण्ठु°, Bu E
कण्ठु°, Bt कर्णु°, Cl कर्णुर्वरान् — ^{१३} K Bu अश्मनो —
^{१४} K Ch P तर्दम° — ^{१५} Ch E वदनात् —

चारे^१ । २० । बलीन्हरत्याशया आशापतये ऽश्विभ्यां द्ये-
त्रपतये । २१ । यदैतेभ्यः कुर्वीत वाग्यतस्तिष्ठेदास्तम-
यात् । २२ । ॥ २ ॥ ॥ ५१ ॥

ये पन्थान इति^२ परोत्थोपदधीत । १ । प्रयच्छति^३ । २ ।
यस्यास्ते यज्ञे देवी विषाणा^४ पाशानित्युन्मोचनप्रतिरूपं
संपातवन्तं करोति । ३ । वाचा ब्रह्माय^५ भूमिपरिले-
खम्^६ । ४ । आयन इति^७ शमनमन्तरा हृद्^८ करोति^९ । ५ ।
शाले चार्द्धे । अवकया^{१०} शालां परितनोति । ७ । शय्यमानाय
प्रयच्छति । ८ । निदग्धं प्रक्षालयति । ९ । महीमू प्विति^{११}
तरणान्यालम्भयति । १० । दूरान्नावं^{१२} संपातवतीं नौमणिं
बध्नाति । ११ । प्रपथ इति^{१३} नष्टैषिणां प्रक्षालिताभ्यक्त-
पाणिपादानां दक्षिणान्पाणीन्निमृज्योत्थापयति^{१४} । १२ ।
एवं संपातवतः । १३ । निमृज्यैकविंशति^{१५} शर्कराश्चतुष्पथे
ऽवक्षिप्यावकिरति^{१६} । १४ । नमस्कृत्येति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १५ ।
अंहोलिङ्गानामापो^{१८} भोजनहवींष्यभिमर्शनोपस्थानना-

^१ See sū 2 — ^२ vi 55 1 — ^३ Ch has a colon here. — ^४ vi 84. 1, 63 1, 121 1 — ^५ P °भ्वोचन° (I) — ^६ So P B₁ Bh K (sec. man.) Ch (sec man), Bū E K (prim man) Ch (prim man) ब्रह्माय — ^७ K °लेखन — ^८ vi 106. 1 — ^९ E Ch (prim man) हृद्, P Bh हृदय — ^{१०} B₁ has a colon here — ^{११} D (schol.) to Kauç. 40 ८, अवका शेषवाल (for शेषवाल, cf. शेषालि, शेषालिका, शेषाल and Açv Gr iv 4 8) — ^{१२} vii 6 2 — ^{१३} Ch दूरा, Bū दूराम् — ^{१४} vii 9 1 — ^{१५} K Bh दक्षिणात् — ^{१६} Ch Bh Bū K पाणी — ^{१७} K P Bh निर्मु° — ^{१८} Thus (ऽवक्षिप्या°) emended, E बदक्षिप्य, the rest च क्षिप्य — ^{१९} vii 102 1 — ^{२०} For the अंहोलिङ्गवप see Kauç 32 27, note, 58 22, etc. —

दित्यस्य । १६ । स्वयं हविषां भोजनम् । १७ । विश्वे देवां
इत्यायुषाणि । १८ । स्थालीपाके घृतपिराडान्प्रतिनीया-
न्नाति । १९ । अस्मिन्वसु यदावधन्नव प्राणानिति^१ युग्म-
कृष्णलमादिष्टानां^२ स्थालीपाक आधाय वध्नाति । २० ।
आशयति । २१ । ॥ ३ ॥ ॥ ५२ ॥

आयुर्दा इति^३ गोदानं^४ कारयिष्यन्सभारान्संभरति^५ । १ ।
अमस्मिमोजोमानीं^६ दूर्वामकर्णमश्ममण्डलमानडुहशकु-
त्पिराडं^७ १ षड् दर्भप्रान्तानि कंसमहते^८ वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम्^९ । २ । वाह्यतः शान्तवृक्षस्येध्मं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य व-
हिरूदपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य^{१०} । ४ । नि-
त्यान्पुरस्ताद्धोमान्हुत्वाज्यभागौ च । ५ । पश्चादग्नेः प्रा-

^१ 30 1, cf the आयुष्यगण, Kauç 54 11 note, also 59 1 —
^२ 9 1, 30 1, v 28 1, cf the first वर्चस्वगण Kauç 13 1 note —
^३ Cf D (schol) to Kauç 11 19 — ^४ u 13 1 — ^५ Ath Paddh
अथाब्दिके गोदानिक कर्म, Daç Kar अथ सषत्सरे, both texts treat
the गोदान immediately after the अन्नप्राशन (Kauç 58 11) —
^६ Ch करिष्यन्स — ^७ So P Bh, Bu Bi and Ath Paddh अमस्मिमो,
K अमस्मिमो Ch अमस्मिमो, E अमस्मिमो, cf su 15 and 34 19 —
^८ For अकर्ण cf Kauç. 7 23, and D (schol) ibid — ^९ Ch E Bū
मानडुह, cf Kauç 7 23, and D (schol) ibid — ^{१०} E कक्ष —
^{११} Ath Paddh adds as follows इध्मावर्हि । ग्रीहियवी । शमोपचिका
(cf Āçr Gr 1 17 3) एतान्सभारान्समुदृत्य । अव्यचसयेत्यादि (AV
xix 68. 1, MSS अव्यचसये) गोदानिक तत्त्व — ^{१२} Ath Paddh
तत यदग्ने तपसा तपो ऽग्ने तपस्यामह रति द्वाभ्या (vii. 61 1 2)
परिसमहयति (see Kauç 57 23) । स मा सिचलिति (vii 33 1) निः
पर्युषति (see ibid. su. 22). The passage contained in this and the
next sūtra is repeated at Kauç. 67 20 fg ; 94. 11 fg ; 135. 4 fg, etc —

द्भुख उपविश्यान्वारध्याय^१ शान्त्युदकं करोति । ६ ।
 तत्रैतत्सूक्तमनुयोजयति^२ । ७ । चिरेवाग्निं^३ संप्रोक्षति^४
 चिः^५ पर्युक्षति । ८ । चिः^६ कारयमाणमाचामयति च
 संप्रोक्षति च । ९ । शकृत्पिराडस्य स्थालरूपं^७ कृत्वा सुहृदे
 ब्राह्मणाय प्रयच्छति । १० । तत्सुहृदक्षिणतोऽग्रेरुद-
 द्भुख आसीनो धारयति । ११ । अथास्मा अन्वारध्याय^८
 करोति । १२ । आयुर्दा इत्यनेन^९ सूक्तेनाज्यं जुहन्मूर्ध्नि^{१०}
 संपातानानयति । १३ । दक्षिणे पाणावश्ममण्डल
 उदपात्र उत्तरसंपातान्स्थालरूप आनयति^{११} । १४ ।
 अमग्निमोजोमानो^{१२} चोदपात्रेऽवधाय । १५ । स्थालरूपे
 पूर्वां शान्त्युदकमुष्णोदकं चैकधाभिसमासिच्य^{१३} । १६ ।
 आयमगन्तविता क्षुरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते^{१४} । १७ ।

^१ Ch E °न्वारध्याये, cf Kauç 44 3 — ^२ Ath Paddh and Daç Kar आयुर्दा इति सूक्तेनानुयोजन — ^३ Daç Kar °ग्नीन्तु°, K P Bb °ग्नी — ^४ Ch प्रोक्षति, Daç Kar यन्मातलो (etc, xi 6 23 in full) सर्वा इमा आप ओषधय इति (Kauç 9 9) चिरेवा-
 ग्नीन्तुप्रोक्षति (?) — ^५ So K, the rest चिप्प° — ^६ Bū चिष्क° —
^७ E स्थाली° — ^८ K Bb Ch (prim man) अध्यास्मान्वारध्याय
 (with double sandhi) — ^९ u 13 1 — ^{१०} Ath Paddh
 कुमारस्य मूर्ध्नि — ^{११} Ath Paddh पुनस्तेनैव सूक्तेन जुहुयात् अग्न-
 मण्डले । पुनस्तेनैव जुहुयात् उदपात्रे । तस्मिन्स्थालरूप कृत्वा उत्त-
 रसंपातान्सर्वानानयति — ^{१२} So P Bb, Bu Bī अममृमो°, K अम
 ग्निमो°, Ch E अमग्नोमो°, Daç Kar अममृमग्नोर्माहित (?) उदपात्रे,
 Ath Paddh अममृमोजोमानोयसहिते (?) उदपात्रे, cf su 2 and 54 15 —
^{१३} K P Bb चैकधाभि°, cf Kauç 54 19 — ^{१४} vi 8 1, Ath Paddh
 and Daç Kar आयमगन्तविता क्षुरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते 'But Daç Kar
 in citing the verses in full substitutes viii 2 17 for vi 8 3, cf the
 following sūtras

अदितिः शमिष्वत्युन्दति^१ । १८ । यत्सुरेणेत्युदकपत्तं^२ ३ सुर-
मद्भि श्योत्य^३ त्रिः^४ प्रमार्ष्टि^५ । १९ । येनावपदिति^६ दक्षि-
णस्य केशपक्षस्य दर्भपिञ्जल्या केशानभिनिधाय^७ प्रच्छिद्य
स्थालरूपे करोति । २० । एवमेव द्वितीयं करोति । २१ ।
एवं तृतीयम् । २२ । एवमेवोत्तरस्य केशपक्षस्य क-
रोति^८ । २३ । ॥ ४ ॥ ॥ ५३ ॥

अथ नापितं समादिश्यत्यक्षखन्वप^९ केशश्मश्रुरोम परि-
वप नखानि च कुर्विति^{१०} । १ । पुनः प्राणः पुनर्मैत्विन्द्रि-
यमिति^{११} त्रिर्निर्मृज्य^{१२} । २ । त्वयि महिमानं सादयामीत्य-
न्ततो योजयेत्^{१३} । ३ । अथैनमुप्रकेशश्मश्रुं कृत्तनखमाप्ता-
वयति^{१४} । ४ । हिरण्यवर्णा^{१५} इत्येतेन सूक्तेन गन्धप्रवादा-
भिरलंकृत्य^{१६} । ५ । स्वक्तं म^{१७} इत्यानक्ति^{१८} । ६ । अथैनमहतेन

^१ vi 68 1, K रमश्रुत्यु — ^२ viii 2 17 — ^३ K Bū Bh Ch
(sec. man) उदकपत्तं Bi P Ch (prim man) उदकपात्र, E उदकपात्र —
^४ So all MSS except K which reads 'द्वि' श्योत्य, Ath Paddh सुरश्रुतन
करोति — ^५ So K, the rest त्रिः — ^६ vi 68 3 — ^७ Ath Paddh दर्भपिञ्ज-
लीसहितान्केशान् — ^८ Ath Paddh ततो दक्षिणस्य केशपक्षस्य उत्तरस्य
केशपक्षस्य उदन पुन पुन तृप्त (for उत्त) । सकृत्सकृत्तच — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar अथ नापितप्रिय — ^{१०} Cf Par Gr ii 1 21,
Ar Gr i 17 17 — ^{११} vi 33 2 viii 6 1 — ^{१२} KP Bū Bh
निर्मृज्य Ath Paddh and Daç Kar अर्धमुण्डिते शिरसि एताभ्या पुन
चुरसस्कार — ^{१३} Ath Paddh देवदत्तश्मणे त्वयि महिमान (MSS
मयिमाना) सादयामि — ^{१४} Thus emended K Bū Bh P Ch and Daç Kar
कृतं E B) कृतं — ^{१५} i 30 1 — ^{१६} Ath Paddh and Daç Kar हि
रण्यवर्णा इति सूक्तेन केशोदकमभिममयाप्तावयति यस्ते गन्ध इति
तिर्मुभि (vi 1 20 3) गन्धपुष्पादभिममय, cf Kauç 13 17 —
^{१७} viii 30 1 — ^{१८} Ch 'त्यनक्ति' these two words are wanting in E,
Daç Kar and Ath Paddh कञ्जलमभिममय (MSS काञ्जल) अचिपी (I)
अजन करोति —

वसनेन परिधापयति परि धत्तेति द्वाभ्याम्^१ । ७ । एह्य-
श्मानमा तिष्ठेति^२ दक्षिणेन पादेनाश्ममण्डलमास्याय
प्रदक्षिणमग्निमनुपरिणीय।८। अथास्य वासो निर्मुष्णाति^३
यस्य ते वास इत्येतया^४ । ९ । अथैनमपरेणाहतेन वसने-
नाद्यादयत्ययं वस्ते गर्भं पृथिव्या इति पञ्चभिः^५ । १० ।
यथा द्यौर्मनसे चेतसे धिय इति^६ महाव्रीहीणां स्याली-
पाकं श्रपयित्वा शान्त्युदकेनोपसिच्याभिमन्त्र्य प्राशय-
ति^७ । ११ । प्राणापानावोजो ऽसीत्युपदधीत^८ । १२ । तुभ्यमेव
जरिमन्निति^९ कुमारं मातापितरौ चिः संप्रयच्छेते^{१०} । १३ ।
घृतपिण्डानाशयतः^{११} । १४ । चूडाकरण^{१२} च गोदानेन व्या-

^१ ॥ १३ २ ३ — ^२ ॥ १३ ४ — ^३ P1 has a colon here, Daç. Kar आचार्य (१) वस्त्र समर्पयति, Ath Paddh उत्तरवास अदत्त गृह्णा-
त्युपाध्याय — ^४ ॥ १३ ५ — ^५ XIII १ १६ २० — ^६ ॥ १३ १,
vi. ४१ १ For the first of these pratikas and several others following
in this and the next four chapters of the आयुष्यगण Ath Pariç
३४ ४ यथा द्यौः प्राणापानावोजो ऽसि तुभ्यमेवादीभ्या ते मुचामि त्वोत्
देवा आवतस्त उप प्रियमस्तकाय मृद्वव आ रमस्त प्राणाय नमो (MSS
नम) विषासहिमित्यायुष्याणि । ४१ The pratikas are ॥ १३ १, १७ १, २८ १,
३३ १ III ११ १ (I १०. ४) IV १३ १, V २० १ VII ३१ १, VIII १ १, २
१, XI ४ १, XVII १ ५ cf Kaçç. ५२ १८ ५७ ३१ etc — ^७ Daç Kar
माणवक (Cod माणवक) — ^८ ॥ १६ १, १७ १, cf the preceding
note — ^९ ॥ २८ १, cf note ६. — ^{१०} Daç Kar परस्पर प्र-
यच्छेते (Cod प्रयच्छति) । प्रथम पिता मातु । द्वितीय माता पितु तृतीय
पिता मातु Ath Paddh पटसूक्तावृत्ति — ^{११} Daç. Kar पुनरनेनैव
सुक्तेन चीन्धृतपिण्डान्प्रत्येकप्रत्येक सपात्याभिमन्त्र्य कुमार प्राशयति । ततः
पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su. १७ and the notes to Kaçç.
५६ १६ १७ and १८) इति गोदान Ath Paddh. कुमारपितु (Cod. कुमार
पि०) प्राशयति (१) पूर्वोक्तानि च चत्वारि परिदानानि ददाति । इति
गोदान समाप्त Both paddhatis treat the नामकरण of which cere-
mony the परिदानानि form a part (see Kaçç. ५८ १८, note), before
the गोदान — ^{१२} Ch K P B चूडकरण —

ख्यातम् । १५ । परिधापनाश्ममण्डलवर्जम्^१ । १६ । शिवे
ते स्तामिति^२ परिदानान्तानि^३ । १७ । पार्थिवस्य मा प्र
गामेति^४ चतस्रः सर्वाण्यपियन्ति । १८ । अममिमोजो-
मानी^५ च दूर्वा च केशांश्च शकृत्पिण्डं चैकधाभिसमा-
हत्य^६ । १९ । शान्तवृक्षस्योपर्यादधाति । २० । अधिकरणं
ब्रह्मणः कंसवसनं गौर्दक्षिणा । २१ । ब्राह्मणान्भक्तेनोपेक्ष-
न्ति । २२ । ॥ ५ ॥ ॥ ५४ ॥

उपनयनम्^७ । १ । आयमगन्निति मन्त्रोक्तम्^८ । २ ।
'यत्क्षुरेणेत्युक्तम्^९ । ३ । येनावपदिति^{१०} सकृदपिञ्जलि^{११} । ४ ।

^१ Ath Paddh adds शेष गोदानवत् । तुभ्यमेवेति (ii 28 1) अनुयोजन
शान्त्युदके (cf Kauç. 53 6), Daç Kar treats the घूडाकरण in full
(घघ सवत्सरे द्विसवत्सरे वा घूडाकरणमुच्यते) agreeing with the
Ath Paddh in employing ii 28. 1 in connection with the शा-
न्युदक — ^२ viii 2 14 — ^३ Cf Kāuç 5^a 18 note, Daç Kar
इति घूडाकरण — ^४ ii 29 1, xii 1 59 cf for the second pratika
the आयुष्यगण sū. 11, note. — ^५ So PBh, K Bī Bū अममिमो*, Ch E
अममिमो*, cf Kauç. 53 2, 13 — ^६ Ch E *कधाभि समाहत्य, Bī
*कधाभि, cf Kauç 53 16 — ^७ Daç Kar and Ath Paddh
गर्भपक्षमे गर्भाष्टमे वा गोदानिकं तत्र । आश्वभागाति शान्त्युदकं करोति ।
आ यातु मित्र (iii 8 1 cf sū 15) इति सूक्तनानुयोजन । मातली
(xi 6 23) अन्ते । ततो ऽभ्यातानानि जुहोति । तत्र मायवक
आत्मसमीपे प्राहमुख उपविश्य (i). आयुर्दा इति सूक्तन (ii 13) आश्व
जुहोति । कुमारस्य मुग्धिं दक्षिणे पाशावस्ममण्डले उदपावि । उत्त-
रसपाताग्न्यालक्षणे आनयति । त्रिः घूत्तावृत्तिः, cf Kāuç 53 6 fg —
^८ vi 68 1, Daç Kar and Ath Paddh दूर्वा शान्त्युदकमुष्णोदकं चैकधा
कृत्वा आयमगन्निति उदपावमनुमघयते, cf Kauç 53 16 17 —
^९ viii 2 17, Daç Kar and Ath Paddh घुरमार्जनं उष्णेनेति (vi
68. 1^a) उदकं गृह्य । आदित्या इति (vi 68 1^a) अदिति इत्येकया
(vi 68. 2) उदन, cf Kāuç. 53 17 fg — ^{१०} vi 63 3. — ^{११} Thus Bu
alone, the rest *पिञ्जली, Daç Kar and Ath Paddh वपनं करोति
(Ath Paddh केशवेदनं) सकृत् । दर्भपिञ्जलीवर्जं, cf Kāuç 53 20 —

लौकिकं च समानामा परिधानात्^१ । ५ । उपेतपूर्वस्य
नियतं सवान्दास्यतो^२ ऽग्नीनाधास्यमानः^३ पर्यवेतव्रतदी-
क्षिष्णमाणानाम् । ६ । सीष्णोदक शान्त्युदकं प्रदक्षिणम-
नुपरिणीय पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्मुखमवस्थाप्य^४ । ७ । आह
ब्रूहि^५ । ८ । ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्वेति^६ । ९ । की नामासि
किङ्गोच्च इत्यसार्विति^७ यथा नामगोत्रे भवतस्तथा प्रब्रू-
हि^८ । १० । आर्पेय मा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय^९ । ११ ।
आर्पेयं त्वा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनयामीति^{१०} । १२ । ओं
भूर्भुवः स्वर्ननदोमित्यञ्जलावुदकमासिञ्चति^{११} । १३ । उत्तरो
ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य इत्युत्तमं पाणिमन्वादधाति^{१२} । १४ । एष
म^{१३} आदित्यपुत्रस्तन्मे गोपायस्वेत्यादित्येन समीक्षते^{१४} । १५ ।
अपक्रामन्पौरुषेयादृणान^{१५} इत्येनं बाहुगृहीतं प्राञ्चमव-

^१ Daç Kar and Ath Paddh give the लौकिक in full as at Kauç 54 1 7 अथ नापितप्रैष (Ath Paddh अथ नापित समादिशति) etc — ^२ E सवा, k Bū Ch P Bh सवा cf Kauç 60 1, 67 6 —

^३ E Bh Ch (see man) *धास्यमान Is the passage to be emended to ऽग्नीनाधास्यमानस्य? Or are these words an interpolation from Kauç 10 1 (अग्नीनाधास्यमान सवान्वा दास्यन्सवत्तर ब्रह्मोदनिकमपि दीपयति)? — ^४ Ath Paddh उपवेशयति — ^५ Bh ब्रूहि, Ath Paddh, and Daç Kar तावदाचार्यो ब्रूयात् । आह ब्रूहि — ^६ Ath Paddh and Daç Kar ब्रह्मचारी वदति — ^७ Ath Paddh and Daç Kar पुनराचार्यो वदति — ^८ Daç Kar पुन ब्रह्मचारी । अमुकगोत्र अमुकनाम (!) अमुकशर्मो ऽह अमुकप्रवरो ऽह — ^९ Ch (see man) inserts मा between उप and नय but this is again erased — ^{१०} Ch omits इति — ^{११} Daç Kar and Ath Paddh अञ्जलि पूरयित्वा । आदित्याय अर्घ्यं ददाति — ^{१२} Daç Kar ब्रह्मचारिण पाणी गृहीत्वा, Ath Paddh दक्षिण पाणि गृहीत्वा — ^{१३} So emended, all MSS of the text and Ath Paddh मा, Daç Kar मादित्य — ^{१४} So all MSS, except Ch (see man) *दित्यमीक्षते, but this correction is again cancelled so that *दित्येन समीक्षते is the final reading of the MS, Daç Kar एष मादित्यपुत्र । उदय तमसस्वरि (iii 53 7) आदित्य निरोक्षते — ^{१५} vii 10 1 —

स्थाप्य दक्षिणेन पाणिना नाभिदेशे ऽभिसंस्तभ्य जप-
ति^१ । १६ । अस्मिन्वसु वसवो धारयन्तु विश्वे देवा वसव
आ यातु मित्रो ऽमुत्रभूयादन्तकाय मृत्यव आ रभस्व
प्राणाय नमो विषासहिमित्यभिमन्त्रयते^२ । १७ । अथापि
परित्वरमाण^३ आ यातु मित्र इत्यपि^४ खल्वेतावतैवोप-
नीतो^५ भवति^६ । १८ । प्रह्लाद्य ची-प्राणायामान्कृत्वाव-
ह्लाद्य^७ वत्सतरीमुदपात्रे समवेक्षयेत्^८ । १९ । समिन्द्र नः
सं वर्चसेति^{१०} द्वाभ्यामुत्सृजन्ति^{११} गाम् । २० । ॥ ६ ॥ ॥ ५५ ॥

अद्याया दुहितेति द्वाभ्यां^{१२} भाद्रमौर्ज्जीं मेखला वधा-
ति^{१३} । १ । मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्यां प्रसूतः प्रशिषा
प्रयह्यामीति पालाशं दण्ड^{१४} प्रयहति^{१५} । २ । मित्रावरुणयो-

^१ Ath Paddh त ब्रह्मचारिण बाहु गृहीत्वा प्राङ्मुख उपविशति
उपाध्याय । दक्षिणेन पाणिना नाभिदेशे मस्तभ्य जपति । आचार्य ।
दक्षिणेन हस्तेन ब्रह्मचारिणाभिदेशे (Cod ब्रह्मचारी०) ससृष्ट्य जपति —
^२ १ १ १ ३० १ iii ८ १ vii ५३ १ vii १ १ २ १ xi ४ १ xvii
१-५ of the आयुष्यगण Kar ३४ ११ note, Ath Paddh पचपटलि
काया यथादिष्टान्नाथा पठितान्मूक्तान् — ^३ Ch चरमाणो —
^४ iii ५ १ — ^५ E °तावतो° Ch (prim man) °तावतो° — ^६ Ath
Paddh and Daç Kar यदाचार्यत्वरं भवति (Daç Kar अथ च आ
चार्यं प्रशक्य) । तदा आ यातु मित्र इति सूक्तं गणस्थाने जपति । आचार्य
उपनयमान इत्येकया xi ५ ३) जपति । अहं रुद्रेभिरिति सूक्तेन (iv १०)
पादपाद वाचयति ब्रह्मचारिण — ^७ E °प्राण° — ^८ h °वत्साद्य
Daç Kar °वसाद्य ^९ So only E the r st वत्सतर्युदपात्रे Daç
Kar अवसाद्य (!) उदपात्रे वत्सतरीमुख निरीक्षयेत् Ath Paddh अव
ह्लाद्य वत्सतरी (!) उदपात्रेण मुख निरीक्षते (!) ब्रह्मचारी (!) — ^{१०} vi
१ २, vi ५३ ३ — ^{११} Ath Paddh (both MSS) उत्सृजन्ति — ^{१२} vi
१३ ४ ५ — ^{१३} Ath Paddh and Daç Kar कटिप्रदेशे वधाति । पुनर्मेखलिन्द्रि
यमिति (vii ६७ १) यज्ञोपवीतं ददाति — ^{१४} Wanting in K — ^{१५} Daç
Kar treats this and the following two sūtras as follows मित्रावरु
णयोस्त्वा प्रयह्यामि यज्ञोपवीतमसि यज्ञस्य त्वा यज्ञोपवीतेनोपन

स्त्वा हस्ताभ्यां प्रसूतः प्रशिषा प्रतिगृह्णामि । सुश्रवः^१
 सुश्रवसं मा कुर्ववक्रो ऽविश्रुतो ऽहं भूयासमिति प्रतिगृ-
 ह्णाति । ३ । श्येनो ऽसीति^२ च । ४ । अथैन व्रतादानोयाः
 समिध आधापयति^३ । ५ । अग्रे व्रतपते व्रतं चरिष्यामि
 तच्छ्रेयं तत्समापेयं तन्मे राध्यतां तन्मे समृध्यतां तन्मे
 मा व्यनशत्तेन^४ राध्यासं तत्ते प्रव्रवीमि तदुपाकरोमि
 अग्रे व्रतपतये स्वाहा^५ । ६ । वायो व्रतपते । सूर्य व्रत-
 पते । चन्द्र व्रतपते । आपो व्रतपन्त्यो । देवा व्रतप-
 तयो । वेदा व्रतपतयो । व्रताना व्रतपतयो व्रतमचा-
 रिष^६ तदशक तत्समाप्तं तन्मे राद्धं तन्मे समृद्धं तन्मे मा^७
 व्यनशत्तेन राद्धो ऽस्मि तद्वः प्रव्रवीमि तदुपाकरोमि
 व्रतेभ्यो व्रतपतिभ्यः स्वाहेति^८ । ७ । अथैन वज्रमेखलमा-

ह्यामीति माणवकस्य दक्षिणवाङ्मुहस्य वामस्कन्धी वै धारय (!) श्येनो
 ऽसि ब्रह्मचारी (Cod ब्रह्मचारिणो) दद्व प्रतिगृह्णाति सुश्रव
 भूयासम् । तूष्णीं कृष्णाग्निं ददाति Ath Paddh दण्ड प्रतिगृह्णा-
 ति ब्रह्मचारी असितर्चनेन (Iboth MSS) ददाति । प्रजापते न त्वदे-
 तान्यन्य इति (vi 80 3) —

^१ Thus emended MSs and Daç Kar सुश्रव cf Par Gr ii 4 2, Aqv Gr i 22 21 Gobh Gr ii 10 41 — ^२ vi 48 1 — ^३ E आधापयति Ath Paddh and Daç Kar पुण्याक्षिता अञ्जलि (Daç Kar पुण्यादकाञ्जलि) पुरयित्वा । आग्नेनाभिधायं । ब्रह्मचारिव्रत द्वाद-
 शवर्षिक वा पञ्चवर्षिक वा त्रिवर्षिक वा एकवर्षिक वा अहोरात्र वा रो-
 मनवधारण । अचारचौरभोजन । अधःशयन । यथाशास्त्रविहित यथा-
 स्मर्यमाणधर्मक । यथाशक्त्या चरिष्यामि तदपीं निवेदयामि । अग्रे
 स्वाहा । तत्र मे ऽविघ्नमस्तु तथा अस्तु इति प्रयात् । अग्रे स्वाहा । पुनरञ्जलि
 पुरयित्वा उदकेनाभिधायं । यथाप्राक्पठित तद्गुरवे निवेदयामि तत्र मे
 ऽविघ्नमस्तु । एव गुरवे नमः । अग्रे व्रतपत इत्यादि अष्टौ समिध आद-
 धाति — ^४ Daç Kar (twice) व्यनशत्तेन Are the words to be emended
 to विनशत्तेन or नीनशत्तेन? cf sū. 7 — ^५ Cf VS i 5; ii 28 Matr 6
 iv 9 24, TS i 5 10 3, Tait Ar iv 41 3-6, Çankh Çr iv 8.6, 12.8 —
^६ B: अचार्य — ^७ Is the word to be emended to मा? cf. sū. 6. — ^८ Ch has

हितसमित्कं^१ सावित्रीं^२ वाचयति । ६ । पच्छः प्रथमम् । १ ।
 ततो ऽर्धर्चशः । १० । ततः संहिताम् । ११ । अथैनं
 संशास्त्यग्रेष्वसि ब्रह्मचारिन्मम चापो ऽशान कर्म कुरुर्ध्व-
 स्तिष्ठन्मा दिवा स्वाप्सीः^३ समिध आधेहि^४ । १२ । अथैनं^५
 भूतेभ्यः परिददात्यग्रे^६ त्वा परिददामि ब्रह्मणे त्वा परि-
 ददाम्युदङ्गाय^७ त्वा श्रुत्वाणाय^८ परिददामि शत्रुंजयाय त्वा
 क्षात्राणाय परिददामि मार्तुंजयाय^९ त्वा मार्तुवाय^{१०} परि-
 ददाम्यघोराय त्वा परिददामि तक्षकाय त्वा वैशालेयाय
 परिददामि हाहाहूहूभ्यां त्वा गन्धर्वाभ्यां^{११} परिददामि यो-

the numbers २ ३ etc before the colons, Daç Kar fills out as follows, in accordance with sūtra ६ वयो व्रतपते (Cod °पतये) व्रत चरिष्यामि वायवे (Cod वायो) व्रतपतये स्वाहा । २ । सूर्य व्रतपते (Cod °पतये) व्रत च° सूर्याय व्रतपतये स्वाहा । ३ । etc इति अष्टौ व्रतानि, Ath Paddh . इत्यष्टौ मन्त्रा कल्पजा Cf 1S : ६ ६ ३ —

^१ E °समित्क — ^२ P B₁ स्वाप्सी — ^३ Daç Kar अथाचार्य आचारं कथयति । स्वस्थाने उपविश्य अग्रेष्वसि ब्रह्मचारिन्मम गौरवो (१) कुर्या (Cod °यात्) । मा दिवा स्वाप्सी । नित्य भोजनकाले अपो ऽशान कर्म कुरु । ऊर्ध्वस्तिष्ठन्मा कूप निरीक्षये (Cod °येत्) । मा वृक्षारोहण कुरु । मा यज्ञाय (१) कुरु । बाढमिति । इत्येवमादि आचारान्कथयति । करवाणीति ब्रह्मचारी वदति Cf Açv Gr १ २^३ २, Çankh Gr ११. ४ ५, Gobh Gr ११ १० ३४, Par ११ ३ २, Çat Br ११ ५ ४ ५ —
^४ Ath Paddh अथैनं भूतेभ्यः परिददामीति षोडश परिदानानि ददातीति, Daç Kar ततः षोडश परिदानानि ददाति । अथैनं भूतेभ्यः परिददाम्यग्रे etc as above — ^५ Thus emended All MSS and Daç Kar (cf the preceding note) परिददाम्य°, it is probably an old error, due to the subsequent occurrences of the word in the formula —
^६ Ch °ये, Bb °यए — ^७ Daç Kar उदङ्गाय — ^८ KB₁ श्रुत्वाणाय, Daç Kar. श्रुत्वाणाय — ^९ So emended, K P Bb B₁ मार्तुंजयाय, Ch E B₁ and Daç Kar मार्तुंजयि, Pet Lex emends to मार्तुंजये (dative of मार्तुंजयी) — ^{१०} So emended, K P Bb B₁ E मार्तुंजये, Ch B₁ and Daç Kar मार्तुंजये, this latter reading is emended to मार्तुंजये by the Pet Lex to match the emended मार्तुंजये, see the preceding note. Cf also viii १० २३. — ^{११} Ch here inserts स्वा, above the line —

गक्षेमाभ्यां त्वा परिददामि भयाय च त्वाभयाय^१ च^२ परि-
ददामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः
परिददामि विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा^३
भूतेभ्यः परिददामि सप्रजापतिकेभ्यः^४ । १३ । स्वस्ति
चरतादिहेति मयि रमन्तां ब्रह्मचारिण इत्यनुगृह्णीयात्
। १४ । नानुप्रणुदेत् । १५ । प्रणीतीरभ्यावर्तस्वेत्यभ्यात्म-
मावर्तयति^५ । १६ ।

यथापः प्रवता^६ यन्ति यथा मासा अहर्जरम्^७ ।

एवा मा ब्रह्मचारिणो धातरायन्तु^८ सर्वदा ॥

स्वाहेत्याचार्यः समिधमादधाति^९ । १७ । ॥ ७ ॥ ॥ ५६ ॥

आद्याया दुहितेति द्वाभ्या^{१०} भाद्रमौर्ज्जीं मेखलां प्रा-
ह्मणाय वध्नाति । १ । मौर्वीं क्षत्रियाय धनुर्ज्या^{११} वा । २ ।
क्षौमिकी वैश्याय । ३ । मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्यां

^१ E and Daç Kar भयाय च त्वाभयाय — ^२ Wanting in K. —

^३ Daç Kar reads the passage beginning here as follows सर्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यस्त्वा । सुखाणाय (' for शुल्बाणाय) त्वा । सप्रजापतिकेभ्य परिद-
दामि । त्रीह्रियवशमीमिश्रोदकेन अभिनञ्च मूर्ध्नि दद्यात् । इति परि-

दान — ^४ Cf Çat Br xi 5 4 3, Āçv Gr 1 20 8, Çañkh
Gr iv 18 2 — ^५ vi 10 1, Daç Kar and Ath Paddh अर्धर्वेन

आत्मसमुख करोति — ^६ Bu प्रवता Daç Kar पर्वता — ^७ P

०जुर — ^८ Ch धारयन्तु, Daç Kar reads the last two padas as
follows एवा वा ब्रह्मचारिणो धातरायन्ति कल्पता (I), Ath Paddh

यथाप प्रवता चत्येकया कल्पजया Cf Jaitt Ar vii 3 3, Taitt Up
1 4 3 — ^९ Daç Kar and Ath Paddh add here तत सध्याता

नानि जुहोति । वाताज्जात (iv 10 1, cf Kauç 58 9) इति श्रद्ध
मणि सपात्याभिमञ्च योवाया वध्नाति । तत सध्यावदन करोति. Ath.

Paddh सध्यालोकवद्भूरोनि (' for सध्या वपद्भूरोति?), cf Kauç 37 16,
note — ^{१०} vi 133, 4, 5 — ^{११} Ch B1 धनुर्ज्या —

प्रसूतः प्रशिषा प्रयच्छामीति पालाशं दण्डं ब्राह्मणाय
 प्रयच्छति । ४ । आश्वत्थं क्षत्रियाय । ५ । न्यग्रोधावरोहं
 वैश्याय । ६ । यद्यस्य दण्डो भज्येत यच्चृते चिदभिधिष' इत्ये-
 तया लभ्याभिमन्त्रयते । ७ । सर्वत्र शीर्णे भिक्षे नष्टे ऽन्यं
 कृत्वा पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्यादधीत^२ । ८ । अथ वासांसि । ९ ।
 ऐण्येयहारिणानि ब्राह्मणस्य । १० । रौरवपार्श्वतानि^३ क्षत्रि-
 यस्य । ११ । आज्ञाविकानि वैश्यस्य । १२ । सर्वेषां
 क्षौमशणकम्बलवस्त्रम्^४ । १३ । काषायाणि । १४ ।
 वस्त्रं चाप्यकाषायम्^५ । १५ । भवति^६ भिक्षा देहीति ब्रा-
 ह्मणश्चरेत्^{१०} । १६ । भिक्षां भवती ददात्विति क्षत्रियः । १७ ।
 देहि भिक्षां भवतीति वैश्यः । १८ । सप्त कुलानि ब्राह्म-
 णश्चरेत्क्षौणि क्षत्रियो द्वे वैश्यः । १९ । सर्वं गानं चरेद्भिक्षं
 स्तेनपतितवर्जम् । २० । मय्यय इति^{११} पञ्चप्रश्नेन जुहो-
 ति । २१ । सं मा सिञ्चन्त्विति^{१२} चिः^{१३} पर्मुक्षति^{१४} । २२ ।
 यदमे तपसा तपो ऽमे तपस्तपानह इति द्वाभ्यां^{१५} परि-

^१ xiv 2 47 — ^२ vii 67 1 — ^३ KE °दधीत — ^४ KP
 Bt Bh °पारिषतानि — ^५ E Ch (sec man) °काषाय — ^६ Ch °वस्त्र —
^७ K याथका — ^८ KP Bh °काषायो (for °काषाय ओ the latter
 belonging to the next sūtra?) — ^९ Ch P have a colon here perhaps
 misunderstanding भवति as the verb and joining it to the previous
 sūtra? — ^{१०} Ath Paddh and Daç Kar अथ स्थाने सन्ध्यालोकपट्ट
 रोति (cf Kauç 56 17 note) । भिक्षा च । माता प्रथम भिक्षा ददाति ।
 ओ स्वस्ति गृहीत्वा । भिक्षा ब्रह्मचारी गुरवे निवेद्य । भिक्षा भो इति
 मन्त्रेण । आचार्यं प्रतिगृह्णाति । सुभिक्षा भोरिति (!) — ^{११} vii 82 2 —
^{१२} vii 33 1 — ^{१३} Da Ch E Bt विष्णुः — ^{१४} Ath Paddh and Daç
 Kar ततो अधिकार्यं करोति । अथ च सयेति (Cod अथ सयेति, xix 65 1)
 क्षपति । सं मा etc as Kauçika — ^{१५} vii 61 1 ° —

समूहयति । २३ । इदमापः प्रवहतेति^१ पाणी प्रक्षालयते^२ । २४ ।
 सं मा सिञ्चन्विति^३ चिः^४ पर्युक्षति^५ । २५ । अग्रे समिध-
 माहार्धमित्यादधाति चतस्रः^६ । २६ । एधो ऽसीत्यूपमक्षं
 भक्षयत्या निधनात्^७ । २७ । त्वं नो मेध^८ इत्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यदन्नमिति^{१०} तिसृभिर्भैक्षस्य जुहोति । २९ । अहरहः
 समिध आहृत्यैवं सायं प्रातरभ्यादध्यात् । ३० । मेधाजनन
 आयुषैर्जुहुयात्^{११} । ३१ । यथाकामं द्वादशरात्रमरसाशी भ-
 वति^{१२} । ३२ । ॥ ८ ॥ ॥ ५७ ॥

^१ vii 98 3 — ^२ B1 •क्षालयति — ^३ vii 33 1 — ^४ Bu Ch E B1
 त्रिय्य° — ^५ Ath Paddh and Daç Kar पुन चि पर्युक्षति । अप्रये
 त्वा जुष्ट प्रोक्षामि — ^६ xix 64 1, Ath Paddh and Daç Kar
 चतसृभि प्रक्षिक् समिधमादधाति Then follow in Daç Kar four verses
 corresponding to xix 64 1-4 with the following variants Verse 1st,
 यक्षति for यक्षत् 2nd, भोजय for वर्धय and at the end of the verse
 there is added दीर्घमायु कृणोतु मे, 4th, आचार्याय for आ शसय —
^७ vii 89 4, E निधानात् — ^८ vi 108 1 — ^९ Ath Paddh अपि —
^{१०} vi 71 1-3, Daç Kar cites the verses in full substituting vi 53 2nd
 for vi 71 3rd वैद्यानरी(नो) अदध्वस्तनूपा अन्नस्तिष्ठाति दुरितानि वि
 श्वा — ^{११} For the आयुष्यगण see Kauç 54 11 note, for the मेधाजनन
 Kāuç 10 1 fg — ^{१२} The Ath Paddh adds a chapter of वेदव्रतानि
 to wit विधवन । अन्नस्तिमिते भोजन । अध शयित्व । मैत्रव्रत (for मीन°?)
 द्वादशरात्र चरेत् । तत्रभावात् द्विजाना नार्ह इति वचनात् ॥ अथा
 ब्दिके वेदव्रत करोति । स्थण्डिले ऽपि स्थापयित्वा वपन करोति ।
 पुष्पाचित्ताङ्गलि पूरयित्वा आज्येनाभिघार्य । वेदव्रत सावत्सरिक रोम
 नखानि (°) धारण यथाशास्त्रविहित । यथास्मार्थमाण्डर्मेक । यथाशक्त्या
 चरिष्यामि etc (as in Kauç 56 5 note) तथास्त्वित्याचार्यो ब्रूयात् ।
 अप्रये व्रतपथ इत्यष्टौ समिध आदधाति । इति वेदव्रतग्रहण समाप्त ॥
 अथ वेदव्रतदीर्घणमुच्यते । इदावत्सरायेति चतसृभि कौशिकोक्तं (4° 1)
 आज्य जुहुयात् । समिधो ऽभ्यादध्यात् । एतदनन्तर सर्व पूर्ववत्करोति ।
 अभ्यातानाद्युत्तरतश्च । इति वेदव्रत समाप्त ॥ अथ कल्पव्रत परमासिक करो
 ति । ग्रहणमुद्दीर्घण वेदव्रतवत्करोति ॥ अथ मृगाव्रत (both MSS) उच्यते ।
 षड्रात्रमर्धे अव्यचसद्य (MSS अव्यसद्य, xx 68 1) वपति । स्थण्डिले ऽपि

भद्राय कर्णः क्रोशतु भद्रायाक्षि वि वेपताम् ।

परा दुःष्वभ्यं सुव यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥

अक्षिवेपं^१ दुःष्वभ्यमार्तिं पुरुषरेषिणीम्^२ ।

तदस्मदश्विना युवमप्रिये प्रति मुञ्चतम्^३ ॥

यत्पार्श्वदुरसो मे अङ्गादङ्गादववेपते ।

अश्विना पुष्करस्रजा तस्मान्नः पातमहसं^४

इति कर्णं क्रोशन्तमनुमन्त्रयते । १ । अक्षि वा स्फुरत्^५ । २ ।

वि देवा जस्योत देवा आवतस्त उप प्रियमन्तकाय

मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विषासहिमित्यभिम-

न्त्रयते^७ । ३ । ब्राह्मणोक्तमृषिहस्तश्च । ४ । कर्मणे वां वेपाय वा

सुकृताय वामिति^८ पाणी प्रक्षाल्य । ५ । निर्दुरमण्य^९ इति सं-

धाव्यार्द्ध । शुद्धा न आप इति^{१०} निष्ठीव्य जीवाभिराचम्य^{११,१२} । ७ ।

एहि^{१३} जीवमित्याञ्जनमणि बभ्राति । ८ । वाताज्जात^{१४} इति

स्थापयित्वा वपन करोति । मेखलायश्चोपवीतदण्डादान यथोक्त करोति (Kauç 56 1 fg) । पुष्पाचिताञ्जलि पूरयित्वा । मृगाश्च व्रत अनसमिति भोजन । अधश्चित्त विषवण अस्ममिति भोजनं । अशीरभोजन । रोमन-
स्थानि धारण (!) । यथाशास्त्रविहित etc. (like the वेदव्रत above) । इति मृगाश्च व्रत ॥ विषासहि व्रत चिराच वा चतुराच यदण चद्दीषण । मृगाश्च-
व्रतवत्करोति ॥ यमव्रत द्वादशराच मृगाश्चवत्करोति । व्रताते धेनुर्दक्षिणा । ब्रह्मचारी ददाति —

^१ Ch E P B दुष्वभ्र — ^२ K वेप — ^३ K Bh रेषणी — ^४ K सुवता — ^५ K B Ch E B पातु — ^६ Ch स्फुरत्, E स्फुरत् —

^७ iii 31 1, iv 13 1, v 30 1 vii 39 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvi 1-5, cf the आयुष्यगण Kauç 54 11, note — ^८ E has a colon here. — ^९ VS 1 6 TS 1 1 4 1, Taitt. Br iii 2 4 1, Maitr S 1 1 4, cf Kauç 1 36 — ^{१०} xvi 2 1 — ^{११} xii 1 30 — ^{१२} D

(schol) to Kauç 3 4 जीवा स्येति चतसृभिः (xix 69 1-4) — ^{१३} MSS चम्येहि with Vedic sandhi (Whitney 127, end) — ^{१४} iv 9 1 —

^{१५} iv 10. 1, cf the Paddhatis, Kauç. 56. 17 note —

कृशनम्। ९। नव प्राणानिति^१ मन्त्रोक्तम्। १०। घृतादुल्लभमा
त्वा चृतवृत्तुभिष्टा मुञ्चामि त्वीत देवा आवतस्त उप प्रि-
यमन्तकाय मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विषासहि-
मित्यभिमन्त्रयते^२। ११। निर्दुरर्मण्य^३ इति सर्वसुरभिचूर्णैर-
रण्ये ऽप्रतीहारं^४ प्रलिम्पति। १२। अथ नामकरणम्^५। १३।
आ^६ रभस्वेमामित्यविद्धिनामुदकधारामालम्बयति^७। १४।
पूतुदारुं^८ वध्नाति^९। १५। पाययति^{१०}। १६। यज्ञे वास^{११}
इत्यहतेनोत्तरसिचा प्रच्छादयति^{१२}। १७। शिवे ते स्तामिति

^१ v 28 1 — ^२ v 28 14, 12, 13, iii 11 1, iv 13 1, vii 13 1, v 30 1, vii 32 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvii 1-5, cf the आयु-
यगण, Kauç 54 11, note — ^३ Ch *मन्त्रयति — ^४ xvi 2 1 —
^५ Ch E Bū प्रति*, cf Kauç 28 13 Or is प्रतीहार the right reading
as in Kauç 29 22? — ^६ Daç Kar and Ath Paddh एकादशे ऽहनि
द्वादशे वा त्रयोदशे वा मासे वा प्रथमवदस्य मातुरुपस्थे। तालुनि सपा-
तानानयति दधिमध्वाशयति (Daç Kar *शमयति, cf Kauç 10 17, 19)
। शतरात्र वा नामकरणमुच्यते। यथाकुलधर्मेण वा — ^७ viii 2 1,
cf the आयुयगण Kauç 54 11, note — ^८ K *वद्धिनामु* — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar आ रभस्वेत्यर्थसूक्तेन माणवकस्य दक्षिणहस्ते
*धारा निनयति। Then follow in the Daç Kar verses 1-10 of
viii 2 in full — ^{१०} K Ch (prim man) पूत*, cf Kauç 8 15 —
^{११} Daç Kar and Ath Paddh देवदारुमणि (Ath Paddh शालमणि)
सपात्याभिमन्त्र्य निघृथ्य वध्नाति — ^{१२} Daç Kar and Ath Paddh
पाययति। तत पुण्याहते नाम करोति। ब्रह्मर चतुरब्रह्म वा। मन्यसयुक्त
(I for मनुष्य*) देवतासयुक्त वा। हिरण्यमन्त्रधाय पिता माणवकस्य
दक्षिणतश्चरौ (I for *त कर्णे?) नाम कथयति — ^{१३} viii 2 16 —
^{१४} Ath Paddh and Daç Kar यज्ञे वास इत्युक्ता यत्रनिर्मुक्तवस्त्रेण
उदग्दशेन आच्छादयति तत चत्वारि परिदानानि ददाति। शिवे ते
स्तामिति द्वाभ्या (viii 2 14 15, but Daç. Kar cites in full only viii 2
14, 15^{ab}, dividing the whole into two verses after ते हृदे, at the end
of the second line of verse 14) पार्थिवस्येति द्वाभ्या (ii 29 1, 2) मा प्र
शमेति द्वाभ्या (xiii 1 59, 60) व्रीहियवौ शमीप्रान्तानि उदक च।
चावापृथिवीभ्या त्वा परिददामि (both MSS of Ath Paddh *ददाति,

कुमारं प्रथमं निर्णयति^१। १८ । शिवौ ते स्तामिति^२ व्री-
हियवौ प्राशयति^३। १९ । अह्ने^४ च त्वेत्यहोरात्राभ्या परि-
ददाति । २० । शरदे त्वेत्यूतुभ्यः^५ । २१ । उदस्य केतवो
मूर्धाहं विपासहिमित्युद्यन्तमुपतिष्ठते^६ ७ । २२ । मध्यंदिने
ऽस्तं यन्तं सकृत्पर्यायाभ्याम् । २३ । अंहोलिङ्गानामापो
भोजनहवींष्युक्तानि^८ । २४ । उत्तमासु यन्मातली रथक्रीत-
मिति^९ सर्वासां द्वितीया । २५ । ॥ ९ ॥ ॥ ५८ ॥

cf Kauç 54 14 note, 54 17) । कुमारस्य मूर्ध्नि ददाति पुन । शिवौ
ते स्तामिति द्वाभ्या (viii 2 18 19) पार्थिवस्तेति द्वाभ्या मा प्र गामेति
द्वाभ्या व्रीहियवाभ्या त्वा परिददामि । अह्ने च त्वेत्येकया (viii 2 १०)
पार्थिवस्तेति द्वे मा प्रगामेति द्वे अहोरात्राभ्या त्वा परिददामि । शर-
देत्येकया (viii 2 १२) पार्थिवस्तेति द्वे व्रीहियवौ शमीपत्रिका उदक च ।
चतुर्भ्यस्त्वा परिददामि । माणवकस्य मूर्ध्नि ददाति । अभ्यातानाद्युत्त-
रतन्व । इति नामकरण समाप्त —

^१ viii 2 14, Ath Paddh and Daç Kar अथ चतुर्थे मासि
निष्क्रमणमुच्यते । शिवे ते स्तामिति द्वाभ्या कुमारस्य गृहाद्वहिर्नि क्राम-
यति । उदय तमसस्यरि इत्येकया (vii ३३) आदित्य निरीचते । एव
कुमारस्य पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su 17 note) ।
अभ्यातानाद्युत्तरतत्र जुहोति । निर्णयन समाप्त — ^२ viii 2 18 —

^३ Daç Kar and Ath Paddh अथ षष्ठे (Ath Paddh अष्टमे) मासि अ-
न्नप्राशनमुच्यते । अव्यचसश्च (MSS अव्यसश्च, xix 68 1) इत्याद्यभ्या-
तानान् कृत्वा । भूमे मातरित्येकया (xii 1 63) कुमार भूम्यामुपवेश-
यति । शिवौ ते सोम etc. आभ्या (viii 2 18 19) व्रीहियवार्वाभमन्य
निधूय पाययति सर्वोन्नाय पूरयति । सुक्लुव पुस्तक द्रव्य ददाति पूर्वो-
क्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf sū. 17 note and 20) स्वस्ति न
इत्येवमिति (!) कुमारस्य प्राश । अभ्यातानाद्युत्तरतन्व । इत्यन्नप्राशन
समाप्त — ^४ viii 2 20 — ^५ viii 2 22, for this and the preceding
sūtra cf sū. 17 note — ^६ xiii 2 1, xvi 3 1, xvii 1-5 —

^७ P *तिष्ठते — ^८ Cf Kāuç. 52 16. For the अंहोलिङ्गमण see
Kauç 37 27 note, cf 59 16. — ^९ xl 6. 23, cf. the end of the
अहोलिङ्गमण Kauç. 32 27, note. —

विश्वे देवा^१ इति विश्वानायुष्कामो यजते^२ । १ । उप-
 तिष्ठते । २ । इदं जनास^३ इति द्यावापृथिव्यौ युष्टिकामः
 । ३ । संपत्कामः । ४ । इन्द्र जुषस्वेतीन्द्र^४ बलकामः । ५ ।
 इन्द्रमहमिति^५ पण्यकामः^६ । ६ । उदेनमुत्तरं नय यो ऽस्मा-
 निन्द्रः सुत्रामेति^७ यामकामः । ७ । यामसांपदानामथयः^{८, ९}
 । ८ । यशसं मेन्द्र इति^{१०} यशस्कामः । ९ । मह्यमाप इति^{११}
 व्यचस्कामः । १० । आगच्छत इति^{१२} जायाकामः । ११ ।
 वृषेन्द्रस्येति^{१३} वृषकामः । १२ । आ त्वाहार्षे ध्रुवा द्यौरिति^{१४}
 ध्रौव्यकामः । १३ । न्यमू षु चातारमा मन्दैरिति^{१५} स्वस्त्य-
 यनकामः । १४ । सामास्त्राये ऽभ्यर्चतेत्यग्निं^{१६} संपत्कामः
 । १५ । पृथिव्यामिति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १६ । तदिदास धीती^{१८}
 वेतीन्द्राग्नी^{१९} । १७ । यस्येदमा रजो ऽथर्वाणमदितिद्यौ-
 र्दितेः पुत्राणां बृहस्पते सवितरित्यभ्युदितं^{२०, २१} ब्रह्मचारिणं
 बोधयति^{२२} । १८ । धाता दधातु प्रजापतिर्जनयत्यन्वद्य नो

^१ i 30 1, cf Kāuṣ 52 18 — ^२ Dārila, fol 5^a l 5 describing the contents of chapter 59, विश्वे देवा इति विश्वानायुष्काम इति काम्यानि —
^३ i 32 1 — ^४ ii 5 1 — ^५ iii 15 1 — ^६ Ch (sec man) पुण्य°, cf Kāuṣ 50 12 — ^७ vi 5 1, 6 1, vii 91 1 — ^८ Ch यामसांपदानम्, E *संपदानाम् — ^९ Cf Kāuṣ 11 7 — ^{१०} vi 58 1, cf the first वर्चस्वगण, Kanṣ 13 1, note — ^{११} vi 61 1 — ^{१२} vi 82 1 —
^{१३} vi 86 1 — ^{१४} vi 87 1, 88 1 — ^{१५} vii 85 1, 86 1, 117 1, cf the स्वस्त्ययनगण, Kāuṣ 25 36 note — ^{१६} ii 6 1, vii 82 1 —
^{१७} iv 39 1 — ^{१८} v 2 1, vii 1 1 — ^{१९} E *पि — ^{२०} vi 33 1, vii 2 1, 6 1, 7 1, 16 1, for vii 6 1, as also for vii 46 1 of the next sūtra of the पत्नीवतगण (1), Aśb Parv 34 13 अदितिद्यौः सिनीवाशि कुह देवीमिति (vii 47 1) घोणि सूक्तानि पत्नीवत । इति पत्नीवतगण ॥ १९ ॥ Cf Vāt sū. 1 16 — ^{२१} Bi has a colon here —
^{२२} E Ch (prim man) *ते —

यन्न इन्द्रो ययोरोजसा विष्णोर्नु कमग्राविष्णू सोमारुद्रा
 सिनीवाल्लि बृहस्पतिर्नो यत्ते देवा अकृण्वन्पूर्णा पश्चा-
 त्रजापते ऽभ्यर्चत को अस्या न इति^१ प्रजापतिम् । १९ ।
 अग्न इन्द्रश्चेति^२ मन्त्रोक्तान्सर्वकामः । २० । य ईशे ये भ-
 क्षयन्त^३ इतीन्द्रामी लोककामः । २१ । अन्नं ददाति^४ प्रथमम्
 । २२ । पशूपाकरणमुत्तमम् । २३ । सवपुरस्ताद्धोमा^५
 युज्यन्ते । २४ । दोषो गायेत्यथर्वाण^६ समावृत्याश्नाति । २५ ।
 अभयं द्यावापृथिवी श्येनो ऽसीति^७ प्रतिदिशं सप्तर्षीन्भ-
 यकामः । २६ । उत्तरेण^८ दीक्षितस्य वा ब्रह्मचारिणो वा^९
 दण्डप्रदानम् । २७ । द्यौश्च म इति^{१०} द्यावापृथिव्यौ विरि-
 ष्यति^{११} । २८ । यो अमाविति^{१२} रुद्रान्स्वस्त्ययनकामः^{१३} स्व-
 स्त्ययनकामः । २९ । ॥ १० ॥ ॥ ५९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे सप्तमो ऽध्यायः समाप्तः^{१४} ॥

^१ vi 17 1, 19 1, 20 1, 24 1, 25 1, 26 1, 29 1 46. 1, 51 1, 79 1, 80 1, 80 3, 82 1, 103 1, E has a colon here — ^२ vii 110 1 —
^३ vii 110 1 — ^४ ii 34 1, 35 1 — ^५ E has a colon here —
^६ K सर्व, E सर्व — ^७ Ch •होमास्त्युज्यन्ते — ^८ vi 1 1, cf Daç
 Kar and Ath Paddh to Kauç 42 12, note. — ^९ vi 40 1 48 1
 cf the first अभयण, Kauç 13. 1, note — ^{१०} vi 48 1 — ^{११} B₁
 has a colon here — ^{१२} vi 53 1 — ^{१३} So Ch Bu E B₁ K (prim
 man), P Bb K (sec man) विरिष्यन्निति, cf Kauç 72 20 —
^{१४} vii 87 1 — ^{१५} Ch ends here, E inserts चो, cf Kauç 25 36,
 note — ^{१६} K P Bh here divide the text into two halves इति
 पूर्वार्धं समाप्त —

॥ ओं ॥

अग्नीनाधास्यमानः सवान्वा^१ दास्यन्संवत्सरं ब्रह्मोद-
निकमग्नि दीपयति । १ । अहोरात्रौ वा । २ । याथा-
कामी वा । ३ । संवत्सरं तु प्रशस्तम् । ४ । सवाग्निसे-
नाग्नी तादर्थिकौ निर्मथ्यौ वा भवतः । ५ । औपासनी^२
चोभौ हि विज्ञायेते^३ । ६ । तस्मिन्देवहेडनेनाज्यं^४ जुहुयात्
। ७ । समिधो ऽभ्यादध्यात् । ८ । शकलान्वा । ९ । तस्मि-
न्यथाकामं सवान्ददात्येकं^५ द्वौ सर्वान्वा । १० । अपि वै-
कैकमात्माशिषो दातार वाचयति । ११ । पराशिषो ऽनु-
मन्त्रणमनिर्दिष्टाशिषश्च^६ । १२ । दातारौ कर्माणि कुरुतः
। १३ । तौ यथालिङ्गमनुमन्त्रयते । १४ । उभयलिङ्गैरुभौ
पुंलिङ्गैर्दातारं^७ स्त्रीलिङ्गैः पत्नीम् । १५ । उद्वहत्संप्रैषव-
र्जम्^{८ ९} । १६ । अथ^{१०} देवयजनम् । १७ । तद्यत्समं
समूलमविदग्धं^{११} प्रतिष्ठितं प्रागुदकप्रवणमाकृतिलोष्टव-

^१ Dārila fol 5^a l. 5 अग्नीनाधास्यमानः सवानिति सवा (Cod सर्वा इति सर्वा) — ^२ So Ch B₁ Bu (prim man), KP Bh Bū (sec man) उपासनी — ^३ K विज्ञायेते — ^४ D (schol) to Kauç 46 30 यद्देवा देवहेडनमिति सर्वो ऽनुवाक. (vi 114. l fg) — ^५ MSS सवा — ^६ E has a colon here — ^७ Thus emended, MSS पुत्रिणौ — ^८ Bh उद्वहत्सं — ^९ Cf sū. 20 — ^{१०} E अथैतद — ^{११} Ch has a colon here —

स्मीकेनास्तीर्य दमैश्च लोमभिः पशूनाम् । १८ । अग्ने
जायस्वेति^१ मन्यन्तावनुमन्त्रयते^२ । १९ । पत्नी मन्त्रं सन-
मयति । २० । यजमानं च^३ । २१ । कृणुत धूममिति^४ धू-
मम् । २२ । अग्ने ऽजनिष्ठा इति^५ जातम् । २३ । समिद्धो
अग्न इति^६ समिध्यमानम् । २४ । परेहि^७ नारीत्युदहतं^८
संप्रेष्यत्यनुगुप्तामलकृताम् । २५ । एमा^९ अगुरित्यायती-
मनुमन्त्रयते । २६ । उत्तिष्ठ नारीति^{१०} पत्नीं संप्रेषति^{११}
। २७ । प्रति कुम्भं गृभायेति^{१२} प्रतिगृह्णाति । २८ । ऊर्जो
भाग इति^{१३} निदधाति । २९ । इयं महीति^{१४} चर्मास्तृ-
णाति^{१५} प्राग्ग्रीवमुत्तरल्लोम^{१६} । ३० । पुमान्पुंस इति^{१७} च-
र्मारोहयति । ३१ । पत्नी ह्वयमानम्^{१८} । ३२ । तृतीयस्यामपत्य-
मन्वाह्वयति^{१९} । ३३ । ऋषिप्रशिष्टेत्युदपाच^{२०} चर्मणि निद-
धाति । ३४ । तदापस्पृचास इति^{२१} सापत्यावनुनिप-
द्यते^{२२} । ३५ । ॥ १ ॥ ॥ ६० ॥

प्राचींप्राचीमिति^{२३} मन्त्रोक्तम् । १ । चतसृभिरुदपाच-
मनुपरियन्ति^{२४} । २ । प्रतिदिश ध्रुवेय^{२५} विराडित्युपति-
ष्ठन्ते । ३ । पितेव पुत्रानित्यवरोह्य^{२६} भूमि^{२७} तेनोदकार्था-

^१ x1 1 1 — ^२ Ch E मन्यन्तामनु — ^३ च is wanting in K. —
^४ x1 1 2 — ^५ x1 1 3 — ^६ x1 1 4 — ^७ x1 1 13 —
^८ E °दहत, Ch °हित, B1 has a colon here — ^९ x1 1 14 —
^{१०} x1 1 14^b — ^{११} Ch संप्रेष्यति, E °प्रेष्यति — ^{१२} x1 1 14^d —
^{१३} x1 1 15 — ^{१४} x1 1 8. — ^{१५} E has a colon here — ^{१६} M5S
प्रायोव — ^{१७} x11 3 1 (111 6 1) — ^{१८} E ह्वयमान —
^{१९} तृतीयस्या sc. ऋषि, x11 3. 3^१ — ^{२०} x1 1 15^b — ^{२१} x11
3 4 — ^{२२} So only Bū, K °त्यावनुपद्यते, the rest °नुनिपद्यते —
^{२३} x11 3 7 — ^{२४} x11 3 7-10 — ^{२५} x11 3 11 — ^{२६} x11.
3. 12 — ^{२७} E has a colon here —

कुर्वन्ति । ४ । पवित्रैः संप्रोक्षन्ते । ५ । दर्भायाभ्यां च-
र्महविः^१ संप्रोक्षति । ६ । आदिष्टानां सानजानत्वे^२ प्रयच्छ-
ति । ७ । तांस्त्रेधा^३ भाग इति^४ व्रीहिराशिषु निदधाति । ८ ।
तेषां यः पितॄणां तं श्राद्धं करोति । ९ । यो मनुष्याणां
तं ब्राह्मणान्भोजयति । १० । यो देवानां^५ तमग्रे सह-
स्वानिति^६ दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः प्रहो वा
मुष्टिप्रसृताञ्जलिभिः^७ ^८ कुम्भ्यां निर्वपति । ११ । कुम्भ्या
वा चतुः । १२ । तान्सप्त मेधानिति^९ मापत्यावभिमृ-
शतः । १३ । गृह्णामि हस्तमिति^{१०} मन्त्रोक्तम् । १४ ।
त्रयो वरा इति^{११} चीन्वरान्वृणीष्वेति । १५ । अनेन
कर्मणा ध्रुवानिति^{१२} प्रथमं वृणीते । १६ । यावपरी
तावेव^{१३} पत्नी । १७ । एतौ यावाणावयं यावेत्युलूखल-
मुसल^{१४} शूर्पं प्रक्षालितं चर्मण्याधाय । १८ । गृहाण^{१५}
यावाणावित्युभयं गृह्णाति । १९ । साकं सजतैरिति^{१६}
व्रीहीनुलूखल आवपति । २० । वनस्पतिरिति^{१७} मुसल-

^१ E has a colon here. — ^२ So (सा + अनजानत्वे) K P Bh Ch Bū
prim man) Bū (sec man) आदिष्टानां, B E आदिष्टाना
शानं — ^३ K P Bb तस्त्रे — ^४ xi 1 5 — ^५ E has a colon
here after इति and after मुख — ^६ xi 1 6 — ^७ E मुष्टि, Ch
(prim man) मुष्टि — ^८ K has a colon here, cf Kauç 67 26 —
^९ xii 3 16 — ^{१०} xii 3 17^c — ^{११} xi 1 10^c — ^{१२} Ihus with
serv doubtful emendation some verb like आमुष्याम् or the like must
be supplied, if it be correct, K Bū Ch P कर्मणो ध्रुवानिति, B कर्मणा
देवानिति, E कर्मणा ध्रुवानोति Upon the basis of the last Roth
suggests, on the margin of E the emendation कर्मणोद्ध्रुवानोति, 'may
I get to be uppermost through this rite' — ^{१३} K Ch E Bh तावेव —
^{१४} xi 1 9, xii 3 14. — ^{१५} xi 1 10 — ^{१६} xi 1 7 — ^{१७} xii 3 13 —

मुच्छ्रयति^१ । २१ । निर्भिन्ध्यंशून्याहिं^२ पाप्मानमित्यवह-
 न्ति । २२ । इयं ते धीतिर्वर्धवृद्धमिति^३ शूर्पं गृह्णाति
 । २३ । ऊर्ध्वं प्रजां विश्वव्यचा^४ इत्युदूहन्तीम्^५ । २४ । परा
 पुनीहि तुषं पलावानिति^६ निष्पुनतीम्^७ । २५ । पृष-
 यूपाणीत्यवक्षिणतीम्^८ । २६ । चयो लोका^९ इत्यव-
 क्षीणानभिमृशतः । २७ । पुनरा यन्तु^{१०} शूर्पमित्युद्वपति
 । २८ । उपश्वस^{११} इत्यपवेवेक्ति । २९ । पृथिवीं त्वा पृथि-
 व्यामिति^{१२} कुम्भीमालिम्पति^{१३} । ३० । अये चरुतियधि-
 थयति^{१४} । ३१ । अपिः पचन्निति^{१५} पर्यादधाति । ३२ ।
 क्षपिमशिष्टेत्युदकमपकर्षति^{१६} । ३३ । शुद्धाः पूताः पूताः
 पवित्रैरिति^{१७} पवित्रे अन्तर्धाय। ३४ । उदकमासिञ्चति। ३५ ।
 ब्रह्मणा शुद्धाः संख्याता स्लोका^{१८} इत्यापस्तासु^{१९} नि-
 क्ता^{२०} तण्डुलानावपति । ३६ । उरुः प्रथस्वोद्योधन्ती-
 ति^{२१} थपयति । ३७ । प्र यछ पर्शुमिति^{२२} दर्भाहाराय दावं

^१ Ch उत्स्रयति — ^२ xl. 1 9^b, xii 3 18 — ^३ xi 1 11, xii 3 19^o —
^४ xi 1 9^d, xii 3 19 — ^५ So emended, Bū Bī Ch (sec man) °हती,
 Ch (prim man) °हनी, K °दूहति, E °दहती, P Bb °दूहती —
^६ K Bū Ch Bī पलावानिति — ^७ xi 1 11^c, xii 3 19^d — ^८ K
 निष्पुनती, E °पुनती, Bī Bb पुनती — ^९ xii 3 21 — ^{१०} Ch °दि-
 यती, E °क्षणी — ^{११} xii 3 20 — ^{१२} xii 3 20^d — ^{१३} xi 1 12,
 Ch उप क्षास्य (cf AV vi 176 1) — ^{१४} xii 3 22 — ^{१५} Ch Bū
 (sec man) °लिम्पयति — ^{१६} xi 1 16 — ^{१७} xii 3 24 — ^{१८} xl
 1 15^b — ^{१९} xi 1 17 xii 3 25 — ^{२०} xi 1 18, xii 3 28. —
^{२१} So (इत्यापस्तासु) E only, Ch Bū इत्यापस्तासु. so also D (schol.) to
 Kauç 2 9, K P Bb Bī इत्यापस्तासु — ^{२२} So emended, K P Bb Bū
 Bī नीक्ता, E नीक्ता — ^{२३} xi 1 19, xii 3 29 — ^{२४} Ch पर-
 शुमिति, xii 3 31 Cf Kauç 1 24, 3 11 —

प्रयच्छति । ३८ । ओषधीर्दान्तु पर्वन्नित्युपरि^१ पर्वणां लु-
नाति । ३९ । नवं वहिहरिति^२ वहिं स्मृणाति । ४० ।
उदेहि वेदिं धर्ता^३ ध्रियस्वेत्युद्वासयति । ४१ । अभ्यावर्त-
स्वेति^४ कुम्भी प्रदक्षिणमावर्तयति^५ । ४२ । वनस्पते स्ती-
र्णमिति^६ वहिर्हिषि पात्री^७ निदधाति । ४३ । अमघ्रीमि-
त्युपदधाति^८ । ४४ । उप^९ स्मृणीहीत्याज्येनोपस्मृणाति । ४५ ।
उपास्तरीरित्युपस्तीर्णामनुमन्त्रयते^{१० ११} । ४६ । ॥ २ ॥ ॥ ६१ ॥

अदितेर्हस्तां सर्वान्तमागा इति^{१२} मन्त्रोक्तम् । १ । तत
उदकमादाय पाच्यमानयति^{१३} । २ । दर्व्या^{१४} कुम्भ्यां^{१५} । ३ ।
दर्विकृते^{१६} तत्रैव प्रत्यानयति^{१७} । ४ । दर्व्योत्तममपादाय^{१८} त-
न्तुद्दक्षिणतो ऽग्नेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । ५ । अ-
घोक्षरति । ६ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध आ-
दधाति । ७ । अनुत्तरपधरताया ओदनस्य यदुत्तरं तदुत्तर-
मोदन एवोदनः^{१९} । ८ । पथ्यां गरत्स्विति^{२०} पश्चादग्नेरुपसाद-

^१ xil. 3. 31^b — ^२ xil. 3. 32 — ^३ xl. 1. 21, xil. 3. 35 —
^४ xl. 1. 22 — ^५ Ch E *वर्तते — ^६ xil. 3. 33 — ^७ K पात्रीणि* —
^८ K P Bh Bu (prim. man.) *उसद्रीमि*, xl. 1. 23^c — ^९ xil. 3. 37 —
^{१०} xil. 3. 38. — ^{११} Ch *स्तीर्णम्* — ^{१२} xl. 1. 24, xil. 3. 36. —
^{१३} B₁ has a colon here, for this and the following five stītras cf.
Kāṇ. 68. 18-23 — ^{१४} Thus Ch (sec. man.), Ch (prim. man.) and
the remaining MSS दर्व्या, cf. Kāṇ. 68. 19 — ^{१५} K कुम्भा, cf.
Kāṇ. 68. 19 — ^{१६} E दर्वी*, Ch *उद्धृते* — ^{१७} Ch E have a colon
here. — ^{१८} P *मुपादाय, Bh *मपा*, E आदाय — ^{१९} Ch *दन
(cf. AV xl. 3. 31), E एवोदन, K P Bh have ॥ here, as at the end
of metrical passages, is the passage beginning with यदुत्तर a half
śloka? — ^{२०} xil. 3. 34 —

यति । ९ । निधि निधिपा इति^१ बीणि कारडानि करो-
ति । १० । यद्यज्जायेति^२ मन्त्रोक्तम् । ११ । सा पत्यावन्वा-
रभते । १२ । अन्वारब्धेष्वत ऊर्ध्व^३ करोति । १३ । अग्नी
रक्ष इति^४ पर्ययि करोति । १४ । बभ्रेरध्वर्यो इदं प्रापमि-
त्युपर्यापानं^५ करोति । १५ । बभ्रेर्ब्रह्मन्निति^६ ब्रूयादनध्वर्युम्
। १६ । घृतेन गात्रा सिञ्च सर्पिरेरिति^७ सर्पिषा विष्यन्द-
यति^८ । १७ । वसोर्या धारा आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्य इति^९
रसैरुपसिञ्चति । १८ । प्रियं प्रियाणामित्युत्तरतो^{१०} ऽग्नेर्धे-
न्वादीन्यनुमन्त्रयते । १९ । तामत्यासरत्प्रथमेति यथोक्तं
दोहयित्वापसिञ्चति^{११} । २० ।

अत्यासरत्प्रथमा^{१२} धोक्ष्यमाणा^{१३} सर्वान्यज्ञान्विभती
वैश्वदेवी ।^{१४}

उप वत्सं सृजत^{१५} वाश्यते गौर्यसृष्ट^{१६} सुमना हिंकृ-
णोति^{१७, १८} ॥

^१ xii ३ ४२ — ^२ xii ३ ३९ — ^३ K Bū ऊर्ध्व — ^४ xii
३ ४३ — ^५ xi १ ३१, xii ३ ४० — ^६ So K Bū P Ch (prim man),
Ch (sec. man) उपर्यापान Bū उपर्यापान, E उपर्यापान, cf Kauç
६६ ७ — ^७ Modification of xi १ ३१ — ^८ xi १ ३१^६, xii ३ ४५^६ —
^९ P Bū विष्यन्दयति — ^{१०} xii ३ ४१ ४४ — ^{११} xii ३ ४३ —
^{१२} E P दोहयित्वा — ^{१३} Bū प्रथमा — ^{१४} So K, the rest धो-
क्ष्यमाणा — ^{१५} The colon is wanting in K. — ^{१६} Bu E सृजति,
Ch (prim man) सृजति न, Ch (sec man) सृज न — ^{१७} K P Bū Bb
व्यसृष्ट — ^{१८} P Bb Bu (sec man) Ch (prim man) सुमनाभिहि
कृणोति this perhaps stands for सुमना अभिहिकृणोति a reading
which goes against the metre, but seems rather more suitable to the
sense Is सुमना हिंकृणोति the product of emendation, arising from
the better metrical feeling of the scribe? — ^{१९} The colon is
wanting in K —

वधान वत्समभि धेहि भुञ्जती निज्य^१ गोधुगुपं सीद^२
दुग्धि ।

इरामस्सा ओदनं पिन्वमाना कीलालं घृतं मदम-
न्नभागम् ॥

सा धावतु यमराज्ञः सवत्सा सुदुघां पथा^३ प्रथमेह
दत्ता ।

अतूर्णदत्ता^४ प्रथमेदमागन्वत्सेन गां सं सृज विश्व-
रूपामिति ॥ २१ ॥

इदं मे ज्योतिः समप्रय इति^५ हिरण्यमधिदधाति । २२ ।
एषा त्वचामित्यमोतं^६ वासो ऽयतः^७ सहिरण्यं निदधा-
ति । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ६२ ॥

यदक्षेष्वाति^८ समानवसनौ^९ भवतः । १ । द्वितीयं त-
त्पापचैलं भवति तन्मनुष्याधमाय दद्यादित्येके । २ । शृतं
त्वा हव्यमिति^{१०} चतुर आर्षेयान्भृग्वह्निरोविद उपसादयति
। ३ । शुद्धाः पूता इति^{११} मन्त्रोक्तम् । ४ । पक्कं द्येचाद्वर्ष व-
नुष्वेत्यपकर्षति^{१२} । ५ । अग्नौ तुषानिति^{१३} तुषानावपति
। ६ । परः कन्धूकानिति^{१४} सव्येन पादेन फलीकरणानपो-

^१ E निज्ये, Bū निज्य — ^२ Bū गोमधुगुप ^३ K सेद — ^४ E
यथा, Ch (sec. man) पथा, Ch (prim et tert. man) as above, so
also the remaining MSS — ^५ Bī अतूर्णदत्ता or *दत्ता — ^६ xī
1 28, xīi 3 50 — ^७ xīi 3 51 — ^८ K Bh अयत — ^९ xīi
3 52 — ^{१०} K समानवत्सनौ — ^{११} xī 1 25 — ^{१२} xī. 1 27 —
^{१३} xī 1 28^b, xīi. 3 53 — ^{१४} xī 1 29 — ^{१५} xī 1 29^b.

हति^१ । ७ । तन्वं स्वर्गं^२ इत्यन्यानावपति^३ । ८ । अग्ने प्रे-
हि समाचिनुध्वेत्याज्यं^४ जुहुयात् । ९ । एष सवानां सं-
स्कारः । १० । अर्थेलुप्तानि निवर्तन्ते । ११ । यथासर्वं^५
मन्त्रं संनमयति । १२ । लिङ्गं^६ परिहितस्य लिङ्गस्यानन्तरं
कर्मकर्मानुपूर्वेण^७ लिङ्गं परीक्षेत^८ । १३ । लिङ्गेन वा^९ । १४ ।
कर्मात्पत्त्यानुपूर्वं^{१०} प्रशस्तम्^{११} । १५ । अतथोत्पत्तेर्यथा लि-
ङ्गम् । १६ । समुच्चयस्तुल्यार्थानां^{१२} विकल्पो वा । १७ ।
अथैतयोर्विभागः । १८ । सूक्तेन^{१३} पूर्वसंपातवन्तं करोति । १९ ।
श्राम्यत^{१४} इतिप्रभृतिभिर्वा सूक्तेनाभिमन्त्र्याभिनिगद्य^{१५}
दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० । अनुवाकेनोत्तरं^{१६} संपातवन्तं
करोति । २१ । प्राच्यै त्वा दिश^{१७} इतिप्रभृतिभिर्वानुवाके-
नाभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २२ । यथा-
सवमन्यान्पृथग्वेति^{१८} प्रकृतिः । २३ । सर्वे^{१९} यथोत्पत्त्या-
चार्याणां^{२०} पञ्चौदनवर्जम् । २४ । प्रयुक्तानां पुनरप्रयो-
गम्^{२१} । २५ । एके सहिरण्यां^{२२} धेनुं^{२३} दक्षिणां^{२४} । २६ । गो-

^१ K P Bh °हयति — ^२ xii. 3 54 — ^३ K इति तन्वान°; B₁ Ch (sec man) इत्यन्वान° — ^४ iv 14 5, xi. 1 36 — ^५ K Ch यथासव —
^६ Ch लिङ्ग — ^७ B₁ has a colon here — ^८ This word is wanting in K — ^९ K कर्मात्पत्त्या°; B₁ °त्पत्त्या° — ^{१०} K °पूर्वे; B₁ °पूर्व —
^{११} Ch (prim man) प्रशस्तमम्. — ^{१२} Thus emended; Ch समुच्चयः, the rest समुच्चय — ^{१३} xi 1 1 — xi 1 37? — ^{१४} xi. 1. 30 fg — ^{१५} Bū °भिगद्य — ^{१६} xiii. 3 1 — xiii 3 60? — ^{१७} xi 3 55 fg —
^{१८} K पृथक्तेति, B₁ पृथगे — ^{१९} K सर्वे, B₁ has a colon here —
^{२०} MSS यथोत्पत्त्या°. — ^{२१} B₁ पुन प्रयोगम्. — ^{२२} B₁ सहिरण्या —
^{२३} K B₁ धेनुर्द° — ^{२४} K B₁ दक्षिणान्गो°, Bū °शान्गो°. —

दक्षिणा^१ वा कौरूपथिः । २७ । संपातवतो^२ ऽभिमन्या-
भिनिगद्य दद्याद्दाता वाच्यमानः । २८ । एतं भागमेतं
सधस्या उलूखल इति^३ संस्थितहोमाः । २९ । आवपते
। ३० । अनुमन्त्रणं च^४ । ३१ । ॥ ४ ॥ ॥ ६३ ॥

आशानामिति^५ चतुःशरावम् । १ । यद्राजानं^६ इत्य-
वेक्षति^७ । २ । पदस्त्रातस्य पृथक्पादेष्वपूपान्निदधाति^८
। ३ । नाभ्यां पञ्चमम् । ४ । उन्नह्यन्वसनेन^९ सहिरण्य^{१०}
सपातवन्तम् । ५ । आ^{११} नयैतमित्यपराजितादजमानी-
यमानमनुमन्त्रयते । ६ । इन्द्राय^{१२} भागमित्यग्निं परिणी-
यमानम् । ७ । ये नो द्विषन्तीति^{१३} संक्षप्यमानम् । ८ ।
प्र पद इति^{१४} पदः प्रक्षालयन्तम् । ९ । अनु छच श्या-
मेनेति^{१५} यथापरु^{१६} विशसन्तम्^{१७} । १० । ऋचा^{१८} कुम्भी-
मित्यधिग्रयन्तम् । ११ । आ^{१९} सिञ्चेत्यासिञ्चन्तम् । १२ ।
अव^{२०} धेहीत्यवदधतम् । १३ । पर्याधत्तेति^{२१} पर्यादधतम्
। १४ । ऋतो^{२२} गच्छत्वित्युद्वासयन्तम् । १५ । उत्क्रामात इति^{२३}

^१ KBb °दक्षिणान्वा — ^२ Ch Bū °वन्तो — ^३ vi 122 1, 123 1,
x 9 26 — ^४ Ch वा — ^५ , 31 1 — ^६ iii 29 1 — ^७ Bu
Bi इत्यवे चति, L इत्यविमीक्षते, cf iii 29 1 fg, and the Anu
kramani to the hymn (अग्निदेवत्यम् उद्दालको ऽनेन श्रुतिपा
दमविमन्तीति) — ^८ P Bb पृथक्पादेय° — ^९ Bu पचमनुनह्य, K
पचमुमुन्नह्य, the rest पचममुन्नह्य — ^{१०} P सहिरण्यसने or °सेने —
^{११} ix 5 1 — ^{१२} ix 5 2 — ^{१३} ix 5 2° — ^{१४} ix 5 3 —
^{१५} ix 5 4 — ^{१६} Ch (prim man) °परु — ^{१७} Ch E °शसन्त —
^{१८} ix 5 5 — ^{१९} ix 5 5^b — ^{२०} Part of ix 5 5^b — ^{२१} Ch
पर्याधत्त इति, ix 5 5° — ^{२२} ix 5 5^d — ^{२३} ix 5 6 —

पश्चादग्नेर्भेषूद्धरन्तम् । १६ । उद्धृतमजमनज्मीत्याज्येना-
नक्ति^१ । १७ । पञ्चौदनमिति^२ मन्त्रोक्तम् । १८ । औदना-
न्पृथक्पादेषु निदधाति । १९ । मध्ये पञ्चमम् । २० । दक्षिणं
पश्चार्धं यूपेनोपसिञ्च्य^३ । २१ । शृतमजमित्यनुबद्धशिरः-
पादं^४ त्वेतस्य चर्म । २२ । अजो हीति^५ सूक्तेन संपात-
वन्तं यथोक्तम् । २३ । उत्तरो^६ ऽमोतं तस्यापतः सहि-
रण्यं निदधाति । २४ । पञ्च रुक्मेति^७ मन्त्रोक्तम् । २५ ।
धेन्वादीन्युत्तरतः^८ सोपधानमास्तरणं वासो हिरण्यं च । २६ ।
आ नयैतमिति^९ सूक्तेन संपातवन्तम् । २७ । आज्ञनान्तं^{१०}
शतौदनायाः पञ्चौदनेन व्याख्यातम् । २८ । ॥ ५ ॥ ६४ ॥

अघायतामित्यत्र^{११} मुखमपिनह्यमानमनुमन्त्रयते । १ ।
सपत्नेषु वज्रं यावा त्विष इति^{१२} निपतन्तम् । २ । वेदिष्ट
इति^{१३} मन्त्रोक्तमास्तृणाति । ३ । विंशत्यौदनासु अयणीषु^{१४}
शतमवदानानि वध्रीसंनहानि^{१५} पृथगोदनेषूपर्यादधति^{१६}
। ४ । मध्यमायाः प्रथमे रन्ध्रिण्यामिक्षां^{१७} दशमे ऽभितः^{१८}

^१ K °मज्ज्मी°, १४ १४ ६ — ^२ १४ १४ ७ — ^३ K Ch यूपेणो°,
Bh यूपेनो° — ^४ B has a colon here — ^५ १४ १४ ९ — ^६ K
Bū Bh °शिरसाद्, cf Kauç. 24 10, 81 28 — ^७ १४ १४ १ (1x
5 13) — ^८ K inserts उक्तम् between this and the preceding word
Is it a gloss? Cf Kauç. 62 23 — ^९ 1x 5 20 (26) — ^{१०} Cf Kauç
62 19 — ^{११} 1x ७ १ — ^{१२} Bū (sec. man) आघनानात्, the per-
formances ending with su 17 — ^{१३} x 9. 1. — ^{१४} x 9 1^b, 2^d —
^{१५} x 9 2 — ^{१६} So K Bī Bh (sec. man); Ch अपणीषु; Bū (prim
man) त्रिणीषु, E P Bh त्रेणीषु — ^{१७} So emended; Bū Bh वध्री°,
the rest वध्री° — ^{१८} K पृथगोदने पर्या° — ^{१९} P °रन्ध्रमिक्षा, Bī
°रन्ध्रमिक्षा, E °रन्ध्रमिक्षा — ^{२०} K दशभित. —

सप्रसन्नापूपान्परिध्रियति । ५ । पञ्चदशे^१ पुरोडाशौ । ६ ।
 अग्रे हिरण्यम् । ७ । अपो देवीरित्यग्रत^२ उदकुम्भान् । ८ ।
 बालास्त इति^३ सूक्तेन संपातवतीम् । ९ । प्रदक्षिणमग्नि-
 मनुपरिणीयोपवेशनप्रक्षालनाचमनमुक्तम्^४ । १० । पा-
 णाबुदकमानीय । ११ । अथामुष्यौदनस्यावदानानां^५ च
 मध्यात्पूर्वार्धाच्च द्विरवदायोपरिष्टादुदकेनाभिघार्य जुहोति
 सोमेन पूतो जठरे सीद ब्रह्मणामार्वेयेषु नि दध^६ औदन
 त्वेति^७ । १२ । अथ प्राश्नाति । १३ । अग्नेष्ट्वास्येन प्राश्ना-
 मि बृहस्पतेर्मुखेन । इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामि वरुण-
 स्योदरे^८ । तद्यथा हुतमिष्टं प्राश्नीयाद्देवात्मा त्वा^९ प्राश्ना-
 म्यात्मास्यात्मन्नात्मानं मे मा हिंसीरिति प्राशितमनु-
 मन्त्रयते । १४ ।

यो ऽग्निर्नृमणा^{१०} नाम ब्राह्मणेषु प्रविष्टः ।

तस्मिन् एष^{११} सुहुतो ऽस्त्वोदनः स मा मा हिंसीत्परमे
 व्योमन्^{१२} ॥

सो अस्मभ्यमस्तु परमे^{१३} व्योमन्निति दातारं वाचयति
 । १५ । वीक्षणान्तं शतौदनायाः प्रातर्जपेन व्याख्या-
 तम् । १६ । ॥ ६ ॥ ॥ ६५ ॥

^१ Bū °दश, Ch (prim man) °दशेषु — ^२ x 9 27 (i 4. 3) —
^३ x 9 3 — ^४ Bū Bh °चमनमुक्तम् — ^५ MSS °मुष्यौदनस्या —
^६ Ch दधत — ^७ x 1 25^c, 33^a — ^८ Cf up to this point VS.
 (Kauśa-śakda) n 3 5, 7 (p 25 of Weber's edition), Katy Cr. n
 2 20 — ^९ Thus emended, P Bh Bū देवात्मा (without त्वा), K Ch
 E B, देवा त्वा — ^{१०} K नृमणा — ^{११} Ch एतत्सु, Bū एत — ^{१२} The
 colon here only in Bū — ^{१३} The passage from परमे in the pre-
 ceding line up to this word is omitted in K —

वाङ्म आसन्निति^१ मन्त्रोक्ताभिमन्त्रयते^२ । १ । वृ-
हता मनो द्यौश्च मे पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^३ प्रतिमन्त्रयते^४ । २ ।
प्रतिमन्त्रिते व्यवदायाश्नन्ति । ३ । शतौदनायां द्वादशं
शतं दक्षिणाः^५ । ४ । अधिकं ददतः^६ कामप्रं^७ संपद्यते । ५ ।
ब्रह्मास्येत्योदने^८ हृदान्प्रतिदिशं^९ करोति । ६ । उपर्यापा-
नम्^{१०} । ७ । तदभितश्चतस्रो^{११} दिश्याः कुल्याः । ८ । ता
रसैः^{१२} पूरयति । ९ । पृथिव्यां^{१३} सुरयाग्निराण्डीकादिवन्ति^{१४, १५}
मन्त्रोक्तानि प्रतिदिशं निधाय । १० । यमोदनमित्यतिमृ-
त्युम्^{१६, १७} । ११ । अनङ्गानित्यनङ्गाहम्^{१८} । १२ । सूर्यस्य
रश्मोनिति^{१९} कर्को^{२०} सानूबन्धा^{२१} ददाति । १३ । आर्यं
गौः पृश्निरयं सहस्रमिति^{२२} पृश्निं^{२३} गाम् । १४ । देवा इमं

^१ MSS आसन्निति (as in the Atharvan MSS), xix 60 1 —
^२ K मन्त्रोक्तभिमन्त्रयते, Bu E B₁ भिमन्त्रयते — ^३ v 10 8, vi 53 1
(et al), vii 67 1 — ^४ For this and the next sūtra cf Kauç
68 33 34 — ^५ So दक्षिणा (अधिक), all MSS except Ch (sec.
man.) दक्षिणाधिक — ^६ E ददत — ^७ KE काम प्र, P B₁ Bb
कामप्र, cf x 9 4 — ^८ iv 34 1 — ^९ KEP हृदान् —
^{१०} Cf Kauç 62 14. — ^{११} Ch E तदभितश्च, K तदभितश्च तिस्रो —
^{१२} P कुल्यासारसी — ^{१३} E Ch (sec man) पृथिव्या — ^{१४} K Ch
E P B₁ सुरया — ^{१५} *राण्डीकादिवन्ति is a doubtful con-
jecture, h Bu (prim man) *राण्डीकादिवन्ति, Bū (sec man) *ह्राण्डी-
(l), Ch (sec man) *राण्डीकादिवन्ति Ch (prim man.) *राण्डीकादिवन्ति,
E *राण्डीकादिवन्ति, P *राण्डीकादिवन्ति, Bb *राण्डीकादिवन्ति, B₁ राण्डीका-
दिवन्ति, or is an emendation to *वत्या (cf पृथिव्या) to be preferred?
Cf iv 34 5 — ^{१६} iv 35 1 — ^{१७} PBb *वत्यातिमृत्युम् — ^{१८} iv 11 1 —
^{१९} iv 38 5 — ^{२०} EP कर्को, B₁ कर्को, Ch कर्को, Bū कर्को —
^{२१} So K Bb, P B₁ सानूबन्धा Bu सानूबन्धा, Ch E and Pet Lex.
sub कर्को read साणी बन्धा, cf also Kauç 21 11 — ^{२२} vi 31 1, vii.
22 1 — ^{२३} E Bb Ch (sec man) पृश्नि —

मधुना संयुतं यवमिति^१ पौनःशिलं^२ मधुमन्थं सहिरण्यं
 संपातवन्तम् । १५ । पुनन्तु मा देवजना इति^३ पविचं
 कृशरम्^४ । १६ । कः^५ पृश्निमित्युर्वराम् । १७ । साहस्रं^६
 इत्यृषभम् । १८ । प्रजापतिश्चेत्यनङ्गाहम्^७ । १९ । नमस्ते
 जायमानायै ददामीति^८ वशामुदपाचेण संपातवता सं-
 प्रोक्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० ।
 भूमिष्ट्वेत्येनां^९ प्रतिगृह्णाति । २१ । उपमितामिति^{१०} यच्छा-
 लया सह दास्यन्भवति तदन्तर्भवत्यपिहितम् । २२ । म-
 न्नोक्तं तु^{११} प्रशस्तम् । २३ । इदस्य ते वि चृतामीति^{१२}
 द्वारमवसारयति । २४ । प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनं^{१३} इत्युद-
 पाचमग्निमादाय प्रपद्यन्ते । २५ । तदन्तरेव सूक्तेन संपा-
 तवन्करोति । २६ । उदपाचेण संपातवता शालां संप्रो-
 क्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २७ । अ-
 न्तरा द्यां च पृथिवीं चेत्येनां^{१४} प्रतिगृह्णाति । २८ । उपमि-
 तामिति^{१५} मन्त्रोक्तानि प्रचृतन्ति । २९ । मा नः पाशमित्यभि-
 मन्त्र्य^{१६} धारयति । ३० । नास्यास्वीनीति^{१७} यथोक्तम् । ३१ ।
 सर्वमेनं समादायेत्यङ्घ्रिः^{१८} पूर्णं गर्ते प्रविध्य^{१९} संवपति । ३२ ।
 शतौदनां^{२०} च । ३३ । ॥ ७ ॥ ॥ ६६ ॥

^१ vi 30 1 — ^२ K Bt पौनः — ^३ vi 19. 1. — ^४ K Bb Ch
 (see man) कृशर, cf Kauç 84 3 — ^५ vii 104 1 — ^६ ix 4. 1. —
^७ ix 7 1 — ^८ x 10 1; xii 4 1. — ^९ iii 29. 8 (v. 28. 5) —
^{१०} ix 3 1. — ^{११} This word is wanting in Ch. — ^{१२} ix 3. 18. — ^{१३} ix.
 3. 22 — ^{१४} ix. 3. 15. — ^{१५} ix. 3. 1. — ^{१६} ix. 3. 24. — ^{१७} ix.
 5. 23. — ^{१८} ix 5. 23°. — ^{१९} Ch (prim man.) प्रवृत्त. — ^{२०} Ch
 (prim mau) शतौदना; E शतौदनी. —

संभूतेषु साविकेषु संभारेषु ब्राह्मणमृत्विजं वृणीत । १ ।
 ऋषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणमर्नमित्तिकम् । २ । एष ह वा
 ऋषिरार्षेयः सुधातुदक्षिणो यस्य अवरार्थाः^१ पूर्वपुरुषा
 विद्याचरणवृत्तशीलसंपन्नाः । ३ । उदगयन इत्येके । ४ ।
 अथात ओदनसवानामुपाचारकल्पं व्याख्यास्यामः । ५ ।
 सवान्दत्तायीनादधीत^२ । ६ । सार्ववैदिक^३ इत्येके । ७ ।
 सर्वे वेदा द्विकल्पाः^४ । ८ । मासपरार्था^५ दीक्षा द्वादशरात्रो^६
 वा । ९ । चिराच्च इत्येके । १० । हविष्यभक्षा^७ स्युर्ब्रह्मचा-
 रिणः । ११ । अधः शयीन् । १२ । कर्तृदातारावा समा-
 पनात्कामं^{१०} न भुञ्जीरन्संतताश्चेत्स्युः^{११} । १३ । अहनि स-
 माप्तमित्येके^{१२} । १४ । याचार्थं दातारौ वा दाता केशश्म-
 श्रुरोमनखानि^{१३} वापयीत । १५ । केशवर्जं पत्नी । १६ ।
 स्नातावहतवसनौ सुरभिणौ व्रतवन्तौ कर्मण्यावुपवसतः^{१४}
 । १७ । श्वो भूते यज्ञोपवीती शान्त्युदकं कृत्वा यज्ञवास्तु
 च^{१५} संप्रोह्य ब्रह्मौदनिकमयिं मथित्वा । १८ । यद्देवा

^१ Ch त्रिवरार्था, K अवरार्था — ^२ For the variant 'पचार' see K. uç 140 1 — ^३ D (schol.) in the introduction fol. 7^३ 4, अथ सवान्दत्तापो नादधीतेति तस्या चोदनायामपि सस्कारफलतदगत्वात् । ब्रह्मोदनवत् । अनगभूतानां स्वर्ग । अथे भाचवर्णिकं फलमिच्छति पुष्टियदृष्ट्यात् — ^४ B^१ 'वैदिक Bū (sec man) सार्ववैदिक — ^५ Ch brackets the passage beginning with su 5 and ending here — ^६ Ch सर्ववेदद्वि — ^७ Bh मासमप — ^८ Thus emended (cf Pāṇini 1. 4. 29), P Bh 'रात्रि, the rest 'रात्री — ^९ E 'भक्ष्या — ^{१०} E Ch (prim man) समापनात् — ^{११} P सन्तता — ^{१२} K Bh Bū (prim man) समाप्त इत्येके — ^{१३} E 'लोम — ^{१४} Thus emended, K Ch F 'वसथ (श्वो), Bū 'वसन, the rest 'वसथ' Cf Kauç. 140 4 — ^{१५} Wanting in K P B^१ —

देवहेडनं यद्विद्वांसो यदविद्वांसो ऽपमित्यमप्रतीक्षमित्येतै-
 स्त्रिभिः^१ सूक्तैरन्वारब्धे दातरि पूर्णहोमं जुहुयात् । १९ ।
 पूर्वाह्णे वाह्यतः शान्तवृक्षस्येध्मं प्राञ्चमुपसमाधाय^२
 । २० । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य वह्निरुदपात्रमुपसाद्य
 परिचरणेनाज्यं परिचर्य । २१ । नित्यान्पुरस्ताद्योमान्हु-
 त्वाज्यभागौ च । २२ । पश्चादग्नेः पल्पूलितविहितमौष्टं
 वानहुहं वा रोहितं चर्म^३ प्राग्योवमुत्तरलोम^४ परिस्तीर्य
 । २३ । पवित्रे कुरुते । २४ । दर्भावप्रक्षिप्तप्रान्तौ प्रक्षाल्यानु-
 लोममनुमार्ष्टि^५ । २५ । दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः
 प्रहो वा मुष्टिना प्रसृतिनाञ्जलिना यस्यां अपयिष्य-
 न्यात्तया^६ चतुर्थम्^७ । २६ । शरावेण चतुःशरावं देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव ऋषिभ्यस्त्वार्षेयेभ्यस्त्वैकर्षये त्वा जुष्टं
 निर्वपामि । २७ । ॥ ६ ॥ ॥ ६७ ॥

वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा निर्वपन्तु । ऊर्जमक्षित-
 मक्षीयमाणमुपजीव्यासमिति दातारं वाचयति । १ ।
 रुद्रास्त्वा चैष्टुमेन छन्दसा । आदित्यास्त्वा जागतेन छन्द-
 सा । विश्वे त्वा देवा आनुष्टुमेन छन्दसा निर्वपन्तु । ऊ-
 र्जमक्षितमक्षीयमाणमुपजीव्यासमिति^८ दातारं वाचयति
 । २ । निरुप्र सूक्तेनाभिमृशति । ३ । स्वर्गब्रह्मादनी तन्त्रम् । ४ ।

^१ vi 114 1 115 1, 117 1 — ^२ Ch E Bu insert इध्म after प्राञ्चम्;
 cf. Kauç. 53 3 — ^३ E has a colon here — ^४ B has a colon
 here — ^५ K Bh प्राचीव — ^६ Thus emended, MSS अप-
 यिष्य — ^७ K Bū ह्योत्तमया Bb ह्योत्तमया, Ch ह्योत्तया —
^८ Cf Kauç 61 11 — ^९ Cf Mātr S iii 12 19, VS xxiii 8, also
 VS i 27, v. 2. —

संनिपाते^१ ब्रह्मौदनमितमुदकमासेचयेद्विभागम्^{२ ३ ४} । ५ ।
 यावन्तत्तण्डुलाः^५ स्युर्नावसिञ्चेन्न प्रतिपिञ्चेत् । ६ ।
 यद्यवसिञ्चेन्मयि वर्चो अथो यश इति^६ ब्रह्मा यजमानं
 वाचयति । ७ । अथ प्रतिपिञ्चेत् । ८ । आ प्यायस्व
 सं ते पयांसीति द्वाभ्यां^७ प्रतिपिञ्चेत् । ९ ।

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्यम् ।

भवा वाजस्य संगथे ॥

सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्यान्यभिमा-
 तिषाहः ।

आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि
 धिष्वेति । १० ।

तत्र चेदुपाधिमावायां नखेन न^८ लवणस्य कुर्यात्तेनैवास्य
 तद्वृथाचं संपद्यते । ११ । अहतं वासो दक्षिणत उपशेते
 । १२ । तत्तहिरण्यम् । १३ । तत्र द्वे उदपात्रे निहिते
 भवतः । १४ । दक्षिणमन्यदन्तरमन्यत्^९ । १५ । अन्तरं यतो
 अधिचरिष्यन्भवति । १६ । बाह्यं जाड्यायनम्^{१०} । १७ । तत
 उदकमादाय पात्र्यामानयति^{११} । १८ । दर्व्या^{१२} कुम्भ्याम्^{१३} । १९ ।

^१ Ch सपाति — ^२ Bū ब्रह्मौदनी°; E Ch ब्रह्मौदनो° — ^३ Ch °मित
 उदक° — ^४ P Bū °मासिञ्चयेद्दि° — ^५ So Bū F, the rest तण्डुला —
^६ vi 69 3 — ^७ RV i 91 16, 18, fS iii 2 5 3, iv 2 7 4, fB
 iii 5 12 1, 7 13 4, TAr vi 6 3, VS xii 112, 113, Maitr S ii
 7 14, Kath S xvi 14, Kap S xxv 5, Tandya Br i 5 8 —
^८ Ch E and Pet Lex sub उपाधि omit च, Bb त — ^९ Bū °दुत्तर
 मन्यत् Is this to be taken into the text? cf the next sutra —
^{१०} K आरमायनम्, cf Kauç 3 1 — ^{११} For this and the follo-
 wing four sutras cf Kauç 62 2-7 — ^{१२} Thus emended, MSS
 दर्व्या, cf Kauç 62 3 — ^{१३} K कुम्भा, as in Kauç 62 3 —

दर्विकृते तत्रैव प्रत्यानयति । २० । दर्वोत्तममपादाय
तत्सुहृद्वक्षिणतो ऽग्रेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । २१ ।
अथोद्धरति । २२ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध
आधाय रसैरुपसिच्य प्रतियहीचे^१ दातोपवहति । २३ ।
तस्मिन्नन्वारब्धं दातारं वाचयति^२ । २४ । तन्न सूक्तं पच्छः^३
स्नानेन^४ यौ ते पक्षौ यदतिष्ठः । २५ ।

यौ ते पक्षावजरौ पतत्रिणौ याभ्यां रक्षांस्यपहं-
स्योदन^५ ।

ताभ्यां पथ्यास्^६ सुकृतस्य लोकं यत्र ऋषयः प्रथ-
मजाः पुराणाः^७ ॥

यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे व्योमन्नध्योदन^८ ।

अन्वायन्सत्यधर्माणो^{९ १०} ब्राह्मणा राधसा सह । २६ ।
क्रमध्वमपिना नाकं पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहं
स्वर्यन्तो नापेक्षन्त उरुः प्रथस्व महता महिषेदं मे
ज्योतिः सत्याय चेति तिस्रः समयय इति^{११} सार्धमेतया
। २७ । अत ऊर्ध्वे वाचिते हुते संस्थिते ऽमू^{१२} ते ददामी-

^१ So emended, MSS प्रतिगृहीत्वे दातो, cf Pet. Lex sub प्रति-
गृहीतर and प्रतियहीतर — ^२ E has a colon here — ^३ Bu K E Ch
Bi पच्छ — ^४ Bi has a colon here — ^५ So emended, MSS
•स्योदन — ^६ K P Bi Bh पथ्यास्तु, VS and TS पतेम —
^७ Cf VS xviii 52, TS iv 7 13 1 — ^८ K P Bh •ध्योदन —
^९ K P Bh Bū अन्वायत्स — ^{१०} Ch E •धर्माणौ — ^{११} iv
14 2 3, 4, xi 1. 13 28, xii 3 46-48, 50 — ^{१२} E सु, Ch (sec.
man) मू —

ति नामयाहमुपस्पृशेत् । २८ । सदक्षिणं कामस्तदित्यु-
क्तम्^१ । २९ । ये भक्षयन्त^२ इति पुरस्ताद्धोमाः । ३० ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत चाता शिवो भवा वरूथ्यः^३ ।

तं त्वा शोचिष्ट दीदिवः सुन्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः^४ ॥

गयस्फानो अमीवहा वसुवित्युष्टिवर्धनः ।

सुमित्रः सुमनो भवे-^५

त्याज्यभागौ । ३१ । पाणावुदकमानीयेत्युक्तम् । ३२ । प्र-
तिमन्त्रणान्तम्^६ । ३३ । प्रतिमन्त्रिते^७ व्यवदायाश्नन्ति

। ३४ । इदावत्सरायेति व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात्^८ । ३५ ।

समिधो ऽभ्यादध्यात् । ३६ । तत्र ह्योक्तौ ।

यजुषा मथिते अग्नौ यजुषोपसमाहिते ।

सवान्दत्त्वा^९ सवायेस्तु कथमुत्सर्जनं भवेत् ॥

वाचयित्वा सवान्सर्वान्प्रतिगृह्य^{१०} यथाविधि ।

हुत्वा संनतिभिस्तचोत्सर्गं^{११} कौशिको ऽब्रवीत् । ३७ ।

प्राञ्चो^{१२} ऽपराजितां^{१३} वा दिशमवभृषाय व्रजन्ति

। ३८ । अर्पां सूक्तैराभ्युत्य^{१४} प्रदक्षिणमावृत्याप उप-

^१ RV 52 1 — ^२ RV 35 1 — ^३ RV v 24 1^{ab}, SV 1 443, II 457, VS III 25^a, xv 48^a, xxv 47^a, TS 1 5 6 2, iv 4 4 8, Maitr S 1 5 3, 10, II 13 8, Kath S VII 1, 8, Kap S v 1 —

^४ RV v 24 2^{cd}, VS III 26^a, xv 48^c, xxv 47^c, TS Maitr S ibid — ^५ RV 1 91 12, Maitr S iv 10 4, 12 4, Kath II 14, TS iv 3 13 5, all with the variant सोम नो for सुमनो —

^६ Cf Kauç 66 2, 3 for this and the following sūtra. — ^७ E प्रतिमन्त्रयते — ^८ For this and the following sūtra of Kauç.

42 15, 16 — ^९ K Bū Bh Ch (sec. man) सवा दत्त्वा — ^{१०} K Bū सवात्स — ^{११} K Bū Ch (prim et tert. man) insert हि after

this word — ^{१२} B₁ प्राचो — ^{१३} B₁ पराजिता — ^{१४} For the

अर्पा सूक्तानि see Darla to Kauç 7 14. —

स्पृश्यानवेक्षमाणाः^१ प्रत्युदाव्रजन्ति । ३९ । ब्राह्मणा-
 भक्तेनोपेप्सन्ति । ४० । यथोक्ता दक्षिणा यथोक्ता
 दक्षिणा । ४१ । ॥ ९ ॥ ॥ ६८ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे ऽष्टमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ch °पेक्षमाणाः; K °वेक्षमाणाः; cf. Kāṇḍ. 7. 14; 140 18. —

॥ ओं ॥

पिच्यमपिं शमयिष्यज्ज्येष्ठस्य^१ चाविभक्तिन^२ एका-
यिमाधास्यन्^३ । १ । अमावास्याया पूर्वस्मिन्नुपशाले गा
द्विहायनीं रोहिणीमेकरूपां बन्धयति^४ । २ । निशि शमू-
लपरिहितो^५ ज्येष्ठो ऽन्वालभते । ३ । पत्न्यहतवसना ज्ये-
ष्ठम् । ४ । पत्नीमन्यञ्च इतरे^६ । ५ । अथैनानभिष्याहारयत्य-
ध्रिगो शमीध्वम् । नुशमि शमीध्वम् । शमीध्वमध्रिगा-
उउ इति^७ ८ चिः^८ । ६ । अयमपिः सत्यतिर्नेडमा रोहेत्य-
नुवाक^९ महाशान्ति च शान्युदक ज्ञापयते^{१०} । ७ ।
अमे अक्रप्यादिति^{११} भद्राद्वीप^{१२} धारयति । ८ । भूमेश्वोप-

^१ Thus emended, MSS शमयिष्य B: has a colon here —
^२ P Bh वाः — ^३ Darja fol ३^a l 6, पिच्यमपि शमयिष्यन्निति
क्रत्याध्वमन — ^४ E P बधयति — ^५ Thus emended, MSS
सामूल — ^६ So B: Ch E K Bu अवचेतरे P Bh चचेतरे
cf the introduction — ^७ K B: अध्रिगा ओ इति Bu P अध्रिगा
ओ (or उ) इति Bh अध्रिगा उ इति Ch अध्रिगाउओ इति Nirukta
5 11 अध्रिगविति, Āt Br and Āçv Çr as above — ^८ B: has a
colon here — ^९ The formula occurs Tat Br in 6 6 4 Āt
Br in 7 Āçv Çr in 3 1 Nirukta 5 11 (commentary p 6°
introduction p xxxviii), cf VS : 15 TS : 1 5 2, Mātr S
1 1 6 — ^{१०} vi 6° 1, xii 2 1 (he अनुवाक beginning with this
pratika) — ^{११} Cf Kauç 39 7, 43 5 46 7 — ^{१२} xii 2 42 —
^{१३} K भद्रादी, E भद्रादी, cf. Kauç 47 28, 49 21 —

दग्धं समुत्थाय । ९ । आकृतिलोष्टवल्मीकेनास्तीर्य । १० ।
 शकृत्पिण्डेनाभिलिप्य । ११ । सिकताभिः प्रकीर्याभ्युक्ष्य
 । १२ । लक्ष्णं कृत्वा । १३ । पुनरभ्युक्ष्य । १४ । पञ्चा-
 ल्लक्ष्णस्याभिमन्थनं निधाय । १५ । गोऽश्वाजावीनां
 पुंसां लोमभिरास्तीर्य ब्रौहियवैश्च शकृत्पिण्डमभिविमृज्य
 प्राञ्चौ दभौ निदधाति । १६ । वृषणौ स्थ^१ इत्यभिप्राण्या-
 रण्यौ^२ । १७ । तयोरुपर्यधरारणिम् । १८ । दक्षिणतो मू-
 लान् । १९ । पश्चात्प्रजननामुर्वश्यसीत्यायुरसीति^३ । २० ।
 मूलत उत्तरारणिमुपसंधाय^४ । २१ । पृतनाजितमित्याहूय^५
 । २२ । अभिदक्षिणं ज्येष्ठस्त्रिरभिमन्थत्यो^६ भूर्गायत्रं छन्दो
 ऽनुप्रजायस्व त्रैष्टुभं जागतमानुष्टुभमो^७ भूर्भुवः स्वर्जनदो-
 मिति^८ । २३ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम् । २४ । ॥ १ ॥ ॥ ६९ ॥

मन्थामि त्वा जातवेदः सुजातं जातवेदसम् ।

स नो जीवेष्वा भज^९ दीर्घमायुश्च धेहि^{१०} नः ॥

जातो ऽजनिष्ठा^{१०} यशसा सहाये^{११} प्रजां पशूंस्तेजो रयि-

मस्मासु धेहि^{१२} ।

^१ VS v. 2^b, TS १ ३ ७ १; Kāty. Cr v. 1 29; Çat Br. in 4 1. 21. — ^२ So E B; K *प्राखारराखे, Ch P Bu Bh *प्राख्या-
 रण्यौ. — ^३ VS v. 2^d; TS. १ ३ ७. १; Katy Cr v. 1. 30; Çat. Br.
 in. 4 1 22 — ^४ Ch E have a colon here, K has a double colon in the
 middle of the word after उत्तरार०. — ^५ vii 63. 1. — ^६ K Bh
 *दोर्मिति — ^७ Cf. VS. v. 2^f, etc, TS १ ३ ७ १; Kath in. 4;
 Laty. in ३ ५, Katy. Cr v 1 28; Çat Br in 4. 1 23 — ^८ K Ch
 भजद्दो — ^९ E देहि — ^{१०} So K B; Ch (sec. man), E Ch (prim
 man.) अनिष्ठा; P Bh अनिष्ठा; Bū अनिष्ठा. — ^{११} K Bū Ch P
 *येः. — ^{१२} Cf. Çaṅkh Cr. ११. १७ ८ —

आनन्दिनो मोदमानाः सुवीरा^१ अनामयाः सर्वमा-
युर्गमेम ॥

उद्दीपयस्व जातवेदो ऽव सेदिं^२ तृष्णां^३ क्षुधं जहि ।
अपासन्नम उद्धत्वप ह्रीतमुखो^४ जहाप दुर्हार्दिशो^५
इहैवैधि धनसनिहि त्वा समिधीमहि । [जहि ॥
इहैधि पुष्टिवर्धन इह त्वा समिधीमहीति । १ ।

प्रथमया मन्थति । २ । द्वितीयया जातमनुमन्त्रयते । ३ ।
तृतीययोद्दीपयति । ४ । चतुर्थ्योपसमादधाति । ५ । यत्त्वा
क्रुद्धा^६ इति चो^७ भूर्भुवः स्वर्जनदोमित्यङ्गिरसां त्वा देवा-
नामादित्यानां व्रतेना दधे^८ । द्यौर्महासि^९ भूमिर्भूम्ना^{१०} त-
स्यास्ते देव्यदितिरुपस्थे^{११} ऽन्नादायान्नपत्याया^{१२} दधदिति^{१३}
। ६ । लक्षणे प्रतिष्ठापोपोत्याय । ७ । अथोपतिष्ठते । ८ । अग्ने
गृहपते सुगृहपतिरह त्वयाग्ने गृहपतिना भूयासम् । सु-
गृहपतिस्त्वं मयाग्ने गृहपतिना भूयाः । अस्थूरि णौ गा-

^१ K Ch (prim man) 'वीरा' — ^२ K P Bb शेद, B शेदि —

^३ K B धिष्णा, P धिष्णा, the omission of the word perfects the metre — ^४ E ह्रीत — ^५ So with doubtful emendation, Ch E दुर्हार्दिशो, Bu दुर्हार्दिशो, E दुर्हार्दिशो, P Bh दुर्हार्दिशो, K दुर्हार्दिशो — ^६ xii 2 ७, cf TS 1 5 3 1, Maitr S 1 7 1 — ^७ So all MSS —

^८ K Ru Bī ददे, Bī only has the colon. — ^९ So emended, K Bu Ch महासि, EP Bī Bh भूमासि, Maitr S 1 6 1 (end) as above — ^{१०} So emended according to Maitr S (ibid) and TS 1 5 3 1, MSS भूमिर्भू —

^{११} So Ch P Bb, K 'दितिरुप', E Bī 'दितिरुप', Bb 'दितिरुप' (so also Maitr S ibid) — ^{१२} So E and Maitr S, K Bu Ch Bī न्नपत्या, P न्नपतयत्या, Bb न्नपतयत्या — ^{१३} Cf VS iii 5, TS 1 5 3 1, Maitr S 1 6 1 (end) 2 —

ति^१ कूद्या पदानि योषयित्वा^२ नदीभ्यः । १९ । मृत्योः
 पदमिति^३ द्वितीयया नावः । २० । परं मृत्यो इति^४ प्राग्द-
 क्षिणं कूदीं प्रविध्य । २१ । सप्त नदीरूपाणि कारयित्वा दकेन
 पूरयित्वा । २२ । आ रोहत सवितुर्नावमेतां मुञ्चामाणं
 महीमू ष्विति^५ सहिरण्यां सयवां नावमारोहयति । २३ ।
 अश्मन्वती रीयत उन्निष्ठता प्र तरता सखाय^६ इत्युदीच-
 स्तारयति । २४ । ॥ ३ ॥ ॥ ७१ ॥

उत्तरतो गर्त उदकप्रसवणे^७ ऽश्मान निदधात्यन्तद्वि-
 न्नम्^८ । १ । तिरो^९ मृत्युमित्यश्मानमतिक्रामति । २ । ता
 अधरादुदीचीरित्यनुमन्त्रयते^{१० ११} । ३ । निस्सालामिति^{१२} शा-
 लानिवेशनं संप्रोक्ष्य^{१३} । ४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१४} प्रपादयति
 । ५ । वैश्वदेवीमिति^{१५} वत्सतरीमालम्भयति । ६ । इममि-
 न्द्रमिति^{१६} वृषम् । ७ । अनङ्गाहमहोरात्रे इति^{१७} तत्पमा-
 लम्भयति । ८ । आ^{१८} रोहतायुरित्यारोहति । ९ । आसीना^{१९}
 इत्यासीनामनुमन्त्रयते^{२०} । १० । पिञ्जलीराजनं सर्पि-
 षि पर्यस्येमा नारीरिति^{२१} स्त्रीभ्यः प्रयच्छति । ११ । इमे

^१ xii 2 29^० — ^२ So emended in accordance with AV xii 2
 29^१ 30, Bu लोपयित्वा, K Cb E P B लोपयित्वा, cf Kauç S6 22 —
^३ xii 2 30 — ^४ xii 2 21 — ^५ xii 2 48^०, vii 6 3, 2 — ^६ xii
 2 26 27 — ^७ Bū *प्रसवणे — ^८ So Bū, Bī अन्त द्विन्न, Cb
 अन्तद्विन्न, K P Bb अन्तद्विन्न, E अनुद्विन्न — ^९ xii 2 23^१ — ^{१०} K
 P Bb *दीचीनैरि (cf xii 2 29) — ^{११} xii १ 41 — ^{१२} ii
 14 1 — ^{१३} Cb E संप्रोक्ष्य (cf xii 2 29), K संप्रोक्षी (दर्च्य) — ^{१४} vii ६ ० 1 —
^{१५} xii 2 28 — ^{१६} xii 2 47 — ^{१७} xii 2 48, 49 — ^{१८} xii 2 24 —
^{१९} xii 2 30^० — ^{२०} So all MSS Is the passage to be emended
 to इत्यासीनामनु? — ^{२१} xii ३ 31 —

जीवा अविधवाः सुजामय इति^१ पुंभ्य^२ एकैकस्मै तिस्र-
स्तिस्रस्ता^३ अध्यध्युद्धानं^४ परिचृत्य^५ प्रयच्छति । १२ । परं
मृत्यो व्याकरोम्या रोहतान्तर्धिः प्रत्यञ्चमर्कं ये अग्रयो
नमो देववधेभ्यो ऽग्रे^६ ऽभ्यावर्तिर्नम्रे जातवेदः सह रय्या^७
पुनरुर्जेति^८ । १३ ।

अग्रे ऽभ्यावर्तिर्नभि न आ ववृत्स्व ।^९

आयुषा वर्चसा सन्या^{१०} मेधया प्रजया धनेन ॥

अग्रे जातवेदः^{११} शतं ते सहस्रं त उपावृतः ।

अधा^{१२} पुष्ट्येशनः पुनर्नो रयिमा कृधि ॥

सह रय्या नि वर्तस्वामे पिन्वस्व धारया ।

विश्वस्त्या विश्वतस्परि ॥

पुनरुर्जा ववृत्स्व^{१३} पुनरग्र^{१४} इषायुषा^{१५} ।

पुनर्नः पात्संहसः^{१६} ॥ १४ ।

^१ Cf xii 2 22, 31^a, the passage seems to be a jagati pada from an unknown source — ^२ Bū E Ch (prim man) कुभ्य — ^३ Ch तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता (so also Pet. Lex. sub चर्त+परि), Bū तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता, E तिस्रस्तिस्रस्ता, Bh तिस्रस्तिस्रस्ता — ^४ So only K, the rest अध्यध्युद्धान, the Pet. Lex. ibid, अध्यध्युद्धान — ^५ Bū E Ch (sec man) परिचृत्य — ^६ Ch Bh अग्रे — ^७ Ch (sec. man) रय्या, E रय्या — ^८ xii 2 21, 32 24 (48), 44, 55, iii 21 1, vi 13 1, TS iv 2 1 2, 3, VS xii 7-10, Mātr S 1 7 1, ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11, xxii 12, Laty iii 5 11 — ^९ So KB, the rest, as also TS and VS, omit the colon and the vowels coal-ace — ^{१०} Ch सन्या, Bū सन्या — ^{११} The reading of TS VS and Mātr S (चक्रिरः) perfects the metre — ^{१२} Ch अध — ^{१३} TS VS and Mātr S read नि वर्तस्व for आ ववृत्स्व — ^{१४} E पुनरग्र — ^{१५} E Bū (prim man) इषा (omitting युषा) — ^{१६} K पात्संहसः —

शर्करांस्वयमातृणाञ्छणरज्जुभ्यां^१ विवध्य धारयति । १५ ।
 समया खेन जुहोति^२ । १६ । इमं जीवेभ्य इति^३ द्वारे नि-
 दधाति । १७ । जुहोत्येतयर्चा । आयुर्दावा धनदावा बल-
 दावा पशुदावा पुष्टिदावा प्रजापतये स्वाहेति । १८ ।
 षट्संपातं माता पुत्रानाशयते^४ । १९ । उच्छिष्टं जायाम्
 । २० । संवत्सरमग्निं^५ नोवायान्न हरेन्नाहरेयुः । २१ । द्वाद-
 शरात्र इत्येके । २२ । दश दक्षिणा । २३ । पश्चादग्नेर्वाग्यतः
 संविशति । २४ । अपरेद्युरग्निं चेन्द्राग्नी च यजेत्^६ । २५ ।
 स्थालीपाकाभ्यामग्निं चाग्नीषोमी च पौर्णमास्याम् । २६ ।
 सायंप्रातर्ब्रीहीनावपेद्यवान्वाग्नये स्वाहा प्रजापतये स्वा-
 हेति । २७ । सायं सूर्याय स्वाहा प्रजापतये स्वाहेति । २८ ।
 प्रातर्द्वादशरात्रे ऽग्निं पशुना यजेत्^७ । २९ । स्थालीपाकेन^८
 वोभयोर्विरिष्यति^९ । ३० । संवत्सरतम्यां^{१०} शान्त्युदकं कृत्वा^{११}
 । ३१ । घृताहुतिर्नो^{१२} भवाग्ने^{१३} अक्रव्याहुतिर्घृताहुतिं त्वा व-
 यमक्रव्याहुतिमुपनिषदेम^{१४} जातवेद इति चतुर उदपात्रे
 संपातानानीय । ३२ । तानुल्लप्य । ३३ । पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्गा-
 सीनो जुहोति ।

^१ K Bū Bī E P °तृणा शण°, Bn °तृणां शण°, Ch °तृणांशण° —
^२ Cf Kauç 15 4 — ^३ xu 2 23 — ^४ E Bī °ति, P पुत्रांप्रा-
 शयते — ^५ P Bī Bb °दि(नो) — ^६ E यजेत् — ^७ E यजेत् —
^८ Ch E स्थालीपाकेनोभयो — ^९ So K P Bb Bī, Bū °विरिष्यति,
 Ch E °विरिष्यति, cf Kauç 59 28 — ^{१०} E Bū Ch (see man)
 °तस्या — ^{११} K Bū (prim man) omit this word — ^{१२} Ch E Bu
 घृताहुति नो — ^{१३} E भवाग्नेयः क्रव्या° — ^{१४} Ch E °हुतिर्यनि-
 षदेम —

हुते रमस्व हुतभाग एधि मृडास्मभ्यं मोत हिंसीः प-
शून्न इति^१ । ३४ ।

यद्युद्वायाद्भस्मनारणिं^२ संस्पृश्य तूष्णीं मथित्वोहीष । ३५ ।
पूर्णहोमं हुत्वा । ३६ । संनतिभिराज्यं^३ जुहुयाद्वाहतिभिर्वा
। ३७ । संसृष्टे चैवं जुहुयात् । ३८ । अग्रावनुगते जायमाने^४
। ३९ । आनडुहेन शकृत्पिरडेनाग्न्यायतनानि^५ परिलिप्य । ४० ।
होन्यमुपसाद्य । ४१ । प्राणापानाभ्यां स्वाहा समानव्या-
नाभ्यां स्वाहोदानरूपाभ्या स्वाहेत्यात्मन्येव^६ जुहुयात् । ४२ ।
अथ प्रातरुत्थायाभिं निर्मथ्य यथास्थान प्रणीय यथा-
पुरमग्निहोत्रं जुहुयात् । ४३ । सायमाशप्रातराशौ यज्ञावृ-
त्तिजौ^७ । ४४ । ॥ ४ ॥ ॥ ७२ ॥

पुरोदयादस्तमयाच्च पावकं प्रबोधयेदृहिणीं शुद्ध-
हस्ता ।

समतीते संधिवर्णे ऽथ हावयेत्सुसमिद्धे^९ पावक आ-
हुतीषहिः^{१० ११} । १ ।

^१ Some of the verses cited in full in this chapter, according to Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, p 23 are found in the Kashmir çakha of the Atharvan — ^२ E °ज्जायाभस्म°, Ch (prim man) °ज्जायाद्भस्म° — ^३ E For the सनति verses of Kau, 5 8 — ^४ K (prim man) जायमाने (आनडुहेन) Ch (prim man) जयमाना, Ch (sec. man) जयमान — ^५ So K E Bh, the rest °यतन — ^६ So Bū E K omits these two words reading °रूपाभ्या स्वाहेति जुहुयात्, the rest °त्मन्येव Cf Lity iv 11 1^१ for the entire passage — Ch °वृत्तिजौ — ^७ K Ch E P Bh गृहणी — ^८ E हावयेत् सु — ^९ E आहुतिः, Bu °सहि — ^{१० ११} The passage is metrical, four times twelve syllables —

अग्रे च प्रजापतये च रात्रावादित्यश्च दिवा प्रजा-
पतिश्च^१ ।

उदकं च समिधश्च होमेहोमे पुरो वरम्^{२ ३} । २ ।

होम्यैः^४ समिद्भिः पयसा स्थालीपाकेन सर्पिषा ।

सायंप्रातर्होम^५ एतेषामेकेनापि सिध्यति^६ । ३ ।

अभ्युद्धृतो हुतो^७ ऽग्निः प्रमादादुपशाम्यति ।

मथिते व्याहृतीर्जुहुयात्पूर्णहोमौ यथञ्चत्विजौ^{८ ९} । ४ ।

वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओषधिभ्यो वीरुद्भ्यः सर्वेभ्यो
देवेभ्यो देवजनेभ्यः पुण्यजनेभ्य इति^{१०} प्राचीनं तदुदकं
निनीयते । ५ । स्वधा प्रपितामहेभ्यः स्वधा पितामहेभ्यः
स्वधा पितृभ्य^{११} इति दक्षिणतः । ६ । तार्क्ष्यायारिष्टनेमये
ऽमृतं मह्यमिति पश्चात् । ७ । सोमाय सप्तर्षिभ्य इत्युत्त-
रतः । ८ ।

परिमृष्टे परिलिप्ते च^{१२} पर्वणि व्रातपतं हावयेदन्नमग्नौ ।
भूयो दत्त्वा^{१३} स्वयमल्पं च भुक्त्वापराहेन व्रतमुपैति
याज्ञिकम्^{१४} । ९ ।

^१ Metrical: 12 + 11 syllables. — ^२ Bū वरम् ('without colon). —

^३ Metrical: 8 + 8 syllables — ^४ E होम्यै, P होम्यै., Bū has a colon after the word — ^५ E होमि. — ^६ Metrical: four times eight syllables — ^७ Bū अभ्युद्धृतान्नतो — ^८ So with doubtful emendation, MSS here and in verse 13, यवृत्विजौ. So also Dārila to Kauç 6 22 (fol 30^b 1 3 fg) Or is यावृत्विजौ the correct reading? Compare furthermore Kauç 72 44 — ^९ The first line is metrical: 8 + 8,

the second seems to contain one hypercatalectic and one regular pāda of the same metre — ^{१०} Cf viii 8 14; xi 9 24. — ^{११} P here inserts the word स्वधा. — ^{१२} E च. — ^{१३} MSS. दत्त्वा. —

^{१४} Metrical: 12, 11 11 12.

अनशनं ब्रह्मचर्यं च भूमौ शुचिरग्निमुपशेते^१ सुग-
न्धिः^२ । १० ।

अग्नीषोमाभ्यां दर्शन इन्द्राग्निभ्यामदर्शने ।

आग्नेयं तु पूर्वं नित्यमन्वाहार्यं प्रजापतेः^३ । ११ ।

अर्धाहुतिस्तु^४ सौविष्टकृती सर्वेषां हविषां स्मृता ।

आनुमती^५ वा भवति^६ स्थालीपाकेष्वथर्वणाम्^{७ ८} । १२ ।

उभौ च संधिजौ यौ वैश्वदेवौ यथञ्चत्विजौ^९ ।

वर्जयित्वा सबर्हिषः साज्या^{१०} यज्ञाः सदक्षिणाः^{११ १२} । १३ ।

यथाशक्ति^{१३} यथाबलं^{१४} हुतादो ऽन्ये^{१५} अहुतादो ऽन्ये^{१६ १७} ।

वैश्वदेवं हविरुभये संचरन्ति^{१८ १९} । १४ ।

ते सम्यञ्च इह मादयन्तामिषमूर्जं यजमाना यमिच्छत^{२०} ।

विश्वे देवा इदं हविरादित्यासः सपर्यत ।

^१ K has a double colon after the syllables शुचिर° — ^२ Metrical 11, 11 — ^३ Metrical four times eight syllables — ^४ E आर्ध इतिपु, P आर्धइतिपु — ^५ K अनु° — ^६ B1 has a colon here — ^७ E स्थालीपाके ह्य° — ^८ Metrical anustubh padas, the first is irregular — ^९ So emended hesitatingly, cf verse 4 B1 धत्विजौ, E यवत्विजौ the rest here as also in verse 4, and in Darila to Kauç. 6 22 यवत्विजौ Cf also Kauç. 72 44 — ^{१०} So B1 only, Bu साज्या, K E Ch B1 P, and Darila to Ka-ç 6 23 साज्या — ^{११} D (schol.) to Kauç 6 30 (fol 32^b J 6) cites the beginning of this verse अपिहीचवैश्वदेवयो नाज्येनेति कर्तव्यताविशेषः । उभौ च संधिजाविति प्रतिषेधात्, cf also Kauç 10 2 note — ^{१२} Metrical four anustubh padas — ^{१३} So emended, MSS यथाशक्तिर्ध° — ^{१४} Ch B1 have a colon here — ^{१५} Ch E ने — ^{१६} Ch E ने — ^{१७} Cf TS ४ ५ 1, 5 10 ३, Vaitr S 1 4 6, At Br 7 19, Gop Br 11 1 6 — ^{१८} E सचरिष्यति — ^{१९} Metrical the first line 8 8, the second would be a pada of eleven syllables if the word हविर° is omitted — ^{२०} K यमिच्छ B1 यमित्तत —

अस्मिन्यज्ञे मा व्यधिष्यमृताय^१ हविष्कृतम्^२ । १५ ।

वैश्वदेवस्य हविषः सायंप्रातर्जुहोति ।

सायमाशप्रातराशौ^३ यज्ञावेतौ स्मृतावुभौ^४ । १६ ।

अप्रतिभुक्तौ शुचिकार्यौ^५ च नित्यं वैश्वदेवौ जानता
यज्ञश्रेष्ठौ^६ ।

नाश्रोचियो नानवनिक्तपाणिर्नामन्त्रविज्जुहुयान्नावि-
पश्चित्^७ । १७ ।

वीभत्सवः शुचिकामा हि देवा नाश्रहृधानस्य हवि-
र्जुषन्ते ।

ब्राह्मणेन ब्रह्मविदा तु हावयेन्न स्त्रीहुतं शूद्रहुतं च
देवगम्^{८ ९} । १८ ।

यस्तु विद्यादाज्यभागौ यज्ञान्मन्त्रपरिक्रमान्^{१०} ।

देवताज्ञानमावृत^{११} आशिषश्च कर्म स्त्रिया अप्रति-
घिद्धमाहुः^{१२} । १९ । ॥ ५ ॥ ॥ ७३ ॥

तयोर्वलिहरणम् । १ । अग्नय इन्द्राग्निभ्यां वास्तोष्प-

^१ E व्यधिष्यन्नमृताय, B व्यधिष्यमृताय — ^२ These three lines contain a mantra-citation tristubh and jagati pādas in the first line; anushtubh in the remaining two lines. — ^३ Ch has a colon here. —

^४ Metrical eight syllables; the second pāda catalectic — ^५ So

E; the rest शुचिः कार्यौ — ^६ K यज्ञः. — ^७ Four tristubh-pādas, the first hypercatalectic — ^८ So emended; MSS देवगं. — ^९ Metrical:

11, 11, 12, 12 — ^{१०} B१ क्रमात्, Ch यज्ञानमन्त्रपरिक्रमात्; E यज्ञा-

न्परिक्रमात् — ^{११} P अवृत — ^{१२} Metrical, the first line 8, 8;

the second line 11, 11, with crasis of अवृत and आशि in the first pāda. —

तये प्रजापतये ऽनुमतय इति हुत्वा । २ । निष्क्रम्य वहिः^१
 प्रचीनं^२ ब्रह्मणे वैश्वरण्याय^३ विश्वेभ्यो देवेभ्यः^४ सर्वेभ्यो
 देवेभ्यो विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सर्वेभ्यो भूतेभ्य इति^५ बहुशो
 बलिं^६ हरेत् । ३ । द्विः^७ प्रोक्षन्नदक्षिणमावृत्यान्तरुपातीत्य
 द्वारे । ४ । द्वार्ययोर्मृत्यवे धर्माधर्माभ्याम्^८ । ५ । उदधाने
 धन्वन्तरये समुद्रायौषधिवनस्पतिभ्यो द्यावापृथिवीभ्या-
 मिति । ६ । स्थूणावंशयोर्दिग्भ्यो ऽन्तर्देशेभ्य इति । ७ ।
 सक्तिषु वासुकये चित्रसेनाय चित्ररथाय तद्योपतक्षा-
 भ्यामिति । ८ । समन्तमपेराशायै श्रद्धायै मेधायै श्रियै
 ह्रियै विद्याया इति^९ । ९ । प्राचीनमग्नेः^{१०} गृह्याभ्यो^{११} देव-
 जामिभ्य इति^{१२} । १० । भूयो ऽभ्युद्धृत्य^{१३} ब्राह्मणान्भोज-
 येत् । ११ । तदपि श्लोको वदति^{१४} ।

माब्राह्मणायतःकृतमग्नीयाद्विषवदन्नमन्नकाम्या^{१५ १६} ।

^१ B has a colon here — ^२ Ch वैश्वरण्याय — ^३ E has a colon here. — ^४ B has a colon here — ^५ Cf for this and the following sūtras Çankh. Gr n 14 4, Par Gr 1 12 3, n 9 Açv Gr 1 2 1, Gobh Gr 1 4 4, 9, Kath Gr XLIV 2 fg, Vi n 67 3, Man Gr n 12 (cf Jolly, Das Dharmasutra des Viṣṇu und das Kāthakagrhya pp 31 and 80). — ^६ Ch बलीनहं, E बलीनहं Bh बलि — ^७ So (हरे)द्वि प्रो, E only, the rest *द्विप्रो* — ^८ Ch *धर्माभ्यामुद* — ^९ B has a colon here — ^{१०} Ch has a colon here — ^{११} B गृह्याभ्यो — ^{१२} B has a colon here — ^{१३} P B *उद्धृत्य* — ^{१४} So Ch E, the rest श्लोकी वदति — ^{१५} Thus emended according to Ch, which reads *यत*, E *यतमग्नी*, the rest *यत्कृतमग्नी* Ch's reading is accepted as the basis of the reading above, as it makes good metre, after ब्राह्मणायत which is apparently a later gloss, is removed — ^{१६} E विषवदन्नमन्नकाम्या, the rest as above, ब्राह्मणायत is a gloss, metrically superfluous —

देवानां देवो ब्राह्मणो भावो नामैष देवतेति । १० ।
 आययणे शान्त्युदकं कृत्वा यथर्तुं तरुदुलानुपसाद्य । १३ ।
 अप्सु स्थालीपाकं अर्पयित्वा पयसि वा । १४ । सजूर्क्ष-
 तुभिः सजूर्विधाभिः सजूरग्नये स्वाहा । सजूरिन्द्राग्निभ्या
 सजूर्द्यौवापृथिवीभ्या सजूर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः सजूर्क्षतुभिः
 सजूर्विधाभिः सजू सोमाय स्वाहेत्येकहविर्वा^१ स्यान्नाना-
 हवीषि वा । १५ । सौम्यं तन्वच्छचामाकं^२ शरदि । १६ ।
 अथ यजमानः प्राश्निचं गृह्णीते^३ । १७ । प्रजापतेष्ट्वा^४
 यहं गृह्णामि^५ । मह्यं भूत्यै मह्यं पुष्ट्यै मह्यं श्रियै मह्यं
 द्वियै मह्यं यशसे मह्यमायुषे मह्यमन्नाय मह्यमन्नाद्याय
 मह्यं सहस्रपोषाय मह्यमपरिमितपोषायेति^६ । १८ । अथ
 प्राश्नाति ।

भद्रान्नः श्रेयः समनैष्ट^७ देवास्त्वयावसेन^८ समशीमहित्वा ।

स नः पितो^{१०} मधुमा^{११} आ विवेश शिवस्तोकाय तन्वो

न एहीति^{१२ १३} । १९ ।

^१ The colon is exhibited in KPChE — ^२ Cf. Āçv. Gr. II 2 4 —

^३ So emended, MSS. तन्वच्छचामाक — ^४ Ch. गृहीते E. गृह्णीते —

^५ Ch. (prim. man.) यजपते ध — ^६ The colon appears in KP — ^७ Cf.

Çankh. Gr. III 8 2 — ^८ So emended according to TS etc. (see

note 13) P. B. Bu. समन इष्ट, K. समनसा इष्ट, E. समन इष्ट, Ch.

समन्न इष्ट — ^९ Ch. E. चक्षेन of the critical note to Çankh. Gr.

III 8 3 — ^{१०} So all MSS. including Ch. (prim. man.), Ch. (sec.

man.) सुतो — ^{११} Ch. E. मधुम — ^{१२} Ch. E. नयेहीति, cf. Ind.

Stud. IV 252 — ^{१३} Cf. TS. v 7 2 4; Tait. Br. II 4 8 7, Āçv.

Çr. II 9 10 Çankh. Gr. III 8 3, Pār. Gr. III 1 4, Gobh. Gr.

III 8 16 —

प्राशितमनुमन्त्रयते ।

अमो ऽसि^१ प्राण तद्वतं ब्रवीम्यमासि^२ सर्वाङ्गसि
प्रविष्टः ।

स मे जरां रोगमपनुद्य शरीरादनामयैधि^३ मा रिषाम^४
इन्दो^५ इति^६ । २० ।

वत्सः प्रथमजो यीप्से वासः^७ शरदि दक्षिणा । २१ । श-
क्त्या वा दक्षिणा दद्यात् । २२ । नातिशक्तिर्विधीयते ना-
तिशक्तिर्विधीयत इति^८ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ७४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So Ch (see man) Aqr Cr and Çankh Gr (see note 7),
K E Bī Ch (prim man) आङोसि Bu आङोसि, P आङो, or आ
जो Bh आजो — ^२ E ब्रवीत्य — ^३ So all MSS. of Kāuṣ
and Aqr Cr, Çankh Gr *मोसि — ^४ So emended on the
supposition that अनामयैधि is for अनामय एधि with double sandhi,
cf the introduction. The MSS. unanimously read अनामयैधि which
might be emended in accordance with Aqr Cr and Çankh Gr to
अमा मयैधि (for अमा म एधि) the latter representing the peculiar
sandhi of मे which is paralleled by the reading of Ch E in sūtra 19
(नयेहि for न एहि) cf also Kāuṣ. 135. 9 (the reading *स्तायिम
for *स्ता इम) and Ind. Stād. IV. 202 — ^५ Ch माष्टोम (r),
E मयोम — ^६ B Ch ईदो — ^७ Cf Aqr Cr n. 9. 10 Çankh
Gr m. 8. 4 — ^८ Bī योप्से वास, both words are wanting in
E — ^९ Ch विधीयते without इति —

॥ श्लो ॥

अथ विवाहः¹ । १ । ऊर्ध्वं कार्त्तिक्या आ वैशाख्याः । २ ।
याथाकामी वा । ३ । चित्रापक्षं तु वर्जयेत् । ४ । मघामु
हन्यन्ते गावः फल्गुनीषु व्युह्यत इति² विज्ञायते³ मङ्गलं
च⁴ । ५ । सत्येनोत्तमिता पूर्वापरमित्युपदधीत⁵ । ६ । पति-
वेदनं च⁶ । ७ । युव भगमिति⁷ सभल सानुचरं प्रहिणो-
ति^{8,9} । ८ । ब्रह्मणस्पत इति¹⁰ ब्रह्माणम्¹¹ । ९ । तद्विवृ-

¹ Daç Kar and Ath Paddh अथ विवाह उच्यते ।, the former continues तत्र सभारान्सभृत्य । आगमकृश्वर । सपुट । लक्षशाखा । कलश । सर्वोपधि । दधि । ज्येष्ठीमधु (1 for यष्टीमधु?) । विष्टरास्त्रय । अर्घपात्र । मधुपर्कपात्र । धूसर (1 for धूसर?) । जोत्र (1 for योक्त) । एतान्सभारान्सभृत्य । अव्यसद्येति (1 for अव्यचसद्येति xix 68 1) बर्हिर्ल वनादि । अभ्यातानातं कृत्वा — ² xiv 1 13^{ed} — ³ Ch has a colon here — ⁴ B₁ has a colon here — ⁵ xiv 1 1 23 Daç Kar and Ath Paddh सत्येनोत्तमिता इति षोडश (xiv 1 1-16) पूर्वापरमिति द्वाभ्या (xiv 1 23, 24) एताभिरष्टादशभिराग्न्य जुहुयात् । उपदधीतेति वचनात् — ⁶ Daç Kar and Ath Paddh आ नो अप इति मूक्तेन आगमकृश्वरम् (Ath Paddh परगृहात् भक्त तिलमिश्रितमाहृत्य) सपात्याभिमन्त्र्य कुमारीभक्त (1 for *री भक्त) प्राशयति, cf Kauç 34 12 fg — ⁷ xiv 1 31^a — ⁸ K प्रहिणोमि — ⁹ Daç Kar अर्धर्चेन सपुटमभिमन्त्र्य सानुचरं वरं प्रतिप्रेषयति, Ath Paddh अर्धर्चेन शोभनमलकृतं पुरुषं (? Cod पुरीष) सचरहस्त(?) सानुचरं प्रहिणोति — ¹⁰ xiv 1 31^c — ¹¹ Daç Kar अर्धर्चेन ब्रह्माणं प्रेषयति कुमारीसमीपे वरस्य गुणान्कथयति Ath Paddh अर्धर्चेन ब्रह्माणं । कुमारीपार्श्वे गत्वा वरस्य गुणान्कथयति —

हान्छङ्कमानो^१ निशि कुमारीकुलाद्वलीकान्यादीय^२ । १० ।
 देवा अय इति^३ पञ्चभिः सकृत्पूल्यान्यावापयति^४ । ११ ।
 अनृक्षरा इति^५ कुमारीपालं प्रहिणोति^६ । १२ । उदा-
 हारस्य प्रतिहितेपुरयतो जघनतो ब्रह्मा^७ । १३ । यो अ-
 निध्म^८ इत्यप्सु लोग^९ प्रविध्यति^{१०} । १४ । इदमहमित्य-
 पोह्य^{११} । १५ । यो भद्र^{१२} इत्यन्वीपमुदच्य^{१३} । १६ । आस्यै
 ब्राह्मणा^{१४} इति प्रयच्छति^{१५} । १७ । आव्रजतामयतो ब्रह्मा
 जघनतो ऽधिज्यधन्वा^{१६} । १८ । बाह्यतः स्रक्षोदुम्बरस्योत्त-
 रतो ऽग्नेः शाखायामासजति^{१७} । १९ । तेनोदकार्यान्कुर्व-
 न्ति^{१८} । २० । ततश्चान्वासेचनमन्येन^{१९} । २१ । अन्तरूपाती-

^१ P विवृहा°, Bu has a colon after the syllables विवृहा° —

^२ Ch (prim man) °द्वलीकान्या° ^३ xiv 2 39—36 — ^४ Ath Paddh कुमारी एकामाहुति पूल्या जुहोतीति for Daç Kar see note 7 — ^५ xiv 1 34° — ^६ k P Bb प्रहिणोमीति Ch (prim man) प्रहिणोमिति, Ch (sec nan) °णोमीति Ch (tert. man) as above — ^७ Daç Kar अर्धर्चेन कुमारीरचार्य प्रेषयति । यदि वा दशवर्षाधिका कन्या तदा देवा अये पञ्चभिः कुमारी एकामाहुती लाजा जुहोति (cf su 11), Ath Paddh कुमारीरचार्य धनुर्धर पुरुष प्रहिणीति — ^८ Daç Kar (अग्ने) धनुर्धर पृष्ठे आचार्यो मध्ये उदकहार, Ath Paddh उदकहरणाय पुरुषस्य (Cod पुरुषो, गच्छत अये धनुर्धरो भवति । पृष्ठत आचार्यो मध्ये उदकहार, cf Kauç 26 4 82 5 — ^९ xiv 1 37 — ^{१०} Ch E Ku लोष्ट — ^{११} Ath Paddh and Daç Kar उदकसमीपे गत्वा एकया मृत्तिका प्रक्षिपति — ^{१२} xiv 1 38° — ^{१३} xiv 1 38° — ^{१४} k P Bb °दध्य, Daç Kar and Ath Paddh अर्धर्चेन घटमुदकेन पूरयति — ^{१५} xiv 1 39° — ^{१६} Daç Kar and Ath Paddh उदकहाराय — ^{१७} Daç har and Ath Paddh मध्ये उदकहार — ^{१८} B °सजति Daç har and Ath Paddh वेदिबाह्यत स्रक्षशाखोपरि कलश स्थापयति — ^{१९} B °उदकार्यान्कु°, Daç Kar and Ath Paddh तेनोदकेन सर्वाण्युदकार्याणि करोति — ^{२०} Daç Kar and Ath Paddh यदि स्वस्योदक कलशे भवति तदान्येनोदकेनावसिञ्चति —

त्यार्यमणमिति^१ जुहोति । २२ । प्र त्वा मुञ्चामीति^२ वेष्ट
विचृतति^३ । २३ । उशतीरित्येतया^४ त्रिराधापयति^५ । २४ ।
सप्तभिरुष्णा^६ सपातवतीः करोति । २५ । यदासन्ध्या-
मिति^७ पूर्वयोरुत्तरस्या सक्त्या तिष्ठन्तीमाप्तावयति^८ । २६ ।
यच्च वर्चो यथा^९ सिन्धुरित्युत्क्रान्तामन्येनावसि-
ञ्चति^{१०} । २७ । ॥ १ ॥ ॥ ७५ ॥

यदुष्कृतमिति^{११} वाससाङ्गानि प्रमृज्य कुमारीपालाय
प्रयच्छति^{१२} । १ । तुष्यरदण्डेन^{१३} प्रतिपाद्य^{१४} निर्व्रजेत् । २ ।
तद्वन आसजति^{१५} । ३ । या अकृन्तस्त्वष्टा वास^{१६} इत्यह-
तेनाद्यादयति^{१७} । ४ । कृत्रिम इति^{१८} शतदत्तेपीकेण^{१९} कङ्क-

^१ Daç. Kar and Ath Paddh (to अन्तरपातीत्य), वेद्या प्रविशति —
^२ xiv 1 17 — ^३ xiv 1 19 — ^४ Daç. Kar कुमारी केशान्वेष्ट
यति — ^५ xiv 2 52 — ^६ Ath Paddh तिस्र समिध आधापय
ति । सप्तभि x v 2 52 58 — ^७ Daç. Kar and Ath Paddh उशतीरिति
सप्तभि x v 2 52 58 — ^८ Ch (sec. man) उष्णी, Ch (prim man)
and the remaining MSS as above — ^९ xiv 2 65 — ^{१०} Ch
ते — ^{११} Ath Paddh पूर्वोत्तरकोणे सक्त्यामूर्ध्वस्तिष्ठन्कुमारी (Cod
०री) स्थापयति — ^{१२} xiv 1 30 43 — ^{१३} Ath Paddh तस्य
स्थानादुत्क्रान्तामन्यस्थाने शीतोदकेनावसिञ्चति — ^{१४} xiv 2 66 —
^{१५} Ath Paddh यदुष्कृतमिति द्वाभ्या (१) वक्ष्येण अगानि प्रमृज्य शिर
प्रभृति कुमारी — ^{१६} So K Ch Daç Kar and Çantikarpa 22. 1,
Bu तुष्यर° Ath Paddh तुष्यर°, B Ku तुष्यर°, P उदुष्यर°, E औ
दुष्यर°, cf Ind Stud v 383 note 1 — ^{१७} Daç Kar and Ath
Paddh तद्वन तुष्यरदण्डेन कृत्वा कुमारीपालाय प्रयच्छति — ^{१८} Daç
Kar कुमारी वन गत्वा त प्रविशति — ^{१९} xiv 1 45 53 — ^{२०} Ath
Paddh अन्यवस्त्रमभिमन्त्र्य यज्ञोपवीतवद्वाङ्गं बध्नाति — ^{२१} xiv 2 68 —
^{२२} So emended, K Bu B शतदत्त इपी°, P Bb शतदत्त इपी°, Ch Ka
शतदत्तेपी°, E शतदत्तेपी° — ^{२३} So emended, MSS °पीकेण —

तेन सकृत्प्रलिख्य^१ । ५ । कृतयाममित्यवसृजति^२ । ६ ।
 आशासाना सं त्वा^३ नह्यामीत्युभयतः पाशेन योक्त्रेण संन-
 हति^४ । ७ । इयं वीरुदिति^५ मदुघमणि^६ लाक्षारक्तेन सूत्रेण
 वियथ्यानामिकायां^७ बध्नाति^८ । ८ । अन्ततो ह मणिर्भ-
 वति बाह्यो यन्त्रिः^९ । ९ । भगस्त्वेत इति^{१०} हस्तेगृह्य^{१०} नि-
 र्णयति^{११} । १० । शाखायां युगमाधाय दक्षिणतोऽन्यो
 धारयति^{१२} । ११ । दक्षिणस्यां युगधुर्युत्तरस्मिन् युगतर्ध्ने
 दर्भेण वियथ्य^{१३} श त इति^{१४} ललाटे हिरण्यं संस्तभ्य जप-
 ति । १२ । तर्ध्नेऽसमयावसिञ्चति^{१५} । १३ । उपगृह्योत्तर-
 तो^{१६} ऽपेरङ्गादङ्गादिति^{१७} निनयति । १४ । स्योनमिति^{१८}
 शकृत्पिशंडेऽश्मानं निदधाति । १५ । तमा^{१९} तिष्ठेत्यास्था-

^१ Ath, Paddh शतदंतमय ककत कृत्वा सकृत्पिशं प्रलिख्य, Daç. Kar
 इषीकमय ककत कृत्वा — ^२ Daç. Kar प्रचिपति — ^३ xiv
 1 42, 2 70 — ^४ Daç. Kar, कटिप्रदेशे बध्नाति — ^५ 34 1
 (vu 56 2) — ^६ Ch मदुघ — ^७ So emended, Daç. Kar विगृह्य
 MSS विगृह्य — ^८ Daç. Kar पुष्पाहति बध्नाति — ^९ Daç. Kar
 and Ath Paddh here interrupt the account of the विवाह with the
 चर्च (Kauç 90-93), cf Jolly, Das Dharmasutra des Visnu und das
 Kathakagrhyasutra p 76 — ^{१०} xiv 1 20 So also Ath Paddh, but
 Daç. Kar भगसे हस्तमयहीत etc. (xiv 1 51) — ^{११} So Ka Bū,
 the rest गृह्य — ^{१२} Daç. Kar and Ath Paddh आचार्यं कुमारी
 दक्षिणे हस्ते गृहीत्वा कौतुकगृहादहि नि क्रामयति — ^{१३} B धार
 याति — ^{१४} So only Bū; the remaining MSS of the text विगृह्य
 (cf su. 8) Daç. Kar उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण विगृह्य (!),
 Ath Paddh वरदागत्य विद्यामुपरि उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण
 विकृष्य (the second MS विकृष्य) युगदिद्रेण मर्धं नीत्वा — ^{१५} xiv
 1 40, Ath Paddh श ते हिरण्यमिति दाध्या (xiv 1 40 41) —
^{१६} K Bū Bī Bb P शुभया — ^{१७} Daç. Kar and Ath, Paddh
 तमुदकं गृहीत्वा — ^{१८} xiv 2 69 — ^{१९} xiv 1 47^a — ^{२०} xiv 1 47^c —

य^१ । १६ । इयं नारीति^२ ध्रुवां तिष्ठन्तीं^३ पूल्यान्यावाप-
यति^४ । १७ । चिरविह्विन्दती^५ चतुर्थी^६ कामाय^७ । १८ ।
येनाग्निरिति^८ पाणिं ग्राहयति^९ । १९ । अर्यम्ण^{१०} इत्यग्निं
चिः^{११} परिणयति^{१२} । २० । सप्त मर्यादा^{१३} इत्युत्तरतो ऽग्नेः
सप्त लेखा लिखति प्राच्यः^{१४} । २१ । तासु पदान्युत्क्रामय-
ति । २२ । इषे त्वा सुमङ्गलि प्रजावति सुसीम^{१५} इति प्रथ-
मम्^{१६} । २३ । ऊर्जे त्वा रायस्पोषाय त्वा सौभाग्याय त्वा
साम्राज्याय त्वा संपदे त्वा जीवातवे त्वा सुमङ्गलि प्रजा-
वति सुसीम^{१७} इति सप्तमं^{१८} सखा सप्तपदी भवेति । २४ ।
आ रोह तस्यं भगस्ततश्चेति^{१९} तस्य उपवेशयति^{२०} । २५ ।

^१ Daç. Kar. and Ath Paddh कुमारीं स्थापयति — ^२ xiv. 2. 63 — ^३ Daç Kar ऊर्ध्वस्थिता लाजानावपयति; Ath Paddh. ऊर्ध्वस्थिण् (!) पूल्यान्यावपयति चिः — ^४ So emended, E चिरव-
ह्विन्दती, P चिरवह्विन्दती, Ath Paddh चिरवह्विन्दती; the rest *चि-
ह्विन्दती. — ^५ B चतुर्थी. — ^६ Daç Kar चिरविह्विन्दधारा
चिर्मन्तावृत्तिः कामाय स्वाहा चतुर्थी — ^७ xiv 1 48. — ^८ Daç
Kar सुवयहण (?) Cod सुव*) करोति । अत्र स्थाने सूर्यापाठ (?) Cod.
सूर्य*) पठति, Ath Paddh. येनाग्निरिति पचभिर्ह्विभ (!) उपाक्षिप-
हण करोति । अत्र स्थाने चत्वारः शकधमाः (cf. Kauç. 8. 17; 50 15)
सूर्यापाठ (?) MSS सूर्य*) कुर्वन्ति — ^९ xiv. 1. 39; Daç. Kar. adds
श ते हिरण्य etc, xiv 1 40. — ^{१०} So Ch Ku; the rest विष्णु*. —
^{११} Daç. Kar and Ath. Paddh वरो मन्त्रं वृषात्. — ^{१२} v. 1. 6 —
^{१३} So all MSS and the Paddhatis; Haas, Ind. Stud. v 384, suggests
प्राची. or प्राच्याः, see however Lanman, Noun-inflection p. 396,
top. — ^{१४} So emended, MSS. of the text and the Paddhatis सुशी-
ममिति. Cf. the next sūtra, and Kauç 24. 13, 39 9 — ^{१५} Ath.
Paddh अनेन मन्त्रेण प्रथमलेखाद्योपरि (!) दक्षिण पादं ददाति — ^{१६} So
emended, MSS of the text and the Paddhatis सुशीममिति Cf the
preceding sūtra. — ^{१७} Daç Kar inserts the numbers २-७, be-
ginning after ऊर्जे त्वा and ending after सप्तम — ^{१८} xiv. 2 31; 1 60
(KChEPBb ततश्चेति) — ^{१९} Ath Paddh. and Daç Kar. तस्यमुप* —

उपविष्टायाः सुहृत्पादौ प्रक्षालयति । २६ । प्रक्षाल्यमा-
नावनुमन्त्रयते ।

इमौ पादौ सुभगौ सुशेवौ सौभाग्याय कृणुतां नो^१
अघाय ।

प्रक्षाल्यमानौ^२ सुभगौ सुपत्न्याः^३ प्रजा पशून्दीर्घ-
मायुश्च धत्तामिति ॥ २७ ॥

अहं वि यामि प्र त्वा मुञ्चामीति^४ योक्तुं विचृतति^५ । २८ ।
अपरस्मिन्भृत्याः^६ संरभन्ते । २९ । ये जयन्ति^७ ते बलीयांस^८
एव मन्यन्ते । ३० । बृहस्पतिनेति^९ सर्वसुरभिचूर्णान्यृच-
र्चा^{१०} काम्पोलपलाशेन मूर्धन्यावपति^{११, १२} । ३१ । उद्यच्छ्वं
भगस्ततश्चाभ्रातृघ्नोमित्येकैकयोत्थापयति^{१३} । ३२ । प्रति
तिष्ठेति^{१४} प्रतिष्ठापयति^{१५} । ३३ । ॥ २ ॥ ॥ ७६ ॥

सुकिशुक रुक्मप्रस्तरणमिति^{१६} यानमारोहयति । १ ।

^१ Bū Bī नौ the rest and the Paddhatis as above — ^२ Daç Kar °चाञ्चमाणा — ^३ E सुपत्ना, ChBīKu सुपत्न्या Haas Ind Stud v p 334 would emend to सुपत्न्या or सपत्न्या — ^४ xiv 1 57 58 — ^५ Daç Kar विसृजति, Ath Paddh विचृतत्युपाध्याय — ^६ Bu अपर-
स्मिन् भृत्या Ch (sec man) अघरस्मिन्भू, Ch (prim man) the
remaining MSS and Daç Kar as above — ^७ E यजते — ^८ Ch
बलीयान्स, Ath Paddh यो योक्तुं गृह्णाति ते बलीन् (?) — ^९ xiv
2 53 — ^{१०} Ku Ch (prim man) चूर्णान्यृचर्चा, E °चा Bī चूर्णा
न्यृचर्चा — ^{११} Ch F मूर्ध्ना — ^{१२} Ath Paddh काम्पोलपलेण
मूर्ध्नि आवपति प्रत्युच वर्धू — ^{१३} xiv 1 59 60 62 — ^{१४} xiv 2 19 —
^{१५} Ath Paddh (to this and the preceding su ra) उद्यच्छ्वमित्येकया
उत्थापयति । प्रतिष्ठेति प्रतिष्ठापयति । तु पुन भगस्ततश्च इत्येकया उत्था ।
प्रतिष्ठेति प्रतिष्ठा । अपर चाभ्रातृघ्नोमित्येकयोत्था । प्रतिष्ठेति प्रतिष्ठा ।
अभ्रातृघ्नो इत्येतत्तत्तत् । स्वस्तिवाचकाय आचार्याय गौर्दक्षिणा । इति
विवाह समाप्त । अथ चतुर्थिकाकर्म उच्यते (Kauç 79 1fg) — ^{१६} xiv
1 61, 2 30 —

एवं पन्थां ब्रह्मापरमित्यगतो^१ ब्रह्मा प्रपद्यते । २ । मा
 विदन्नृक्षरा अध्वानमित्युक्तम्^२ । ३ । येदं पूर्व्वेति^३ तेनान्य-
 स्यामूढायां^४ बाधूयस्य दशां चतुष्यथे दक्षिणैरभितिष्ठ-
 ति^५ । ४ । स चेदुभयोः शुभकामो भवति सूर्यायै देवेभ्य^६
 इत्येतामृच^७ जपति^८ । ५ । समृद्धत^९ स्वपथो^{१०} ऽनवयन्तः^{११}
 सुसीमकामाबुभे^{१२} विराजाबुभे^{१३} सुप्रजसावित्यतिक्रमयतो^{१४}
 ऽन्तरा^{१५} ब्रह्माणम् । ६ । य चृते चिदर्भिश्चिप इति^{१६} यानं
 सप्रोक्ष्य विनिष्कारयति । ७ । सा मन्दसानेति^{१७} तीर्थे
 लोग^{१८} प्रविध्यति । ८ । उदं सु म इति^{१९} महावृक्षेषु जप-
 ति । ९ । सुमङ्गलीरिति^{२०} बध्नीक्षीः^{२१} प्रति जपति । १० ।
 या ओषधय^{२२} इति मन्त्रोक्तेषु । ११ । ये पितर^{२३} इति श्म-
 शानेषु । १२ । प्र बुध्यस्वेति^{२४} सुप्तां प्रबोधयेत्^{२५} । १३ ।
 सं काशयामीति^{२६} गृहसंकाशे जपति । १४ । उद्ध ऊर्मि-
 रिति^{२७} यानं संप्रोक्ष्य विमोचयति । १५ । उन्निष्ठेत^{२८} इति

^१ xiv 2 8 1 64 — ^२ xiv 2 11, 1 34, so (without इति after the pratikas) Bu Ku; the rest °नृक्षराध्वानमित्युक्त It seems that इति is omitted because the second इति follows immediately upon it (a sort of haplographia) The phrase अध्वानमित्युक्त seems to refer to Kauç 50 1 fg — ^३ xiv 2 74. — ^४ P °मूढाया, Bu °मूढाया — ^५ Bū दक्षिणैरभितिष्ठति — ^६ xiv 2 46 — ^७ K °तानृच — ^८ K जपे(कमृद्धत), Ku जपेत्समृ. — ^९ See the preceding note — ^{१०} Ch (see man) स्वपथो, E चपथो — ^{११} So (but without avagraha) all MSS, Haas Ind Stud v 391 reads the passage समृद्धत() स्वपथो जावयात, the last by conjecture — ^{१२} So emended, MSS सुशीम° Cf Kauç 76 23 — ^{१३} Ch E Ku भिराजा° — ^{१४} P Bh सुप्रजावि° — ^{१५} K P Bh °क्रमयतीन्तरा, Bī °क्रमयतातरा — ^{१६} xiv 2 47 — ^{१७} xiv 2 6 — ^{१८} Ku Ch E लोष्ट, P Bh लोक्त — ^{१९} xiv 2 9 — ^{२०} xiv 2 28 — ^{२१} Ch (see man) बध्नीक्षी, Ch (prim man) बध्नीक्षी — ^{२२} xiv 2 7 — ^{२३} xiv 2 73 — ^{२४} xiv 2 75 — ^{२५} E प्रति° — ^{२६} xiv 2 12 — ^{२७} xiv 2 16 — ^{२८} xiv 2 19 —

पत्नी शालां^१ संप्रीक्षति । १६ । स्योनमिति^२ दक्षिणतो
 वलीकानां शकृत्पिण्डे ऽश्मानं निदधाति । १७ । तस्यो-
 परि मध्यमपलाशे^३ सर्पिषि चत्वारि दूर्वायाणि । १८ ।
 तमा^४ तिष्ठेत्यास्थाप्य । १९ । सुमङ्गली प्रतरणीह^५ प्रियं
 मा हिंसिष्टं ब्रह्मापरमिति^६ प्रत्यूचं^७ प्रपादयति । २० । सु-
 हृत्पूर्णकंसेन^८ प्रतिपादयति । २१ । अघोरचक्षुरित्यग्निं^९
 चिः^{१०} परिणयति । २२ । यदा गार्हपत्यं सूर्यायै देवेभ्य^{११} इति
 मन्त्रोक्तेभ्यो नमस्कुर्वतीमनुमन्त्रयने । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ७७ ॥

शर्म वर्मेति^{१२} रोहितचर्मोहरन्तम् । १ । चर्म^{१३} चोप-
 स्तृणीयनेत्युपस्तृणन्तम् । २ । यं वल्बजमिति^{१४} वल्बजं
 न्यस्यन्तम् । ३ । उप^{१५} स्तृणीहीत्युपस्तृणन्तम् । ४ । तदा^{१६}
 रोहत्वित्यारोहयति । ५ । तत्रोपविश्येत्युपवेशयति^{१७} । ६ ।
 दक्षिणोत्तरमुपस्थं कुरुते । ७ । सुन्यैष्ठ्य^{१८} इति कल्याणना-
 मानं ब्राह्मणायनमुपस्थ उपवेशयति । ८ । वि तिष्ठन्ता-
 मिति^{१९} प्रमदनं प्रमायोत्थापयति । ९ । तेन भूतेन तुभ्य-
 मये शुम्भनी^{२०} अग्निर्जनविन्मह्यं जायामिमामदात्सोमो
 वसुविन्मह्यं जायामिमामदात्पूषा जातिविन्मह्यं जाया-

^१ So E Bt, the rest शाल — ^२ xiv. 1 47. — ^३ K P Bb *पलाशेन —
^४ xiv. 1. 47^c — ^५ Cb प्रतरणीरिह — ^६ xiv. 2 26, 1 21, 63,
 64 — ^७ So emended, all MSS except Bū read ब्रह्मापरमित्यूच,
 Bū *मित्यूच — ^८ Bt Bb *कंसेन — ^९ xiv. 2 17. — ^{१०} MSS चिष्य —
^{११} xiv. 2 20, 46. — ^{१२} xiv. 2 21. — ^{१३} xiv. 2 22^b. — ^{१४} xiv. 2.
 22 — ^{१५} xiv. 2. 23. — ^{१६} xiv. 2. 22^c. — ^{१७} xiv. 2 23^c —
^{१८} xiv. 2. 24^d. — ^{१९} xiv. 2. 25. — ^{२०} vi. 73 1, xiv. 2 1, 45;
 K Bū have a colon here. —

मिमामदादिन्द्रः सहीयान्मह्यं जायामिमामदादग्नये जन-
विदे स्वाहा सोमाय वसुविदे स्वाहा पूष्णे जातिविदे
स्वाहेन्द्राय सहीयसे स्वाहेत्यागच्छतः । १० । सविता प्रस-
वानामिति^१ मूर्धोः^२ संपातानानयति । ११ । उदपाचं^३ उ-
त्तरान्^४ । १२ । शुम्भन्याञ्जल्योर्निनयति^५ । १३ । तेन भूते-
नेति^६ समशनम् । १४ । रसानाशयति^७ स्यालीपाकं च । १५ ।
यवानामाज्यमिथ्याणां पूर्णाञ्जलिं जुहोति । १६ । ॥ ४ ॥
॥ ७८ ॥

सप्त मर्यादा^८ इति तिमृणा प्रातरावपते^९ । १ । अक्ष्यौ^{१०}
नाविति^{११} समाज्जाते^{१२} । २ । महीमू ध्विति^{१३} तल्पमालम्भ-
यति । ३ । आ रोह^{१४} तल्पमित्यारोहयति । ४ । तत्रोपवि-
श्येत्युपवेशयति^{१५, १६} । ५ । देवा अय इति^{१७} सवेशयति । ६ ।

^१ v 24 1 — ^२ So emended, MSS मूर्ध्वोः — ^३ Haas Ind Stud v p 397 reads उदपावत, MSS उदपाच — ^४ Ch (sec man) उत्तरा(कु°), the rest उत्तरा(कु°) — ^५ Ch Bu (उत्तरा) कुम्भन्या°, the rest °कुम्भन्या°, Haas and Weber, Ind Stud v 397, note 2 un-
necessarily emend to शुम्भनीत्यञ्जल्यो°, शुम्भन्या means with the
çumbhani verse (xiv 2 45) cf Kauç 79 2, as also श नो देवा
Kauç 140 5 and जीवामिह, Kauç 3 4. — ^६ vi 78 1 — ^७ So P
Bh Ch Ku E Bı Bu °शयत K °शयत cf Ind Stud v 397 note 3 —
^८ v 1 6 — ^९ Daç Kar and Ath Paddh अय चतुर्थीकर्म (Ath Paddh
चतुर्थीकाकर्म) उच्यते (cf Kauç. 76 33 note) । तिमृणा रात्रीणा व्यती
ताया (1) अश्वातानात कृत्वा वर एकामाहुति जुहोति — ^{१०} Ch
(°वपते) अक्षौ, the rest (°वपते) अक्षौ — ^{११} vii 36 1 — ^{१२} So all
MSS, Haas, Ind Stud v p 393 note 2 emends to समाज्जाते Daç
Kar वरवधू परस्पर कज्जलमभिमुख्य अक्षिणी अक्षे (1) — ^{१३} vii 6.
2 — ^{१४} xiv 2 31 — ^{१५} xiv 2 23° — ^{१६} Ath. Paddh उपवेशयति
ती — ^{१७} xiv 2 32 —

अभि त्वेत्यभिच्छादयति^१ । ७ । सं पितराविति^२ समावेश-
यति^३ । ८ । इहेमाविति^४ चिः संनुदति^५ । ९ । मदुघम-
णिमौक्षे ऽपनीयेयं^६ वीरुदमो ऽहमिति^७ संस्पृशतः^८ । १० ।
ब्रह्म^९ जज्ञानमित्यङ्गुष्ठेन व्यचस्करोति^{१०} । ११ । स्योनाद्यो-
नेरित्युत्थापयति^{११, १२} । १२ । परिधापनीयाभ्यामहतेनाद्या-
दयति^{१३} । १३ । बृहस्पतिरिति^{१४} शष्पेणाभिघार्य^{१५} ब्रीहि-
यवाभ्यामभिनिधाय दर्भपिञ्जल्या सीमन्तं विचृतति^{१६}
। १४ । शण्णकलेन परिवेष्ट्य तिस्रो रात्रीः प्रति सुप्तास्ते^{१७}
। १५ । अनुवाकाभ्यामन्वारव्याभ्यामुपदधीत^{१८} । १६ ।

^१ vi 37 1, Daç Kar and Ath Paddh अभि त्वा मनुजतेन etc. वस्त्रेणाद्यादयति ती — ^२ xiv 2 37, Daç. Kar cites here the

three verses 37, 38 and 39, Ath Paddh. सं पितराविति चतसृभिः (१) —

^३ Daç Kar and Ath Paddh समुख करोति — ^४ xiv 2. 64 —

^५ Ath Paddh एकदा परस्पर कठग्रहण करोति । वीन्वेलाया तवाह पटीनसि । वीन्वेलाया । आवपेत्सुरभिगन्धान् चीरसर्पिष्यधोदक (१) । एतदेवमित्याङ्गरेच (for 'रीच') तु मधुना सह, Daç Kar has a metrical passage too corrupt to report, corresponding to the last part of this extract, this also seems to be ascribed to Pāṭhaṇan. —

^६ Ba B पिनीये, E मीचैपनीये — 1 34 1, xiv 2 71 — ^७ Daç. Kar. and Ath Paddh त मदुघमणि पिष्टा मुग्धमथ्ये (Ath Paddh अयुतमथ्ये) प्रचिष्य चतुर्दश इय वीरुदिति सूक्तेन । अमो ऽहमिति द्वा-
भ्या अचतमभिमथ्य परस्पर कठग्रहण करोति — ^८ iv 1. 1 (v. 6 1) —

^{१०} Daç. Kar and Ath Paddh अङ्गुष्ठेन नाभिदेशे (MSS. अङ्गुष्ठेना-
भिदेशे) व्यचस्करोति वरः — ^{११} xiv 2 43 — ^{१२} E •त्युत्थाप-
यति, Daç Kar. उत्थापयति वरवधू(१). — ^{१३} Daç Kar and Ath.

Paddh. या अकृत्स्नवष्टा वासो (xiv 1 45, 53) द्वाभ्या — ^{१४} xiv. 1 55;
Ath Paddh बृहस्पतिरिति द्वाभ्या (xiv 1 55, 56) — ^{१५} Ch (grim-
man) शिष्पेणा, Bb शिष्पेणा — ^{१६} Daç. Kar कचक (i for कचु?)

मूर्ध्नि दधाति । ब्रीहियवा शिर (१) दर्भपिञ्जलीमहित, Ath Paddh.
कदक(१) मूर्ध्नि दधाति. — ^{१७} E सुप्तास्ते, P Bb सुप्तास्ते — ^{१८} Ath
Paddh. to this and the preceding sūtra, शण्णेन परिवेष्ट्य । सखेनोक्त-

इहेदसाथेत्येतया^१ शुक्लमपाकृत्य^{२ ३} । १७ । द्वाभ्यां नि-
वर्तयतीह मम राध्यतामत्र तवेति^४ । १८ । यथा वा
मन्यन्ते । १९ । परा देहीति^५ बाधूयं ददतमनुमन्त्रयते^६
। २० । देवैर्दत्तमिति^७ प्रतिगृह्णाति । २१ । अपासन्नम
इति^८ स्थाणावासजति^९ । २२ । यावतीः कृत्या इति^{१०}
व्रजेत्^{११} । २३ । या मे प्रियतमेति^{१२} वृक्ष प्रतिच्छादयति^{१३}
। २४ । शुम्भन्यामुत्थ^{१४} । २५ । ये अन्ता^{१५} इत्याच्छादयति^{१६}
। २६ । नवं वसान^{१७} इत्याव्रजति^{१८} । २७ । पूर्वापर^{१९} यत्र
नाधिगच्छेद्वसापरमिति^{२० २१} कुर्यात्^{२२} । २८ । गौर्देक्षिणा

भित्ति (xiv 1 1) सर्वेषु काण्डेषु आज्य जुहोति तवे आज्य वा समिधो
वा पुरोडाश वा ग्रीह्यवतिसादि वा जुहोति विकल्पः । सखेनोत्तभि
तेति द्वा° अनुवा° (xiv 1 1 2 75) आज्यादयस्त्रयोदश हवीषि मध्ये
एकमावर्षति । तिस्रो रात्रीर्मध्ये यदाप्रसक्ता भवन्ति तदा इदं प्रार्थयित्त
करोति —

^१ xiv 1 32, Daç. Kar and Ath Paddh द्वाभ्यामुभ्या (xiv 1
32 33) — ^२ EBu Ke शुक्ल° — ^३ Bu Bi °मुपकृत्य, Daç Kar and Ath
Paddh शुक्लं दिधा करोति — ^४ Ath Paddh वरवधौ ददाति (1) —

^५ xiv 1 25, Ath Paddh द्वाभ्या — ^६ Ath Paddh and Daç Kar

तृतीय वस्त्रमभिमन्त्र्य (cf Kāuç 76 1 4) वरो ददाति —

^७ xiv 2 41, Daç Kar and Ath Paddh add verse 42 also —

^८ xiv 2 48 — ^९ Ath Paddh स्यात्तौ (bo b VbS छायाः) परि

वस्त्रं प्रचिर्षति — ^{१०} xiv 2 49 — ^{११} f Bi व्रजेत् Daç Kar

and Ath Padob वस्त्रं गृहीत्वा आव्रजति — ^{१२} xiv 2 50 —

^{१३} Bu °च्छादयते — ^{१४} xi 2 47 Bu Ct (prim man) शुम्भन्या°,

Ch (sec mau शुम्भनी इत्या°, Ath Paddh शुम्भनीत्येकया त वस्त्रमु

दत्तेन समोचति (cf Kāuç 78 13) — ^{१५} xiv 2 51 — ^{१६} Ath

Paddh and Daç Kar आशान आचार्य — ^{१७} xiv 2 44 —

^{१८} Daç Kar आचर्य — ^{१९} xiv 1 23, cf Kāuç 75 6 —

^{२०} E P Bi Ch (sec. man) नामि° — ^{२१} xiv 1 64 — ^{२२} Ath.

Paddh पूर्वापर आचार्यो न आभाति । तदा ब्रह्मापरमित्यभया च्छदा

करोति । अन्तातानाद्युत्तरतश्च । सर्वत्र हस्तहीमान् । मत्रविकल्पः । यदि

प्रतीवाहः । २९ । जीवं रुदन्ति यदीमे कोशन^१ इति जु-
 होति । ३० । एष सौर्यो^२ विवाहः । ३१ । ब्रह्मापरमिति^३
 ब्राह्म्यः^४ । ३२ । आवृतः प्राजापत्याः प्राजापत्याः^५ । ३३ ।
 ॥ ५ ॥ ॥ ७९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे दशमोऽध्यायः समाप्तः ॥

प्रवक्ष्यद्विले ऽपि करोति तदा उत्तरतव करोति । कामस्तदय इति का-
 मेसूक्त (xix 52) अपेत् । इति चतुर्थिकाकर्म समाप्तः (1) Here follows in
 the Ath Paddh the ceremony called मदुघमणिप्रायश्चित्त, see Ath
 Paris 33 9 (समुद्धयप्रायश्चित्तानि) cf Ind Stud v 404

^१ xiv 1 46, 2 59 — ^२ Ch E सूर्यो — ^३ xiv 1 64 —

^४ Bu Ku ब्राह्म — ^५ So emended with Haas Weber Ind Stud v 400
 (cf also 402 and 410), MS- आवृता प्रजापत्य प्रजापत्य, E P B
 fail to repeat the word प्रजापत्य —

॥ ओं ॥

अथ पितृमेधं व्याख्यास्यामः । १ । दहननिधानदेशे^१
परिवृष्टाणि निधानकाल इति ब्राह्मणोक्तम्^२ । २ । दुर्व-
लीभवन्तं^३ शालातृणेषु दर्भानास्तीर्य स्योनासै^४ भवे-
त्यवरोहयति । ३ । मन्त्रोक्तावनुमन्त्रयते । ४ । यत्ने कृष्ण^५
इत्यवदीपयति । ५ । आहितासौ^६ प्रेते संभारान्संभरति^७
। ६ । आज्यं च पृषदाज्यं चाजं^८ च गां च । ७ । वसनं
पञ्चमम् । ८ । हिरण्यं पष्टम्^९ । ९ । शरीरं नान्वालभते^{१०} । १० ।
अन्यं चेष्टन्तमनुमन्त्रयते । ११ । शान्त्युदकं करोत्यसकलं^{११}
चातनानां चान्वावपते^{१२} । १२ । शान्त्युदकोदकेन^{१३} के-

^१ E °निधानोः । — ^२ Bū Ch (prim. man.) °देशः । — ^३ Ath. Paddh दहननिधानदेशे परिवृष्टाणि इति कौशिकसूत्रमाह । दहनस्थाने वृक्षवर्जिते देशे निधानकाल इति ब्राह्मणोक्तः । — ^४ Ath. Paddh दुर्वलीशब्देन मृत्तुः । — ^५ xvii. 2 19 — ^६ xviii. 3 55 — ^७ Bī °पा; Bb °पि । — ^८ Antyesh. तत्र उपहारः । शुद्धो ऽपि । दर्भः । तिलाः । घृत । हिरण्यशकलाः ७ । चदनकाष्ठ । गोपीचंदन । तुलसी । पिष्ट । ताम्रपात्र २ । गोमय । खनिच । अहतवस्त्र । सूत्र । इत्यादिदुग्ध । पक्षाशशाखाः । — ^९ K Bī वा० । — ^{१०} K P Ch (prim. man) पृष्ठं; Bb पृष्ठ — ^{११} So Bū only; K P Bb शरीरमनोन्वा, Ch Ka शरीर नोन्वा; E शरीरमन्वावपते । — ^{१२} So Ch (sec man.); Ch (prim. man) °सकलो, E Kū °सकल, P Bb °सकले; Bū Bī °शकल; K °शकले । — ^{१३} K Kū वा० । — ^{१४} K Bb °न्वावपते । — ^{१५} Bū शान्त्युदकेन ।

शशमथुरोमनखानि संहारयन्ति। १३। आघ्रावयन्ति। १४।
 अनुलिम्पन्ति। १५। सज्जो ऽभिहरन्ति^१। १६। एवंस्ना-
 तमलंकृतमहतेनावाग्दशेन^२ वसनेन प्रज्ञादयत्येतत्ते देव
 एतस्त्वा वासः प्रथमं न्वागन्निति^३। १७। अपेममित्य-
 ग्निषु^४ जुहोति। १८। उखाः^५ कुर्वन्ति। १९। ताः शकृ-
 दाभ्यन्तरं^६ लिम्पन्ति^७ शुष्केण वा पूरयन्ति^८। २०। ताः
 पृथगग्निभिः संतापयन्त्या शकृदादीपनात्^९। २१। तेषा
 हरणानुपूर्वमाहवनीयं प्रथमं ततो दक्षिणाग्निं ततो गा-
 र्हपत्यम्। २२। अथ विदेशे^{१०} प्रेतस्या रोहत जनिवीं
 जातवेदस^{११} इति पृथगरणीष्वग्नीन्समारोपयन्ति। २३।
 तेषु यथोक्तं करोति। २४। अपि वान्यवत्साया^{१२} वा सं-
 धिनीक्षीरेणैकशलाकेन^{१३} ^{१४} वा मन्थेनाभिहोवं जुहोत्या^{१५}
 दहनात्। २५। दर्शपूर्णमासयोः कृष्णकतराडुलानां^{१६} तस्या
 आज्येन नान्तं न वहिः^{१७}। २६। पलालानि बर्हिः। २७।
 तिल्पिञ्ज्या^{१८} इध्माः। २८। यहानाज्यभागौ पुरस्ताद्धो-

^१ E सज्जोभिर्हहरन्ति, K Bā सज्जोभिर्हहरन्ति, P B₁ B_h सज्जोभिर्ह-
 रति, Ch (prim man) सज्जोभिरहरति, Ch (sec man) as above —
^२ K B_h Ch (prim man) रदेशेन — ^३ xviii. 4 31, 2 5 —
^४ xviii 2 27 — ^५ K Bū E B₁ B_h Ch (prim man) उषा —
^६ Ch B_h सकृदा, P ता त्सकृदा — ^७ K P B B_h Ch (prim man)
 लिखति — ^८ K पूरयति — ^९ Ku Bu Ch P B₁ B_h सकृदा —
^{१०} Ch (गार्हपत्य)मथविदेशे, B_h (गार्हपत्य)मथ विदेशे, Bū वंदेशे —
^{११} xviii 4 1 — ^{१२} Cf Kāuṣ 82 22 — ^{१३} Ch (prim man)
 सन्निधीनि, Ch (sec man) शरीनि — ^{१४} Bū वीरेण विक —
^{१५} Bū जुहुया — ^{१६} K P E कृष्णतण्डु, B_h कृष्टतण्डु — ^{१७} K
 वहिष्य — ^{१८} K P B₁ B_h तिल्याज्या, Ch (prim man) तिल्याज्या,
 E तिल्याज्या, Bū Ch (sec man) as above, cf xii 2 54 —

मसंस्थितहोमानुद्धृत्य । २९ । प्राणापानावरुद्धै^१ निधना-
भिर्जुहुयात् । ३० । अथोभयोरुत्तिष्ठेत्यन्थापयति^२ । ३१ ।
प्र च्यवस्वेति^३ त्रिः संहापयति^४ यावत्कृत्यश्चोन्थापयति^५
। ३२ । एवमेव कूदी जघने^६ निवध्य । ३३ । इमी युन-
ज्मीति^७ गावौ युनक्ति पुरुषौ वा । ३४ । उत्तिष्ठ मेहि प्र
च्यवस्वोदन्वतीत एते ऽपीषोमेदं पूर्वमिति^८ हरिणीभि-
र्हरेयुरति^{९, १०} द्रवेत्यष्टभिः^{११} । ३५ । इदं त^{१२} इत्यग्निमयतः
। ३६ । प्रजानत्यग्न्य^{१३} इति जघन्यं गामेधमग्निं^{१४} परिणीय
। ३७ । स्योनास्मै^{१५} भवेत्युत्तरतो ऽग्नेः शरीरं निदधाति । ३८ ।
अध्वर्येव इष्टिं निर्वपन्ति । ३९ । तस्यां यथादेवतं^{१६}
पुरस्ताद्धोमसंस्थितहोमानुद्धृत्य । ४० । प्राणापानाव-
रुद्धै^{१७} निधनाभिर्जुहुयात् । ४१ । अथोभयोरपेत ददामीति^{१८}

^१ Thus with doubtful emendation, E चवद्ध्या, the remaining MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 41 — ^२ xviii 3 8 — ^३ xviii 3 9 —
^४ Bā inserts here the word थापयति — ^५ K Bā Bī Bb यावत्कृ-
त्यश्चो — ^६ K जने — ^७ xviii 2 56, the Antyeṣṭi employs this
verse differently इमी युनक्ति etc चस्र कटे बध्नाति । श्व तत ।
प्रघालन । अहतवस्त्रपरिधापन, cf sū. 33 Similarly Ath Paddh
इमी युनज्मीत्येकया कटे बध्ना श्व । ततो दहन्स्थाने गत्वा भूमौ सस्कार
उच्यते — ^८ xviii 3 8, 9, 2 48; 1 61, 2 53, 4 44, K here inserts
the syllables नान्वस्त्रामूढाया वाधूयस्त्र (contamination from Kāṇṇ
77 4) — ^९ Ch हरेयुरित्य(तिद्रवे) — ^{१०} xviii 2 11-13 —
^{११} In the Antyeṣṭi the verses of this sūtra are employed as follows
उत्तिष्ठ . इदं पूर्व etc. । अग्नेम मवेण कसश्नुत्वाप । अति द्रवेत्यष्टवेन
अष्टीन्यभिमंथ्य (here follow the eight verses in full) † एताभिर्वा-
ग्भिः । हरिणीमी(ः) Cf Kāṇṇ 82 31, 83 20, 34 13 — ^{१२} xviii 3 7 —
^{१३} xviii 3 4, Ch Ka E च — ^{१४} Ch गोसेधमः, P नक्षिणमः;
cf Kāṇṇ 81 20 — ^{१५} xviii. 2. 29 — ^{१६} K Bā Bb देवत —
^{१७} Thus emended, MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 30 — ^{१८} xviii.
1 65, 2 37 —

शान्त्युदकं कृत्वा संप्रोक्षणीभ्यां काम्पीलशाखया^१ दहनं
संप्रोक्ष्य^२ । ४२ । उदीरतामित्युद्धृत्याभ्युक्ष्य^३ लक्षणं कृत्वा
पुनरभ्युक्ष्य प्राग्दक्षिणमेधश्चिन्वन्ति^४ । ४३ । इयं नारीति^५
पत्नीमुपसवेशयति^६ । ४४ । उदीर्ध्वेत्युत्थापयति^७ । ४५ ।
यद्विरण्यं विभक्तिं तद्दक्षिणे पाणावादायाज्येनाभिधार्य
ज्येष्ठेन^८ पुत्रेणादापयतीद हिरण्यमिति^९ । ४६ । स्वर्गं
यत इति^{१०} दक्षिण हस्तं निर्मार्जयति । ४७ । दण्डं हस्ता-
दिति^{११} मन्त्रोक्तं ब्राह्मणस्यादापयति । ४८ । धनुर्हस्ता-
दिति^{१२} क्षत्रियस्य । ४९ । अष्टामिति^{१३} वैश्यस्य । ५० ।
इदं पितृभ्य इति^{१४} दर्भानेधान्तृणाति । ५१ । तत्रैनमु-
त्तानमादधीतेजानश्चित्तमारुक्षदधिमिति^{१५ १६} । ५२ । प्राच्यां
त्वा दिशीति^{१७} प्रतिदिशम् । ५३ । नेत्युपरिविभवः । ५४ ।

^१ Ch and Ath Paddh °शाखाया — ^२ K Ch E °प्रोक्ष,
Antyesti and Ath Paddh दहनस्थान मार्जयति — ^३ xviii 1 44 —
^४ E P Bb °दक्षिणमेधश्चि° — ^५ E Ch (sec man) चिन्वती(य),
Ath Paddh and Antyesti पूर्वदक्षिणाभिमुखकाष्ठानि विचिन्वन्ति —
^६ xviii 3 1 — ^७ Antyesti and Ath Paddh पत्नीं प्रेतेन सह
सवेशयति । भरुणार्थं (?) । ततः पुराणोक्तेन विधिना करोति —
^८ xviii 3 2, Antyesti and Ath Paddh अथ यदुत्तिष्ठति तदा उदी-
र्ध्वेति etc. — ^९ Ch ज्येष्ठेण — ^{१०} xviii 4 56, Antyesti and Ath
Paddh add ये च जीषा इति (xviii 4 57) सर्षपा ससृशति —
^{११} xviii 4 56° — ^{१२} xviii 2 59 — ^{१३} xviii 2 60 — ^{१४} This
pratika seems to be a modification of one of the two verses immedia-
tely preceding — ^{१५} xviii 1 46 (4 51) — ^{१६} xviii 4 14° —
^{१७} Antyesti and Ath Paddh चित्तोपरि उत्तानं श्वमादधाति ।
अहतवस्त्रपरिधापनं प्रेतं । एतत्ते देव सविता etc. । एतत्त्वा वास etc. ।
द्वाभ्यां (xviii 4 31, 2 57, cf sū. 17) प्रेतस्त्राहतवस्त्रं परिधापयति —
^{१८} xviii 3 30 —

अनुमन्त्रयते । ५५ । अथास्य सप्तसु प्राणेषु सप्त हिरण्यश-
कलान्यवास्यत्यमृतमस्यमृतत्वायामृतमस्मिन्नेहीति^१ । ५६ ।
॥ १ ॥ ॥ ८० ॥

अथाहिताग्नेर्देर्भेषु कृष्णाजिनमन्तर्लोमास्तीर्य^२ । १ ।
तत्रैनमुत्तानमाधाय^३ । २ । अथास्य यज्ञपात्राणि पृषदा-
ज्येन पूरयित्वानुरूप^४ निदधति^५ । ३ । दक्षिणे^६ हस्ते जुहूम
। ४ । सव्य उपभृतम्^७ । ५ । कण्ठे ध्रुवां मुखे ऽग्निहोत्रह-
वणीं नासिकयोः^८ सुवम् । ६ । तान्यनुमन्त्रयते जुहूदा-
धार द्या ध्रुव आ रोहेति^९ । ७ । ललाटे प्राशिञ्चहरणम् । ८ ।
इममग्ने चमसमिति^{१०} शिरसीडाचमसम् । ९ । देवा यज्ञ-
मित्युरसि^{११} पुरोडाशम् । १० । दक्षिणे^{१२} पार्श्वे स्फ्य सव्य
उपवेष्टम् । ११ । उदरे पात्रीम् । १२ । अष्टीवतोरुलूख-
लमुसलम् । १३ । श्रोणयोः^{१३} शकटम् । १४ । अन्तरेणोरु
अन्यानि यज्ञपात्राणि । १५ । पादयोः शूर्पम् । १६ ।
अपो^{१४} मृन्मयान्युपहरन्ति^{१५} । १७ । अयस्मयानि निदध-

^१ Kom is the syllables *मृतत्वाया* Antyeṣṣi and Ath Paddh आ
दधाति मुखादिसप्तश्रोत्राणम् — ^२ K P Bh *न्तर्धानमास्तीर्य* Ch
(pr m man) *न्तर्लोमानास्तीर्य* Ku E P Bu Ch (sec. man) as above —
^३ Bu *धाय* — ^४ So emended, K P Bh पूरयित्वा धूप, Bu रूप, B: रूप
E तप, Ku Ch (sec. man) *नप* Ch (prim man) रूप — ^५ Ch
E B: *दधाति* — ^६ K P Bh दक्षिण* — ^७ So E and Ch (prim
man) cf Aṣṣ Gr iv 3 3 the rest, including Ch (sec. man)
उपभृत् — ^८ Ch Ku E नासिकयो — ^९ xviii 4 5 6 —
^{१०} xvi 1 3. 53 — ^{११} xviii 4 2 — ^{१२} Bū दक्षिण* — ^{१३} Ch
Ku E श्रोत्रा — ^{१४} Ch (sec. man.) आपो; Ch (prim et tert. man)
as above — ^{१५} Ch E मृन्मया* —

ति^१ । १८ । अमा पुत्रा च हृषत्^२ । १९ । अथोभयोरपश्यं
युवतिं प्रजानत्यग्न्यै^३ इति^४ जघन्या^५ गं प्रसव्यं परिणीयमा-
नामनुमन्त्रयते^६ । २० । ता नैर्ऋतेन जघनताघ्नन्त^७ उप-
वेशयन्ति^८ । २१ । तस्याः पृष्ठतो वृक्षावुद्धार्य^९ पाण्योर-
स्यादधत्यति^{१०} द्रव श्वानाविति^{११} । २२ । दक्षिणे दक्षिणं
सव्ये सव्यम् । २३ । हृदये हृदयम् । २४ । अग्नेर्वर्मेति^{१२}
वपया सप्तछिद्रया मुखं प्रच्छादयन्ति^{१३} । २५ । यथागात्र
गात्राणि । २६ । दक्षिणैर्दक्षिणानि सव्यैः सव्यानि । २७ ।
अनुवद्धशिरःपादेन^{१४} गोशालां चर्मणावच्छाद्य^{१५} । २८ ।
अजो भाग उक्त्वा वहन्विति^{१६} दक्षिणतो ऽजं वध्नाति
। २९ । अस्माद्वि^{१७} त्वमजायथा अयं त्वदधि^{१८} जायतामसौ^{१९}
स्वाहेत्युरसि^{२०, २१} गृह्ये^{२२} जुहोति । ३० । तथाग्निषु^{२३} जुहोत्य-
मये स्वाहा कामाय स्वाहा लोकाय स्वाहेति^{२४} । ३१ ।

^१ Ch निदधाति B₁ ऽदधति — ^२ So Bu only, the rest धृषत् The text of this sutra is doubtful, cf दृषत्युच and Aqv Gr iv 3 18 —
^३ Ch KuE ऽघ्न — ^४ xviii 3 3 4 — ^५ K Bū जघन्य, cf Kauç. 80.37 —
^६ K P ऽणीयमानम्, cf Kauç 80 37 — ^७ So (with double sandhi) all MSS, except Bu which resolves to जघनत आघ्नत, see the intro-
duction — ^८ So Bu, the rest ऽयति — ^९ P B₁ वृक्षावुः — ^{१०} So Bū, the rest ऽदधात्यति — ^{११} xviii 2 11 — ^{१२} xviii 2 58. — ^{१३} ECh (prim man) ऽयति — ^{१४} K Bu E P B₁ ऽशिरसादेन, cf Kauç 24 10, 64. 22 — ^{१५} K E P B₁ B₂ Ch (prim man) ऽवत्साद्य — ^{१६} xviii 2 3, 22, the second pratika is wanting in K and P B₁ B₂ have instead of it एतत्त्वा वास (xviii 2 57) — ^{१७} K (वध्नाति)यस्मादे, Bū (वध्नाति)स्मादे, P (वध्नात्य)स्मादे — ^{१८} So Ku and Aqv Gr iv 3 27, K अयत्तदधि, Bu अयत्तदधि, the rest अय तदधि. — ^{१९} K P B₂ जायथा इत्यसी. — ^{२०} Cf Tait. Ār vi 2 1, 4. 2, Aqv Gr iv 3. 27 — ^{२१} P B₂ ऽस्युत्तरसि — ^{२२} So Bū Ku Ch E, K P B₁ B₂ गृह्ये, is the passage to be emended to उरसिगृह्य (gerund)? Cf Kauç. 76. 10. — ^{२३} K B₂ B₁ यथा — ^{२४} Cf Aqv Gr iv 3 26. —

दक्षिणायावित्येके।३२। मैनमये वि दहः^१ शं तप आ रभस्व
 प्रजानन्त इति^२ कनिष्ठ आदीपयति^३ । ३३ । आदीप्ते सु-
 वेण यामान्होमाञ्जुहोति^४ परेयिवास प्रवतो महीरिति^५
 । ३४ । यमो नो गातु प्रथमो विवेदेति^६ द्वे प्रथमे^७ । ३५ ।
 अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा इति^८ संहिताः सप्त । ३६ ।
 यो ममार प्रथमो मर्त्याना ये नः पितुः पितरो ये पिता-
 महा इत्येकादश^{१०} । ३७ । अथ सारस्वताः । ३८ । सरस्वतीं
 देवयन्तो हवन्ते सरस्वती पितरो हवन्ते सरस्वति या
 सरथ ययाथ सरस्वति व्रतेषु त इद ते हव्य घृतवात्सरस्व-
 तीन्द्रो^{११} मा मरुत्वानिति^{१२} । ३९ । दक्षिणतोऽन्यस्मिन्नु-
 ष्ठाता जुहोति । ४० । सर्वैरुपतिष्ठन्ति चीणि प्रभृति-
 भिरवा^{१३} । ४१ । अपि वानुष्ठानीभिः । ४२ । एता अनु-

^१ The words वि दह are wanting in K, Ch Ku E P Bt Bh दह —

^२ xviii 2 4 36 3 71 (et al), ii 34 5 — ^३ Antyesaṁ तत अपि-
 स्थापन । ऋग्यादमपि etc (xii 2 8 10 cf Kāuṣ 71 12) । मैनमये etc.
 (xviii 2 4 7) । य तप etc । आ रभस्व जातवेद etc । प्रजानन्त इत्ये
 (xviii 3 4), एतमर्थे पुनः । गोचिणो वा । अन्यो ब्राह्मणो वा । अपि
 दीपयति । अस्मात्त्वमभिजातोऽसि स्वदय जायता पुन (cf sū 30) अ
 मुकसगोच । अमुकप्रेत । स्वर्गाय लोकाय स्वाहा (cf sū 31) । स्त्री चेत् ।
 गोवा । पिता (i e अमुकसगोवा, etc.) । इति दहनविधि समाप्त । Ath
 Paddh deals with this sūtra essentially as the Kāuṣika, but like
 the Antyesaṁ employs मैनमय इति चतसृभिः (xviii 2 4-7) and प्रजा-
 न्त्येका (xviii 3 4) — ^४ Ch Ku E याम्यान्हो — ^५ K होमान्,
 Bu Bh Ku Ch (prim man) होमा — ^६ xviii 1 49 — ^७ xviii 1
 50, the word द्वे is wanting in B — ^८ This word is wanting in KBh —
^९ xviii. 1 58. — ^{१०} xviii 3 13, 2 49 — ^{११} K घृतवसुहोतीन्द्रो —
^{१२} xviii 1 41, 42, 43, vii 68 1, 2, xviii 3 25 — ^{१३} K Bh वा
 (अपि), the rest वा(पि) —

ष्ठान्यः । ४३ । सैनमये वि दह इतिप्रभृत्यव सृजेति वर्ज-
यित्वा सहस्रनीथा इत्यातः^१ । ४४ । आ रोहत जनित्रीं
जातवेदस इति पञ्चदशभिराहिताग्निम्^२ । ४५ । मित्रा-
वरुणा परि मामधातामिति^३ पाणी प्रक्षालयते । ४६ ।
वर्चसा^४ मामित्याचामिति । ४७ । विवस्वान्^५ इत्युत्तरतो
ऽन्यस्मिन्ननुष्ठाता जुहोति । ४८ । ॥ २ ॥ ॥ ८१ ॥

यवीयःप्रथमानि कर्माणि प्राङ्मुखाना यज्ञोपवीतिनां
दक्षिणावृताम् । १ । अथैषां सप्तसप्त शर्कराः पाणि-
ष्वावपते^६ । २ । तासामेकैकां सव्येनावचीनहस्तेनाव-
किरन्तो ऽनवेक्षमाणा^७ व्रजन्ति^८ । ३ । अपाघेनानुमन्त-
यते^९ । ४ । सर्वे ऽयतो^{१०} ब्रह्मणो^{११} व्रजन्ति । ५ । मा प्र गा-
मेति^{१२} जपन्त^{१३} उदकान्ते व्यपाद्ये^{१४} जपन्ति^{१५} । ६ । पश्चा-
दवसिञ्चति । ७ । उदुत्तममिति^{१६} ज्येष्ठः । ८ । पयस्वती-
रिति^{१७} ब्रह्मोक्ताः^{१८} पिञ्जलीरावपति^{१९} । ९ । शान्युदकेना-

^१ xviii 2 4-18, omitting verse 10, cf Kāṇḍ. 85 26, 86 17 87 30, E reads इत्यत — ^२ xviii 4 1-15 — ^३ xviii 3 12 — ^४ xviii 9 10 (11) — ^५ xviii. 3. 61 — ^६ Bā अवपति — ^७ K वेक्षमाणा, Bū वेक्षमाणा — ^८ Ch E Bu Ku व्रजयेत् (पावेना) — ^९ K अपापाघेना, B अपापाघेना, cf D (schol.) to Kāṇḍ 42 22, अप ज्ञोमुचदधमित्यपाघप्रतीक (iv. 33 1). Perhaps अपाघ is to be read both here and at 42 22 the MSS confuse घ and य hopelessly — ^{१०} Ku Ch E यतो — ^{११} Ku Ch E Bū ब्रह्मणो, the rest ब्राह्मणा, cf Kāṇḍ. 26 4, 75 13 — ^{१२} xiii. 1 59 — ^{१३} K P जपन्तु — ^{१४} So K Bb and Ch (sec man), Ku Ch (prim man) व्यपापाद्ये, E व्यपापाद्ये, P व्यापाद्ये, Bū व्यापाद्ये, cf sū. 19 Is the word to be emended to व्यपाद्ये (or व्यपाद्ये sc. सूक्ते) the two hymns iv 33-34? cf व्यपाद्येन (व्यपाद्येन?), sū. 4 — ^{१५} Ku Ch E Bū जपति — ^{१६} xviii 4. 69 — ^{१७} xviii 3 56 (nt al). — ^{१८} E ब्राह्मणोक्ता, Bā ब्रह्मोक्ता — ^{१९} Ch Ku पिञ्जलीभिः, E पिञ्जलिभिः —

चम्याभ्युक्ष्याश्वावतीमिति^१ नदीं तारयते^२ । १० । नक्षत्रं
दृष्टोपतिष्ठते नक्षत्राणां मा संकाशश्च प्रतीकाशश्वावता-
मिति^३ । ११ । शम्याकीः^४ समिध आधाययतो^५ ब्रह्मा
जपति । १२ ।

यस्य त्रया गतमनुप्रयन्ति^६ देवा मनुष्याः पशवश्च सर्वे^७ ।

तं नो^८ देवं मनो अधि ब्रवीतु^९ सुनीतिर्नो^{१०} नयतु^{११}

द्विषते^{१२} मा रधामेति^{१३}

शान्पुदकेनाचम्याभ्युक्ष्य^{१४} । १३ । निस्सालामिति^{१५} शा-

लानिवेशनं संप्रोक्ष्य । १४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१६} प्रपादय-

ति^{१७} । १५ । नदीमालम्भयति^{१८} गामग्निमश्मानं च । १६ ।

यवो ऽसि यवयास्मद्वेषो^{१९} यवयारतिमिति^{२० २१} यवान् । १७ ।

खल्वकास्येति^{२२} खल्वान्खलकुलांश्च^{२३} । १८ । व्यपाद्याभ्या^{२४}

शम्याकीराधापयति । १९ । तासां धूमं भक्षयन्ति^{२५} । २० ।

^१ xvii 2 31 — ^२ P Bh तारयति; cf Kauç 86 27. — ^३ Cf Vait. Sū 11 13 — ^४ K Ch (prim man) °काः, Bh Ch (sec. man) °का. — ^५ Bū E आदाया° — ^६ Ch °यन्ते — ^७ The colon in Bī only — ^८ So emended, MSS तन्नो — ^९ So Bū; E ब्रवीति, K P Bh Bī Ch ब्रवीत्सु° — ^{१०} So emended; K Bū E Ch सुनीतिर्नो, P Bh सुनीतुर्नो; Bī सुनानुतिर्नो, Ku सुनोर्नो — ^{११} So Ch, Bū E न एतु, K P Bh Bī न एति, cf Kauç 74 19; 130 9 — ^{१२} K द्विषतो — ^{१३} Not found in any known Sañhitā. — ^{१४} Ch E °भ्युक्ष — ^{१५} ii 14 1 — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} K पादयति, Bī प्रतिपा° — ^{१८} Bū नादीमा° — ^{१९} K Bū Bī E Ku °स्मद्वेषो; P °स्मद्विषो — ^{२०} K यवया अरातीरिति, cf the versions of the verse cited in the next note — ^{२१} Cf VS. v 26; Gobhila's Çrāddhakalpa ii 9, Yājñav 1 230 — ^{२२} Bū खल्वकस्येति; is it to be emended to खल्वकासीति? Cf the mantra in the preceding sūtra — ^{२३} K °कुलश्च — ^{२४} So K P Bh Bī; Ch E Bū व्यपाद्याभ्या, Ku व्यपा-पादाभ्या For व्य read perhaps च, cf sūtras 4 and 6 — ^{२५} K भक्षयति. —

यद्यत्क्रव्याद्बृहद्यदि^१ क्रव्यादा^२ नान्ते^३ उपरेद्युः^४ ।

दिवो^५ नभः शुक्रं पयो^६ दुहाना इषमूर्जं पिब्वमानाः ॥
अपां योनिमपाध्वं स्वधा याश्चकृषे जीवंस्तास्ते^७ सन्तु
मधुश्रुतः^८ इत्यग्नौ स्थालीपाकं निपृणति । २१ । आदहने
चापि^९ वान्यवत्तां^{१०} दोहयित्वा तस्याः पृष्ठे जुहोति वैश्वा-
नरे हविरिदं जुहोमीति^{११} । २२ । तस्याः पयसि । २३ । स्था-
लीपाक इत्येके । २४ । ये अग्नय इति^{१२} पालाश्या दद्यां
मन्थमुपमथ्य काम्पिलीभ्यामुपमन्थनीभ्यां तृतीयस्याम-
स्थीन्यभिजुहोति । २५ । उप द्यां^{१३} शं ते नीहार इति^{१४}
मन्त्रोक्तान्यवदाय^{१५} । २६ । क्षीरोत्तिक्तेन^{१६} ब्राह्मणस्याव-

^१ So K P Bh B₁, Ka °बृहद्यदि, E °बृहद्यदि, Bū °बृहो यदि Ch °बृहोद्यदि — ^२ Bu Ku Ch E क्रव्या — ^३ MSS नाते (for नाङ्गे?) —
^४ MSS without avagraha The entire line seems hopelessly corrupt —
^५ Bu दिवो — ^६ Wanting in Ch Ku E P Bh — ^७ So Ch (prim
man), Bu जीवन्ता°, Ku जीववतास्ते K E P B₁ Bh Ch (sec.
man) जीवता° — ^८ K °श्रुत Bū °श्रुत — ^९ The passage from
स्वधा occurs in xviii 2 20° but note the सकलपाठ — ^{१०} E Bu
वापि, B₁ चोपि — ^{११} Bū °वशा, E °वशा P Bh °वत्ता गा, cf
Kāṇḍ. 80 25 — ^{१२} xviii 4 35 — ^{१३} iii 21 1 — ^{१४} Ch adds
उप वेतस (the words following the pratika) — ^{१५} xviii 3. 5 60 —
^{१६} Antyesti and Ath Paddh to this and the following sūtra, अथ
तृतीये ऽहनि चतुर्थे वा अस्त्रिसचयनं कुर्यात् । उप द्यामिति द्वाभ्या च
(xviii 3 5 6) हिरण्यपाणिमिति तिसृभिः (iii 21 8 10, cf Kāṇḍ
71 8) । शं ते नीहार इत्येकया मन्त्रोक्तानामोषधीनां उदकं क्षीरं चैकं
कृत्वा ब्राह्मणस्यास्त्रीनि सिचति । मधूत्तिक्तेन च विषयस्त्रिदकेन वैश्वस्य ।
मन्त्रोक्ता ओषधीश्च्यते (!) । शमीशाखा । दुग्ध । शतपत्र । पलाशपत्र ।
वेतसश्च । कर्णश्च । नदीफेनश्च (Ath Paddh सीसश्च, cf Kāṇḍ.
8 16) । अदकाश्च । अगुरु । हेमकाश्च । बृहद्दूर्वाश्च आकाशफेनश्च ।
मण्डूकपण्योश्च । मुक्तिकाश्च (Ath Paddh सूक्तिकाश्च) । एता मन्त्रोक्ता
ओषधयः — ^{१७} Ch B₁ क्षीरोत्ति° —

सिञ्चति^१ मधूत्सिक्तेन क्षवियस्योदकेन वैश्यस्य । २७ ।
 अथ सृजेत्यनुमन्वयते^२ । २८ । मा ते मनो यज्ञे अङ्ग-
 मिति^३ संचिनोति^४ पच्छः^५ । २९ । प्रथमं शीर्षकपालानि
 । ३० । पञ्चात्कलशे समोष्य सर्वसुरभिचूर्णैरवकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^६ । ३१ । मा त्वा वृक्ष इति^७
 वृक्षमूले निदधाति^८ । ३२ । स्योनासौ भवेति^९ भूमौ चि-
 राचमरसाशिनः कर्माणि कुर्वते^{१० ११} । ३३ । दशरात्र इत्येके
 । ३४ । यथाकुलधर्मं वा^{१२} । ३५ । ऊर्ध्वं तृतीयस्या^{१३} वैव-
 स्वतं स्थालीपाकं प्रपयित्वा विवस्वान् इति^{१४} जुहो-
 ति । ३६ । युक्ताभ्या^{१५} तृतीयाम् । ३७ । आनुमतीं
 चतुर्थीम् । ३८ । शेषं शान्त्युदकेनोपसिञ्च्याभिमन्त्र्य प्रा-

^१ Ch E Bū and Ath Paddh ब्राह्मणस्य सिञ्चति — ^२ xviii 2 10, K Ch Ku P Bh read अथसिञ्चत्यनु, Antyesti तत अस्थीन्यभिमन्त्रयेत् । अथ मृज्ज etc — ^३ xviii 2 24 26 (et al) — ^४ Antyesti अस्थीन्य भिमन्त्र्य कलशे निदधाति । पलाशपत्रेण — ^५ K P Bh Ch (prim man) पत्स, Ch (sec mar) पत्श, Bu पत्त, E पत्यु, Antyesti पत्त पादत — ^६ Antyesti मध्यात्सर्वचूर्णानि कलशे निदधाति कलशमुत्थाप्य । उत्तिष्ठ etc (xviii 3 8) । प्रच्छवस्व etc (xviii 3 9) । उद्वती etc (xviii 2 48) । इत एत etc (xviii 1 61) । अग्नीषोमा etc (xviii 2 53) । इद पूर्वं etc (xviii 4 44) । अनेन मन्त्रेण कलशमुत्थाप्य । अति द्रव्य etc (xviii 2 11—18) । एताभिर्चर्चिम । हरिणीभी (I) । अभिमन्त्र्य Cf Kauç 80 35, 83 20, 84 13 The gaṇamālā (Ath Parisç 34 25) also contains an उत्थापनगण which exhibits however a very different et of pratikas, see Kauç 41 8 — ^७ xviii 2 25 — ^८ Antyesti कलशं मूले निदधत्यति — ^९ xviii 2 19 — ^{१०} E Ku Ch (sec man) कुर्वन्ति, Ch (prim et tert man) and the rest, as above — ^{११} Antyesti स्वीना etc । इति मन्त्रेण मुखयकृत्वा खातमध्ये निक्षिप्य । तस्योपरि मृत्तिका परयेत् । तस्योपरि पिण्डदानं कर्तव्य — ^{१२} Ch E चो(र्ध्व) — ^{१३} So Kū Bu, K E P Bū Bh तृतीयस्या (द्विष्वक्) Ch तृतीयास्या (द्विष्वक्) — ^{१४} xviii 3 61 — ^{१५} xviii 3 61, 62 —

शयति । ३९ । आ प्र च्यवेथामिति' गावावुपयहति'
 । ४० । एयमगन्निति' दशगवावराध्या दक्षिणा । ४१ ।
 द्वादशरात्रं कर्ता यमव्रतं चरेत् । ४२ । एकचैलस्त्रिचैलो
 वा । ४३ । हविष्यभक्षः । ४४ । सायप्रातरुपस्पृशेत् । ४५ ।
 वल्लचारी व्रत्यधः शयीत' । ४६ । स्वस्त्ययनानि प्रयु-
 ज्जीत' । ४७ । ॥ ३ ॥ ॥ ८२ ॥

पितृन्निधास्यन्संभारान्सभरति' । १ । एकादश चरुञ्च-
 ककृतान्कारयति' । २ । शतातृणसहस्रातृणी' ^{१०} च पा-
 शीमूष' ^{११} सिकताः शङ्ख' ^{१२} शालूकं सर्वसुरभिश्मभीचूर्णकृतं
 शान्तवृक्षस्य नावं विपादकम् । ३ । द्वे निःशीयमाने
 नीललोहिते' ^{१३} सूत्रे सथरज्जुं शान्तवृक्षस्य चतुरः शङ्खश्चतुरः
 परिधीन्वारणं शमीलमौदुम्बरं पालाश वृक्षस्य' ^{१४} शा-
 न्तीषधीः' ^{१५} । ४ । माघे' ^{१६} निदध्यान्माघं' ^{१७} भूदिति । ५ ।

^१ xviii 4 49 — ^२ So Ku Bū, E गावा उप, K P Bb Bī Ch (sec. man) गावोनुपयहन्त्य(यमगन्निति), Ch (prim man) गावावुपय —

^३ xvii 4 50 — ^४ Bī शयति — ^५ Cf Kāṇḍ. 25 36 and note —

^६ Ch E Bu *धास्य — ^७ P Bb here insert the words न भवत्ये(का-
 दृश) —

^८ So emended hesitatingly, K चरुञ्चककृतान्कारयति with the syllable कृ cancelled, Bū चरुञ्चककृता Ch चरुञ्चककृता E चरुञ्च-
 ककृता, P Bb चरुञ्चककृता, Ku चरुञ्चककृतान्, Bī चरुञ्चक-
 कृता Cf Yājñav iii 146 —

^९ So emended K Ch Ku E P Bb Bī शता-
 तृण, Bū शतातृण —

^{१०} So emended K P Bb Bī सहस्रातृणी Ch *सह-
 स्रतृणी, Ku Bū सहस्रा, E *सहस्रातृणी —

^{११} KB पाशा P Bb पाशो,
 E पाशी, cf Kāṇḍ. 25 19 —

^{१२} K P Bb *मूष Ku Ch (sec. man) *मूषक —

^{१३} K Bb शङ्ख — ^{१४} K *लोहित — ^{१५} Bu दयास Bī वृक्षद्वयो —

^{१६} So emended, Ch Ku शान्तीषधी perhaps for शान्ता षोडशी
 (with double sandhi), cf the introduction, the rest शान्त्यो Cf

Kāṇḍ. 8 15 16. — ^{१७} K Ch (prim man) माघो, Bb Ch (sec. man)

माघो — ^{१८} K Bb Ch (sec. man) *माघ —

शरदि निदध्याच्छाम्यत्वधमिति । ६ । निदाघे निदध्या-
 न्निदह्यतामधमिति । ७ । अमावास्यायां निदध्यादमा हि
 पितरो भवन्ति^१ । ८ । अथावसानम् । ९ । तद्यत्समं
 समूलमविदग्धं^२ प्रतिष्ठितं प्रागुदक्प्रवणम् । १० । यत्रा-
 कण्डका वृक्षाश्चौषधयश्च । ११ । उच्चतं^३ स्वर्गकामश्च^४ । १२ ।
 श्वो ऽमावास्येति गां^५ कारयते^६ । १३ । तस्याः सव्यं चा-
 पघनं^७ प्रपाकं च निधाय^८ । १४ । भिक्षां^९ कारयति^{१०}
 । १५ । यामे यामसारस्वतान्होमान्हुत्वा^{११} । १६ । संप्रोक्ष-
 णीभ्यां काम्पीलशाखया निवेशनमनुचर्य । १७ । प्राग्द-
 क्षिणं^{१२} शाखां प्रविध्य सीरेण कर्षयित्वा शाखाभिः परि-
 वार्य^{१३} । १८ । पुनर्देहीति^{१४} वृक्षमूलादादत्ते । १९ । यत्ते कृष्ण
 इति^{१५} भूमेर्वसने समोष^{१६} सर्वसुरभिचूर्णेखकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१७} । २० । अविदन्तो देश-
 त्पांसून्^{१८} । २१ । अपि वोदकान्ते वसनमास्तीर्यासाविति
 ह्येत्^{१९} । २२ । तत्र यो जन्तुर्निपतेत्तमुत्थापनीभिरुत्थाप्य^{२०}

^१ Ch भवति — ^२ B: सप्तमल° — ^३ P Bh (°षधय)धीर्ज्ञत —
^४ Bū Ku Ch स्वर्गकामश्च — ^५ K P Bh लिगा — ^६ K कारयति —
^७ Ch चापघन, E वापघन — ^८ So Bū E, Ku निधानाय, the re-
 maining MSS निधनाय The latter reading may be a corruption
 due to the subject matter निधान death — ^९ So Bū, K P Bh
 भिक्षा न, Ku भिक्षा न, the rest भिक्षांका° — ^{१०} P Bh यति —
^{११} Ch here inserts कृत्वा — ^{१२} P Bh °णा — ^{१३} Ch परिषर्यं,
 wanting in B: — ^{१४} xviii 3 70 — ^{१५} xviii 3 55 — ^{१६} K
 समाप्य — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see sū. 23 and
 Kauç. 80. 35, 82 31, 84. 13 — ^{१८} K P Bh विदन्तो देशाभ्यासून् —
^{१९} E B: ऊयेत् — ^{२०} Ch योर्जनु तिप°, K E P Ku B: Bh योर्जनु
 तिप°, on y Bu as above. —

हरिणीभिर्हरेयुः^१ । २३ । अपि वा चीणि षष्टिशतानि पला-
शत्सरूणाम्^२ । २४ । ग्रामे दक्षिणोदग्द्वारं विमितं^३ दभै-
रास्तारयति । २५ । उत्तरं जीवसंचरो दक्षिणं पितृसचरः
। २६ । अनस्तमित आ^४ यातेत्यायापयति । २७ ।
आच्या^५ जान्वित्युपवेशयति । २८ । सं विशन्विति^६ संवे-
शयति^७ । २९ । एतद्वः पितरः पात्रमिति^८ चीण्युदकंसा-
न्निनयति । ३० । चीन्त्नातानुलिप्तान्ब्राह्मणान्मधुमन्थं पा-
ययति । ३१ । ब्रह्मणे मधुपर्कमाहारयति^९ । ३२ । गां वेद-
यन्ते^{१०} । ३३ । कुरुतेत्याह । ३४ । तस्या^{११} दक्षिणमर्धं^{१२} ब्रा-
ह्मणाभोजयति सव्यं पितृन् । ३५ । ॥ ४ ॥ ॥ ८३ ॥

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यचेतान्वेत्थ निहि-
तान्पराके ।

मेदसः कुत्या उप तान्स्रवन्तु^{१३} सत्या एषामाशिषः
सन्तु कामाः^{१४}

स्वाहा स्वधेति वपायास्त्रिजुहोति । १ । इमं यमेति^{१५}

^१ For the उत्थापनी and हरिणी verses see sū. 20 — ^२ Cf for this sūtra Katy Cr xxv 8 15, Çankh Cr iv 15 9 — ^३ Bū विमिति — ^४ xviii 4 62 — ^५ xviii 1 52 — ^६ xviii 2 29 — ^७ Ch Bū संवेशयस्तेति — ^८ Cf VS ii 32^b, Visvasmrti 73 12 — ^९ Bu *माहारयिष्यन्, cf Kauç 90 1 — ^{१०} Bu वेद-यन्ते — ^{११} Ch तस्या, Bū तस्य — ^{१२} P Bī दक्षिणाम् — ^{१३} So Bū and VS xxxv 20, K P B Bh ता, E Ku Ch (sec. man) ता, Ch (prim man) तै — ^{१४} See Kauç. 45 14 and cf VS xxxv 20, Açv Gr ii 4 13, Çankh Gr iii 13 3, Par Gr iii 3 9, Gobh iv 4 22, Mantrabr ii 3 16 — ^{१५} xviii 1 50. —

यमाय चतुर्थीम् । २ । एकविंशत्या यवैः कृशरं रन्धयति
 युतमन्यत्रपाकंच । ३ । सयवस्य जीवाः प्राश्रन्ति । ४ । अथे-
 तरस्य पिराडं निपृणाति । ५ । य ते मन्थमिति मन्त्रोक्तं
 विमिते निपृणाति । ६ । तदुद्गतोष्महर्तारो दासा भुञ्जते^६
 । ७ । वीणा वदन्वित्याह^७ । ८ । महयतं पितृनिति रिक्त-
 कुम्भं विमितमध्ये^{१०} निधाय तं^{११} जरदुपानहान्ति^{१२} । ९ ।
 कस्ये मृजाना इति^{१३} त्रिः^{१४} प्रसव्यं प्रकीर्णकेश्यः^{१५} परिय-
 न्ति दक्षिणानूरुनाघ्नानाः । १० । एवं मध्यरात्रे ऽपररात्रे च
 । ११ । पुरा विवाहात्समांसः^{१६} पिराडपितृयज्ञः । १२ । उत्था-
 पनीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१७} । १३ । अथावसायेति प-
 ष्चात्पूर्वकृतेभ्यः पूर्वाणि पूर्वभ्यो ऽपराणि^{१८} यवीयसाम्
 । १४ । प्राग्दक्षिणां^{१९} दिशमभ्युत्तरामपरां दिशमभितिष्ठन्ति^{२०}
 । १५ । यथा चित्तिं^{२१} तथा श्मशानं दक्षिणापरां दिशमभि-
 प्रवणम् । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ ८४ ॥

^१ Bū कृशर, the rest कृशर, cf. Kāṇḍ 66 16 — ^२ So Ch E Ku, the rest यवस्य — ^३ xviii 4 42 — ^४ So Bū (cf. sū 9, and 83 25), the rest विमित — ^५ E °द्गतोद्गतारो, Ku Ch (prim man) °द्गतोद्गतारो, Bī °द्गताप्महर्तारो — ^६ K P Bī Bh भुञ्जन्ति — ^७ K P Bī चाद° — ^८ Cb महयत — ^९ So Bū, K P Bī Bh च्छक्त°, Cb Ku E रक्त° — ^{१०} K P Bī विमित — ^{११} E Ch (prim man) निधारयत Ch (sec nan) निधाय° — ^{१२} Ch °पनहृत्ते-
 नेति E °पानहृत्तेमि — ^{१३} xviii 3 17 — ^{१४} Bū त्रिष्ण° — ^{१५} K प्रकीर्ण — ^{१६} Bū विवाहान्त°, Cb विवाहान्त°, P विवाहा स°, E विवाहसान् — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see Kauṣ 80 30, 82 31, 83 0 03 — ^{१८} K पराणी — ^{१९} E प्राग्द-
 क्षिणाना, Bī प्राग्दक्षिणा, P प्रदक्षिणापरा, Bb प्रदक्षिणा — ^{२०} Bū °भिनिक्षिपति, K Bī °भिक्षिपति — ^{२१} Bū चित्ति, Ku चित्त, Ch चित्त, E चित्ति —

अथ मानानि । १ । दिष्टिकुदिष्टिवितस्तिनिमुष्ट्यरन्ति-
 पदप्रक्रमाः^{१ २ ३} । २ । प्रादेशेन धनुषा चेमां^४ मात्रां मिमी-
 मह इति^५ । ३ । सप्त दक्षिणतो मिमीते सप्तोत्तरतः पञ्च^६
 पुरस्तात्तीणि पश्चात् । ४ । नव दक्षिणतो मिमीते नवो-
 त्तरतः सप्त पुरस्तात्पञ्च पश्चात् । ५ । एकादश दक्षिणतो
 मिमीत एकादशोत्तरतो नव पुरस्तात्सप्त पश्चात् । ६ ।
 एकादशभिर्देवदर्शिनाम्^७ । ७ । अयुग्ममानानि परिम-
 ण्डलानि चतुरस्राणि वा शौनकिनाम् । ८ । तथा हि
 दृश्यन्ते । ९ । यावान्पुरुष^८ ऊर्ध्वबाहूस्तावानग्निश्चितः^{९ १०}
 । १० । सव्यानि दक्षिणाद्वारण्ययुग्मशिलान्ययुग्मेष्टिका-
 नि^{११} च^{१२} । ११ । इमां मात्रां मिमीमह इति^{१३} दक्षिणतः
 सव्यरज्जुं मीत्वा । १२ । वारयतामघमिति वारणं परिधिं^{१४}
 परिदधाति^{१५} शङ्कुं च निचृतति^{१६} । १३ । पुरस्तान्मीत्वा श-
 मेभ्यो ऽस्त्वघमिति^{१७} शमीलं परिधिं परिदधाति^{१८} शङ्कु

^१ K वितस्ती, Bū वितस्ति — ^२ Bū निमुष्टिरन्ति, Ch (prim man) निर्मुष्ट्यरन्ति, Ch (sec man) निमुष्ट्यरन्ति, E निमुष्ट्यरन्ति —
^३ Bū पदक्रमा — ^४ Bu चेमा — ^५ xviii 2 33 — ^६ K omits the passage beginning here and ending with the word पञ्च in the next sūtra — ^७ K P देवदर्शनाम् — ^८ Ch Ku यावत्पुं, Bb यावा — ^९ Sc (•स्तावान्•) emended, K P Bī Bb •स्तावान्•, Bū Ch Γ Ku •स्तावद्• — ^{१०} Thus emended Bu •अग्निश्चितः, P Bī •अग्निश्चितः the rest •अग्निश्चितः — ^{११} K E •शिलीष्ठाः, Ch P •शिलाष्ठाः — ^{१२} Bu चे मा) — ^{१३} xi 1 2 32 — ^{१४} This word is wanting in K — ^{१५} E परिदधाति K P परिहति, Ku परिदति, Bī परिति — ^{१६} Bū Ku निचृतति — ^{१७} Su Ch E Ku Bu, K P Bb Bī त्वघमिति — ^{१८} Ch Ku E परिदधाति so also in the next sūtras —

च निचृतति^१ । १४ । उत्तरतो मीत्वा शाम्यत्वधमित्यौदुम्बरं^२
 परिधिं परिदधाति शङ्कुं च निचृतति । १५ । पश्चान्मीत्वा
 शान्तमधमिति^३ पालाशं परिधिं परिदधाति शङ्कुं च
 निचृतति^४ । १६ । अमासीत्यनुमन्त्रयते^५ । १७ । अक्षण्या^६
 लोहितसूत्रेण निबध्य । १८ । स्तुहि श्रुतमिति^७ मध्ये गर्तं
 खात्वा पाशिसिकतोषोदुम्बरशङ्कुशालूकसर्वसुरभिश्ममीचू-
 र्णानि^{८ ९ १० ११} निवपति । १९ । निःशीयतामधमिति निः-
 शीयमानमास्तृणाति । २० । असंप्रत्यघम्^{१२} । २१ । वि लु-
 म्पतामधमिति परि चैलं^{१३} दूर्शं विलुम्पति । २२ । उक्तो
 होमो दक्षिणत^{१४} स्तरणं च । २३ । एतदा रोह ददामीति^{१५}
 कनिष्ठो निवपति । २४ । एदं बर्हिहरिति^{१६} स्थितसूनुर्यथा-
 परु^{१७ १८} संचिनोति^{१९} । २५ । मा ते मनो यत्ते अङ्गमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो^{२० २१ २२} अनुमन्त्रयते । २६ । धानाः सलिङ्गाभि-
 रावपति^{२३ २४} । २७ । ॥ ६ ॥ ॥ ८५ ॥

^१ Bū Ku निवृत्तति so also in the next sūtras — ^२ E शाम्यत्व° —
^३ P शाम्यमधमिति, Bī शाम्यत्वधमिति — ^४ This sūtra is wanting in
 K — ^५ xviii 2 45 — ^६ Bū अक्षण्या — ^७ xviii 1 40 — ^८ So
 (पाशि°) all MSS, cf Kauç 83 3 — ^९ E Ch (prim man) (पाशि)
 शिकतो°, Ch (sec man) °शितो° — ^{१०} All MSS except Bū Ku omit
 the syllable °षो°, cf the word ऊष in Kauç 83 3 — ^{११} K °शालूक,
 P Bb °सालूक — ^{१२} So emended hesitatingly P Bī Bb Ku °प्रत्यग,
 K Ch E Bū °प्रत्यग — ^{१३} Ch परिचैल, Ku परिचैल — ^{१४} Bu °त —
^{१५} xviii 3 73, 2 37 — ^{१६} xviii 4 52 (et al) — ^{१७} Ch E स्थितस्तनु°, cf
 the word तन्व in xviii 4 52 — ^{१८} So emended, K यथापरु, the rest
 यथापरु, cf Kauç 64 10 — ^{१९} Cf Kauç 82 29 — ^{२०} So (अङ्गमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो) only Bū, E °मोदो मा माह्वोदपूरित्यातो (cf xviii 3 25)
 K Ch Ku P Bī °मोदस्त्वोदपूरित्यातो — ^{२१} xviii 2 24, 26, 3 25-37 —
^{२२} For इत्यातो cf Kauç 81 44, 86 17 — ^{२३} K सलिङ्गानिरा° Cf xviii
 3 69, 4 26, 43, 4 32 fg — ^{२४} Ch E °वपते, K Bī Bb °वपति —

इदं कसाम्भिति^१ सजातानवेक्ष्यति । १ । ये च जी-
वा ये ते पूर्वे परागता इति^२ सर्पिर्मधुभ्यां चरुं^३ पूरयित्वा
शीर्षदेशे निदधाति । २ । अपूपवानिति^४ मन्त्रोक्तं दिव्य-
ष्टमदेशेषु निदधाति । ३ । मध्ये पचन्तम्^५ । ४ । सहस्र-
धारं शतधारमित्यङ्गिरभिविष्यन्^{६ ७} । ५ । पर्णो राजेति^८
मध्यमपलाशैरभिनिदधाति^९ । ६ । ऊर्जो भाग^{१०} इत्यश्मभिः
। ७ । उक्ते स्तभ्रामोति^{११} लोगान्यथापरु^{१२ १३} । ८ । निः-
शीयतामघमिति निःशीयमानेनावह्नाद्य दभैरवस्तीर्य । ९ ।
इदमिहा उ नोप सर्पासौ हा इति^{१४} चिन्वन्ति । १० ।
यथा यमायेति^{१५} संश्रित्य^{१६} । ११ । ऋणात्वघमित्युपरिशिर^{१७}
स्तम्बमादधाति । १२ । प्रतिषिद्धमेकेषाम् । १३ । अकल्मा-
षाणां^{१८} कारडानामष्टाङ्गुली^{१९ २०} तेजनीमन्तर्हितमघमि-
ति^{२१} यामदेशादुच्छ्रयति^{२२} । १४ । प्रसव्यं परिषिच्य कुम्भा-

^१ xviii 4 37 — ^२ xviii 4 57, 3 72 — ^३ Bū Ch E चरु K च
चरु — ^४ xviii 4 16 — ^५ So K P Bh Ku पचत, Ch Bū पवन्त,
E वपन्त, Bī एव त — ^६ xviii 4 36 (P omits the word शतधार) —
^७ Ch E P Bī Bh अप्यद्य — ^८ xviii 4 ३३ — ^९ For मध्यमपलाश cf
Kauc १1 2 — ^{१०} xviii 4 54 — ^{११} xviii 3 52 — ^{१२} So Bū, Ch Ku Bh
लोकान्य* KEPBī लोकान्य* — ^{१३} Thus emended, E पर, the rest पर —
^{१४} xviii 2 50 3.49 4 66, P Bī सर्प मातारमिति (continuing the second
pratika and omitting the third) — ^{१५} xviii 4 ३५ — ^{१६} So Ku
Bī सयत्य E Ch (sec man) सयत्य, Ch (prim man) सयत्य K P Bh
सयत्य, Bu सयत्य — ^{१७} P Bh शिर — ^{१८} So Bu Ku, K (केषाम्)
कल्माषाणा Ch (केषा) कल्माषाणा, the rest (केषा) कल्माषाणा —
^{१९} E कारडानाम् — ^{२०} Thus emended, K Ch E P Bī Ku एष्टाङ्गुदी
Bū Bh एष्टाङ्गुदी — ^{२१} K Ch हिताम् — ^{२२} So Ch Ku E (cf
Katy Cr xxi 3 27), K P Bī Bh देशा उच्छ्रयति, Bu देशावुच्छ्रय
ति —

भिन्दन्ति^{१ २} । १५ । समेतेत्यपरस्यां^३ श्मशानसत्तयां ध्रुव-
नान्युपयच्छन्ते^{४ ५} । १६ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेर्वर्चसा^६ मां वि-
वस्वानिन्द्र क्रतुमित्यातः^७ । १७ । समिन्धत^८ इति पश्चा-
त्संकसुकमुहोपयति । १८ । अस्मिन्वयं यद्विप्रं सीसे मृद्भु-
मित्यभ्यवनेजयति^{९ १०} । १९ । कृष्णोर्णया पाणिपादान्नि-
मृज्य^{११} । २० । इमे जीवा उदीचीनैरिति^{१२} मन्त्रोक्तम् । २१ ।
चिः सप्तेति^{१३} कूद्या पदानि योषयित्वा^{१४} श्मशानात्^{१५} । २२ ।
मृत्योः पदमिति^{१६} द्वितीयया नावः । २३ । परं मृत्यो
इति^{१७} प्राग्दक्षिणं कूदीं प्रविध्य । २४ । सप्त नदीरूपाणि
कारयित्वात्केन पूरयित्वा । २५ । आ रोहत सवितुर्नाव-
मेता सुत्रामाणं महीमू प्विति^{१८} सहिरण्यां सयवां ना-
वमारोहयति । २६ । अश्मन्वती रीयत उत्तिष्ठता प्र

^१ So Bu only, Ch (sec man) कुम्भा, K E P Ku Bī Bh Ch (prim man) का (for कुम्भिका?) — ^२ K P Bb भिन्दति, Ch भिदति — ^३ Thus emended so as to yield the pratika of vii 21 1, Ch Bū Ku श्मेतेत्यः; E श्मयम इत्यः, K P Bī Bb श्मोत्यः — ^४ K P Ch Bb ध्रुवाः — ^५ So Bū Ku Ch नान्युपयच्छन्ते, K P Bb नान्युपयच्छन्ते, Bī नान्युपयच्छन्ते, E नान्युपयच्छन्ते — ^६ Bū पश्चादुत्तरतो वर्चसा — ^७ xviii 3 10, 61-67, cf Kauç 81 44, 82 26 — ^८ xviii 4 41 (et al) — ^९ xii 2 13, 40, 19, MSS मृद्भुम् — ^{१०} The passage beginning here, and continued to su 27 occurs also with slight modifications in Kauç 71 16-24 — ^{११} Bu Bī निर्मृज्य — ^{१२} xii 2 23 29 — ^{१३} xii 2 29^c — ^{१४} So emended in accordance with xii 2 29^c, 30, Ch E Bū लोपयित्वा, Ku लापयित्वा, h P Bī Bh लोपयित्वा, cf Kauç 71 19 — ^{१५} K श्मशानाना, Bu श्मशान, Ch (prim man) श्मशानान्नुः, Ch (sec man) श्मशानान्मुः, E श्मशानान्नदीभ्यो, Ku श्मशानान् । नदीभ्यो (cf the last word in Kauç 71 19) — ^{१६} xii 2. 30 — ^{१७} xii 2 21 — ^{१८} xii. 2. 48^c, vii 6 3, 2 —

तरता सखायं^१ इत्युदीचस्तारयति । २७ । शर्कराद्या समि-
दाधानात्^२ । २८ । वैवस्वतादि समानम्^३ । २९ । प्राप्य
गृहान्तसमानः^४ पिरडपितृयज्ञः । ३० । ॥ ७ ॥ ॥ ८६ ॥

अथ पिरडपितृयज्ञः । १ । अमावास्यायां सायं न्यहे
ऽहनि^५ विज्ञायते^६ । २ । मित्रावरुणा परि मामधातामिति^७
पाणी प्रक्षालयते । ३ । वर्चसा^८ मामित्याचामति^९ । ४ ।
पुनः सव्येनाचमनादपसव्य^{१०} कृत्वा प्रैषकृतं^{११} समादिशति
। ५ । उलूखलमुसलं शूर्पं चरुं कंसं^{१२} प्रक्षालय^{१३} वहिर्हृ-
दकुम्भमा हरेति । ६ । यज्ञोपवीती^{१४} दक्षिणपूर्वमन्तर्देशम-
भिमुखः शूर्पं एकपवित्रान्तर्हितान्हविष्यान्निर्वपति । ७ ।
उदमग्रये कव्यवाहनाय^{१५} स्वधा पितृभ्यः पृथिविषद्म^{१६}
इतीदं^{१७} सोमाय पितृमते स्वधा पितृभ्यः सोमवद्मः पि-
तृभ्यो वान्तरिक्षसद्म^{१८} इतीदं यमाय पितृमते स्वधा पि-
तृभ्यश्च दिविषद्म इति^{१९} चीनवाचीनकाशीन्निर्वपति^{२० २१} । ८ ।

^१ xii 2 26 27 — ^२ See Kauç 82 2-19 — ^३ Cf Kauç
८९ 36 — ^४ So Ku Bu Bi, E रहान्, Ch (prim man) मुहान् k P
Bh Ch (sec man) महान् — ^५ So Bu P Bh, K सायं न्यहे हनि,
Bi सोय न्यहे हनि, L सायान्हयपराह्णे हनि, Ku साया न्हयपराह्णे
हनि, Ch (prim man) साय न्यन्य हनि Ch (sec man) साय न्यहनि,
Ch (tert man) साय न्हयपराह्णे हनि (cf the reading of Ku E) —
^६ Ch Ku *ति — ^७ xviii 3 12 — ^८ xviii 3 10 (11) — ^९ Ch
*चमति — ^{१०} Bu E Bh Ch (sec man) *चमनापसव्य Ch (prim
man) *चमनापसव्य, Ku *चमनपसव्य Is the passage to be
emended to सव्येनाचमनपसव्य? — ^{११} Ch *कृते — ^{१२} K
P Bi Bh काञ्च — ^{१३} E प्रक्षालय — ^{१४} Ku Ch E यज्ञोपवीति —
^{१५} Ch कव्यवाहनायेति, xviii 4 71 — ^{१६} Ku E पृथिवी* (cf Gobh
iv 3 10), xviii 4 73 — ^{१७} So only Ch Ku E the rest पृथिविषद्म
इदं — ^{१८} xviii 4 77 73 79. — ^{१९} xviii 4 74 ८० — ^{२०} Ch *वाची,
E *वाचीन् — ^{२१} Bu E Ch Ku *काशी, K *काशी, Bi *काशाति* —

उलूखल ओष चिरवहन्तीदं वः पितरो हविरिति । ९ ।
 यथा हविस्तथा परिचरति । १० । हविर्ह्येव^१ पितृयज्ञ^२ । ११ ।
 प्रैषकृत समादिशति चरं प्रक्षालयाधिष्ण्याप^३ ओष त-
 ग्दुलानावपस्व नेक्षणेन योधयन्नास्व^४ मा शिरो ग्रही^५ ।
 १२ । शिरोग्रहं परिचक्षते^६ । १३ । बाह्येनोपनिष्क्रम्य^७
 यज्ञोपवीती दक्षिणपूर्वमन्तर्देशमभिमुख उदीरतामिति^८
 कर्षू खनति प्रादेशमात्री तिर्यग्ङ्गुरिम्^९ । १४ । अवाग-
 ङ्गुरि पर्वमात्रीमित्येके^{१०} । १५ । अपहता^{११} असुरा रक्षासि
 ये पितृपद इति^{१२} प्राग्दक्षिणं पांसूनुदूहति^{१३} । १६ । कर्षू
 च पाणी^{१४} च प्रक्षाल्यैतद्वः पितरः पात्रमिति कर्षूमुदकेन
 पूरयित्वा । १७ । अन्तरुपातीत्य मस्तुना नवनीतेन वा
 प्रतिनीय दक्षिणाञ्चमुद्धास्य^{१५} । १८ । द्वे काष्ठे गृहीत्वोशन^{१६}
 इत्यादीपयति । १९ । आदीप्तयो रेकं प्रतिनिदधाति । २० ।
 इहैवैधि धनसनिरित्येक^{१७} हत्वा^{१८} । २१ । पांसुष्वाधायोपस-
 मादधाति^{१९} ये निखाताः समिन्धते ये तातृपुये सत्तास

^१ E हविस्तर्ह्येव — ^२ So K Bu E P Bh Ch (prim man) Ch (sec man) *अपया B *अपयो — ^३ So B Bu Ka Ch योधयन्नास्व E योधयन्नास्व K योधयन्नास्व P योधयन्नास्व — ^४ K P have a colon here — ^५ K P प्रतिचक्षते B प्रचक्षते — ^६ E परिष्क्रम्य — ^७ xviii 1 44 — ^८ P B *ङ्गुरि E *ङ्गुरि — ^९ Ch पर्वमात्रिमि — ^{१०} E अपहता — ^{११} Cf VS ii 29, Kāty Cr iv 1 8, Āśv Cr ii 6 9, Çāṅkh Cr iv 4 2 Āp Cr i 7 13, Gobh iv 3 2 — ^{१२} K Ch पाशु — ^{१३} K Bu B पाणी — ^{१४} E दक्षिणाञ्चमु — ^{१५} xviii 1 56 — ^{१६} xviii 4 38 — ^{१७} B Ch इत्वा, Ka हत्वा — ^{१८} K पाशुष्वा —

इति^१ । २२ । संभारानुपसादयति^२ । २३ । पर्युक्षणीं बहिर्ह-
 रुदकुम्भं कंसं^३ दर्विमाज्जमायवनं चरुं वासांस्याञ्जनम-
 भ्यञ्जनमिति । २४ । यदचोपसमाहार्यं भवति तदुपसमा-
 हृत्य । २५ । अतो यज्ञोपवीती^४ पिच्युपवीती बहिर्गृहीत्वा^५
 विचृत्य संनहनं दक्षिणापरमष्टमदेशमभ्यवास्येत् । २६ ।
 बहिर्हरुदकेन संप्रोक्ष्य^६ बहिर्षदः पितर उपहूता नः पि-
 तरो ऽग्निष्वाह्ताः पितरो ये नः पितुः पितरो ये ऽस्माक-
 मिति^७ प्रस्तृणाति । २७ । आयापनादीनि चीणिं^८ । २८ ।
 उदीरतामिति^९ तिसृभिरुदपाचाण्यन्वृचं निनयेत् । २९ ।
 अतः^{१०} पिच्युपवीती^{११} यज्ञोपवीती ये दम्यव^{१२} इत्युभयत
 आदीप्तमुत्सुक चिः^{१३} प्रसव्यं परिहृत्य निरस्यति । ३० ।
 पर्युक्ष्य । ३१ । ॥ ८ ॥ ॥ ८७ ॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया
 चरन्ति ।

त्वं तानये अप सेध दूरान्त्या^{१४} नः पितृणां स-
 न्वाशिषः^{१५}

^१ xviii 2 34, 4 41 (et al), 3 47, 48 — ^२ Ch *नपसादयति —
^३ K P कांस — ^४ Bu *वीति — ^५ Bu बहिर्, Ku बहिर्गृ —
^६ The passage up to this word is wanting in K — ^७ xviii 1 51,
 3 45 44, 46, 4 63 — ^८ See Kauç 83 27 29 — ^९ xviii 1
 44 46 — ^{१०} So Ch, K Ku Bu E P B (निनयेद्) इति, cf Kauç 88 29
 अत seems to be a reading contaminated by 81 44, 85 26, 86 17 —
^{११} Bu Ku Ch *वीति — ^{१२} xviii 2 23 — ^{१३} Bū Ch Ku चिप्स —
^{१४} K दूरान्त, Bu दुर, the rest दूरा — ^{१५} Cf VS. ii 30, Katy Çr
 iv 1 9, Aṣṭ Çr ii 6 2, Çāṅkh Çr iv 4 5, Ap Çr i 8 7, Gobh
 iv. 4 3. —

स्वाहा स्वधेति हुत्वा कुम्भीपाकमभिघारयति । १ । अग्नये
 कव्यवाहनायेति^१ जुहोति । २ । यथानिरुप्तं^२ द्वितीयाम् । ३ ।
 यमाय पितृमते स्वधा पितृभ्य इति^३ तृतीयाम् । ४ । यज्ञो
 अग्निरिति^४ सायवनांस्तराडुलान्^५ । ५ । सं वहिर्हरिति^६ सद्-
 भोस्तराडुलान्पर्युक्ष्य । ६ । अतो यज्ञोपवीती^७ पिच्युपवीती
 दर्व्योद्धरति । ७ । द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा
 यथा^८ द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा^९ प्रततामहस्येयं
 दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता । ८ । अन्तरिक्षं दर्विरक्षि-
 तापरिमितानुपदस्ता सा यथान्तरिक्षं दर्विरक्षितापरिमि-
 तानुपदस्तैवा^{१०} ततामहस्येयं दर्विरक्षितापरिमितानुपद-
 स्ता । ९ । पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा यथा
 पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा^{११} ततस्येयं दर्विर-
 क्षितापरिमितानुपदस्तेति । १० । उद्धृत्याज्येन संनीय ची-
 न्पिण्डान्संहतान्निदधात्येतत्ते प्रततामहेति^{१२} । ११ । दक्षि-
 णतः पत्नीभ्य इदं वः पत्न्य^{१३} इति । १२ । इदमाशंसूना-
 मिदमाशंसमानानां^{१४} स्त्रीणां पुंसां प्रकीर्णावशीर्णानां^{१५}

^१ xviii 4 71 — ^२ K inserts here on the margin सोमाय पितृ-
 मतेति (xviii 4 72 this is probably a gloss based upon Kauç 87 8) —
^३ xviii 4 74 78 — ^४ xviii 4 64 — ^५ KBūEPB सायवनस्त — ^६ vii
 98 1 — ^७ E वीति — ^८ K omits the passage beginning here with
 the word द्यौर् and ending with यथा in the next sutra — ^९ E व,
 B व — ^{१०} P व — ^{११} K Ku Ch व — ^{१२} xviii 4 75 — ^{१३} So
 emended, MSS पत्न्या — ^{१४} K शंसूनामि. — ^{१५} E वक्षी-
 र्णाना —

येषां वयं दातारो ये चास्माकमुपजीवन्ति । तेभ्यः सर्वेभ्यः
 सपत्नीकेभ्यः स्वधावदक्ष्यमस्त्विति^१ चिः^२ प्रसव्यं तरङ्गलैः
 परिकिरति । १३ । पिञ्जलीराञ्जनं^३ सर्पिषि पर्यस्याङ्गु^४ पितर
 इति न्यस्यति । १४ । वङ्गु^५ पितरो मा वो ऽतो^६ ऽन्यत्पि-
 तरो योयुवतेति^७ ^८ सूचाणि । १५ । अञ्जते व्यञ्जत^९ इत्यभ्य-
 ञ्जनम् । १६ । आज्येनाविच्छिन्नं पिण्डानभिघारयति ये च
 जीवा ये ते पूर्वे परागता इति^{१०} । १७ । अत्र पितरो मा-
 दयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति^{११} । १८ । अत्र
 पत्न्यो मादयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति । १९ ।
 यो ऽसावन्तरग्निर्भवति तं प्रदक्षिणमवेष्ट्य तिस्रस्तामी-
 स्तामर्याति । २० । प्रतिपर्यावृत्यामीमदन्त पितरो^{१२} यथाभागं
 यथालोकमावृषायिषतेति^{१३} ^{१४} । २१ । अमीमदन्त पत्न्यो
 यथाभागं यथालोकमावृषायिषतेति^{१५} । २२ । आपो^{१६} अग्नि-
 मित्यद्भिरग्निमवसिच्य । २३ । पुत्रं^{१७} पौत्रमभितर्पयन्तीरि-

^१ K स्वधावदक्ष्यमस्त्वच्यमस्त्विति — ^२ Bū चिप्प्र० — ^३ Ch *झम. —

^४ K Ch P Bī Ku *स्याध्व, Bū *स्याध्व, E *स्याडध्व — ^५ MSS वध्व —

^६ So emended in accordance with Aq̣v Cr ॥ ७ ६, MS^५. वोचो —

^७ Bū योयुवतेति, P E योयुवति — ^८ Cf VS ॥ ३२^b, Katy Cr ॥

१ १६, Aq̣v Cr ॥ ७ ६, Çaṅkh Cr ॥ ४ ५ २, Donner, Pindapitr-

jajna p २६ — ^९ xviii ३ १८ — ^{१०} xviii ४ ५७, ३ ७२ — ^{११} Cf TS

१ ८ ५ १, VS ॥ ३१^a Maitr S ॥ १० ३ १९, Katy Cr ॥ ४ १ १३, Aq̣v Cr ॥

७ १, Laty Cr ॥ १० ४, Çaṅkh Cr ॥ ४ ४ ११, viii २ १३, Gobh ४.

३ ११ — ^{१२} Bū E Ch (prim man) here insert मादयध्व — ^{१३} K Bū

*वृषार्षतेति — ^{१४} Cf TS ॥ ८ ५ २, VS ॥ ३१^a, Maitr S ॥ १० ३,

१९, Kath S ॥ ४ ६, Kap S viii ९, Katy Cr ॥ ४ १ १४, Aq̣v Cr ॥

७ २, Laty Cr ॥ १० ५, Çaṅkh Cr ॥ ४ ४ १४, Gobh ४.३ १२ — ^{१५} K Bū

*वृषार्षतेति — ^{१६} xviii ४ ४०. — ^{१७} xviii ४ ३९ —

त्याचामत मम प्रततामहास्ततामहास्तताः सपत्नीकास्तृ-
 ष्यन्त्वाचामन्विति^१ प्रसव्यं परिषिच्य । २४ । वीरान्मे प्रत-
 तामहा दत्त वीरान्मे ततामहा दत्त वीरान्मे पितरो दत्त
 पितृन्वीरान्याचति^२ । २५ । नमो वः पितरं^३ इत्युपनिष्ठते
 । २६ । अष्टन्नित्युत्तरसिचमवधूय^४ । २७ । परा यातेति^५
 परायापयति । २८ । अतः^६ पित्र्युपवीती^७ यज्ञोपवीती
 यन्न इदं पितृभिः सह मनो ऽभूत्तदुपाह्वयामीति मन
 उपाह्वयति^८ । २९ । ॥ ९ ॥ ॥ ८८ ॥

मनो न्वा ह्यामहे^९ नारणंसेन स्तोमेन ।

पितृणां च मन्मभिः^{१०} ॥

आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।

ज्योक्च सूर्ये^{११} दृशे ॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यः^{१२} जनः ।

जीवं व्रातं^{१३} सचेमहि ॥

वयं सोम व्रते तव मनस्तनू-षु^{१४} बिभ्रतः ।

प्रजावन्तः सचेमहि ॥

^१ Cf. Āçv Çr II 6 14 — ^२ Ku *राव्याचयति, Ch *राव्याचति, Bī *राव्याचते — ^३ xviii 4 81 etc — ^४ xviii 4 61 — ^५ xviii 4 63 —
^६ So emended, MSS (परायापयत्य)त, cf. Kāṇḍ 87 39, also 81 44, 85 26, 86 17 — ^७ Ku पित्र्युपवीती, Bu पित्र्युपवीति — ^८ So we emend the passage beginning with भूत्तः, K P Bī भूत्तमुपाह्वयामीति मन उपाह्वयति, Ch Ku भूरिति तदुपाह्वयामि मन उपाह्वयति, E भूरिति तदुपाह्वयति, Bu भूरिति मन उपाह्वयति, cf. Vait Su 38 4 — ^९ K Bu P *महि — ^{१०} Ch E Bū P मन्मभिः — ^{११} K P Bī Bu सूर्याय — ^{१२} K दैव्य — ^{१३} Bū व्रात — ^{१४} Ch Bū तनूषु —

ये सजाताः सुमनसो^१ जीवा जीवेषु मामकाः^२ ।

तेषां श्रीर्मेयि कल्पतामस्मिन्गोष्ठे शतं समा इति^३ । १ ।
यच्चरुस्थाल्यामोदनावशिष्टं भवति तस्योष्मभक्षं^४ भक्षयि-
त्वा ब्राह्मणाय दद्यात् । २ । यदि ब्राह्मणो न लभ्येताप्स्व-
भ्यवहरेत्^५ । ३ । निजाय दासायेत्येके^६ । ४ । मध्यमपिराड^७ पत्न्यै
पुत्रकामायै प्रयच्छति । ५ ।

आ धत्त पितरो गर्भं कुमार पुष्करस्रजम्^८ ।

यथेह पुरुषो ऽसत्^९ ॥

आ त्वारुक्षद्वृषभः^{१०} पृश्निरग्नियो^{११} मेधाविनं^{१२} पितरो
आ त्वायं पुरुषो गमेत्पुरुषः पुरुषादधि । [गर्भमा दधुः ।
स ते श्रैष्ठ्याय जायता स सोमे साम गायत्विति । ६ ।
यद्यन्या^{१३} द्वितीया भवत्यपर^{१४} तस्यै । ७ । प्रायतमं श्रोत्रि-
याय । ८ । अथ यस्य भार्या दासी वा प्रद्राविणी भवति
येऽमी^{१५} तरादुलाः प्रसव्यं परिकीर्णौ भवन्ति तांस्तस्यै^{१६} प्रय-
च्छति । ९ ।

^१ K समनसो of VS and Çankh Gr (see note 3) — ^२ E कामका — ^३ Cf RV x 57 3 6, VS iii 53-56, xii. 46 TS i 8 5 2, Tait Br ii 6 3 5, Maitr i. 10 3, Kath. ix 6 Kap S viii 9 Vait. Sū 20 9, Laty Çr v 2 11, iii 2 10, Açv Çr ii 7 8, Çankh Gr v 9 4. — ^४ Ch तस्योष्म — ^५ So emended, Ku *प्सु अभ्यवहरे*, the remaining MSS *प्सुभवहरे* — ^६ Bū दासायेत्येके, Ch दासायेत्येके — ^७ Bī मध्यम — ^८ K पुष्कर — ^९ Cf VS ii 33, Katy Çr iv 1 32 Çankh Çr iv 5 8, Açv Çr ii 7 13, Gobh ii 3 27 — ^{१०} Ch E *द्वत् — ^{११} K Ku Bū *पियो — ^{१२} Ch मेधाविनो — ^{१३} K यदग्न्या — ^{१४} K Bū भवत्य — ^{१५} Bū Ch Ku E मी, the rest वे — ^{१६} Ch ता तस्यै, Bū तास्तस्यै, Bī तस्तस्यै —

अर्वाच्युपसंक्रमे^१ मा पराच्युप वस्तथा^२ ।

अन्नं प्राणस्य बन्धनं तेन बध्नामि त्वा मयीति । १० ।
पर्युष्णणी समिधश्चादाय मा प्र गामेत्याव्रज्योर्जं विभ्रदि-
ति^३ गृहानुपतिष्ठते । ११ ।

रमध्वं मा विभीतनासिङ्गोष्ठे करीषिणः ।

ऊर्जं दुहानाः^४ शुचयः शुचिव्रता^५ गृहा जीवन्त उप
ऊर्जं मे देवा अददुर्ऊर्जं मनुष्या उत । [वः सदेम^६ ॥

ऊर्जं पितृभ्य आहार्षमूर्जस्वन्तो गृहा मम ॥

पयो मे देवा अददुः पयो मनुष्या उत ।

पयः पितृभ्य आहार्षं पयस्वन्तो गृहा मम ॥

वीर्यं मे देवा अददुर्वीर्यं मनुष्या उत ।

वीर्यं पितृभ्य आहार्षं वीरवन्तो गृहा ममेति । १२ ।

अन्तरूपातीत्य समिधो ऽभ्यादधाति ।

अयं नो अग्निरध्यक्षो ऽयं नो^८ वसुवित्तमः ।

अस्योपसद्ये मा रिषामायं^९ रक्षतु नः^{१०} प्रजाम्^{११} ॥

अस्मिन्सहस्रं पुष्यास्मैधमानाः^{१२} स्वे गृहे ।

इमं समिन्धिपीमह्यायुप्मन्तः^{१३} सुवर्चसः^{१४} ॥

^१ Ku Ch E Bū *क्राम (= क्रमे?) — ^२ Bū वस्तथा — ^३ xiii 1 59; vii 60 1 — ^४ P दुहाना — ^५ B₁ *व्रती — ^६ E सहेम —
^७ Cf VS iii 41, Çaukh Çr ii 12 1, Çaukh Gr. iii 7. 2; Lājy. Çr
iii 3 1 Aca Çr ii 5 17 — ^८ K B₁ *ध्यवयन्तो; P *ध्यवयन्तो;
E *ध्यवायन्तो — ^९ K *या — ^{१०} Ch सचत न; E रचतनुः; B
रच पुन — ^{११} Cf Çaukh Gr. iii. 7 3 — ^{१२} So emended; K Ku
Bū Ch E पुष्यास्मैधमाना, P तुष्या*, B₁ पुष्याम सधमाना — ^{१३} Ch
P समिधि*. — ^{१४} Cf Çat Br xiv 9 4. 23. —

त्वमय ईडित आ त्वाग्र इधीमहीति^१ । १३ । अभूहूत^२ इत्य-
ग्निं प्रत्यानयति । १४ । यदि सर्वः^३ प्रणीतः^४ स्यादृक्षिणा-
ग्नौ त्वेताहिताग्नेः^५ । १५ । गृह्येष्वनाहिताग्नेः^६ । १६ ।

इदं चिन्मे कृतमस्तीदं^७ चिच्छक्नुवानि^८ ।

पितरश्चिन्मा वेदन्निति । १७ ।

यो ह यजते तं देवा विदुर्यो ददाति तं मनुष्या यः श्रा-
द्धानि कुरुते तं पितरस्तं पितरः । १८ । ॥ १० ॥ ॥ ८९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्र एकादशोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xviii ३ ४^१, ४ ८३ — ^२ xviii ४ ६५ — ^३ Ch Ku सर्व — ^४ K
Ch E P Bt प्रणीत. — ^५ K त्वेताद° — ^६ K P गृह्येष्व° Bt गृह्येष्व°
Bt गृह्येष्व° — ^७ So E, the rest कृतमसीद — ^८ K P चिच्छक्नुवा-
निति, Bt Bū Ku Ch चिच्छक्नुवानि —

॥ ओं ॥

मधुपर्कमाहारयिष्यन्दर्भानाहारयति^१ । १ । अथ विष्टरा-
न्कारयति । २ । स खल्वेकशाखमेव प्रथमं पाद्यं द्विशाख-
मासनं त्रिशाखं मधुपर्काय । ३ । स यावतो मन्येत तावत
उपादाय विविच्य^२ संपर्याष्य मूलानि च प्रान्तानि च
यथाविस्तीर्णं इव स्यादित्युपोत्कृष्य^३ मध्यदेशे ऽभिसंनह्य-
ति^४ । ४ । ऋतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा कर्मणा त्वेति
संनह्यति^५ । ५ । अथ ह सृजत्यतिसृष्टो द्वेष्टा यो^६ ऽस्मान्द्वे-
ष्टि यं च वयं द्विष्मः^७ । ६ । अस्य च दातुरिति दातारमी-

^१ Daç Kar. and Ath. Paddh place the description of the अर्घ्य
ceremony into the middle of the विवाह (Kauç 76 9); cf Jolly,
Das Dharmasūtra des Visnu und das Kathakagrhya. Both padāthas
introduce it with the words अथ स्थाने मधुपर्कं उच्यते. Then Daç.
Kar आचार्यो गृहगतं कर्म करोति । पुन. आचार्यः^(१) वेदिकामध्ये स्वस्ति-
वाचनं करोति (cf Kauç. 137 4, note), Ath Paddh आचार्यो गृहगतं
इदं कर्म कुर्वीत । पर आगत्य । ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयित्वा । वराध
मधुपर्कं ददाति । मधुपर्कमाहारयिष्यन् । दर्भानाहारयति । पुनर्दाता
वदति । आचार्यो वदति — ^२ B₁ उपादायाधिविविच्य^(१) — ^३ Ch
स्यादुपोत्कृष्य — ^४ K P B₁ पिसनह्यति — ^५ Ath Paddh ऋतेन
त्वा etc. । इति मध्यादभिसनह्यति । मध्ये ग्रंथीन्करोति, Daç Kar वि-
ष्टरचय कृत्वा । साधु भवानास्त्रामर्चयिष्यामो भवन्तमिति दाता वदति ।
विष्टरा भोः प्रतिगृह्यता^(१) । प्रतिगृह्णामि । ऋतेन त्वा etc. इति मध्ये देशे
ऽभिसंनह्यति — ^६ B₁ द्वेष्ट्या; cf sū. 15 — ^७ Ath Paddh. अति-
सृष्टो द्वेष्टेति मन्त्रेण विष्टराङ्करोति; Daç. Kar. वरो वदति । अति-
सृष्टो etc. —

दाते । ७ । अथोदकमाहारयति पाद्यं भो^१ इति^२ । ८ । हिर-
ण्यवर्णाभिः प्रतिमन्त्र्य^३ दक्षिणं पाद प्रथमं प्रकर्षति ।
मयि ब्रह्म च तपश्च धारयाणीति । ९ । दक्षिणे प्रक्षालिते^४
सव्य प्रकर्षति । मयि द्वाचं च विशश्च धारयाणीति । १० ।
प्रक्षालितावनुमन्त्रयते ।

उर्मा पादाववनिक्तौ ब्राह्मणं यशमावताम् ।

आपः पादावनेजनीर्द्धिपन्तं^५ ६ निर्दहन्तु मे^७ ८ ॥ ११ ।

अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १२ । अथासनमाहार-
यति । सविष्टरमासनं भो^९ इति^{१०} । १३ । तस्मिन्प्रत्यङ्मुख
उपविशति । १४ । विमृगरीं पृथिवीमित्येतया^{११} विष्टरे
पादौ प्रतिष्ठाप्याधिष्ठितो द्वेष्टा यो^{१२} ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं
द्विष्मः^{१३} । १५ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १६ ।
अथोदकमाहारयत्यर्घ्यं भो^{१४} इति^{१५} । १७ । तत्रप्रतिमन्त्रयते ।
अन्नानां मुखमसि मुखमहं श्रेष्ठः समानानां भूयासम् ।
आपो ऽमृतं स्यामृतं मा कृणुत^{१६} दासास्माकं^{१७} बहवो

^१ K P भो३ — ^२ Daç Kar पाद्यं भो इति दाता वदति प्रतिगृ-
ह्यता प्रतिगृह्णामि वरो वदति — ^३ Ath Paddh and Daç
K r हिरण्यवर्णा इत्यप्तेन (i. 33), उदक वरस्य प्रति अभिमन्त्रयते —
^४ Ath Paddh वरस्य पादा यजमान (Cod ०न) प्रक्षालयति — ^५ Bū
Ch ०नेजनीर्द्धि — ^६ Daç Kar द्विषित — ^७ Daç Kar निर्दहतं तु
मे — ^८ Cf At Br १ २७ — ^९ K P भो३ — ^{१०} Ath Paddh
दाता वदति — ^{११} xii 1 २७ — ^{१२} B द्वेष्ट्या; cf sū ६ — ^{१३} Ath
Paddh विमृगरीमिति द्विषाख विष्टरमासनं निदधाति । एकशाख पादौ
निदधाति । अधिष्ठितो etc. — ^{१४} K P भो३ — ^{१५} Ath, Paddh,
दाता प्रेष ददाति — ^{१६} KChE P Kū and Daç Kar कृणुष्व — ^{१७} So
(with double sandhi) all MSS and Daç Kar ; cf the introduction —

भवन्त्वश्वावज्ञोमन्मयस्तु^१ पुष्टमो^२ भूर्भुवः स्वर्जनदोमि-
ति^३ १८ । तूष्णीमध्यात्मं^४ निनयति^५ १९ । तेजो ऽस्यमृ-
तमसीति ललाटमालभते^६ । २० । अथोदकमाहारयत्या-
चमनीयं भो^७ इति^८ २१ । जीवाभिराचम्य^{१०} १०२ । अथासौ म-
धुपर्कं वेदयन्ते ह्यनुचरो मधुपर्को भो^{११} इति^{१२} २३ । द्वाभ्यां
शाखाभ्यामधस्तादेकयोपरिष्ठात्तापिधानम्^{१३} । २४ । मधु
वाता ऋतायत इत्येताभिरेवाभिमन्त्रणम्^{१४} । २५ । तथा
प्रतिमन्त्रणम् । २६ । ॥ १ ॥ ॥ ९० ॥

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः ।

माधीर्गावो भवन्तु नः^{१५} ॥

मधु नक्तमुतोपसो मधुमत्पार्थिवं रजः ।

माधीर्नः सन्त्वोष्धीः ॥

^१ K Ku B। भवन्त्य° — ^२ So emended, MSS पुष्टो — ^३ P °दो३-
मिति — ^४ Ath Paddh दाता अर्घ्यमभिमन्त्रयति वरस्य प्रति —

^५ Ku Bu P °ध्यात्मनि°, E °ध्यात्मनि°, Ku भ्यात् — ^६ Ath Paddh
वरस्याजलि दाता तूष्णीं निनयति (l) — ^७ Daç Kar मुखं विमार्ष्टि —

^८ K P भो३ — ^९ Ath Paddh दाता वदति त्रैप कर्तार (Cod कर्त्ता) प्रति —

^{१०} Ath Paddh and Daç Kar जीवा स्तेति सूक्तेन (xix 69 1 fg of
Darila to Kāuç 3 4, Vait Sū 1 19) चिराचमन करोति वर —

^{११} K P भो३ — ^{१२} Ath Paddh दाता वदति — ^{१३} Ath Paddh and
Daç Kar विशाख मधुपर्काय (cf sū 3) द्वाभ्या etc १९ in Kāuç —

^{१४} Ath Paddh मधु etc इति त्रिभिरिताभिरेव वराभिमन्त्रण Cf RV
1 90 6 8 Maṭr S 11 7 16 (Vol 11 p 99), VS xiii 27, Çat Br
xiv 9 3 11 12, Kauç 118 1 These mantras occur also in the

Kashmir çakṣā (cf Roth Der Atharvaveda in Kaschmir, p 23) The
verses are given in full at the beginning of the next kaṇḍikā —

^{१५} E interchanges this pada with the third pāda of the next verse
like RV, VS and Maṭr S arrange the pādas still differently —

मधुमाक्षो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यैः ।

मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥ १ ।

तत्सूर्यस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्ष^१ इति^२ प्रतीक्षते^३ । २ ।
 अयुतो ऽहं देवस्य त्वा सवितुरिति^४ प्रतिगृह्य पुरोमुखं
 प्राग्दण्डं निदधाति । ३ । पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्य-
 दित्या उपस्य इति^५ भूमौ प्रतिष्ठाप्य । ४ । द्वाभ्यामङ्गु-
 लिभ्यां प्रदक्षिणमाचाल्यानामिकयाङ्गुल्याङ्गुष्ठेन च
 संगृह्य प्राश्नाति^६ । ५ । ओं भूस्तत्सवितुर्वरेण्य भूः स्वा-
 हेति प्रथमम् । ६ । भर्गो देवस्य धीमहि^७ भुवः स्वाहेति
 द्वितीयम् । ७ । धियो यो नः प्रचोदयात्स्वः^८ स्वाहेति
 तृतीयम् । ८ । वयं देवस्य धीमहि जनत्स्वाहेति चतुर्थम्
 । ९ । तुरं देवस्य भोजन वृधत्स्वाहेति पञ्चमम् । १० ।
 कण्त्स्वाहेति षष्ठम् । ११ । रुहत्स्वाहेति सप्तमम् । १२ ।
 महत्स्वाहेत्यष्टमम् । १३ । तत्स्वाहेति नवमम् । १४ ।
 शं स्वाहेति दशमम् । १५ । ओमित्येकादशम् । १६ ।
 तूष्णीं द्वादशम् । १७ । तस्य भूयोमात्रमिव भुक्त्वा त्रा-

^१ K and Daç Kar प्रतीक्षत — ^२ Cf VS (Kanaçakha II p ३८ of Weber's edition) Katy Çr II 2 1३, Lity Çr II 11 1०, Vut Sā 3 8, Cop B 1 1 — ^३ Ath Paddh मधुपर्कमीचते —
^४ xix 51 1 2, Ath. Paddh अयुतो ऽहमिति सूक्तेन देवस्य सेति चक्षु —
^५ Cf VS (Kanaçakha II p ३८ of Weber's edition), Kāty Çr II 2 1१, Çaukh Çr IV 7 ६, Lity Çr IV 11 1२, Gṛh̥h̥ Çr II 1 2 Vut Sā 3 10, cf Ind Stud II 307 — ^६ Ath Paddh. भोजनवत्
^७ RV III 62 1०^a, and in other Samhitās — ^८ RV III 6^a 1०^b etc —
^९ RV III 62 1०^c, etc. —

हृणाय श्रोत्रियाय प्रयच्छेत् । १८ । श्रोत्रियालाभे^१ वृष-
लाय प्रयच्छेत् । १९ । अथाप्ययं^२ निगमो भवति ।

सोममेतत्पिवत^३ यत्किं चाग्नीत ब्राह्मणाः ।

माब्राह्मणायोद्धिष्टं दात मा सोमं पात्वसोमप इति^४

। २० । ॥ २ ॥ ॥ ९१ ॥

दधि च मधु च ब्राह्मो^५ मधुपर्कः । १ । पायस ऐन्द्रो
मधुपर्कः । २ । मधु चाज्यं च सौम्यो मधुपर्कः । ३ । मन्थ-
श्चाज्यं च पौष्णो^६ मधुपर्कः । ४ । क्षीरं चाज्यं च सारस्वतो
मधुपर्कः । ५ । सुरा चाज्यं च मौसलो मधुपर्कः । ६ ।
स खल्वेष^७ द्वये भवति सौत्रामण्यां^८ च राजमूये च । ७ ।
उदकं चाज्यं च वारुणो मधुपर्कः । ८ । तैलं चाज्यं च
श्रावणो मधुपर्कः । ९ । तैलश्च पिण्डश्च पारिव्राजको^९
मधुपर्कः । १० । इति^{१०} खल्वेष नवविधो मधुपर्को भवति
। ११ । अथास्मै गां वेदयन्ते गौर्भो^{११} इति^{१२} । १२ । तान्प्र-
तिमन्त्रयते^{१३} ।

भूतमसि भवदस्यन्नं प्राणो बहुर्भव ।

ज्येष्ठं यन्नाम नामत

^१ E श्रोत्रियस्यालाभे — ^२ Bū अथाप्यनिगमो, K P अथाप्रिय
निगमो, Ku अथाप्यप्रि निगमो, Ch अथाप्यप्रिगमो, Bī अथाप्यय चि
गमो — ^३ K P Ch पिवति, Bī ते — ^४ K P Bī सोमप
मिति Ch सोममिति — ^५ Cf Laty Cr II 12 17, Ind Stud
x 61-63 — ^६ K E Bī and Ath Paddh ब्राह्म्यो, Bū Ku Ch P
as above — ^७ E पौष्णो — ^८ So E, Bu खल्वेष, K Ku Ch
P Bī खल्वेक — ^९ P सौत्रामण्या — E P परि —
^{१०} Here P inserts स — ^{११} K P भोऽ — ^{१२} Daç kar दाता
ब्रूयात् — ^{१३} Daç Kar आचार्यो गा (Cod गौ) प्रतिमन्त्रयेत्,

ओं भूर्भुवः स्वर्जनदोमिति^१ । १३ । अतिसृजति^२ ।

मातादित्यानां दुहिता वसूनां स्वसा रुद्राणाममृतस्य
नाभिः ।

प्र णो^३ वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति^४
वधिष्ट^५ ॥

ओं^६ तृणानि गौरश्चित्याह^७ । १४ । मूयवसादिति^८ प्रति-
ष्ठमानामनुमन्त्रयते । १५ । नालोहितो मधुपर्को भवति^९
। १६ । नानुज्ञानमधोमह^{१०} इति कुरुतेत्येव^{११} ब्रूयात् । १७ ।
स्वधिते मैत्रं हिंसीरिति शस्त्र प्रयच्छति^{१२} । १८ । पाप्मान
मे ऽप जहीति कर्तारमनुमन्त्रयते । १९ । आग्नेयीं वषा कुर्युः
। २० । अपि वा^{१३} ब्राह्मण एव प्राश्नीयात्तद्देवतं^{१४} हि तद्धविर्भ-
वति । २१ । अथासौ स्नानमनुलेपनं मालाभ्यञ्जनमिति^{१५}
। २२ । यदत्रोपसमाहार्यं भवति तदुपसमाहृत्य^{१६} । २३ । अघो-
पासकाः प्राथोपासकाः स्तो^{१७} भो^{१८} इति वेदयन्ते^{१९} । २४ ।

^१ KP *दोऽमिति — ^२ Ath Paddh या विसर्जयति आचार्यो ब्रूते —
^३ So all MNS (except Ku) and Daç Kar, Ku रु — ^४ RV viii 101 10,
Aç Gr 1 24 31, P r Gr 1 3 7, Gollh Gr iv 10 9 Latv Gr
1 2 13 — ^५ KBû Ch वधिष्टो, LPB Ku वधिष्टो Dv, K, वसिष्ठ (?) —
^६ Ath Paddh गौराणामि (?) ददाति — ^७ viii 3 11 — ^८ 11
word is wanting in K Bû Bû P. — ^९ Ch नानुज्ञान*, Γ नानु-
ज्ञातम् — ^{१०} Cf Çâkh Gr ii 10 3; Aç Gr 1 24 31 P r
Gr 1 3 30, Gobh Gr iv 10, 22, Latv Gr 1 2 10 — ^{११} C
Kauç 44 30 — ^{१२} E *पीव — ^{१३} KE *द्वित — ^{१४} E Ku माह्वा*
Ch माह्वाभ्या* — ^{१५} P B Bû स — ^{१६} K भोऽ — ^{१७} Ath
Paddh वस्त्राहकारादि सर्वं समाहृत्य ददाति । प्राथोपासका स्तो भो
इति दाता वदति —

तान्प्रतिमन्त्रयते^१ । भूयांसो^२ भूयास्स ये च नो भूयसः^३ का-
 र्षापि^४ च नो ऽन्ये^५ भूयांसो जायन्ताम् । २५ । अस्य च दातु-
 रिति दातारमीक्षते^६ । २६ । अथान्नाहाराः प्राथान्नाहाराः
 स्तो^७ भो^८ इति वेदयन्ते । २७ । तान्प्रतिमन्त्रयते^९ । अन्नादा
 भूयास्स ये च नो ऽन्नादान्कार्षापि^{१० ११} च नो ऽन्ये^{१२} ऽन्नादा
 भूयांसो जायन्ताम् । २८ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते
 । २९ । आहते^{१३} ऽन्ने जुहोति यत्काम कामयमाना इत्ये-
 तया^{१४} । ३० ।

यत्काम कामयमाना इदं कृणुमसि ते हविः ।

तन्नः सर्वं समृध्यतामथैतस्य हविषो वीहि स्वाहेति । ३१ ।
 एष आचार्यकल्प एष ऋत्विक्कल्प एष संयुक्तकल्प एष
 विवाहकल्प एषो ऽतिथिकल्प एषो ऽतिथिकल्पः । ३२ ।
 ॥ ३ ॥ ॥ ९२ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वादशे अध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ath Paḍḍh and Daç Kar आचार्य — ^२ So emended, MSS of the text and Paḍḍhatts भूयसो, cf sū 28 — ^३ Daç Kar has a colon here. — ^४ E Bī कार्षापि, Daç Kar कार्षापि. Is the passage to be read ये च नो भूयास कार्षापि etc ? — ^५ K Bī ने — ^६ Daç Kar. आचार्य. — ^७ K Bū P and Ath Paḍḍh स्तो — ^८ K P भोः — ^९ K तान्प्रतिमन्त्रयते; Ath Paḍḍh आचार्यो मन्त्रयते; Daç Kar दाता वदति. — ^{१०} So emended; MSS. of the text and Daç Kar ञ्नादा काः; cf the accusative भूमसो in sū 25. — ^{११} E कार्षापि; Daç Kar कार्षापि Is the passage to be read ये च नो ञ्नादा कार्षापि etc ? — ^{१२} K ने. — ^{१३} E and Daç Kar. आहते, B आहते — ^{१४} xix 52 5, but note the सकलपाठ in the next sūtra, Ath Paḍḍh यत्काम इत्येकया विवाहे वस्त्राग्नी अन्यच हस्तहोम. । ...अभ्यागते आचार्यो (१) विवाहे वराय मधुपर्को देयः । अन्येभ्यस्तुर्वर्णकेभ्यो द्रव्यान्नेभ्यश्चतुराश्रमोणेभ्यश्च गृहागते मधुपर्कः देयः । मधुपर्कः समाप्तः. —

॥ ओं ॥

अथाद्भुतानि । १ । वर्षे । २ । यक्षेषु । ३ । गोमायु-
वदने । ४ । कुले कलहिनि । ५ । भूमिचले । ६ । आदि-
त्योपप्रवे । ७ । चन्द्रमसश्च^१ । ८ । औपस्यामनुद्यत्याम्^२
। ९ । समायां दारुणायाम् । १० । उपतारकशङ्कायाम्
। ११ । ब्राह्मणेष्वायुधिषु । १२ । दैवतेषु^३ नृत्यत्सु च्योतत्सु
हसत्सु गायत्सु । १३ । लाङ्गलयोः संसर्गे । १४ । रज्ज्वो-
स्तन्त्रोश्च । १५ । अग्निसंसर्गे । १६ । यमवत्सायां गवि
। १७ । वडवागर्दभ्योर्मानुषां च । १८ । यव धेनवो
लोहितं दुहते । १९ । अनदुहि^४ धेनुं धयति । २० ।
धेनौ^५ धेनुं धयन्त्याम्^६ । २१ । आकाशफेने । २२ । पिपी-
लिकानाचारे । २३ । नीलमद्यानाचारे । २४ । मधुमद्या-
नाचारे । २५ । अनाज्ञाते^७ । २६ । अवदीर्णे^८ । २७ । अनु-
दक उदकोन्मीले । २८ । तिलेषु समतिलेषु^९ । २९ । हविः-

^१ So (चन्द्रमसश्च) K K_u B_u B_i P E, Cf चन्द्रमसाक्षीषः -- ^२ So emended, K P Ch (prim man) *नृदत्या, E B_i *नृदिद्या, Ka Ch (sec. man) *नृदिद्या, B_u *नृदत्या — ^३ So emended, MSS देवतेषु, cf Ka_u 6 34 105 1 — ^४ E अनदुहे, Ku B_i अनदुहि — ^५ So emended, MSS धेनुर्धे — ^६ So emended. MSS धयन्त्या, Ch on the margin धेनुर्धेनु धयति — ^७ K (*चारे)नाज्ञाते — ^८ E विदीर्णे — ^९ Ch (prim man) *तिलेषु सतिलेषु —

ध्वभिमृष्टेषु । ३० । प्रसथेष्वावर्तेषु । ३१ । यूषे^१ विरोह-
ति । ३२ । उल्कायाम् । ३३ । धूमकेतौ^२ सप्तर्षीनुपधू-
पयति । ३४ । नक्षत्रेषु पतापतेषु । ३५ । मांसमुखे^३ नि-
पतति । ३६ । अन्नग्राववभासे^४ । ३७ । अग्नी^५ श्वसति^६
। ३८ । सर्पिषि तैले मधुनि च विष्यन्दे^७ । ३९ । ग्राम्ये ऽग्नी^८
शाला^९ दहति । ४० । आगन्तौ च । ४१ । वंशे^{१०} स्फोटति
। ४२ । कुम्भोदधाने^{११} विकसत्युखायां सक्तुधान्यां च । ४३ ।
॥ १ ॥ ॥ ९३ ॥

अथ यच्चैतानि वर्षाणि वर्षन्ति घृतं^{१२} मांसं मधु च
यद्विरिष्यं^{१३} यानि चाप्यन्यानि^{१४} घोराणि वर्षाणि वर्षन्ति^{१५}
तत्पराभवति कुलं वा ग्रामो वा जनपदो वा । १ । तत्र
राजा भूमिपतिर्विद्वांसं ब्रह्माणमिच्छेत्^{१६} । २ । एष ह वै
विद्वान्यद्भृग्वद्भिरोवित् । ३ । एते ह वा अस्य सर्वस्य
शमयितारः^{१७} पालयितारो यद्भृग्वद्भिस्सः^{१८} । ४ । स आ-

^१ So emended, MSS यूषो — ^२ K P E B₁ धूमकेतु — ^३ So
emended, MSS मुखो — ^४ So emended, MSS अन्नग्रावभासे Cf
Kāuṣ 120 1 — ^५ Ch B₁ अग्नी — ^६ K श्वसति, E चसति —
^७ So Ku P, B₁ विष्यन्दे, Bū Ch E विष्यन्दे, K विस्सन्दे, cf Kāuṣ 132 1 —
^८ So emended, K Ku P B₁ Bū E Ch (sec man) ग्राम्यो ऽग्नि, Ch
(prim. man) ग्राम्ये ऽग्नि — ^९ Ch शाला — ^{१०} K P वंश — ^{११} Thus
with double sandhi (for कुम्भोदधाने) all MSS see the introduction —
^{१२} K पक्व, cf the first stanza of the mantra, su 14. — ^{१३} Ch (prim man)
यद्विरिष्य, Ch (sec man) यद्विरिष्य, cf the first stanza of the mantra,
su 14, P Bū have a colon here, as .n su 14. — ^{१४} K ग्राम्यन्यानि —
^{१५} The passage beginning with the word घृत and ending here is
wanting in B₁, the first part of it is metrical as in the mantra,
su 14 — ^{१६} Ch (prim man) ब्रह्माणम् — ^{१७} Bū शमयितारः —
^{१८} The passage beginning with एते and ending here is wanting in

होपकल्पयध्वमिति । ५ । तदुपकल्पयन्ते कंसमहते वसने
 शुद्धमाज्यं शान्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम् । ६ । त्रीणि^१
 पर्वाणि कर्मणः^२ पौर्णमास्यमावास्ये पुण्यं नष्टत्रम् । ७ ।
 अपि चेदेव यदा कदा चिदार्ताय कुर्यात् । ८ । स्नातो
 ऽहतवसनः सूरभिर्यतवान्कर्मण्य^३ उपवसत्येकरात्रं चिरात्रं
 षड्रात्रं द्वादशरात्रं वा । ९ । द्वादश्याः^४ प्रातर्यच्चैवादः पतितं
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । १० । परिसमुह्य
 पर्युह्य परिस्तीर्य बर्हिर्दपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं
 परिचर्य । ११ । नित्यान्पुरस्ताद्धोमान्हुत्वाज्यभागौ च । १२ ।
 अथ जुहोति । १३ ।

घृतस्य धारा इह^५ या वर्षन्ति पक्वं मांसं मधु च यद्धि-
 रायम्^६ ।

द्विषन्तमेता अनु यन्तु वृष्टयो ऽपां वृष्टयो बहुलाः^७
 सन्तु मह्यम् ॥

लोहितवर्षे मधुपांसुवर्षे यद्वा वर्षे धोरमनिष्टमन्यत ।

द्विषन्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्ज्ञो यन्तु निवर्तमानाः ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । १४ । दिव्यो गन्धर्व इति^८ मातृनाम-

K P it is probably a gloss. The same passage is interpolated in Bt before उपवसति below, su 9 —

^१ K omits the passage beginning here and continuing through the next three sutras, but reads instead बाह्यत शान्तवृचस्त्रिधौ प्राधुमुपसमाधाय परिस्तीर्य etc., as in su. 11 — ^२ Bu कर्मणः — ^३ P कर्मणां, T कर्मण्य — ^४ Bu द्वादश्या — ^५ Pū अग्नि — ^६ Ch (prim man) यद्धिरिष्टम्, Ch (sec man) यद्धिरिष्टम्, cf su. 1 —

^७ So all MSS., Weber Omnia und Portenta, p. 249 reads बहुल —

^८ ii 2 1. For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the मातृगण of the gaṇamālā, Ath. Pari. 34 4, see Kauṣ. ९ 24, and note —

भिर्जुहुयात् । १५ । वरमनङ्गाहं ब्राह्मणः कर्त्तुं दद्यात् । १६ ।
 सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको यामवरं^१ राजा । १७ । सा
 तत्र प्रायश्चित्तिः । १८ । ॥ २ ॥ ॥ ९४ ॥

अथ यज्ञेयानि यज्ञाणि दृश्यन्ते तद्यथेतन्मर्कटः श्वा-
 पदो^२ वायसः पुरुषरूपमिति तदेवमाशङ्क्यमेव भवति । १ ।
 तत्र जुहुयात् । २ ।

यन्मर्कटः^३ श्वापदो वायसो यदीद^४ राष्ट्रं^५ जातवेदः प-
 पुरुषरक्षसमिषेरं यत्पताति^६ । [ताति

द्विपन्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्ज्ञो यन्तु निवर्तमानाः॥
 अग्रये स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति मातृनाम-
 भिर्जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ३ ॥ ॥ ९५ ॥

अथ ह गोमायू नाम मण्डूकौ यत्र वदतस्तद्यन्मन्यन्ते^७
 मां प्रति वदतो मां प्रति वदत इति तदेवमाशङ्क्यमेव
 भवति । १ । तत्र जुहुयात् । २ ।

यज्ञोमायू वदतो जातवेदो ऽन्यथा^८ वाचाभि^{१०} जज्ञ-
 भातः^{११} ।

^१ B1 E चर — ^२ E पदो — ^३ K मर्क — ^४ Ch (prim man) यदीद, the rest, as above, Weber, *ibid* p 354 emends to यदिद् —
^५ h राष्ट्र — ^६ So emended, MSS य पताति, the pāda disturbs the
 metre of the stanza, which is without a good tristubh — ^७ u 2 l. For
 the मातृनामानि (सुज्ञानि) and the मातृमण्डूकौ of the gaṇamālā, Ath Par १
 34 4 see Kanç 8 24, and note. — ^८ So emended with Weber, *ibid*
 p 306 MSS वदतस्तद्यन्मन्यन्ते — ^९ B1 अथा or व्यथा — ^{१०} Thus
 emended, MSS. वाचामभि The words are to be read metrically
 वाचा अभि — ^{११} So emended with Weber, as third person dual
 subjunctive of the intensive. MSS. जज्ञमान- Cf. Kanç. 114 2. —

रथंतरं बृहच्च सामैतद्विषन्तमेतावभि^१ नानदैताम्^२ ॥

रथंतरेण त्वा बृहच्छमयामि बृहता^३ त्वा रथंतरं शम-
यामि ।

इन्द्राग्नी त्वा ब्रह्मणा वावृधानावायुष्मन्तावुत्तमं^४ त्वा
कराथः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति
मातृनामभिर्जुहुयात्^५ । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ ।
॥ ४ ॥ ॥ ९६ ॥

अथ यच्चैतत्कुलं कलहि भवति तन्निर्ऋतिगृहीतमि-
त्याचक्षते । १ । तत्र जुहुयात् । २ । आरादरातिमिति^६
वे^७ । ३ ।

अयाश्वाये ऽस्यनभिश्चिश्च सत्यमिच्छमया^८ असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्यं^९ हव्यमूहिषे^{१०} ।

^१ E °वमो — ^२ Thus emended with Weber, Omina und Portenta p 306 as subjunctive third dual middle with secondary ending of the intensive, K Bū नानुदैताम्, Ch P Bī Ku नानुदैवताम्, E नानुदैवतम् — ^३ K P Bū बृहदा, E बृहता — ^४ E °न्ता उत्तम as at Kāṇṇ 97 6 — ^५ ॥ २ १ For the मातृनामानि (भूक्तानि) and the मातृगण of the ganamala, Ath Pariç. 34 4, see Kāṇṇ 8 24, and note — ^६ E B °मिति — ^७ viii 2 12 13 — ^८ Thus emended, MSS °त्वमया Cf Kāṇṇ 5 13 — ^९ Thus emended, Ch E Bī Bū Bh यासा (so also in Kāṇṇ 5 13) K यासा (so also in Kāṇṇ 5 13), P reads यासा here, but यासा in kapṭika 5, Ku यासा, Antyeṣṭ yaśa, Vaitr ७ ऽया सन्, Çankh Çr यास, Weber, Omina und Portenta, p 307 conjectures ऽयास्य — ^{१०} MSS of the text °मूहिष (आ), Antyeṣṭi °मूहिष १, Ath Paddh °मूहिष १, cf Kāṇṇ 5 13. —

अया नो धेहि^१ भेषज^२ ॥

स्वाहेत्यसौ हुत्वा । ४ । तच्चैवेतान्होमाञ्जुहुयात्^३ । ५ ।

आरादयिं क्रव्यादे निरूहञ्जीवातवे^४ ते परिधिं द-
धामि^५ ।

इन्द्रायी त्वा ब्रह्मणा^६ वावृधानावायुष्मन्नावृत्तमं^७ त्वा
करायः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ६ । अपेत एतु निर्घृतिरि-
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ७ ।

अपेत एतु निर्घृतिर्नेहास्या^८ अपि^९ किं चन ।

अपास्याः^{१०} सत्वनः^{११} पाशान्मृत्यूनेकशतं नुदे^{१२} ॥

ये ते पाशा एकशतं मृत्यो मर्त्याय हन्तवे ।

तांस्ते यज्ञस्य मायया सर्वा^{१३} अप^{१४} यजामसि ॥

^१ Thus emended, Antyesti अया धेहि MSS of the text and Ath Palldh आ नो धेहि, Mañtr S Katy Çr and Çankh Çr अया नो धेहि cf Kanç ७ 13 — ^२ The verse occurs in Kanç 5 13 and with more or less variation at Mañtr S 1 4 3, Kath S v 4, Kāty Çr xxv 1 11, and Çankh Çr iii 19 3 — ^३ Ch E P B Ku होमान्, the rest होमा — ^४ K Bu P Ku निरूह, Ch E B निरूह, cf viii 2 9° — ^५ Ch (prim man) परि दधामि, E P B दधामि, the two padas ending here are identical with iii 2 9° — ^६ K ब्रह्मणा — ^७ E ता उत्तम २३ ॥ Kanç 96 ३, Ch (prim man) ०धा नायुवाप्सतायुत्तम — ^८ K ०स्या P स्या०३ — ^९ Thus emended with Weber Oumta and Portenta p 3०8 MSS अप Possibly the entire pada originally stood as it flows नेहास्या० आप किं चन. Cf note 8 — ^{१०} K अपस्यात्०, Bū अपास्यात्०, E आपास्या, P अपस्या — ^{११} E सत्वन — ^{१२} The pratika of this stanza occurs at Vait Sū 38 1 — ^{१३} Weber, ibid reads सर्वाणप —

निरितो यन्तु नैर्ऋत्या^१ मृत्यव एकशतं परः^२ ।

सेधामैषां^३ यज्ञमः^४ प्राण ज्योतिश्च दध्महे^५ ॥

ये^६ ते शतं वरुण ये सहस्र यज्ञियाः पाशा वितता
महान्तः ।

तेभ्यो अस्मान्वरुणः सोम इन्द्रो^७ विश्वे मुञ्चन्तु मरुतः
स्वर्काः^८ ॥

ब्रह्म भाजदुद्गादन्तरिक्ष दिव च^९ ब्रह्मावाधूष्टामृतेन^{१०}
मृत्युम्^{११} ।

ब्रह्मोपद्रष्टा सुकृतस्य साक्षाद्ब्रह्मास्सदप^{१२} हन्तु शमलं
तमश्च^{१३} ॥ ६ ।

वरमनङ्गाहमिति समानम्^{१४} । ९ । ॥ ५ ॥ ॥ ९७ ॥

अथ यच्चैतद्भूमिचलो भवति तच्च जुहुयात् । १ ।

अच्युता^{१५} द्यौरच्युतमन्तरिक्षमच्युताभूमिर्दिशो अच्युता
इमाः ।

^१ K E P B₁ नैर्ऋत्या, Bu नैर्ऋता — ^२ This division is according to Ch K Bu L Ku Weber, *ibid* joins this word to the next pada, cf note 4 — ^३ Thus emended, MSS सेधामैषा — ^४ Weber, *ibid* having placed the word पर at the head of this pada, emends यज्ञम to तम metri causa, cf note 2 L reads य यज्ञम, Ku यतम — ^५ K B₁ दध्महे P दध्महे — ^६ E ज्ये — ^७ Bu इन्द्रो — ^८ Cf for this sta 7a Katy Cr xxv 1 11 — ^९ The words दिव च, which dist rb the metre appear in all MSS — ^{१०} Thus emended, K Cb ब्रह्मावाधूष्टा° Ku °धूष्टा° Bu °धोष्ठा° B₁ °धोष्ठा°, E °धूष्टवा°, P ब्रह्मावाष्टा° — ^{११} K P B सत्य Bu सत्यु — ^{१२} K °सतप, by cancelling the syllable सद् and reading ब्रह्माप good i i stubb metre may be constructed — ^{१३} Ch तपश्च — ^{१४} C₁ Kāṇḍ 94 16 fg — ^{१५} The pratika of this hymn seems to be employed in Kāṇḍ 35 12, a fact not noted there —

अच्युतो ऽयं रोधावरोधाध्रुवो^१ राष्ट्रे प्रति तिष्ठाति
जिष्णुः ॥

यथा सूर्यो दिवि रोचते यथान्तरिक्षं मातृत्वाभि-
वस्ते^२ ।

यथाग्निः पृथिवीमा विवशैवायं^३ ध्रुवो अच्युतो अस्तु
जिष्णुः ॥

यथा देवो दिवि स्तनयान्वि राजति यथा वर्षे वर्ष-
कामाय वर्धति ।

यथापः पृथिवीमा विविशुरेवायं^४ ध्रुवो अच्युतो^५
अस्तु^६ जिष्णुः^७ ॥

यथा पुरीषं^८ नद्यः समुद्रमहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।

एवा विशः संमनसो हवं मे ऽप्रमादमिहोपा यन्तु^९
सर्वाः ॥

^१ Thus Ch (sec. man), P B: रोधावरोधाध्रुवो, Bū राधावारा-
क्षाध्रुवा, Ch (prim. man) रोधादध्रुवो, Ku रोधाध्रुवो, K L रोधा-
वरोधाध्रुवो Weber, *Omnia und Portenta* p 309, note 1, suggests
hesitatingly रोधनादवरोधाध्रुवो in order to fill out the tristubh pāda
Cf also the Pet Lex sub voce 1 रोध — ^२ Ch वास्त, Ku वास्ता —

^३ Thus emended, Ch Bū E वेशैवाय, K P B: वेशैवायु, Ku वेशै-
वाय — ^४ So Bu, Ch B: वेशुरेवाय, Ku वेशुरेवायु, K P वेश-
शुरेवायु, E पृथिवीमाविशेश्वरेवाय — ^५ This word is wanting in K —

^६ E अस्ति — ^७ Bū जिष्णु — ^८ Thus emended, K Ku Ch P B:

पुरीषा, L परीषा, Bū पुरीषा The sense would be 'As the rivers
pour their sediment into the sea (or Indus) etc, cf Roth in Kuhn's
Zeitschrift, xxvi, p 62fg Weber, *ibid* emends to the adjective पुरीषा,
which may be supported by RV v 53 9, ना व परिष्ठात्सरयु पुरी-
षिणी — ^९ So all MSS Weber, *ibid* reads होपयान्तु —

दंढतां देवीं सह देवताभिर्ध्रुवा दृढाच्युता^१ मे अस्तु
भूमिः ।

सर्वपाप्मानमपनुद्यास्मदमिचान्मे^२ द्विपतो ऽनु^३ वि-
ध्यतु^४ ॥

पृथिव्यै स्वाहेति हुत्वा । २ । आ त्वाहार्यं ध्रुवा द्यौः
सत्यं बृहदित्येतेनानुवाकेन^५ जुहुयात् । ३ । सा तच्च
प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ६ ॥ ॥ ९८ ॥

अथ यच्चैतदादित्य तमो गृह्णाति तच्च जुहुयात् । १ ।
दिव्यं चित्रमृतूया^६ कल्पयन्तमृतूनामुग्र भ्रमयन्नुदेति^७ ।
तदादित्यः प्रतरन्नेतु सर्वत^८ आप इमां^९ लोकाननुसं-
चरन्ति ॥

ओषधीभिः संविदानाविन्द्राशी त्वाभि रक्षताम्^{१०} ।

ऋतेन^{११} सत्यवाकेन तेन सर्वं तमो जहि ॥

आदित्याय स्वाहेति हुत्वा । २ । विषासहि सहमानमि-

^१ So Ku, the rest देवी — ^{१०} Thus emended MSS दृढा अच्युता
contrary to sandhi and the demands of the metre — ^२ K P Bu

सर्व — ^३ Thus Ch (sec man), E Ch (prim man) *पद्म्या अस्मद्*,
K P Bu Bi *पनुद्यास्मद्*, Ku सर्वपाप्मानमपनुद्यानुद्या अस्मद्* —

^४ Thus emended with Weber Om na and Portenta p 359, MSS
द्विपते न — ^५ Thus emended, Ch E P Bi Ku विध्यतीति, K Bu
विध्यति — ^६ vi 87 1, 88 1, the anuvaka beginning at xii 1 1 —

^७ So K and Bu the latter of which has the word twice दिव्य
चित्रमृतूया कल्पयन्तमृतूया कल्पयन्तमृतू (l), Ch E P Bi and Bu once
मृतूया K *मृतूया, Weber Omna and Portenta, p 361, note 1, emends
to *मृतूया — ^८ K भ्रमयन्नुदेति, Weber, ibid, note 2, points out
the fact that भ्रमयन्नुदेति is to be expected in accordance with the
rules of grammar — ^९ Ch सर्वत — ^{१०} Read चापिमा — ^{११} Thus all

MSS, Weber, ibid reads रक्षतात्. — ^{१२} Ch ऋतेन —

त्येतेन सूक्तेन^१ जुहुयात् । ३ । रोहितैरुपतिष्ठते^२ । ४ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ७ ॥ ॥ ९९ ॥

अथ यच्चैतच्चन्द्रमसमुपप्रवति^३ तत्र जुहुयात् । १ ।

राहू राजानं त्सरति स्वरन्तमेनमिह^४ हन्ति पूवः ।

सहस्रमस्य तन्व इह नाग्याः^५ गत तन्वो वि नश्यन्तु ॥
चन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । शकधूम नदावाणीत्येतेन^६
सूक्तेन^७ जुहुयात्^८ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ८ ॥ ॥ १०० ॥

अथ यच्चैतदौषसी^{१०} नोदेति तत्र जुहुयात् । १ ।

उदेतु श्रीरुपसः कल्पयन्ती^{११} पून्यान्कृत्वा पलित एतु
चारः ।

ऋतून्विभ्रती बह्धा विरूपान्मह्यं भयं विदुषो क-
ल्पयाति ॥

औषस्यै^{१२} स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व इति मा-

^१ xvii 1. — ^२ The रोहित hymns (cf AV xix 23 24) are the hymns of the thirteenth book of the AV (xiii 1 4 — ^३ Bū

प्रवति — ^४ Bū त्सरतमे — ^५ Thus according to a suggestion of Böhtlingk. The reading इह नाग्या has also been thought of. Ch K Bū P B इहानाग्या, E इहनाग्या, Ku इहानाग्या. Weber, Omina und Portenta, p 262 emends to इहानाग्य and suggests, ibid note 2 इहानाग्य as another possibility. The last emendation would however render the pada hypercatalectic — ^६ Thus emended, MSS गच्छतु — ^७ vi 128 1 — ^८ L सूत्रेण —

^९ Ku Bu E here insert the words रोहितैरुपतिष्ठते, Ch has them on the margin apparently erased by a second hand, they seem to be borrowed from the preceding kṛdika, sūtra 4 — ^{१०} So Ku, Ch F औषसी, K Bū Bū P औषदी, cf. Kauç 93. 9 — ^{११} K P B कल्पयन्ति —

^{१२} So Ku, the rest औषसी —

तृनामभिर्जुहुयात्^१ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।
॥ ९ ॥ ॥ १०१ ॥

अथ यच्चैतत्समा दारुणा भवति^२ तत्र जुहुयात् । १ ।
या समा रुशत्येति प्राजापत्यान्वि धूनुते^३ ।
तृप्तिं यां देवता^४ विदुस्तां त्वा सं कल्पयामसि ॥
व्याधकस्य मातरं हिरण्यकुक्षीं^५ हरिणीम् ।
तां त्वा सं कल्पयामसि ॥

यत्ने घोरं यत्ने विषं तद्विषत्सु नि दध्मस्यमुष्मिन्निति^६
ब्रूयात् । २ । शिवेनास्माकं समे^७ शान्त्या सहायुषां^८
समायै स्वाहेति हुत्वा । ३ । समास्त्वाम्^९ इत्येतेन सूक्तेन
जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ १०० ॥ ॥ १०२ ॥

अथ यच्चैतदुपतारकाः शङ्कन्ते तत्र जुहुयात् । १ ।

रेवतीः शुभ्रा डधिरा मदन्तीस्त्वचो धूममनु ताः सं
विशन्तु ।

परेणापः पृथिवीं सं विशन्त्वाप^{१०} इमां लोकाननु-
संचरन्तु^{११} ॥

अद्भ्यः स्वाहेति हुत्वा । २ । समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{१२} व-
र्षीर्जुहुयात्^{१३} । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ १११ ॥ ॥ १०३ ॥

^१ ॥ २ १ For the मातृगामानि (सुक्रानि) and the मातृगण of the gana mala see Kauç ४ २३, and note — ^२ K P B भवति — ^३ So emended, Ku प्राजापत्य, the rest पत्या — ^४ Ku Bū देवता — ^५ Thus the MSS, Weber, Omina und Portenta p ३६५, reads कृक्षि — ^६ Ch K Bū दधात्य — ^७ E शमे, Weber, ibid, emends to सा मे — ^८ K P समायुषः — ^९ ॥ ६ १ — ^{१०} K विशन्त्वाप — ^{११} So K P, the rest चरन्तु (द्भ्य) — ^{१२} १५ १५ १; vii १३ १ — ^{१३} So K B P Bū, E वर्षी, Ku वर्षी, Ch वर्षी. —

अथ यच्चैतद्वाहना आयुधिनी भवन्ति तत्र जुहु-
यात् । १ ।

य^१ आसुरा^२ मनुष्या^३ आत्तधन्वः^४ पुरुषमुखाश्चरानिह^५ ।
देवा वयं मनुष्यास्ते देवाः प्र विशामसि^६ ॥

इन्द्रो नो अस्तु पुरोगवः स नो रक्षतु सर्वत ।

इन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदत्तमो देववधेभ्य^७
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्ति^८
। ४ । ॥ १२ ॥ ॥ १०४ ॥

अथ यच्चैतद्देवतानि^९ नृत्यन्ति च्योतन्ति हसन्ति गायन्ति
चान्यानि^{१०} वा^{११} रूपाणि कुर्वन्ति^{१२} य आसुरा^{१३} मनुष्या मा

^१ So Ku Bū E Ch (sec man), KP Bī Ch (prim man) या —

^२ P Bī असुरा, cf. Kāuṣ 100 1, note 12 — ^३ Ch मनुष्या — ^४ So with KP Bī Bū as Vedic nominative plural masculine, Ch E Ku धन्, which is feminine. The entire pāda may perhaps originally have referred to female demons या आसुरा मनुष्या आत्तधन्, cf. note 1. Weber, Omina und Portenta, p. 367, reads य आसुरा मनुष्या आत्तधन् — ^५ So emended, MSS चरानिह Weber ibid, note 3 suggests that पुरुष be read as a dissyllable for the sake of the metre — ^६ E शविशीमहि, Ch (prim man) शविशामहि —

^७ 1 19 1, vi 13 1. These pratikas, along with the pratika of the mantra employed in this kaṇḍikā in सकलपाठ constitute the second अभयगण of the gaṇamālā (Ath. Pariṣ 34 29) या असुरा (two MSS, in accordance with the variants in notes 1 and 2 two other MSS सासुरा) मनुष्या मा नो विदत्तमो देववधेभ्य इत्यभयगण ॥ २९ ॥ For the first अभयगण see Kāuṣ 16 8, note. Cf. also Kāuṣ 105 1 —

^८ So emended MSS ०देवतानि, cf. Kāuṣ 6 34, 93 13 — ^९ So Ku Bū E, KP गायत्यन्यानि, Ch गायन्ति चान्यानि, Bī गायन्ति चान्यानि — ^{१०} This word is wanting in Ch Bī — ^{११} Cf. the corresponding passages in the उशनसाहुतानि and the महाहुतानि, Ath. Pariṣ 73 12, 74 4 — ^{१२} KP Bī य असुरा, cf. Kāuṣ 104 2, notes 1 and 2 —

नो विदन्मो देववधेभ्य^१ इत्यभयैर्जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १०५ ॥

अथ यच्चैतल्लाङ्गले संसृजतः पुरोडाशं अपयित्वा । १ ।
अरण्यस्यार्धमभिव्रज्य^२ । २ । प्राचीं^३ सीतां स्थापयित्वा
। ३ । सीताया मध्ये प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय । ४ । परि-
समुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य बर्हिः शम्याः परिधीन्कृत्वा । ५ ।
अथ जुहोति । वित्तिरसि पुष्टिरसि श्रीरसि^४ प्राजापत्या-
नां ता^५ त्वाह मयि पुष्टिकामो जुहोमि स्वाहा । ६ ।

कुमुद्वती पुष्करिणी सीता सर्वाङ्गशोभनी ।

कृषिः^६ सहस्रप्रकारा^७ प्रत्यष्टा^८ श्रीरियं^९ मयि^{१०} ॥

उर्वी^{११} त्वाहुर्मनुष्याः धियं त्वा मनसो^{१२} विदुः ।

आशये ऽन्नस्य नो धेह्यनमीवस्य श्रुप्मिणः^{१३} ॥

^१ The first pratika refers to the mantra, which is employed in सकलपाठ in Kauç 104 2, the others are of 19 1 and vi 13 1, the entire group makes up the second अभयगण, Ath Paris 34 २९, cf Kauç 104 2 note — ^२ E *स्याधर्मनिवृत्त, cf Kauç 126. 3 —

^३ So all MSS, Weber Omina und Portenta p 368, omits these two words — ^४ Thus with doubtful emendation, the MSS divide themselves into two classes one reading what seems intended for

प्राजापत्यास्ता (so Bu, K P प्राजापत्यास्ता B प्राजापत्यास्त) the other what is intended to be प्राजापत्याना (so Ch E Ku प्राजापत्याना) The reading accepted above is a syncresism of the two Weber ibid

ren is प्राजापत्याना alone — ^५ h Ku Ch (see man) क्षिपि, cf p 260 n te 11 — ^६ So Bu alone the rest प्रकारा, cf p 200 note 12 —

^७ Bu प्रत्यष्टा K प्रत्युष्टा P प्रत्युष्टा cf p २००, note 13 — ^८ Ku and Ch on the margin श्रीरियं h श्रीरय, cf p 260, note 14. — ^९ Ch E Ku महि cf p २०० note 15 — ^{१०} Ch E Bū Bī उर्वी, Ku उर्वी — ^{११} So all

MSS Weber b d emends to मनसो — ^{१२} For this stanza cf

Acv Gr i 16 5 Çāukh Gr i २७ 7 —

पर्जन्यपत्नि^१ हरिण्यभिजितास्यभि^२ नो वद ।
 कालनेत्रे^३ हविषो नो जुपस्व तृप्ति^४ नो धेहि द्विपदे
 चतुष्पदे ॥
 याभिर्देवा असुरानकल्पयन्त्यातून्मनून्गन्धर्वान्राक्षसांश्च^५ ।
 ताभिर्नो अद्य सुमना उपा गहि सहस्रापोषं^६ सुभगे
 रराणां ॥
 हिरण्यस्रक्पुष्करिणी^७ श्यामा^८ सर्वाङ्गशोभनी ।
 कृषिर्हिरण्यप्रकारा^९ ११ प्रत्यष्टा^{१२} श्रीरियं^{१३} मयि^{१४} ॥
 अश्विभ्या देवि सह मंविदाना^{१५} इन्द्रेण^{१६} राधेन सह
 पुष्ट्या न आ गहि^{१७} ।
 विशस्त्वा रासन्ता^{१८} प्रदिशो ऽनु सर्वा^{१९} अहोरात्रार्धमा-
 समासा^{२०} २१ आर्तवा चतुभिः सह^{२२} ॥

^१ K पर्जन्यपत्नि, Ku पर्यन्त्यपत्ने Ch (prim man) पर्यन्त्यपत्ने, Ch (sec man) पर्जन्यपत्नि — ^२ Ch (prim man) अभिजितास्यभि — ^३ K का लनेत्रे — ^४ Ch (sec man) तृप्ति — ^५ Ch omits the word मनून्, E reads मनून्, Ku कल्पयन्त्यातून्मनून्गन्धर्वान् etc. — ^६ Bu सहस्र — ^७ E पोय, B पोषे — ^८ The last two padas of this verse are identical with vii 48 2nd — ^९ K Bu हिरण्यस्रक् Ch (sec. man) स्रक् — ^{१०} So E Bu, Ch K P B Ku श्यामा cf Kanç 3 20 note 15 11 4, note 3, also AV 1 24 4 (श्यामा for श्यामा) — ^{११} K Ch (sec man) कृषि, cf p 259, note 5 — ^{१२} Ch K E Ku प्रकारा, cf p 259, note 6 — ^{१३} K P प्रत्यष्टा E प्रत्याष्टा cf p 259 note 7 — ^{१४} Ch श्रीरिय, cf p 259 note 8 — ^{१५} Ch E Ku महि, cf p 259 no 29 — ^{१६} So Ku, the rest वि दान — ^{१७} Weber ibid p 369 suggests the insertion of the word सह at this point the result would be one tristubh and two anustubh padas — ^{१८} Ch E नागहि Ku नगहि — ^{१९} Thus emended, MSS रासन्ता — ^{२०} Ch E Ku सर्वाहो — ^{२१} Bu रात्र्यर्ध — ^{२२} K मासमास, P मास (with haplographia), E B मास (with haplographia) — ^{२३} This line may be considered as consisting of one hypercatalectic tristubh pāda, ending at सर्वा and two anustubh padas, the first of which is also an —

भर्त्री देवानामुत मर्त्यानां भर्त्री प्रजानामुत मानु-
हस्तिभिर्गिरासैः^१ क्षेत्रसारथिभिः सह । [पाणाम् ।
हिरण्यैरश्वैरा^२ गोभिः प्रत्यष्टा^३ श्रीरियं^४ मयि^५ ॥ ७ ।

अथ शुनासीराण्यनुयोजयेत्^६ । ८ । वरमनङ्गाहमिति स-
मानम्^७ । ९ । ॥ १४ ॥ ॥ १०६ ॥

अथ यवैतत्सृजन्त्योर्वा कृन्तन्त्योर्वा^८ नाना तन्तू^९ संसृ-
जतो मनायै तन्तुं प्रथममित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

मनायै तन्तुं प्रथमं पश्येद्व्या^{१०} अतन्वत ।

तन्त्राः प्र ध्वीमि वः साध्वीर्वः^{११} सन्तूर्वरीः^{१२} ॥

साधुर्वस्तन्तुर्भवतु साधुरेतु^{१३} रथो वृतः^{१४} ।

अथो होर्वरीर्युयं^{१५} प्रातर्वोढवे धावत^{१६} ॥

^१ So all MSS ; Weber, *Omina und Portenta* p 369 emends to *तरारवैः, and translates 'mit bunt rufenden Feldwagenlenkern im Verein' Does it mean 'with elephants having variegated seats ? And is the text perhaps to be emended to इतरासैः wh h would fill out the metre? — ^२ K Ch E *श्वैरा, Bū Bī *श्रीरा — ^३ K P प्रत्यष्टा; Bū प्रत्यष्टाः, cf p 259 note 7, and p 260, note 13. — ^४ E Ku श्रीरिय, K श्रीरयः; cf p 259, note 8, and p 260, note 14 — ^५ Ch E Ku मयि; cf p 259, note 9, and p 260, note 15 — ^६ Cf Kauç 1 fg — ^७ Cf Kauç 94 16 fg — ^८ So emended; Ch E Bū K P Bī कृत्योर्वा, Ku कृत्योर्वा. — ^९ So emended, Ch E P Bū तन्तु, K तन्तु. Bī तन्तु Ku तन्तु Cf Kauç. 93 15 — ^{१०} Ch (prim. man) पश्येद्व्या The Pet Lex. sub मना emends to नक्षिरव्या — ^{११} P Bū Bī साध्वीर्व Ku Ch साध्वीर्व — ^{१२} E *र्वरा. The entire stanza is wanting in K — ^{१३} K P Bū *रोतु Is this to be emended to *रोतु (infinitive from वा 'to weave') and to be taken into the text? — ^{१४} Thus emended, Ch E Ku वृताः, K Bū P Bī वृता. — ^{१५} Thus K P Bī Bū, Ch E Ku अथो होर्वरीर्युय, Weber, *Omina und Portenta*, p 373. emends to अथाहोर्वरीर्युय — ^{१६} Ch (prim. man) धावती. —

खर्गला इव पत्नरीरपामुग्रमिवायनम्^१ ।

पतन्तु^२ पत्नरीरिवोर्वरीः साधुना पथा^३ ॥

अवाच्यौ^४ ते तोतुद्येते^५ तोदेनाश्वतराविव^६ ।

प्र स्तोममुर्वरीणां शशयानामस्ताविषम्^७ ॥

नारी^८ पञ्चमयूखं^९ सूचवत्कृणुते^{१०} वसु^{११} ।

अरिष्टो अस्य वस्ता^{१२} प्रेन्द्र^{१३} वास उत्तोदिर^{१४} ॥ २ ।

वासः कर्षे दद्यात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ १५ ॥ ॥ १०७ ॥

अथ यच्चैतदग्निनाभिः संसृज्यते^{१५} भवतं नः समनसौ
समोकसावित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

^१ So KB^१ PB^१, E Ku Ch (sec. man) *रपामुग्रमपायन, Ch (prim man) *रपामुग्रामपायने, Weber, Omina und Portenta p 374, emends to पत्नरीरपमुग्रमपायने 'beim wegziehen gegen morgenroth', comparing उपव्युषम् in Pancav Br xxi 3 (cf Katy Cr xxi 3 13). —

^२ Ch पतन्तु, Ku ये तु — ^३ Ch (sec man) पाथ, Ku यथा —

^४ K P Ch (sec man) अवाच्यो — ^५ So following the emendation of the Pet Lex, Weber, ibid, reads ते अनुद्योते and translates 'die beiden einschlag folgsam sind' E तैनुद्योते, the rest तोनुद्योते —

^६ K *देना श्वतराविव — ^७ So E Bū B^१ Ku, K Ch P शसयानाम*, which is accepted by Weber, ibid, and translated by 'eilig, prustend' —

^८ Thus all MSS, Weber, ibid reads नारीय, which fills out the metre (anustubh) — ^९ So Bū only, E P B^१ पञ्चमयूष, K Ch Ku पञ्चमयूष —

^{१०} Thus emended, Ku सूचवत्कृणुते, the rest सूचवत्कृणुत — ^{११} Ch (prim man) वसु (correct reading?), P B^१ वसू

Is the whole passage perhaps to be reconstructed in the dual नारी पञ्चमयूष सूचवत्कृणुत वसू (वसू)? Cf the duals सूजन्यो and कृत्तन्यो in sūtra 1 — ^{१२} K वस्त्या — ^{१३} Ch (prim man) प्रेन्द्रा,

K P प्रेन्द्र — ^{१४} Thus is the unintelligible reading of Ch E, Ku उत्तोदेरा, P B^१ उत्तोदिर, Bū उत्तोदे, K उत्तोदि —

^{१५} According to Roth, Der Atharva Veda in Kaschmir, p 23 this group of mantras occurs in the Kaschmirian śakṣā of the Atharva-Veda —

^{१६} Ch E *सृजते —

भवतं नः समनसौ समोकसावरेपसौ ।

मा हिंसिष्टं^१ यज्ञपतिं मा यज्ञं ज्ञातवेदसौ^२

शिवौ भवतमद्य नः^{३ ४} ॥

अग्निनामिः संसृज्यते^५ कविर्वृहस्पतिर्युवा^६ ।

हव्यवाहं जुह्वास्यः^{८ ९} ॥

त्वं ह्यग्ने^{१०} अग्निना^{११} विप्रो विप्रेण सन्सता ।

सखा सख्या समिध्यसे^{१२} ॥

पाहि नो अय एकया पाहि न उत^{१३} द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्त्रिसृभिर्ह्यर्जो^{१४} पते पाहि चतसृभिर्वसो^{१५} ॥

समीची माहनो पातामायुष्यत्या^{१६} च्छचो मा सत्सि^{१७} ।

^१ So Ku, the rest insert the word मा at this point. — ^२ Thus emended, MSS ज्ञातवेदस, cf VS v 3 — ^३ K P B₁ नो without the colon, Ch Ku also omit the colon — ^४ This stanza occurs

with several variants at VS v 3 xii 60, TS i 3 7 1-2 iv 2 5 1, vi 3 5 4, Maitr. S i 8 8 ii 7 11 iii 2 3, iii 9 5, Kāth S iii 4, xvi 11, xxvi 7, Kap S ii 11, xxv 2, xli 5 — ^५ K has a colon here — ^६ So Ch E Ku, K B₁ P Bū *गृहपति, in accordance with the parallel texts cited in note 9 — ^७ Ku सव्यवाह —

^८ Bū B₁ जुह्वास्यः — ^९ Cf RV i 12 6, SV ii 194 TS i 4 46 3, iii 5 11 5, v 5 6 1, Tait. Br ii 7 1^३ 3, Maitr S iv 10 2 (3), Kāth S xv 12 xx 14, xxxiv 19, Kap S vii 6, xlviii 1 — ^{१०} Bū ह्यग्नि —

^{११} K P Bū B₁ अग्निरग्निना — ^{१२} Cf RV viii 43 14, TS i 4 45 3, iii 5 11 5, Maitr S iv 10 2 (3) Kāth S. xv 12 —

^{१३} Thus all MSS, Weber, Omina and Portenta, p 376 reads पाहि उत for the sake of the metre, and in accordance with the parallel texts cited in note 15 The metre is satisfied by reading नोत with double sandhi —

^{१४} So all MSS Weber, ibid suggests for the sake of the metre गीर्भिर्नस्त्रिसृ, cf however the parallel passages cited in the next note — ^{१५} Cf RV viii 43 14, TS i 4 45 3, iii 5 11 5, Maitr S iv 10 2 (3) Kāth S. xv 12 —

^{१६} Bū *युष्यत्या — ^{१७} So P B Ch (sec man), K माप सत्सि F ना शित्त (नपा) Bū मा सत्सि Ch (prim man) मा सत्सि, Ku मा हित्ति, K Bū P only have the colon here —

तनूपात्तास्रो^१ वसुविदं लोकमनुसंचराणि^२ ॥ २ ।

रुक्मं कर्त्वे दद्यात् । ३ । सा तच्च प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ १६ ॥ ॥ १०८ ॥

अथ यच्चैतदयमसूर्यमौ^३ जनयति तां शान्त्युदकेनाभ्युक्ष्य
दीहयित्वा । १ । तस्या एव गोर्दुग्धे^४ स्थालीपाकं श्रपयि-
त्वा । २ । प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । ३ । परिसमुक्ष्य पर्युक्ष्य
परिस्तीर्य बर्हिरुदपात्रमुपसाद्य । ४ । एकैकयैषा सृष्ट्या^५
सं बभूवेत्येतेन^६ सूक्तेनाज्यं जुह्वन्^७ । ५ । उदपात्रे संपाताना-
नयति । ६ । उत्तमं संपातमोदने प्रत्यानयति । ७ । ततो
गां च प्राशयति वत्सौ चोदपात्रादेनानाचामयति^८ ^{१०} च
संप्रोक्षति च । ८ । तां तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तच्च प्राय-
श्चित्तिः । १० । ॥ ११ ॥ ॥ १०९ ॥

अथ चेद्वडवा वा^{११} गर्दभी^{१२} वा स्यादेवमेव प्राञ्चमिधम-
मुपसमाधाय । १ । एवं परिस्तीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ ।
एतेनैव सूक्तेनाज्यं^{१३} जुह्वन्^{१४} । ४ । उदपात्रे^{१५} संपातानान-

^१ Thus KP B₁, Ch E Ku तनूपासास्रो, Bū तनूपा त्सास्रो, cf the parallel passage from the TS cited in note 3 Weber, Omnia und Portenta p 376 reads तनूपा — ^२ Bū साकमनुचराणि (I) —

^३ Cf TS III 2 7 1, Çankh Çr vi 8 6, Vait Su 17 4, Açv Çr v 2 14 — ^४ K Ch E Ku सूर्यमौ — ^५ E गोर्दुग्धे — ^६ K समृष्ट्या — ^७ III 28 1 — ^८ So (जुह्वन् उदपात्रे for जुह्वन्?)

all MSS, the same form is repeated in Kāuç 71 7, 110 4, 111 5, 126 9 — ^९ Ch prim man) वोदपा — ^{१०} B देना आचा —

^{११} So K Bū, the rest omit the word वा (by haplography) — ^{१२} E दर्भगर्दभी (I) — ^{१३} III 28 1 — ^{१४} So (जुह्वन् उदपात्रे for जुह्वन्?) all MSS, the same form is repeated in Kāuç 71 7, 109 5, 111 5, 126 9 — ^{१५} K here inserts सपात्रे —

यति । ५ । उदपाचादेनानाचामयति^१ च संप्रोक्षति^२ च । ६ । तां तस्यैव दद्यात् । ७ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ८ । ॥ १८ ॥ ॥ ११० ॥

अथ चेन्नानुषी स्यादेवमेव प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । १ । एवं परिस्तीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ । उपस्थे जातकावाधाय । ४ । एतेनैव सूक्तेनाज्यं^३ जुहन्^४ । ५ । अमीषां मूर्ध्नि स मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं^५ संपातानानयति । ६ । उदपाचं^६ उत्तरान्संपातान् । ७ । उदपाचादेनानाचामयति च संप्रोक्षति^७ च । ८ । तां^८ तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १० । तस्या निष्क्रयो^९ यथाहं यथासंपद्धा^{१०} । ११ । ॥ १९ ॥ ॥ १११ ॥

अथ यच्चैतद्धेनवो लोहितं दुहते यः पौरुषेयेण क्रविषा समङ्गः^{११} इत्येताभिश्चतसृभिर्जुहुयात्^{१२} । १ । वरां धेनुं कर्त्रे दद्यात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ । ॥ २० ॥ ॥ ११२ ॥

^१ E 'देना चाच' — ^२ K reads संप्रोक्षति and omits the च following, cf. Kauç 111 8, note — ^३ in 28. 1 — ^४ So (बुद्ध-अमीषा) all MSS, the same grammatical peculiarity is repeated at Kauç. 71 7, 109 २, 110 4, 126 9 — ^५ Weber, Omnia und Portenta, p. 378, fittingly regards the words मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं as a gloss, incorporated into the text — ^६ E 'पाचन' — K संप्रोक्षति, cf. Kauç. 110 6, note — ^७ Ch त — ^८ B निष्क्रयो — ^९ With the contents of this and the preceding two chapters of Āt. Br vii 9, Çankh Çr iii 4 14, 10 4, Kāty Çr xxv 4 3०, Açv Çr iii 13. — ^{१०} K Bū समङ्गत — ^{११} vii 3. 15-18. —

अथ यच्चैतदनङ्गान्धेनुं^१ धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

अनङ्गान्धेनुमधयदिन्द्रो^२ गो रूपमाविशत्^३ ।

स मे भूतिं च पुष्टिं च दीर्घमायुश्च धेहि नः ॥

इन्द्राय^४ स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदन्मो देववधेभ्य^५
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
। ४ । ॥ २१ ॥ ॥ ११३ ॥

अथ यच्चैतद्वेनुर्धेनुं धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

योगक्षेमं धेनुं वाजपत्नीमिन्द्राग्निभ्यां^६ प्रेषिते^७ जज्ञ-
भाने^८ ।

तस्मान्नामग्रे परि पाहि घोरात्त्र नो^९ जायन्तां^{१०}
मिथुनानि रूपशः^{११} ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व^{१२} इति
मातृनामभिर्जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।
॥ २२ ॥ ॥ ११४ ॥

^१ Thus emended, MSS अनङ्गा — ^२ Bu धेनुर्धे — ^३ Ch E Bū K PB अनङ्गा — ^४ E अथयदि Ku अधयदि — ^५ Thus emended, Ku Ch (prim man) वोरूपमा the rest वोरूपमा Weber, Omina und Portenta p 379 adopts the reading वोरूपमा and translates 'den breit trinkenden : i e ihn der gierig schlürft' — ^६ Bū E Bī Ch (prim man) विश्व — ^७ P Bu इन्द्राग्निभ्या, cf. Kauç 114 2 — ^८ ; 13 1, vi 13 1, cf Kauç 104 3 note — ^९ Bī राज, Bu अपत्नीरि — ^{१०} K प्रेषति, Ku प्रक्षिते, Ch प्रेषिते, P प्रेषिते — ^{११} Ku जतमात्रे, Weber, Omina und Portenta p 379 emends to जज्ञभाति, cf the corresponding emendation in the mantra at Kauç 96 3 — ^{१२} K घोरात्त्र, Ku Ch (prim man) अत्रहो — ^{१३} Thus emended, MSS अयता, cf Kauç 125 2 — ^{१४} K रूप This line occurs also in the mantra at Kauç 125 2. — ^{१५} ii 2 1 For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the मतृगण of the gapamala Ath Parç 34. 4, see Kauç 8 24, and note. —

अथ यच्चैतद्गौर्वाश्वो वाश्वतरो^१ वा पुरुषो वाकाशफे-
नमवगन्धयति^२ तत्र जुहुयात् । १ ।

पयो देवेषु पय ओषधीषु पय आशासु पयोऽन्तरिक्षे^३ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
सगृणन्तु^४ ॥

पयो यदप्सु पय उत्सियासु^५ पय उत्सेषूत^६ पर्वतेषु^७ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभिस-
गृणन्तु^८ ॥

यन्मृगेषु पय आविष्टमस्ति यदेजति पतति यत्पत-
तद्दिषु^९ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
संगृणन्तु^{१०} ॥

यानि पयांसि दिव्यार्पितानि^{११} यान्यन्तरिक्षे^{१२} बहुधा
बहूनि ।

^१ K (द्यौ) श्वतरो — ^२ This doubtful reading is based upon the authority of Ko, and is in part supported by E, which reads वाकाशमवगन्धयति, KBuChP Bi read वाकाशमवगन्धयति which is emended by Weber, *Omina und Portenta* p. 280, to वाकाशमवफेन गन्धयति Weber translates 'Wenn ein Rind etc. Schaum in der Luft schnopert' (? 'die Luft als eine Schaum herabsendende riecht') Cf. Kauç. 93. 22 — ^३ K अन्तरिक्षे Cf. VS xviii 38, TS iv 7 12 2, Matr S ii 12 1, Kāth S xviii 13 — ^४ K उषयासु, Ko उत्सियासु — ^५ Thus emended upon the supposition that the reading उत्से is Prakṛite for उत्से, Bi उत्सेषूत, P Ch (sec. man) उत्सेषूत, K उत्सेषूत E Ch (prim. man) उत्सेषूच, Ko उत्सेषूच, Weber, *ibid.* reads उत्सेषु च — ^६ So P Bi Bū, Ku Ch पूर्वधेषु (Weber's reading), E पूर्वधेषु K पूर्वधेषु — ^७ This line is omitted in K. — ^८ E तेत्य — ^९ K E Ch पततृषु — ^{१०} The two lines ending here are omitted in Bū — ^{११} Bi दिव्यान्वार्पितानि — ^{१२} K याद्यन्तरिक्षे —

तेषामीशानं^१ वशिनीं^२ नो अद्य प्रदत्तां^३ द्यावापृथिवी
अहणीयमाना^{४,५}

इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ ।
॥ २३ ॥ ॥ ११५ ॥

अथ यच्चैतत्पिपीलिका अनाचाररूपा^६ दृश्यन्ते तत्र
जुहुयात् । १ । भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा भुवनपतये
स्वाहा भुवां पतये स्वाहावोषाय^७ स्वाहा विनताय स्वाहा^८
शतारुणाय^९ स्वाहा । २ ।

यः प्राच्यां दिशि श्वेतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो दक्षिणायां^{१०} दिशि कृष्णपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

^१ E °शानो — ^२ K वशिनी — ^३ P प्रमत्ता; Ku प्रदत्ता. —

^४ Thus Ku Ch, K °माना; Bū °मान; E अहणीयमाना, B आह्वय-
माना; P आह्वयमान. —

^५ I have taken into the text the best
supported readings of the MSS, without however meaning to imply
that the text does not stand in need of emendation. Weber, *ibid.*
restores as follows: तेषामोशति वशिनी नो अद्य द्यावापृथिवी अह-
णीयमाने, which involves the omission of प्रदत्ता, in accordance with
the demands of the metre. He then translates: 'Ueber die all
herrschen heut als Gebieter bereitwillig Himmel und Erde für uns'.
In a note, *ibid.*, he also suggests the following reading and trans-
lation: तेषामीशान (or °शानान) वशिनी नो अद्य प्रदत्तां द्यावापृ-
थिवी अहणीयमाने, 'als deren Herr mögen uns heut gebietend,
bereitwillig Himmel und Erde setzen'. According to Roth, *Der*
Atharva-Veda in Kaschmir, p. 23, the entire hymn occurs in the
Kashmirian śakha of the Atharvan. — ^६ K अनाचार(दृश्यन्ते) —

^७ K omits the passage beginning with भुवनाय and ending here. —

^८ K शतारुणाय — ^{१०} K दक्षिणां. —

यः प्रतीच्यां दिशि रजतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य उदीच्यां दिशि रोहितपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो ध्रुवायां दिशि बभ्रुपिपीलिकाना राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो व्यधायां दिशि हरितपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य ऊर्ध्वायां दिश्यरुणपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा । ३ ।

ताश्चेदेतावता' न शाम्येयुस्तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय
। ४ । शरमयं' बर्हिर्भुभयतः परिच्छिन्न प्रसव्यं परिस्तीर्य
। ५ । विषावध्वस्तमिद्भिडमाज्यं' शाकपलाशेनोत्पूत बा-
धकेन सुवेण जुहोति । ६ ।

उत्तिष्ठत निर्द्वेत' न व इहास्त्वित्यञ्चनम्' ।

इन्द्रो वः सर्वासां साकं गर्भानाण्डानि' भेत्यति' ।

¹ K तायेदेवता, Ch तायेदेव तावता, Ku तायेदेव तातान —

² Bu शरमय — ³ K E विषावध्वस्त° P विषावध्वस्त°, B₁ विषा-
वध्वस्त° — ⁴ So Ku the rest उत्तिष्ठत निर्द्वेत — ⁵ B₁ न वदा-

स्त्वित्यञ्चन Ku नेव इहास्त्वित्यञ्चन Probably the pāda is to be restored
as follows न व इहास्तु न्यञ्चन — ⁶ So Bū alone B₁ P Ch E Ku गर्भा-

नाण्डानि K गर्भानाण्डानि Weber *Omnes and Portenta*, p. 382 reads
गर्भानाण्डानि on the basis of the reading of the Chambers MS (गर्भा-

नाण्डानि) — ⁷ Thus Ku, K Ch (sec man) भेर्हति, Ch (prim
man) भिर्हति, P B₁ भेर्हति, E भेर्हति, Bū भिर्हति —

फहुताः^१ पिपीलिका इति^२ ॥ ७ ।

इन्द्रो वो यमो वो वरुणो वो ऽपिर्वो^३ वायुर्वः सूर्यो व-
श्चन्द्रो^४ चः प्रजापतिर्व ईशानो^५ च इति^६ । ८ । ॥ २४ ॥
॥ ११६ ॥

अथ यचैतन्नीलमक्षा अनाचाररूपा दृश्यन्ते^७ तत्र जुहु-
यात् । १ ।

या मत्स्यैः^८ सरथं^९ याति^{१०} घोरा^{११} मृत्योर्दृत्यः^{१२} कविशः^{१३}
सं^{१४} बभूवुः^{१५ १६} ।
शिव चक्षुरुत घोषः^{१७} शिवानां शं नो अस्तु द्विपदे शं
चतुष्पदे ॥

^१ P B₁ Ku Ch Bu फहुता (1 e two ह one being written under the other), K E फदता — ^२ MSS इतीन्द्रो — ^३ Thus Ku B₂, the rest वो अपिर्वो — ^४ K P E च चन्द्रो — ^५ K ईशानो — ^६ The usual ending, सा तत्र प्रायश्चित्ति, is wanting in all MSS so also in kṛdikas 119 122 and 127 — ^७ K दृश्यते — ^८ P मत्स्य, E मत्स्यै, the rest मत्स्यै Is the word to be emended to मत्स्यै? — ^९ E सरथ — ^{१०} So K, the rest याति — ^{११} Thus emended, E घोरान्(1), the rest घोराण् — ^{१२} Thus emended, E मृत्योर्दृत्य, the rest मृत्योर्दृत्य — ^{१३} So KB₂PB₁, E कविश, Ch Ku कविश Is the word to be emended to क्रमश? — ^{१४} Wanting in Ch Ku — ^{१५} K बभूव — ^{१६} I have taken into the text the best supported readings of the MSS, emending only where the correction seemed obvious the word कविश and perhaps also मत्स्यै are thus left open to correction Weber, Omnia und Portenta, p 383, restores upon the basis of Ch alone (या मत्स्यै सरथ याति घोरा मृत्योर्दृत्य कविश बभूवु) as follows या मत्स्यै सरथ याति घोरा मृत्योर्दृत्य कविभिः शबभूवु, 'Die mit dem Wind ein Zug hinziehen, die grausamen Tod's Botinnen zählten sich durch die Weisen' In the note, ibid, the observes that मत्स्यै and शबभूवु would be simpler emendations, which however yield no good sense — ^{१७} K घोष —

शान्त^१ चक्षुरुत वायसीना या चासा^२ घोरा^३ मनसो
विसृष्टिः ।

मनसस्पते तन्वा^४ मा पाहि घोरात्मा वि रिक्षि^५
तन्वा मा प्रजया

मा^६ पशुभिर्वायवे^७ स्वाहेति हुत्वा । २ । वात आ वातु
भेषजमित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

वात आ वातु भेषज शभु मयोभु नो हृदे^८ ।

प्र ए आयूंषि तार्षत्^९ ॥

उत वात पितासि न उत धातोत नः सखा ।

स नो जीवातवे कृधि ॥

यददो वात ते गृहे निहितं भेषजं गुहा ।

तस्य नो धेहि जीवस

इत्येतेन सूक्तेन^{१०} जुहुयात् । ४ । सा तव प्रायश्चित्तिः । ५ ।

॥ २५ ॥ ॥ ११७ ॥

^१ Weber, Omina und Portents, p 383, plausibly supplies for the sake of the metre the word च after this word (haplographia), the MSS do not exhibit it — ^२ P Ku वासा — ^३ K घोरा — ^४ Ku तन्वा, the rest as above Weber ibid emends to तन्वा — ^५ Thus emended, as first person singular middle of the s aorist of the root रिष्, Ch Ku रोषि, K राष, E रिष्ट, P B₁ Bu रोष्य Weber, ibid., emends to रषि, as first person singular middle of the s aorist of root रक्ष् also translating 'Nicht moge Schaden leiden ich — ^६ K Ku omit this word — ^७ The words मा पशुभिर् may perhaps be regarded as a later addition, as the preceding line makes fairly good metre without them (the first pāda hypercatalectic) — ^८ Ch हृदे — ^९ So all MSS The reading of RV x. 186 1, SV 1. 184, u 1190, TB u 4 1 9, etc is तार्षत्, which suits the metre more directly — ^{१०} Cf RV x 186 1-3, Sv u 1190 2, TB u 4 1 8-9, TA iv 42 2, Nirukta x. 35, Vait. sū. 38. 1 —

अथ यच्चैतन्मधुमक्षिका^१ अनाचाररूपा दृश्यन्ते मधु
वात चृतायत इत्येतेन सूक्तेन^२ जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ २६ ॥ ॥ ११८ ॥

अथ यच्चैतदनाज्ञातमद्भुतं दृश्यते^३ तत्र जुहुयात् । १ ।

यदज्ञातमनाम्नातमर्थस्य^४ कर्मणो^५ मिथः ।

अग्ने त्वं नस्तस्मात्पाहि स हि वेत्थ यथायथम् ॥

अग्नये स्वाहा । २ । वायो^६ सूर्यं चन्द्रेति^७ च । ३ ।

पुरुषसंमितो ऽर्थः^८ कर्मार्थः^९ पुरुषसंमितः^{१०} ।

वायुर्मा तस्मात्पातु स हि वेत्थ यथायथम्^{११} ॥

वायवे स्वाहा । ४ । अग्निर्मा सूर्यो मा चन्द्रो मेति च^{१२}

। ५ । ॥ २७ ॥ ॥ ११९ ॥

अथ यच्चैतद्गामे वावसाने वाग्निशरणे वा समज्याया^{१३}

^१ Ku *मक्षा, Bū *मक्षा — ^२ The hymn, whose pratika is cited here, is not written out in full in the text, as it has been previously given in *सर्वलपाठ* at Kauç. 90 24, 91 1 Cf also RV 1 90 6-8, Mātr S 11 7 16 (Vol 2, p 99), Kāth S xxxix 3, TS iv 2 9 3, v 2 8 6, VS xiii 17, Çat Br xiv 9 3 11-13 It occurs also in the Kashmir çākha according to Roth, *Der Atharva-Veda in Kaschmir*, p 23 — ^३ KBū वृक्षते — ^४ Thus emended with Weber *Omine und Portenta*, p 385, Ch यदाघात*, K- यदावात*, the rest यदाघात* — ^५ Bū कर्मिणो — ^६ KP वायो — ^७ KBū चन्द्रेति — ^८ Bū अर्थ, in accordance with the metre — ^९ K कामार्थ, Bū inserts here the word कर्म, Bī inserts कर्म — ^{१०} EB: Bu *समित, cf the word कर्म inserted by Bu Bī after कर्मार्थ see the preceding note — ^{११} K यथायथ — ^{१२} The ending usual in this adhyaya सा तत्र प्रायश्चित्ति, is wanting in all MSS, so also in kaṇḍikā 116 122, and 127. — ^{१३} K P Bī समज्याया. —

वावदीर्येत^१ चतस्रो धेनव उपकृप्ता^२ भवन्ति श्वेता कृष्णा
 रोहिणी सुरूपा^३ चतुर्थी । १ । तासामेतद्वादशरात्रं संदुग्धं
 नवनीतं निदधाति^४ । २ । द्वादश्याः प्रातर्यज्ञैवादो ऽवदीर्य^५
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य
 पर्युह्य परिस्तीर्य बर्हिः^६ श्वेताया आज्येन संनीय
 । ४ । अग्निर्भूम्यामिति^७ तिसृभिरभिमन्त्र्यालभ्य । ५ । अथ
 जुहुयात् । ६ । तथा दक्षिणार्धे^८ । ७ । तथा पश्चार्धे
 । ८ । उत्तरार्धे संस्थाप्य वास्तोष्पत्यैर्जुहुयात्^९ । ९ ।
 अवदीर्ये^{१०} संपातानानीय संस्थाप्य होमान् । १० । अव-
 दीर्ये^{११} शान्युदकेन संप्रोह्य । ११ । ता एव ब्राह्मणो दद्यात्
 । १२ । सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको ग्रामवरं राजा । १३ ।
 सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ । ॥ २८ ॥ ॥ १२० ॥

अथ यज्ञतदनुदक उदकोन्मीलो भवति हिरण्यवर्णो^{१२}
 इत्यपां सूक्तैर्जुहुयात्^{१३} । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । २ ।
 ॥ २९ ॥ ॥ १२१ ॥

^१ B3 °दीर्येत, B1 °दीर्येत — ^२ E उपलिप्ता — ^३ So all MSs, Weber, *Omnia und Portenta*, p 386, emends to सुरूपा cf also Kauç 126 १ — ^४ K P B1 भवति — ^५ Ch बर्हि Ku बर्हि — ^६ xii 1 19 1 — ^७ K °णार्धे, Ch °दार्धे — ^८ K has a colon here — ^९ For the वास्तोष्पतीयानि see सूक्तानि and the वास्तुमण see Kauç 8 २३ and note Cf also Kauç 43 4 where the term is also वास्तोष्पतीय instead of वास्तोष्पत्यै as at Kauç 8 23 — ^{१०} K Ch E Ku °दीर्ये — ^{११} 1 33 1 — ^{१२} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Dānīa ibid In the list there given the two pratishas 1 4. 1; 5 1 precede 1 23. 1 —

अथ यच्चैतत्तिलाः समतैला भवन्ति तत्र जुहुयात् । १ ।
 अनूनाय^१ स्वाहा । अक्षिताय स्वाहा । अपरिमिताय
 स्वाहा । परिपूर्णाय स्वाहा । २ । स य^२ द्विष्यत्तस्याशायां
 लोहितं ते प्र सिञ्चामीति दक्षिणामुखः^३ प्रसिञ्चेत्^४ । ३ ।
 ॥ ३० ॥ ॥ १२२ ॥

अथ यच्चैतद्वपां वा हवींषि वा वयांसि^५ द्विपदच-
 तुष्पद^६ वाभिमृश्यावगच्छेयुर्ये^७ अययो नमो देववधेभ्यः^८
 इत्येताभ्या सूक्ताभ्यां जुहुयात् । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
 । २ । ॥ ३१ ॥ ॥ १२३ ॥

अथ यच्चैतत्कुमारस्य कुमार्या वा ज्ञावावतौ मूर्धन्यौ
 भवतः सव्यावृदेको देशावर्तस्तत्र^९ जुहुयात् । १ ।

तथा रूपाणि बहुधा विकुर्वञ्जनयन्प्रजा बहुधा वि-
 श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्माननुपूर्व^{१०} कल्पयतामिहैव ॥
 त्वष्ट्रे स्वाहा । २ ।

^१ Thus K only, E अनुयाय, the rest अनुनाय — ^२ Thus emended Ch E Bu B₁ K P स्वाय Ku य — ^३ E दक्षिणाभिमुख —

^४ The ending usual in this adhyaya, सा तत्र प्रायश्चित्तिः is wanting in all MSS so also at the end of kapdikās 116 119 and 127 —

^५ Ch वपांसि, Ku वयांसि — ^६ E द्विपदचतुष्पद, B₁ द्विपद चतुष्पद —

^७ E चाभिः — ^८ in 21 1, vi 13 1, cf the second अभयगण at Kauç 104 3 — ^९ Thus with double sandhi for देश आवर्त^{१०} all

MSS, cf Kauç. 6 17 (p 19 note o), 6 24 (p 21, note 6) etc See also the introduction, and Weber Omma und Portenta p 370 note 3 Weber, ibid p 391, note 4 characterizes the words सव्यावृदेको देश आवर्त^{१०} as originally a marginal gloss — ^{१०} Ch अपरितम —

अन्तर्गर्भेषु बहुधा स तनोति^१ जनयन्प्रजा बहुधा वि-
श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्माननुपूर्व कल्पयतामिहैव ॥

त्वष्ट्रे स्वाहा । ३ ।

यद्युन्मृष्टं^२ यदि वाभिमृष्टं^३ तिरश्चीनर्थं उत मर्मजन्ते^४ ।

शिवं तद्देवः सविता कृणोतु प्रजापतिः प्रजाभिः^५ सं-
त्वष्ट्रे स्वाहा । ४ । [विदानः ॥

सव्यावृत्तान्युत या विश्वरूपा^६ प्रत्यग्वृत्तान्युत या ते
परुषु^७ ।

तान्यस्य^८ देव^९ बहुधा बहूनि स्योनानि शग्मानि शि-
वानि सन्तु ॥

त्वष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ५ । त्वष्टा मे दैव्यं वचं^{१०} इत्येतेन मूक्तेन
जुहुयात् । ६ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ७ । ॥ ३२ ॥ ॥ १२४ ॥

^१ E वसुनोति, B₁ Ku सनोति, P संनोति — ^२ Ch *मृष्ट, E Ku *मृष्ट — ^३ So Ku alone, K P B₁ Bu धमृष्ट, Ch E धमिष्ट —

^४ The reading of this pada as taken into the text represents merely the best supported MS authority without emendation (barring the last word), of which it evidently stands much in need, B₁ B₂ read तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, K तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, P तिरश्चीनर्थं उत मुमृजते Ku तिरश्चीनर्थं उत ममृजते E Ch (sec man) तिरश्चीनर्थं उत ममृजते, Ch (prim man) तिरश्चीनर्थं उत ममृजते Weber ibid, emends to तिरश्चीन यदुत ममृज ते translating was seitwärtsgehd und dir und was oft zu *streichen — ^५ Bu प्रजया — ^६ B₁ Ch (prim man) *रूपा —

^७ So Ku, K P B₁ Bu परुषु, E Ch परुषु, Bu पुष्य, Ch (prim man) पुरुषु Ch (sec man) परुषु, Weber, ibid p 291 emends to परुषि — ^८ Ch Ku *स्या — ^९ Thus emended, MS देवी — ^{१०} vi 4 1 —

अथ यच्चैतद्यूपो विरोहति तत्र जुहुयात् । १ ।

यूपो विरोहञ्छतशाखो^१ अध्वरः समावृतो^२ मोहयि-
ष्यत्यजमानस्य^३ लोकान् ।

वेदाभिगुप्तो ब्रह्मणा^४ परिवृतो ऽयर्वभिः शान्तः सुकृ-
तामेतु^५ लोकम् ॥

यूपो ह्यरुक्षद्विपतां वधाय न मे यज्ञो यजमानश्च रि-
ष्यात्^६ ।

सप्तपीणां^७ सुकृतां यच्च लोकस्तत्वेमं यज्ञं यजमानं च
धेहि^८ ॥

वनस्पतये स्वाहेति हुत्वा । २ । वनस्पतिः सह देवैर्न
आगन्निति^९ जुहुयात्^{१०} । ३ । सा तत्र^{११} प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३३ ॥ ॥ १२५ ॥

अथ यच्चैतद्विवोल्का पतति तदयोगक्षेमाशङ्कं भवत्य-
वृष्ट्याशङ्कं वा । १ । तत्र राजा भूमिपतिर्विद्वांसं ब्रह्माणं
वृक्षीयात् । २ । स वृतो ऽरण्यम्यार्धमभिव्रज्य तत्र दाद-
शराचमनुनुष्येत्^{१२} । ३ । स खलु पूर्वं नवरात्रमारण्यशा-

Ch Ka E °राष्ट्र श° — ^१ KP B₁ B₂ समावृतो Possibly this
cr ceu 3 word represents a later gloss d m r e is
obtained by the removal of either — ^२ Ch (see man, मोहयि-
^३ K F ब्रह्मण — ^४ K °मेतु — ^५ B₂ रिष्यात् — ^६ K सप्त-
पीणा — ^७ The same ardharea occurs in Katv ८ ॥ ३ ६ —
^८ ॥ ३ ३ ॥ — ^९ The customary word जुहुयात् is supplied by emen-
dation : ९ wanting in all VSS, cf. K १० १२०.३, १३१.३ and the next
— ^{१०} The words सा तत्र are wanting in K B₁ २५ in Kauc
१० ३ १३१.६ of the preceding note — ^{११} P °पिष्येत् —

कमूलफलभक्षश्चाथोत्तरं चिराचं नान्यदुदकात् । ४ । श्वो
भूते सप्त धेनव उपकृप्ता^१ भवन्ति श्वेता कृष्णा रोहिणी
नीली पाटला सुरूपा^२ बहुरूपा सप्तमी । ५ । तासामेत-
द्वादशराच संदुग्धं नवनीतं निदधाति^३ । ६ । द्वादश्याः
प्रातर्यत्रैवासा पतिता^४ भवति तत उत्तरमग्निमुपसमा-
धाय । ७ । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य बहिः । ८ ।
अथामुं नवनीतं^५ सौवर्णे पात्रे विलाय^६ सौवर्णेन
सुवेण रक्षोभिश्च^७ सूक्तैर्यामाहुस्तारकैषा विकेशीत्येतेन^८ सू-
क्तैनाज्यं जुह्वन्^९ । ९ । अवपतिते^{१०} संपातानानीय सं-
स्थाप्य होमान्^{११} । १० । अवपतितं शान्युदकेन संप्रोह्य
। ११ । ता एव ब्राह्मणो दद्यात् । १२ । सीरं वैश्यो ऽश्वं
प्रादेशिको ग्रामवरं राजा । १३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ ।
॥ ३४ ॥ ॥ १२६ ॥

^१ K *भारख शाकमूलफलभक्षश्चा*, P *भक्षश्चा* — ^२ Ch *कृप्ता* —

^३ Weber, *Omina und Portenta*, p 394 emends this to सुरूपा MSS as above Cf Kauç 120 1, where Weber emends in the same way —

^४ K P भवति — ^५ K P पतिता — ^६ K *वामुन्नवनीत,
Bū *वामुन्नवनीत*, the rest as above अमु with a neuter noun,
for सदो Or is the passage to be emended to अवासा or अथामुपा
(=c. धेनूना) नवनीत? — ^७ Thus Ku alone, K P Ch (sec man)
विलायमान, Ch (sec. man) विलाय, E विलाये, Bu विलाय B
विलाय Perhaps विलायमान is to be taken into the text upon
the basis of K P Ch (sec. man) — ^८ No gāṇa of hymns corresponding
to this is to be found in the *ṛgśamālā* (*Āth Parā* 34), or the *AV*
Anukramanī — ^९ v 17 4 — ^{१०} So (बुद्धवप) all MSS, the
same grammatical peculiarity is repeated at Kauç 71 7, 109 5,
110 4, 111. 5 — ^{११} K P B: *पतितं — ^{१२} E होमान् —

अथ यच्चैतद्धूमकेतुः सप्तर्षीनुपधूपयति तदयोगक्षेमा-
 गङ्कमित्युक्तम्^१ । १ । प्रञ्च पशवस्तायन्ते^२ वारुणः^३ कृष्णो^४
 गौर्वाजो वाविर्वा^५ हरिर्वायव्यो^६ बहुरूपो दिश्यो मा-
 रुती मेष्वाग्नेयः प्राजापत्यश्च^७ क्षीरौदनो^८ ऽपां नप्न उद्रः^९
 । २ । उतेयं भूमिरिति^{१०} चिर्वरुणमभिष्टूय^{११} । ३ । अप्सु
 ते राजन्निति^{१२} चतसृभिर्वारुणस्य जुहुयात् । ४ ।

वायवा^{१३} रुद्धि^{१४} नो मृगानसभ्यं मृगयद्वा^{१५} ।

स नो नेदिष्टमा^{१६} कृधि वातो हि रगनाकृत^{१७}

इति वायव्यस्य । ५ । आशानामिति^{१८} दिश्यस्य^{१९} । ६ ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीधाय प्र हूयसे ।

मरुद्भिरस्य आ गहीति^{२०}

मारुतस्य^{२१} । ७ । अपामगिरित्याग्नेयस्य^{२२} । ८ । प्रजापतिः

^१ K Bu B₁ P °शक्व° — ^२ Bu °यते — ^३ K पशवस्तायन्ते । —
^४ KP कृष्ण — ^५ K वादिर्वा — ^६ Thus the not altogether
 trustworthy reading of E Ku, the remaining MSS read हविर्वायव्यो
 Weber, Omina und Portenta p 396, simply drops the word हविर्
 from the text as reported by the Chambers codex, and it does indeed
 seem possible that it represents another alternative added by a later
 scribe — ^७ KP प्राजापत्यश्च, E प्राजापत्यश्च — ^८ KP °नो, Ku °नो —
^९ Thus emended, Ch P B₁ नप्नरुद्र (उतेय), K नप्नरुद्र, Ku नप्नरुद्र, E
 मध्यरुद्र, Bū ननरुद्र — ^{१०} 14 16 3 — ^{११} So B₁ Bu, K भिष्टू-
 तायाप्सु, Ch Ku भिष्टूयाप्सु, E भिष्टूयाप्सु, P भिष्टूयाप्सु The reading
 of P seems to represent भिष्टूयाप्सु and Weber, ibid, also emends
 the reading of the Chambers MS to भिष्टूयाप्सु — ^{१२} vii
 83 1-4. — ^{१३} Ku वायवी — ^{१४} MSS रुद्धि — ^{१५} Thus
 emended, MSS मृगयद्वा — ^{१६} K Ku Bū नेदिष्टमा — ^{१७} K
 कृतमिति — ^{१८} Ch Ku °आशानामिति, i 31 1 — ^{१९} Ch E
 दिश्यस्य, KP दिश्य — ^{२०} Cf RV i 19 1 — ^{२१} Bū मा
 रुतस्य — ^{२२} 14 15. 10. —

उलादिति^१ प्राजापत्यस्य । ९ । अपां^२ सूक्तेर्हिरेण्य-
लेन सहोद्रमप्सुं प्रवेशयेत् । १० । प्र हैव वर्षति । ११ ।
स्वं तच्च दक्षिणा । १२ । तस्य निष्क्रयो^३ यथाहं यथा-
ह्वा । १३ । ॥ ३५ ॥ ॥ १२७ ॥

अथ यच्चैतन्नक्षत्राणि पतापतानीव भवन्ति तच्च जुहु-
त् । १ ।

यन्नक्षत्रं पतति जातवेदः सोमेन राज्ञेषिरं^४ पुरस्तात्^५ ।
तस्मान्मामग्ने^६ परि पाहि घोरात्प्र णो जायन्तां^७ मि-
थुनानि रूपशः ॥

अग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । सोमो राजा सविता च
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

सोमो राजा सविता च राजा भुवो राजा भुवनं च
राजा ।

शर्वो राजा शर्म च राजा त उ नः शर्म यच्छन्तु देवाः^८ ॥

आदित्यैर्नो बृहस्पतिर्भगः सोमेन नः सह ।

iv 10 11. — ^२ For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and
la ibid Cf also note 11 at Kauç 121 1 — ^३ Ch E P सहो
सु, Bt सहोद्रम* — ^४ Ch E Ku निष्क्रयो — ^५ Thus emended,
P Bt Ch (sec. man) राज्ञा इषिर, in accordance with the de-
tails of the metre, Bū Ch (prim man) राज्ञ इषिर, Ku राजा
र Weber Omina und Portenta, p 299, upon the basis of Ch
(man) has taken राज्ञा इषिर into the text, without noting the
necessity of the sandhi — ^६ So KBū Bt P E (prim man), Ch Ku E
(man) and Weber, ibid, परस्तात् — ^७ K तस्मात्*, Ku तस्मान्वा* —
emended, Ku अयता, the rest अयतां — ^८ The metre of these
lines is in the style of the ekapada viraj: the syllable after the
ara is wanting in each pada, considered from the point of view
tristubh —

विश्वे देवा उर्वन्तरिक्षं त उ नः^१ गर्भं यच्छन्तु देवाः^२ ॥

उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी यथाथयम्^३ ।

मा नो^४ विश्वे देवा मरुतो हेतिमिच्छत^५ ॥ ४ ॥

रुक्मं^७ कर्त्तुं दद्यात् । ५ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ६ । ॥ ३६ ॥

॥ १२८ ॥

अथ यच्चैतन्मांसमुखो निपतति तत्र जुहुयात् । १ ।

घोरो वज्रो देवसृष्टो न आगन्वद्वा गृहान्घोरमुता

जगाम^८ ।

तन्निर्जगाम^९ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं

चतुष्पदे ॥

रुद्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । भवाशर्वौ मृडतं माभि यात-

मित्येतेन^{१०} सूक्तेन जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३७ ॥ ॥ १२९ ॥

^१ P B₁ त उत न — ^२ The metre of this ardharea is in the style of ekapada vīraj, cf. note 9 on the preceding page — ^३ I am unable to restore this very corrupt line the text above represents merely the best supported readings of the MSS. taken collectively K reads उताविद्वान्निष्कृतादयाथोस्रघ्नी यथाथय, B₁ उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी etc, B₂ उताविद्वान्निष्कृदयास्रघ्नी etc, E उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया etc, P उताविद्वान्निष्कृतादयाथोस्रघ्नी etc, Ku उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी etc, Ch (prim. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया, Ch (sec. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया etc — ^४ So K P B₁ B₂, the rest मनी — ^५ So (हेतिम्) K B₂ E P B₁ Ch (prim. man); Ku Ch (sec. man) हिति — ^६ Ch Ku E मर्द्धतः — ^७ Ku रुचत — ^८ Thus emended, MSS. रमुत आजगाम This pāda and the following ardharea recur at Kāṇḍ 13. 9 — ^९ B₂ त चि-यंजामो, K तं निर्जगाम, Ku त निर्जगातो. — ^{१०} xi 2 1 —

अथ यच्चैतदनमाववभासो^१ भवति तच्च जुहुयात् । १ ।

या ते ऽवदीप्तिरंरूपा^{२,३} जातवेदो ऽपेतो^४ रक्षसां भाग

एषः ।

रक्षांसि तथा दह^५ जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^६ सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^७ प्रा-

यश्चित्तिः^८ । ३ । ॥ ३८ ॥ ॥ १३० ॥

अथ यच्चैतदग्निः^९ श्वसतीव^{१०} तच्च जुहुयात् । १ ।

श्वेता^{११} कृष्णा रोहिणी^{१२} जातवेदो यास्ते तनूस्तिरश्ची-

ना^{१३,१४} निर्दहन्तीः^{१५} श्वसन्तीः^{१६} ।

रक्षांसि ताभिर्दह जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^{१७} सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^{१८} प्रा-

यश्चित्तिः^{१९} । ३ । ॥ ३९ ॥ ॥ १३१ ॥

^१ Thus emended assuming haplography, E यच्चैतदपावभासो, the remaining MSS °नपावभासो Cf Kauç 93 37 — ^२ Cl ते च दीप्ति° — ^३ K °रूपो E दीप्तिस्वरूपा — ^४ E यतो — ^५ K ह — ^६ So K Bu the rest प्रजान्मनुष्यान्स् cf Kauç 131 2 — ^७ viii 3 26 — ^८ This unusual ending of the kandika is exhibited by all MSS cf Kauç 131 3 as also the reading of K Bu in Kauç 130 4 — ^९ Ch E °ग्नि — ^{१०} K here inserts the word भवति — ^{११} Bū श्वेता — ^{१२} Ch Au हरिणी — ^{१३} Ch Au तनू E तस् Is तनूस् to be emended to तन्वस्? — ^{१४} K °श्वोना — ^{१५} Ch Ku E P K °हन्ती — ^{१६} So K Bu Ch E P B, K °तो (रक्षांसि) Weber, Omina und Portenta p 402, reads निर्दहन्ती श्वसन्ती — ^{१७} Thus emended K प्रजा मनुष्यान्स्, Bu प्रजा मनुष्यात्, the rest प्रजान्मनुष्यान्स्, cf Kauç. 130 2 — ^{१८} viii 3 26 — ^{१९} This

अथ यच्चैतत्सर्पिर्वा^१ तैलं वा मधु वा विष्यन्दति^२
यद्यामं चक्रुर्निखनन्^३ इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ ४० ॥ ॥ १३२ ॥

अथ यच्चैतद्गाम्यो ऽग्निः शालां दहत्यपमित्यमप्रतीक्ष-
मित्येतैस्त्रिभिः^४ सूक्तैर्मैश्वर्यान्वस्य^५ पूर्णाञ्जलिं हुत्वा । १ ।
ममोभा मित्रावरुणा मममापो मधुमदेयन्तामित्येता-
भ्यां^६ सूक्ताभ्यां जुहुयात् । २ ।

ममोभा मित्रावरुणा ममोभेन्द्रावृहस्पती^७ ।

मम त्वष्टा च पूषा च ममैव सविता वशे ॥

मम विष्णुश्च^८ सोमश्च ममैव मरुतो भवन्^९ ।

सरस्वांश्च^{१०} भगश्च^{११} विश्वे देवा वशे मम ॥

ममोभा^{१२} द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं स्वर्गम ।

ममेमाः सर्वा ओषधीरापः सर्वा वशे मम^{१३} ॥

मम गावो ममाश्वा ममाजाश्चावयश्च^{१४} ^{१५} ममैव पुरुषा
भवन्^{१६} ।

unusual ending of the kandika is sustained by all MSS, cf Kauç.
130 3, as also the reading of K Bu in Kauç 1²⁰ 4 —

^१ K सर्पि वा — ^२ So Bu K E विष्यदति, E विष्यदयते, B₁
विष्यन्दते Ch (prim man) विष्यदति P Ch (sec man) विष्यदयते —

^३ vi 116 1 — ^४ K •प्रतीक्षमित्येति — ^५ vi 117-119 — ^६ vi
61 1 — ^७ So Ku the rest ममोभेन्द्रो • — ^८ K विष्णु —

^९ E महत्, Weber, Omina und Portenta, p 403, 16 emends to भवान्,
cf also note 16 — ^{१०} Bū B₁ सरस्वाञ्च — ^{११} E बृहश्च — ^{१२} Ch

E Ku insert हि at this point. — ^{१३} The stanza ending here is
wanting in Bu, and is also omitted by Weber, ibid — ^{१४} K

ममोजा • — ^{१५} K has a colon here — ^{१६} Ku पुरुषो भवत्,
Weber, ibid, emends to भवान्, cf also note 9 —

ममेदं सर्वमात्मन्वदेजत्प्राणद्वये ममेति । ३ ।

अरणी प्रताप्य स्यंशिडलं परिमृज्य । ४ । अथाग्निं
जनयेत् । ५ ।

इत^१ एव प्रथम^२ जज्ञे^३ अग्निराभ्यो योनिभ्यो अधि
जातवेदाः^४ ।

स गायत्र्या त्रिष्टुभा जगत्यानुष्टुभा देवो देवेभ्यो हव्यं
बहत्तु प्रजानन्निति जनयित्वा । ६ । भवतं नः^५ समनसौ
समोकसावित्येतेन^६ सूक्तेन जुहुयात् । ७ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । ८ । ॥ ४१ ॥ ॥ १३३ ॥

अथ चेदागन्तुर्दहत्येवमेव कुर्यात् । १ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । २ । ॥ ४२ ॥ ॥ १३४ ॥

अथ यच्चैतद्वंश^७ स्फोटति^८ कपाले ऽङ्गारा भवन्त्युदपात्रं
वर्हिंराज्यं तदादाय । १ । शालायाः पृष्ठमुपसर्पति^९ । २ ।
तत्राङ्गारान्वा कपालं^{१०} वोपनिदधान्या संतपनात् । ३ ।
प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय । ४ । परिसमुह्य पर्युह्य परि-
स्तीर्य वर्हिंरुदपात्रमुपसाद्य । ५ । परिचरणेनाज्यं परिचर्य

^१ So KBūP B₁, Ku इत, Ch जनयेदिति । ता, E जनयेदिति ता —

^२ K प्रथम — ^३ KBū यज्ञे — ^४ K वेद — ^५ E भवतन्न —

^६ The group of mantras given previously in सकलपाठ at Kaṇṇ 103 2 —

^७ Bū वंश — ^८ Ku स्फोटयति — ^९ P मुपसर्पति, K मुपसर्पत —

^{१०} Thus with doubtful emendation, K (सर्पत) चैग वा कपालानि, P B₁ Bū तचैग वा कपालानि, Ku तचैगल वा कपालं, Ch तचग । व कपालं; E तचैग वा कपालं Weber, Omina und Portenta, p 403, emends to तत्राङ्गारान्कपाल —

। ६ । नित्यान्पुरस्ताद्धोमानुत्वाज्यभागौ च । ७ । अथ नु
होति । ८ ।

असौ वै नाम ते मातासौ वै नाम ते पिता ।

असौ वै नाम ते दूतः स्ववंशमधि तिष्ठति^१ ॥

उत्तमराची^२ णाम मृत्यो ते माता तस्य ते अन्तकः

समंदधानस्ते दूतः^३ स्ववंशमधि तिष्ठति^४ ॥ [पिता ।

बहवो ऽस्य पाशा वितताः पृथिव्यामसंख्येया^५ अप-

र्यन्ता^६ अनन्ताः^७ ।

याभिर्वैशानभिनिदधाति^८ प्राणिनां यान्कांश्चेमान्प्राण-

भृतां^{९ १० ११} जिघांसन्^{१२} ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्स^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-

वेशं मृत्यवे स्वाहा ॥

बृहस्पतिराङ्गिरसो ब्रह्मणः पुत्रो विश्वे^{१५} देवाः प्रददु-

र्विश्वमेजत ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्स^{१६} मे गच्छतु द्विषतो निवेशं

बृहस्पतय आङ्गिरसाय स्वाहा ॥

^१ Weber, *ibid*, emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the end of the next stanza — ^२ So K Bū P B₁ Ku, E उत्तरराची, Ch उत्तमसची, upon the basis of which Weber, *ibid*, emends to उत्तमस्यो —

^३ K दूत — ^४ Weber *ibid* emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the preceding stanza. — ^५ K संख्येया — ^६ Ch अपर्यन्ता — ^७ Ch

(sec. man) अनन्ता — ^८ Ku E Ch ताभिः — ^९ K Ku Bū Ch

या (काचि) — ^{१०} K •क्षेमा — ^{११} Bū •भृत — ^{१२} Ch जिघांस —

^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B₁ वंशसृष्ठात्स, Ch वंशसृष्टात्स, Bū वंशपृष्ठात्स — ^{१५} K यक्षे — ^{१६} So E Ku, Bū वंशपृष्ठात्स,

K P B₁ वंशसृष्ठात्स, Ch वंशसृष्टात्स —

यस्य ते ऽन्नं न^१ क्षीयते भूय एवोपजायते ।

यस्मै भूतं च भव्यं च सर्वमेतत्प्रतिष्ठितम् ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^२ मे गच्छतु द्विषतो निवेश-
मिन्द्राय स्वाहा ॥

मुखं देवानामिह यो बभूव यो जानाति वयुनानां^३
समीपे^४ ।

यस्मै हुतं देवता भक्षयन्ति वायुनेत्रः सुप्रणीतिः सु-
नीतिः ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^५ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमग्नये स्वाहा ॥

यः^६ पृथिव्यां^७ च्यावयन्नेति^८ वृक्षान्प्रभञ्जनेन^९ रथेन सह
संविदानः ।

रसान्गन्धान्भावयन्नेति^{१०} देवो मातरिष्वा भूतभव्यस्य^{११}
कर्ता ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^{१२} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेशं वायवे स्वाहा ॥

^१ Thus emended, by assuming haplographia, K Ch (prim man) यस्य तेन्न, Bu Ch (sec man) तेन्न, Ku तेन, P ते अन्न B₁ तोन्न, E ते उत्त, cf Par Gr in 15 22 in support of the emendation —

^२ So Ku E B₁ वंशपृष्ठात्, B₂ K P वंशस्पृष्ठात्, Ch वंशस्पृष्ठात् —

^३ So B₁, the rest वयुनाना — ^४ K समीके, Ku समीपो — ^५ So

E Ku, K P B₁ वंशस्पृष्ठात्, B₂ वंशपृष्ठात्, Ch वंशस्पृष्ठात् — ^६ E

य — ^७ Ku B₁ पृथिव्या — ^८ E E B₁ च्यावयन्नेति — ^९ Bu

भुञ्जनेन — ^{१०} K च्यवन्नेति — ^{११} Ku भूतस्य भव्यस्य — ^{१२} So

E Ku, K P B₁ वंशस्पृष्ठात्, B₂ वंशपृष्ठा सा, Ch वंशस्पृष्ठात् —

ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यमृचं^१ गाथां ब्रह्म परं जि-
गांसन्^२ ।

तं विद्या अनुपरियन्ति^३ सर्वे ये अन्तरिक्षे ये च दिवि
श्रितासः^४ ।

नं विशो अनुपर्यन्ति^५ सर्वाः कर्माणि लोके परिमो-
हयन्ति^६ ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^७ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमादित्याय स्वाहा ॥

यो नक्षत्रैः सरथं^{१०} याति देवः^{११} संसिद्धेन^{१२} रथेन सहं
रूपंरूपं कृत्स्नानश्चिबभानुः सुभानुः । [संविदानः ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेशं चन्द्राय स्वाहा ॥

सोपधयः सोमराज्ञीर्यशस्विनीः ।

ता इमं^{१५} दूतं नुदन्तु^{१६} वंशपृष्ठात्^{१७} मे गच्छतु

^१ Ko ब्रह्मचारीर्यमृच, E ब्रह्मचर्यमृत — ^२ Thus emended, Ch जिघास, the rest जिघासन्, cf in support of the emendation Çat Br 1 4. 1. 21, in which Weber, *ibid*, p 406, note 4, also proposes to emend जिघासन्ति to जिघासन्ति — ^३ So P B₁ B₂ the rest पर्यन्ति of the next ardharcā — ^४ So B₁ P, B₂ श्रितास, Ch E Ku श्रितास The passage is wanting in K — ^५ P B₁ ता, E त — ^६ So F B₁ B₂ the rest पर्यन्ति of the preceding ardharcā — ^७ P मोहयती — ^८ K omits the two ardharcas ending here — ^९ So E Ku K P B₁ यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्, B₂ यशपृष्ठात् — ^{१०} B₂ सरथे — ^{११} Ch K देवान् — ^{१२} E सिद्धिना — ^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B₁ यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्; B₂ यशपृष्ठात् — ^{१५} K स्विनी ॥ ता इम, Ch (prim man) स्विनीर्यम for which compare Kauç 74. 19, note, 20 note the rest स्विनीक्षा — ^{१६} So B₂, the rest नुदतु, cf p 287 note 2 — ^{१७} So E Ku, Ku यशस्पृष्ठात्, K P B₁ वंशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात् —

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यः सोमराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

ओषधयो वरुणराज्ञीर्येणस्विनीः ।

ता^१ इमं दूतं नुदन्तु^२ वंशपृष्ठात्स^३ मे गच्छतु

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यो वरुणराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

अष्टस्यूणो दशपक्षो^४ यदृच्छजो^५ वनस्पते ।

पुत्रांश्चैव^६ पशून्श्चाभि रक्ष वनस्पते ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो बभूव यद्वा गृहान्धोरमुता
जगाम^८

तन्निर्जगाम^९ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं च-
तुप्पदे ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो न आगच्छद्वा यज्ञं नो ऽद्भुतमा
जगाम ।

सर्वं तदग्ने हुतमस्तु भागशः शिवान्वयमुत्तरेमाभि
वाजान्^{१०} ॥

त्वष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ९ । त्वष्टा मे दैव्यं वच^{११} इत्यचोदपात्रं

^१ K °स्विनी ॥ ता, the rest °स्विनीरूपा — ^२ So Ku the rest नुदतु; cf p 236 note 16 — ^३ So L Ku, Bū वंशपृष्ठात्स K P B; वंशस्यूष्ठात्स Ch वंशस्यूष्ठात्स — ^४ E °पक्षो — ^५ Thus emended, Ch यदृच्छजो, K यदृच्छजो, P B; यदृच्छजो, Bu यदृच्छजो, Ku सदृच्छजो, E गादृच्छजो Weber Omnia und Portenta, p 409, note 6, suggests the emendation यदृच्छज (vocative) — ^६ Bu पुत्रांश्चैव — ^७ So K B; Bu, P गृहा Cl E Ku गृह — ^८ So E, K P B; Bu °त आ जगाम, Ch °तमाजगाम, K °त जगाम This pada and the following ardharca recur at Kaṇṇ 129 2 — ^९ K P B; तन्निर्जगामो, Ku त निर्जगामे, Ch त निर्जगामो, Bū त निर्जगामो, cf Kaṇṇ 129 2 —

^{१०} For this line K substitutes the second line of the preceding stanza. —

^{११} vi 4 1 —

निनयति । १० । कपाले^१ ऽग्निं चादायोपसर्पति । ११ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । १२ । ॥ ४३ । ॥ १३५ ॥

अथ यच्चैतत्कुम्भोदधानः^२ सक्तुधानो वोखा^३ वानिङ्गि-
ता विकसति तत्र जुहुयात् । १ ।

भूमिर्भूमिमवागन्माता^४ मातरमप्यगात् ।

ऋध्यास पुचैः^५ पशुभिर्यो नो द्वेष्टि स भिद्यतामिति । २ ।
सदसि सन्ने भूयादिति^६ सक्तूनावपेत् । ३ । अथ चेदोदन-
स्यान्नमस्यन्नं मे देह्यन्न^७ मा मा हिंसीरिति त्रिः प्राश्य^८ । ४ ।
अथ यथाकामं प्राश्नीयात् । ५ । अथ चेदुदधानः^९ स्यात्समुद्रं
वः प्र हिणोमीत्येताभ्यामभिमन्त्य^{१०} । ६ । अन्त्यं^{११} कृत्वा ध्रु-
वाभ्यां^{१२} दृंहयित्वा । ७ । तत्र हिरण्यवर्णा^{१३} इत्युदकमासेचयेत्^{१४}
। ८ । स खल्वेतेषु कर्मसु सर्वत्र शान्त्युदकं कृत्वा सर्वत्र
चातनान्यनुयोजयेन्मातृनामानि^{१५} १६ च । ९ । सर्वत्र वरां
धेनुं कर्त्तुं दद्यात् । १० । सर्वत्र कंसवसनं^{१७} गौर्दक्षिणा^{१८}

^१ K कपाले — ^२ Thus with double sandhi (for कुम्भ उदधान.)
all MSS, cf Kāuṣ 93 43, and the introduction — ^३ Ku वोखा, Ch K E B
वोषा — ^४ Thus emended in accordance with the corresponding passage
in Katy Cr xxv 5 29, MSS भूमिर्भूमिमवागन्माता — ^५ K Bu ऋध्यासपुचैः —
^६ Thus emended, Ch भूयानिति, Ku भूयाति, the rest भूयानिति —
^७ K B Bū देह्यन्न — ^८ F प्राश्य — ^९ उधान — ^{१०} x 5 23 24 —
^{११} K अन्त्य — ^{१२} The ध्रुवे (sc ऋषी) according to Ath Paddh 10
Kauṣ 43 11 are in 12 1, 2 — ^{१३} 1 33 1 — ^{१४} K P ऽसिचयेत् —
^{१५} K चातनान्यनु, E चातानान्यनु — ^{१६} For the चातपगण
see Kauṣ 8 25 and note, for the मातृगण 8 24, and note — ^{१७} B
वसना — ^{१८} Ku B गौर्द —

१११ । ब्राह्मणान्भक्तेनोपेप्सन्ति^१ । १२ । यथोद्दिष्टं चा-
दिष्टास्त्विति^२ प्रायश्चित्तिः प्रायश्चित्तिः^३ । १३ । ॥ ४४ ॥
॥ १३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे त्रयोदशोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ K *पेचति — ^२ So E Ka, Ch *स्त्विति., K *स्त्वितिः., B, *स्त्विति;
P *चित्ति, Bū चारिष्टास्त्विति — ^३ Bū has this word but once
(प्रायश्चित्ति!). —

॥ ओं ॥

यथावितानं यज्ञवास्त्वध्यवसेत् । १ । वेदिर्यज्ञस्याग्नेरुत्त-
रवेदिः^१ । २ । उभे प्रागायते^२ किञ्चित्प्रथीयस्यौ^३ पश्चादुद्य-
ततरे । ३ । अपृथुसंमितां^४ वेदिं विदध्यात्^५ । ४ । षट्शमीं
प्रागायतां^६ चतुःशमीं श्रोण्याम् । ५ । त्रीन्मध्ये अर्धच-
तुर्थानयतः । ६ । चयाणां पुरस्तादुत्तरवेदिं विदध्यात् । ७ ।
द्विःशमीं प्रागायतामृज्जीमध्यर्धशमीं^७ श्रोण्याम्^८ । ८ ।

^१ Cf Dārila to Kauç 2 18 — ^२ So emended, MSS प्रा-
हायते — ^३ Ch पृथोयस्त्री, E पृथि° — ^४ E प्रृथु°, Bh Ch (prim.
man) अपृतु° Ch (sec man) अयतु° (?), B5 अपृतु°, K चमृतु° —
^५ The Daç Kar treats the subject of this kanda essentially in the
same manner as the Kauçika, but with a different introduction
अथाज्यतवमारभ्यते । तत्र पदार्थानुक्रमो यथा । पर्वं स्वस्तिवाचन । त्वम्
यु वाजिन etc (vii 85 1) । चातारमिन्द्रम् etc (vii 86 1) । आ मर्दे-
रिन्द्र etc (vii 117 1) मर्माणि ते वर्मणा etc (vii 118 1) । अव्यचसद्य
(Cod अव्यसद्य) व्यचसद्य etc (xix 68 1) । इति स्वस्तिवाचन । (cf Kauç
25 36, and the स्वस्त्ययनयण ibid) । प्र चक्ष पशुं etc सार्धपादिन (xii
3 31^a) दात्र गृह्णाति । ओषधीर्दानु etc (xii 3 31^b) । अधस्ताच्छेदयति ।
योष्मसे etc (xii 1 36) । वेदिस्थाने त्रीह्रियवशमीमिश्रोदकेन उपस्थान
करोति । वि मिमीष्व etc (xiii 1 27) । मिमानं समिध अनुमन्त्रण
(cf Kauç 1 24 fg, and sutras 9 and 10 of this kanda) । ततो
वेदि करोति, cf Antyesti fol 14 l 7 — ^६ So emended, MSS
of the text and Ath Paddh प्राहायता — ^७ So emended, cf the
preceding note — ^८ Cf p 291 note 9 —

योष्मस्ते भूम^१ इत्युपस्थाय^२ । ९ । वि मिमीष्व पयस्वती-
मिति^३ मिमानमनुमन्त्रयते^४ । १० ।

बृहस्पते परि गृहाण वेदिं सुगा वो देवाः सदनानि
सन्तु ।

अस्यां बर्हिः प्रयतां साध्वन्तरहिंसा^५ णः पृथिवी^६
देव्यस्त्विति^७

परिगृह्णाति^८ । ११ । यत्ते भूम इति^९ विखनति^{१०} । १२ ।
यत्त ऊनमिति^{११} संवपति^{१२} । १३ । त्वमस्यावपनी जना-
नामिति ततः पांसूनन्यतोदाहार्य^{१३ १४ १५} । १४ । बृहस्पते

^१ xii 1 36 — ^२ K Ch (prim man) इत्युपस्थापय, cf p 290, note 5, end (उपस्थान करोति) — ^३ xiii 1 27 — ^४ Cf p 290, note 2, end (समिध अनुमचण) — ^५ K साध्वन्तरहिंसा, Bh Antyesti and Daç. Kar °न्तरहिंसा, Mahadeva to Katy Çr ii 2 12 also reports हिंसा as a variant of अहिंसा — ^६ K Bh Bū and Daç. Kar., as also Katy Çr ii 2 12, here insert the word देवी — ^७ The mantra occurs with some variants in Katy Çr ii 2 12, its pratika in Vāt Sū. 2 5 — ^८ K P Ch Ku प्रतिगृह्णाति cf su 15. — ^९ Daç. Kar continues after su 6 ईशानकोणादारभ्य रेखा (Cod रेया) कुर्यात् । सर्वत्र तू-
ष्णी । बृहस्पते परि गृहाण etc । कल्पञ्चवा (? Cod कल्पचव) परिमाष्टि ।
चवो (Cod रवो) अर्धवर्गमी ओष्वा (cf sū 8) । चयाणा पुरस्ता-
दुत्तरवेदि विदध्यात् (cf su 7) । द्विशमी (!) प्राक् एव चतुरस्र (cf su 8)
पुन बृहस्पते परि गृहाण इति पुन समाष्टि Ath Paddh and Antye ti
ईशानकोणादारभ्य तूष्णी वानुकया रेखा (Cod रेया) कुर्यात्सर्वत्र ।
बृहस्पते etc कल्पवातेमन्त्रेण बीज्वरान् वेदिरेखा परितो अनुमचण —
^{१०} xii 1 35 — ^{११} Antye ti वेदिमध्ये विखनन करोति — ^{१२} xii
1 61^c — ^{१३} Antyesti अर्धचैन खनित सम करोति, Daç. Kar and
Ath Paddh अर्धचैन पूरयति — ^{१४} वस पांसून — ^{१५} So °न्यतो
दाहार्य with double sandhi cf the introduction) Ch P, K Bū Bh
°न्यतोदाहार्य Ku °न्यतोषहार्य E B °न्यतोवाहार्य — ^{१६} Daç. Kar.
त्वमस्यावपनी etc अर्धचैन सम करोति (cf Antyesti to the preceding
sūtra), Ath Paddh पांसूपूरयति —

परि गृहाण^१ वेदिमित्युत्तरवेदिमोषमानां^२ परिगृह्णाति^३
 । १५ । असवाध बध्यतो मानवानामिति^४ प्रथयति^५ । १६ ।
 यस्याश्चतस्रः प्रदिशः पृथिव्या इति^६ चतुरस्रां करोति^७ । १७ ।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाहुभ्या पूष्णो हस्ता-
 भ्यामा दद इति^८ लेखनमादाय यत्राग्निं निधास्यन्भवति
 तत्र लक्षणं करोति । १८ । इन्द्रः सीतां नि गृह्णात्विति^९
 दक्षिणत आरभ्योत्तरत आलिखति । १९ । प्राचीमावृत्य^{१०}
 दक्षिणतः प्राचीम् । २० । अपरास्तिस्त्रो मध्ये । २१ । तस्यां^{११}
 व्रीहियवावोष्य । २२ । वर्षेण भूमिः पृथिवी वृतावृतेत्यद्भिः^{१२}
 संप्रोह्य । २३ । यस्यामन्नं व्रीहियवाविति^{१३} भूमिं नम-
 स्कृत्य^{१४} । २४ । अथाग्निं प्रणयेत् ।

त्वामग्ने भृगवो नयन्तामद्भिरसः^{१५} सदनं^{१६} श्रेय^{१७} एहि ।
 विश्वकर्मा पुर एतु प्रजानन्धिष्यय पन्थामनु ते दिशा-
 मेति^{१८} । २५ ।

^१ Cf su. 11 —

^२ K °लुत्तर —

^३ Bu °माषमाना —

^४ Antyesti परितः परिगृह्णाति Ath Paddh adds वालुका उत्तरवे
 दिमध्ये निदधाति — xii 1 2 — ^५ Daç Kar पूर्व श्रव(?) प्रथ-
 यति, Ath Paddh वालुका प्रथयति — ^६ xii 1 4 — ^७ Ath Paddh
 यातिकपुष्टिके चतुरस्र परिशिष्टे कुण्डलचपे उत्त (cf Ath Pariç 24 1)
 see also Ath Pariç 22 3 (°ambharalakṣaṇam) — ^८ Cf xix 51 2,
 TS 1 1 4 2 VS 1 10 etc, Maitr S 1 1 9 etc — ^९ xii 17 4 —
^{१०} Bu प्राच्यामावृत्य, Ch Daç Kar and Antyesti have a colon here —
^{११} Antyesti तासु रेखासु — ^{१२} xii 1 5^{०६} — ^{१३} xii 1 42 —
^{१४} Daç Kar and Antyesti व्रीहियवशमीभिश्चोदकेन उपस्थान नम-
 स्कारय (?) करोति — ^{१५} Thus emended, MSS °माद्भिरस —

^{१६} K and Daç Kar सद्ना — ^{१७} Daç Kar श्रेय — ^{१८} Ch
 दिशामे इति The mantra is not found in any known Samhitā, cf
 however Maitr S ii 13 7 —

भद्रश्रेयःस्वम्या^{१ २ ३ ४} वा । २६ । अये प्रेहीति^५ वा । २७ ।
 विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठेति^६ लक्षणे प्रतिष्ठाप्य^७ । २८ ।
 अथेधममुपसमादधाति । २९ । अग्निभूम्यामोषधीष्वग्नि-
 दिव आ तपत्यग्निवासाः पृथिव्यसितजूरेतमिध्मं समा-
 हितं जुपाणो ऽसौ क्षत्राणि धारयन्तमय इति^८ पञ्चभि^९
 स्तरणम्^{१०} । ३० । अत ऊर्ध्वं वर्हिषः । ३१ । त्व भूमिमत्ये-
 योजसेति^{११} दर्भान्संप्रोक्ष्य । ३२ । ऋषीणां प्रस्तये ऽसीति^{१२}
 दक्षिणतो ऽग्नेर्वेद्यासनं निदधाति^{१३} । ३३ । पुरस्तादयेरुद-
 कसंस्तृणाति । ३४ । तथा प्रत्यक् । ३५ । अदक्षिणं वर्हिषां

^१ P Bu Bb and Ath Paddh भद्र — ^२ Ch Ku श्रेय — ^३ Ku स्वम्या — ^४ Dāc Kar treats the passage contained in the two sūtras ending here as follows. It coincides with the Kaṇḍika as regards the first three pādas of the mantra then continues धिष्य पन्थामनु ते दिशाम । भद्र पन्थामनु ते दिशाम । श्रेय (') पन्थामनु ते दिशाम । स्वस्त्य पन्थामनु ते दिशाम । भद्रो भव श्रेयो भय स्वस्त्यो भव ब्रीहिय वावपी प्रक्षिप्य Ath Paddh त्वामपे भृगवो नयतामिति अपिप्रणयन । भद्र श्रेय स्वस्त्या वा । चकारो ('for वा') निश्चयार्थ । भद्रो भवेति चिभि । सर्वत्र — ^५ iv 14 ७, Ath Paddh अये प्रेहीति वा विकल्पादाज्यतवे । न पाकतव इति पङ्क्तिकार — ^६ xii 1 ७ — Bu Kar अपि स्थापयति, Ath Paddh अपिप्रतिष्ठापन — ^७ xii 1 1 20 21, x 6 3०, vii 78 २ — ^८ Bū EP Bī पञ्चभि — ^९ [3 Kar अमुककर्मप्रारम्भनिमित्तं पवेधम सकृज्जुहोति Ath Paddh अग्निभूम्यामिति तिसृभिर्होपसमादधाति अस्मै क्षत्राण्येतमिध्ममिति वा । वाग्व्यात् । आज्यतवे । एतमिध्ममस्मै क्षत्राणि धारयतमिति भवति । पञ्चभिरिध्म जुहोति — ^{११} The mantra of which the pratika is here given occurs in सकलपाठ in Kauṣ 2 1. It occurs also at xiv 33 ७ but the सकलपाठ and the scholiast's designation (Kauṣ 2 1) as कल्पजा show that it is regarded as not belonging to the AV — ^{१२} xvi 2. 6. — ^{१३} The same passage occurs at Kauṣ 2 15. —

मूलानि छादयन्तोत्तरस्या^१ वेदिश्रोणे^२ पूर्वोत्तरतः सं-
स्थाप्य । ३६ । अहे दैधिषव्योदतस्तिष्ठान्यस्य सद्ने सीद
यो ऽस्मत्पाकतर^३ इति ब्रह्मासनमन्वीक्षते^४ । ३७ । निरस्तः
पराग्वसुः सह पाप्मना निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्बेष्टि
यं च वयं द्विष्म^५ इति दक्षिणा तृणं निरस्यति । ३८ ।
तदन्वालभ्य जपतोदमहमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य
सद्ने सीदामि सत्यस्य सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि
पूर्तस्य सद्ने सीदामि मामृषदेव बर्हिः^६ स्वासस्थं त्वा-
ध्यासदेयमूर्णमृदमनभिशोकम्^{७ ८} । ३९ । विमृग्वरीमित्यु-
पविश्यासनीयं^{९ १०} ब्रह्मजपं जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा^{११} ब्रह्म-
सदन आसिष्यते^{१२} बृहस्पते यज्ञं गोपाय यदुद्वत^{१३} उन्नि-

^१ So with double sandhi (? for छादयन्त उत्तरस्या) E only, KP Bb छादयन्तोत्तरस्य, Ch छादयनो, P छादयन्तो, Ku छादयतोत्तरस्या, Bū illegible — ^२ So Ku E Ch (sec man), K P Ch (prim man) वेदिश्रोणे, Bu वेदि श्रोणे, Bī वेदि श्रोणे — ^३ Cf TS III 2 4 4, Katy Cr II 1 22, Vait Su 1 20, Kauç 3 5 — ^४ Ch *सन मीक्षते as in Katy Cr The passage beginning with this sūtra and ending with su 40 is identical with Kauç 3 5 8 see the notes there — ^५ Cf Katy Cr II 1 21, Çat Br 1 5 1 23, Çankh Cr 1 6 6, Lāty Cr II 4 5, IV 9 16 Gobh Gr 1 6 14, Kāuç 3 6 (Çat Br Lāty and Gobh with the variant परावसु) — ^६ K बर्हि — ^७ Bī and Daç Kar *मूर्णमृदम*, Bh Ku *मूर्णमृदम* — ^८ Cf Aç Cr 1 4 7 Çankh Cr 1 6 9, Lāty Cr II 4 5, Kauç 3 7 — ^९ XII 1 29 — ^{१०} So (*सनीय*) E Bu, and Ath Paśbb, Ks *सने, the rest *सनी — ^{११} The word ब्रह्मा is wanting in K — ^{१२} Thus emended, MSS here as in Kauç 3 8, आसिष्यते — ^{१३} So emended assuming haplographia in the reading यदुद्वत (Ch Ku), E reads यदुद्वत, Daç Kar य ऊद्वत, the rest य चदुद्वत, cf also Kāuç 3 8 note 9 —

वतः^१ शकेयम्^२ । ४० । पातं मा द्यावापृथिवी अघान्न^३
 इति द्यावापृथिव्यौ समीक्षते । ४१ । सविता प्रसवाना-
 मिति^४ कर्मणिकर्मण्यभितो ऽभ्यातानैराज्यं जुहुयात्^५
 । ४२ । व्याख्यातं सर्वपाकयज्ञियं तन्त्रम् । ४३ । ॥ १ ॥
 ॥ १३७ ॥

अष्टकायामष्टकाहोमाञ्जुहुयात् । १ । तस्या हवींषि
 धानाः कर्मभः शष्कुल्यः^६ पुरोडाश उदौदनः^७ क्षीरौदन-
 स्तिलौदनो यथोपपादिपशूः^८ । २ । सर्वेषां हविषां समु-
 दृत्य । ३ । दर्ष्या जुहुयात्प्रथमा ह व्युवास सेति पञ्चभिः^९
 । ४ । आयमागन्तंवत्सर इति चतसृभिर्विज्ञायते^{१०} । ५ ।
 ऋतुभ्यस्त्वेति^{११} विद्याहमष्टौ । ६ । इन्द्रपुत्र^{१२} इत्यष्टादशीम्
 । ७ । अहोरात्राभ्यामित्यूनविशीम्^{१३} । ८ । पशवुपपद्यमाने

^१ Thus emended, Ch Ku K P E उन्नमत, Bū Bī and Daç. Kar उन्नमत, cf for the treatment of this passage the note on p 9 (Kauç. 3 8) — ^२ The word इति is wanting in all MSS, perhaps because the text continues with a mantra? — ^३ Cf TS III 2 4 4, Kauç 3 8 — ^४ So emended, Bū अघान्न (?) P Bh द्या न, Ch द्यान्न, K Ku द्यान्न, Bī द्य न, E द्यान्न, Daç Kar भ्या न Or is द्या न to be taken into the text as a separate pratika? — ^५ r 24. 1 — ^६ Daç Kar अभ्यातानानि जुहोति । सविता प्रसवानामिति । इत्यभ्यातानामिति समाप्तं (!), Ath Paddh सविता प्रसवानामिति । अभ्यातानानां प्राक्तञ्च । इति वृहत्कुशुडिका समाप्ता (!) । अभ्यातानाद्युत्तरतञ्च । अथ उत्तरतञ्चमुच्यते etc, see Kāuç. 5 5, note — ^७ K Bū Bh सवः, cf for this varia lectio Kauç. 59 24, 60 1 — ^८ P Bī Bh शःकुल्य, K E शःकुल्य — ^९ E has a colon here — ^{१०} E Ch (sec man) यथोपपादि पशू — ^{११} III 10 1-5 — ^{१२} III 10 8 11 — ^{१३} III 10 10 K reads ऋतुभ्येति — ^{१४} III 10. 13 — ^{१५} vi 128 3 —

दक्षिणं बाहुं निर्लोमं सचर्म^१ सखुरं प्रक्षाल्य^२ । ९ । उडा-
यास्पदमिति द्वाभ्यां^३ विंशीम् । १० । अनूपपद्यमानं
आज्यं जुहुयात् । ११ । हविषां दर्विं पूरयित्वा पूर्णां दर्वे
इति^४ सदर्वी-मेकविंशीम् । १२ । एकविंशतिसंस्थो यज्ञो
विज्ञायते । १३ । सर्वा एव यज्ञतनूरवरुन्धे^५ सर्वा एवास्य
यज्ञतनूः^६ पितरमुपजीवन्ति य एवमष्टकामुपैति । १४ ।
न दर्विहोमे न हस्तहोमे न पूर्णहोमे तन्त्रं क्रियेतेत्येके
। १५ । अष्टकायां क्रियेतेतीपुफालिमाठरौ । १६ । ॥ २ ॥
॥ १३८ ॥

अभिजिति शिष्यानुपनीय श्वो भूते संभारान्संभरति
। १ । दधिसक्तून्गालाशं दण्डमहते वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम् । २ । बाह्यतः शान्तवृक्षस्येध्रं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य व-
र्हिर्दपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य । ४ । नि-
त्यान्पुरस्ताद्धोमान्द्रुत्वाज्यभागी च^७ । ५ । पश्चादग्नेर्दधिस-
क्तूञ्जुहोत्यग्नये ब्रह्मप्रजापतिभ्यां भृग्वह्निरोभ्य उशनसे
काव्याय । ६ । ततो ऽभयैरपराजितैर्गणकर्मभिर्विश्वकर्म-

^१ E सचर्म, P B1 सचर्मा, Ku सर्वेम — ^२ All MSS neglect the sandhi between this and the next word, writing प्रक्षाल्य उडा —

^३ m 10 6-7 — ^४ P Ku E Ch (sec mau) पश्चावनूपपद्यमान, cf su. 9 — ^५ m 10 7° — ^६ MSS 'रुधे' — ^७ So all MSS, is the word to be emended to 'तन्त्रः' ? — ^८ For the passage beginning with su. 3 and ending here cf Kauq 135 4-7 —

भिरायुधैः^१ स्वस्त्ययनैराज्यं^२ जुहुयात् । ७ । मा नो देवा
अहिर्वधीदरसस्य शर्कोटस्येन्द्रस्य प्रथमो रथो यस्ते सर्पो
वृश्चिकस्तृष्टदंश्मा नमस्ते अस्तु विद्युत आरे ऽसावस्स-
दस्तु यस्ते पृथु स्तनयित्पुरिति^३ संस्थाप्य होमान् । ८ ।
प्रतिष्ठाप्य सुवं दधिसक्तून्प्राश्याचम्योदकमुपसमारभन्ते^४
। ९ । अव्यचसद्येति^५ जपित्वा सावित्रीं^६ ब्रह्म जज्ञानमित्ये-
कां^७ त्रिषप्तीयं^८ च पच्छो वाचयेत् । १० । शेषमनुवाकस्य^९
जपन्ति । ११ । योयो^{१०} भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
। १२ । स खल्वेतं^{११} पक्षमपक्षीयमाणः पक्षमनधीयान उप-
श्राम्येता दर्शात्^{१२} । १३ । दृष्टे चन्द्रमसि फल्गुनीषु इया-
न्सानुपसादयति । १४ । विश्वे देवा अहं रुद्रेभिः सिंहे
व्याघ्रे यशो हविर्यशसं मेन्द्रो गिरावरागरादेषु यथा सोमः
प्रातःसवने यच्च वर्चो अक्षेप्नु येन महानघ्या जघनं स्वा-
हेत्यगौ^{१३} हुत्वा । १५ । रसेषु संपातानानीय संस्थाप्य हो-

^१ E P B₁ B_h •युधै — ^२ For the gāṇas of hymns mentioned here cf. the following places the first अभयगण at Kauç 16 8 and note, the second अभयगण at 104 3 and note, the अपराजित गण at 14 7 and note, the गणकर्मगण at 26 33, and note, the विश्वकर्मगण at 7 8, and note, the आयुष्यगण at 31 11, and note, the स्वस्त्ययनगण at 25 36 and note — ^३ vi 56 1, vii 56 5, x 4 1, xii 1 46, i 13 1, 26 1, vii 11 1 — ^४ B₁ •रभते — ^५ xix 63 1 (all MSS in agreement with the MSS of the AV अव्यचद्येति) — ^६ RV iii 6° 10, also VS TS SV etc — ^७ iv 1 1 — ^८ Ch E P B₁ B_h त्रिषप्ती, i 1, cf. Kauç 7 8 — ^९ iv 1 2 — iv 5 7 — ^{१०} E has an avagraha here — ^{११} Bu खल्वेत — ^{१२} Thus emended, Ch Ku E B₁ B_h उपश्राम्येतादर्शादृष्टे, K P B_h •दृष्टे — ^{१३} i 30 1, iv 30 1, vi 33 1, 39 1, 58 1, 69 1, ix. 1 11, xiv 1 35 36, cf. the two वर्चस्त्रगण, Kauç 12 10, note, and 13 1, note —

मान् । १६ । तत एतान्प्राशयति^१ रसान्मधुघृताञ्छि-
 प्यान्^२ । १७ । योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
 । १८ । नान्यत आगताञ्छिप्यान्परिगृह्णीयात्परसंदीक्षि-
 तत्वात्^३ । १९ । चिराचोनांश्चतुरो मासाञ्छिषेभ्यः^४ प्रब्रू-
 यादर्धपञ्चमान्वा । २० । पादं पूर्वर्रात्रे ऽधीयानः पादम-
 पररात्रे मध्यरात्रे स्वपन् । २१ । अभुक्ता पूर्वर्रात्रे ऽधीयानं^५
 इत्येके । २२ । यथाशक्त्यपररात्रे दुष्परिमाणो^६ ह पादः
 । २३ । पौषस्यापरपक्षे चिराचं नाधीयीत । २४ ।
 तृतीयस्याः प्रातः समासं संदिश्य यस्मात्कोशादि-
 त्यन्तः^७ । २५ ।

यस्मात्कोशादुदभराम वेदं तंस्मिन्नन्तरव दध्म एनम् ।

अधीतमिष्टं^८ ब्रह्मणो^९ वीर्येण तेन मा देवास्तपसाव-
 तेहेति । २६ ।

योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते । २७ । ये परि-
 मोक्षं कामयन्ते ते परिमुच्यन्ते । २८ । ॥ ३ ॥ ॥ १३९ ॥

अथ राज्ञामिन्द्रमहस्योपाचारकल्पं^{१० ११} व्याख्यास्यामः

^१ E P B एना° — ^२ K °ताञ्छिप्यान्; the rest °ता हि° —
^३ K °गताञ्छिप्या°; the rest °गतां हि°. — ^४ K मासाञ्छि°; the
 rest मासा हि° — ^५ Thus E; P °धीयत; B; °धीयात; Ku °धी-
 यीत, the rest धीयत — ^६ Ch दुष्परिमाणो. — ^७ Cf. xix 72 1. —
^८ So all Mss, the vulgate version, xix 72 1°, reads कुतमिष्टं. —
^९ E ब्राह्मणो — ^{१०} Ath. Parī. 19, which also treats the इन्द्रमहोत्सव,
 largely coincides with this kapdikā; 19. 1 reads राज्ञामिन्द्रमहोत्स-
 वस्तोपाचारकल्प — ^{११} E P B; and Ath. Parī. 19 1, °पचार°; cf
 Kāuc. 67 5 —

। १। प्रोष्टपदे^१ शुक्लपक्षे ऽश्वयुजे वाष्टम्यां प्रवेशः । २।
 श्रवणेनोत्थापनम् । ३। संभृतेषु^२ मभारेषु ब्रह्मा राजा
 चोभौ स्नातावहतवसनौ सुरभिणौ व्रतवन्तौ कर्मण्यावु-
 पवसतः^३ । ४। श्वो भूते शं नो देव्याः^४ पदैरर्धर्चाभ्यामृचा
 षड्रत्नोदकमाचामतः^५ ^६ । ५। अर्वाञ्चमिन्द्र चातारमिन्द्रः
 सुचामेत्याज्यं^७ हुत्वा । ६। अथेन्द्रमुत्थापयन्ति । ७। आ
 त्वाहार्धं ध्रुवा द्यौर्विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्विति^८ सर्वतो
 ऽप्रमत्ता धारयेरन् । ८। अद्भुतं हि विमानोत्थितमुपति-
 ष्णन्ते^९ । ९। अभिभूर्यज्ञ इत्येतेस्त्रिभिः सूक्तैरन्वारब्धे^{१०} राज-
 नि पूर्णहोमं जुहुयात् । १०। अथ पशूनामुपाचारम्^{११} ^{१२}
 । ११। इन्द्रदेवताः स्युः । १२। ये राज्ञो भृत्याः^{१३} स्युः सर्वे

^१ Ch and Ath Pariç प्रोष्ट°, P Bb प्रोष्ट° — ^२ Bb here inserts साधिकेषु — ^३ So Bū Ku, Ch E P Bb and Ath Pariç. 19 1, °पवसथ, K Bb °पवसथ (श्वो) Cf Kāuç 67 17 — ^४ १ 6 1 —
^५ Thus (षड्रत्नो°) with double sandhi (षड्रत्नस् षड्रत्नो) all MSS of the text, and Ath Pariç 19 1 of the introduction — ^६ Bb °चामतो (ऽर्वाञ्च), Ath Pariç 19 1 षड्रत्नोदक परि वाचमाचातो (one MS. परिवामाचातो) बर्हिरूपकल्पयित्वा राजानमन्वासाभ्य जुहुयात् — ^७ v 3 11, vii 86 1, vii 91 1, Ath Pariç 19 1 अर्वाचमिन्द्र चातारमिन्द्र सुचामेममिन्द्र वर्धय षड्विंश मे हताय वृषेन्द्रस्येन्द्रो जयातीति च । राष्ट्रस-सर्गेऽथैन्द्रमुत्थापयति The pratikas in addition to those of the Kan çika are iv 22 1, (?हताय?), vi 86 1, 98 1 — ^८ vi 87 1 87 1^c, 88 1 — ^९ Bu E Ch (prim man) विनामो°, Ath Pariç 19 1, अद्भुत हि सवनानयेत्समुत्थित ('for सवान°?) भवति यदि प्राच्याम पिभय । यदि दक्षिणस्या यमभय । यदि प्रतोच्या वरुणभय । यद्युदीच्या यद्वय (?) one MS धुद्वय? । यदतर्दंशेभ्यो भयतो विद्यादपिर्मा पाल्पि ति वसुमतमृक्त्विति (MSS °मिक्त्विति, xix 17 1, 18 1) — ^{१०} vi 97-99. — ^{११} Ch E पाशू° — ^{१२} Thus K Bū Bb Ch (prim man) and Ath Pariç. 19, 3, the rest °पचारम् — ^{१३} Bū भृत्या —

दीक्षिता ब्रह्मचारिणः^१ स्युः । १३ । इन्द्रं चोपसद्य यजेरं-
 स्त्रिरात्रं पञ्चरात्रं^२ वा । १४ । त्रिरयनमहामुपतिष्ठन्ते^३
 हविषा^४ च यजन्ते । १५ । आवृतं^५ इन्द्रमहमिति^६ । १६ ।
 इन्द्र क्षत्रमिति^७ हविषो हुत्वा ब्राह्मणान्परिचरेयुः^८ । १७ ।
 न संस्थितहोमाञ्जुहुयादित्याहुराचार्याः । १८ । इन्द्र-
 स्यावभृथादिन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति^९ । १९ । अपां सूक्तैरा-
 भृत्य^{१०} प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेक्षमाणाः^{११} प्रत्यु-
 दाव्रजन्ति । २० । ब्राह्मणान्भक्तेनोपेप्सन्ति^{१२} । २१ । श्वः-
 श्वो ऽस्य राष्ट्रं ज्यायो भवत्येको ऽस्यां पृथिव्यां राजा भव-
 ति न पुरा जरसः प्रमीयते य एवं वेद यश्चैवं विद्वानि-
 न्द्रमहेण चरति । २२ । ॥ ४ ॥ ॥ १४० ॥

अथ वेदस्याध्ययनविधिं वक्ष्यामः । १ । आवण्या
 प्रौष्ठपद्यां^{१३} वोपाकृत्यार्धपञ्चमान्मासानधीयीरन् । २ ।
 एव छन्दासि । ३ । लोम्ना^{१४} चानिवर्तनम्^{१५} । ४ ।

^१ K Bu Ch 'चारिण — ^२ Ath Pariç 19 3 सप्तरात्रं — ^३ So with very doubtful emendation, all MSS of the text and Ath Pariç 19 3 त्रिरयनमहम — ^४ Ch (prim man) हविषा — ^५ MSS of Ath Pariç 19 3 यजने ॥ आवृत (इद्र) — ^६ m 10 1 — ^७ vi 84 2 — ^८ Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान्परिचरेयुः (?) — ^९ Ath Pariç 19 3 has for this sūtra simply the words इन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति — ^{१०} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Darila ibid — ^{११} Thus emended, Ch Ku 'वेक्षमाणा, the rest 'वेक्षमाणा, MSS of Ath Pariç 19 3 'वेक्षमाणा, cf Kauç 7 14 note — ^{१२} Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान् भक्त्या यदीक्षित वरप्रदाने परितोषयेत् — ^{१३} Bu प्रौष्ठ — ^{१४} Ku लोम्ना — ^{१५} So Ku, Ch चानिवर्तनम्, the rest स्थानिवर्तन (as though स्थानिवर्तन?) —

अर्धमासं चोपाकृत्य क्षपेरंस्त्यहमुत्सृज्य ।

आरम्भः श्रावणायामुक्तः पौष्यामुत्सर्ग उच्यते^१ ॥ ५ ।

अथानध्यायान्वक्ष्यामः । ६ । ब्रह्मज्येषु^२ निवर्तते^३ । ७
श्राद्धे । ८ । सूतकोत्थानछर्दनेषु^४ त्रिषु चरणम्^५ । ९ । आ-
चार्यास्तमिते^६ वा येषां च मानुषी योनिः^७ । १० ।
यथाश्राद्धं तथैव तेषु । ११ । सर्वं च आद्विकं द्रव्यमद-
साहव्यपेतं^८ प्रतिगृह्यान्ध्यायः । १२ । प्राणि चाप्राणि च
। १३ । दन्तधावने । १४ । स्त्रुसंस्पर्शे । १५ । प्रादुष्कृते-
ष्वग्निषु । १६ । विद्युतार्धरात्रे स्तनिते । १७ । सप्तकृत्वो
वर्षेण विरत^९ आप्रातराशम् । १८ । वृष्टे^{१०} । १९ । निर्धाते^{११}
। २० । भूमिचलने । २१ । ज्योतिषोपसर्जन^{१२ १३} क्षृताव-
प्याकालम्^{१४ १५} । २२ विषमे न प्रवृत्तिः^{१६} । २३ ।

अथ प्रमाणं वक्ष्यामः समानं विद्युदुल्कयोः^{१७} ।

^१ K Ku Bu Ch E have a colon here — ^२ Ku E B₁ Bh ब्रह्मज्येषु —

^३ B₂ निवर्तते The passage beginning with अथ and ending here seems to be an ardharca, Ku Ch have a colon here — ^४ K P Bh *त्यान*, Bu the same with a colon after the word, Ku *त्यानि*, L सूतकोत्थानि (!). — ^५ Is the passage, beginning with श्राद्धे and ending here, an ardharca? —

^६ Thus with double sandhi (for आचार्य अस्तमिते) all MSS, cf the introduction — ^७ The passage beginning with आचार्य and ending here seems to be an ardharca —

^८ So all MSS except Ku which reads द्रव्यमदसाहव्यपेत Is the passage to be emended to द्रव्यमदसाहव्यपेत or द्रव्य मदोसाहव्यपेत? —

^९ E विरेत, P Bh विरता — ^{१०} Ku वृष्टी — ^{११} Ku निर्धाते —

^{१२} So ज्योतिषोप* for ज्योतिष उप* (or ज्योतिषामुप*) with double sandhi, all MSS, cf the introduction — ^{१३} E Bh *सर्जने (क्षृता*), Ku *सर्जने — ^{१४} Ch B₁ कृता*, Ku आता* — ^{१५} Ku Ch (pru. man) *वप्याकाल — ^{१६} K प्रवृत्ति ॥ अथ, the rest प्रवृत्तिरथ — ^{१७} The colon is written only in K B₂, the rest read *स्तयोर्मार्ग* —

मार्गशीर्षपौषमाघापरपक्षेषु तिस्रो ऽष्टकाः^१ ॥ २४ ।
 अमावास्यायां च । २५ । वीणि चान्ध्यानि^२ । २६ ।
 जनने मरणे चैव दशरात्रो^३ विधीयते^४ ।
 आचार्ये दशरात्रं^५ स्यात्सर्वेषु च स्वयोनिषु^६ ॥ २७ ।
 सूतके त्वेको नाधीयीत त्रिरात्रमुपाध्यायं वर्जयेत्^७ । २८ ।
 आचार्यपुत्रभार्याश्च^{८ १०} । २९ । अथ शिष्यं सहाध्यायिनम-
 प्रधानगुरुं चोपसन्नमहोरात्रं वर्जयेत्^{११} । ३० । तथा सत्र-
 ह्यचारिणं^{१२} राजानं च । ३१ । अपर्तुदैवमाकालम् । ३२ ।
 अविशेषर्तुकालेन^{१३} सर्वे निर्घातादयः स्मृताः^{१४} ।
 यच्चान्यद्दैवमद्भुतं सर्वं निर्घातवद्भवेत्^{१५} ॥ ३३ ।
 ऋतावध्यायश्छान्दसः काव्य^{१६} आपर्तुकः स्मृतः ।
 ऋतावूर्ध्वं^{१७} प्रातराशाद्यस्तु कश्चिदनध्यायः ।
 संध्यां प्राप्नोति पश्चिमाम्^{१८} ॥ ३४ ।

^१ The colon is written only in KCh, the rest read ऽष्टका अमा —

^२ E वा°, Bū च° — ^३ Thus (°नध्यानि) all MSS. Is the word to be emended to चान्ध्यायनानि (supposing that haplographia has taken place)? — ^४ Ku °रात्रो — ^५ The colon is written in K Ku Bū Ch E —

^६ Thus all MSS, cf दशरात्रो in the preceding line —

^७ The colon is written in K Ku Bū Ch E — ^८ KPB have a colon here, the rest वर्जयेदाचार्य° Is the passage to be regarded as metrical? —

^९ Thus emended Ku E °भार्या च, the rest भार्या च Cf the Vasistha dharmaśāstra xiii 40 — ^{१०} E °वा(च) — ^{११} K Bb Bi have a colon here, the rest वर्जयेत्तथा —

^{१२} Ch Ku च ब्रह्मचारिण — ^{१३} So emended, Ch Ku अविशेषार्तु° E अविशेषार्तु°, Bi अविशेषार्तु, Bb अविशेषार्तु, P अविशेषार्तु, Bu अविशेषार्तु —

^{१४} All MSS have a colon here — ^{१५} K Ch Ka B have a colon here — ^{१६} Thus K P Bb, Ku E Bi Ch (prim man) काव्य, Ch (sec man) कव्य, Bū काव्या —

^{१७} Thus emended, Ku ऋतावूर्ध्व, Bu ऋतावार्ध, Ch (prim man) ऋतावार्ध, Bi चैतावूर्ध्व, the rest ऋतावूर्ध्व — ^{१८} Bū E have a colon here —

सर्वेण प्रदोषो लुप्यते^१ । ३५ । निशि निगदायां^२ च वि-
द्युति शिष्टं नाधीयीत । ३६ ।

अस्लमिते^३ द्विसत्तायां^४ त्रिसत्तायां^५ च पाटवः^६ ।

अथ तावत्कालं भुक्त्वा पदोषं^७ उभे संध्ये^८ ॥ ३७ ।

अप्सु श्मशाने शय्यायामभिशस्ते खिलेषु च^{१०} ।

अन्तःशवे^{११} रथ्यायां^{१२} यामे चारुडालसंयुते^{१३, १४} ॥ ३८ ।

दुर्गन्धे शूद्रसंस्थावे पैङ्गे^{१५} शब्दे भये स्ते^{१६, १७} ।

वैधृत्ये^{१८} नगरेषु च^{१९} ॥ ३९ ।

अनित्तेन च वाससा^{२०} चरितं येन मैथुनम्^{२१} ।

शयानः^{२२} प्रौढपादो^{२३} चायतोपस्थान्तिके^{२४} गुरोः^{२५} ॥ ४० ॥

विरम्य मारुते शीघ्रे प्रत्यारम्भो विभाषितः^{२६} ।

^१ K लिप्यति — ^२ So all MSS Does the word represent the locative fem sing of an adjective निगद् 'sounding in, or is it to be emended to the loc. sing fem of the participle perfect निगताया having gone into (the earth)? Or निःशब्दाया? — ^३ So (नाधीयीता)-स्लमिते Ku, Bū Bī नाधीयीत स्लमिते, the rest नाधीयीत स्लमिते — ^४ Ku द्विसत्ताया — ^५ Bū तु, Ku सत्ताया — ^६ Bū पाटवो(य), the rest पाटवो(य) None of the MSS exhibit a colon — ^७ Wanting in K, Bū reads (पाटवो) य — ^८ Bū प्रदोषो, — ^९ Bū सधेष्(प्सु), Bī सधे The colon is written in Bī only. — ^{१०} K Bī have a colon here, the rest च(ान्त). — ^{११} K P E शवे, Bī शब्दे — ^{१२} Ch E have a colon here — ^{१३} K Bū चण्डाल — ^{१४} K Ku P Bū have a colon here — ^{१५} Ch Ku K E पैङ्गे, Bū पैङ्गे — ^{१६} Ku कृते, Ch कृते — ^{१७} K Ku Bū Ch have a colon here — ^{१८} KB वैधृत्ये — ^{१९} E च । अनित्तेन, the rest चानित्तेन — ^{२०} Ku seems to have a colon here — ^{२१} The colon is written only in E — ^{२२} Bī has a colon here — ^{२३} Thus emended (cf. Manu iv. 112) Bū प्रौढ-पादो, the rest प्रौढपादो — ^{२४} Thus with double sandhi (for अयत उप) all MSS.; cf the introduction — ^{२५} The colon is written in Bū — ^{२६} The colon is written in K Ku Ch E —

सर्वेणापरात्रेण विरम्य प्रत्यारम्भो न विद्यते^१ ॥ ४१ ॥
 पौषी^२ प्रमाणमभ्रेष्वापर्तुं चेदधीयानाम्^३ । ४२ । वर्षे^४
 विद्युत्स्तनयित्नुर्वा विपद्यते^५ । ४३ । चिरात्रं स्थानासनं
 ब्रह्मचर्यमरसाशं^६ चोपेयुः^७ । ४४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः सा
 तत्र प्रायश्चित्तिः । ४५ । ॥ ५ ॥ ॥ १४१ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्दशोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ इति कौशिकसूत्रं समाप्तम् ॥

^१ The colon is written in K Ku Ch E Bū — ^२ Bū पौषी —

^३ Ku वेद* Is this passage an ardha śloka, and is the last word to be emended to चेदधीयानाना (with haplographia)? — ^४ Bū वर्षे —

^५ Bū विपद्यते, E has a colon here — ^६ K Bb Bū अरसा-
 श, Ku अरसास — ^७ E has a colon here —

APPENDIX.

Extracts from the Paddhati of Keçava.

Keçava has the following introduction with which that of the Atharva paddhati is identical अथर्ववेदस्य सहिताविधेर्विवरणं क्रियते। तत्र अथर्ववेदस्य नव भेदा भवन्ति । तत्र चतसृषु शाखासु शौनकादिषु कोशिको ऽयं सहिताविधिः स च गोपथब्राह्मणादर्थवादादि परित्यज्य विधिमात्रं कल्पयित्वा विधेः कृतसूत्रयथोपयोगः⁽¹⁾ टीका क्रियते। सहिता विधेः Cf the author in the Journal of the American Oriental Society vol xi pp 375 7

Bandika 1

su 1 अथशब्द आनन्तर्यार्थं (Cod आनन्तर्यार्थं) सहिताध्ययनानन्तरं विधेरधिकारं सहिताविधिं वक्ष्याम । शान्तिकर्षाष्टिकाभिचारिकाद्भुतादीनि कर्माणि सहिताविधौ उक्तानि । विविधानि कर्माणि विधिकर्माणि अविधिकर्माणि उक्त्यकर्मणि त्रिप्रमाणको विधिः प्रत्यक्ष अनुमान शब्द चेति — su 2 8 Keçava's comment is essentially the

same as that of the Ath Paddh. The following passages occur in both texts in connection with su 2 उपवर्षाचार्येणोक्तः । मीमासाया स्मृतिपादे कल्पसूत्राधिकरणे नक्षत्रकल्पो वितानकल्पस्तृतीयः सहिताकल्पश्चतुर्थो अगिरसा Ath Paddh आगिरसः⁽²⁾ कल्पः शान्तिकल्पसु पञ्चमः । एते कल्पा वेदतुल्या हि इति भगवानुपवर्षाचार्येण⁽³⁾ प्रतिपादितः । अन्ये कल्पा स्मृतितुल्या Cf J A O S vol xi p 377 — su 1 14 Keçava's comment is essentially the same as that of the Ath Paddh — su 1 16 प्रागुदत्त्वा कर्मसमाप्तिर्देवकर्मसु दक्षिणा प्रत्यक्षा समाप्तिः पितृकर्मसु केचित्प्रागुदगन्तरानि समाप्तिः — su 16. Key is

identical with Ath Paddh — su 17 Keç illustrates यथा परि
त्वाप्ते पुर वयमिति चि पर्यप्ति करोति See Kauç 2 10 — su 26
अग्नि पृष्ठतो नावसेत — sū 29 30 शाखायनीये (C 1 साख्यायनीये
cf Ludner Das Kausitaki Brahmana p ix) ब्राह्मणे उक्त द्वे पौर्ण
मास्या द्वे अमावास्या इति पाणमास्या प्रतिपदिति अमावास्याया प्रति-
पदिति पूर्वा उपोष्या उत्तरा याज्या Cf Kauç Br 3 1 — su 31
तिथिभेदे मुख्यपौर्णमासीभेदे या पूर्वा सा उपोष्या । उपवास करोति —

Kandika 2

Introductory सायप्रातर्होमवैश्वदेवपिण्डपितृयज्ञादि (!) उद्धृते ऽर्पा
कार्याणि — sū 17 (note 10) Keç also reads ऊर्णं मद् — su 18
(note 12) भूपत इति ब्रह्मवरण । तथा च गोभिलब्राह्मण (!) प्रत्यच वा
दर्भमय वा आसन वा उदकनण्डलु वा ब्रह्मस्थापने वा कुर्यात् —

Kandika 3

sū 1 (note 9) Keç like Danda places the matter of this sūtra
at the end of the preceding kandika युनज्मि स्तेष्वभि पचमिर्-
धमुपसमादधाति । द्वितीया कण्डिका — su 2 (note 11) जग्मा-
यनमुदपाच कास्यपाचमुपसाद्य — su 4 (note 9) जीवा स्तेति मूक्तेन
चिराचामति सत्य बृहदिति नवभि शतिवैत्युचा उदायुवेति द्वाभ्या
उत्तिष्ठति (cf Kauç 24 31) —

Kandika 4

su 9 (note 9) उदेनमुत्तर नयेति त्रिभिर्चर्गभि (!) प्रजापते न त्वदिति
(vii 80 3) च चतस्रश्चर्वाङ्गतोर्जुहोति (cf Kauç 5 9) । त्वामग्र इत्युचा
(xix 59 1) चतस्र आज्याङ्गतोर्जुहोति —

Kandika 5

sū 13 स्वाहिष्टेभ्य इत्येवमादिभिरिकादशभि सर्वप्रायश्चित्तीयाङ्गु
होति यन्मे स्तुन्न पुनर्मैत्विद्रियमिति च द्वाभ्यामृग्भ्या Cf also the be-
ginning of the next kapdikā —

Kandika 6

su 10 (note 1) Keç reads *निसित — sū 16 (note 13)
अग्न्य स्वरिति पर्यायद्वयेन, cf Ath Paddh ibid — sū 17 (note 5)

Kec as the text पन्थाजली — su 27 तस्मान्नादक्षिण हवि शब्दे नाज्यतन्त्र पाकतन्त्र चोच्यते कर्ममात्रमभिमन्त्रणादक्षिण न कुर्यात् पाकतन्त्रे पूणपात्र माणक सेतिकाप्रस्यद्रोणाढकादि । पूणपात्र यज्ञमान शतयपेच शक्त्या वा दक्षिणा दद्याद्वातिशक्तिर्विधीयते इत्युक्तं नवमे । आज्यतन्त्रे धेनु — su 26fg Kec introduces the passage with तथा च ब्राह्मण — su 30 आज्यतन्त्रे पाकतन्त्रे दर्शपूणमासधर्मा भवन्ति पूवतन्त्र च उत्तरतन्त्र च सर्वेषु पाकतन्त्रेषु सर्वमार्थवर्ण कर्म पाकयज्ञशब्देनोच्यते — su 34 (note 2) अथापि गोपयब्राह्मणपठितौ प्रोकी भवत — su 34 note 6) Kec also reads देवतेति — su 37 त्वमग्ने व्रतपा अग्नि तृच सूक्त कामस्तदय इति पचर्व सूक्त एते चारणवैद्याना पद्यन्ते तस्मिन्नेव तन्त्रे आज्य जुहोति शान्तसमिधो वा आदधाति मृत्योविकल्प । दर्शपूणमासव्यतिक्रमे प्रार्थयिष्यत् । सर्वत्र क्रमव्यतिक्रमे सर्वप्रायश्चित्ती-यान्होमाजुहोति तस्मिन्नेव तन्त्रे अन्यस्मिन्तन्त्रे (?) वा तन्त्रमध्ये सवे होमा इति भद्रमतम् — The sixth kandika winds up with the following addition statement अथ सर्वार्था परिभाषा विधिकर्मार्था अविधि कर्मार्था उच्छ्रयकर्मार्था उच्यन्ते । मेधाजननादि पिण्डपितृयज्ञान्त याव द्विविधिकर्मणि । मधुपर्कादि इन्द्रमहान्त यावद्विविधिकर्मणि । पाकयज्ञवि धिकर्म सूक्तेन विनियोग कृत्वा पयसादृचा विनियोगस्तान्युच्छ्रयकर्मणि । त्रिविधानि कर्मणि । उपदधातीत्यनादेशे आज्य समित् पुरोडाश पय उदीदन पायस पशु ब्रीहि यव तिल धाना करम्भ शकुल्य एतानि त्रयोदश हवी पि आनीयात् । सर्वत्र इय पैठिनमिपरिभाषा सवत्र हविषा विकल्प । यत्र गणस्तत्र सर्वत्र सूक्ताना विकल्प यत्रौषधिगणस्तत्रौषधीना विकल्प । हविषा त्वा जुष्ट प्रोक्षामीति सर्वद्रव्येषु प्रोक्षण । सर्वत्र उत्पवन हविषामिति युवा कौशिक आचार्यो मन्यते । अवशिष्टाना परिभाषा पुनरुच्यन्ते सर्वकर्मार्था । आज्यतन्त्रादिर्वैदिकेषु कर्मसु सवत्र वृद्ध्यादम (cf J A O S vol xi p 36 line 11) । यत्र उदकेन प्रयोजन तत्र सवत्र शान्त्युदक कुर्यात् चतुर्भिर्गणैरेकेन वा गणेन । सूक्ता दियहणे सूक्त आनीयात् । सर्वत्र सुवहोमे नित्य तन्त्र हस्तहोमे विकल्पेन तन्त्र । आज्यतन्त्रे सर्वत्र धेनुर्दक्षिणा हविरुच्छिष्ट च अधिकरण च — Fleckenstein text the variation an, as follows अन्यतन्त्र मुच्यते अव्ययसश्च ८ अव्ययसश्च ११ १) बर्हिर्लवन वेदि उत्तरवेदि अग्निप्रणयन अग्निप्रतिष्ठापन व्रतयहण पवित्रकरण पवित्रेतेधमोक्षण हन्धोपसमाधान बर्हि प्रोक्षण ब्रह्मामन ब्रह्मस्थापन स्तरण स्तीर्णप्रोक्षण आत्मासन उदपाचस्थापन आज्यसंस्कार सुवयहण यहयहण पुरस्तादोमा

आज्यभागौ अभ्यातानान्त पर्वतन्त्र । अथ उत्तरतन्त्रमुच्यते अभ्यातानादि-
पार्वणहोम समृद्धिहोमा स्विष्टकृद्धोम सर्वप्रायश्चित्तीयहोमा स्कन्नहोम
पुनर्मत्विन्द्रियहोम स्कन्नास्मृतिहोमौ सस्वितहोमा चतुर्गृहोतहोम वर्हि-
होम सप्तावहोम विष्णुक्रमा व्रतचिसर्जन दक्षिणादान ब्रह्मोत्थापन
यस्मात्कोशादित्येतद् (via 72 1) उत्तरतन्त्र । उत्तरतन्त्र समाप्त —

Kandika 7

Introduct ry परिभाषाव्याख्यान क्रियते — su 9 यथा
पिङ्गलोभिराज्ञावयति । घट वा कास्यपात्र वा — su 11 दूरादे-
शाद्वचसभारा आहर्तव्या — su 13 नित्यनैमित्तिककाम्यानां कर्मणा
प्रयोग । अरण्य शान्तिकल्पे उक्त । यत्र ग्रामशब्दो न श्रूयते तच्चारण्या (!) —
su 14 (note 1) Keç also reads 'पेक्षमाणा' — su 14 सर्वहो-
मकर्म समाप्यते ततो ऽवभृथ कुर्यात् । सर्वत्र पुनवनादियु सस्कारेषु गृहे
प्रयोग नावभृथ इति रुद्रभाष्यमत — su 15 आग्नादिषु सर्वत्र सप्ता-
ताभिमचण भवति — su 16 सर्वे पदार्था अभिमन्त्र्य कर्तव्या —
su 17 त पुरुष अग्रे कृत्वा गृहे प्रवेश्य ततो मन्थीदनी प्रयच्छति (Kauç 7 7) ।
यथा उतामृतासु शिवास्त इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (Kauç 46 1) मन्त्रेण —
su 19 यत्र वासित वध्नाति तत्र सर्वत्र चयोदश्यादि भवति । यथा युग्म-
कृष्णल वासित वध्नाति (Kauç 11 19, 20) — su 20 मणि वज्रा
तह्धिमधु आश्रयति — su 21 अन्वारब्धे यजमाने च कर्तव्या ।
अभिमन्त्रण । यजमान उत्तरतो भूत्वा दर्भैरन्वारभते — su 24 समर्थ
वृषभचर्म — su 26 यत्र आस्रवन अवसेचन च तत्र आचमन च
भवति — su 28 समित्पुरोडाशचरुव्रीहियवतिलादीन्यभ्याधेयादीनि (!)
यजमान धूम भक्षयति — su 29 कर्मममाप्ता शुचिना कर्मप्रयोग
नित्यनैमित्तिककाम्यानि कर्माणि स्नान कृत्वा प्रयुज्यते —

Kandika 8

su 1 सर्वकर्मार्था परिभाषा । अथ निशाकर्मपरिभाषा उच्यन्ते ।
येषु निशाकर्मसु तत्र तेषु अथ धर्म । केचित्त्रातो ऽहतवसन प्रयुक्ते
इति सर्वार्था परिभाषा मन्यन्ते — su 2 अथ स्वस्त्ययनपरिभाषा
उच्यन्ते । स्वस्त्ययनेषु चेज्याना दिश्वान्वलोन्हरति प्रतिदिशमुपतिष्ठते । ये
ऽस्या स्वेति सूक्तेन (iu 26) प्रतिदिश प्रत्यृच बलिहरण करोति । प्राची
दिगिति (iii, 27) प्रतिदिशमुपतिष्ठते । यथा उत्तमेन सारूपवत्सस्य रुद्राय

त्रिर्जुहोति (Kauç 50 14) तच्च हविरुह्मिष्टेन बलिहरणं कुर्यात् । समाप्ता
स्वस्त्ययनपरिभाषा — su 5 पुनः सर्वार्था परिभाषा उच्यते । सर्वत्राधि-
करणं कर्तुर्दक्षिणा । हविरुह्मिष्ट आज्यधानी उद्रपाच चर्म मण्डपदर्भसमि-
धं शान्त्युदकभाजनं सुवसुवादीनि देयानि । नित्येषु नाधिकरणमस्ति
परद्रव्येषु नाधिकरणमस्ति यथा नापितस्य क्षुर (cf Kauç 34 1fg) —
su 6 प्रोक्षणाचमनपर्यवृत्तादि चि कर्तव्य — su 8 सर्वत्र शान्ति-
केषु शान्तं सभारं दर्भसमिदादि । अभिचारे रौद्र आङ्गिरस सभारं cf
Kauç 47 ? — su 9 सुवसुवसमिधं काष्ठादि मणिद्रव्यकाष्ठा कर्त-
व्यानि () । प्रतीकं च द्रव्यं च । यथा कथं मह इति मादानकगृत् चीराद्
नमन्नाति । चर्मसं सख्यपवताया दुग्धे (Kauç 17 1 and 2) चर्मसो
ऽपि मादानक एव । कथं मह इति उत्तरमपि अनेन सूक्तेन कमं कुर्यात् —
su 10 विषये () यथान्तर । मन्त्रद्रव्यसंशये सनिधानं गृहीतव्यं () यथा
लोमानि हस्तिरोमाणि यथा विद्या शरस्वेति प्रमेहणं वध्नाति (Kauç 20
10) — su 2 उलूखलमुसलकाष्ठ । अन्यार्थं इधनार्थं काष्ठतत्त्वं करोति —
su 13 अथ शान्त्युद्वा उच्यते । सख्यमालवके प्रसिद्धं वधं कन्यकुञ्जं
प्रसिद्धं शिरीषो भोजपुरे वाटिकायां प्रसिद्धं सत्यस्त्रिलोकं प्रसिद्धं
वरणो वरुणक इति आनन्दपुरे प्रसिद्धं बङ्गिडो वाराणस्यां प्रसिद्धं
कुडकं () मालवके गह्यो हिमवति गन्तावलमन्त्रैव प्रसिद्धं
स्वन्दनं () हिमवति नर्मदायां प्रसिद्धं अरुणिका नर्मदातटे प्रसिद्धं
अमयोक्तं अमन्तको भृगुकच्छे प्रसिद्धं तुम्यन्तुकी (Cod तुम्यं तै०)
पुतुदारुदेवदारुवैद्यके प्रसिद्धं । समाप्ता शान्त्युद्वा — su 16
अथ शान्त्युपधय () उच्यते । चित्ति () प्रसिद्धा प्रायश्चित्ति पर्वणिपवणि
तस्यां चीणि पचाणि भवन्ति शमका नदपुरे विश्वामित्रो (f r वै)
वाण्यां समीपे ऽस्ति (Cod चाण्यां समीपो स्ति मवशां समीपिका सा
म्यवाका () काकजघासदृशा तलाशा वेतसो वात्सक) आटडूपक
(cf Kauç 39 6 note) सीसपात्र (for शिशपा) प्रसिद्धा शाल्मलि प्रसिद्धा
सिपुनाकरी (for सिपुन अङ्गुरी) आकृतिलोष्टं चैवमृत्तिका वल्मी
कमृत्तिका एतां सर्वां शान्त्या उपधय शान्त्युदकादां प्रयोक्तव्या
एतासां समुच्चयः । एतासामन्त्राभे यवप्रतिनिधि कार्यं इति पठोनिमि ।
शान्त्याधिकृत्य () समाप्त — su 17 प्रमदोशीरश्लक्ष्म्युप-
धानं () शकधूमा चरत (cf text note 9) उपधानं विद्यागन्धुक ()
शकधूमं ब्राह्मणं । एतां जरन्त जीर्णां याह्या — su 18 यच्च
सीसोनि तच्च एतानि सर्वाणि प्रत्येतव्यानि । नदीसीस नदीफेन —
su 19 रसकर्मणि एते रसाः प्रत्येतव्या समुच्चयेन — su 20 हेऽ

also reads *पवाकस्मि*, and glosses it by इन्द्रयवः । . . प्रियङ्गुः कागु
 खिका (cf. Pet Lex sub कङ्गु and कङ्गुनी) . . — su. 21. ग्रहणं प्रतीक-
 ग्रहणं ग्रहणमनुग्रहणं तावद्गनुवर्तते यावत्प्रतीकग्रहणं द्वितीय — su 22
 अनुषङ्गः (Cod *सग) यद्यर्थं सर्वत्र कर्तव्यः । यथा विद्या शरस्य पितर
 पजन्य शतवृष्णमिति (i 3. 1; cf Kāuṣ 25 10) वैदिकं । लौकिकमिति
 भवति कृतयाम ककतमवसृजामीति (i Kāuṣ. 76 3, 6) । अनुषङ्ग पुनस्-
 क्तमित्यर्थः — su. 24 fg Keç introduces with अथ चतुर्गणोमहा-
 शान्त्या गणाः पठन्ते — su. 25. . . अरायचयणमिति तिस्रः
 (ii 16 2-5) . . —

Kāṇḍikā 9.

su 1 . ये अपय इति सप्त ब्रह्म ज्ञानमित्येका (i) अपेर्मन्त्र
 (iv 23 1) इति सप्त भुगारसूक्तानि ग्रहीतव्यानि; cf. text p. 28, note 3 —
 su. 2 Keç presents the matter of this sūtra as follows प्रथमे द्वे
 उत्तम वर्जयित्वा श च नो मयश्च न इत्येका पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्येका
 शिवा न इत्येका श नो वातो वातु इत्येका शेषाणि सूक्तानि । अनेन शा-
 न्तिगणेन शान्त्युदकं कुर्यात्. — su. 3 यच्च शान्त्युदकं क्रियते तत्र पृथिव्यै
 श्रोत्रायेति त्रिभिर्हविर्भि. शान्त्युदकं शान्त्युदकमध्ये प्रक्षिपेत् । अनेनैव कार-
 यिता प्रोक्षणाचमनादीनि प्रत्युच करोति — su. 4 एष शतातीयो
 गणः । यच्च शतातीयेन प्रयोजनं तत्राय सर्वत्र प्रयोक्तव्य इति । यथा
 शतातीयेन तिलाञ्जुहीति — su 6. शान्त्युक्तानि । इह शान्त्युदके
 सर्वेषां सूक्तानां समुच्चयः अन्यत्र सर्वत्र यद्योक्तेन न्यायेन विकल्पः न
 सूक्तविकल्पः. — su 7 उभयतः शान्तिगणस्य प्रारम्भे समाप्ती च. . —
 su 8 fg Keç. introduces with अथ शान्त्युदकविधानमुच्यते. —
 su 9 (note 6) अवकरं विसर्जयति — su 9 (note 3, page 30)
 अनुज्ञात शान्त्युदकं करोति श नो देवीत्युवा सावित्री च अस्वयो यन्ति
 गणेन च शान्त्युदकं करोति लघुगणेन बृहद्गणेन वा चतुर्गणैर्वा (cf p 28,
 note 7) सावित्री श नो देवी । ततः पृथिव्यै श्रोत्रायेति त्रिः प्रत्यासिचति
 शान्त्युदके शान्त्युदकं प्रक्षिपति — su 10 एते चतुर्गणेन बृहद्गणेनैकेन
 वा शान्त्युदकं कुर्यात् — Keç. finishes the adhyaya as follows:
 शान्त्युदककर्मपरिभाषा समाप्ता । नवमो कण्डिका । तत्र भद्रसूक्तः ।

प्रमाणं पार्वणि चैव प्रकृतित्वात्परोक्षिते ।

परिभाषा च सर्वार्था प्रथमे ऽध्याये सहिताविधी ॥

इति प्रथमो ऽध्यायः. —

Adhyaya 11

Kāṇḍika 10

sū 2 (note 2) सारिकाजिह्वा वञ्चाति सारिका कटारिका
 प्रसिद्धा — su 3 (note 3) कृशो भारद्वाज — sū. 4 कक्यू ()
 बृहद्वदरी — sū 6 ये चिषज्ञा (1 1) इति सूक्तेन चीरोदन
 सपात्याभिमन्त्र्य भक्षयति पुरोडाश भक्षयति रसाभक्षयति ।
 रसप्राशन सर्वत्र स्वे क्रतुमित्युक्ता (v 2 3) कर्तव्य Cf Kauç 21 91 — su 7
 ये चिषज्ञा इति (1 1) सूक्तेन उपनयनानन्तरं द्वादशरात्रम् ब्रह्म
 चामेकत्र कृत्वाभिमन्त्र्य उपाध्यायाय ददाति — su 8 सुप्तस्योपाध्या
 यस्य कण्ठमनुमन्त्रयति ब्रह्मचारी — sū 9 यदायदा उपाध्यायगृह
 याति तदातदा जपति ब्रह्मचारी — sū. 15 उपाध्यायाय — u 16
 शुक्लपुष्पहरितपुष्पे इति श्वपुष्पिका अन्यपुष्पिका प्रसिद्धे — sū 17
 मन्थक वचस्कामो मेधाकामश्च प्रथमप्रवदस्य — sū. 19 अह वद्रे
 भिरिति शुक्लपुष्पेत्यादि पञ्च कर्माणि आयुष्कामोऽपि करोति वायशतिक
 कर्मेति वचनात् — sū 23 आदित्यमुपतिष्ठते मेधाकाम —
 sū 24 निद्रा त्यक्त्वा मुखप्रक्षालनं वचस्कामोऽपि करोति ।
 मेधाकर्माणि समाप्तानि —

Kāṇḍika 11

sū 1 पौर्णमास्या निर्वृत्तिकम् (h uç 18 1fg) कृत्वा सकृच्छ्रो भूते
 सापदं कुरुते — su 3 ब्रह्मचारिगृहात् तृणान्यादधाति —
 su 4 (note 9) आरण्यपिपीलिकादिद्वे — su 5 सगृह्य स्थात्या
 कृत्वा ग्रामे आगत्य स्थात्या सकृच्छ्रोति — su 6 (e d) समा
 प्तानि ब्रह्मचारिसापदानि शिष्यसपत्तिर्भवति — sū 7 पूर्वेषु
 निर्वृत्तिकम् कृत्वा (Kauç 12 1fg) ग्रामसापदानामधिकार — su 10
 (e d) समाप्तानि ग्रामसापदानि ग्रामकामो यदा भवति तदा ग्राम
 सापदं कुरुते — su 13 16 ये चिषज्ञा इति सूक्तेन पृश्निमन्थो जि
 ह्वाया उत्साद्यमघो (परिस्तरणमन्विह () हृदय दूरिश् () उपनह्य etc —
 su 18 पृश्निमन्थं मैश्रधान्यं च दधिमधुमिश्रं कृत्वा अश्नाति । समाप्त
 पृश्निमन्थ — ū. 19 युग्मकृष्णलं सुवर्णमणि — sū 20 साह
 पवत्से ओदने (Cod तुदने) पुरुषाकृतिमालिख्य —

Kandika 19

sū 1 (note 9) मादानककाष्ठशृतम् — su 4 Ker gives the मन्थान्तानि (sc कर्माणि) in full repeating the proceedings described in Kauç 10 4 6, 11 1² 18 — su 5 सामनस्याधिकार आ वर्चस्येभ्य कर्मभ्यो यावत् जातपुत्रस्य सामनस्य क्रियते। यावज्जीव सजाताना सगोत्राणां सामनस्य भवति — su 6 उदकुम्भ सपातवन्त कृत्वा ग्रामपाश्वे भ्रामयित्वा — su 8 K c also reads शुक्त्यानि several times, and gl sses आस्त्रेण रसेन सिक्तानि मासानि — sū 9 सहृदयमिति etc (see su 5) भक्त सपात्याभिमन्त्र्याश्रयति सुरा प्रयच्छति पुत्रेष्वभ्यैवर्णिकेभ्य प्रपोदक प्रयच्छति । सामनस्यानि समाप्तानि — sū 10 अथ वर्चस्यविधिं वक्ष्याम । ये विप्रप्ता इति मूलेन श्रीदुम्बरममिध आदधाति। सर्वत्र वर्चस्कामो ऽनुवर्तते आ राजकर्मभ्यो यावत् (Kauç 14 1) — sū 12 अथ कुमारीवर्चस्यमुच्यते । कुमारी रूपवती वर्चस्विनी भर्तृगृहे प्रधाना भवति — su 16 (note 16) वैश्वशूद्रानुलोमजा —

Kandika 12

sūs 1 2 हस्तिवर्चसमिति हस्तिदन्त दृष्ट्वा उपातिष्ठते । हस्तिदन्तमणिं वध्नाति — su 3 हस्तिनीमांनि लाक्षाहिरण्येन वेष्टयित्वा वध्नाति — su 4 (note 6) The emendation of the word कृष्ण in the text to वृष्णि, as suggested in the note is rendered certain by Keçava's gloss सूक्ताभ्यां मेघनाभिरोममणिं लाक्षाहिरण्येन वेष्टयित्वा वध्नाति — sū 6 आतकादिसप्तमर्माणि स्थालीपाकेन दत्त्वा — su 7 इदं कर्म चित्रियादीनां, नृब्राह्मणस्य — su 11 चन्द्रनादिगन्धानासाद्य तस्मिन्मध्ये आकाशोदकं प्रक्षिप्य चतुरङ्गस्त्रेण दर्भतृणेनालोढ्य — su 19 यस्ये गन्ध इति विभि राक्षसमात्मभते —

Kandika 14

Keç has the following introduction अथ राजकर्माण्युच्यन्ते । सा ग्रामिकाणां कर्मणां तन्त्रं वक्ष्याम । अथत्यस्य वधकस्य वा अरण्योरपी (!) मन्थति इन्द्रो मन्थत्वित्युक्ता (viii S 1) मथ्यमानमनुमन्थयते । पूतिरञ्जुरित्यधर्चेनापिपतनस्त्वानि (viii S 2²) रञ्जु निदधाति। धूम परादृश्येत्तधर्चेन (viii S. 2^c in a modified form) धूममनुमन्थयते । अपि परादृश्येत्तधर्चेन

(su ९ 2^c in a modified form) जातमग्निमनुमन्त्रयते । एष सेनापि ।
 अय्यसस्र (Cod अय्यसस्र, xix 6~ 1) बर्हिर्लेवनादि समान सेनापिप्र-
 णयन ग्रहण पचगृहीतमाज्य । अभ्यातानान्त कृत्वा लोहिताश्वत्यस्य शाखा
 रोपयति उत्तरत । तत प्रधानकर्म कुर्यात् । तत उत्तरतत्रे विशेष ।
 सनतिहोमात् कृत्वा इमे जयतु स्वाहैभ्य (cf Kauç 16 1^c) इत्येतेन मन्त्रे-
 णाज्य जुहोति । ततो बधककाष्ठप्रज्वालिते ऽग्नी वामेन हस्तेन दक्षिण जुहोति
 (cf Kauç 47 3) पराभिजयन्ता (') दुराहामोभ्य (cf Kauç 16 19) औ
 स्वाहेति । तत शाखाया दक्षिणत प्रक्षिपति नीललोहितेनामूनिति मन्त्रेण
 स्विष्टकृदाद्युत्तरतन्त्र । एतत्सायामिक तन्त्र । सोयामिकेषु सर्वत्र उर्ध्वम-
 न्वाणा प्रयोग तन्त्रमध्ये ये प्रधानमन्त्रास्ते उर्ध्वमवन्ति — su 1 श्वो
 हस्तिचासनाना कर्मणा विधि वक्ष्याम — su 2 त हस्ति(न) सप्रति
 प्रतिमुख रथमावर्तयति — su 6 ये विपन्ना इति सूक्तेन विलुक्ताम-
 भिमन्त्र्य यत्र हस्तिनस्तत्राभिमुखो याति । समाप्तानि हस्तिचासनानि —
 su 7 जयकमाष्णनुवर्तन्ते आ राष्ट्रप्रवेशकर्मभ्यो यावत् — su 8
 रथसमाधानस्थाने धनुरिध्म(!) आदधाति धनु समिध आदधाति —
 su 9 शरिधोपसमाधान शरसमिध प्रादेशनाचीरादधाति —
 su 11 विजयकर्माणि सायामिकाणि समाप्तानि सयामे अयुध्य-
 माने जयो भवति । एभिः कर्मभिः दृष्टमात्रत श्वव पलायन्ते —
 su 1^c इषुनिवारणानि कर्माण्युच्यन्ते अनेन कर्मणा पुरुषशरीरे
 इषवो न पतन्ति पार्श्वतो गच्छन्ति — su 14 सर्वशस्त्रनिवारणाना
 कर्मणा विधि वक्ष्याम — su 15 जुहोति सेनापौ — su 16
 आरे ऽसाविति सूक्तेन शत्रु दृष्ट्वा जपति — su 17 अथ मोहनकर्मणा
 विधि वक्ष्याम परसेनामोहनानि — su 18 ओदनेन फलीकरण
 पिण्डोकृत्य — su 19 ओदनेन सह कणिका पिण्डोकृत्य —
 su 20 शर्करा सूर्यं कृत्वा निष्पुनाति — su 21 अष्टादेवताच
 हतव (Cod अष्टा^० here, and everywhere else throughout this passage)
 आज्यभागान्त कृत्वाभिर्न शत्रुनभिर्नो दूत इति सूक्ताभ्या (cf su 17) चरु
 जुहुयात् । निर्वापे प्रोक्षणे बर्हिर्होमे विशेष । अष्टाये (त्वा) जुष्ट निर्वापा
 मि । अष्टाये त्वा जुष्ट प्रोक्षामि अष्टा गच्छतु हविः — sus 22 23
 उद्देशकरकर्म उच्यते अजा सितपदा (') शत्रुसेना प्रति विसर्जयति ।
 श्वेतेन पादेन अजा वा अविर्वा एणी वा । इत्युद्देशकर समाप्त .
 समाप्तानि परस्परौद्देशकरणानि मोहनस्तम्भनमित्यर्थ — su 24 पुन
 र्जयकर्मोच्यते — su 25 स्वसेनारक्षणार्थं कर्मोच्यते स्वसेना प्रति-
 दिशमुपतिष्ठते — su 26 अथ स्वसेनाया उत्साहकरण वक्ष्याम —

su 27 सेनयोर्मध्ये स्थितो जपति निरीक्षमाण — su 28 परसेनाया
प्रक्षिपति उच्छ्वसन् क्रुड — su 30 अथ जयपराजयविज्ञा
नमुच्यते। शरतृणानि आङ्गिरसेनादीपयति आङ्गिरसो ऽपि
चाण्डालापि सूरिकापि — su 31 सेनयोर्मध्ये कृत्वा चान् धूमो
ऽवतनोति ते जयन्ति यत्र धूमो गच्छति तत्र न जय —

Kandika 15

su 1 अथ सायामिक विधि वक्ष्याम जयकर्माण्युच्यन्ते। सूक्ता
भ्यामाश्रय्या पात्र्या चिवृति गोमयपरिचये ऽपि प्रज्वाल्य हस्तिपृष्ठे शत्रु-
भिमुखो गच्छन्नाश्र्य जुहोति पुरुषशिरसि तस्याश्च प्रक्षिपति भूम्या —
su 4 युद्धे मृतस्य पुरुषस्येधमपसमाधाय उपरि चक्र धारयित्वा दो
घटपट्टेन मुर्वेण — su 5 युद्धं योजयेत् — su 7 वैश्याय
मयामविधि वक्ष्याम — su 8 सेनापतिजयकर्म दण्डनाय-
कजयकर्म — su 9 स्वसेनाजयपराजयपुरुषवधशङ्काया विज्ञा-
नमुच्यते। उदपाचमभिमन्त्र्य ततो द्वादो योऽरा अविवर्धयेद्वाजा —
su 10 य न पश्येत्त न युध्येत योधयेत् — su 11 अथ नवरथे
घटिते सङ्कार उच्यते — su 12 अथारोग्यविधानमुच्यते प्रस्र जज्ञा-
नमनाप्नोति (१६) — su 13 अथ सायामिकविधानमुच्यते एका
आत्मसेना रज्जुर्द्वितीया मध्ये मृत्यु तृतीया रज्जु परसेना। एव सकल्पः।
तत आङ्गारेषु निधाय इष्यते यस्य उपरि मृत्युर्गच्छति तस्य सेनाया जयो
भवति — su 18 आरोग्यविज्ञानकर्म जयविजयपराजयविज्ञा
नकर्म। एकरज्जुमुख्यमध्यमाधरविज्ञानकर्म। एतानि त्रीणि कर्माणि
भवन्ति। इयोका शरमया वा वीरिणमया वा कर्तव्या —

Kandika 16

su 1 अथ वासन परसेनाविद्वेषणमुच्यते — su 3 सीमाङ्कुर
मणि वध्नाति — su 4 राजा चि कटक भ्रामयति — su 6
जयकास इदं कर्म कुर्यात्। जयकर्माणि अनुवर्तन्ते अस्मिन्वस्ति
राष्ट्रावगमनं यावत् (su 27) — su 7 ङ्ग जयकर्म उच्यते —
su 9 अथय वावापृथिवी इति सूक्तेन (१४०) सप्तच्छपीन्यजते प्रति
दिश सेनाया प्रतिदिश सेनाया उपतिष्ठते वा। श्रेणो ऽसि गायवेति
सूक्तेन (१४४) सप्तच्छपीन्यजते उपतिष्ठते वा सेनाया प्रतिदिश —
su 9 ङ्ग उत्तमप्रिमन्यनमादौ इन्द्रो मन्यत्वित्यादि अपि मन्यति —
su 14 अथ सप्तत्रयणोक्तं उच्यते। अरस्ते न ग्राममध्ये कुर्यात्।

(वधक) कृमिमालक (आहु) तिर्षिसमिध — su 16 (note 1a)
 भागानि ज्वालानि (l) सेनाक्रमेषु वपति — su 17 सेना
 क्रमेषु वपति — su 18 (note 2) स्वाहैभ्य इत्यमित्रेभ्य — su 21
 आवत्तानि (l) जयकमाण्युच्यन्ते । ये बाहव इत्यनुवाक शुद्धकाले जपति
 कर्ता — su 2 सर्वत्र पाशेषु आश्रय्येषु कूटेषु भाङ्गेषु जालेषु वा
 धकदण्डेषु वज्ररूपेषु पात्रेषु चङ्गिडालङ्कारेषु कुडानुमन्त्रेण कुर्यात् —
 su 24 त्रिपन्थीनि लोहमयानि वज्ररूपाणि लोहमयानि अर्घ्यदिरू
 पाणि पृषदाज्येन सपात्याभिमन्त्र्य निवपति — su 25 ये बाहव
 (x 9 1) इत्यनुवाकेन श्रित्तिपदी आश्रय्य पृषदाज्येन सपात्याभिमन्त्र्य राज्ञो
 Cod राज्ञा राजा) दण्डे वध्नाति — su 26 द्वितीया श्रित्ति
 पदी शत्रुसेनां प्रचिपति । श्रित्तिपदोद्वयोररखे कर्म — su 7
 अथावश्य राष्ट्रप्रवेशकर्मविधिं वक्ष्याम । खराष्ट्रे (यो निष्कान्त
 शत्रुणा पुन प्रवेशमिच्छति तस्येदं कर्म — su 28 आनुमुष्का !)
 लूनां व्रीहय पुनरुत्थिता हिनानि कायानि (for सस्यानि?) पुनरुत्थि
 तानि सर्वस्यामर्दिताया भूमौ पादानिष्कान्तो () राजा तदा इदं करो
 ति — su 30 सेनाकार () पुरोडाश — su 31 ततो लोष्टेन
 पूरयेत् चीरौदनं स्यात्तोषाकं राजानमाश्रयति —

Kand kã 17

su 1 अथ लघु अभिषेककर्मोच्यते (cf the term महाभिषेक below
 in connection with sutras 11 fg) माण्डलिकस्य सामन्तस्य युवराजस्य
 सेनापतेरन्यस्य कस्य चिदभिषेक । शान्त्युदकं करोति महानद्या उदकेन
 च पुष्कराणामुदकं देववृष्ट्युदकं दिव्यमुदकं च । उदकानां विकल्पं समु
 च्यो वा — su 2 (note 5) दक्षिणतो वेद्या — su 3
 (note 7) खट्वाया आर्षम चर्म आस्तीय तत्र राजानमारोहयति —
 su 4 उदपाचमुभावयांसिचति () — su 6 (note 11) राजा
 ब्रूते — su 7 (note 13) ब्रह्मा ब्रूयात् — su 10 heç adds
 the following statement अभिषेकादनन्तरं धृतावेक्षणमाराचिक (cf
 Ath Paric 6 and 7) राजकर्मणि पिष्टराज्यादीनि कर्माणि (cf Ath
 Paric 5) प्रत्यहं कर्तव्यानि — su 11 महाभिषेकविधिं
 वक्ष्याम स सर्वभौमस्य भवति — su 16 राजकीयो महाशूद्र
 पञ्चालनं ददाति — su 17 राजा द्यूतक्रीडां करोति — su 18
 वैश्वं राजानमुपतिष्ठते उत्सृज्यायुष्मन्निति मन्त्रेण — su 19 ततो

राजा ब्रूते — su 21 राजानमाश्रयति — su 25 राजान-
माश्रयति — su 26 स्त्रीणां गृहे याति — su 27 तत्र मधुपर्को
देयः । महाभिषेकः समाप्तः । अतो भूषभृतिराजकर्मधिकारः । घृतावे-
क्षण (1th Paric 6) पुरोहितकर्म (Ath Paric 3) आराचिक (1th
Paric 7) नक्षत्रपूजा ग्रहपूजादिकं कर्तव्यम् — su 30 शूद्रेण
आहूता समिध आदधाति — su 31 अथ वाचयेदिति विकल्प
मन्यन्ते आचार्या — Keç adds here समाप्तानि राजकर्मणि । तत्र
श्लोकः । मेधासापदकर्मणि सामनस्य च वर्षसापद क्रमाच्च राजकर्मणि
द्वितीये ऽध्याये महर्षिणा —

Adhyāya III

Kandika 18

su 1 अथ निर्वृत्तिकर्मणा विधिं वक्ष्यामः । आ पुष्टिकर्मभ्यो यावत्
(su 19) — su 11 प्रदक्षिणं भूत्वा निर्वृत्तिदिशमभिमुखो भूत्वा
ये चिपन्ना इति सूक्तेनाज्यं सकृज्जुहोति — su 12 अग्नौ हवोपानर्हो
जुहोति — su 14 धानां शकरामित्रांसकृज्जुहोति () — su 15
सह पिटकेन तृतीयामाहुतिं जुहोति — su 16 काकजहाया लो-
हकटकं बद्ध्वा कटके पुरोडाशं बध्नाति तथा निर्वृत्यभिमुखो भूत्वा प्र-
पतेत इत्यृचा काकं विसर्जयति — su 17 नील वस्त्रमधो परिधत्ते
रक्तवर्णमुपरि आच्छाद्य शुक्लवस्त्रोष्णीपं कृत्वा या मा लक्ष्मीरित्यृचा
लोहखण्डेन (Cod १५डेन) सह उष्णीपमुदके प्रचिपति — su 18
एकशतं लक्ष्मं (!) इत्यृचा रक्तवस्त्रं लोहखण्डेन सहस्रं क्षिपति । एता एना
इत्यृचा नील वस्त्रो लोहखण्डेन सहस्रं क्षिपति गृहे आगच्छति । ततः
कर्माणि कुर्यात्पौष्टिकानि सापदानि च । समाप्तानि निर्वृत्तिकर्मणि —
su 19 पूर्वस्य चित्राकर्मादीनि पौष्टिकानि तान्युच्यन्त आ भेषज्येभ्यः कर्मभ्यो
यावत् (Ka c 25 1fg) । एतत्कर्म चैत्र्या पौर्णमास्यां कुर्यात् । अथवा
चित्रानक्षत्रे कुर्यात् । निर्वृत्तचैत्रीकर्म — su 22 परस्युवमुत्वेनाग्नाति न
हस्तेन — su 26 Keç. describes the सन्यान्तानि कर्मणि by the rites
detailed at 11 11fg — su 27 अध्वानं गच्छता पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते —
sus 28 29 यदा गच्छति तदा एतत्कर्म । यदा यामं गच्छति तदा एतत्कर्म
कुर्यात् । समाप्तं प्रस्थानकर्म — sus 30 31 यद्यर्थं याचते तदा द्रव्यकाम
एतत्कर्म कुर्यात् । अथवा निष्कामो ऽपि करोति — sus 32 34 अथ
समुद्रकर्म सर्वफलकर्म व्याख्यास्यामः । अभ्यातानान्तं कृत्वा ततश्चत्वारः
पूलकाः पलाशसमिन्धनं चत्वारो दर्भपूलका व्यतिपङ्गेन जुहोति । एक

समिद्धारक द्वितीय तस्योपरि दर्भभारक। पुनरपि तथैव च अष्टौ उपर्यु
परि कृत्वा ततो ब्रह्मजघानेन सहस्रधारेणाज्य जुहोति — sū 37 38
सात्त्विकस्याग्ने प्रथयन्। अथवा सत्त्वस्थाने (Cod शत्रुः) एतत्कर्म करोति
धनधान्यपुत्रलक्ष्मीयशोमेधाधर्मकाम । आयुर्वलप्रज्ञासपद्मानकृपादि ..
सपद्यते समुद्र इत्याचक्षते कर्मेति वचनात् —

Kandika 19

sū 1 2 अथ गवा रोगेषु गवा पुष्टिमजननेषु शान्तिरुच्यते ।
वज्रदुग्धा गावो भवन्ति ज्वरगण्डभालादिरोगे एतत्कर्म गर्भग्रहणार्थमे
तत्कर्म भवति — sū 3 तडागमवर्धय ततो गा पाययति । समा
प्तानि गवा पुष्टिकर्माणि — sū 4 सर्वार्थानि पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते । द्वाभ्या
महानदीभ्यामुदकमाहृत्य सर्वत उपसिच्य — sū 7 अथ लक्ष्मीकर्म
व्याख्यास्याम । यस्तु गृहे लक्ष्मी नास्ति तस्य गृहात् — su 8
श्रीमतो गृहान्नोभयमाहाय — sū 9 अथ समुद्रे इदं कर्म क्रियते
पुष्टिकर्म । अलक्ष्मीविनाशकर्मण्युच्यन्ते । शपेटमालिण्यासु निविध्य
तत्रापि प्रणीयः शिरभकेति सूक्तेन भक्त सपात्याभिमन्त्र्याग्नाति पुष्ट्यर्थी—
su 10 (note 14) कडितयवाना — sū 14 गोष्ठकर्मणा विधि
वक्ष्याम — su 15 गोवाटे पासुकूटं कृत्वा अर्धं दक्षिणेन निक्षिपति —
su 20 चतुर्थे उत्थाय अग्नाति — sū 21 23 अथ सर्वकामम-
णिशान्तिरुच्यते (Cod सर्वकामाः) पलाशशमणिं विवासितं कृत्वा
सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति त्रयोदश्यादयस्त्रिंशो दधिमधुनि वासयित्वा
वध्नाति परिभाषावचनात् (K up. 7 19) । पलाशादिचतुर्षु मणिषु सद्य-
ध्यते पुष्टिकाम । तिलकमणिं वरणमणिं खदिरपलाशमणिं
वध्नाति — su 26 तलाशमणिं वध्नाति — su 27 समाप्ता
गणिवन्धनशान्ति — su 28 अथ अष्टकाकर्म पुष्टिकामो वा नित्य
वा कुर्यात् । माघाष्टकाया पूर्वाह्णे यज्ञोपवीतो शालानिवेशनं समू-
हयति । उपवत्सहस्रकृतमशित्वा स्नातो ऽहृतवसन प्रयुङ्क्ते रात्रौ वशातन्त्र
पाकयज्ञविधानं धानादीनां ग्रहणं कृत्वा । तत आज्यभागान्त्रं कृत्वा तत
पुरस्तादग्ने प्रतीचीं गा धारयन्ति । पश्चादग्ने प्राङ्मुख उपविश्य अन्वा
रब्धाय शान्त्युदकं करोति । प्रथमा ह व्युवासं सेति सर्वेण सूक्तेन घृतं
जुहोति । वि सूक्तावृत्तिः । ततो मासहोमे प्रथमा ह व्युवासं सेति सर्वेण
तिष्ठ पश्चादाहुतो जुहोति — sū 29 ततः प्रथमा ह व्युवासं सेति
सूक्तेन सर्वेण स्नातोपाकं जुहोति Then follows a passage corre-
sponding to Kauy 13S 1 fg —

Kandika 20

su 1 कृपिनिष्पत्तिकर्म वक्ष्याम । जेचे गत्वा — su 4 हालिको
 अन्याश्चतुरो वृषभान्यनक्ति पडटव हलमिति वर्चनात् — su 5 लो
 हफालमभिमञ्च हले प्रतिकर्षति — su 6 अपूपानभिमञ्च हले
 फालमुखे ददाति । तत कर्ता हलेन कृषति — su 8 (tote 9)
 हालिकाय — १ तिस्र सीता प्राचोहालिक कृषति — sus 14.
 15 उदपात्रे निदधाति । तेनादकेन हल मवमनक्ति — sus 16 19
 यत्र सीता सपातिता तस्मात्स्थालात् मृत्तिका पत्नी गृह्णाति हस्तेन । अतो
 ज्यो मनुष्य पृच्छति किमाहार्यं । तत पत्नी ब्रूते वित्त भूतिमिति —
 s १० मृत्तिका निदधाति पत्नी — u 21 ततो लोहफाल घृत
 नाभ्यञ्ज तच्चैव जेचे निदधाति — s 22 सीताशिर सूत्रेषु —
 su 23 एकैकस्या सीताया दक्षिणे चमसे रसान्प्रचिष्य मध्यमेषु विरूढ
 निदधाति पुरोडाशमुत्तरेषु निदधाति — su 24 चमसोपरि दभा-
 यान्निदधाति ततश्चमसान्यामुना प्रच्छादयति मृत्तिका ददाति तत्र । तत
 प्रभाते अवश्य तस्मिन् जेचे द्वितीये ऽहनि कषितव्य । एतत्सर्व एक कर्म ।
 कृपिभ्य निष्पत्तिकर्म समाप्त — su 24 अथ वृषभलाभकर्म उच्यते —
 su 25 आनहुहसापद कर्म समाप्त —

Kandika 21

su 1 अथ स्फातिकरणकर्म उच्यते — sus २ ६ यदायदा भक्त
 राध्यते तदातदा अभिमन्त्रयते । यदा दीयते कडेन निष्पवने रधने
 परीक्षणे (°C d °पणे) दाने च सवत्राभिमन्त्रण — su 7 स्थिरधान्यमन्त्रय
 भवति । समाप्तानि स्फातिकरणानि पुष्टिकमाख्येव वर्तन्ते — su ८
 सध्याकाले — su ९ यदा प्रथम होममिच्छति तदा इदं कर्म
 करोति — su 11 सूर्यस्य रश्मीनन्विति तिसृभिर्द्वादशनाम्या (१)
 वध्नाति । इह वत्सा नि वध्नीम इति पादेन वत्सा वध्नाति । अथ
 घास इति पादेन घास ददाति गोभ्यो वा वत्सेभ्यश्च (१) । समाप्ता गो
 शान्ति — su 1 वत्ससापदानि (Cod वत्स०) कर्माण्युच्यन्ते —
 su 13 सूत्रेण परिवेद्य घृतेनाक्ता आदधाति — su 14 इषीका
 तिस्रो मधुना चिकसेन) प्रलिप्ता आदधाति — sus 15 16 ज्येष्ठेन
 पुत्रेण सह भागविधि वक्ष्याम । तत पुत्र इत्यृचा गृह्णकारुकाया अभिमञ्च
 ततो गृह कारयेत्पुष्टिकाम पुत्रो वा सापद करोति पिता वा करोति —
 sus 17 आर्द्रप्राणि (१) भूत्वा शान्तशाखया च्च जपित्वा पुत्र पिता
 पुत्रभाग प्रयच्छति — sus 18 19 प्राग्भागमपाकृत्य पुत्रस्य गृहे गोधन

बध्नाति । अग्निसमस्य कुरुते । पुत्रस्य भाग क्रियते — sū 20 आपेया
अमावास्या भविष्यति तस्या पुत्राय भ्रातारो ऽपि अनेनविधानेन भाग
कुर्वन्ति । समाप्त विभागकर्म — su 1-23 त्वे क्रतुमित्यूचा सर्वत्र रस
प्राशन परिभाषा सर्वस्मिन्नथर्ववेदे रसकर्मसु पाकयज्ञविधानेन प्रजापतये
चरु अर्पयित्वा । सुष्य वर्ष्मन्निति च्छा जुहोति पुष्टिकाम । अमावा
स्यायामस्तमिते रात्रौ वल्लीके दभोनास्तौर्यं तत्र दीप ददाति —

Kāṇḍika 22

su 1 पुनः पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते — su 1 (note 5) Keç.
also reads अष्टपिष्ट(सक्तु) — su 6 चित्रकामस्य कर्म उच्यते । यत्र चैत्र
कामयते तस्मिन्नेवे इदं कर्म कुर्यात् — su 7 सप्तयामलाभकर्म —
su 10 अथ समुद्रकर्म उच्यते — su 10 (note 7) उदक्या — su 14
अथ समुद्रकर्म उच्यते । श्रवदेशे गत्वा गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयेषु
कर्म कुर्यात् । ततो गार्हपत्ये अभ्यातानान्तं कृत्वा ममाग्ने चर्व इति साहस्य
यत्स गार्हपत्यश्रुत गार्हपत्ये प्रथमं सपात्य ततो दक्षिणापितन्त्र (Cod. °पि०)
कृत्वा पूतीके स्तरण । तत अभ्यातानान्तं कृत्वा तमेव साहस्ययत्स सपा
तत आहवनीयभागस्तरण । ततस्तमेव साहस्ययत्स सपात्यानेनैव सूत्रे
तत पश्चात्सकृदभिमचण कृत्वा ततो ऽज्ञाति । गार्हपत्यप्रभृति उत्तर
कुर्यात् । आशन गार्हपत्यदेशे करोति । उत्तरतन्त्र । व्रतग्रहणादि करोति ।
दक्षिणाग्न्याहवनीयगार्हपत्येषु यथाक्रमं व्रतग्रहणादि । गार्हपत्यस्य
दर्भे स्तरण । दक्षिणाग्ने पूतीके । आहवनीयस्य भाङ्गाभि । समाप्त
समुद्रकर्म —

Kāṇḍika 23

sū 1 अथ नवे गृहे अग्निशालाया गोशालाया वा यामे वा पुरे वा
अन्यत्राभितेपु वा कर्माणि पाषाणमये वा काष्ठमये वा तृणमये वा
इष्टकामये वा सर्वत्र नवे वासिने इदं कर्म — sū 6 तूष्णीमादौ
वाग्यमन कृतमिहैव स्तेति वाग्विसर्ग — sū 7 अपा रविका (°)
आदुम्वर दत्त्वा आश्रय जुहोति । धूम नियच्छति । नेप प्राप्नोयात् —
sū 9 दायादिषु विभागकर्म वक्ष्याम — su 12 अथ चित्राकर्म चित्रानश्ने
उच्यते । सभारान्तपातयति । वृक्षशायो । उदक । करस्वक । आदुम्व-
रशकन । ताम्रकुरिका — sū 14 वत्सकर्णं छिनत्ति — sū 15
कर्णलोहित (emend कर्माभ्या in Darila's comment to कर्णाभ्या)
रसमिश्रित अन्नापयति (°) पुष्टिकाम — sū 17 अथ कृषिकर्म
उच्यते —

Kand ka 24

su. 1 2 बीजवापन कर्म करोति केदारे वा चित्रे निवपति ।
 चीन्मुष्टीम्बीजस्य । तत पःसुभिराह्वादयति — su. 3 6 चक्षुष्यानि
 गत्वा ततो अभ्यातानान्त कृत्वाभि त्वमिति चतुर्ध्वेन सूक्तेनोदपात्र
 सपात्र्य तदुदपात्र सोमरसमिथ साख्यपवत्स ओदन सपात्याभिम्
 त्र्याध्नाति । तत उत्तरतन्त्र । प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारे मण्डपे एतत्कर्म । पश्चा
 अण्डपमग्निना दहति — su. 7 एकवारप्रसूता गौरगृष्टि । गो
 दाममग्निं बध्नाति पुण्यर्धो — su. 8 अध्नाति पुण्यर्धो —
 su. 9 इत्युवाच वपया वृषभस्त्रेन्द्र यजेते वशाविधानेन (Kau.
 44 1 fg) — su. 16 अथ प्रवत्स्यत एकापिकस्य इदं कर्म कथ्यते । इहैव
 स्तेति गृह मानुष्यायावेचते — su. 18 अथ प्रवेशो याजमान (') यदा
 आगच्छति तदा इदं कर्मोच्यते । मौनं कृत्वा समिधमादाय गृहं दृष्ट्वा
 ऊर्ध्वं विभ्रदिति षडर्चं सूक्तं जपति । वामेन हस्तेन समिधं कृत्वा दक्षिणेन
 शालावलीकं सस्त्रम्भं जपति ऊर्ध्वं विभ्रदिति । तत समिधं आदधाति
 अग्नीं । सुमद्बलीति (') कल्पजेन स्थूणे गृह्णात्युपतिष्ठते । यद्ददामीत्युवाच वा
 ग्विसर्गं करोति । गृहपत्यामाद उपविश्योदपात्रं निनयति तूष्णीं दूर्वा-
 याणि अञ्जुलिकाया (1) कृत्वा पूर्वापरमिति (the words दूर्वापरिमिति
 in Darila are a corruption of this pratika) षडर्चं सूक्तं (su. 31) जपति । अमा
 वास्यायाकेचिच्चन्द्रमसं दृष्ट्वा जप कुर्वन्ति पुष्टिकामा — su. 19 अथ वृषो
 त्सर्गविधिं वक्ष्याम । अथभ सपात्र्यं विवाहवदपिपरिणयनं कृत्वा सप्त
 वत्सतरोभिः विसर्जयति — su. 22 अत एकादशाहे वृषभं करोति
 तदा शान्त्युदकं कृत्वा ततो वृषोत्सर्गं करोति । वृषोत्सर्गं समाप्तं । वृष
 भपुच्छं गृहीत्वा देवपितृपिभ्यो ऽहं ददे अथभमुच्चारयति — su. 24 25
 अथादहायणीकर्म उच्यते । रात्रौ अभ्यातानान्तं कृत्वा त्रयश्चरव श्रपयि
 तव्या । सत्यं बृहदित्यनुवाकेन पश्चादपेदभ्यं खदाचा भूमौ एकं चर
 सकृत्सर्वङ्गतं जुहोति — su. 31 सत्यं बृहदिति नवभिः शान्तिवेति
 दशम्या (x 1 1—9 and 39) — su. 36 सत्यं बृहदित्यनुवाकेन कृपि
 कर्म आयोजनं कर्म भवति — su. 37 यस्या सदोहविधाने इति
 तिसृभिराश्वं जुहोति । तत उत्तरतन्त्र । वरो म आगमिष्यतीति वरस्य
 प्रायितोऽभिनाय उत्कृष्टपुत्रधनादि वा सर्वफलकाम — su. 38.
 उपतिष्ठते पूर्वाध्वी पुष्टिकाम — su. 39 निधिं विभ्रतीति द्वाभ्या
 भुपि ~ यवो मर्गाहरणद्व्याग्धिरत्नकाम — su. 41 पुष्टि-
 काले यस्या वृष्णमिति भयोदकमभिमन्त्र्याचमनं करोति पुष्टिकाम ।
 यस्या कृष्णमित्युवाच न्योदकमभिमन्त्र्य स्नानं करोति पुष्टिकाम । नवो

दकस्य कर्म समाप्त — su 4) सर्वे मन्त्राः पुष्टिकर्मसु पठिताः ततोऽपि
 अध्याये तेषामुपधानमुपस्थानं भवति । एते मन्त्राः षोडशिका षोडशिका
 कानां सर्वेषां मन्त्राणां हविष्युपधानमुपस्थानं वा करोति विकल्पेन —
 su 46 At the end of the adhyaya Keç has the following तत
 श्लोकः ।

पूर्वं निश्चितिकर्माणि सर्वपापापमुत्तये ।

षोडशिकानि ततः पञ्चाक्षरीषु सहिताविधौ ॥

सप्तमी षण्डिका । इति कौशिकपद्धती तृतीयोऽध्यायः —

Adhyaya iv

Kandika 25

su 1-3 भेषजशान्तिर्भेषजशब्देनोच्यते । तत्र द्विविधा व्याधयः ।
 आहारनिमित्ता अन्यजन्मपापनिमित्ताश्च । तत्राहारनिमित्तेषु चरकवा
 हृत्सुसुतेषु व्याध्युपशमनं भवति । अगुभनिमित्तेषु अथर्ववेदविहितेषु
 शान्तिकेषु व्याध्युपशमनं भवति । तथा चाग्ने वक्ष्यति । अनूक्तान्यप्रति
 षिद्धानि () भेषज्यानामहोनिडाभिः (cf Kauç 3 6) सर्वाणि कर्त
 व्यानि । उक्तान्यनूक्तानि () च कृतव्यानि । बन्धनपायगादीनि च कार्याणि —
 su 5 मुखवलीविमार्ष्टि अङ्गवलीयः तद्वत्तस्य यदि बलयस्तदा
 एतत्कर्म — su 6 अथ ज्वरातिसारभेषज्यानुच्यन्ते । मुञ्जपु
 ष्यमणि मुञ्जरज्ज्वा दध्मति — su 7 अतिसारे चरतिमूत्रे च
 भेषज्य — su 8 अपानं स्रज्जति — u 9 अपानं शिश्नं वा
 नाडी वा त्रयमुखं धमति अतिसारे । समाप्तानि ज्वरातिसारे अतिमूत्रे
 अङ्गनाडीप्रवाहे च भेषज्यानि — su 10 अतिदुःखमूत्रं दुःखपुरी
 मकरणे च शमनभेषज्यानुच्यन्ते । विद्या शरस्वेति द्वितीयेन हरे
 तकी दर्पूरं वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su 1 विधिपतते वस्त्रविल
 मिति द्वाभ्यामृग्भ्यां मूषिकमृत्तिकोपरि उपविश्य जपति । तृणोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । वस्त्रविलमुखमभिमन्त्रयते । दाहृतचक्षुः
 लान्दधिमथितोपरि उपविश्य ततोऽभिमन्त्रयते । जरप्रमन्दोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । दाहृतचक्षुःकलानामुपरि उपविश्य व्याधित
 ततोऽभिमन्त्रयते मूत्रादिप्रतिबन्धे मूत्रं मुच्यतामिति 3 (1-9) लिङ्गान् —
 su 12 व्याधितमारोहयति — u 14 व्याधितं जरं प्रक्षिपति —
 su 15 शरशिश्नमभिमन्त्र्य निष्फोटति () शिश्नं चर्मणो नि सारय
 तीत्यर्थः — su 16 लोहशलाकामभिमन्त्र्य शिश्ने प्रविशयति । मूत्रं
 प्रवाहं विदारयति — su 17 विद्या शरस्वेति द्वितीयेन कुम्भी व्या

धनुष (for ज्याः) अधने शिशुदेशे ऊर्ध्वं कृत्वा गोदोहन्वामुदकं कृत्वा
यवानेकविंशतीन् (1) प्रक्षिप्य तेन उदकेन धनुषमुपरिफलं सिञ्चति सूक्तं
जपित्वा । यथा उदकं शिञ्जे पतति तथा कार्यं — su 18 यदगो-
धूमवल्लीपद्ममूलपाविका एतानि क्वापयित्वाभिमन्त्र्य व्याधितपाययति ।
समाप्तानि सूत्रप्रतिबन्धे दुःखमूत्रकरणे दुःखपुरीषकरणे उदरपू-
र्यनिरोधकरणे च एतानि भेषज्यानि कार्याण्यारोग्यकाम (1) — su 20
अथ सर्वरोगभेषज्यानुच्यन्ते । अश्वातानान्तं कृत्वा अश्वयो यन्तीति वायो
पूत इति सूक्तेनाज्यं जुहोति । पलाशोदुम्बराद्या समिध आदधाति
सर्वव्याधिभेषज्यकाम — su 21 अथ सोमभक्षणे भेषज्यमुच्यते ।
सोमपवने सोमरसायने सोमपाने सोमाभिपवे च सोमविषये व्याधि (1)
उत्पन्ने भेषज्यं समाप्त — su 22 अथ ५ तन्त्रकर्माण्युच्यन्ते । भूतपि-
शाचशङ्काया शान्तिश्च्यते । कुङ्कुसाजुहोति । तुषाजुहोति । वुस
जुहोति । काष्ठशकलानि जुहोति (cf Kauṣ 14 15) । अग्ना-
धेयानां धूमं निधत्ति । पिशाचगृहीतं पुरुषं धूमं पाययति । गृहे ग्रामे
वा पत्तने चैत्रे वा देवगृहे वा यत्र क्वचित्पिशाचशङ्कास्ति तत्र होमं
कृत्वा धूमं निधत्तुं कुर्यादित्यर्थः । पिशाचगृहीतं पुरुषमन्वाह
आक्रोशं ददाति — su 23 कर्कटिकासमिध आदधाति ।
मुसलकाष्ठशकलानि जुहोति । खदिरसमिध आदधाति । सर्प-
पसमिध आदधाति — su 24 खदिरवितस्तिमात्रशङ्कुन्तप्तं वा
जव वा अभिमन्त्र्य पश्चादपेर्निखनति । भूमिं समा करोति । अक्षीं नि-
विध्य इत्यृचा निखननमन्त्रं पिशाचोपद्रवे — su 25 शर्करान-
भिमन्त्र्य (1) शयनं वा अतराणि वा गृहं वा परिकीरेत् रक्षो-
भये — su 27-29 अमावास्यायामश्वातानान्तं कृत्वा शरमयं बर्हिं
सृण्वति सर्पपेधनानामुपसमाधानं । सकृद्गृहीतान्यवसक्तं जुहोति ।
एतस्मिन्नन्ते (1) यवराशिभध्यात् सुष्टिमेका गृहीत्वा एलूखलेन अग्नद-
धिष्ठिं प्रियते ततो व्याधितं सपात्य शण्मूत्रेण जिह्वामार्ज्जनेन करोति । ततो
यहणमुक्तो (for मुक्तः) न करोति शण्णे (Cod शणे) जिह्वामार्ज्जनेन ततो न
यतो ग्रह इति विज्ञानीयात् — su 30 अथ ग्रहाभिचार उच्यते इदं कर्म
अवश्यमस्य ग्रहस्य वशीकरणमुच्यते — su 30 (note 1 p 70) पला-
शपुटेन जुहोति — su 31-33 अथास्त्रिभृते पिशाचो ऽस्ति वा न
वास्ति सत्ये इदं कर्म उच्यते । सर्पपेधं शरमयं बर्हिरभिमन्त्र्य शा-
लाया उपरि निदधाति । तत्र प्रभाते निरीक्ष्य । विकृते पिशाच-
शङ्का । तदा उक्तो होमो वीरिणतूलमित्यादि (su 30) — su 34
(note 7) पिशाचगृहीतं पुरुषं — su 35-36 रात्रिकर्माण्यु-

च्यन्ते । रचो . उल्लुके अभिमत्र्य परस्पर सघृथति⁽¹⁾ । तत प्रभाति
स्वस्तिदा इति सूक्तेन⁽²⁾ प्रक्रामति पदानि ददाति । रचोभैषज्य समा
प्तानि रात्रिकर्माणि — su 37 अथ जलोदरभैषज्यमुच्यते । घटे
दर्भपिञ्जली प्रचिथैकविंशति गृह्णतृणानि च प्रचिथ्य त घटमभिमत्र्य ततो
व्याधित सिद्धति । ततो मार्जनं च । दर्भचयमेकत्र बद्ध पिञ्जलीमुच्यते ।
समाप्त जलोदरभैषज्य । अभ्यासेन कर्मसिद्धिं दिनेदिने कुर्यात् । जलो
दरनाशनार्थ —

Kandika 26

su 1 . अथ वातपित्तश्लेष्माणि () भैषज्यानुच्यन्ते । माममेदो
ऽभिमत्र्य पाययति वातविकारे । मधु अभिमत्र्य पाययति श्लेष्म-
विकारे । घृतमभिमत्र्य पाययति वातपित्तसहविकारे । तैलम
भिमत्र्य पाययति वातश्लेष्मविकारे — su 2 6 अतिकासे शीर्षं
क्षिप्रिरोवेदनाया च कर्माण्युच्यन्ते । व्याधित शिरो मौञ्जविष्टित कृत्वा
वामेन हस्तेन वपनं जालसहित (Cod जाला), गृहीत्वा जरायुज इति
सूक्तेन जाजान्प्रकिरन्प्रजति व्याधिदेशं यावत् । तत्रैव मुञ्जप्रश्नं लाजा⁽¹⁾
च वपनानां प्रक्षेप । वामेन हस्तेन वपनं मौञ्जहस्तद्विक⁽²⁾ च गृहीत्वा दक्षिणेन
हस्तेन ज्या द्रुघ्नी गृहीत्वा व्याधितमध्ये कृत्वा यत्र व्याधिरुत्पन्ना तत्र
स्थाने गत्वा जरायुज इति जपित्वा मौञ्जप्रश्नं वपनं क्षिपति व्याधिरुत्प-
त्तिस्थाने । ज्या तूष्णीं प्रक्षिपति । वातज्वरे कटिभङ्गे शिरोरोगे च वा
तगुल्मे वातविकारे च सर्वरोगे च भैषज्य । धनुर्वाते अङ्गकम्पने वाते
शरीरभङ्गे (C । शरीरे) सर्ववातविकारे भैषज्य — u 5 घृतम
भिमत्र्य नासिकां नक्ष्त्रं दद्यात् — () जरायुज इति सूक्तेन पञ्च-
पर्ववेणुदण्डं ललाटे सख्यभ्यं जपति । शिरोरोगकटिभङ्गे वा वातगुल्मे
विकारे च । लिङ्गपतापं समाप्त — su 10 अथ लोहितं वहति
शरीरमध्ये वहिष्य कर्माण्युच्यन्ते । पञ्चपर्ववेणुदण्डं रुधिरवहनस्थाने
दत्त्वा अमूर्या इति सूक्तं जपति । रथायां पामूगृहीत्वाभिमत्र्य
रुधिरव्रणे विकिरति — su 11 अर्मकपालिकां बध्नाति ।
केदारमृत्तिका इति — su 1 अर्मकपालिकामभिमत्र्य
पाययति । अर्मकपालिकां शुष्क⁽¹⁾ पङ्कमृत्तिका । स्त्रीरजसोऽतिप्रवर्तने
भैषज्यं रुधिरप्रवाहे च — su 14 अथ हृद्रोगे कामले चेत्यादिभैष-
ज्यानुच्यन्ते — su 16 17 अनु सूर्यमिति सूक्तेन गो रक्तचर्मं
क्षिद्रमणिं गोदुग्धं (Cod गध) त दत्त्वा सपात्याभिमत्र्य बध्नाति दुग्धं च
पाययति । अभ्यासानाशुत्तरतन्त्र । कामले हृद्रोगे चेत्यादिलिङ्गपताप —

su 18 हरिद्रौदन व्याधितस्य भोजनं दत्त्वा तस्योक्लिष्टं चानुक्लिष्टं चैकत्र कृत्वा तेन च उद्वर्तनं कृत्वा शिरःप्रभृत्यारभ्य यावत्पादौ उद्वर्त्य ततो व्याधितं च खट्वायामुपवेश्य । खट्वाधस्तात् शुका काष्ठमुसुक (!) च गोपीतिलका च एते चयं पक्षिणः सन्ध्याया हरितमूत्रेण बद्धा खट्वाधस्ताद् भ्राति अप्सारे भेषज्यः । उदकमभिमन्त्र्य व्याधितं स्नापयति —

su 19 मन्त्रमभिमन्त्र्य प्रपाद्य प्रयच्छति भक्षार्थं । सर्वत्र गृहद्वारे अग्रे व्याधितं कृत्वा तमग्रे प्रवेश्य स्वयं प्रविश्य ततो भक्तमभिमन्त्र्य व्याधिताय प्रयच्छति । सर्वत्र यत्रयत्र प्रयच्छतिशब्दः तत्रतत्रैव बोद्धव्यः, cf Kauç 7 18 —

su 20 अनुसूयमिति सूक्तेन शुष्कं चन्दनमभिमन्त्रयेत् । काष्ठशुष्कचन्दनमभिमन्त्रयेत् (!) गोपीतिलकाः । यस्मिन्कस्मिन् दृष्ट्वा वदन्ती तत्राभिमन्त्रयते व्याधितः — su 21 पृथग्बह्वक्ष्यलोमभिः सुवर्णवर्णितमणिं कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य व्याधिताय बभ्राति । समाप्तानि अप्सारविस्मयद्वंद्वौगकामलकरोहिण्यकानि (!) भेषज्यानि —

su 22 अथ श्वेतकुशभेषज्यानुच्यन्ते । श्वेतकुशं गोमयेन प्रधृत्य यावन्नोहितं दृष्ट्वा भृङ्गराजहरिद्राभ्या इद्रवारुण्यो नीलिका पुष्पा एता पञ्च पिष्ट्वाभिमन्त्र्य कुशं प्रलिम्पति — su 23 पलितानि कृत्वा घृष्ट्वा अवलिम्पति — su 24 अथ मासतानुच्यन्ते ।

Then follow the rites described at Kauç 41 1-7 but with the substitution of the pratikas : 23 1, 24 1, instead of iv 15 1, vii 18 1. The entire performance winds up with the following समाप्तानि कुशभेषज्यानि श्वेतपलितनाशनं दुर्भिक्षनाशनं च —

su 25 अथ ज्वरभेषज्यमुच्यते । नित्यज्वरे वेलाज्वरे सततज्वरे एकान्तरितज्वरे चातुर्थिकज्वरे च ऋतुज्वरे च —

su 26 अथोद्वेगविनाशभेषज्यानुच्यन्ते — su 27 उपप्रागादिति सूक्तेन उल्लुक्कदयमभिमन्त्र्य घृणीयत (!) । रात्रौ उपाकाले एतत्कर्म । ततः प्रभाते स्वस्तिदा इति सूक्तेन दक्षिणेन पादेन प्रक्रामतीति (Kauç 50 1) स्वस्त्ययनः । वृद्धं बालयुवस्त्रीपुरुषाणामकम्पादुद्वेगं प्रलापो वा भवेत्तदा एतत्कर्म कुर्यात् —

su 28 गन्धर्वराक्षसे आप्सरसे भूतग्रहादिषु भेषज्यानुच्यन्ते . — su 29 चतुष्पथे व्याधितं कृत्वा तस्य शिरसि दर्भद्वयं (!) कृत्वा तस्योपरि कपालमग्निपूर्णं प्रज्वालितं कृत्वा ततः प्रज्वालिताग्नीं घृताक्तां सर्षपं पथीर्जुहोति —

su 30 व्याधितस्य वज्रश्लिका (!) सर्वौषधिसहिता हस्तेन कृत्वा नदीमुखसमुद्रां प्रविश्य (!) नदीमध्ये वज्रश्लिकायां सर्वौषधिं घृताक्तां कृत्वा ततः प्रक्रामति । उदकमध्ये सर्वौषधीर्जुहोति घृताक्तां पश्चात्स्थितो व्याधितं सिद्धति —

su 31 ततो मन्त्रधेः आसपाधे होमशेषाः (!) सर्वौषधीः कृत्वा पक्षिणो यस्मिन्वृक्षे वसन्ति तत्र

त्रिपादे कृत्वा बध्नाति — sus 33—40. अथ लौकिके शपे वैदिके शपे च स्त्रोणामाक्रोशे च पुरुषाणां च भेषज्यमुच्यते । सर्वस्मिन्सहिताविधिकर्मणि प्रधानकर्ममध्ये नव घट यत्प्रथममाम्यापितमुत्तरतस्तेनोदकेन हिरण्यवर्णा इति सूक्तेन (। 33) अभिमन्त्रितेन कारयिताभिषेचयेत् । सर्वं च मेधाजननादिकर्मसु । ततः पद्यान्मणिवन्धनादिकर्म कुर्यात् । भेषजेष्वभिषेकं न कुर्यात् । अभ्यातानान्तं कृत्वा अघद्विष्टा इति सूक्तेन यवमणि सपात्या भिमञ्च पुन सूक्तं जपित्वा बध्नाति । लौकिके आक्रोशे वैदिके च ब्राह्मणस्य शपे चाक्रोशे च क्रूरचचुर्दृष्टिनिपाते च पिशाचरक्षादिषु भेषज्यं समाप्तं । अथ रक्षोयहे भेषज्यमुच्यते । आज्यतन्त्रं कृत्वा श नो देवोति सूक्तेन पृश्निपर्णीमोषधि पिष्ट्वा सपात्याभिमञ्च पुन सूक्तं जपित्वा शरीरे प्रलिम्पति । अभ्यातानायुत्तरतन्त्रं । पापगृहीति च स्त्रीगर्भस्तावे च मृतापत्याया च कव्यादगृहीति च पिशाचगृहीति च रक्षोभयभेषज्यं समाप्तं । अथ राजयक्षादिभेषज्यमुच्यते । तन्त्रं कृत्वा वरणी वारयाता इति तृचेन वरणवृक्षमणि बध्नाति । राजयक्षादिपूगव्याधिषु श्वेतोदुम्बरकुष्ठायष्टादशजातिषु ज्वरादिसर्वरोगेषु भेषज्यं समाप्तं । अथ वातविकारे भेषज्यमुच्यते । पिप्पली बिभ्रभेषजीमिति सूक्तेन पिप्पलद्रव्यं आश्रयति । वातविकारे धनुवातगुल्मे वातगूले बिभ्रवातप्रदोषे कमकृते वाते उत्पन्ने सर्वव्याधिविकारे भेषज्यं समाप्तं । जलोदरे भेषज्यमुच्यते । विद्रुधस्य बलामस्येति तृचेन सूक्तेन व्याधितस्य मूर्ध्नि सपातानान्तं । सर्वव्याधिविसर्पणे प्रकोपे च बलासे च अन्तर्विसर्पणे च अचिविसर्पणे च विद्रुविसर्पणे (') च हृदयामये च अज्ञातराजयक्षाणि च एतेषां भेषज्यं समाप्तं । या वभ्रव इति सूक्तेन दशवृक्षशकलानि लाक्षाहिरण्येन वेष्टितं मणिं कृत्वा बध्नाति । सर्वव्याधिभेषज्यं समाप्तं —
 ५० 41 अथ चेचियव्याधिभेषज्यमुच्यते चेचियो व्याधिर्निङ्गो पितृपर्था गत चेचिदरोग वृष्टचदरोग यहृणीदोष सर्वशरीरविस्फोटकार —
 ५० 43 बभ्रोरर्जुन काण्डस्थेत्युचा अर्जुनकाष्ठं यवबुस तिलपिञ्जिका च एकाच त्रीणि बद्धा बध्नाति । आकृतिनोष्ठं जीवकोषणा बद्धा बध्नाति । बलीकमृत्तिका जीवकोषणा बद्धा बध्नाति ।
 श्वेवत पशोश्चर्म जीवकोषणोत्पद्यते —

सु. 3 4 शालातृणानि गते प्रचिष्य तस्मिन्गते व्याधितमपवेश्य तत आचामयति अर्वासृजति । समाप्तं चेचियस्य भेषज्यं — su. 5
 अथ ब्रह्मयहे भेषज्यमुच्यते । दशवृक्षेति सूक्तेन वृक्षविकल्पेन पला-

शादिदशवृक्षकलानि गृहीत्वा लावाहिरस्थवेष्टित मणि कृत्वा
बध्नाति — su 6 दश ब्राह्मणा अथर्वाङ्गिरस सुहृदो दशवृक्षेति
सूक्त जपन्तो व्याधित शरीरमभिमृशन्ति — sl 7 पुन चित्रियभैष
ज्यानुच्यन्ते — su 9 उदकतृपाक्रान्तभैषज्यमुच्यते — su 13
सवासिनाविति सूक्तेन मन्यघटमभिमज्ज पाययति व्याधिताव्याधितौ
एकवस्त्रपरिहितौ सन्तौ — su 14 17 अरुषोऽदरगण्डुलक
भैषज्यानुच्यन्ते । इन्द्रस्य या महीति सूक्तेन कृष्णचणकान्घृतमित्राज्जुहोति ।

गोवालचित्रित शरसंघ परिवेद्य (cf su 26) पापाणेन चूर्णयति ।
अग्निं प्रतपति । तत सूक्तान्ते ऽग्नीं आदधाति — su 19 सद्ये हस्ते
पासून् (Cod पाश) कृत्वा दक्षिणेन विमृज्य दक्षिणामुख स्थित सूक्त
अपित्वा व्याधितस्योपरि किरति । अरुषोगण्डुलकानां भैषज्य — su 19
पासून् (Cod पाश) मर्दयति हस्ताभ्या व्याधित — su 20 पला
शोदुम्वराद्या समिध आदधाति । समाप्ता उदरकृमय उदरगण्डुलकाश्च
दृष्टकृमयश्च तेषां सर्वेषां भैषज्य — su 21 अथ गोकृमिभैषज्यानु
च्यन्ते — su 26 उदन्नादित्य इति सूक्तेन घृतमित्राभूषणचण-
काज्जुहोति । उदन्नादित्य इति सूक्तेन शर गोवालवेष्टित धारयति
पापाणेन etc essentially as in the comment upon su 14 20 —
sū 27—28 सर्वव्याधिभैषज्यमुच्यते । आज्यतन्त्र कृत्वा व्याधित पर्वसु
बद्धा । अचोभ्या त इति सूक्तेनोदपाच सपात्य तत पुन सूक्त अपित्वाव-
सिष्य व्याधितस्य पर्वसंज्यविमृज्यते । तत उत्तरतन्त्र । समाप्तमक्षिरोगना-
सिकाकर्णशिरोजिह्वायोवाराज्यक्ष्मादिसर्वभैषज्य — su 29 हरिण-
स्येति सूक्तेन हरिणशृङ्गमणि बध्नाति । हरिणशृङ्गेन सहोदक
आचमयति । अथोपाकाले एतत्कर्म । हरिणचर्मशङ्खुधान प्रज्वा
लोदकेन प्रक्षिप्य ततो व्याधितमवसिञ्चति — su 32 बालरो-
गगृहोते च मैथुनदोषभैषज्यानुच्यन्ते । पूतिगन्धमत्स्यसहितमोदन
व्याधिताय प्रयच्छति भक्षणार्थ — su 33 अरण्यतिष्ठे प्रज्वालित
मुदपाचमभिमज्ज प्रक्षिपति उषाकाले । अवसिञ्चति व्याधित । मैथुनग-
जयक्ष्माणि भैषज्य । अरण्यशृङ्गेन अरण्यगोमयेनावज्वालितमु
दकमभिमज्ज्यावसिञ्चति उषाकाले । मार्जनाचमन । चित्यादिभि
(Cod चित्याद्या c K 14 8 16) प्रज्वालितमुदकमभिमज्ज व्याधित
मवसिञ्चति । मार्जनमाचमन च । केचित्तिन्त्रशणादिचतुर्षु कर्मसु अरण्ये
अवसेकमिच्छन्ति केचिद्गृहे अवसेकमिच्छन्ति — su 34 अथ
मर्वभैषज्यानुच्यन्ते । अर गाव इति दशभिः सूक्ति (ir 21—30) मद्य
शोषतया इत्युक्त्वा घटमुदकपूर्णं सपात्याभिमज्ज व्याधितमवसिञ्चति —

Kandika 28

su 1 स्कन्दविषमये भैषज्यानुच्यन्ते । तच्छब्देवतायै नमस्कारं कृत्वा
ततो ब्राह्मणो जज्ञे वारिदमिति सूक्ताभ्या (iv 6, 11 7) उदकमभिमन्त्र्य
आचामयति सप्रोक्षति विषदुष्ट — su 2 कृमुकवृक्षशकल
सहोदकमभिमन्त्र्य तत आचामयति अभ्युक्षयति दूर्शावज्ज्वलित
तमुदकमभिमन्त्र्य व्याधितमवसिञ्चति । जीर्णहरिणचर्मावज्ज्वलित
मुदके प्रक्षिप्य तमभिमन्त्र्य ततो ऽवसिञ्चति । मार्जनीकावकरतृणैरव
ज्ज्वलितमुदकमभिमन्त्र्यावसिञ्चति — su 3 उदपात्रं सपात्य तत
आप्लावयति विषदुष्ट । विषलिप्ताभ्या सक्तमन्यमुपमथ्य ततो ऽभिमन्त्र्य
पाययति । मदनफलानि प्रत्यूचमभिमन्त्र्य प्रत्यूचं भक्षयति यथा च
हृदयति तथा च कर्तव्य — su 4 अथ शस्त्रावभिघाते रुधिरप्रवाहे
भैषज्यानुच्यन्ते । रोहणसीति सूक्तेन लाचीदकं कृत्यितमभिमन्त्र्य व्याधि
देशमवसिञ्चति । उपाकाले कर्म । अस्थिभङ्गे रुधिरप्रवाहे शम्बाभिघातादौ
भैषज्य — su 7 रक्षोभैषज्यमुच्यते । सदपुण्या सध्या प्रसिद्धा —
su 8 अथ सर्वव्याधिभैषज्यमुच्यते । भवाशूर्वा मन्त्रे वामिति सूक्तेन
(iv 28) — su 9 सर्वभूतग्रहभैषज्यमुच्यते । शमीपर्णचूर्णं शमीफले
कृत्वाभिमन्त्र्य सक्तमध्ये ददाति भक्षार्थं रक्षोग्रहभैषज्य — su 10
शमीचूर्णं शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्यालकारे ददाति — su 11
शमीचूर्णं शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्य व्याधितस्य शाला चूर्णं परि-
किरति — u 12 अमतिगृहीते पुरुषे भैषज्यमुच्यते । प्रज्ञाने
अज्ञानगृहीते अधर्मगृहीते त्रिवर्गे च विनष्टे दूतकीडाद्यतिप्रवृत्ते कुबुद्धि-
भैषज्य — u 13 राजयक्ष्माणि शिरोरोगे कुष्ठमये सर्वगात्रवेदनाया
भैषज्यमुच्यते । यो गिरिष्वजायत इति सूक्तेन 1 4) अश्वत्थो देवसदन
इति द्वे (1 4 3 4) गर्भो अमोति तृचेन च 5 20 7 9) कुष्ठपिष्टं नवगीत
मिश्रमभिमन्त्र्य अप्रतिहारं व्याधितशरीरे पलिम्पति — su 14
अथ शस्त्राभिघाते भैषज्यमुच्यते । राक्षी मातेति सूक्तेन (1 5) दुग्ध
लावा क्वाथयित्वाभिमन्त्र्य पाययति । शस्त्राभिघाते काष्ठाभिघाते पापा
पपतनाभिघाते अपिदाघे सर्वशरीराभिघाते भैषज्यं समाप्त — su 15
सूतिका स्त्री अरिष्टकस्य भैषज्यानुच्यन्ते । ब्रह्म ज्ञानमनाप्ता ये सह
संधार एव ते इति सूक्तेन (1 6) भक्तमभिमन्त्र्य ददाति भक्षार्थं —
su 16 समाप्त स्त्रीप्रसवदोषे सूतिकारोगे च भैषज्य । अहुतदर्शने
दोषनाशनभैषज्यं समाप्त । सर्वोद्भूतेषु भक्तकर्म वा मन्यकर्म वा
आचमनकर्म वा कुर्यात् । यानि चरकादिवैशकेषु अद्भुतानि पठन्ते
तेषां सर्वेषामपि शान्तिभैषज्यं भवति — su 17 अथ

सर्वथाधिभेषजानुच्यते . — su. 19 द्वौ सपाती भूमी दत्त्वा
ततः सपातिता भूमिगृत्तिका गृह्य(1) तत उदपाचे प्रक्षिप्य . व्याधित-
मास्त्रावयति —

Kandika 29

su. 1 सर्वविषभेषजमुच्यते — su. 2-4 यत्ने अपोदकमि-
त्तया (v. 13 2) अग्रदक्षिण परिक्रामति व्याधित (1) । विषस्तम्भभेषज्य ।
शिरसि शिखा वध्नाति । श्वेतवस्त्रेण यन्त्रि वध्नाति । शण-
स्त्रे यन्त्रि वध्नाति । विष न विसर्पति देशस्थित भवति शरीरे न सर्पति
विषस्तम्भ भवति — su. 5 वृषा मे रव इत्युचा (v. 13 3) यस्मिंस्थाने
दृष्ट(1) त स्थान न पोडयति । अथ जपित्वा दशाद्विषमन्यत्र गच्छति । विष-
शाक्षने भेषज्य — su. 6 चक्षुपा ते चक्षुरित्युचा (v. 13 4) आचार्य
स्ततः प्रदक्षिण परिक्रामति । अपिह्यरिरसीत्युच (su. 88 1) जपित्वा
तृणानि प्रक्षाल्य ततो अह्यभिमुख प्रक्षिपति — su. 7 अपिह्यरिरित्युच
(v. 88 1) जपित्वा यतो दृष्टस्ततो (1) ज्वलिततृणानि क्षिपति दर्शनेन —
su. 8 किरात पृथ इत्युचा (v. 13 5) उदक गृह्णतृणावज्वलितमभिमज्ज्य
व्याधित पाययति प्रोचति च — su. 9 असितश्च तैमातस्येति (v. 13 6)
अथा आर्त्तार्ज्यापाश सपात्याभिमज्ज्य वध्नाति — su. 10 आलिगी
च विलिगी च चरुगूलाया इति च द्वाभ्या (v. 13 7, 8) मधुमक्षिका
मधुवृचमृत्तिकाभिमज्ज्य पाययति — su. 14 अलावुवृत्त सपा-
त्याभिमज्ज्य वध्नाति — su. 15 अथ दुष्टवक्त्रा मुखस्तम्भमुच्यते । एका
च मे यथेकवृषी ऽसीति सूक्ताभ्या (v. 15, v. 16) कलापपक्खुवा (1) मधूदक
च एकत्र कृत्वा व्याधित पाययति । दुष्टवक्त्रा मुखस्तम्भभेषज्य (1) ।
दुष्टपुरुषवन्दन । परोक्षेण वदन्ति — su. 16 यथेकवृष इति सूक्तेन (v. 16)
भोजनमभिमज्ज्य भक्षयति । शापभेषज्य — su. 17 यथेकवृष इति
सूक्तेन (v. 16) गृहद्वारमभिमज्ज्य ददाति अपिदधातीत्यर्थ — su. 18
अथ त्वरभेषज्यमुच्यते . — su. 19 अपिस्तवमानमिति सूक्तेन (v. 22 1)
रायसृवेण मूर्ध्नि सपातानानयति । तत उत्तरतन्त्र । एकस्मिन्नन्ते दावा-
पिप्रणयन — su. 20 अथ कृमिभेषज्यमुच्यते । करीरमूल सपा-
त्याभिमज्ज्य वध्नाति । , गोवर्ले करीरनाष्ठ वेष्टयित्वा सूक्त जपित्वा
पाषाणेन चूर्णयति । ततः सूक्तेनापी प्रतपति । ततः सूक्तेनादधाति —
su. 24 एवविश्वस्युशोराणां मूलान्यभिमज्ज्य ततः पाषाणेन कदयति(1)
ततः सूक्त जपित्वा उशोराणापिना दहति — su. 26 . एकविश्व
स्युशोरपिञ्जलीसहित सपात्याभिमज्ज्य ततो व्याधितमास्त्रावयति — su. 27.

अथ राक्षसभैषज्यमुच्यते । वयोनिवेशनकाष्ठशृत — २०. २३
 अथ सर्पविषभैषज्यमुच्यते सर्पविषलिङ्गपताप — २०. २० द्वेष्म-
 भैषज्यमुच्यते । उदकेन इदं क्रियते । अश्विन्द कृत्वा तत्रापि प्रज्वालय ।
 अश्विन्दसमिति सूक्तेन वाङ्मूलक सपत्न्य तत्र शकलेन सपातवताव-
 सिञ्चति व्याधित —

Kandika 30

२०. १ २ अथाक्षिरोगे भैषज्यमुच्यते । सर्पपकाण्डमणि सपातदा-
 भिमज्य वध्नाति सर्पपतलेन सपातवन्त करोति । आग्नेन प्रधान ।
 अङ्गानि सर्पपतलेनाभ्यज्य मणि दा ततो वध्नाति — २०. ३
 सर्पपक्षाक सपपतलेनाभ्यज्यमभिमज्य व्याधिताय प्रयच्छति —
 २०. ५ मूलचौर मुखेन प्राप्य ततो अभिमज्य अङ्गे अनिशो व्याधितस्य ।
 मूलचौर चौरपाटिकाक्षय तदुच्यते — २०. ६ मूलचौर
 भक्षयति — २०. ७ पित्तजरभैषज्यमुच्यते । ताम्रसुषेण मूर्ध्नि सपाता
 नानयति । अस्फिक्तन्ते (१) दावाभिप्रपयन कुद्यात् — २०. ९ अथ
 केशवृद्धिकरणे क्षिपतने भैषज्यमुच्यते । वृत्तभूमिजातीषधीभिरव
 ज्वालितमुदकमभिसृज्यावनक्षत्रे वसिञ्चति — २०. ९ मधु क्वाथ-
 यित्वा विभीतका क्वाथयित्वाभिमज्य व्याधितनवसिञ्चति —
 २०. १० दारुहरिद्राहरिद्रे (१) च द्वाभ्या क्वाथयित्वाभिमज्याव
 सिञ्चति — २०. ११ अथ उदरतुण्डभैषज्यमुच्यते । कृष्ण नियान ससु
 पोरिति सूक्ताभ्या (१) २० (१) २३) चित्वावीषध्या सहितमुदकमभि-
 मज्य ततो व्याधितमवसिञ्चति — २०. १२ कृष्ण नियान ससुपो
 रिति सूक्ताभ्या (१) २० (१) २३) मरुतो यजते पाक्षयध्विधानेन यथा
 वरुण (cf Kauṣ 41 3) । मरुत चोरीद्वय मास्तमृत etc a in Kauṣ.
 40 । Then follow the practices described at Kauṣ 41 4 7 also 8
 with which are employed the pratikas mentioned at the beginning
 of this sūtra — २०. १३ अथ हृदयदाघे जलोदरे कामर्से च भैषज्या-
 न्युच्यते । ननुद्वमनुलोममाहार्य तत्र वनोक्ततृणानि प्रचिष्य
 व्याधितमवसिञ्चति — २०. १४ अथ गण्डमालाभैषज्यमुच्यते । पञ्च च यथा
 इति सूक्तेन गोपाशूलिका यथाशक्त्य (१) चाधिका अपो प्रज्वालय अपस्ताद-
 यसमिध आदधाति — At this point there is a lacuna in the MS
 involving the omission of the comment upon the remaining sūtras
 of this kandika as well as of the first three sūtras of the next one
 Sūtra 16 is commented upon by Keśava at length in connection

with Ka 31 16 The comment upon sū 14 of this kaṇḍika is followed directly by the treatment of 31 4 —

Kandika 31

sū 4 पुरोडाश पयो etc जुहोति । गोहीन् etc आव-
पति । शान्तवृक्षसमिध आदधाति । रघोयहमेष्य — su 5
अथ सर्वमेष्यमुच्यते । वैश्वानरो न कृतये अतावान् वैश्वानरमिति
सूक्ताभ्या (vi 35 vi 36) उदपाचमभिमन्त्र्य पाथयति । सलुमन्त्र
पाथयति । हरिद्रा सर्पिणि पाथयति । अप्सु घृतमुदकम्
भिमन्त्र्य पाथयति — su 6 अपवादे भेष्यमुच्यते यज्ञभाषणमधर्मे
च प्रवर्तने तस्यापवादः (!) । अभ्यातानान्तं कृत्वा अम्नाद् वारिरिति पूर्वण
(vi 44 1) स्वयपतिते गोमूत्रे उदकं कृत्वाभिमन्त्र्याचमयति अभ्युचति
च — su 7 अथ उदरे वा हृदये वाङ्गे वा सर्वाङ्गे वा शूले उत्पन्ने
मेष्यमुच्यते । या ते रुद्र इति सूक्तेन शूलमणि सपात्वाभिमन्त्र्य यन्नाति ।
शूल लोहमणि पाषाणी वा दारिलरुद्रमत । या ते रुद्र इति व्याधित
मभिमन्त्रयते रुद्रभाष्यमत । शूलमेष्य समाप्त — su 8 रघोयहं भेष्य
मुच्यते । उसूर्य इति चित्वाद्योषधीभिः सहोदकघटमभिमन्त्र्य व्याधि
तमवसिञ्चति । शम्युदकेन सह अवमिञ्चति । शमीविम्ब-
मुदकसहितं अवमिञ्चति । शीर्षपर्णमुदके () दत्त्वा अव-
मिञ्चति — su 9 दुष्टगण्डविरिष्टमेष्यमुच्यते । तैलमभिमन्त्र्य
व्याधितं गण्डं समार्ष्टि — su 10 सूणायाः त्रिकपति घृणति
व्रणं । रुधिरकृते दुष्टव्रणे दुष्टगण्डव्याधिर्मेष्य समाप्त — su 11
अचित् () व्रणमेष्यमुच्यते । गोमूत्रमभिमन्त्र्य तेन व्रणमर्दयति ।
यस्य व्रणस्य मुखं नास्ति । अक्षतदुष्टव्रणे भेष्य — su 15 तृणरजस्य
फेनमभिमन्त्र्य व्रणं प्रलिम्पति । यस्य गण्डदुष्टस्य रुधिरं न च वहति तस्य ।
समाप्तमक्षतव्रणमेष्य su 16 गण्डमालामेष्यमुच्यते । शङ्ख घृष्टाभि-
मन्त्र्य गण्डमालां प्रलिम्पति । श्यामलालां लुर्कुटलालां (for कुर्कुर^२)
प्रलिम्पति । जलकामभिमन्त्र्य गण्डमालायाः ससर्जयति रुधिरप्रवा-
हनार्थं । गृहगोधिकामभिमन्त्र्य गण्डमालायाः ससर्जयति — su 17
सैन्धवलवणं चूर्णयित्वाभिमन्त्र्य गण्डमालायाः उपरि प्रकिरति । ततः
सस्योपरि निष्ठेवति मुखलालां प्रचिपति — su 18 अथ पचिणी
ऽभिधाते भेष्यमुच्यते । श्यामपदस्थानमृत्तिकांमभिमन्त्र्य (Cod ० वा
भि^०) पचाहति (!) देशं प्रलिम्पति । पचहृतमेष्य — su 19 शुनो
मक्षिकामभिमन्त्र्यापीं प्रचिप्य ततो धूपयति व्याधिप्रदेशं । काकगृध्रकपो

तश्चेनादोनि पक्षिणाभिघाते (१) भैषज्य समाप्त — ६० २० अथ गण्ड
 भैषज्यमुच्यते । र्गनीरित् प्र पतियतीति (१) २३ ३^० अर्धर्चेन गोमूत्रम-
 धिमस्य गण्डमर्दयति । प्रक्षालयति । दन्तमल प्रलिम्पति ।
 तृणरजफेन प्रलिम्पति । समाप्त गण्डभैषज्य गण्डस्फोटिका (१) इत्यर्थ —
 ६० २१ गर्दभायुक्तगण्डभैषज्यमुच्यते (१) । शान्त्युदकमभिमन्त्र्य चत प्रो-
 चति । आज्य जुहोति । ततो मनसा सकल्पयति सपातान्ददाति ।
 समाप्त गर्दभदशजातिपिकादिचतगण्डभैषज्य — ६० २^१ पापगृहीते
 जलोदरे च भैषज्यमुच्यते — ६० २६ विषे उपविषे स्थावरजङ्गमे च
 भैषज्यमुच्यते । मक्षिकाया च भैषज्य — ६० २७ अथ कासे स्वेप्स
 पतने च भैषज्यमुच्यते । भोजनमभिमन्त्र्य ददाति । सङ्गमन्त्रम-
 भिमन्त्र्य भक्षयति । उपस्थानमादित्यस्य । उदकमभिमन्त्र्याचमयति —
 ६० २८ केशवृद्धिकरणे भैषज्यमुच्यते । काचोमाधोफलमणि वध्ना-
 ति । जीवन्तीफल वध्नाति । भृङ्गरात्र वध्नाति । केशवृद्धीकरणे
 केशजनने ह्रस्वकेशेषु वृद्धकरणभैषज्य । मापतिलादिक्वणमग्न भव-
 यित्वा । काचोमाधोफल भृङ्गराजाभ्या सहोदकमभिमन्त्र्य रात्रौ
 ग्राह्ये मुहूर्ते ऽवसिञ्चति —

Kandika 32

६० १ जन्मगृहीते भैषज्यमुच्यते । स्नानमभिमन्त्र्य बालकाय प्रयच्छ-
 ति पानार्थं पति करोति कर्ता करोति । दुःखनाशने भैषज्य —
 ६० २ पाययति बालक पिता वा माता वा पाययति तत्रोपरि दुह्यते
 अभ्यवदुग्धा — ६० ३ मर्षश्याधिभैषज्यमुच्यते — ६० ४ वृश्चिकभैष-
 ज्यमुच्यते । तिरश्चिराजेरित्यष्टचेन (१) ७६ १ ८) ज्येष्ठीमधु । रयिष्ट^० पि
 द्वाभिमन्त्र्य पाययति — ६० ६ चैत्रमूर्त्तिका जीवकोषणीचर्मवेष्टिता मणि
 कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति । वृश्चिकमशकभैषज्य । जीवत पशुचर्म
 जीवकोषणीत्युच्यते — ६० ७ यानिन्यानि पायनान्युक्तानि तानि
 तिरश्चिराजेरित्यष्ट सूत्रस्य भवन्ति । समाप्त वृश्चिकपिपीलिकामशकद-
 शशार्कोटजलूकाभैषज्य (१) — ६० ८ अथ गण्डमालाभैषज्यमुच्यते । अप-
 चिता लोहिनीनामिति द्वाभ्या (१) ७४ १—२) आ सुम्रस इत्येका (१)
 ७६ १) एताभिस्तिसृभिर्विशधनुष कृष्णोर्णमयी ज्या कृत्वा चित्रितेन शरेण
 गण्डमाला विध्यति प्रयुच । अथ शरा (C d शिरा) भवन्ति —
 ६० ९ या यिष्या अपचित इति चतुर्थ्या अत्रा चतुर्थेन शरेण गण्डमाला-
 मभिनिधाय विध्यति — ६० १० कृष्णोर्णज्वालिनीतौदकम
 भिमन्त्र्य उपाकाले अवसिञ्चति व्याधित — ६० ११ अथ राजय

क्षभेपज्यमुच्यते । तृचेन वीणातन्त्रीखण्ड सपात्याभिमन्त्र्य बध्ना-
ति — su 12 वायव्योष्ण तस्या गम्वर विष्णोवायव्योष्णकठ (1) शि-
खण्ड वीणातन्त्री बद्धा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति(?) — su 13 स्वय-
पतितवीरिणखण्डचयमेकत्र बद्धा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su 14
जलोदरे वरुणगृहीते भेषज्यमुच्यते — su 17 अथ ज्वरभेषज्यमु-
च्यते । नमो ह्यरादंति सूक्तद्वयेन (vi 116, vii 117) खट्वाया व्याधित
कृत्वा बद्धा तत अध खट्वाया व्याधितमुपवेश्य तत उदकमभिमन्त्र्य
व्याधितमधक्षिपति । व्याधित सिध्यमान यथा मण्डूकमभि सिध्यति तथा
हुर्यम् — su 18 अथ सर्वभेषज्यमुच्यते । अर्थसूक्तेन व्याधित
अभिमृशति — su 20 सर्वावषभेषज्यमुच्यते — su 21 इन्द्रस्य
प्रथम इत्थंर्यसूक्तेन पैद्व कीटक तालिषोति लोकप्रसिद्धा त (Cod ते) पि
द्वाभिमन्त्र्य नज ददाति दक्षिणनासिकापुटे — su 22 अथ सर्पभये
भेषज्यमुच्यते । पैद्व श्वेतवस्त्रवेष्टितमभिमन्त्र्य यथ सर्पभय तत्र निखन-
ति । पैद्व हिरण्यवर्णसदृश कीटश्चित्रितो वामपैद्व दत्तुच्यते —
su 24 आरे अभूद्विद्युचान्तेन (ix 4 26) उल्लूक प्रताप्याभिमन्त्र्य ततो
विषत्रण दृष्ट्वा तत्समुख क्षिपति — su 2 सर्पादशने यतो दृष्टस्तत (for
दृष्टन्तो) गच्छिष्यत्युल्लूक — su 26 27 अथानुक्तेषु कीशकीयेषु भवत्याधि-
भेषज्येषु उक्तेषु चानुक्तेषु वापठितेषु तत्र सर्वभेषज्यमुच्यते । सर्वव्याधिभेषज्येषु
गन्ध औषधिवनस्पतीनामनुक्तान्यप्रतिपिडानि भेषज्याना अहोलिङ्गाभि
रुच्यन्ते अहोलिङ्गेन गण्डेन तानि कर्तव्यानि । आशानामाशानालेभ्य इत्येका
etc *Pere follows the list of pratikas given as the अहोलिङ्गगण
by the gāṇḍīmāla Ath Pariv 34 31 and quoted above p 39 note 2
then the ext continues as follows याणि च वै प्रतीकान्युच्यन्ते तान्य
भिमन्त्र्येन सर्वव्याधिभेषज्यानि भवन्ति तान्युच्यन्ते । अचिभ्या ते (33 1)
मुद्यामि त्वा (i 10 4) उत देवा (iv 13 1) आदत्तन् (v 30 1) शीर्षं हि
(v 8 1) अहोलिङ्गगण । एते पञ्चप्रतीकैः अन्यतमेन केनाभिमन्त्र्य
कुर्यादित्यर्थः । Then follows a list of many of the commoner pra tices
described in the preceding kardikas of this adhyaya, all of which
if performed while reciting the अहोलिङ्गगण, are accounted effi-
cacious against all diseases (सर्वव्याधिषु भेषज्यानि) as though they
were performed with their own proper mantras (अथवा ते सूक्ते
कर्तव्यानि । अथवा अहोलिङ्गेन कर्तव्यानि) Then follows a catalogue
of the diseases many of which are treated in the preceding kardikas
the others are known in the later medical treatise as उक्तव्याधीना परि

गणन क्रियते — su 78 अथ स्त्रीकर्मणो विधिं वक्ष्याम । पुद्-
कामार्थं स्त्रीकामार्थं स्त्रियै मृतापत्यार्थं रजोनाशे च शान्तिरुच्यते —

Kandika 33

su. 1 अथ प्रसवकाले इदं कर्म क्रियते यथा सुखिन्निव प्रसवो भव
तीत्यर्थः । अथ प्रसूतिकरणमुच्यते — su 3 द्विद्यमानासु मुञ्जे-
यीकासु गर्भसंस्थमरणे भवेत् । एकं कर्म — su 2 शालायन्धीन्दि-
चृतति । द्वितीयं कर्म — su. 6 कटिप्रदेशे वध्नाति तृतीयं
कर्म । केचिद्वष्ट ते पूषन्निति सूक्तेन तैलमभिमन्त्र्य प्रसवकाले अभ्यञ्जन
कुर्वन्ति — su 8 अन्या वो अन्यामवेति (1) ओषध्या एव एकत्र
वध्नाति — su 9 सर्वचीपधिखननमेतेन विधानेन कर्तव्यः । यत्र क्वचि-
दोषधिखननं तत्र सर्वत्रानेन विधानेन कर्तव्यं — su 18 यदि तान्ये-
कत्र भवन्ति तदा पुत्रो जायते । विज्ञानकर्मैर्द — su 20 यदि पुत्रा
मध्ये सृष्टान्ति तदा कुमारो जायते —

Kandika 34

su. 1 अथ वन्ध्याप्रजननकरणमुच्यते — su 2 ततो गृहे
पुरोडाशं प्रमन्दं कटुपाञ्चलकारान्सपात्य प्रयच्छति — su 3 अथ
मृतापत्याया स्त्रियस्तस्याः शान्तिरुच्यते । गर्भसावे जातसावे मृते वा
स्त्रिया वा पुरुषे वा बाले वा युवाने (1) वा मृते इदं कर्म । श्रीणि मण्ड-
पानि प्राग्द्वाराणि कृत्वा एकस्मिन्मण्डपे अभ्यातानान् कृत्वः —
su 4 पालाशपत्रे — su 5 सीनेपपरि स्त्रीमधिष्ठाय तेनोदपा-
त्रेणाज्ञावयति — su 10 प्राक्पश्चिमद्वारेषीक (1) द्वयोर्द्वारेषु वज्रा ततो
निःसालामिति (u 14) सूक्तेष्वीदुम्भरी समिधं मृतापत्यार्थं आदधाति —
su 12 पतिलाभकर्मोच्यते — su 13 आश्रयति कुमारी —
su. 14 मृगाक्षरमृत्तिकायां वेदिं कृत्वा हिरण्यालकारागुग्गुलमीष-
च यथोक्तान्सपात्य वन्धनं धूपनं प्रलेपनं कुर्यात् । पूर्वस्य सहिताविधि-
श्लोकः (cf Ath Paddi and Keçava at Kauç 79 9) ।

आवपेत्पुरभिगन्थान् चरिरे सर्पिसुथोदके ।

एतदायनमित्याहुरौचं तु मधुना सह ॥ —

u. 15 दक्षिणामुखी कुमारी प्रक्रामति — su 16 नाव-
सपात्य भगव्यं नावमिष्टृचा उत्तारयति — su 17 सप्तदानतत्रा-
वत्सान्वन्धयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य कुमारी मोचयति । स्वयं न कर्तरी ।
यदि प्रदक्षिणं मोचयति तदा पतिलाभः — su 18. वृषभ

विमर्जयति — sū 21 आगमकृशर आश्रयति आश्रयतन्त्रे
भगिनीक (!) — su 23 तत अर्यम्ण इत्यर्धचेन गृहाभ्यन्तरे कोणे
बलिहरण करोति — su 24 यत आगच्छति काकस्त आगच्छति
वर । समाप्तानि पतिलाभकर्माणि —

Kandika 35

sū 1 पुसवनान्युच्यन्ते — su 2 नचचकल्ये उक्तानि पुनश्च
त्राणि — su 3 बाण विवृहति । शरमणि सपात्याभिमन्त्र्य
बध्नाति — sū. 4 अथष्टे वृहतिपालाशविदार्यो (!) वा एकव पि-
डाभिमन्त्र्य दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन दक्षिणस्या नासिकाया नक्त ददाति । पुचार्य
कर्म पुसवनमित्युच्यते — sus 5 6 keçava's explanation is essentially
the same as that of Atl 1 addl and Day Kar — su 7 के (!) लनाय
यलाश्वत्थनिर्वर्ते (!) निष्ठूय शिश्रे आधाय ततो मैथुन करोति ।
समाप्त गर्भाधान — sū. 8 पुन पुसवनमुच्यते । मधुमन्त्रे
ऽपि निक्षिप्याभिमन्त्र्य पाययति स्त्री — su 10 शमीगर्भाश्वत्थस्यापि
कृष्णोर्यया वेष्टयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त पुन
पुसवन — su 11 अथ गर्भाधानमुच्यते । हस्तावर्तक कर्णादिक (C 3
कणा) सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त गर्भाधान — su 12
अथ गर्भदृढणमुच्यते । अच्युता वीरिति (see Kauṣ. 98 2 where the
hy nū is given in सकलपाठ) — su 16 धाता दधात्विति चतसृभिर्ग
र्भिण्या (v. 17 1 4) उदरमभिमन्त्रयति । वीरकर्म समाप्त — sū 17
अथ प्रजननकर्म : प्रजापतिर्जनयतीति सूक्तेन (v. 19) — su 19
उदकुलिज सपातवन्त कृत्वा गर्भिणी परिहृत्य मर्ध्य निनयति । मुरा
कुलिज etc. भक्त () मुरा प्रपा सपात्याभिमन्त्र्य प्रजाकामार्थं प्रय-
च्छति । समाप्त प्रजागर्भकर्म बन्धाया — su 20 अथ सीमन्त
कर्म उच्यते । श्वेतपीतसर्पपात्सपात्याभिमन्त्र्य पुण्याहान्ते बध्नाति —
sū 21 अथ स्त्रीवशीकरणमुच्यते । वृद्धत्वक । तगर । शरखण्ड (Cod
सराखण्ड) । अञ्जन । कुष्ठ । ज्येष्ठीमधु । वातसधमतृणानि । एतानि द्रव्याणि
आज्येनालोड्य अङ्ग समालभेत् इत्यर्थ — su 22 अङ्गुल्या तुदति
भार्यामुदरे पृष्ठी इत्यर्थो — sū 23 एकविंशतिवदरीकण्टकानाद-
धाति — sū 24 एकविंशतिवदरीप्रान्तानि सूत्रेण वेष्टयित्वा —
su 26 खट्वा अधोमुखपट्टिका गृहीत्वा स्त्रिपति । त्रिरात्र कर्म —
su 27 (note 4) अर्द्यं ह्येते — su 28 समाप्तानि सवननानि
वशीकरणानि कामविषये स्त्रियामुत्साहो भवति —

Kandika 36.

su 1 2 स्थापनविघ्नशमन (Cod स्थापन) । स्त्रीस्थापनकर्म उच्यते ।

अभ्यन्तरद्वारे श्रेयमुदक न्युच्चाति — su. 4 स्त्रिया खट्वाया दक्षिणपादमभिमन्वयते । खट्वाया रज्जुमभिमन्वयते । स्त्री-

स्थापन पुरुषस्य विषये काम उत्पद्यते कामविषये स्त्रीस्थापन समाप्त । सज्जाप्रकादन लज्जा भवतीत्यर्थः । स्थापन सर्वेषां मानुषाणां निद्राका-

माना । मैथुनमाचरन्तो विघ्न न भवति — su 5 अथ पला-
यिन्या स्त्रिया वन्धनकर्म तन्त्रक्रमेण क्रियते । रज्जु⁽¹⁾ कल्पते तद्रज्जुवेष्टन-

मुच्यते । अस्याद बीरस्यादिति द्वितीयेन सूक्तेन ⁽¹⁾ 77) रज्जुवेष्टनमभि-
मन्त्र्य वशाये वद्धा मध्यमस्थले (Cod सूरणे) वध्नाति — su 7 शय-

नपादमभिमन्त्र्य उत्पले वध्नाति — su. 9 अङ्गुशेन तिलाङ्गुहो-
ति — su 10 जायापत्योरक्रोधकरणमुच्यते — su 12 सी-

र्भाग्यकरणमुच्यते । शङ्खपुष्पोमूलमोषधि-⁽²⁾त्वात्वा वध्नाति ।
सीवर्वलपुष्पमभिमन्त्र्य यस्या सीर्भाग्यमिच्छति तस्य पुष्पमभिमन्त्र्य तस्य

शिरसि वद्धा । सीवर्वलं सूयवेलेति प्रसिद्धा — su 13 14 दुष्ट-
स्त्रीवशीकरणमुच्यते । रथजितामिति मूर्तैस्त्रिभिर्मोषानभिमन्त्र्य स्त्रिया

क्रमेण वपति । चणकान् वपति । खट्वास्थाने वा गृहे शयनदेशे
वा शरभृष्टीरादीनां अभिमन्त्र्य प्रतिदिशमभ्यस्यति । एष पतिप्रति

कृति कृत्वा हृदये विधत्ति दार्भृषेण भाङ्गयेन । समाप्तानि पति
द्वेषिणोक्तमाणि । पुरुषो वा स्त्रीणां द्वेष करोति । अनेन कर्मणा शान्ति

र्भवति — su 1) अथ स्त्रियो वा पुरुषस्य वा दीर्भाग्यकरणमुच्यते ।
दहनघातिता गौ अनन्तराणीत्युच्यते । ईशानहता ज्वरहतेत्युच्यते ।

ततः उलूखलदरणे त्रिशूले निखनति ततः उलूखले ददाति । उपरि यस्या
दीर्भाग्यं क्रियते तस्य एतानि गृह्णीयात् — su 16 स्त्रीपुष्पमाला

पिष्टा अन्वाह — su 17 कृष्णसूत्रेण वेष्टयित्वाभिमन्त्र्य व्यत्याम
अग्रमान (Cod आग्रन) शालाया उपरि ददाति । व्यत्यासेन निखनति

दीर्भाग्यकर्म — su 18 अथ तस्या सीर्भाग्यकरणमुच्यते । य ते भग-
निचक्षुरिति शिला उत्खनति उत्पादयति । भगमस्या इत्यनेन सूक्तेन

यत्कृतं तदनया विनश्यति । समाप्तं यस्या दीर्भाग्यं कृतं तस्या सीर्भाग्य-
करण — su 19 अथ सपत्नीजयकर्मोच्यते । सपत्नीविद्वेषण

बाणपर्णी मारसिका लोके प्रसिद्धा . — su 22 अथ स्त्रीविषये काम
उत्पन्ने कामविनाशकान्युच्यते । यस्मिन्देशे काम उत्पन्नस्तस्यान

यावत् स्त्री वा पुरुषो वा व्रजति — su 2) स्त्रीविषये ईर्ष्या
विनाशकान्युच्यते । ईर्ष्यां दृष्ट्वा जपति । सक्तुमन्त्रमभिमन्त्र्य ईर्ष्या-

लुकाय ददाति भक्षार्थं — su 96 ईर्यालुक्ख कटिप्रदेशे
खल्लामभिमज्ज (') धमति — su 98 अथ मन्युविनाशकान्यु-
च्यन्ते स्त्रीविषये पुरुषस्य । मन्युमन्त पुरुष दृष्टारमानमभिमज्ज हन्तेन
गृह्णाति — su 99 अरमान भूमीं निदधाति — su 31

मन्युमत पुरुषस्य क्षायाया धनुरभिमज्ज सज्ज करोति —
su 31 अथ सर्वविषये मन्युविनाशकान्युच्यन्ते । दर्भमूलभो-
षधिवत्खात्वा सपात्याभिमज्ज बध्नाति मन्युके — su 33 अवीर-
जननमुच्यते । अपुत्रजननमित्यर्थः । अपे जातानित्युक्त्वा अथतरीमूत्रेण
पापाण निघृष्य ततो ऽभिमज्ज भक्तेन सह ददाति । अलंकार समाल-
भते । विद्वेषण परस्य । अथ बन्धाकरणमुच्यते । प्रान्यानिति तृप्तेन अथ
तरीमूत्रेण etc — su 31 समाप्तानि विद्वेषणानि परस्त्रीबन्धा-
करणानि — su 35 आरोह्णाटनमुच्यते — su 37 पापा-
णमभिमज्ज जारमैथुनस्थाने प्रचिपति उच्चाटनार्थं — su 38 पुरुषस्यै-
स्त्रिया भद्र परस्पर विद्वेषणकरणान्युच्यन्ते । बाष्पापर्णी लोहिताजाया
द्रप्सेन सनीयाभिमज्ज शयनमुपरि किरति (cf su 19) । स्त्रीपुरुषस्य
उभयरुचिविनाशकरण — su 39 अथ दीर्भाग्यकरणमुच्यते ।
हृदय मुञ्च बाभिमन्त्रयते परस्त्रिये — Keçava ends the adhyaya as
follows समाप्तानि स्त्रीकर्मकरणानि । तत्र भद्रस्त्री ।

भैषज्यकर्माणि प्रोक्तानि सर्वव्याध्युपशान्तये ।

स्त्रीकर्माणि तत पद्यास्तुर्थं सहिताविधी ॥ —

Adhyaya v

Kandika 37

Introduction अथ विज्ञानकर्मणा विधि वक्ष्याम । लाभाजाभक्षय
पराजयमुखदुःखोत्कर्षापकर्षमुभिच्छुर्भञ्जचेमावेमभयाभयरोगारोगा ।
त्रसो ऽस्तीति न वेति । धनाधनधर्माधर्मे मरणामरण । धान्य
भविष्यति न वेति । जैत्र भविष्यति न वेति । गृहे वासो भविष्यति न
वेति । धान्यपुत्रपशुहिरण्यसखस्त्राणि च । विद्याशास्त्रादिजाभो भवि-
ष्यति न वेति । जीवितमरणे गमनागमने बलावले । सदसद्योगाद्व्याधितस्य
जीवितमरणाभ्या । प्रमवे पुत्रयोगात् पुत्रे जाते धर्माधर्मसद्योगात् मि-
त्रामित्रसद्योगात् । यामो ऽस्ति वा न वेति । पुरुषस्य विवाहो ऽस्ति वा
न वेति । सवत्सर मासे वा भविष्यति मुभगा वा दुर्भगा वा । गृहे यामादि
भविष्यति न वा । आधान भवेन्न वेति । इत्यादि मनसा वाचा वा स-
चिन्त्य तत्कर्म कुर्यात् — su 1 राध्यमान चीरीदनमभिमज्ज तत्र

आमिञ्चेत् । मनसा चिन्तयेत् । वाचा चिन्तयेत् । ओदनं भृतं भवेदभृतं वा भवेत् । यदि यथाचिन्तितं भवति तदा तस्य कमसिद्धिर्भवत्यतीति जानीयात् । इधमुपममाध्यायमभिमञ्च्य आयाचेत् उक्तुर्चनाय ।

दक्षस्त्वमभिमञ्च्य आयाचेत् यच्च समं विषमं नानार्थसिद्धिः । पूर्वेषु पाठामभिमञ्च्य आयाचेत् । पचाणा पचाणा सक्रीचेनेनाथसिद्धिः —

अन्वयो यन्तीति सूक्तेन सग्रामे पूर्वेषुवेदि कृत्वा अभिमञ्च्य द्वितीये ऽहनि समविषमेण भावेन सिद्धिः — u 3 पञ्चयथिवेणदण्डमभिमञ्च्य

आयाच्य समे धारयति । अभीष्टदिशि पतनेनाथसिद्धिः । इषु सधाया अभिमञ्च्य आयाचेत् चिन्तितं (Coo चितित) प्रक्षिपणनाथः । कुम्भं उदकपूर्णं दुग्धं प्रक्षिप्यायाचेत् जनाधिकेनाथसिद्धिः यथा चिन्तितं तथा सिद्धिः । कमण्डलुमुदकपूर्णं दुग्धमाक्षिप्याभिमञ्च्य आयाचेत् जनाधिकेनार्थसिद्धिः ।

दर्भस्त्वमभिमञ्च्य आयाचेत् । काम्पीलशाखा मूर्ध्नि धारयित्वा अभिमञ्च्य आयाचेत् इष्टदिक्पतनेनाथः । युगमभिमञ्च्य आयाचेत् । धा

न्यमभिमञ्च्य आयाचेदपी प्रक्षिपेत् प्रदक्षिणज्वलेनार्थः । हस्तयोरङ्गुलिद्वयमभिमञ्च्य आयाचेत् । अज्ञातस्य वेनस्तदिति सूक्तेन एकविंश

त्या () शर्करा अभिमञ्च्य आयाचेत् धनेनाथः समविषमभावेन यथावतार्थः () — su 4 अथ नष्टद्रव्यपरीक्षणे क्रियमाणे रदं कमः ।

वेनस्तदिति सूक्तेन — u 6 वेनस्तदिति सूक्तेनाहतेन वस्त्रेण वेष्टितं हृत् सपात्याभिमञ्च्य येन हरेता ततो नष्टः । अद्या (

कुम्भवत्कृत्वा सपात्य येन हरेता ततो नष्टः । समाप्तं नष्टद्रव्यपरीक्षणे दिज्ञान — su 7 अथ कुमारीविज्ञानमुच्यते । वेनस्त

दिति सूक्तेन — su 11 वेनस्तदिति सूक्तेन कुमारीमुदकाक्षलि पूरयित्वा अभिमञ्च्य — su 1 समाप्तं कुमारी () विवाहकाले

विज्ञान —

ka d ka 3

Introduction अथ नैमित्तिकानुच्यन्ते — 1 1 दर्दिनविना शुक्रमणा विधिं वक्ष्यामः । दर्दिनमभिमुखमुपतिष्ठते सवच्च दुर्दिनवि

नाशकानि — " प्रत्युचमुदकं प्रक्षिपति — 12 गृहीत्वोपतिष्ठते अभिमञ्च्य उत्पन्नं गृहीत्वोपतिष्ठते सूर्यस्याभिमुखः ।

लकटं गृहीत्वोपतिष्ठते उत्पन्नानो अकमुखा भूत्वोपतिष्ठतः u 6 पट्टेरकसमिधं (अकसमिधं आध्याति स्थण्डिले —

खदा खत्वा खदा चि परिक्रम्याकानिलुक्षितं कृत्वा खदाया प्रक्षिपति सूक्तान् । ततः पासुना खदा पूरयति । दृष्टिनिवारणं समाप्तं —

su 8 अग्निनिवारणं कर्म वक्ष्याम । अग्न्याभिमुखमुपतिष्ठते —

sū. 9 एतत्कर्म चेति । अग्निनिवारणं ।

अतिवृष्टिरन्नावृष्टिं शूलभा मूयका शुका ।

सचक्रं परचक्रं वा सप्तेता ईतय' श्रुता ॥ —

sū 11 अवदीर्यमाणे ग्रामे वावसाने वाग्निशरणे वा सभाया (Cod समया) वा गृहे वा प्राकारे वा वातरचार्यं कर्म वक्ष्याम — sū. 12

पत्तने रचार्याण्युच्यन्ते — sus 13-16 The rites described in these sūtras are valid for the दृहणानि as well as the दृतिकर्माणि Is दृतिकर्माणि at Kanç 38 12 to be emended to दृढिकर्माणि? In describing the latter Keçava ends as follows समाप्तानि दृढिकर्माणि गृहपत्तने

ग्रामपत्तने कार्यदृढकरणे अवहरणरचार्यं — su 17 विवादे जयकर्मणा विधिं व्याख्यास्याम । ज्येष्ठो मधुमभिमन्त्र्य (!) भवत्यति । ततः सभा प्रविशति अपराजितादेशात् । पर्यञ्जयकर्म सभाजयकर्म समाप्त —

su 18 विवादे जयकर्माण्युच्यन्ते । पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्य तदनन्तरमपराजितादेशादागच्छति — su 19 पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्यान्वाह —

sū. 20 पाटामूलं वध्नाति — sū. 21 पाटापुष्पमालामभिमन्त्र्य शिरसि धारयति । पाटापालाशी सप्तपलाशी (!) सप्तपर्णी (!) मालामभिमन्त्र्य

धारयति — sū 22 वृष्टिनिवारणं भवभोजने कर्म उच्यते । भक्तमभिमन्त्र्य भक्तं शाकादि (Cod भक्तं) ततो भुञ्जीत । वृष्टिनिवारणं समाप्त —

sū 23 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तेन प्रथमेन काण्डादिना सूक्तेन वेदं वा अनुवाकं वा सूक्तं वा कल्पं वा ब्राह्मणं वाध्ययनं कर्तुमिच्छति तदा

तदा सूक्तं जपित्वा ततः अध्ययनं कुर्यात् । कलहशमनं समाप्त — sū. 24 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपति विवादे जयार्थं — sū 25 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपित्वा मीमांसव्याकरणादिशास्त्रवादं करोति तदा जपित्वा

करोति प्रतिवादिनं जयति — su 26 विवादकर्म उच्यते । चाक्रिकस्त्रं रज्जुमभिमन्त्र्य धारयति हस्तेन इति विवादकर्म कर्तुर्वदने

कलहो न भवति — sū. 27 सभाजयकर्माण्युच्यन्ते । सभास्तम्भनं कर्म जयकर्म तदा सभासदधर्माधिकरणादि जायते । चोरोदन etc. भवत्यति —

sū. 29 यद्वदामिति अथ जपित्वा सभां वदेत् । निरीचते । अन्वाह । यद्वदति तच्च तथैव वदति यच्चक्षुषा पश्यति तद्वदन् विघातो न भवति —

Kapdikā 39

sū 1 तिलकमणिं सपात्याभिमन्त्र्य पुण्याहान्तं वध्नाति । आत्मरचार्यमणिं । सर्वत्र प्रत्यभिचरणार्थं मणिं वध्नाति । —

८३ 5—12 तत शान्त्युदक करोति महाशान्तिधान मातलीवर्जं कृत्वा
 दूष्या दूषिरसीति कृत्वा प्रतिहरणे गण । ततो वासोप्यत्यमातृनामचा
 तनशान्तिगणे (१) एते पञ्च गणा (cf Kauç 8 १३—० ६) शान्त्युदकेन
 आवाप्यन्ते । ततो मातली कृत्वा शान्त्युदकभाजने चित्वाद्या (cf Kauç
 8 16) आदधाति । मन्त्रोक्ताया दर्भापामार्गसहदेवीआटरूपककाम्योल
 शितोवारसदपुष्पा एता मन्त्रोक्ता भाजने एता ओषधी शान्त्युदके
 अवधाय तत शान्त्युदक करोति (Kauç 9 ६) । तेन शान्त्युदकेन प्रोच
 भ्रजति अतो रावी इदं कम प्रमाणक करोति । उपानहो परिधाय
 उष्णोप कृत्वा अये भूत्वा कता शान्त्युदकेन प्रोचति कृत्यास्थान यावत्
 बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु च सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रचक्षु (१)
 यदि कृत्या दुष्टा भवति ततो वक्ष्यमाण कर्म करोति अथ न भवति तदा
 कुर्यात् । एव बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रचक्षुषा
 इत्यनेन सन्नेह्य कृत्या (Cod कृत्वा) निरीचते । स च निरीचते । कृतव्यधनि
 इत्युक्ता कृत्यास्थान अवेचते । कृतव्यधनि इत्युक्ता कता काण्डेन विध्यति आ
 द्विरसकल्पविधानधनुषा । अथवा दभ्युषेण (१) काण्डेन विध्यति —
 ८३ 1० मासानि शकले निधाय कर्ता सदश गृहीत्वा चमणि बद्धा प्रपकृत्य
 रिक्कम्य वन्यान्नुद्यति — ८३ 1३ नवनोतेनाभ्यज्याचिरी वा अङ्गे —
 ८३ १० अरणे गच्छन्ति — ८३ ११ वासोप्यत्यादयश्चत्तारी
 गणा (cf under su 5 1१) उद्ध पठन्ति — ८३ ९ कता अभिचा
 रकृतपुरुषस्य शान्त्युदकेन मर्माणि (C 1 क०) समोचते । गार्हपत्यसभा-
 आमपात्रकूपकुटइत्यादीनि cf १ १ 1—4) मर्माणि (Cod क०)
 समोचति — su. ११ कृत्यास्थान कृष्णदूषभहलेन कर्षति —

Kand ka 40

८३ 1 अथ नदीप्रवाहविधि वक्ष्याम । नदीप्रवाहं खात्वा प्रसिञ्च
 भ्रजति — ८३ १ काशमभिमन्त्र्य तत्र पाति रोपयति । द्विविसे
 वालपर्णोमभिमन्त्र्य (for शेषाल^१) रोपयति नदीप्रवाहे । विधूकपाटरक
 (10 ० पटरक^२) अभिमन्त्र्य नदीमार्गे निग्नवति । वेतसशाखामभिमन्त्र्य
 नदीप्रवाहने (१) निग्नवति — su 6 उदकं मण्डूकस्थोपरि निनयति —
 su 7 पूर्वप्रवाहो न भवति अथ नवधा प्रवाहे इदं कर्म कुर्यात् । वरुणदे
 यतापाकपञ्चविधानेन पात्रभाषणान् कृत्वा यददं सप्रयत्नोक्ति सूक्तेन
 चिविमन्त्र जुहोति । तत उत्तरतन्त्र । कृष्णवीति कृष्णाया गो पय घृत
 च वेतसकाष्ठसु च इन्धन । वेतसपत्रे सरण पटरेकेण वा अस्मिन्तन्त्रे (१)
 सव माहृत कर्तव्य । उदकप्रवाहे उदकप्रवाहभये नदीभये घामे नगरे

वा । यच्च उदकनदीभय भवति तच्च सर्वत्र वारुणो होम कर्तव्य —
 su 9 वलि हरेत् तत अति धन्वानोति द्वाभ्या न भवति मन्त्रोदक
 नदीप्रवाहे प्रमिष्ट-व्रजति । समाप्त नदीदूरगमनकर्म — su 10 यदि
 न वहति नदी तदा वल्यमाणमिदं कर्म । यद्द सप्रयतीरिति नदी हन्ति ।
 चेतसशाखामभिमध्य नदीमवसिञ्चति । यदि दूर गता पुन निवर्तते
 तदा इदं कर्म एके आचार्या । यद्द सप्रयतीरित्यादि सर्वमेक कर्म
 मन्यन्ते । अन्ये भिन्नानि कर्माणि मन्यन्ते । अन्ये प्रमिष्टनज्जर्म हिरण्यमण्डू
 ककर्म योगकर्म मन्यन्तकर्म पाणिकर्म एतेषा विकल्प मन्यन्ते । समुच्चयो
 वा इति दारिलमत समुच्चय । समाप्त अन्यप्रवाहे नदीकर्म — su 11 12
 अथ अरणिसमारोपणकर्म । अरणिद्वय प्रतापयति पाणी वा प्रता
 पयति । उत्थाय वा गृह्णाति । ततो ज्ञेन विधानेन पथि गच्छता दोषो
 न भवति — su 13 अथावरोहणमुच्यते. — sus 14 15 पुरुषस्य
 वीर्यकरणे विधि वक्ष्याम । कपिककुमूलमोषधिवत्खात्वा सुरवाल
 कर्मोषधिवत्खात्वा . दुग्धे उपविश्य उपविष्ट धनुस्तद्धे कृत्वा .
 दुग्धमभिमध्य पाययति — su 16 Kaccana divides this sutra in
 his treatment so as to join the words मयूखे मुसले वासीनो to the
 preceding practice, to wit या स्वेत्यृचा सुरवालक दुग्धे ज्ञापयति
 पीत्वा कोलके उपविश्य पिवति कपिककु मुसले उपविश्य .
 पिवति । मूकरवालक मुसले उपविश्य . पिवति Then a
 new practice is introduced with the words शिशुस्य स्खलकरणमुच्यते,
 as follows यथासित इति सूक्तेन एकशाखाकर्मणि सपात्याभिमध्य अर्क
 सूत्रेण वध्नाति — sus 17 18 यावदङ्गीनमित्यृचा कृष्णमृगच
 ममणि वध्नाति । आ वृषायन्वेति सूक्तेन हरिणमन्धचर्ममणि
 कृत्वा कृष्णवालनेन वध्नाति । . वीर्यकरण उत्थापन स्खलकरण च भवति
 रेतोनाशे च —

bandika 41

su 1 अथ वृष्टिकर्मविधि वक्ष्याम — sus 2 3 चयोदशे
 इहनि पाकयज्ञिक तन्त्र व्रतोपायनान्त कृत्वा ततो देवस्य त्वा सवितुरि
 त्यादि मरुद्गो जुष्ट निर्वपामि मरुद्गस्ता जुष्ट प्रोचामीति अनेन यजुषा
 तावत्प्रमान यावदाज्यभागी तत चोरीदन् जुहोति । समुत्पत्तिरिति
 सूक्तेन पञ्चभिर्हविर्भरेकामाहुति तत पञ्चभिर्हविर्भवेत्तीया षड्भिर्मृती-
 यामाहुति जुहोति । तत पार्वणाद्युत्तरतन्त्र । पाकयज्ञिक तन्त्रमाज्यभागान्त
 कृत्वा तत प्र नभस्वेति चोरीदन् एकामाहुति जुहोति । न घृतापेत्यृचा

(vi) 18 2) द्वितीयामाहुति । युक्ताभ्या तृतीयामाहुति । पार्वणाद्युत्तरतन्त्र
 वर्हिर्होमं मरुतो गच्छतु हवि स्वाहेति । सर्वेषु वृष्टिकर्मसु कृष्णाया गोराज्य
 कृष्णाया गो पय कृष्णा ओहिशालय वेतससुव वेतसी समिदिन्धन च —
 १०२ ० ४ काशदिविधुवकवेतसामेकव (1) कृत्वा तत उदकमध्ये पाच
 अधोमुख निनयति । उदके विस्त्रावयति — su 6 कुङ्कुरशिरसभिमन्त्र्य
 उदके विस्त्रावयति । मेघशिरसभिमन्त्र्य उदके प्रक्षिपति । मानुषकेशजर
 दुपानहौ (1) वशाये प्रवध्य धोधयति जपन् — १० 8 अथोत्थापने विघ्नशम
 नविधि वक्ष्याम । अर्घकामोद्यम यदा करोति तदा इद करोति ।
 द्रव्यहस्त्यश्वरत्नहारखधनधान्यादि एवकामो यदोद्यम वणिजादि करोति
 तदा इद कर्म करोति । यस्मिन्नारम्भा गृहादि न सिध्यन्ति तदा इद
 कर्म — su 10 अथ द्यूतजयकर्म उच्यते — su 11 उत्त-
 राषाढनक्षत्रे समिनोति (Cod सभि०) पूरयति — su 13 चयो
 दक्षादयस्त्रिस्रो दधिमधुनि वासयित्वा (hauc 7 19) अद्यान्वा कप-
 र्दकात्वा द्यूत क्रीडा कुर्यात् — १० 14 अथाथोत्थापनोद्यमकर
 विघ्नशमनकर्म उच्यते । मरुतो यजते पाकयज्ञविधानेन यथा वरुण
 मारुत चोरीदन मारुतमृतमित्यादि भवति (cf su 3 fg These per-
 formances as well as those following now are performed with each of
 the pratikas mentioned in su 14) । एवमाद्या ओषधी सपात्य अभिन्नु-
 ज्जन । विस्त्रावयति । शशिर एडकशिर केशजरदुपानहौ युद्धउदपाचकर्म
 (cf su 6) एतानि अभिवर्षणानि कर्माणि भवन्ति एकैकस्य सूक्तस्य । एके
 आचार्या मारुतस्थाने मन्त्रोक्तदेवतायाग कुर्यात् यथा वरुण । अर्थाष
 धिहोमसमान वर्षकर्मणाम् । उदकधट सपात्याभिमन्त्र्य तत आस्त्राव-
 यति । अवसिसति (both performances are again prescribed with
 all the pratikas (cf su 14) विघ्नशमनकाम । समाप्तानि अभिवर्ष
 णावसेवनानि कर्माणि — su 1) वैश्वानरो रश्मिभिरिति सूक्तेन
 उदेहि वाजिन्निति विशत्या अग्निभ्य (xiii 1 1-20) उद्यन्तमादित्य
 ज्ञान कृत्वोपतिष्ठते अर्घमुत्थापनकाम — १० 17 वस्त्र ददा
 ति । विद्रावणादिविषये शमनकाम । समाप्तानि विघ्नशमनकर्माणि —
 su 18 अथ गोवत्सद्वेषोविरोधसामनस्यमुच्यते — su 19 ततो
 वत्स च परिभ्रानयित्वा पानार्थं मुञ्चति — su 20 गवा
 वत्सेन मह विरोधि वत्सगोविरोधिसामनस्यकर्म (1) । समाप्त गोवत्सस्य
 विरोधि सौमनस्य । अकरणे गां पूर्वा विनश्यति अथ गोवत्स तदा
 राजा प्रजा — १० 21 अश्वशान्तिविधि वक्ष्याम । अथा
 शान्तास्तेजस्त्रिनो निरुपद्रवा वेगवन्त आरोग्या भवन्ति —

Kandika 42

su. 1 अथ प्रवासनद्रव्योत्थापनमुच्यते । प्रवासे गत्वा चौरभय उदकभय गमनविघ्न न भवति । हवियामुपधानं कुर्यात् — su. 3

यदि यानेन याति तदा इदं कर्म — su. 4 वाणिजद्रव्य वस्त्राश्चादि सर्वद्रव्यं विक्रयार्थं नयति । यदा द्रव्यं गृह्णाति तदा इदं कर्म — su. 6 अघाभागतपुरुषाणां सामनस्यं क्रियते । यदा विशिष्टो गृहे आगच्छति तदा इदं मित्रिकर्म क्रियते । मित्रं त्वेषां दर्शने आगतानां । यदा गृहे आगच्छति तदा इदं कुर्यात् — su. 7 .

हस्त्यादियानं सपात्याभिमुख्यं तस्मिन् याने यस्य सामनस्यं क्रियते उपरि उपविशन्ति । सर्वे यानस्थीपरि चटन्ति ततः पश्चिमदिशि गत्वा पुनर्गृहे आगच्छन्ति । ततः ओदनमभिमुख्यं सह भुज्जन्ति मन्य वा । समाप्तं सामनस्यं । एकस्मिन् युद्धे क्रियमाणे सहागतस्य कर्म इदं कर्म अन्यस्य च साधारणमित्यर्थः । यो युद्धे साहाय्यत्वं करोति तस्येदं कर्म । प्रथमं पार्श्वं प्रक्षाल्य ततः कर्म चेति । चविषयोऽरिदं कर्म मन्यन्ते केचित् —

su. 8 अथ गृहे विरुद्धे सति सामनस्यमुच्यते । कर्तारस्य गत्वा समिधो गृहीत्वा तूष्णीं गृहमागत्य गृहमनुयायां सामनस्यं भवति कपहनिवारणं — su. 9 अथ मन्त्रब्राह्मणयोर्द्रव्यमिच्छति तस्येदं कर्म प्रतिगृहादि उच्यते । वेदपाठेन शास्त्रपाठेन अर्थोत्थापनमिच्छन्निदं करोति । समाप्तं वेदेन अर्थोत्थापने विघ्नशमनं — su. 12—17 अथ परिमोक्षविधिं वक्ष्यामः । गोदानिकतन्त्रमाज्यभागान् कृत्वा ततः शान्त्युदकं कृत्वा भिमन्त्रयते । अपो दिव्या इति चतसृभिः । ततो भ्यातानादि परिदानान् कृत्वा केचित्परिदानान् ततो भ्यातान् कृत्वा ततः इदावत्सरायेति कल्पयितुं सृभिर्हविर्भराज्यं जुहुयात् । समिध आदधाति । .

पेदव्रतं कल्पव्रतं भृगुव्रतं विषासहिव्रतं यमव्रतं शिरोव्रतं अङ्गिरोव्रतं इत्येवमादिषु (cf Kaṇḍa 37 32 note) . इदावत्सरायेति व्रतविसर्जनं व्रतथावणं च करोति । यत्र कृचिद्व्रतं वैदिकं लौकिकं च तत्र सर्वं व्रतादानं दत्तविसर्जनं च भवति विधानेन । शिरोव्रतादीनि नित्यानि , कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि काम्यानि स्मृतिपुराणशास्त्रवेदविहितानि . .

तानि सवाणोत्थितेन विधानेन कर्तव्यानि — su. 18. परिमोक्षानन्तरं चिरात् स्नानव्रतं चरेत् . — su. 19 अथ पापलक्षणां स्त्री तस्याः शान्तिरुच्यते । स्त्रीमुखं प्रत्युचं प्रक्षालयति तस्या मुखं हस्तयोर्मध्यं शशियुक्तशिरःकीं (!) अस्नानतिलकं हस्तकेशादिपापलक्षणं सामुद्रिके स्त्रीलक्षणे व्याख्यातं । . स्त्रियं पापलक्षणमभिप्रेक्षति दक्षिणात्वेनादारभ्य यावदुत्तरपार्श्वं ततः पापलक्षणं विनश्यति — su. 22 अथ पापदर्शने शा-

निरुच्यते दर्शनदीपो न भवति । पुरुषस्य भाग्यकाले हरिणा यान्ति
प्रदक्षिणा अमदक्षिणेषु हरिणेषु अयं जपः पक्षिषु च । श्वानरुदिते
काकरुदिते काकर्मथुनेषु पुरुषस्य मैथुनेषु श्वेनमैथुनदर्शने नानस्त्रीदर्शने
नगरनपुरुषस्य नपुंसकस्य दर्शने यच्च क्वचिदपशुकुला पतिता तत्र
सर्वथाय जपः । युचौ स्मृतौ पतिता अद्रष्टव्यास्तेषां सर्वेषां दर्शने अहु-
तानां दर्शनेष्वयं जपः कर्तव्यः । लोके यदिरुद्धं अन्योक्तं अयं जपः ।
अपशुकुलजपः समाप्तः — su. 23 अथ पुरुषहवे अकार्यकरणेन विघ्नश्च
मनकर्म उच्यते —

Kāṇḍika 43

su. 1 पुनर्विघ्नश्चमनमुच्यते । पिशङ्गवर्णसूत्रे बद्धा अरन्त-
मणिं सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति । विस्तन्धविघ्नश्चमनो मणिः । स्पर्ध-
मानस्य स्पर्धा विनश्यतीत्यर्थः । वेणुदण्डादीन्सपात्य ततः सूक्तेन
विमृज्य धारयति । चित्रदण्डे ध्वजदण्डे चिह्नदण्डे लकुटा-
दिदण्डं सर्वं सपात्य धारयति तस्य सर्पशृङ्खिद्विद्रादिविघ्नः न भवति ।

। आयुधं सपात्याभिमन्त्र्य विमृज्य सूक्तेन धारयति । सर्वशस्त्रं
सपातिते मायादिकं मायाजालयुद्धं निवारणं सयामे इन्द्रजालनिवारणं
युद्धे विघ्नः न भवति शत्रुहव निवारयति । शत्रवो गच्छन्ति । स्पर्धमानं शत्रु-
जयति हव विनाशयति — su. 2 विघ्नगृहीतं पुरुषं धूपयति

यस्य आरम्भा न सिध्यन्ति — su. 3 अथ भूमिशुद्धिं गृहं करिष्यमा-
णस्तस्येदं करोति । Then Kēcava exhibits exactly the same text
as the Ath. Paddh. ending with the full wing अथवा नवे गृहे श्वेन-
यागं कर्तव्यं विकल्प इति भाष्यकारः । प्रथमतो वा श्वेनयागो नवे वा
गृहे — su. 4 अथ गृहप्रवेश उच्यते । वास्तुसंस्कार उच्यते —

su. 5 ततः शान्त्युदकं करोति । मातलीं पूर्वं कृत्वा वास्तोष्पत्यादीनि च
तुर्गण्यो महाशान्तिं शान्त्युदके आवपति । ततो मातलीं कृत्वा ततः शान्त्युदकं
समाप्यते (cf. Kauṣ. 8. 13 fig.). तेन भूमिं प्रोचयेत् — su. 7 अथ्येषु स्थूला-
गतेषु पात्रेषु स्थितेषु प्रक्षिपति — su. 8 नीयमाना (!) शालामनुम-
चयते — su. 11 दृढां कारयति शालाभूमिं — su. 13 द्वाभ्यां

चक्रं जुहोति । केचिदस्मिन्तन्त्रे (!) यजूषि यज्ञ इति etc. as at Kauṣ.
23. 1 fig. — su. 15 बृद्धस्त्रियो गीतमङ्गल्यादि कुर्वन्ति ब्राह्मणा पुण्या-
हानि पठन्ति श्राद्धं च केचित्पश्चात्कुर्वन्ति । यच्च गृहं मण्डपं वा कुटी-
यां वा चित्रशालां वा मठस्थानं वा देवगृहं वा अन्यं वा तृणमयं वा काष्ठ-
मयं वा इष्टकामयं वा पाषाणमयं वा गृहादिकं करोति तत्रान्नेन विधा-
नेन वास्तुयागं कर्तव्यः — su. 16 अथ क्रव्यादोपहतगृहे चैवे यान्त्रं गोष्ठे वा

यत्र क्वचित्तत्र शान्तिरुच्यते क्वयादा प्रविष्टे गृहे कुमारो म्रियन्ते वत्मान्
 (!) वा किशोरान् (!) वा धननाशो यत्र भवति तद्गृहं ग्रामं नगरं वा
 क्वयादोपहतं जानीयात् — su 18 पालाशसमिध आदधा-
 ति — su 19 कुमारवत्सगोमरणादि धनधान्यविनाशादि चि-
 न्तितोद्देशादि क्वयादचिह्नानि । क्वयादोपहतशान्तिं समाप्ता — su 20
 अथ क्वयाच्छमनविधानमुच्यते । लौकिके वाग्नां गृहे वावसथ्ये वा
 शान्तिकपौष्टिकार्थं मन्यन्ते वा यत्र वा क्वयादोपहतदृश्यते तत्र सर्वत्र
 कुर्यात् — su 21 अथ वशाशमनविधानमुच्यते । ये अपय इति
 दश्वेन मूक्तेन वशामभिमन्त्र्य ततो ब्राह्मणाय ददाति । यस्य गृहे वशा
 भवति जायते तद्गृहं दैवहतं विजानीयात् —

Kauḍika 44

su 1 अथ वशाशमनविधानमुच्यते — su 3 शान्त्युदकं करोति
 चत्वारश्चार्थं वशास्यं कष्टेन नृणेन वा — su 5 मातस्यन्तेन (su 6 23) शा-
 न्त्युदकेनाचामयति च समोचति च — su 6 वशा कर्ता ऊर्ध्वस्थितं वासो
 पत्यादिचतुर्गुणो महाशान्ति (cf Kauḍ. 8 23 fg) उच्चैः स्तूतीयसवने जपति
 वशामभिमन्त्रं स्थित — su 14 समस्येति () मन्त्रेण भूमौ कृत्वा तत उपरि
 वशा पातयति — su 15 निरुच्छ्वासं करोति मारयतीति — su 17
 यद्विशेत्युचा कल्पजया आज्य जुहोति — su 17 इति कता ब्रूयात् —
 su 29 शेषमुदकं पार्श्वदेशे निचिष्य ततो ऽभ्यन्तरे प्रविश्य — su 36
 द्वेदनस्थानमभिधाय —

Kauḍika 45

su 3 अवदानानि पशोरेकादश गृह्णाति — su 4 तत स्विष्ट-
 कृदवदानानि गृह्णाति तानि चोणि दक्षिणो बाहुं वामबाहुं च अन्न-
 विभागः । एतानि चोणि भागानि — su 6 ततो यद्देवत्यं पशुसद्वै-
 वत्यचरं यर्पायतय — su 12 वपायपत्नीं द्वे सह जुहोति —
 su 13 अथ पित्र्येषु काम्येषु विशेष — su 16 सप्ताङ्गितं मन्त्रे-
 णाज्य जुहोति । सर्ववीराद्येत्यादि चतस्र आहुतोर्जुहोति । समाप्तं
 वशाशमनविधानं । दैवहतं तस्य गृहं यस्य गृहे वशा जायते तस्य धना-
 दिनाशा भवति तस्माच्छान्तिं कतव्या — su 17 अथ दुष्टे प्रतिग्रहे
 सौम्ये वा कृते वाजने वा दक्षिणामतिग्रहे वेन कर्मणा ग्रामं विनश्यति
 तदुच्यते । प्रतिग्रहं प्रतिगृह्णाति । प्रतिग्रहदोषो न भवति —
 su 18 सर्वाणि कर्माणि कृत्वा पुनर्भूत्वा न्द्रियमित्यूचा कर्म समाप्य तत
 आत्मानमनुमन्त्रयते । सर्वकर्मसु भवति । इत्यात्मशान्तिं । सध्यावन्दने

आज्यतन्त्रे पाक्तन्त्रे अस्मिन्कर्मणि नित्यनैमित्तिककाम्येषु पुनर्नैस्त्रिन्द्रिय-
मित्युक्त्वा आत्महृदयमनुमन्त्रयते — su 19 एतेन विधानेन पशवो
व्याख्याता नित्यनैमित्तिककाम्या . पठितानिना काम्या पठिता —

Kandika 46

su 1 अथ अकृते पापे लोके पापवचनमुत्पद्यते तत्र शान्तिरुच्यते ।

सक्तमन्य भक्तमभिमन्य ददाति । प्रथममये कृत्वा अभ्याख्यात
गृहे प्रवेश्य कर्ता पश्चात्प्रविशति — su 2 द्रुघणमणि सपात्वा

भिमन्त्र बध्नाति — su 3 मालाशकाष्ठमणि द्रुघणप्रतिरूप कृत्वा
अभिगृह्यते बध्नाति । कृष्णरोहमणि ताम्रमयद्रुघणप्रतिरूपमणि
हिरण्यमणि द्रुघणप्रतिरूप बध्नाति । सर्वत्र कौशिके कर्मणा

विकल्प । एकस्मिन्विषये यत्र बहूनि कर्माणि पठितानि तत्रैकं कुर्यात्स-
र्वाणि वा तत्त्वविकल्प — su 4 अथ यागे क्रियमाणे येन कर्मणा

विघ्नशमन भवति तदुच्यते । अतिशो यजमानश्चाशयन्ति (') त्रविघ्नेन
यज्ञमिदं भवति — su 5 यागसमाप्तौ विघ्नशमनमुच्यते । सोमदेवत्य

चरु जुहोति — su 6 अथ धनधान्यादप्रतियहादियाचना-
मिच्छन्निदं कृत्वा याचितविघातो न भवति । याचित न पतिषेध

यति । सारूपवत्स पायस सपात्वाभिमन्याद्भाति — su 7 अथ कपोते
उलूके वा गृहे प्रविष्टे अन्यत्राभीष्टदेशे ऽपि तत्र शान्तिरुच्यते । शान्त्युदके

आवपते ततो मातलो (su 6) कृत्वा शान्त्युदके समाप्यते रात्रौ तेन शा-
न्त्युदकेन तत्स्थानं प्रोचति यतार्य इत्येतिमन्त्रे (su 10) कपोतोलूक

स्थानं यावत् — su 8 वि शाला परिणयति कपोतस्थानं वा परिभ्रा-
मयेत् । आरण्यके पक्षिणि प्रविष्टे इदं कर्म युयात् । कपोतोलूके वा

प्रविष्टे द्विपदचतुष्पदविनाशी वेदे श्रूयते तस्य दोषशमन — su 9
अथ स्वप्नाध्यायपठिते उये स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्नाध्यायपठितदु-

ष्यस्य रुद्रभायकारमतेन गृहीतव्य (') । पञ्चमासे प्रेतदर्शने परिष्वङ्गमकंटे (')
दृष्ट्वा तैलाभ्यङ्गे नम्रपुरुषदर्शने नम्रस्त्रीदर्शने कालसूचेत्यादि (स्वप्नाध्याय-

पठिता अनेकश । इति दु स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्न दुस्तिन
दृष्ट्वा मुखं प्रचालयति — su 10 अथ पुनर्घोरदु स्वप्नाशनकर्म

उच्यते । विज्ञा ते स्वप्नेत्येकेन पर्यायेण दु स्वप्नं दृष्ट्वा मुखं विमार्ष्टि ।
पाथ्येन द्वितीयेन भूयते । अत्र स्वप्ने दृष्ट्वा निरीक्षते । मयधान्य

पुरोडाश जुहोति — su 11 अथ आचार्ये मृते ब्रह्मचारी इदं करोति
श्रेयस्काम आचार्यदहने । अपिभूम्यामित्यादि (su 1 19) पञ्च सामिधे

नीर्जत्वा ततो दहनं चिर्धामयित्वा तत नहि ते अप्रे तन्व इति सूक्तानि

पुरोडाश जुहोति तस्मिन्दहने — su 16 कौशिकसूत्रे शयन न मन्यते च प्रेतादिभयात् तद्विघातश्मनं — su 17 अपो दिव्या इति चतसृभिर्ह्यग्निं स्नानं कृत्वा विराज गृहे आगत्य ततः शयति इति कौशिकमतः । मृते आचार्ये इदं कर्म प्रायश्चित्तं कृत्वा ततः समावर्तनं कुर्यादित्यर्थः । अन्य गुरुमुपासीत — su 19 अथ ब्रह्मचारी स्त्रिया मेषुनसंयोगे इदं करोति । स अवकोर्णोत्थयते (Cod साव०) तस्य प्रायश्चित्तमिदमुच्यते । ब्रह्मचारिणः दर्भरज्जा कण्ठे बद्धा — su 22 अथ स्वयमज्वालिते ऽग्नी प्रायश्चित्तमुच्यते — su 23 अथ अग्निशब्दकरणे शान्तिरुच्यते । अग्निमुपतिष्ठते — su 24 अथ सदेशे विस्मृते अग्निमुपतिष्ठते । यदि ग्रामे वा गृहे वा सदेशः न कथयति तदा इदं प्रायश्चित्तं — su 25 अथ पापनचचे जाति स्त्री वा पुरुषो वा यो जातस्तस्य शान्तिरुच्यते । तस्य मुञ्जरज्जा कण्ठे पादे बद्धा ततः प्रत्नो ह्येति सूक्तेन उदकघटं सपात्याभिमन्त्र्य दर्भपिञ्जलीघण्टे प्रचिर्ष्य ततो ऽभिषिञ्चति । योवापाश नदीफेनेषु निदधाति । नदीनां फेनानित्यधर्चनं (॥ 113 2°) कटिपाश उदकमध्ये प्रचिपति । मातृपितृधातृषु दोषश्रवणात् । तस्मात्पापनचत्रेण शान्तिं कर्तव्या । मूलनचचे इदं कर्म क्रियते । यो नचत्रकल्पोक्तं कर्म कुर्यात् तदुच्यते । . . प्रत्नो ह्येति सूक्तेन चिरोदनं सपात्याभिमन्त्र्याग्नाति । . . एतस्मिन्तन्त्रे (!) समूलं बहिर्भृणोति समूलेध्मानुपसमाधाय एष विशेषः । नचत्रकल्पोक्तः । एषा नचत्रकल्पोक्ता शान्तिः । आस्रावनावसेचने च चिरोदनमाशनं च एतानि त्रीणि । अथवा प्रत्नो ह्येति सूक्तेन उदकमभिमन्त्र्य पापनचत्रजातमवसिञ्चति शिरसि । एतानि त्रीणि कर्माणि भवन्ति — su 26 अथ ञ्छे भ्रातरि जीवति विवाह आधानदीक्षा च करोति तस्य शान्तिरुच्यते . — su 28 उत्तरपाशं नदीनां फेनानित्यधर्चनं नदीफेने निदधाति । अधरपाशं नदीमध्ये प्रचिपति । ततो बन्धनं कृत्वा ततो ऽवसिञ्चति — su 29 अपा सूक्तैर्घटं सपात्याभिमन्त्र्य ततः आस्रावयति । . अवसिञ्चति । परिवित्तिपरिवेत्तुप्रायश्चित्तं — su 30 अथ मृते आचार्ये इदं कर्म — su 33 अथ देवपितृवर्जितखदाशयनिहितस्य अन्नस्य याज्ञाकेन (for याज्ञिकेन) येन कर्मणा भवति तदुच्यते । . अनुवाकेन खदाशयादन्नाद्बुद्धत्वेति कामेका जुहोति — su 34 प्रायश्चित्तं — su 35 खदाशयात्तस्य शान्तिः समाप्ता — su 36 अथ मृते धनिके ऋणकस्य ऋणदानशान्तिरुच्यते । अपमित्यमप्रतीक्षमिति त्रिभिः सूक्तैर्द्रव्यमभिमन्त्र्य (॥ 117-119) पुत्राय ददाति । अनृणो भवति — su 41 आकाशोदकेन शरो राक्षसे दीपो भवति तस्य शान्तिरुच्यते — su 41

दिवो नु मा बृहत् इति सूक्तेन एकतेन सर्वोपधिरन्ध हिरण्य वा एतान्य-
 भिमञ्च शरीरमुद्धर्तयेत् । आकाशविन्दुदोषोपशान्ति समाप्ता —
 su 43 अथ कुमारस्य कुमार्या वा यस्योत्तमदन्ता पूर्वां जार्तां तत्र मा-
 तापिवोमंरणशङ्का भवति तत्र शान्तिरुच्यते — su 44 त्री-
 ह्रियवतिलभापानिकीकृत्याभिमञ्च उत्तमजातदन्ताभ्या दृश्यति — su 47
 अथ शिरसि अङ्गे वा काकोपविष्टदोष शृयते तस्य शान्तिरुच्यते —
 su 48 उल्लुर्लमभिमञ्च काकमुखेन अपमृष्ट पुरुष पर्यापि करोति ।
 उपरि भ्रामयित्वा दूरे निक्षिपति — su 49 अथ ससर्गदोषशान्ति
 रुच्यते । सर्वेषु रोगेषु शावदन्तादि कुनखिना वण्डेन ज्वरेणापामार्गा-
 दिरोगेषु ससर्गेषु सर्वदोषान्मुच्यते — su 50 अनृतमुक्ता आचमन
 करोति । वणिजि अनृत कृत्वा दोषो न भवति — su 51 यत्र
 ह्यचित्खनति तत्र सर्वत्र यत्ने भूम इति खननदोषो न भवति —
 su 53 अथ शकुनशान्तिरुच्यते । अपशब्दं श्रुत्वा कपिञ्जलवा-
 शितं श्रुत्वा यामि अरण्ये पक्षिवाशितं श्रुत्वा वा स्वयं वा क्रुद्धभाषणं कृत्वा
 अन्यस्य वचनं श्रुत्वा उलूकवाशने कपोतवाशने पूर्वतो वा उत्तरतो
 वा लोके निन्दितः । यत्किञ्चल्लोके विरुद्धं दृष्ट्वा श्रुत्वा सर्वत्र जपने स्वस्थ
 यन् भवति — su 55 आकाशे यदि स्वपिति अरण्ये वा शून्ये गृहे
 वा पर्वते वा तदातदा यो अभ्य वभूणा () इत्युच जपित्वा स्वपिति —
 Kec has the following at the end of the adhyāya समाप्तानि नैमि-
 त्तिकानि सर्वज्ञानप्रबोधाद्य द्रष्टृदोषविनाशनैमित्तिकानि ।
 नैमित्तिकान्यवश्य कर्तव्यानि । अकरणे धनधान्यपद्यादिविनाश
 जरायुज इति दुर्दिनमायत्रित्यादीनि (Kāuc 38 1 fg) १ अथाद्भुतानि
 वर्षे यथेष्टादिनैमित्तिकानि (Kāuc 33 1 fg) तान्यवश्य कार्याणि —

Adhyāya vi

Kandikā 47

Introduction अथ क्रममाप्तो अथर्ववेदविहितो ऽभिचार उच्यते ।
 भीमासायामभिचारो निषिद्धः मनुस्मृती च विहितो ऽभिचार —
 su 2 आङ्गिरसकल्पीकृता सभारा प्रथितव्या । दक्षिणस्या दिशि मण्डप
 कारयेत्तत्र यथोक्तविधिना गुरु । पताकातोऽर्ण्यपुक्तं द्वारं स्मृतं —
 su 9 तथा तदप इत्यादि स्मर्तव्यं सर्वत्र । अभ्यातानान्ते दृष्ट्वा दूरि-
 सीति सूक्तेन तिलकमणि सपात्याभिमञ्च वध्नाति कारयिता कर्ता
 सदस्वयं (cf Kāuc. 39 1 fg) आत्मरचार्य — su 12 अधुना
 दोषा उच्यन्ते शुक्लपक्षे त्रयोदशा पूर्वाह्ने अभ्यातानान्ते कृत्वा द्वावाप-

थिवो उर्वन्तरिचमिति सूक्तं कर्ता कनकरजतेति सूक्त(?) द्वाभ्या सूक्ताभ्या
 वेणुदण्डं क्षिणन्ति — su 14 16 य इसा देवो मेखलामिति पञ्च
 चेति सूक्तेन (॥ 133 ॥ १) मेखला सपात्य । अयं वज्र इति सूक्तेन दण्ड
 सपात्य । य इमासित्यूचेन मेखला वध्नाति । वज्रो ऽसीति तृचेन सूक्तेन
 दण्डं गृह्णाति । नमो नमस्कृञ्च इति सप्तथिभ्य उपस्थानं करोति शालाया
 बद्धि । ततः शाला प्रविश्य व्रतादागोया समिधं आदधाति शान्ता ।
 व्रतथावणं तस्मिन्करोति । अभ्यातानानाद्युत्तरतन्त्र । दीक्षितस्त्रिराचमन
 शन । चिरात्रे निवृत्ते कृष्णपत्रे प्रतिपदि कर्म भविष्यति — su 17
 आङ्गिरसदण्डवृधनसूक्तं प्रतिपादनं उक्तं गृहीत्वा मेखलाया यन्निमा-
 लिम्पति आङ्गतास्यभिङ्गता इत्युक्ता (॥ 133 ॥ २) — sus 18 20 अयं
 वज्र इति तिसृभिर्हस्तिभिर्यदग्राणि चत्त्रिराणि इति द्वाभ्यामृग्भ्या भोजनं
 करोति चत्त्रिवामीत्युक्ता उदकं पिबति । असुप्यस्थाने शत्रुनामग्रहण —
 su 21 फडूतो मङ्गमद इत्येतेन मन्त्रेण भोजनपात्रं भिनन्ति —
 su 22 इदमहं मङ्गमदस्य तुरुष्कस्य सूतकर्णपुत्रस्य प्राणापानावपय
 च्छामीत्यनेन मन्त्रेण मेखला ग्रन्थ्या वध्नाति गाढं करोति — sus 23 27
 दावापृथिवी उर्वति सूक्तेन पशुवृक्षपत्रं च गृहीत्वा शचीर्दक्षिणा धावत
 पदं ऋजुं क्षिणन्ति । तिरश्चीनचिकोणे एकैक एवमष्टाचरान् सूक्तावृ-
 त्ति — su 28 तस्माद्विदात्पासु च गृहीत्वा वधपत्रे (for वधक?) बद्ध्वा
 भग्रे न्यस्यति — su 30 अथवा एतत् . अभिचारतन्त्रमुच्यते ।
 पश्चादग्नें करिष्या (1) कृषुपस्त्रीणांया etc — su 31 . उदकं
 हस्ते कृत्वा दक्षिणामुखं प्रक्षिपति — su 32 kec has nothing
 corresponding to this sūtra, but seems to connect directly with su 33
 Later, however after su 38, a passage corresponding to this sūtra
 appears which contains nothing additional to the statement of Kauṣika
 su 23 इदं च उष्णोदकं मध्ये अक्षितसक्तून् (1) प्रक्षिप्य पिबेत् अनालो-
 ङितानेकोच्छासिन (अनालोङिता, as though अनुपमक्षिता stood in
 the text) — sus 34-36 त्रीस्त्रीमुष्टो-स्त्रिरात्रं द्वीष्टुं चिरा-
 त्रमेकैकं पद्मात्रे भुङ्क्ते आङ्गतास्यभिङ्गतेत्येवमादि (॥ 133 ॥ २) स्मर्तव्य (cf
 s 17) — su 37 ब्राह्मणान्परिचारकाश्च भोजयित्वा
 पात्रस्यमुच्छिष्टमेकधा कृत्वा वज्रमस्ये गते प्रक्षिपेत् — su 38
 यदि ते धावन्तो दृष्टान्ते ततो द्वेष्टो मृतो जानीयात्. — sus 39-42 दावा-
 पृथिवी इति सूक्तेन लोहितशिरसं शकशमाश्रित्य. (for शकश?) प्रेतव
 त्कृत्वाभिमन्य दहति (॥ १३३ ॥ ३) ददाति । ततः अग्ने यजेत तप इति पञ्चभि
 (॥ 1३३ ॥ ४) सूक्तेरुपतिष्ठते (cf su ९) । अन्यं कर्ता अभ्यातानानां कृत्वा

कूकलासमष्टधा कृत्वा प्रत्यूच जुहोति — su 44 निवृत्य वेद्यामुपवेश्य
 खेदाक्ता शरभृष्टो प्रत्यूच जुहोति — su 45 शत्रुपदात्पासु
 गृहीत्वा पथादपेर्निधाय उदग्ग्रजत्वा खेदजननात् । निवृत्य खेदालकृता-
 न्पासून् जुहोति — su 46-52 कूकलासशरीरे शर्करानवधाय
 विषमवधाय बध्नाति पाशे स इति पादेन । आमूमित्यादत्ते ।
 मर्मणि खादिरेण सुवेण गतं खनति अतोप य इति तत्र निदधाति —
 su 53 सचित्य मूर्त्तिकोपरि निदधाति द्वावापृथिवी इति सूक्तेन जुहो-
 ति — su 54 द्वावापृथिवी इति सूक्तेन आवलेखनी हृदये विधत्ति —
 su 57 . शत्रुमारणकाम

Kandika 48

su 1 अश्वत्थ कूकलास एरण्ड श्रेष्मन्तक खदिर
 शरसमिध आदधाति — su 3 सुवाये दण्ड वध्नाति —
 su 4 शत्रुमर्मणि निखनति — su 5 ती अश्वत्थशाखाया
 प्रणुदति — su 6 द्यावन्त सपत्नास्तावन्त (1) पाशान् उदके
 लावयति — su 7 शत्रु क्रोशन्तमन्वाह । मरण भवति —
 su 8 उपसमाधान । सुवग्रहण । जुहोति — su 9 कूक
 लासकर्म शरभृष्टकर्म सपत्नचयणीयकर्माणि षट् याममेत्य च कर्माणि
 षट् मणिकर्म पाशकर्माणि चोणि विकङ्कतसुवकर्म एकोनविंशति तन्वा-
 णि भवन्ति — su 10 सर्पश्च चूर्णयति — su 11 गोहरणे
 अभिचार — su 12 चौरानन्वाह (And चौरन्वाह) — sus 13 22 नैता
 तेति सूक्ताभ्या अमेण तपसेत्यनुवाक सदा गोहरणमारणेषु क्रियमाणेषु
 ब्रह्मचारी जपति । श्मशाने जपति । ऊर्ध्वे श्मशानमवधाय (1) ततो परि-
 स्थित अमेण तपसेत्यनुवाक जपति । द्वादशरात्र द्यावत् अहरह तत
 मृतो वेप्य इति जानीयात् — su 23 श्वेतमूर्त्तिकामभि-
 मन्त्र्य शुने प्रयच्छति — su 24 पलाशमणि सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति —
 su 25 इङ्गिड जुहोति — su 27 इदं त्र्युज इति चित्ताम्यभि
 चार — su 28 इदं त्र्युज इति सूक्तेन मध्यमपरिभवापर्येण (1) फली
 करणाञ्जुहोति । यत्किं चासाविति सूक्तेन पञ्चर्चेन (su 70) मध्यमप
 लाशेन फलीकरणाञ्जुहोति — sus 29-31 वर्हिर्लेवनादिप्रतिष्ठाप-
 नान्त कृत्वा तमपि स्फोटयति शर अन्यमपि प्रणयति । निरमुमिति
 सूक्तेन क्षरण कृत्वा पुनर्मन्त्रेण सृष्टाति । निरमुमिति सूक्तेनाभ्यतानान्त
 कृत्वा इङ्गिड जुहोति — su 32 अतलकपाप कृत्वा तस्य कृपयि-
 पिधाय बाधकेन काष्ठेन हन्यात् — su 35 शत्रु दृष्ट्वा जपति —
 su 37 . विदुद्वतवृक्षस्य समिध आदधाति — su 38 .. ऊर्ध्वयु-

पक्ववृत्तसमिध आदधाति — sus 41-43 असदभ्याव इति चारक्तो-
 शालिशकुनी (!) बीरीदन पक्वाभिमन्त्र्य द्वेष्टाय प्रयच्छति भवार्थः ।
 आमपात्रस्योपरि हस्तप्रक्षालनं करोति. —

Kandika 49

sū 1 द्वेष्टाभिमुखं विसृजति वृषोत्सर्गवत् (cf kāuṣ 24 19 fg) —

sū 2 आश्वत्थी स्वयंपतिता समिध आदधाति ~— su 3-27

The treatment of the remaining sūtras of this kind kām by kārṣṇa differs so much from K. uṣka, especially in the arrangement of the sūtras as to render it impossible to present extracts sutra by sutra. The entire passage, containing irrelevant matter, is here given.

उदवज्राणां विधानमुच्यते । इन्द्रस्यैज इति दूर्वाभवेर्घटं प्रक्षालयति ।
 जिष्णवे योगायेत्युत्तराभवे षडुदकासघटानुदकसमोपे निदधाति ।
 इदमहं यो मा प्राच्या दिश इति अष्टचैनं कल्पजेन सूक्तेन उदकमध्ये
 निदधाति घटः । इदमहमिति घटेनोदके इदमहमिति सूक्तेन घटमध्ये
 मुखं करोति । इदमहं यो मा प्राच्या दिश इति सूक्तेन घटमुदकपूर्णं
 कृत्वा अपक्वामति । इदमहमिति सूक्तेन उदकपूर्णं घटं मण्डपे स्थापयति
 एतदभिचारे उदकाहरणम् । येन विधानेन वज्रप्रहरणं क्रियते तदुच्यते ।
 इन्द्रस्यैज इत्यादि सर्वं कृत्वा । इदमहमिति स्थापनान्तं कृत्वा अपेर्भाग
 इत्याद्यष्टभिर्हस्तिभिर्द्विधाकरणं (७ 71b) । अर्धं (Cod अर्धं) घटे कृत्वा
 अर्धं भाजने करोति भाजनमर्घां तापयति । घटमन्यस्यै पुरुषाय प्रदाय
 अपेर्भाग इत्यष्टभिस्त्यापने मन्त्रः । वहिर्दक्षिणामुखं उपविश्य भाजनमर्घे
 कृत्वा वातस्य रहितस्य इति मन्त्रेण उदकं गृह्य । समपय इति सूक्तेन
 कल्पजेन सर्वेभ्यो भूतेभ्यो अभयवदनं (cf sū 12) । यो व आपोऽपामिति
 etc वज्रप्रक्षेपः । एतामगाधराच (!) पराच इति कल्पजया अक्षा (cf
 su 6) भाजनमुदकं भूमौ निनयति । य वयमिति सूक्तेनैव अपामस्यै वज्र-
 मित्येकया एवमेव । इन्द्रस्यैज इत्यादि कर्तव्यं । तत्र रुद्रकृता श्लोकाः ।

प्रक्षालनं तथा योगी अप्सुपात् (!) निधापनः ।

अपोहनमनेनैव तन्निवेद्य पात्रपूरणं ॥ १ ॥

Here two more ślokaḥ are given which are however too cor-
 rupt for reproduction. Then the text continues as follows.

विष्णो क्रमो ऽसौति द्वादशभिः प्रत्युचं विष्णुक्रमाक्रमते (cf sū 14)
 शचीरभिमुखः । सवविधानेन (cf kārṣṇa 60 1 fg) बृहस्पतिश्चिर-
 ओदनं द्वेष्टाय ददाति । ममापि वर्च इति (cf su 15) सूक्तेन तं पृषातके

नोपसिध्य तस्यौदनस्येत्यर्थसूक्तेनाभिमन्त्र्य (x) 3 1) ददाति । सूक्तेनाभि-
 मुते सति सूक्तेन सपातवन्त करोति । उदेहि etc नाव द्वेपत्सु
 (1) अन्वाह (cf su 18) । समिद्धो etc. (cf su 19) शङ्कुसहितान्पाशा-
 नभिमन्त्र्य अरण्ये निदधाति । द्वेपस्य पद वृद्धति (cf su 20) । पा-
 शान् धष्ट्रे ऽभ्यस्यति (cf su 21) । आमपाचस्योपरि द्वेपस्य हस्त-
 प्रचालन करोति (cf kauç 48 43) । वृषभ सपात्य उत्सृजति शत्रु-
 गृहानभिसृजति (cf su 1) । रक्तशालिचीरौदन सपात्याभिमन्त्र्य द्वेप्यप-
 ददाति (cf su 22) । शत्रुप्रकृति च मून्मया कृत्वा वेदिमध्ये ऊर्ध्वं स्थाप्य
 निवध्य मूर्ध्नि सपातानामयति (cf su 23) घृतेन पाचयति ।
 यस्मिन् पटुर्वो पञ्च इति उदवज्जान्महरति उक्तेन विधानेन (u 21) ।
 यो ऽन्नादो ऽन्नपतिरित्युक्ता द्वेप्य मनसा आचामति स्य द्वेपस्य
 मरण भवति (su 25) । यद्य गा पदा स्फुरति च्छरद्वयाधिकारं तृचेन
 द्वेप्य दृष्ट्वा अन्वाह (su 26) । अवभृथे स्नात्वा निर्दुर्मण्य इति सर्वोष-
 धिभिरात्मानमभिमृशति । अभिचारं कृत्वा इमा कर्ता शान्ति करोति —
 the toll wing is an extract from a longer statement the wa at
 the end of this lhyaya समाप्ता अभिचारपद्धति । मरण बन्धन वा
 प्रणिपातो वा उत्पन्नभावो वा भवति । भद्रमतेन भाष्यकारदारिलमतेन
 च एभि विभिर्भाष्यकारैः (1) कौशिको विचारित तस्य तस्य एते पदार्था
 भवन्ति । ततः श्लोका । मरण व्यसन चैव बन्धन च विशेषतः । प्रणि-
 पातोत्पन्न वा दैवोपहृतिरेव च । उपाध्यायकवीश्वरेण नाम्नातो ऽभि-
 चार कृत । तुल्यकमङ्गमदस्योपरि (C । हृष्यकः) कारित । पृथिव्या दुष्ट
 उत्पन्न सर्वदा च विनाशयेत् । अधर्मसम्भवो दुष्ट प्रजाहसनतत्परः ।
 तुल्यकनाम्ना (Cod हृष्यकः) पापिष्ठा देवब्राह्मणाहसका । पृथिव्या श्री
 भोजदेवधर्मसरक्षणाय चादेशे तु मानवके हत्यत्र श्रीराजगृहेषु च । —

Auhyāya vii

Kāṇḍika 50

su 1 स्वस्त्ययनकमणा विधि वक्ष्याम । यदा यामे गच्छति तदा
 आचमनं कृत्वा प्रथमं दक्षिणेन पादेन प्रक्रमति अध्वान — su 2
 गृहे वा चेत्त्रे वात्यत्र वा प्रक्षिपति । यत्र क्षिपति तत्राविनाशो भवति
 द्विपदचतुष्पदादीनां स्वस्त्ययनं भवति — su 3 दर्भादीनि
 तृणानि गृहे वा चेत्त्रे प्रक्षिपति । इन्द्रमुण्तिष्ठते — su 4
 खड्गादिशस्त्रं सपात्य हस्तेन विमृज्याभिमन्त्र्य धारयति । . राक्षे

प्रयच्छति । मुखं भवतीत्यर्थः — su 5 दिव्या मुखं मोक्षा स्वपिति
 रात्री स्वस्त्ययनकाम । मधमाङ्गुल्याङ्गुष्ठाम्या प्रदेशन्यङ्गुष्ठाम्या । प्रादेशी
 दिष्टीरित्युच्यते (for दिष्टिरि?) — su 6 प्रभाते निद्रा त्यक्ता यदा
 उत्तिष्ठति तदा सूक्तं जपित्वा चीणि पदानि प्रक्रम्य तदा प्रयोजनार्थं
 गच्छति । गच्छता स्वस्तिर्भवति — su 7 मुत्प्लोत्थाय भूमी
 तिस्रो दिष्टीर्भोत्वा ततो गच्छति प्रयोजनार्थं स्वस्त्ययनकाम । दिष्टो
 प्रादेशमाची — sus 8—9 अथाध्वाने (!) गच्छता कर्म उच्यते । पथि
 गच्छन्तं सबल (for शम्बल?) सत्कादि प्रेत पादावितृचाभिमन्त्र्य ब्रा-
 ह्मणाय ददाति स्वस्त्ययनकाम — su 10 उपस्थासु इत्युचा ओदनं
 सक्तुन् वटकादीनि चीणि द्रव्याभिमन्त्र्य भूमी निचिपति । चीणिचीणि
 प्रमृतिर्वा() अङ्गुलीर्वा मुष्टीर्वा । पथि ततो गच्छति । स्वस्तिर्भवति सर्वस्य
 अग्नेन विधानेन । एतदध्वानकर्म (!) समाप्त — su 11 अथ सर्वार्थं
 स्वस्त्ययनकर्म उच्यते । गृहे वा अथवा अरण्ये वा भये समुप-
 स्थिते स्वस्त्ययनं नित्यं कुर्वीत — su 12 वणिक्कर्म लाभार्थमु-
 च्यते । उत्थापयति विक्रययोग्यत्वात् । लाभो भवति स्वस्ति-
 र्भवति — su 13 ये ऽस्या प्राची दिगिति सूक्ताभ्यां etc आज्यादि
 चयोदश द्रव्याणि भवन्ति (cf the extract from Keçava at the end of
 the sixth kandika) पालाशादयो द्वाविंशति वृक्षाणां समिध आदधाति
 (cf Kauç 8 15) । यत्र समिध आदधाति तत्र सर्वत्र एते समुच्चिता
 वा विकल्पिता वा भवन्ति — su 14 भवाश्वर्वी मृडतमिति सूक्तेन (५ 2)
 चक्षुःसुहोति । रुद्रभूतप्रेतराक्षसलोकपालगृहदेवमहादेवगणानुपहता-
 भिघाते (Cod °दिपगृह°) स्वस्त्ययनं समाप्तं महादेवाभिघाते स्वस्त्ययनं —
 su 15 अथ शीघ्रेण पुण्यमङ्गलकर्मकरणे स्वस्त्ययनमुच्यते । .. ब्राह्मणस्य
 शकृत्पिण्डान्पर्वस्ताधाय अये भूत्वाभिमन्त्र्य ततः प्रयच्छति . किमद्या-
 हरिति पृच्छति — su 16 स च शोभनमद्याहः मङ्गलमद्याहरिति
 ब्राह्मणो वदति । यदा शीघ्रे प्रयोजने कार्यं कर्तुमिच्छति तदा इदं
 कर्म कृत्वा ततः शान्तिकर्म करोति — su 17 अथ सर्पादिस्व-
 स्त्ययनमुच्यते । सर्पवृश्चिकद्विदशकमशकभ्रमरभूमिकीटकृमयः । एतेषां भयं
 न भवति । ये ऽस्यां स्थितिं सूक्तेन . प्राची दिगिति सूक्तेन (iii 26, iii 27
 Keçava evidently construes the word युक्तयो as दिग्युक्तयो, contrary
 to the reading of all MSS, cf Kauç 14 25, 50 18) मा नो देवा
 इति सूक्तेन etc सिकताभिमन्त्र्य शाखां परितः किरति ।
 शर्कराभिमन्त्र्य शयने वा शाखाया वा चर्वराक्षां वा गृहे वा वने वा
 ग्रामे वा तस्य परिकिरति (the emendation suggested in note 6, p 146

is thus rendered unnecessary, as Keçaras version of the passage seems a plausible one) — ५० 18 ये ऽस्या स्थिति etc (cf Ke at su 17)

तृणमाला युगहिद्रेण सपात्याभिमन्त्र्य द्वारे वध्नाति स्वस्त्ययनकाम । महानवम्या दीपोत्सवे च शिष्टाचारः । गज मार्गे वध्नाति महानवम्यामिदं जयकर्म । तृणमाला युगहिद्रेण सपात्य पथि वा पत्तनद्वारे वा गृहद्वारे वा वध्नाति । अहिभये वृश्चिकभये मशकभये भ्रमरमये कृमिभये — ५० 19 ये ऽस्या स्थिति etc (cf Keç to ५० 17)

गुष्कगोमयमभिमन्त्र्य गृहे विसृजति सृणाति — ५० 20 गोमयमभिमन्त्र्य पत्तनद्वारे गृह द्वारे चित्रे वा निखनति — ५० 21 गोमयं अपी —

su 22 ये ऽस्या स्थिति etc (cf Keç to ५० 21) अपामार्गमञ्जरी-

मभिमन्त्र्य सभिन्ति गृहे सृणाति । अपामार्गमञ्जरीमभिमन्त्र्य द्वारे निखनति । अपामार्गमञ्जरी निखनति याममध्ये । गुडू-

चीमभिमन्त्र्य नाना करोति गृहे सृणाति । गुडूचीपादानभिमन्त्र्य निखनति । गुडूचीपादानपी जुहोति (10 2 11 15 1 1 1

anything corresponding to the पराचीनमूलान् of the sutra) । समा-
प्तानि मशकादीनां स्वस्त्ययनानि —

Kandika 51

५१ 1 अथ व्याघ्रचीरवृश्चिकचरकसिंहारण्यकादीनां भये स्वस्त्ययना व्युच्यन्ते । गा पृष्ठतो गच्छति । कीलकं निखनन्नुद्वाटयन् गृहादरण्य

गच्छति व्याघ्रादिस्वस्त्ययनकाम — ५१ 2 उदकघटमभिमन्त्र्य गो मचारे () निनयति । ततः पासुकूटं तन्न कृत्वा अर्धं दक्षिणेन हस्तेन

विलिपति । इन्द्राय पाकयज्ञविधानेन — ५१ 3 ये ऽस्यामिति सूक्तेन (10 2 6) प्रत्युचमुपतिष्ठते — ५१ 4 मध्ये पञ्च () बलिहरण —

५१ 5 पर्वतदेवतायै अरण्ये पाकयज्ञविधानेनाज्यभागान् कृत्वा ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता ये सहस्रधारेति सूक्तेन (1 6) जुहोति । हिमवते त्वा जुष्टं

निर्वपामि हिमवते त्वा जुष्टं प्रोक्षामि हिमवन्तं गच्छतु हवि स्वाहेति निकटं पर्वतं यजते । भवाशर्वो मृडतमित्यर्थं सूक्तेन चरुं जुहोति । भवाय

जुष्टं निर्वपामीत्यादि — ५१ 6 भवाशर्वादिभ्यो देवताभ्यो निर्वपं कृत्वा वृहद्वाण्डके अण्डे । एते सप्त पर्वतदेवता । व्याघ्रचीरवृश्चिकहस्तारण्यकर्गवित्यादिभये स्वस्त्ययन — ५१ 7 गोष्ठकर्म व्याख्या

स्याम । गोष्ठान्ते पाकयज्ञं तन्न कृत्वा इन्द्रदेवतार्थं ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता ये सहस्रधार इति सूक्तेन भवाशर्वो मृडतमिति सूक्तेन चरुं जुहा

ति । रुद्रदेवस्य चरो हविरुच्छिष्ट यजमानो ऽध्याति — 50. 11
 प्रथमप्रसवे गवा शान्तिरुच्यते । ब्रह्म वज्रान etc वत्सस्य वा वत्स
 काया वा मुखं स्रवति स्वस्त्ययनकाम — 50. 13 शाखामुदकम-
 भिमञ्च गोभ्यो बहिरुदकधारा निनयति — 50. 14 अथ पत्तन
 यामस्य गृहस्य शान्तिरुच्यते । गृहकोणेषु निखनति चतुर एक मध्ये
 एक गृहोपरि निदधाति — 50. 15 अथात्र स्वस्त्ययनमुच्यते —
 50. 16 त्रीणि सस्यवल्ली (1) अभिमञ्च चेचमध्ये निखनति । समाप्त
 मन्त्राधिरक्षास्वस्त्ययन — 50. 17 अथ मूषकपतङ्गश्लभहरिणरुशशल्या
 दीनि (Cod ०रो६०) सस्यविनाशकानि तेषां शान्तिरुच्यते । अभिका
 मति मूषकादिस्थाने — 50. 19 मूषकादिमुख केशेन बन्धयित्वा चेच-
 मध्ये निखनति — 50. 22 तस्मिन्नहनि मीनं कुर्यादक्षमयनं यावत् ।
 समाप्त मूषकश्लभपतङ्गटिट्टिमकीटककीटिकाहरिणरुशशल्याकगोसेधा
 गोकृत्यादिस्वस्त्ययन (Cod ०रो६०) —

Kandika 52

50. 1 आज्यं जुहोति । समिध आदधाति । पुरोडाशादि योज्य
 सर्वत्र — 50. 2 मन्यमभिमञ्चं पथिकाय प्रयच्छति स्वस्त्ययनकाम ।
 भक्तमभिमञ्चं भक्षयति । समाप्ता ग्रामदूरगमनस्य शान्ति । कल
 हृदोपो न भवति — 50. 3 पुरुषबन्धने मोचनशान्तिरुच्यते । यस्यास्त
 इति चतुश्चक्षेन सूक्तेन येन वद तत्सदृश सपातवन्त कृत्वा मूक्तसदृश
 (for मूक्त०) द्वितीयं च सपातवन्त करोति । यत्ते देवीति तृचेन सूक्तेन
 निगडयुगलद्वयं च सपातवन्त करोति । विषाणा पाशानिति चतु
 र्क्षेन निगडयुगलद्वयं सपातय एकमुक्तं () निगडं चर्ममयं वा लोहमयं वा
 येन वदस्तम्भमयं कृत्वा अभ्यातानायुत्तरतन्त्र । समाप्त बन्धनमोचन —
 50. 4 वाचा बन्धनस्य मोचनमुच्यते । भूमिलिखा सपातय तत उत्त-
 रतन्त्र । समाप्त बन्धनस्वस्त्ययनं बद्धो अग्नेन कर्मणा कृतेन मुच्यते बन्ध-
 नात् — 50. 5 अग्निदावरक्षार्थमुच्यते । उदकमभिमञ्चं गते
 प्रक्षिपति उदकपूरणं करोति — 50. 6 . शालामध्ये द्वयो (1)
 उदकमभिमञ्चं गते प्रक्षिपति । अपिरक्षा भवति — 50. 7 अग्न्युप
 सर्गे एतत्कर्म — 50. 8 आयन इति सूक्तेन दिव्यमभिमञ्चं गृह्णाति दिव्ये
 शुध्यति तप्तमापके (for मोषके) दिव्ये — 50. 9 अद्भुतगर्भ उदकमभि-
 मञ्चं प्रक्षालयति । अद्भुमारोग्यं भवति अद्भे अपिरक्षा । समाप्तानि
 अग्निदाहरक्षाणि — 50. 10 नावा (1) पेटकपट्टिकादि स्वस्त्ययनार्थो-

दक्तरणार्थरक्षा उच्यते । नावादि अभिमन्त्र्य ततश्चटन्ति उपविशन्ति । न कदा चिन्मज्जाति क्वचित् । उदकरचार्ये दूरदेशगमने — su 11. Keçava's treatment of the following passage renders it probable that it contains two sutras the division being after सपातवर्तो as follows—

तृचेन नाव सपात्य । तत उत्तरतन्त्र । समाप्त दूरदेशगमने एतत्कर्म । तृचेन नौमणि सपात्याभिमन्त्र्य नाविकेभ्यो वध्नाति । ये नाव चटन्ति तेषां वन्धन — su 12 अथ नष्टे द्रव्ये लाभकम उच्यते । उत्पापयति नष्टनिरीक्षणार्थ — su 14 समाप्त नष्टलाभकर्म — su 15 नमस्कृत्य द्वावापृथिवीभ्यामित्येका जपित्वा र्थसूक्तं कुर्वीत स्वस्त्ययनकाम । केचित्स्वस्त्ययनकामोपस्थान — su 16 सप्तप्रतीको अहोलिङ्ग गण । एकैकस्य प्रतीकस्य होम । त्रयोदशहविर्भिः प्रतीकविकल्प । भोजनमभिमन्त्र्य पापयति स्वस्त्ययनकाम । भक्ष भक्षयति । हविराज्यसमिधादि जुहोति । आश्वनावमेचनाचमनादीनि यथासम्भव कर्तव्यानि । पापसप्तमे व्याधिसप्तमे वर्षसप्तमे अन्यस्मिन्पि स्वस्त्ययन ।

अहोलिङ्गेन विकल्पेन हृदयमालभ्य जप कृत्वा उपस्थानमाटित्यस्य कुर्यात् । तेनैव सूक्तेन अभिमर्शनं पुरुषस्य अन्यस्य वा वृश्चगृहस्त्रीपुरुषादीनां स्वस्त्ययनं क्रियते । अभिमर्शनं कृत्वा उपस्थानमाटित्यस्य कुर्यात् — su 17 हविरभिमन्त्र्य भक्षयति । स्वयमभिमन्त्र्य करोति स्वयं हविषा भोजनमिति वचनात् । यत्र क्वाचिच्छान्तिं क्रियते तत्र सर्वत्र स्वस्त्ययनहोमं कुर्यात् । गृहे नगरे वा बहिर्वा पत्तने वा ग्रामे पुरे वा सर्वत्र । समाप्तानि स्वस्त्ययनानि — su 18 आयुष्यकर्मणा विधिं वक्ष्याम — su 19 स्थालीपाकेन घृतपिण्डत्रयं कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य घृतमग्न्याति स्थालीपाकमग्न्याति — su 20 हिरण्यमणिं द्युमकृष्णलं त्रिगुणं कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति । स्थालीपाके स्थापयित्वा स्थालीपाकमग्न्याति । केचित्स्थालीपाके सपातं न कुर्वन्ति । अथ क्रमेण यथा दीरित्वादि गोदानमध्वरे पठितं प्रष्टुम आख्यायते । Here follows an extended list of offerings indicated at Kauç 44 11—12 —

Kandika 53

१० । अथ गोदानं सप्तमरे यथा कुलधर्मेण वा कुर्यात् — su २ मातृसन्तानं शान्त्युदकेन विरेवापि वा — su ३ मातृ वक् — १० 13 उत्तरसपातान्दक्षिणतः सुहृदो हस्ते शक्यत्पिण्डे आनयति — su १ 16 उदपात्रे पोथिका । १ पोथिका गुडूची च

प्रचिष्य तत सपात । शकृत्पण्डे दूर्वा कृत्वा तत सपात । शान्त्युदकमु
ष्णोदक चिकधाराभि (!) समासिच्य — su 18 अदिति इमंशु इति
ओदन (in this form the word occurs several times in the expanded
treatment of the following sutras)

Kandikā 54.

Introductory अत्र ब्राह्मणवाचन वृद्धस्त्रीभिर्गोत च कारापयेत् (!) —
su 1 अथ नापिताय प्रिय ददाति — su 3 दुर मार्जयित्वा
नापिताय प्रयच्छति पुनर्वपनार्थ — su 8 वेदुपरि प्रदक्षिणम-
पिमनुपरिणीय — su 9 उपरितत वस्त्र गुह्णाति कर्ता —
su 10 परिधानवस्त्रेषु उपरि आच्छादयति माणवक — su 11
यथा etc इत्यादि प्रथमतो व्याख्यान कृत्वा (cf Keç at Kauç 52,
20, 21 where the subject matter of this sutra is treated expansively)
ततो गोदान प्रारब्ध । आयुष्यमन्वा आयुष्यकर्ममध्ये पठिता (cf Keç at
Kauç 52 18fg) -- su 12 आज्य जुहोति । समिध आदधाति । पा
लाशादय । पुरोडाश पय . ओदन पायस पशु जुहोति ।
आवपति — su 13 पितुर्मन्त्र न मातु — su 14
Keç has at the end of this sutra the परिदानानि, described in the
same words as the Ath Paddh at Kauç. 58 17, note 1 then गोदान
समाप्त । मग्नमे पञ्चमी कण्डिका (!) — su 15 अथ चूडाकरणमुच्यते ।
सवत्सरे द्विसवत्सरे वा गोदाने कृते पञ्चाक्षूडाकरण कार्यं पूर्वतन्त्र । शा
न्त्युदके तुभ्यमेवेति सूक्तमनुयोजयेत् । यत्र वपन पठ्यते तत्र सर्वत्र गोदा-
नविधानेन वपन कुर्यादिति दारिलमत —

Kandikā 55

su 1 गर्भपञ्चमे गर्भाष्टमे । वर्षे कुर्यादिति पैठीनसि । वृद्धन्ते ब्रा-
ह्मणमुपनयोति च सोमासाया । शान्त्युदके आ यातु मित्र इति
सूक्तमनुयोजयेत् । ततो ऽभ्यातानानि । तत आ यातु मित्र इति (su 15)
आयुर्दा इति (su 13) केचित् सूक्तेन मूर्ध्नि सपातानानयन्ति । दक्षिणे पाणौ
अश्ममण्डलवर्जं शान्त्युदकमुष्णोदकं कृत्वा तस्मिन्नुदपात्रे सपातानानय-
ति । उत्तरसपातान् स्थालरूपे आनयति — su 4 वपन करोति
सकृद्दक्षिणे पिञ्जुलीवर्जे । एवमुत्तरे शिरःपात्रे — su 8 ब्रह्म
चारी (!) ब्रवीति । आह ब्रूहि — su 10 तत आचार्यो ब्रवीति को

नामासि किं गोचमिति (?) । पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवीति सोमदेवदत्तशर्मेनामाह
 अमुकसगोचो ऽह यथासूत्रप्रवरो ऽह — su 11 पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवी
 ति — su 12 पुनराचार्यं आह — su 13 उदकाज्जलिमा-
 दित्याय ददाति ब्रह्मचारी — su 14 दक्षिण पाणि गृह्णाति
 आचार्य — su 14 आदित्य निरोक्षते — su 16 पूर्वाभिमुख
 ब्रह्मचारिणमुपवेश्य नाभिदेशं ससूक्ष्मं सस्तम्भं — su 17 गण
 अपति आचार्यं —

Kandika 56

su 1 मेखला प्रवरा घृतप्रवरा वा वध्नाति — su 2
 मित्रावरुणयोस्त्वेति स्त्रियो ऽसीति च सूक्तेन ब्रह्मचारिणि प्रपद्यति —
 su 4 ब्रह्मचारी दण्डं गृह्णाति । पुनर्मेखलिन्द्रियमिति (ru 67 1)
 यज्ञोपवीतमभिमन्त्र्य परिधत्ते मन्वादिविहित । अह रुद्रेभिरिति सूक्त
 (1 31) प्रत्यृच ब्रह्मचारिणं वाचयति — su 5 7 अथ व्रतग्रहणं
 करोति । ब्रह्मचारिव्रतं द्वादशवर्षिकं etc (as in the other paddhatis)

यथास्मर्यमाणधर्मक इत्याद्युक्तं आङ्गिरसकल्पी व्रतश्रावण । अपये
 गुरवे च ब्रह्मचारिव्रतं निवेदयेत् । अपे व्रतपते इति प्रत्यृच ब्रह्मचारी
 अष्टौ समिध आदधाति — su 12 अथाचार्य आचारं कथयति ।

The treatment of this sūtra is identical with that of the Daç Kar
 ending मा यज्ञाय कुक्ष इत्येवमादि आचारान्कथयति — su 13

अथैन भूतेभ्य इत्यादिभिर्ब्रह्मविषयमीममभिमन्त्र्य मूर्ध्नि दद्यात् — su 16

ब्रह्मचारिणमात्मसमुष्य करोत्याचार्यं — su 17 समिध आद-
 धाति । अम्नातानानि ऊत्वा वाताज्वात इति सूक्तेन (1 10) शङ्खम-
 णि संपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति । उपनयनं समाप्तं —

Kandika 57

su 21 मय्यय इति पञ्चभिः पञ्च समिध आदधाति । उपनयनाग्नौ
 नष्टे इदं प्रायश्चित्तं । अनेने विधिना पुनाराधानं ब्रह्मचारी करोति । इति
 ब्रह्मचारी (?) अप्रिपरिग्रहः । द्वादशरात्रं सावित्रीव्रतस्य न ग्रहणं
 नो दीक्ष्य भवति द्वादशरात्रं पयाशी (?) भवति । त्रयोदशे ऽहनि वेदव्रतं
 ददाति व्रतग्रहणं व्रतादानोपया भवन्ति — su 22 सायमातरिषि-

कार्यमुच्यते etc as in Daç Kar — su 31 अथ ब्रह्मचार्युपनयनानन्तरं
 मेधाजननमर्त्तवरायुषमर्त्तव्याज्यं जुहुयात् । ये विपश्ना अह रुद्रेभिस्त्य नो
 मेधे वोय म इति (cf Jāṇ. 10 1 16 70) । मेधा सपद्यते . —

Kandika 58

su 1 2 कर्णं क्रोशन्तममुमन्त्रयते। अचि स्फुरन्तमनुमन्त्रयते(1)। दु
 स्वप्नदर्शने स्वास्ति अनिष्टदर्शने च अद्भुतदर्शने च — su 3 पुरुषशरीर-
 मनुमन्त्रयते आयुष्काम — su 4 ब्राह्मणोक्तमुच्यते। सप्त ब्राह्मणानभीष्टा-
 द्भोजन कारापयित्वा(1) एक प्राङ्मुख एको दक्षिणामुख चत्वार उद-
 ङ्मुखान् सर्वे उत देवा इति सूक्तेनाभिमृशन्ति पुरुषस्य शरीर । समाप्त
 ब्राह्मणोक्तमायुष्कामस्य । अर्घ्यहस्त उच्यते । अन्तकाय मृत्यव इति सूक्तेन
 नाभेरूर्ध्वमधस्तादभिमन्त्रयते । द्वि सूक्तावृत्ति । आ रभस्वेति हृदयमभि-
 मन्त्रयते । आवतसे ब्राह्मणाय नम इति सूक्ताभ्या दक्षिणकर्णमनुमन्त्रयते ।
 समाप्त अर्घ्यहस्त For the mantras of sutra 3 — su 5 आयुष्कामस्य
 कर्मणे वाममिति हस्तौ प्रचाख्य वि देवा इति etc (cf su 3) अभिमन्त्रयते —
 sus 6 7 आत्मानमनुमन्त्रयते आयुष्काम — su 8 आयु-
 ष्काम । रचार्थे युजे । नाशन नैन प्राप्नोति न शपथो न कृत्वा नाभिशी-
 चन — su 9 आयुष्काम रचार्थो उपनयने नित्य वन्धन —
 su 10 सूक्तेन सुवर्णरजतलोह त्रीणि शकलान्येकत्र कृत्वा नवशालाक
 मणि त्रिधृत कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su 11 आयुष्काम
 आरोग्यकाम रचाकाम वालशरीरमनुमन्त्रयते — su 12
 अनुलोम प्रलिम्पति (the reading इप्रतीहार in the text of the sutra
 is therefore correct) । यो विकल्पेन्द्रियस्तस्येद कर्म — su 13
 The introduction is in essential agreement with that of the Ath
 Paddh and Daç Kar — su 16 पाययति । ततः पिता नाम
 करोति । अथ आचार्यो वा दक्षिणे कर्णे आवयति । . नचचकन्पोक्त
 नाम द्यक्षर चतुरक्षरमित्यादि — su 17 प्रह्लादयति । शिवे ते
 स्तामित्यादि परिदानानि मिहावलोकनन्यायेन गोदानमध्ये उक्तानि ।
 अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्र । तत आह । नामकरण समाप्त — su 18
 चतुर्थे मासि पुण्याहान्ते निष्क्रामयति । तत पूर्वोक्तानि परि-
 दानानि ददाति आह च — su 19 अथान्नप्राशन । पष्ठ मासि
 प्राशन कुर्यादिति पैठीनसि सर्वस्या स्मृतौ । पष्ठमे कुमार्या इति Then
 essentially in the same strain as the other paddhatis — sus 20 21
 गोदानवत्परिदानानि ददाति । नामकरणे निष्क्रमणे अन्नप्राशने
 च गोदानिकानि परिदानानि भवन्ति । इत्यन्नप्राशन समाप्त । कनो
 वातिरिक्तो वा य स्वशाखोदितो विधि तेनैव सर्व परिपूर्णं न कुर्या
 त्पारतन्त्रिक पश्चाच्छाह सर्वेषु संस्कारेषु कुर्यादिति दारिलभायकार-
 स्थाभिप्रायेण व्याख्यायत इति । आह कृत्वा पश्चात्कर्मेति इद्रमद्री . —

su 27 पुनरायुष्यकर्म उच्यते — su 28 विषासहिमित्यनुवाकेना-
दित्यमपतिष्ठते त्रिष्कालमायुष्काम — su 29 अपि ब्रूम इति
सूक्तस्य यन्मातली रथकीर्तमिति सर्वाभा द्वितीया व्यतिषङ्गेन यन्मातली
कर्तव्या (1) —

Kandika 59

Introduction अथ काम्यानां कर्मणां विधिं वक्ष्याम । सभारलक्षणे
(Ath Parv, 1) मण्डपविधानमुक्तं । गृहे वा कुर्यात् — su 1
चरु जुहोति । शतवर्षपरिमितमायुर्भवति — su 2 उप
तिष्ठते विश्वान्देवान् — su 3 पुष्टिकामो द्रव्यवृद्धिकाम — su 4
सपच्छन्द उदयश्चन्द उच्यते — su 5 पुरुषादिवलकामो राजा
नित्यं कुर्यात् — su 7 जुहोति इन्द्राय ग्रामकाम । इन्द्रमुपतिष्ठते —
su 8 पालाशसमिधं etc आदधाति । सभानामुपसृष्टाणि जुहो-
ति Cf Kauç 11 8 — su 9 चरु जुहुयात् । भृशमिन्द्रमुप
तिष्ठते — su 10 इन्द्रं यजते कूपतडागवापीपुष्करिणोऽदक-
मर्षी (1) सेतवन्धादि उदकांर्षी एवकाम । अथवा उपतिष्ठते —
su 11 इन्द्रं यजते । उपतिष्ठते — su 12 इन्द्रं यजते ।
उपतिष्ठते । एको इत्या पृथिव्या राजा भवति एकाधिपत्य
काम — su 13 इन्द्रं यज उपतिष्ठते । निखिल राज्य
भवतीत्यर्थ — su 14 इन्द्रं यजते । उपतिष्ठते । द्विपदच
तुष्पदानामविनाशमित्यर्थ — su 15 अपि यजते । उप
तिष्ठते — su 16 पृथिवीमग्निमन्तरिच वायुं सौ आदित्य
दिशं चन्द्रमा । एता अष्टौ देवता । अष्टौ चरव । उपतिष्ठते
सर्वकाम — su 1 यजते वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम —
su 15 इन्द्रं अथवाणं आदिति देवान् बृहस्पतिं यजते
वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम । बृहस्पतिं सवितरित्येकया सुप्तं ब्रह्मचारिण-
मुत्थापयति । आदित्य उदिते सति प्रायश्चित्तमेतत् — su 19 Keç
rec unts the various dharmas mentioned in the hymns of which the
pratikas are the given मन्त्रोक्ता देवता यजते उपतिष्ठते च
सर्वकाम — su 21 सर्वलोकाधिपत्यकाम — su 22 अभीष्ट-
मन्नमभिमन्त्र्य भिक्षुकेभ्यः करोति — su 23 अथवाणं यजते उप
तिष्ठते वा सर्वलोकाधिपत्यकाम । परिमोच । गोदानिकं तन्त्रं परिधाप
नान् कृत्वा ततो इदावत्तरायेति (cf Kauç 47 1-2) ततो भ्याताना
नि। अच सामेति (cf Kauç 42 9) । ततो भ्यातानान् कृत्वा दीपो गार्थित

मूक्तेन (1) 1) भक्त सपात्त्राभिभवाद्वाति — sū 26 व्रत समाप्य व्रतविसर्जनं कृत्वा अभय वावापृथिवी इति etc । यस्य ग्रामस्य नगरस्य वा अभयमिच्छति तस्य प्रतिदिशु — sū 27 ज्योतिष्टोमे दीविताय दण्ड प्रदानं करोति ब्रह्मा — sū 98 वावापृथिवी यजते उपतिष्ठते वा विरिष्यति यदि विनाशोपस्थित तदा इदं कर्म कुर्यात् —

Adhyāya vii.

Kandika 60

Ācārya's treatment of this adhyāya deviates materially in arrangement and subject matter from that of Kāuṣika. kandikās 60-63 are closely interwoven with 67-68 so that a passage of one division alternates with a passage of the other. For the introduction, given in this kandika (sūs 1-7) it substitutes that of kandika 67 (sūs 1-18), as follows. अथ सवयश्चाना विधानं व्याख्यास्यामः । सभृतेषु साविकेषु सभारेषु देवयजनमुक्तं । उदगयने । अपिमार्पय गुणयुक्तानृत्विजो वृणीति । एष चत्विह्वल्य । उक्तो मधुपर्कः । एकादश्या वरणं कृत्वा गोदानिकेन विधानेन केशश्मश्रुरोममखानि वापयित्वा । केशवर्जं पत्नी मखानि कारयेत् । स्नातावहतवाससी भवतः । सुरभिणी भूत्वा दाता उपनयनवहण्डमेखलायज्ञोपवीतो । विराज दीपायहण सह पत्न्या । अपये ब्रह्मणे गुरवे व्रतयावण कृत्वा ततो व्रतादानीया अष्टौ समिध आदधाति । ततः कर्ता अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं करोति । हविष्यभचणादि कर्ता कारयिता पत्नी च करोति । अथ चतुर्दश्या प्रातर्यज्ञोपवीतो शाक्यदक कृत्वा देवयजनं समोत्साकृतिनोष्टवल्मीकेनास्तीर्य दर्भेन गोश्रृङ्गाजाविलोममि । पलाशमयीअरणीद्वयेनाग्नि (1) मन्त्रयेद्यजमानः । अग्ने आयस्वेति etc (sū 19) — sūs 20-21 पत्नीनामयजमाननामयहणं प्रथमे अर्धचे — sū 23 अग्ने ऽजनिष्ठा इति त्रिभिः पादैर्ज्ञातः । अस्तीरयिमिति पादेन पत्नीमनुमन्त्रयते — sū 24 उत्तमं नाकमिति (sū 1 4^d) दातार पादेन वाचयति । Here in Kāuṣika's treatment the account given in kandika 67 is resumed एव ब्रह्मादनिकमपि स्पर्शित्वा स्पर्शित्वा ऽपि कृत्वा यद्देवा (sū 67 19) पूर्णहोमं जुहुयात् । पूर्णहोमस्य विधानं शान्तिकल्पे उक्तः । यद्देवा देवहेडनमित्यनुवाकेनाज्यं जुहुयात्समिधो ऽभ्यादधात् । शकलान्वा दधात् । एव ब्रह्मादनिकमपि सवत्सर दीपयत्यहोरात्री वा यथाकामी वा । सवत्सरं तु प्रशस्त (60

1-4) — sū १७ अयामावास्याया प्रातस्वदकाहरण करोति । ब्राह्म-
णीमलकृता साधुवादिनो उदकघटं हस्ते गृहीता (१) पेषयति —
su 28 गृहद्वारे — sus 31 32 तत पुमान्पुस इति पादेन यजमान
आरोहयति । तत्र ह्यस्येति पादेन (xu 3 1^b) पत्नी आहूयते —
su 39 यावन्नावये प्रथममिति पादेन/xu 3 1^c) अयत्यानि अन्वाहूयते —
su ७७ उदकघटमनुनिपद्येते —

Kāṇḍika 61

sū 1 प्रतिदिशमुपतिष्ठते मन्वोक्त — sū 4 भूमौ स्था
पयति । सर्वाणि कर्माणि तेनोदकेन कुर्यात् — su 5 पुनन्तु मा
वायो पूतो विश्वानरो रश्मिभिरिति पवित्रगण (xi 19 1, 5^a 1 62 1
cf Kāuc 9 2) एतेन दाता पत्नीमपत्यानि च पवित्रेण प्रीक्षयेत् —
su 6 अथ निर्वापकरण — sus 7 6 ततो ऽनहुहि ब्रीहि चीणि
विभागानि करोति । ततो देवपितृमनुष्यत्रय पत्नी अनजानत्ये प्रयच्छति ।
कर्ता प्रिय ददाति । ब्रीहोन्विभागेषु निधाय कर्ता विधा भागो निहित
इति विभि पादै अनुमन्त्रयते — su 9 यः पितृभागस्तेनावभृथान्ते
(Cod ०भृताते) वृद्धिश्चाह करोति — su 13 निरुपान् अभिमृशत —
sus 15-17 चीन्वरान्वृणीष्वेति दातृप्रिय दत्त्वा एव पत्ये ददाति । तौ
वृणन्तौ त्रयो वरा इत्यर्धर्चेन प्रतिपत्यनुमन्त्रयते (१) । दाता सर्वकर्मणा
समृद्धिभि प्रथम वृणीते — sū 21 ऊर्ध्वो नक्षत्रेत्यर्धर्चेन (xi 1 7^a)
मुसलमुच्छ्रयन्तीमनुमन्त्रयते — su 24 (note 5) hec read, उदूहन्ती —
su 26 अस्मै रयिमिति पादेन (xi 1 11^d) अवचिणन्ती (१) —

Kāṇḍika 62

sū 1 पत्या दर्विं याहयति — su 3 hec reads दर्वा
कुश्या, in accordance with the reading accepted in the text —
su 4 तस्मिन्दर्विकृते श्वम् — su 15 ओदनस्योपरि गतं
करोति — sū 20 21 अत्यासरत् इत्यर्धर्चेनाभिसरन्ती गामनु
मन्त्रयते । उप वत्स इति पादेन वत्स सर्जयति । वाञ्छते गौरिति
वाञ्छमानामनुमन्त्रयते । व्यसृष्ट सुमना हिकृष्यतीति हिकुर्वन्ती (१) ।
बधान इति वत्स बन्धयति । भुञ्जती निज्येति नियोजयति । गोधुमुप
सीदेति ब्राह्मण दोहायोपसादयति । दुग्धीत्यादिपदसहितेनार्धर्चेन दो
हयति । सा धावत्वत्यर्धर्चेन विमुच्यमाना गामनुमन्त्रयते । अतूर्णदत्ते-
त्यर्धर्चेन पुन वत्सेन ससर्जयति — su 2^a एव दोहयित्वा दुग्धेनी
दनमर्वासथ । इदं मे ज्योतिरिति पाद दातार वाचयति हिरण्यमधि

दधाति । दाता सूक्तेन सर्वं सपातवन्त करोति । आस्यत इतिप्रभृति-
भिर्वा दातृपत्न्यपत्न्यानि अन्वारम्भ करोति (cf Kauç 63 20) । Then
the description passes over to 68 23 fg as follows रसैरुपसिच्य
प्रतिगृहीते (!) दातोपवहति etc , essentially as in sus 24-34 —

Kandika 63

su 3 अथायर्ववेदे ब्राह्मणानामाह्वानकाल । दाता सोम राजन्निति
(x 1 2c) अथा चतुर आप्येयान्भृगवद्विरोविद् आह्वय । शृत त्वा etc ,
essentially as in sus 3-9 Then the description turns again to
Kauç 63 35 fg अथ दाता व्रत निवेद्य साचिकव्रत चिराच्च यथाशा-
स्त्रविहितमित्यादिव्रतयावण । इदावत्सरायेति etc , essentially as
the rest of the kandika Then follows इति ब्रह्मीदनप्रकृतिसर्वसव-
विधान समाप्त । अथर्ववेदविहिता यागा एते । आपसव्याधाने सर्व-
यज्ञान्कृत्वा (Cod सर्वं) ततो ऽग्न्याधानं कुर्यात् । ब्रह्मीदन वा कुर्यात् ।
. आधाने नित्यं सवदान . —

Kandika 64—66

Kec disposes of the matter treated in these kandikas as follows
द्वाविंशति सर्वा । . सवयज्ञाना परिगणनं क्रियते । अप्ये जायस्वेत्य-
र्थसूक्तेन ब्रह्मीदनं ददाति (cf 60 19 fg) । १ । पुमान्पुंस इत्यनुवाकेन
स्वर्गोदनं ददाति (cf 60 31 fg) । २ । आशानामिति चतुश्श्रावसव
(cf 64 1) । ३ । यद्वाजान इति सूक्तेन अविंसव (cf 64 2) । ४ । अजो
ह्यपेरजनिष्टेति (Cod द्वाप्रे) सूक्तेन (x 14) अजोदनसव । ५ । आ नयेता
मित्यर्थसूक्तेन पञ्चोदनसव (cf 64 6) । ६ । अघायतामित्यर्थसूक्तेन शतीदन
सव (cf 60 1) । ७ । ब्रह्मास्य शीर्षमिति सूक्तेन ब्रह्मास्यादन सव (cf
66 6) । ८ । यमोदनमिति सूक्तेनातिमृत्यु सव (cf 60 11) । ९ । अन-
द्धान्दधारेति सूक्तेनानद्धाह सव (cf 66 17) । १० । सूर्यस्य एतमीनिति
तिसृभिर्ऋग्भि कक् (Cod कक्त्त) सव (cf 66 13) । ११ । आय गौरिति
तिसृभिर्ऋग्भि पृश्निमव (cf (14) । १२ । अय सहस्रमिति द्वाभ्यामृ-
ग्या पृश्निगा सव (cf ibid) । १३ । देवा इममित्यृचा पौनश्चिल सव
(cf 66 15) । १४ । पुनस्तु मेति सूक्तेन पवित्र सव (cf 66 16) । १५ । क
पृश्निमित्यृचा उर्वरा सव (cf 66 17) । १६ । साहस्र त्वेप इति सूक्तेन
अपभ सव (cf 66 18) । १७ । प्रजापतिश्चेति सूक्तेनानद्धाह सव (cf 66
19) । १८ । नमस्ते जायमानायै इत्यर्थसूक्तेन वज्रासव (cf 66 20) । १९ ।

ददामीत्यनुवाकेन वशासव (cf *ibid*) । २० । उपमितमित्यर्थमूक्तेन शा-
लासव (cf 66 22) । २१ । तस्यौदनस्वेत्यर्थमूक्तेन (xi 3 1) बृहस्पतिमव
। २२ । अभिचारकामस्य । २३ । द्वाविंशतिः सवयक्षा सहितायाः पठन्ते
स्वर्गौदनतन्त्रेण सर्वे कर्तव्या ब्रह्मौदनतन्त्रेण वा स्वर्गब्रह्मौदनी तन्त्रमिति
वचनात् (cf 68 4) — The remaining two *kandikas* (67 68) are
treated along with the first four *kandikas* (60 63) of this *adhyaya*
see the introduction to 61 —

Adhyāya ix.

Kandika 69

sū 1 अथ क्रव्यादश्मनेन सह आवसध्याधान व्याख्यास्याम ।
• दक्षिणतः पत्नी अधरारणि गृह्णाति । उत्तरतो यजमान उत्तरारणि ।
अरणिलक्षणे (Cod. *लक्षण see Atl. Part 22) अरणिरुक्ता । यो
ऽयत्न इति द्वाभ्यां यजमानं वाचयति । अर्चयित्वा । देहाद्रूपं चन्द्रेण
समालभते । उभयोर्वाग्यतस्तावत्पूर्णाङ्गतिविसर्जन — sus 17fg अर-
णिलक्षणे (Atl. Part 22) उक्तं मन्यन्विधान — su 20 21 उर्वश्मसीति
मन्त्रेणोत्तरारणिमूलमधरारणिना संयोज्य । पत्नी पद्यान्मुखी मन्यधा-
रयति पूर्वाभिमुखी यजमानो मन्ययति — su 22 वैश्वानरमाहुयति —

Kandika 70

sū 8 9 सत्यं बृहदिति नवभिः (xii 1 1—9) शन्तिवेति दशम्या
(xi 1 59) उदायुषेति द्वाभ्यां (iii 31 10 11, cf Kauç 24 31) । अग्ने गृहपते
इति वैतानाभिमुपतिष्ठते —

Kandika 71

sū 1 क्रव्याद् विभजति — su 3 नडो नल — sū 4
अपावृत्तेति पङ्क्तिमर्चम्भि क्रव्याद् गृहीत्वा एकापि प्रदक्षिणं कृत्वा दक्षि-
णस्यां दिशि निष्क्रम्य ततो गृहद्वारे भूमौ निदधाति — su 8
अन्यभ्यस्त्वा पुरुषेभ्य इति तिस्रः हिरण्यपाणिमिति तिसृभिः यथा
शमयति तथा होतव्यः । भस्मनि होम — sus 9—11 जीर्णपिटके
क्रव्याद् भस्मकृत्वा (') शान्त्युदकेन सुशान्तं कृत्वा भूमिस्थानं कृत्वा दग्ध-
त्वा पिटके प्रक्षिप्य ततः परं मृत्यो इत्युक्त्वा पिटकं यजमानशिरसि
ददाति — su 13 (note 1a) The surmise that the *sutra* refers
to Kauç 39 20 27 is correct Kauçya quotes the passage in full —
sū 15 सोमं नदीकेन लोहमृत्तिका एतानि चीशि द्रव्याणि यजमान

- हस्ताङ्गली दत्त्वा — sū 16 अस्मिन्वयमिति द्वे . सीसे मृद्वमि
ति द्वे उदकसहितेन सीसेन हस्ताप्रचालन करोति — sū. 18.
प्रादमुखा आगच्छन्ति — su. 19 लोपयति — su. 20.
द्वितीयया कूया पदानि लोपयति सप्तनदी आ नाव (1) — su. 21
प्राग्दक्षिणस्या दिशि कूदी प्रचिपति —

Kandika 72

- sū 1 तस्मिन् (sc. गर्ते) अकर्णमश्मानमुदकमध्ये निदधाति —
sū 3 सर्वे शरला प्रविशन्ति । कचिद्गृहद्वारे महाशान्ति चतुर्गणोमुत्तर-
भिनिगदन्ति (cf Kāṇḍ 39 27 etc) — sū 7 वृषभमनुमन्त्रयते अनङ्गाह
वा (Kec does not therefore regard the word अनङ्गाह in sūtra 8 as
the pratika of xii 2 48 but joins it to sūtra 7 I nevertheless adhere
to the division of the sutras as given in the text) — sū 10 शयने
सपविशानुमन्त्रयते — su. 11 चोणि दर्भपविचाणि एकव वद्धा
पिञ्जलीत्युच्यते । केचिदेक — su 12 इमे जीवा अविधवा मुजामय
आज्जनेन सर्पयेति (the quotation in the sutra therefore refers to xii.
> 31, the persons and epithets being changed from feminine to mas-
culine correct accordingly note 1 on page 191) पिञ्जली उदक-
घटोपरि भ्रामयित्वा यजमानादिपुरुषेभ्य प्रयच्छति । एकैकस्मै पुरुषाय
तिस्राच्छ (1) — sus 13 14 एतैर्मन्त्रैराभ्य जुहोति —
sū 16 शर्कराम्स्तयच्छिद्रितान् वद्धा अपेक्षपनिदधाति —
sū 20 यजमनो ऽशित्वा दद्यात् । इति आवसथ्याधान समाप्त —
After a description of the दक्षिणा Kec passes over to adhyaya x
no mention being made of the matter treated in the remainder of
adhyāya ix —

Adhyāya x.

Kandika 73

- su 14 अर्धर्चेनापगाह्य — sū 5 उग्रतीरिति सप्तभिर्हृग्भि
रुप्योदकपात्र सपात्य —

Kandika 76

- sūs 2 3 तद्वामस्तुम्बरदण्डेन गृहीत्वा गोवाटे प्रचिपति — sū 5
(notes 22 23) शतदन्तोपेकेन — su. 6 Cf Kec at Kāṇḍ
8. 22 — su 10 उपाध्याय कातुकगृहे प्रविश्य कुमारी हस्ते गृहीत्वा

निर्ययति — su 18 विरविच्छिन्नती (!) — su 19 (note 5)
 . वृषाकपिप्राशपा सूर्यं पठन्ति The emendation of सूर्यपाठ in
 Daç Kar and Atu Paddh to सूर्या is to be cancelled — su 21
 (note 13) kec also read प्राच्य — su 22 लेखासूपरि कुमारो
 पदानि ददाति — su 23 कुमारीकटिवेष्टित धोक्त — su 29
 (note 6) kec reads अयस्मिन्भू Haa Ind Stud v 334 plausibly
 emends to अथास्मिन्भू — su 33 इति विवाहः समाप्त —

Kandika 77

Introduction उद्वाह उच्यते — su 2 पथि गच्छतोर्वरव
 धोरये कर्ता व्रजति — su 3 मा विदन्नृचरा इति द्वाभ्यामध्वान
 दक्षिणेन प्रक्रामति, cf Kāṇḍ 30 1 — su 4 तदा इदं प्रायश्चित्तं —
 su 6 kec reads समुच्छत शपथो (!) नवयन्त सुशोभ — su 9 लोष्ट
 प्रक्षिप्य तत उत्तरन्ति — su 11 त्रीहिस्रवादिष्वेव दृष्ट्वा वने वृक्षान्
 नद्यादिषु च — su 13 यदि पथि स्वपिति — su 19 वधू
 मास्यापयति — su 20 गृहे प्रवेशयति — su 23 गृहदे-
 यतानमस्कारं कुर्वती —

Kandika 78

su 5 बलवज्जन्ते चर्मणि वधूमारीद्वयति — su 9 कुमा
 राय फलमोदकादि दत्त्वा तत उत्पयति — vs 10 11 अष्टर्चं
 कल्पय सूक्त । आ गच्छत इति तूच सूक्त (v 92 therefore a very different
 construction from that implied in the text as divided above by the
 editor and by Haa-Weber Ind Stud v 397 399) सचिता प्रसवाना-
 मिति सूक्त । एतै सूक्तराण्य जुहुद्वरवध्वो क्रमेण सपातानानयति —

Kandika 79

su 10 मधुघमणि पिष्ट्वा औचं प्रक्षिप्य अभिमन्त्र्य परस्परं वरवधू
 समालभते । आह पेठीनसिद्धोक्त (cf Kec at Kaṇḍ 34 14) ।
 आवपित्सुरभिगन्धान् धीरे सर्पिण्यथोदके ।
 एतदेव नमित्याहुः (!) औचं तु मधुना सह —
 su 11 वर . प्रजननदेशं स्पृशति — su 12 खट्वाया उत्पा-
 पयति — su 16 यदि चतुर्थिकाकर्ममध्ये रजस्वला वधूर्भवति
 तदेदं प्रायश्चित्तं — su 21 कर्ता — su 25 क्षान् सर्वे

कुर्वन्ति — su 30 पितृगृहे यदि रोदनं भवति तदा इदं प्रायश्चित्तं —
su 33 आवृता (?) प्राजापत्य इति शूद्रस्य विवाहे तुष्णीं सर्वं कार्यं —

Adhyāya xi

Kandika 80

su 1 अथान्वेष्टिपितृमेध व्याख्यास्याम — su 2 वृषवर्जिते
देशे दहनं कर्तव्यमिति ब्राह्मणोक्तं । आहिताग्रेरेकापेक्षाय संस्कारः —
su 3 समूर्पन्तमपिहीचशालाया आवसथ्यशालाया वा शालातृणानि
आसीर्यं तेषूपरि दर्भतृणानि — su ७ अथ यदि वाकपिपोलिका-
सर्पव्याघ्रशृङ्गिश्वापदादिषु दग्धादशदोषान्मिच्यते तदा इदं प्रायश्चित्तमु-
च्यते । यत्ते कृष्णं शकुनीत्युवा तस्य दष्टव्रणमपिना दहति — su 10
सप्तगोविणं स्पर्शं न कुर्वन्ति — su 12 अथ शान्त्युदके करोतीति
कर्ता न सकलप्रतीकचयेण श्रोत्रधीचयेण च मातृनामप्रतीकचये शान-
्त्युदके आवपति cf Kauç 8 24 25 — su 16 keç reads सज्जो
पिहरन्ति — su 19 एकाग्रौ च उपा (?) कुर्वन्ति — su 23
अथ देशान्तरमृते आहिताग्रेषु कर्म उच्यते — su 26 दर्शपूर्णमास-
योर्विधानमुच्यते — su 28 तिलपिञ्जाना इध्मा यदहण — su 30
देशान्तरमृतस्य दर्भाद्यापिहीच वा समारोपणं समाप्तं — su 31
अथ प्रकृतमुच्यते उत्थापनं — su 34 वृषर्भौ अभिमन्त्र्य शकटे
युनक्ति अन्यं शयने पुरुषान्वा — su 35 अति द्रवेत्यष्टौ श्वचो
हरिणीत्युच्यते । दहनदेशे नीयमानं हरिणीभिरभिमन्त्रयते — su 37
कर्ता अग्रय (?) प्रेतस्थायै कृत्वाभिमन्त्रयते — su 44 45 keç
as the other paddhatis — su 48 वदयष्टिं प्रेतहस्ताद्गृह्णाति
पुनः — su 49 धनुर्हस्तादिति चतुर्यहस्तात् — su 50 अष्टौ
हस्तादिति मन्त्रविकारं कृत्वा — su 53 केचित्प्रतिदिशं शिर-
कुर्वन्ति — su 55 आचार्योऽनुमन्त्रयते —

Kandika 81

su 21 गा निर्वर्तिदेशे जघनप्रदेशे लकुटेन घातयित्वा हन्यमाना
गामुपवेष्ट — su 40 उपतिष्ठते — su 48 समाप्तं दह-
नकर्म —

Kandika 82

Introductory अथ प्रथमे दिवसे पुत्रगोविणा शान्तिरुच्यते —
su 5 सर्वे बन्धवाः . — su 9 एकविंशतिं दर्भपिञ्जलीर्नवा द्रुदे

वा आवपति — 80. 17 यवानालभते — su 19 अप न शो
 मुचदिति सूक्ताभ्या (iv 33, iv 34) शान्त्याको समिध आदधाति — 80. 20
 . बान्धवा — su 21 अथ द्वितीये ऽहनि कर्मोच्यते । दिवो नभ इत्यृ
 चायि प्रज्वात्य स्थालीपाक सकृत्सर्वङ्गत करोति — 80. 24 समाप्त
 ब्रह्मकर्म — 80. 25 तृतीये नास्ति कर्म । चतुर्थे ऽहनि कर्मोच्यते —
 su 26 (note 16) Kē reads प्रत्तिक as the last of the list of
 plants perhaps for मुत्तिक — 80. 29 तत सचयन करोति —
 80. 33 समाप्त सचयन चतुर्थे ऽहनि केचिद्यवीय प्रथमानि कर्माणि
 (cf su. 1fg) कुर्वन्ति । तथा च माह्विक (essentially the same state-
 ment) —

Kandika 83

Introductory अथ पितृमेध उच्यते । सवत्सरे कुर्यादिति श्रुति ।
 अथवा सवत्सरमथे — 80. 3 शतक्षिद्र सहस्रक्षिद्र द्वितीय
 मृकये द्वे कुर्यात् — su 4 द्वे जीर्णवाससी नीललोहितसूत्रे
 प्रसिद्धे प्रसूथ रज्जु । इति पितृनिधानसभारा — 80. 5 अथ
 पितृनिधानकाल उच्यते — 80. 9 अथावसानमस्त्रिगृह्यमुच्यते)
 तत्स्थानमुच्यते — 80. 13 अथ चतुर्दश्यामिदं कर्म — u 1
 For the समोच्यते (sc च्छवी) see Kauç 40. 9 note 16 — u 1
 अस्थिनाशे प्रायश्चित्तकर्मोच्यते । अस्थिनाशे तद्देशात्पासू-गहीत्वावसान
 समोच्य तत उत्थापयति — su 34 अथवा चोणि शतानि षष्ट्य ()
 पलाशस्तस्मिन् प्राज्ञैः पुरुष कल्पयित्वा तत उत्थापनीभिरुत्थाप्य हरिणोभि
 र्हीरेयुः । शरीरनाशे दग्धे वैतत्प्रायश्चित्तं भवति — 80. 35 मण्डप
 तस्योत्तरद्वार दक्षिणद्वार कुर्यात् — 80. 37 अस्तीनि
 मण्डपे प्रवेशयति —

Kandika 84

80. 6 सयवस्त्र चरो सर्वे स्वगोचजा भोजनं कुर्वन्ति — 80. 9 अथ
 त्रैष ददति गोविषा । वोणा वादयेत् । वाद्यानि वादयेत् — u 1 14
 अणामावास्याया प्रभाते कर्मोच्यते । तान्यस्तीनि मण्डपादुत्थाप्य हरि
 णोभिर्हीरेयुः । तत पाद्वे निधाय । अथ विधानमुच्यते । पद्यात्पूर्वकृतेभ्य
 पितृभ्यः । — 80. 15 प्राग्दक्षिणा दिशमभिमुखान्वायारभाणि
 उत्तरस्या दिशि समाप्यन्ते —

Kandika 85

80. 1 अथ प्रमाणमुच्यते — 80. 4 एवविध मण्डपं निमीते —

su 8 अयुग्मानि कुर्यात् । परिमण्डलानि वर्तुलानि । चतुरस्राणि वा
 त्र्यश्रणानि कार्याणि विकल्पेन शीनकिना — su 20 जीर्णवस्त्र-
 मासृणाति — su 22 जीर्णवस्त्र सृणाति ततो द्वितीय परिचे-
 तवस्त्र — su 23 तत्रैव बहिर्धारयित्वा अपेक्षकं भविष्यति ।
 तेन वस्त्रेण चक्रो होम स्तरण च — su 24. सर्वाण्यस्थीनि तस्मि
 श्मर्ते निवर्पति — su 25 कुले ज्येष्ठो अस्थीनि यथापह —
 su 27 यास्ते धाना इति द्वे (cf xviii 3 69, 4 26 43) धाना धेनु-
 रित्येका (xviii 4 32) एतास्ते असी धेनव इत्येका (xviii 4 33) यास्ते
 धान्य अस्त्वित्येका (?) एताभिस्तिलमित्रधाना .. अस्थिधूपरि आ
 दधाति —

Kandika 86

su 1 तान्यस्थीनि गर्तस्थितानि — su 2 (note 3) द्वौ चरु —
 अष्टौ चरव प्रतिदिश दधाति — su 4 एक मध्ये निधाय ततो
 अभिमन्त्रयते प्रतिमन्त्र चोरादिपूर्णा मन्त्रोक्ता अपूपापिधाना सर्वे कर्तव्या
 प्रसव्या दातव्या — su 5 अस्थीनि — su 6 मध्यमपला
 शपत्त्रै (Cod °पात्रै) शतद्विद्वसहस्रद्विद्वादिचरवद्य (!) सर्व आकादय-
 न्ति — su 10 शिलाभिर्विषमाभिरिष्टकाभिर्वा प्रसव्य चिन्वन्ति
 त्र्यश्रण — su 14 शरस्तम्बस्य अन्तर्हितमधमिति मन्त्रेण कटिकाम
 भिमन्त्र्य यामत्र्यश्रणमन्त्रध्यान करोति — su 15 अष्टाङ्गुला कटिका
 प्रसव्य कुशेन चि परिषिच्य भामयित्वा सिञ्चति पश्चिमाया दिशि स्फाट
 यन्ति — su 16 समेत विश्व इत्यनया अक्षा (vii 21 1) सर्वे बान्धवा
 परिषिञ्चन्ति ध्रुवनान्युपयङ्गन्ते (!) । चि प्रसव्य परिकीर्णकेश्य परियन्ति
 दक्षिणानूरुनाग्राना (cf Kauç 81 10) इति ध्रुवनानि (!) — su 17
 . इन्द्र क्रतुमित्यन्त । एतै पश्चात्स्थिता उपतिष्ठन्ते कर्ता गोविण्य —
 su 18 समाप्त त्र्यश्रणे चित्तस्य कर्म — su 19 शुभकर्म ।
 सीधे मृडदुमित्यादि क्रव्याच्छमनेन (71 16 fg) व्याख्यात — su 22 (note 14)
 पदानि शोषयति — su 23 सप्त शर्करा पाप्मिष्वावपते
 इत्यादि तासा धूम भक्षयन्ति इत्येवमन्त सर्व (Kauç 82 2 20)
 कुर्वन्ति गोविण्य — su 29 वैवस्वत स्थालीपाक श्रपयित्वा इत्यादि
 यमव्रतान्त सर्व भवति (Kauç 82 36—42)

Kandika 87

su 8 चीनधोमुष्टीन्निर्वर्पति — su 14 तिर्यंगदुलि —
 su 15 अवागदुलि — su 27 एताभिर्वर्हिं सृणाति वर्हिषि

आयवम करोति — sū 28 आ घात पितर इत्युचा आष्य आन्वि
तृचा स विशन्वितृचा एतैस्त्रिस्तान्विकीर्य (cf Kāuṣ 83 27 29) —

Kandika 88

sū 1 चक्षुमभिघारयति — su. 6 स चर्हिंरक्तमिति सदभांस्तण्डु-
लाञ्जुहोति। तत पर्युषण (Kec. therefore divides no doubt correctly a
sūtra after तण्डुलाम्). — sū 14 पिङ्गुलीर्घताक्ता पिण्डेषु निदधाति —
sū. 19 अत्र पितर इति प्रतिपिण्ड जपति — sū 20 चोस्त्री
भ्राण्यायामाकुयात् — sū 21 पिण्डेषूपतिष्ठन्ते — sū 29 यत्न
इदमिति मनो न्वा ह्यामहेति (!) सूक्त हृदये अन्वालय्य जपेत् —

Kandika 89

sū 16 गृह्येयनाहितापेहोम Cf note 6 — sū 17 इदं मे (!)
कृतमस्तीति मन्त्रेणाग्निमुपतिष्ठते यस्मात्कोशादिति (x x 72 1)। इति पि
ण्डपितृयज्ञ समाप्त —

Adhyaya xii

Kandika 90

sū 1 अथ मधुपर्क उच्यते। आचार्ये गृहमागते इदं कर्म करोति —
su. 9 सूक्त अपित्वा पुनराचार्य उदकमभिमन्त्रयते —

Kandika 92

sū 14 आचार्यो ब्रूते तृणानि गीरत्स्विति । तृणानि ददाति
गवे — sū. 25 भूयसो (!) भूयसेति मन्त्रेण —

Adhyaya xiii

Kandika 93

Introductory अद्भुतकर्मपरिभाषा उच्यन्ते। लोकविरुद्ध दृश्यते
यत्तदद्भुतमित्युच्यते। अद्भुतशान्तियश्च न क्रियते तत्र दोषो भवति।
अद्भुत यश्च भवति तत्परमभवति विनश्यति। विनाशार्थे अद्भुत दत्ता
सृजन्ति — su. 9 यथीषस्यामनुदित्या उपामनुदित्या — su. 10
दारुणसवतरे दुभिर्धे मरके वा — u. 13 देवतेषु (!) — sū 21
धेनुर्धेनु धयत्या — sū 2 आकाशेन पिबति — sū 26
अनाज्ञातमद्भुत दृश्यते। यदद्भुते न पठित तदनाज्ञातमद्भुतमयथा स्त्री
किं जुगुप्सित वा अदृष्ट वा — sū 37 यूपो — sū 34 धूम

केतु सप्तचयीन्... — सू. 36 मासमुखो (1)... — सू. 37. दन-
भावभासे (1) — सू. 38. दसति (1) — सू. 40. याद्यो ऽपि:... —
सू. 43. कुम्भोदधाने... —

Kardikas 94-120.

100 3 शकधूममिति भूक्तेनाज्य जुहुयात् । विपासहिमित्यनुवा-
केन । रोहितैरुपतिष्ठते (cf note 9, p 256, and Kāṇḍ. 99 3, 4) —
103 अवर्यणि ग्रहनचवाणा समापेचे शान्तिः. — 104. 2 या असुरा
इति द्वाभ्या — 105. 1 (note 12) या असुरा — 106. सीतामध्ये
लाङ्गलसर्गे पुच्छसर्गे च. — 115 1 .. पुरुषो वाकाशकेन भक्ष्य-
ति . — 116. 3, 4 पिपीलिकाया शान्तिः समाप्ता । अथ पिपीलि-
काभिचार उच्यते — 118 अथ मधुजालके गृहे लभे शान्तिरुच्यते. —
119 अथ सर्वाङ्गुतेषु शान्तिरुच्यते । Here follows a long list of omens
and portents, similar to that contained in the last pariṣetas of the
Atharva Veda, the भार्गव्याणि । गार्ग्याणि । वाईस्पत्याङ्गुतानि । महाङ्गु-
तानि औशनसाङ्गुतानि, cf the following statement: यद्ध्ये न पद्यते
तत्सर्वमनाच्चातमित्युच्यते यदपि परिशिष्टेषु पद्यते The chapter contains
also the following इतिहासपुराणज्योति शास्त्रे अश्ववैद्यके नरवैद्यकेषु
पठितेषु अङ्गुतेषु सर्वाङ्गुतेषु एषा शान्तिः । अथवा महाशान्तिरमृता घृत-
कम्बलकोटिहोमसर्वाङ्गुतेषु (cf. Ath. Pariṣ. 33 and 34) कौशिक अपठितेषु
एषा शान्तिः । महाशान्तिर्वा विकल्पात् इति भाष्यकारः — The MS.
ends abruptly, after a passage corresponding to kardika 120, with the
short colophon mentioned in the introduction, p xvi. —

INDEXES.

A.

Proper Names and Kindred Subjects.

L. Names of divinities and personifications.

अथ 71 1	अङ्गिरस (?) 2 ⁷ 9 Cf	10, 13 7 15, 90 18,
अचित 122 2	आङ्गिरस भुवङ्गिरस	20 92 14, 97 8.
अपि 2 1 2 15, 37, 4 1 ³	अयवन् 59 25, 73 12,	अराति 3 9 ³
5 1 1 ² , 13 6 11 ³ , 10	12, 2	अरिष्टनेमि 73 7
23 12 14 2 ⁹ 9 42 17,	अदिति 10 6, 91 4,	अयमन् 34 22
44 1 ⁷ 45 11 49 12	9 ⁷ 14 Cf आदित्य	अवोगवसु 3 7 137 39
56 6 12 13 65 14	अधर्म 74 5 Cf धर्म	अवोष 116 2
15 68 31, 70 1 9 ⁴ ,	अनिष्ट 5 13 Cf इष्ट	अद्विन् 2 1 20 5 11,
71 1 6 12 14 ⁴ 72	अनुमति 1 29 45 16 ²	51 21 53 1 ³ , 106 7,
25 26 37 29 32, 73	74 2 Cf आनुमत	137 18
9 4 74 2 15, 78	अनुज 192 2	असु 47 16
10 ³ 31 31 88. 1 89	अन्तक 135 9	असुर 67 16, 88 1 106. 7,
13, 94 14 95 3 97	अन्तरिक्ष 6 5 10, 49	Cf आसुर
4 6 98 2, 108 2 ⁵ ,	12 99 9 ⁶ 97 8, 98	अहन् 58 90.
114 2 116 8 119	9 ² 115 1 ² 178 4,	अहोरात्रि 42 17, 58 20
1 ² , 5 1 8 9 130 9,	133 3	आकृति 5 7 ³
131 2 133 6 135	अपरिमित 1 ⁹⁹ 2	आपेय 2 4 6, 4. 1, 73.
9 ⁸ 137 9 25 139 6	अपरिमितपीय 3 14	11, 92 20, 197 2 8.
Cf आपेय	74 18 *पीय 24 20	आङ्गिरस 14. 30, 47
अपोपोमी 2 2, 5 1 ³ ,	अपान 3 15 72 42	2 12, 135 9 ³ Cf
7 ⁷ 6 73 11	अपा नपान् 177 2	अङ्गिरस
अपोपोमीय 4 19	अप्सरस् 49 12	आदित्य 6. 16, 10 21,
अघोर 56 13	अभय 56 13 Cf भय	24 42, 28 16, 32 19;
अङ्गिरस 70 6, 137 25.	अमृत 2 38, 49 5, 63.	42 17, 53. 15, 68. 2,

* This index includes the entire text of the Kaṇṇika, with the exception of the mantras quoted by pratika from the Atharva-saṃhitā. The numbers above the line indicate the number of occurrences of a word in a given sūtra or passage.

70 6 73 2 1०, 92
 14 93 7 99 1, १^२
 128 4 13० 9 Cf
 अदिति
 आनुमत 23 4 4^२ 11,
 4० 10 73 12 8^२ 38
 Cf अनुमति
 आप (देवी) 3 3^२,
 56 7 99 2 103 2^३,
 107 2, 133 3
 आर्तव 106 7 Cf चतु
 आर्येय 55 11, 12, 63
 3 67 2 3, 27 Cf
 अयि
 आशा 51 21, 74. 9,
 115 2
 आशापति 51 21
 आशापालीय 38 1
 आसुर 104 2, 106 1
 Cf असुर
 इन्दु 74 20
 इन्द्र 3 3^२, 6 17, 20
 10 21 9, 24 9 22
 47 16, ०1 2, 58. 5,
 6० 14, 78 10^२, 97 8
 104 2^३, 106 7, 107
 2, 113 2^३, 115 7, 8,
 13० 9, 140 7 14 19^२
 Cf ऐन्द्र
 इन्द्रापी 2 3, 5 2^४,
 59 17 21 72 2०, 13
 11, 74 2 15 96 3^२
 97 6^२, 99 2 114 2^२
 128 2 Cf ऐन्द्राय
 इन्द्रावृहस्पति 133 3
 इष्ट 3 7 5 13, 137 39
 Cf अनिष्ट
 ईशान 36 15, 51 8,
 11० 2 116 8
 उय 51 8

उत्तमरात्री 13० 9
 उदङ्गा ०6 13
 उदान 3 1० 7^२ 42
 उपतच 74 8
 उर्वशी 69 20
 उशन काव्य 139 6
 उषस् 101 2 Cf औ
 यसो
 अत ३ 4 7 6 20, 90
 5 99 2 137 39
 अतु 74 15^२, 9१ 2, 101
 2 106 7 Cf आर्तव
 अयि 2 1, 58 4, 67
 2, 3 27, 68 १६ Cf
 आर्येय एकयि
 एकयि 67 27 Cf अयि
 ऐन्द्र 2 40, 92 2 Cf
 इन्द्र
 ऐन्द्राय 5 3 6 36 Cf
 इन्द्रापी
 औषधि 73 5, 74 6,
 133 3
 औषसो 93 9, 101 1,
 2, 135 १^४ Cf उपस्
 कवि 10१ 2
 काम 5 7^२ 45 16^२, 76
 18, 81 31
 कुह 1 30
 क्रव्याद 22 9, 43 1८,
 70 10 12, 71 1, 3, 6,
 82 21^२, 97 6
 चावाण 56 13
 चित्रपति 51 21
 गन्धर्व 40 14, 49 12,
 ०6 13 106 7
 गुह्या 74 10
 चन्द्र 49 12 100 2,
 116 8, 119 3 13० 9
 चन्द्रमस 4^२ 17, 56 7,
 93 8, 100 1

चित्राय 74 8
 चित्रसेन 74 8
 जामि 34 1० Cf देव
 जामि
 जातवेदस् 3 1 4, 6,
 1 11, 40 13 45 11,
 14, 70 1^३, 72 14,
 84 1, 9० 3, 96 3,
 108 2, 128 2 130
 2^२, 131 2^२, 133 6
 तच 74 8
 तचक्र 28 1, 29 1, 32
 20 56 13
 तत 88 10 24
 ततामह 88 9 24 १०
 तपस् १0 5 9
 तार्क्ष्य 73 7
 त्वष्टर् 124 2^३ 3 4 5,
 133 3, 135 9
 दुरिष्टि 5 13
 देव 1 9 11 13 1०, 17,
 19 20 23, 3 10, 5
 12, 6 9 11 26^२, 40.
 13 47 11, 49 6^२ 56
 7, 61 11, 70 6, 73
 18^३, 74 1^२ 1१, 82
 13, 89 12^३ 18 104
 2^२, 106 7^२, 115 2,
 124 4, 5, 128 4^२,
 129 2, 133 6^२, 135
 9^३, 137 11, 139 26
 Cf the following
 words
 देवी 2^२ 9, 33 9
 देवजन 73 5
 देवजामि 74 10 Cf
 जामि
 देवलोक 4 13 Cf लोक
 दिधिषव्य 3 5, 137 37
 दैव 141 32 33

दीवीभ्यस्तनुभ्यः 5. 13. द्वय 3. 1; 89. 1.	पितृदेवत्या (sc. चाङ्- ति) 4 12.	137 11, 15, 40. Cf. इन्द्रावृहसती.
द्यावापृथिवी 44. 34; 59. 2, 28; 74 6, 15, 115 2, 133. 3; 137. 41 ² .	पितृमेध 80 1. पित्र्य 69 1.	वृहसतिशिरस् (sc. चो दन) 4 ⁿ 15.
द्यौ 3. 3 ² ; 6. 5, 10, 24. 42; 49. 12, 70. 6; 88 8 ² , 91. 1, 97. 8, 98. 2 ³ , 115. 2	पित्र्युपवीतिन् 87. 26, 30, 88. 7, 29.	ब्रह्मण्यसति 3. 2.
धन्वन्तरि 74. 6.	पिशाच 25 32	ब्रह्मन् m. 6. 17; 56 13; 74. 3; 135 9; 139 26.
धर्म 74. 5. Cf. अधर्म.	पुण्यजन 73 5	ब्रह्मन् n. 3. 1; 6. 11; 46. 55, 49. 7, 90. 9; 96 3, 97 6, 8 ⁴ ; 125. 2, 135 9
धातु 56. 17; 115. 2 ¹ .	पुण्यपरवस 93. 3.	ब्रह्मप्रजापती 139. 6.
नचच 49. 12, 82. 11 ² , 93 35; 94. 7, 123 1, 2; 135. 9.	पुष्टि 3 12 ² , 51 11, 74. 18, 106 6 7.	ब्रह्मवर्चसिन् 4. 18.
नारश्म 89. 1.	पूर्णक 20 3.	ब्राह्म 92 1
निर्द्यति 18 1, 47 16 ² , 57 1, 7, 8. Cf. निर्द्यत. निर्द्यत्य	पूर्त 3. 7, 137. 39.	ब्राह्म 92 1
नुमणस् 65 15.	पूषन् 2. 1; 3. 10; 45. 16, 78 10 ² ; 133 3; 137 18. Cf. घीष्ण	भग 128. 4, 133. 3.
निर्द्यत 81. 21. Cf. नि- र्द्यति.	पृथिवी 2. 16, 6 5, 10, 49. 12, 88. 10 ⁴ , 91 4; 98. 2 ¹ , 103. 2, 137 11.	भद्रा 39 9
निर्द्यत्य 97. 8. Cf. नि- र्द्यति.	पिद् 32. 21; 35 4, 8	भय 36. 13 Cf. अभय.
पराग्वसु 3. 6, 137. 38.	पीष्ण 92 4. Cf. पूषन्	मरत 71 6.
परिपूर्ण 122. 2.	प्रजा 106 7; 124. 2, 3, 4.	भव 51. 8.
पर्जन्यपत्नी 106. 7.	प्रजापति 33. 9, 49 6; 59. 19; 72 1 ⁸ , 27, 2 ⁸ , 32, 73 2 ⁴ , 73 11; 74 2, 18, 116 8 124 4. Cf. प्राजापत्य, ब्रह्मप्र- जापती.	भरद्वाज 47. 12.
पर्वत 51. 7	प्रतामह 88. 8, 24, 25.	भाव 74 12.
पशुपति 51. 8	प्रपितामह 73. 6.	भुव 116 2, 128 4.
पावक 73. 1 ³ .	प्राण 3 15; 47. 16, 72. 42, 74. 20; 92. 13.	भुवन 116 2, 128. 4.
पितरः 1. 9, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 22; 45 14, 49 6; 61. 9; 73. 6, 83. 1, 26, 35; 84. 1, 12; 86. 30; 87. 1, 9, 11, 16, 17, 83. 1, 14, 15 ³ , 18, 21, 25 ² , 29; 89. 1 ¹ , 6, 12 ³ , 17, 13 ³ ; 138. 14	प्राजापत्य 79 33; 102. 2; 106. 6, 127. 2, 9. Cf. प्रजापति.	भुवनपति 116. 2.
पितामह 73. 6.	बृहसति 3. 8 ² , 10; 9. 9; 20. 5; 47. 16; 65. 14; 103 2; 123 4;	भुवा पति 116 12.
		भूत 56 13
		भूति 1. 11 ² 51. 11; 74. 18
		भूमि 70. 6; 98 2 ² ; 136 2, 137. 24 Cf. भीम.
		भूमिपति 126. 2.
		भृगु 137. 25.
		भृशङ्गिरस् 94 4; 139. 6. Cf. भृशङ्गिरोवित् under 2
		भीम 38. 12. 16.
		मनस् 88. 29; 89. 1 ⁴ .
		मनसस्यति 117. 2.
		मना 107. 1, 2.

मनु 106 7	रद्र 50 14, 51. 8, 129 2.	128 4 ² , 133 3, 135 9
मरुत् 41 3, 97 8, 127 7, 128 4, 133 3 Cf	रद्रा 42 17, 59 29, 68 2, 92 14	Cf वैश्वदेवी
मासुत	रूप 72 42	विष्णु 1 37, 2 32, 3 10, 6 14, 49 14, 133 3
महादेव ०1 8	सौख्य 81 31	वीरधू 73 5
महाभूतानि 19 31	वनस्पति 73 5, 74 6, 91 1, 12० 2 135 9 ⁶	वृत्र 5 2, 47 16
मांसमुख 93 36, 129 1	वक्ष 3 3 ³ , 6 17, 2० 39, 3 ⁷ 7 ² , 41 3, 40 55, 6० 14, 97 8 ² , 116 8, 127 3, 135 9 ² Cf वाक्ष मि-	वेद 56 7, 67 8, 12० 2
मातरिश्वन् 98 2, 13० 9	चावक्ष्या	वैवस्वत 46 34, 82 36, 86 29
मातृनामन् 8 24, 26 29, 94 15, 9० 4, 96 3, 101 3, 114 3, 136 9	वसव 4 ² 17 68 1, 9 ² 14, 108 2	वैशालेय 56 13
मासुत 4० 12, 127 2, 7, 141 41 Cf मरुत्	वाचस्पति 41 15	वैश्ववण 25 34, 74 3
मार्त्यव ०6 13 Cf मृत्यु	वात 90 25, 91 1, 117 3 4 ³ , 118 1, 127 5	वैश्वदेवी 62 21, 73 13, 14, 16, 17 Cf विश्वे देवा
मार्त्यजय 56 13	वानस्पत्य 73 5	वैद्यानर 31 5
मित्र 6 17	वायव्य 127 2, 5	व्याधक 102 2
मित्रावरुणा 56 2 3, 57 4, 133 3	वायु 49 12, 56 7, 116 8, 117 2 119 3, 4 ² 5, 127 5, 135 9	व्यान 3 1०, 72 42
मृत्यु 74 ० 97 8 ⁴ , 117 2, 13० 9 ² Cf मार्त्यव	वारुण 92 8, 127 2, 4	व्रत 56 7 ³
मेधा 74 9	वासुकि 74 8	व्रतपति 6 19, 42 17 ² , 56 6 ² , 7 ¹ .
यव 93 3 95 1	वासीष्पति 43 13 ³ , 74 2	व्रतपत्नी 56 7
यता 39 9 ²	वासीष्पतीय 8 23, 43 4	व्रातपत 73 7
यम 62 21, 82 42, 84 2, 116 8 Cf याम	वासीष्पत्य 43 5, 120 9	शरमा 39. 5
यातु 106 7	विद्या 74 9	शताक्ष 116 2
याम 81 34, 83 16	वित्ति 106 6	शत्रुजय 56 13
Cf यम	विधा 74 15 ²	शम 128 4
योगवेम 56 13 114 2	विनत 116 2	शर्व 51 8, 128 4.
रचस् 3 9 ² 44 38, 47 16, 68 26, 57 16, 130 2 ² 131 2 ² Cf	विप्र 108 2 ³	शान्निवा 39 9
राचस	विश्वकर्मन् 137. 25	शान्ता 33 9
रपोदेवत्या (sc. आङ्गति) 4 12	विद्यानि भूतानि 56 13, 74 3	शिवा 39 5
राका 1 29	विश्वे देवा 6 9, 56. 13, 59 1, 68 2, 73. 15, 74. 3, 15, 115 2 ³ ,	मुनासीर 105 8.
राचस 106 7 Cf रचस्		मूल्वाण 56 13
राध 106 7		श्रद्धा 74. 9
राङ्ग 100 1.		श्री 74 9 18, 106 6, 7 ⁴
		सत्य 3 4, 7, 6 20, 90. 5, 99 2, 137 39
		सप्तर्षय 59 26, 73 8, 93 34, 12० 2, 127 1
		समद्धान 135 9

समा 102 1 2, 3 ²	4, 128 3, 4 133 3,	15 78 10 ² , 89 1 6,
समान 3 15, 72 42	137 18 Cf सावित्री	91 8 128 2 3 4 ² ,
समुद्र 3 3 ² , 18 38,	सहस्रपोष 3 13 74 18	133 3 135 9 ² Cf
74 6 Cf सामुद्र	*पोषा 24 20	सौम्य
समुद्र 5 7 ¹	सहस्राक्ष 30 18	सौम्य 74 16, 92 3 Cf
सरस्वती 45 16	सामुद्र 19 9 Cf समुद्र	सोम
सरस्वन् 133 3	सारस्वत 81 38, 83 16	सौर्य 79 31 Cf सूर्य
सर्प 49 12	97 5 Cf सरस्वती	सीविष्टकृत 4 5, 45 7,
सर्वकाम 45 16	सरस्वन्	73 12 Cf सिष्टकृत.
सर्वगण 45 16	सावित्री 9 7 17 32 56	स्योना 39 5
सर्वपुरुष 45 16	8 129 10 Cf सवितर	स्वर 133 3
सर्वदोर 40 16	सिनीवाली 1 30	स्वस्ति 56 14
सर्वाणि भूतानि 56 13,	सिन्धु 1 5	सिष्टकृत 5 4 12, 6
74 3	सीता 106 7	34 ² , 45 4 Cf सी-
सर्वे देवा 56 13, 73	सूर्य 42 17 49 19, 56	विष्टकृत
5, 74 3	7, 72 28, 89 1, 91	सिष्टि 5 13.
सवितर 2 1, 33, 3 2,	1 2 98 2, 116 8,	हविष्कृत 2 6
9 9, 44 89, 67 27,	119 3 5 Cf सौर्य	हव्यवाह 71 1
91 3, 6, 110 2 ³ , 124.	सोम 4 2 ³ , 5 1 33 7 ²	हाहाह 56 13
	68 10 ² , 73 8, 74	हो 74 9, 18

2. Names and designations of priests, teachers, and other persons.

अनध्वर्यु 62 16	उपाध्याय 10 7, 141 28	काङ्कायन 9 10, 22 13.
अब्राह्मण 74 12, 91 20	अत्विज 67 1 72 44	कारयमाण 53 9
Cf ब्राह्मण	73 4, 13, 99 39	कीनाश 20 4
अमन्त्रविद् 73 17	अयि see under 1 Cf	कीरपयि 9 10, 63 27
अविपचित् 73 17	आर्षेय एकर्षि	कीशिक 9 10 11, 46
अश्रोत्रिय 73 17 Cf	एकराज 17 11	16 68 37 Cf युवन्
श्रोत्रिय	एकर्षि 67 27	कीशिक.
आचार्य 46 14 31, 56	एके 63 2 26, 67 4, 10	चविय 12 16, 16 3 7
17 63-24, 92 32	14 72 27 81 32,	20, 17 19 28 31 37
140 18 (plur.), 141	82 24, 34, 86 13,	57 2 5, 11 17, 19,
10 27 29	87 15, 89 4, 135	80 49, 82 27
आयुधियामणी 15 8.	15, 139 22	गार्ग्य 9 10, 13 7,
आर्षेय see under 1	कर्तर 67 13, 70 15,	17 27
इषुफालि 138 16	87 49, 92 19, 94	गुरु 141 30 40
उद्धत् 60. 16, 25.	16, 108 3, 112 2	गृहपति 24. 13, 70 9
उदाहार 75 13	128 5, 136 10.	गृहपत्नी 23 5, 24 15.
उपरिदक्षव 9 10; 80 54	कवि 108. 2	यामोय 11 9

चाण्डाल 141 38
 जाटिकायन 9 10
 तदाङ्ग 17 31
 दर्भाहार 1 24, 61 38
 दातर 60 11 13 15,
 63 22 28 65 15 66
 20, 77 67 13 15²,
 19 68 1 2 23 24,
 90 7² 12¹, 16², 92
 26² 29²
 दाम 84 7, 89 4, 90 18
 दासो 81 9
 दीक्षित 29 27
 देवदग्धिन 53 7
 धार्तराष्ट्र 20 6
 नापित 34 1
 पत्नी 6 17 18, 20 16
 44 18, 60 15 20 2
 37 61 17 67 16
 69 4 5 77 16 80
 44 83 12² 19, 22
 24 89 2
 पारित्राजक 92 10
 पार्थश्रवस 9 10 17 27
 पिप्पलाद 9 7 note
 पुरोहित 47 16
 पीरोहित्य 17 30
 प्रादेशिक 34 17, 120
 13, 126 13
 प्रियकृत् 96 4, 39 12,
 21 87 2 12
 ब्रह्मचारिन् 46 14 55
 14 26 12 14, 17 29
 18 27 67 11 22 46
 135 9, 140 13, 141
 31
 ब्रह्मन् 2 18, 3 5 8³,

17 6, 34 7 54 21,
 60 1, 67 18, 68 4
 5 7, 75 13 18, 77
 2 6 82 5 9 12 83
 37 94 2 126 2, 137
 33 37 40³, 140 4
 141 7
 ब्रह्मविद् 73 18
 ब्राह्मण 6 23 26, 13 7
 17 19 24 24 10, 43
 14, 50 15, 53 10, 54
 22, 57 1, 4 10 16,
 19, 61 10, 65 15, 67
 1, 68 26 40, 73 18,
 74 11 12, 75 9, 80
 48 82 27, 83 31, 35,
 89 2 3 11, 91 15,
 20, 92 21, 93 12,
 94 16 104 1, 120
 12 126 12, 136 12,
 140 17 21
 ब्राह्मणायन 83 19 78 8
 भागलि 9 10 17 27
 भृश्वङ्गिरोविद् 63 3
 94 3 Cf भृश्वङ्गिरस
 under 1
 मनुष्य 61 10 87 13
 89 17¹ 18 104 2,
 105 1 106 7 130 2
 131 2
 मनुष्याधम 63 2
 मर्त्य 106 7
 महाशूद्र 17 16 Cf
 शूद्र
 माठर 138 16
 मानुष 106 7
 मानुषी 93 18, 111 1

यजमान 4 14 15 16²,
 17, 60 21 68 7, 73
 15, 74 16, 125 2³
 यज्ञपति 108 2
 युवन् कीशिक 9 11
 Cf कीशिक
 राजन् 3 15, 13 4, 15
 2 9 11 16 4, 17 1,
 71 1 94 2 17, 100
 1 116 3⁷, 120 13,
 126 2 13, 128 2 3³,
 4⁶, 135 9⁴, 140 1, 4
 10 13 22, 141 31
 राजपुत्र 17 14
 यक्षाम 1 1, 141 1, 24
 विज्ञायते 60 6, 75 5,
 87 2, 138 5 13
 युषल 91 19
 व्याख्यास्याम 67 5, 80
 1 140 1
 वैश्व 15 7, 17 18 19,
 57 3 6 12 18 19,
 80 50 82 27, 94 17,
 120 13, 126 13
 शकधूम 8. 17, 50 15
 शूद्र 73 18, 141 39
 Cf महाशूद्र
 शीनकिन् 85 8
 श्रोत्रिय 89 8, 91 18
 19 Cf अश्रोत्रिय
 सभल 75 8
 सारथि 15 11
 सार्वविदिक 67 7
 स्नातक 13 4
 होतर 45 11.

3. Solemn words in sacrificial formulas.

ओं 3 4, 11 12 13, 14, 5 13 ² , 9 9 ² ; 55 13 ² , 69 23 ² , 70 6 ² , 90 18 ² , 91 6, 16, 92 13	बहत् 91 12 वषट् 1 20, 5 13 वृधत् 91 10 शम् 3 11 12, 13 14, 49 12 ¹⁰ , 85 14, 91 15, 117 2 ² , 129 2 ² , 135 9	2 ² 9, 45 11, 14 36 6 7 17, 72 13 27 28 ² 42 ² , 74 15 ² , 78 10 ⁴ , 81 30, 31 ² , 84 1, 88 1, 91 6, 7, 8 9 10 11 12 13 14 15, 9 ² 31, 94 14, 95 3, 96 3, 97 4 6, 99 2, 100 2, 101 2, 102 3, 103 2, 106 6, 113 2, 114 2, 116 2 ² , 3 ² , 117 2, 124 2, 3, 4, 5 125 2, 17 ² 2, 129 2, 130 2, 131 2, 135 9 ¹⁰
करत् 91 11 जनत् 3 4, 14, 55 13, 69 23, 70 6, 90 13, 91 9, 92 13	खर 3 4 13, 5 13 ² 55 13, 69 23, 70 6, 90 13, 91 8, 92 13	
दुराहा 16 19 भुवस् 3 4, 12, 5 13 ² , 55 13, 69 23, 70 6, 90 18, 91 7, 92 13	स्वधा 1 21, 45 14, 73 6 ² , 82 21, 84 1 83 1 13	
भूर 3 4 11 5 13 ² , 55 13, 69 23 ² , 70 6, 90 18, 91 6 ² , 92 13	स्वाहा 1 20, 4 1, 2 11, 5 7 ² , 12 13 ¹² , 6 1 9 11, 16 18,	
महत् 91 13		

4. Astronomical, chronological, and geographical terms.

अन्तरिक्ष see under 1 अन्तर्देश 49 9 74 7 अभिहित 139 1 अमावास्या 1 30, 2 4, 5 3 6, 21 20 23, 22 8 ² , 25 27, 31 28, 69 2, 73 8, 13, 87 2, 94 7 अवनचच 27 30 33, 28 5, 31 23. अद्युज 140 2 अष्टका 123 1 ² , 14 16 अष्टका 19 28 अहोरात्रि 42 17 58 20 आद्ययण 74 13 आद्यहायणी 10 22, 24 24 आमावास्या 6 35 आर्तव 106.7 Cf चतु	अषाढा 41 10 (पूर्वा), 41 11 (उत्तरा) इदावत्सर 42 15, 17, 68 35 उद्गयन 67 4 चतु 5 12, 74 13, cf also under 1 कार्तिकी 75 2 कृत्तिका 47 11 योग्य 74 2 ² चन्द्र see under 1 चन्द्रमस see under 1 चित्रा 18 19; 23 12, 75 4 चिहायणी 1 ² 8. दर्श 24 1 ² दर्शपूर्णमासी 6 29 30, 80 26 दार्श 24 18. दिग् 8 3, 49 7, 9;	51 4, 61 3, 68 38, 74 7 80 53, 84 15 ² 16, 86 3 98 2, 116. 3 ² दिग् 8 3, 51 3, 66 8, 127 2 6 नक्षत्र see under 1 Cf पापं पुं, and पुना- मध्य निदाघ 73 7 परिवत्सर 42 17 पापनक्षत्र 46 25 Cf नक्षत्र पार्वण 5 4. पुनक्षत्र 35 2 Cf. नक्षत्र पुनामध्य (ac नक्षत्र) 33 20 पौर्णमासी 1 29, 5 5,
--	--	--

18 1, 21 25, 24 23, 72 26, 94 7	फलगुनी 75 5, 139 14	शरद 58 21, 74 10, 21, 83 6
पीप 141 24	मघा 75 5	श्रवण 140 3
पीप्री 141 5 42	साघ 83 5, 141 24	श्रावण 92 9
पीप्य 139 24	मार्गशीर्ष 141 24	श्रावणी 141 2, 5
प्रदिप 106 7	मूल 46 25	सवत्सर 4' 17, 72 21
प्रोष्ठपद 140 2	वार्धशतिक 10 19	सवत्सरतमी 72 5.
प्रोष्ठपदी 141 2	वैशाखी 75 2	

5 Designations of literary works, and sections, chapters, verses
of the same.

अध्याय 39 23	मन्त्र 1 2 3, 6, 39 31, 63 12 Cf अमन्त्र-	यजुस् 68 37 ²
अनुवाक 8 23 25, 63 21 22 69 7, 79 16, 98 3 139 11	विद् under 2	रथतर 5 7, 96 3 ³
अर्धर्च 56 10 Cf अक्ष	मन्त्रोक्त 8 14, 19 22 26, 21 11, 23 14, 24	श्लोक 6 34, 68 31, 74 12
आश्वाय 1 1 2	14, 26 14 18 22, 26	सप्रदाय 1 7
अक्ष 5 7 72 18, 76 31 ² , 77 5, 135 9	35 36 37 43, 27 13, 29 24, 31 18 22, 28,	सामन् 89 6, 96 3, 108 2
कारण्य 141 34	32 5 8, 34 14, 35	सूक्त 7 14, 9 1, 10 13, 19 28, 20 8, 27 22,
गाथा 135 9	8 11, 20, 36 26 39,	53 7, 13, 54 5, 63
कन्दस् 3 10, 68 1, 2 ³ , 69 23	38 29, 39 5 18, 47 23, 43 9, 46 7 21	19, 20, 64 27, 65 9, 66 26 67 19, 68 3
कान्दस 141 34	30, 42, 44, 47 20, 48	25, 97 7, 99 3 100
नियम 11 20	3 5 8, 52 15, 55 2,	3 102 4 104 3, 107
पक्ष 56 9 92 29	58 10, 59 16 20 61	1, 108 1, 109 5, 110
पर्याय 58 23	1 14, 62 1, 11, 63	4, 111 5, 113 3, 115
प्राय 38 24	4, 64 18, 25, 65 3,	2, 117 3 4, 118 1,
ब्राह्मण 1 2, 3 6, 6 2' 58 4 80 2 Also 6 26 note	66 1, 10, 23 29, 71 4 18, 77 11 23, 80	123 1, 124 6, 126
ब्रह्मोद्य 38 25	4, 48, 82 26, 84 6, 86 3, 21.	9 ² , 128 3, 129 9 132 1, 133 1, 4, 7.

B

Technical Designations of Verses, Hymns, Anuvakas, and Groups of the Same

ब्रह्मलिङ्गा (sc. च्च) and ब्रह्म लिङ्गगण 3 ^o 27 5 16 53 24.	आशापलीय (sc. सूक्त) 38 11 Cf Va t Sū 36 20
अनुष्ठान्य (sc. च्च) 8 42 43	आसनीय (sc. ब्रह्मजप) 3 8 137 40.
अपमोदनानि (sc. सूक्तानि) 14 14 25 22 4 2 ^o	उत्तरा (sc. शान्ति) 9 11 (impl ed) cf 9 6 note
अपराजितानि and अपराजितगण see under सायामिकाणि	उत्थापनगण 41 8 note Cf Ath Pa c 34 25
अपा सूक्तानि 7 14 1 ^o 3 46 29 68 99 121 1 127 10 140 20 Cf Va t Sū 24 3	उत्थापन्य (sc. च्च) 8 31 3 20 3 84 13 Cf Va Sū 37 23
अपाध (sc. सूक्त) 36 22 42 2 ^o 82 4	एकपदा (sc. च्च) 47 41.
अभयानि (sc. सूक्तानि) and अभ यगण 16 8 104 3 note 105 1 note Cf Ath Par c 34 12 and 2 ^o	कर्कमवादा (sc. च्च) 21 11 cf. 66 13
अभिवर्तमाने (sc. च्च) 16 29	कापिज्ञानानि (sc. स्वस्थयनानि) 46 53 54.
अभिषेकगण 17 1 Cf Ath Par c 34 30 ~	कामसूक्त 9 28 no e
अभिवर्तमाने (sc. च्च) 16 29	कुडलिङ्गा (sc. च्च) 28 13
आनुमती (c च्च) 23 4 42 11 45 10 3 38	कृत्याप्रतिहरणानि (sc. सूक्तानि) and कृत्यागण 39 7 no Cf Ath Par c 34 2
आयुष्याणि (sc. सूक्तानि) and आ युष्यगण 52 18 54 11 note 55- 17 note 57 31 58. 3 note 58- 11, note 139 7 Cf Ath. Par c 34 4.	मणकर्मणि (sc. सूक्तानि) and मण कमागणो भेषज्यय 26 23 note 139 7 Cf Ath Pa c. 24 24
	मन्त्रप्रवादा (sc. च्च) 13 12 54.5 Cf Va t. Sū. 10. 5
	महर्षी (sc. च्च) 29 2.
	घातनानि (sc. सूक्तानि) and

चातनगण 8 20 20 22 80 12 136 9
 Cf Vat Sū 5 10 Ath Parīç 34 3
 चिचागण Ath Par ç 34 18
 जीवा (sc च्च) 3 4, 58 7, 90
 22 Cf Vat Sū 1 19
 तक्मनाशनगण 26 1, note Cf
 Ath Parīç 34 7
 चिषप्तीय (sc सूक्त) 7 8, 139 10
 दार्श (s च्च) 24 18
 दिग्युक्ते (sc च्चवी) 14 25 50 13
 Cf the रुद्रगण ib d in the notes
 and Ath Parīç 34 16
 दुस्वप्ननाशनानि (sc सूक्तानि) and
 दुस्वप्ननाशनगण 46 9 note Cf
 Ath Parīç 34 8.
 देवपुरीयगण Ath Parīç. 34 15
 देवहेडन (sc अनुवाक) 46 30, 60 7
 Cf Vat Sū 23 12
 धातर्वा (sc च्च ?) 35 16
 धानालिङ्गा (sc च्च) impl ed in
 सलिङ्गा 85 27
 ध्रुवे (sc च्चवी) 43 11 136 7
 निधनानि (sc सूक्तानि?) 80 30, 41
 नैर्द्युत (sc सूक्त?) 81 21
 पद्यापत्यानि (sc सूक्तानि) and पद्या
 पत्यगण 47 8 note Cf Ath
 Par ç 34 21
 पत्नीवन्तगण 59 18 note Cf Ath
 Parīç 34 19
 परिधापनीये (sc च्चवी) 79 13
 पिप्पलादिशान्तिगण 9 7 note Cf
 Ath Parīç 34 20
 पाप्महन् and पाप्मगण 30 17 note
 Cf Ath Parīç 34 6
 पुष्टिका मन्त्रा 19 1 note
 पूर्व (sc. सूक्त) 7 8 10 1, 11 1,
 12 10 14 1 16 5 18 1 19, 32 28.
 पूर्वा (sc शान्ति) 9 10 cf 9 6 note
 पूर्वापर (sc सूक्त) 79 28.
 प्रसर्जनी (sc च्च) 29 5

बृहच्छान्तिगण 9 2 note Cf Ath
 Parīç 34 26
 ब्रह्मगवी 48 13
 भरद्वाजप्रवृत्त (sc सूक्त) 47 12
 भौम (sc सूक्त) 35 1 16
 मधुनालिङ्गा (sc च्च) 29 15
 महाशान्ति 9 5 note 39 7, 27, 43
 5 44 6 46 47, 61 7
 मातली 55 1 note
 मातृनामानि (sc सूक्तानि) and
 मातृगण 8 24 26 29, 94 15,
 95 4 96 3 101 3, 114 3, 136
 9 Cf Vat Sū 5 10 and Ath
 Parīç 34 4
 मास्तानि (sc सूक्तानि) 26 24,
 30 12 40 7 41 1
 मृगारसूक्तानि and मृगाराणि 9 1,
 27 34
 मोहनानि (sc सूक्तानि) 14 17
 रघोघ्राणि (sc सूक्तानि) 176 9
 रघोहण (sc अनुवाक) 8 20 44 16
 रसप्राशनो (sc च्च) 21 21 Cf
 Vait S 21 20 30 6
 रुद्रगण see under दिग्युक्ते
 रोहितानि (sc सूक्तानि) 99 4 Cf
 AV xix 23 23
 रौद्रगण 50 14 note Cf Ath
 Parīç 34 17
 लघुशान्तिगण 9 2 note 9 4 note
 Cf Ath Parīç 34 27
 लाचालिङ्गा (sc च्च) 28 14
 वचस्यानि and वर्चस्यगण 10 24
 note 11 19 note 12 10 13 1
 note, 52 20 note 139 15 note
 Cf Ath Par ç 34 10 and 99
 वस्त्रसापदी (sc च्च) 21 12
 वाचस्यतिलिङ्गा (sc च्च) 41 15
 वास्तोष्पतीयानि and वास्तोष्पत्या
 नि (sc सूक्तानि) also वास्तुगण
 8 23, 43 4 5 120 9 Cf Vait

Su 5 10 and Ath Pariç 34 5

विश्वकर्म and विश्वकर्माभण 7 8
note, 139 7 Cf Ath Pariç 34 23

वृषलिङ्गा (sc च्च) 29 10
वदप्रपद् 3 4 Cf Gṛhyasamgraha 1 96

वैश्वानरीये (sc च्च) 31 5

व्याहृतय 72 37, 73 4

शतातोय (sc सूक्त) 9 4 and note

श नो देवी 9 26 23, 140 5

शभुमयोभू (sc सूक्ते) 9 1 4 18 20,
19 1, 41 14, 43 12 Cf Vait
Su 10 11

शर्मवर्मगण Ath Pariç 34 14

शान्तिगण 9 9 note 9 4 note of
Ath Pariç. 34 26 and 27 Still
another शान्तिगण 9 7 note,
cf Ath Pariç 34 1

शान्तियुक्तानि 9 6

शुक्लनी 78 13 79 9

सरस्वयानि (sc सूक्तानि) 14 26.

सग्रामिकाणि (sc सूक्तानि) अप-

राजितानि (sc सूक्तानि) and
अपराजितगण 14 7 26 note,
16 4 note, 139 7 Cf Ath
Pariç 34 13

सनतय 5 S, 68 37 37

सप्तोचणी (sc च्च) 40 9, 80 42
83 17

सलिलानि (sc सूक्तानि and सलि
लगण 18 25, 24 46 Cf Ath
Pariç 34 27

सामनस्यानि (sc सूक्तानि) 12 5

सारस्वता (sc च्च) 81 39

सावित्री (sc च्च) 9 7 17 32,
26 8, 139 10

स्नानीया (sc च्च) 46 17

स्वस्वयनानि (sc सूक्तानि) and
स्वस्वयनगण 8 2 20 36 26 28,
82 17, 139 7 Cf Ath Pariç
34 11

हरिष्य (sc च्च) 80 35, 82 31,
83 20 23 84.13 Cf Vait Su.
37 24

हिरण्यवर्णा (sc च्च) 90. 9

C.

List of Mantras, Gāthās, Ālokas, Prāiśas, and Other Formulas *

अशो राजा विभजति 71 1	2, 3, Kath S xv 12, xx. 14,
अचखन्वप केशरमयुरोम 54 1 cf	xxxiv 19, Kap S vii 6, XLVII 1
Par Gr ii 1 21, Aṣv Gr i 17 17	अभिर्जनविमह्य जायामिमामदा
अचिवेप दु ष्ठय 58 1	etc 78 10
अकृचत 20 16	अपीयोमा य आऊति 5 1, RV
अकृचाम 20 17	i 93 3, TB ii. 8 7 10
अपय इन्द्राभिभ्या वास्तोष्पतये etc	अपीयोमाभ्या (sc धुष्ट निर्वपामि)
74 2	2 2.
अपये च प्रजापतये च रात्री 73 2	अपीयोमाभ्या दर्शने 73 11
अपये जुष्ट निर्वपामि 2 1	अपीयोमा सवेदसा सहती 5 1.
अपये त्वा जुष्ट प्रोचामि 2 15, cf	RV 1 93 9, TS ii 3 14 1,
Katy Cr ii 2 11	TB iii 5 7 2 MS i 5 1, iv
अपये त्वा परिददामि ब्रह्मणे त्वा	10 1, Kath S iv 16
परिददामि c 56 13, cf Cat Br	अपे गृहपते सुगृहपतिरहम् 70 9,
xi 5 4 3 Aṣv Gr i 20 8,	cf RV vi 15 19, VS ii 27 (also
Çankh Gr iv 18 2	Kanvaçakha, p 59 of Weber's
अपये स्वाहा कामाय स्वाहा सो-	ed), TS i 5 6 4, MS i. 4 2
काय स्वाहा 81 31, cf Aṣv Gr	i 15 14, Çankh Cr iv 12 14,
iv 3 26	Çat Br i 9 3 19
अपये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा 72 27	अपे जातवेद षत ते सहस्र त
अपिनापि समृज्यते 108 2, cf	उपावृत 72 13 14, cf VS xii
RV i 12 6 SV ii 194 TS	8, TS iv 2 1 2, MS i 7 1,
i 4 46 3 iii 5 11 5 v 5 6 1	ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11,
TB ii 7 12 3, MS iv 10	xxii 12, Lāty Cr iii 5 11

* This list includes every passage quoted in the text of the Kauçika, excepting the mantras of the AV. quoted by their pratikas. For these see index D

अये ख गो अन्तम 68 31, RV v
24 1, SV i 448, ii 457 VS
iii 25 26 xv 48 xxv 47,
TS i 5 6 2, iv 4 4 8 MS
i 5 3 10, ii 13 8 Kāth S
vii 1 8 Kap S v 1

अये ध्यावर्तिहमि न या ववृत्स
72 13 14 cf VS xii 7 TS
iv 2 1 2, MS i 7 1, ii 7 8,
Kāth S xvi 8, xix 11, xxii
10 Laty Cr iii 5 11.

अये व्रतपते व्रत चरिष्यामि तच्छ-
क्रेयम् 56 6 cf VS i 5 ii 28
TS i 5 10 3, MS iv 9 24
1A ix 41 3 6 Çankh Cr iv
8 6 12 8

अयेद्यासि ब्रह्मचारिणम् यावो
ऽज्ञान 56 10 cf Açv Gr i 22
2 Çankh Gr ii 4 5 Gobh
Gr ii 10 34 Par Gr ii 3 2,
Çat Br x 5 4 2

अयेद्वास्तेन प्राप्तामि बृहस्पतेर्मुखेन
65 14, VS (Kanva çakṣa,
Webers ed p 8) Kāty Cr
ii 2 20 Kauç Br vi 14

अद्विरसा त्वा देवाभामादिख्याना
70 6, cf VS iii 5, TS i 5
3 1, MS i 6 1 2

अच्युता यौरच्युतमन्तरिक्षम् 98 2,
cf Kauç 35 12 (the pratika)

अहिद्वेष्टे त्वा पवित्रेण शतधारेण
9 34 cf VS i 3

अतिसृष्टो देष्टा यो ऽस्मान्देष्टि 90 6

अत्यासरत्नमयमा धौक्षमाणा 62 21

अच पत्न्यो मादयध्व यथाभागम्
etc. 88. 19 (cf under अच पितरो
for parallel passages)

अच पितरो मादयध्व यथाभाग
etc. 88 18, cf TS i 8. 5 1

VS ii 31*, MS i 10 3, 19

Katy Cr iv 1 13, Açv Cr ii
7 1 Laty ii 10 4 Çankh Cr
iv 4 11, viii 2 13, Gobh Gr
iv 3 11

अय प्रमास वक्ष्याम 141 24

अयोपवसथ 1 31

अधराच पराचो ऽवाचक्षपसक्ष
मुन्नयत देवा 49 6

अधिष्ठतो देष्टा यो ऽस्मान्देष्टि
90. 15

अध्विगो शमोध्वम् । सुशमि शमो
ध्वम् 69 6, TB iii 6 6 4 An
Br ii 7, Açv Cr ii 3 1,
Nirukta 5 11 cf VS i 5, TS
i 1 2 2 MS i 1 6

अनङ्गान्धनुमधयन् 113 2

अनमोवो चाक्षीष्यते 43 13 cf
TV vii 55 1 MS i 5 13
Par Gr iii 4 1 Çankh Gr
ii 4 7, Nirukta 10 17

अनशन ब्रह्मचर्यं च भूमौ 73 10

अनितेन च वाससा 141 40

अनूनाय स्वाहा । अचिताय स्वाहा
12* 2

अनेन कर्मणा ध्रुवान् 61 16

अन्तरिक्षं दार्वरचित्तापरिमितानु
पदक्षा etc. 88 9

अन्तरिक्षाय त्वा sc अनज्जि) 6 5

अन्तर्गमेषु ब्रह्म स तनोति 124 3

अन्तर्हितमघम् 86 14

अवमस्त्र मे देहि 136 4

अन्नादा भूयास्य ये च ना ऽन्नादा-
न्काष्टे 92 28

अन्नाना मुखमसि मुखमह ग्रेष्ठ
90 18

अन्नाहारा ओ भो 9* 27

अन्या वो अयामवत्तन्याव्यस्य यथा
यत 33 8 RV x 97 14, TS
iv 2 6 3 TB ii 8 4 8, VS
xii 88, MS ii 7 13, iv 14 6,
25*

- Kath S xvi 13, Kap S
xxi 4
- अन्वय नो ऽनुमति पूषा सरस्वती
मही 45 16 cf AV vi 20 1,
MS iii 16 4 5 iv 9 10,
12 6 Kap S xxxvi 2
- अपराहस्य तेजसा सर्वमन्नस्य प्रा
शियम् 2' 4
- अपहता असुरा रक्षसि योऽपतृपद्
87 16 cf VS i 29^c Katy Cr
ii 1 8, Aq Gr ii 6 9 Çankh
Cr iv 4 2 Ap Cr i 7 13,
Gobh Gr ii 3 2
- अपा योनिमपाध 82 21
- अपेत एतु निर्द्धति 97 8 cf Vait
Su 38 1
- अप्रतिभुक्ती मुचिकार्यो च नित्य
73 1
- अप्सु इमशाने ग्रथ्यायाम् 141 39
- अभि गावो अनूपत 47 16, cf RV
ix 3' 5^a
- अभ्युद्धतो ऊतो ऽपि 73 4
- अमीमदन्त पत्न्यो यथाभागम् 68
24 (cf under अमीमदन्त पितरो
for parallel passages)
- अमीमदन्त पितरो यथाभागम् 68
21 TS i 8 5 2 VS ii 31^b,
MS i 10 3 19 Kath S ix 6,
Kap S viii 9, Katy Cr iv
1 14 Aq Gr ii 7 2 Lātṛ
Cr ii 10 5 Çankh Cr iv 4
14 Gobh iv 3 12
- अमुमुन्निपम् 47 54
- अमुष्मी त्वा जुष्ट 2 5, cf TS i 1
5 1
- अमुष्मी त्वा (sc. अधिष्णिपामि)
44 10
- अमुय त्वा प्राणाय मृद्धे ऽपानाय
etc. 3 15
- अमू ते ददामि 63 28
- अमून्हेनस्व 48 18 (कल्पजा)
- अमून्हेन्मि 47 59
- अमृतमस्यमृतत्वायामृतमन्मिन्नेहि
50 56
- अमो ऽसि प्राण तद्धत ब्रवीमि 74
20, cf Aq Gr ii 9 10, Çankh
Gr iii 8 4
- अय सुवो वि दधाति 3 10
- अय नो अप्रिरध्व 89 13, cf
Çankh Gr iii 7 3
- अयाथाप्ते ऽस्यनभिप्रक्षिद्य 5 13,
57 4, VS i 4 3, Kath S i
4, Katy Cr xxi 1 11, Çankh
Cr iii 19 3
- अर्घ्य भो 90 14
- अर्धाऊतिसु सीविष्टकृती 73 12
- अर्वाच्युपसकमे 89 10
- अवाच्यो ते तोतुयेते (emend to तु
तुयेते) 107 2
- अविशेषर्तुकालेन 141 33
- अश्विना फाल कल्पयतामुपावत्
बृहस्पति 20 5
- अश्विभ्या देव सह सविदाना
106 7
- अष्टस्थणो दशपच 135 9
- असी 83 22
- असो वै नाम ते माता 135 9
- अस्मिन्ते द्विसत्तायाम् 141 37
- अस्मादि त्वमजायथा अय त्वदधि
etc 81 3), cf TA vi 2 1, 4
2 Aq Gr iv 3 27
- अस्मिन्सहस्र पृथक् 89 13
- अस्य च दातु 90 7, 12 16, 92 28, 29
- अहे दैधियन्वीदतस्तिष्ठ 3 5, 137
37, TS iii 2 4. 4, Katy Cr ii
1 22 Vait Su 1 20
- अहे च त्वा (sc. परिददामि) 58 20
- आकूटि त्वा स्वाहा । कामाय त्वा
स्वाहा etc 5 7

आचामत सम प्रततामहासताम-
हासता etc 88 24 cf Agv Cr
ii 6 14

आचमनीय भो 90 21

आज्यभागान् प्राक्तन्व 6 34 (सोक)
also Gop Br

आ त्वाक्चतुष्टयं पृथिरयि 89 6

आदित्यैर्नो बृहसति 178 4

आ देवानामपि पन्थामगन्ध ० 12
f AV xiv 9 3 RV x 2 3

TS i 1 14 3 MS i 10 2,
iv 11 4 Kath b ii 10 xiii
21 xxxi 9

आहु पितर 88 14

आ धत्त पितरो गर्भे 89 6 cf
VS i 32 Kaiv Cr iv 1 32
Cankh Cr iv 5 8 Agv Cr
i 13 Gobh Gr iv 3 27

आ धावतु यमराक्ष सवता 62 21

आ न एतु मन पुन ० 9 1 cf
IV x 47 4 VS ii 4 75
x 6 2 MS i 10 3 Kath S
ix 6 Kap S viii 9

आपो ऽमुत स्यामुत माकुण्ठ ० 18

आ प्यायस्व समेतु ते 68 10 RV
i 91 16 ix 31 4 TS iii 2
5 3 x 2 4 TB iii 2 12
vii 13 4, TA vi 6 3 VS xii
112 MS ii 7 14 Kath S
x i 14 Kap S xxiv 5 Tand
Br i 2 6

आयुर्दानी धनदावा बलदावा etc
i 18

आरादपि जगदा निरुहन् 97 6

अप्येय त्वा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय-
मि ० 17

अप्येय मा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय
० 11

आवदस्व शकुने भद्रमा वद 46

० 4 RV i 43 3 (also in the

खैलिक सूक्त verse 6

आशाय दंडाय मेधाय etc 74 9
(see प्रक्षणे वयवशाय for parallel
passages)

इत एव प्रथम जज्ञे अपि 133 6

इद व पान्य ० 17

इद व पितरो हवि ० 7

इदमह यो मा दिशामन्तदेशेभ्य
49 9 cf AV iv 40 8 v 10 7

इदमह यो मा प्राच्या दक्षिणाया
etc) दिश 49 7 8 Kaccav
अष्टर्वेन कल्पजेन सूक्तेन) cf AV
v 10 1 6 iv 40 1 7

इदमहमर्वाग्वभो सदेने मोदामि
3 137 34 cf VS i 3 4
7 Cankh Cr i 6 3 Latv Cr
i 4 5 Kaush Br vi 13

इदमहमाम्यायव्यामुषा पुषस्य
44 31 33 4 22 cf AV x 5
6 cf

इदमागमुनामिदमागसमानाना
etc 88 13

इद चिन्मे कुतमस्ति 89 17

इदावत्तराय परिवत्तराय सव
त्तराय 4 17 (कल्पया) cf AV
v 5 3 TS i 2 4 Weber
Nakṣatra 97 te 1 The
pra ka at Kāu 89 35

इन्द्रस्य वचसा वय मिषस्य ० 1
cf AV x 82 22

इन्द्रायो अस्मानुवताम 5 2 cf
RV i 93 3 AV x 1 27^{ed}

इन्द्रायीभ्या जुष्ट निर्वमानि 2 3

इन्द्रायो रोचना दिव ० 9 RV
ii 12 9 TS iii 2 11 1 3
13 8 TB iii 5 7 3, SV ii
1043 MS iv 10 4, 11 1,
Kath v 15 15

इन्द्रो नो अशु पुरोदय 104 2

इमा मावा मिसीमहे 80 3, 12
 इमौ पादावयनितौ 90 11, cf
 Ait Br viii 27
 इमौ पादौ सुभगी सुशेदी 76 27
 इरावानमि धार्तराष्ट्रे 20 6
 इये त्वा सुमङ्गलि प्रजावति सुसोमि
 76 23
 इहेत देवीरमृत वसाना 3 3
 (कल्यजा) cf AV iv 27 4^a
 इहेवधि धनसनि 70 1
 उत वात पितरामि 117 4, cf RV
 x 186 2
 उताविद्वान्निष्कृदयाधोसघ्नी (?)
 128 4
 उत्तमराची णाम मृत्यो ते माता
 130 9
 उत्तरो ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य 55 14
 उत्तिष्ठत निर्द्रवत 116 7
 उत्सृजामि ब्राह्मणायोत्सृजामि च-
 वियाय 17 13
 उत्सृजायुष्मन् 11 18
 उदकाञ्जलि निनय 37 11
 उदेतु योरुपस कल्पयन्ती 100 2
 उद्दीप्यस्व जातवेद 0 1
 उद्वासयापि गृतमकर्म हव्यम् 2 37
 उपकल्पयध्वम् 94 5
 उपावरोह जातवेद 40 13, TB
 ii 5 8 8 cf Catth Cr ii 17
 7 Catth Cr v 1 7
 उपासका सो भो 9 24
 उभा च सधिजी यौ 73 18
 उर्वरामि 63 20 15 v 2^a, TS
 i 3 7 1, Katy Cr v 1 30, Cat
 Br iii 4 1 2
 उर्वो त्वाङ्गमनुष्या 106 7, cf Agr
 Gr i 10 5, Catth Gr i 27 7
 उनूखलमुसल सूर्य प्रचालय etc
 87 6
 कार्यसद प्रयस्य स्वासस्य देवेभ्य 2

17; cf VS ii 2^a, 5^a, TS i 1 11.
 1; FB iii 3 6 7, MS i 1 12.
 उर्ज मे देवा अददु 89 12
 उर्ज त्वा रायसोपाय त्वा etc.
 76 24
 ऊर्ध्व नभस मासुत गङ्गतम् 40 12
 ऊचा सोम समर्धय 5 7, VS xi
 8^b, TS iii 10 1, iv 1 1 2,
 v 1 1 3, MS ii 7 1, Kath S
 xv 11, Kap S xxix 7
 अत त्वा सत्येन परिषिद्धामि 3 4,
 TB ii 1 11 1, cf Vait Su
 7 4, Ap Cr vi 5 4, Çankh
 Cr ii 6 10, 11
 अतावधायम्कान्दस 141 34
 अतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा
 कर्मणा त्वा 90 5
 एतद् पितर पात्रम् 87 17
 एष म आदित्यपुत्रसन्ने गोपायस्य
 50 15
 एहि पूर्णक 20 3 (कल्पज)
 औ 91 16
 औ जनस्व त्वा गृहे ऽपरिमितपो-
 पाय 3 14
 औ तुषानि गौरसु 92 14
 औ मपद्ये भू मपद्ये 3 4, cf Çankh
 Cr vi 2 2, Gobh Gr iv 5 7,
 Grbyas i 96
 औ बृहस्पतिप्रभूत करवाणि 9 9
 औ भुव श पुष्ये त्वा गृहे पुष्टये
 3 12
 औ भूर्गायच कन्दो ऽनुप्रजास्य 69
 23 cf VS v 2, etc., TS i 3
 7 1, Kath S iii 4, Laty Cr
 iii 5, Katy Cr v 1 18,
 Cat Br iii 4 1 23
 औ भू श मृत्यो त्वा गृहे भूतये 3 11
 औ भूस्तत्सवितुर्वरेणम् 91 6, cf
 RV iii 62 10 and other sam-
 hitās

शौ भूर्भुव स्वर्जनदोम् 55 13, 70
6, 92 13

शौ सवितुप्रमत भवान् 9 9

शौ स्व श त्वा गृहे सहस्रपोषाय
3 13

श्रीषधयः सोमराक्षीर्यशस्त्रिणी
132 9

श्रीषधयो वरुणराक्षीर्यशस्त्रिणी
132 9

श्रीषधिभि सविदावी 99 2

श्रीषधे चायस्त्रिण स्वधिते मैन हिं
सी 44 30, 92 18 cf VS iv

1 v 42 MS iii 9 3 Katy
Cr v 2 15 Acv Gr i 17 8

Çaṅkh Gr i 28 12 Par Gr
ii 1 10 Gobh Gr ii 9 14,

Mantrabr i 6 5

करस्वाहा 91 11

कर्मणे वा वेपय वा सुकृताय वा
1 36 38 5 cf VS i 6 TS i

1 4 1 TB iii 2 4 1, MS i 1 4

कामो ऽसि कामाय त्वा सर्ववीराय
42 16

किमवाह 50 15

किमाह्वार्यो 20 18

कुमुदती पुष्करिणी 106 7

कुसुत 92 17, cf Çaṅkh Gr ii

12 2 Acv Gr i 24 31, Par
Gr i 3 30 Gobh Gr ii 10

22 Irv Cr i 2 12

कृतयामम् 6 6

कृत्यानिचववृषा समीचन् 39 11

को नामासि किमौच 52 10

क्रव्याद् नाडो प्र विवेशाग्निम् 32 9

खर्गला इव पत्नरो 107 2

खल्लकासि 57 18

गयस्त्राणो श्रीमीवहा 68 31, RV

i 31 12, MS ii 10 4 Kath S

ii 14, TS ii 3 13 2

गृह्याभ्यो देवज्ञामिभ्य 74 10 (see

ब्रह्मणे विश्ववषाय for parallel
passages)

गोमद्विरण्वदसु 5 2, RV vii
94 9

गौमो 92 12

घृतस्य धारा इह या वर्षन्ति 94 14

घृताङ्गतिर्नो भवाप्ते अकथ्याङ्गति
74 3'

घोरो वज्रो देवमृधो न आगन्
129 2

चक्षु प्रचालयाधिरपयाप 87 12

जने मरणे चैव 141 27

जातवेदो वपसा गह देवान् 45 11,
cf TS iii 1 4 4

जातो ऽजनिहा वशसा सहाप्ते 70 1,
cf Çaṅkh Cr ii 17 8

तत्स्वाहा 91 14

तयोदयाच धारय 3 2 (कल्पजा)

ताव्यायारिष्टनेमये ऽमृत मद्यम्
73 7

तुर देवस्य भोजनम् 91 10

तेजो ऽस्मृतमसि 90 2

ते सम्यञ्च इह मादयन्ताम् 73 15

चीन्वरान्वृणीष्व 61 12

त्व सोम दिव्यो नृषया 4 2

त्व ह्यप्ते अग्निना 108 2 cf RV
iii 43 14, TS i 4 46 3 iii

2 11 2, MS ii 10 2 3 Kath
S xv 17

त्वमस्त्रावपनी जनानाम् 132 14

त्व भूमिमथिणीयसा 2 1 (çukha
lan tha) 137 3. (prauka) cf

AV xiv 33 3

त्वयि महिमान् सादयामि 24 3

त्वष्टा ह्यपाणि वज्रधा विकुर्वन्
174 2

त्वामपे भुगवो नयन्ताम् 127 22

दक्षिण कपिलसाट 45 4

दिग्भ्यो ऽन्तर्देशम् 74 2 (see under

ब्रह्मणे वैश्वण्याय for parallel passages)

दिवे त्वा (ac अनग्नि) 6 5

दिव्य चित्रमृतूया कल्पयन्तम् 99 2

दुराहामोभ्य 16 19

दुर्गन्धे भूद्रसग्रावे 141 39

देवस्त्वा सविता अपयतु 44 39

देवस्त्वा सवितोऽपुनातु 2 33 Gobh

1 7 25 cf VS 1 12 MS 1 2

1 in 6 3 Kath S 1 2 Kap

S 1 13

देवस्य त्वा सवितु 91 3

देवस्य त्वा सवितु प्रसव क्षपिभ्य-
स्त्वार्षेभ्यः 67 27

देवस्य त्वा सवितु प्रसवे ऽश्विनो

वीरुभ्याम् 2 1 2, 137 18 cf

AV xiv 51 2 TS 1 14 2, VS

1 10 etc, MS 1 9 10 etc,

Kath S 1 2 etc Kap S 1

9 etc

देहि भिक्षा भवति 57 18

द्यौर्दिविरचितापरिमितानुपदस्ता
etc 8² 8

द्वानुचरो मधुपर्को भो 90 23

धन्वन्तरये समुद्रायीपधिवनसति
भ्य etc 74 6 (see under ब्रह्मणे
वैश्वण्याय for parallel passages)

धियो यो न प्रचोदयात् 91 8,
cf RV iii 62 10^c and other
samhitās

मचवाणा मा सकाश 82 11, cf
Vait Su 11 13

नारी पद्ममयूख 107 2

निशीयतामघम् 80 20 86 9

निरस्त परावसु सह पाप्मना 3

6, 137 38, cf Katy Cr ii 1

23 Cat Br 1 5 1 23, Cankh

Cr 1 6 6, Lāty Cr ii 4 5,

iv 9 16, Gobh Gr 1 6 14

निर्गितो यन्तु नैर्ऋत्या 97 8

निर्दह्यतामघम् 83 7

निष्टप्न रक्षो निष्टप्ता अरातय 3

9, cf VS 1 7^{ab}, Katy Cr 1

14 7, TS 1 1 2 1, 4 1, etc,

TB iii 2 2 2 MS 1 1 2, etc,

Vait Su 7 6

पयो देवेषु पय ओषधीषु 115 2,

cf VS xviii 36 TS iv 7 12 2,

MS ii 12 1, Kath S xviii 13

पयो मे देवा रुद्रदु 89 12

पयो यदप्सु पय उस्त्रियामु 115 2

परिमृष्टे परिनिष्ठे च पर्वणि 73 9

पर्जन्यपति हरिणि 106 7

पाकयज्ञान्समासायिकाज्यानेकवर्हि

प 6 34 (श्लोक) Aṣv Gr 1 2

10 (गाथा), also Gop Br

पात मा दावापृथिवी 137 41

पाय भो 90 8

पाप्मान मे ऽप जहि 92 19

पाहि नो अग्न एकया 103 2, cf

RV viii 60 9, SV 1 36, ii

894 VS xxviii 43

पितृभि सविदान प्रजापति 49 6

पुनर्ऋक्षा ववृत्स्व 72 13 14, cf

SV ii 118² VS xii 9 40 TS

i 5 3 3 ii 2 1 3 3 3, v

2 2 5 TA iv 20 2, MS i

7 1, 4 ii 7 10, iii 2 1, 2,

iv 9 11, 12 Kath S viii 14,

ix. 1, xvi 8, Kap S viii 2, 4

पुनर्न पितरो मन 80 1, cf

RV x 57 5, VS iii-55, TS

i 8 5 3, MS i 10 3, Kath S

ix 6, Kap S viii 9

पुरुषसमितो ऽर्घ्य 119 4

पुरोदयादक्षमयाद्य पावकम् 73 1

पूर्वाह्णस्य तेजसायमन्नस्य पाशियम्
22 2

पृथिवी दर्विरचितापरिमितानुप-
दस्ता etc 88 10

पृथिव्यास्त्वा नामौ मादयामि 91 4
cf Vā (Hansa gāthā n p 58
of Weber's edition) Kāty Cr
n 2 17 Çankh Cr iv 7 6
Laty Cr iv 11 12 Gop Br
n 1 2 Vā : Sā. 3 10
पृथिवी त्वा (sc अजन्मि) 6 5
पृथिवी (sc त्वा जुष्ट प्रोक्षामि) 2
16 cf Kāty Cr n 2 11
प्रजापतेह्य यद्गृह्णामि । मय्य भूत्य
etc 74 18 cf Çankh Gr n 8 2
प्रति त्व चारुमध्वर 127 7 cf RV
1 19 1
प्रष्टुष्ट रच 44 38 Vā : 1 7 29
S : 1 2 1 etc MS : 1 11
प्राण प्राण वायस्य 4 16 cf AV
x x 44 4
प्राणापोवाभ्या स्वाहा समानव्या
नाभ्या स्वाहा 72 42
मेहि प्र हर वा दावान् 46 54
फड्डतो ऽसी 4 21
वधान वत्समभि धेहि भुज्जती 69 21
बहुवो ऽस्त्रपाशा वितता पृथिव्याम्
130 9
वीभत्सव शुचिकामा हि देवा
73 18
बृहस्पतिराङ्गिरसो ब्रह्मण पुत्र
135 9
बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आसिष्यते
(MS आशिष्यते) 3 8 13 40
cf TS : 2 4 4 Kāus Br
vi 13
बृहस्पते परि गुहाण वेदि 137 11
15 cf Kāty Cr n 2 12 Vait
Su 2 5
ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्य 50 9
ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यम् 135 9
ब्रह्मणे विश्वयाय विश्वभ्यो देवेभ्य
etc 74 3 cf Çankh Gr n 14
4, Par Gr : 12 3 4, n 9,

Açv Gr : 2 Gobh Gr : 4 4
9 Kath Gr xlv 2fg Visva
67 3 Mān Gr n 12
ब्रह्म भागदुदगादन्तरिषम् 97 8
बृद्धि 35 8
भर्गो देवस्य धीमहि 91 7 cf RV
62 10^b and other samh itas
भद्र वद दर्शयतो शतपथ 46 54
cf RV : 43 1 (खैलिक सूक्त)
Nirukta 9 0
भद्र वद पुत्रे 46 54 RV n 43. 2
(खैलिक सूक्त)
भद्र सुमङ्गलम् 50 16
भद्राक्ष त्रैय समनेष्ट देवा 74 19,
cf TS v 7 2 4 TB n 4 8
7 Açv Cr : 9 10 Çankh Gr
n 8 3 Par Gr m 1 4 Gobh
Gr : 1 8 16
भद्राय कर्णं क्रोशतु 8 1
भर्वो देवानामुत मत्थानाम् 106 7
भवत न समनसी समोकसी 108
1 2 133 7 cf VS v 3 xii
80 TS : 3 7 1 2 : 2 5 1
vi 3 0 4 MS 8 8 n 7 11
1 2 3 9 5 Kath S m 4
xvi 11 xvi 7 Kap S n 11
xiv 2 xii 0
भवति भिषा देहि 5 16
भिषा भवती ददातु 5 17
भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा 116 2
भूतमसि भवदसि 97 13
भूर्देव पृथिवी 51 11
भूमिर्भूमिमवागात् 136 2 cf Kāty
Cr xxi 5 29
भूयासो भूयास्य ये च नो भूयस
कार्य (?) 92 25
मघासु हन्यन्ते गाव 75 5 cf AV
xiv 1 13^{cc}
मधु नक्तमुतोयस 91 1, 118 1 cf
RV. : 40 7, VS xiii 28 TS

iv 2 9 3, TA x 39 5, MS. ii 7 16, Çat Br xiv 9 3 12, also in the Kashmir çākḥā of the AV
 मधुमातो वनस्यति 91 1, 118 1, cf RV i 90 3, VS xiii 29, TS iv 2 9 3 MS ii 7 16, Kath S xxxix 3, Çat Br xiv 9 3 13, also in the Kashmir çākḥā of the AV
 मधु वाता च्छतायते 91 1, 118 1, cf RV i 90 6, VS xiii 27, TS iv 2 9 3, v 2 8 6, MS ii 7 16 Kath S xxxix 3, Çat Br xiv 9 3 11, also in the Kashmir çākḥā of the AV
 मध्यदिनस्य तेजसा मध्यमत्तस्य प्राशिषम् 22 3
 मध्वा समञ्जघृतवत्कराय 2 36, cf AV v 12 2^b
 मनाये तन्नु प्रथमम् 107 2
 मनी न्वा ह्नामहे 89 1 cf RV x 57 3, VS iii 53, TS i 8 5 2, MS i 10 3 Kath S ix 6, Kap S viii 9, Vait Su 20 9, Āçv Çr ii 7 8, Aut. Br iii 11, Laty Çr i 2 11
 मन्थामि त्वा जातवेद 70 1
 मम गावो ममाद्या 133 3
 मम विष्णुश्च सोमश्च 133 3
 ममोभा यावापृथिवी 133 3
 ममोभा मिवावरुणा 133 3
 मयि च च विश्व धारयाणि 90 10
 मयि ब्रह्म तपश्च धारयाणि 90 9
 मयि रमन्ता ब्रह्मचारिण 56 14
 महत्स्वाहा 11 13
 माघ भूत् 83 5
 मातादित्याना दुहिता वसना 92 14, cf RV viii 101 15, Āçv Gr i 24 32, Par Gr i 3 27,

Gobb Gr iv 10 9; Laty Çr i 2 13
 मा ते रिपन्धनिता यक्षी च स्वा खनामसि 33 9, cf RV. x. 97 20, TS iv 2 6 5, VS xii 95
 मा नो हरो (?) सुवद्विदः 71 6
 मात्राह्णायत कृतमश्रीयात् 74 12
 मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत प्रशिषा प्रतिगृह्णामि 56 3
 मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत प्रशिषा प्रयच्छामि 56 2, 57 4
 मुख देवानामिह यो बभूव 135 9
 मुख (प्राणान्, चक्षु, श्रोत्रम्, etc) शुन्धस्व देवयज्ञाय 44 19-22
 मृत्यवे धर्माधर्माभ्याम् 74 5 (see under ब्रह्मणे वैश्वण्याय for parallel passages)
 य आसुरा मनुष्या आत्तधन्वः 104 2, 105 5
 य उदोच्या दिशि रोहितपिपीलिकानाम् 116 3
 य ऊर्ध्वाया दिश्वरुणपिपीलिकानाम् 116 3
 य ऊर्ध्वात्तमश्रीशमम् 71 3, cf AV iii 21 9
 य पृथिव्या च्यावयन्नेति वृषान् 135 9
 य प्रतीच्या दिशि रजतपिपीलिकानाम् 116 3
 य प्राच्या दिशि श्वेतपिपीलिकानाम् 116 3
 यजुषा मयि ते अग्रौ 68 37
 यतार्य यताये शान्तार्य शान्तिवार्य 11 9
 यत्काम कामयमाना 92 30 31, cf AV xix 52 5
 यत्ते कूर यदास्थितम् 44 23, 28, cf VS vi 15 fg
 यत्ते घोर यत्ते विष 102 2
 यत्पार्श्वीदुरसो मे 58. 1

यथाप प्रवता यन्ति 56 17 cf TA
vii 3 3, TUp 1 4 3
यथाशक्ति यथावल 73 1, cf TS
v 4 5 1, 5 10 3, MS 1 4 6
Ant Br vii 19 Gop Br ii 1 6
यथा सूर्यो दिवि रोचते 98 2
यदज्ञातमनास्त्रातम 119 2
यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे 98 26
यददो वात ते गृहे 11 4, cf RV
x 196 3 SV ii 119 2 1B ii
4 1 9 T4 ii 42 2
यदि सोमस्यासि राज्ञ सोमात्त्वा
राज्ञो ऽधिक्रीणामि 33 7, cf
Gobh Gr ii 6 6, Apastamba
in Sayana's comment on RV x
140 (Müller's edition vi p 27)
यदुत्तर तदुत्तरमोदन एवादन (62 5 cf AV xi 3 31
यन्नोमायू षदतो जातवेद 96 3
यद्यत्क्रव्याद्ब्रह्मेयदि (?) 11 21
यद्युन्मृष्ट यदि वाभिन्मृष्टम् 124 4
यद्वतमतिपिदे चित्त्वा मनसा हृदा
4 17 (कल्पजा)
यद्वशा मायुमक्रत 4 17 cf TS
iii 1 4 3 Katy Cr xxx 1 1
Çankh Cr iv 17 10 Gobh Gr
iii 10 28 Mantrabr ii 2 9
य ते भग निचक्षुस्त्रिशिले 36 18
यत्र इदं पितृभि सह मनो भूत्
88 99 cf Vait Su 38 4
यत्रचच प्रतति जातवेद 128 2
यन्मर्कटं व्यापदो वायस 10 3
यक्षुर्गेषु पय आविष्टमस्ति 115 2
यक्ने व्रत व्रतपते मुलोभ 4 17 (क-
ल्पजा)
यक्ने कृत्स्न मनसो जातवेद 6 1,
cf TS 3 6 2 2 VS (Kapva
Çakha Weber's ed p 55) Katy
Cr iii 7 19, Vait Su 16 17

यमिहसि तमादत्स्व 37 8
यवो ऽसि यवयास्मद्देय 8 17 cf
VS v 26, vi 1 MS 1 2 11 Gobh
Çraddhokalpān 9, Yajñav 1 220
यन्तु विदादाय्यभागौ 13 19
यस्मात्कीशादुदभराम वेदम् 139
3 26 cf AV xix 2 1
यस्य ते ऽग्न न चीयते 100 9
यस्य वया गतमनुप्रयन्ति 82 10
या ते ऽवदीप्तिरवरूपा जातवेद
130 2
यानि पयासि दिव्यापितानि 110 9
या त्वा गन्धर्वो अखनन्त 40 14
(कल्पजा) Cf AV iv 4 1
याभिर्देवा असुरानकल्पयन् 106 7,
cf AV vii 48 2^{cd}
या मत्वे सरय यान्ति घोरा 117 2
या ममा रुशयिति 102 2
युनक्ति त्वा ब्रह्मणा दैवेन 3 1,
cf AV vii 8 2^b TS 1 6 2
1 10 1 MS 1 4 1 3 1
Kath S iv 14 xxxi 13
युवनेतानि दिवि रोचनानि 5 1,
RV 1 93 3 TS ii 3 14 1,
TB iii 3 7 2 MS iv 10 1
14 18 Kath S iv 15 15
यूपो विरोहञ्जतशाखो अध्वर
120 2
यूपो ह्यवचद्विषता वधाय 100 2,
cf Katy Cr ii 2 8
ये ते पाशा एकज्वतम् 9 8
ये ते शत वरुण ये महस 97 8, cf
Katy Cr xxx 1 11
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना 80 1,
cf VS ii 30, Katy Cr iv 1
9 Açr Cr ii 6 2, Çankh Cr
iv 4 5, Ap Cr 1 8 7, Gobh
Gr iv 4 3
ये सजाता सुमनस 89 1, cf VS
xix 46, MS iii 11 10 Kath S

xxxiii 2 TB ii 6 3 5, Çāṅkh
Gr v 9 4, Latv Cr iii 2 10
यो अभ्य बभूणायसि 46 55, Na
ksatralakṣa 36
योगचेम धेनु वाजपत्नीम् 114 2,
cf 128 2
यो ऽपिर्भूमणा नाम 60 15
यो दक्षिणाया दिशि कृष्णपिपी-
लिकानाम् 116 3
यो दुष्कृत करवत्तस्य दुष्कृतम् 17 7
यो भुवाया दिशि बभूषिपीलिका
नाम् 116 3
यो नक्षत्रे सरथ याति देव 135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो न आगत्
135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो बभूव 130 9
यो व्यधाया दिशि हरितपिपीलि-
कानाम् 116 3
यो ऽस्मान्द्वेष्टि य च वयं द्विष्म 13 12,
frequent in AV and other texts
यो ते पचावजरी पतत्रिण 68 26,
TS iv 7 13 1 VS xviii 22,
MS ii 12 3, Kāth xviii 15,
Kap S xxix 4
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव
46 54 RV ii 43 2 (छिलिक सूक्त)
रथतरेण त्वा बृहच्छमयामि 96 3
रमध्व मा बिभीतन 80 17 cf VS
iii 41 Çāṅkh Cr ii 12 1,
Çāṅkh Gr iii 7 2 Iaty Cr
iii 3 1, Aṣṭ Cr ii 2 17
राह राजानत्सरति स्वरन्तम् 100 1
रुद्रास्त्वा त्रिष्टुभेन छन्दसा । आदि-
त्यास्त्वा etc 68 2 cf MS iii
12 19, VS xxiii 8 also i 27,
v 2
रुद्रास्त्वाहा 91 12
रितो धायै त्वातिमुजामि वयो धायै
24 20 (पट्टल्यञ्ज मन्त्रा)
रेवती शुभा ह्यिरा मदन्ती 103 2

लोहित ते प्र सिद्धामि 122 3
लोहितवर्ष मधुपामुवर्षम् 94 14
वज्रो ऽस्मि सपत्न्या 47 16
वद्ध पितरो मा वो ऽतो ऽन्यत्पितरो
यो युवत 88 12, cf VS ii 32^b,
Katy Cr iv 1 16, Aṣṭ Cr ii
7 6, Çāṅkh Cr iv 5 2
वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओपधिभ्य
73 5
वपया व्यावापृधिषी प्रोषुं व्याधाम्
44 34, cf VS vi 16^d
वयं देवस्य धीमहि 91 9
वयं सोम व्रते तव 89 1, cf RV x
57 6, VS iii 56, TB ii 4 2
7, iii 7 14 3
वसवस्त्वा गायत्रेण निर्वपन्ति 68 1
cf MS iii 12 19, VS xxiii S,
also i 27, v 2
वह वपा जातवेद पितृभ्य 45 14,
84 1 cf VS xxxi 20, Aṣṭ.
Gr ii 4 13, Çāṅkh Gr iii 13
3, Par Gr iii 3 9, Gobh Gr
iv 4 22, Mantrabr ii 3 16
वार्चायत्वा सवांसवान् 68 31
यात आ यातु भेषजम् 117 3 4,
cf RV x 196 1 SV i 184, ii
1190 JB ii 4 1 8, TA iv
42 2 Nirukta x 30
वातस्य रहितस्यामृतस्य योजि 49 5
वायवा रुन्धि नो मृगान् 127 5
वायवे स्तोकागाम् 44 37
वायो व्रतपते । सूर्य व्रतपते । चन्द्र
व्रतपते etc 26 7
वारयतामघम् 80 13
वासुकये चित्रसेनाय चित्ररथाय
etc 74 8 (see under ब्रह्मणे वय-
वणाय for parallel passages)
वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् 43
13, RV vii 24 1, TS iii 4
10. 1, MS i 5 13, Çāṅkh Cr

॥ 16 1, Čāṅkī Gr ॥ 14 5
 ॥ 4 8, Par Gr ॥ 4 7 A₁v
 Gr ॥ 9 9, Gobh Gr iv 7
 ११ Mantrabr ॥ 6 1

वित्ति भूति पुष्टि प्रजा पशूनन्नम-
 न्नाथम् (sc आहार्य) 20 19

वित्तिरसि पुष्टिरसि श्रीरसि 106 6

वि मुद्यामि ब्रह्मणा जातवेदसम् 6

11 (कल्पजा), cf Vait Su 24 7

विरस्य मारुते शीघ्रे 141 41

विनुस्यतामधम् 80 १२

विष्णोर्मनसा पूतमसि १ 32, Gobh

१ 7 23, cf VS १ 12

विष्णोर्मनसा पूते स्य 1 ११, MS

१ 1 6 Kāth S १ 5, xxxi 4

Kap S १ 5 xLvi 4, Gobh १

7 3 cf VS १ 1१

विष्णोर्हस्तो ऽसि दक्षिण 3 10, cf

Čāṅkh Gr १ 9 3

वीणा वदन् 84 8

वीरपत्न्यह भूयामम् 6 18 (कल्पजा)

वीरास्मै प्रततामहा दत्त 88 25

वीर्यं मे देवा अददुः 89 12

वृषणी स्य 69 7 VS v 2^b, TS

१ ३ 7 1, Katy Cr १ 1 29

Čat Br ॥ 4 1 21

वृष्णे बृहते स्वर्विदे अपये 4 1

(कल्पजा)

वैश्वदेवस्य हविष 73 16

व्याधकस्य मातरम् 1१ 2

प्रतानि व्रतपतये 6 19, (pratika),

42 16 (satatala), Vait Su

4 22

श खाहा 91 15

शशमुत्तदेन जिह्वा निर्मुञ्चाम श

खाया ऋ कृन्द 25 23

शमपये श पूषिष्ये शमस्तारिषाय

49 12

शमेभ्यो ऽस्त्वधम् 85 14

शरदे त्वा (sc परिददामि) 58 21

शान्तमधम् 80 16

शान्त चक्षुस्त वायसोनाम् 117 2

शाम्यत्वधम् 83 6 80 10

शिवेनाभ्याक समे शान्त्या 102 3

शुन वद दक्षिणत 46 ३4

शुनि किनासमजे पलित तृणे ज्वर

13 1१

शृणात्वधम् 86 12

श्रयद्रुचमुन सनोति वाजम् 5 2,

RV vi 60 1 TS iv 2 11 1

3 13 c TB ॥ 8 ३ 1 ॥ 5

3 MS iv 10 ३ 13 5 14

8 Kāth S iv 15 xxi 10,

xxiii 11

श्वेता कृष्णा रोहिणी जातवेद

131 2

श्वो ऽमावास्या 83 13

सत्तावभागास्तविषा बृहन्त 6 9

cf VS १ 18 TS १ 1 13 2 3

TB ॥ ३ 9 7, MS १ 1 13,

Kāth S १ 12 Kap S १ 12,

Katy Cr ॥ 6 18, Vait Su 4 7

सखा सप्रपदी भव 76 24

सज्जर्जतुभि सज्जर्विधाभि सज्जरपये

etc. 74 15

सत्य स्वर्तेन (sc परिषिद्धामि जा

तवेद) 6 20, TB ॥ 1 11 1,

Čāṅkh Cr ॥ 6 11

सदसि सन्ने भूयात् 136 3

स न इन्द्र पुरीहित 47 16

स ते पयापि समु यन्तु वाजा 68

10, RV १ 91 18, TS iv 2 7

4, VS xii 113, MS ॥ 7 14,

Kāth S xvi 14, xxvi 13,

xxvii 5, Kap S xxi ३

समस्ये तन्वा भव 44 14

समीची महनी पाताम् 108 2,

cf TS na. 2. 7 १, १. ३ kb Cr

vi 8 6 Vait Su. 1^a 4, A₁v

Cr v 2 14

समृद्धत स्वपथो जवयन्त 77 6
 सम्राडस्यधिययणं नाम 45 16
 सर्वा (ac आप जीवधय) 9 9
 सर्वा इमा आप जीवधय 9 9
 सविष्टरमासन भो 90 13
 सव्यावृत्तान्युत या विश्वरूपा 124 5
 सह रथ्या नि वर्तस्व 72 13 14,
 SV n 1183 VS xii 10 41,
 TS : 5 3 3 iv 2 1 3 3 4
 v 2 2 5, TA iv 20 2, MS
 : 7 1 4 n 7 10 iv 9 11 12
 Kath S viii 14, ix 1, xvi 8 10
 xix 11, 12, xvii 12 Kap S
 viii 2 4
 सहैव नी सुकृत सह दुष्कृतम् 17 6
 साधुर्वसन्तुर्भवतु 107 2
 सुमद्भिरा प्रजावति सुसीमे ऽह वा
 गृहपतिर्जीव्यासम् 24 13, cf 39
 9 16 23
 सुयव सुयवस मा कुरु 56 3, cf
 Pār Gr n 4 2 Açv Gr :
 22 21 Gobh Gr n 10 41
 सूर्यस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे 91 2
 cf VS (Kanya-çakha p 58
 of Weber's edition) Katy Çr
 : 2 15 Lāty Çr iv 11 10
 Vait Su 3 8, Gop Br n 1.2

सूर्याय स्वाहा प्रजापतये स्वाहा
 72 28
 स्रजो नासासि प्रजापतिहामखनत्
 33 9
 सुषो ऽसि घृणादनिमित्त 6 10,
 cf VS : 29
 स्वधा प्रपितामहेभ्य स्वधा पिता
 महेभ्य 73 6
 स्वधा यायकृषे जीवन् 82 21, cf
 AV xiii 2 20
 स्वस्ति चरतादिह 56 14
 स्वाहिभ्य 16 18
 सो अक्षभवमसु परमे बीमन् 65 1a
 सोममेतत्पिबत 91 20, cf Lāty
 Çr n 12 17
 सोमाय सप्रयिभ्य 73 8
 सोमो राजा सविता च राजा 128
 3 4
 हविषा त्वा कुष्ट प्रोचामि 2 24,
 cf TS : 1 5 1 etc
 हविष्कृदा द्रवेहि 2 6, cf VS :
 15^{cd} MS : 4 10 Vait Su 2
 2 Gop Br n 1 1, Katy Çr
 n 4 4 Ap Çr : 19 4, etc
 हिरण्यस्रक्पुष्करिणी 106 7
 ऊते रमस्व ऊतभाग एधि 72 34
 हृदय जिह्वा ज्ञेय 4a 3
 होम्य समिद्धि पयसा 72 3

D.

Index of Citations.*

Atharva-Veda.

Kaṇḍa :	5 1	6 1, 7 14*, 9	16 1	8 25*, 47
1*	7 8, 10 1, 11	1* 4* 18 3*		12* 23
	1, 11, 12, 12	25*, 19 1*, 41	17 1	26 9
	10, 14 1, 18	14 43 1*	18 1	42 19
	1, 19, 25 4,	6 1 7 14*, 9 1*,	19 1	14 1, 104 3,
	32 28, 41 15,	4*, 7, 18 3*,		105 1, 113 3.
	139 10	25* 19 1*,	20 1	2 29, 14 7
1 1*	13 1, 19 1	41 14, 43 12*,	21 1	8 2*, 14 7,
1 2	41. 15*	140 15		16 8*, 50 1
2 1	14 7 12*,	7 1 8 25	22 1	26 14
	25. 6	8 1 8 25	22 4	26 20
2 4	25. 6*	9 1 11 19, 13 1*,	23 1	26 22
3 1-5*	14. 7, 12.	16 27, 17 31*,	24 1	26 22
3 1	25 10	52 20 55	24 4	106 "
3 7	25. 16*,	17	25 1	26 1* 25
3 8	25. 12*	10 1 25 37	26 1	14 14, 25 22*,
3 9	25 12*	10 4 54 11*		42 21*, 50 4,
4 1	7 14*, 9 1, 4,	11 1 33 1		139 8
	18. 3*, 25*,	12. 1 26 1, 23 1	27 1	25 36* 50 4
	19 1, 25 20,	12 3 27 34	27 4	50 8
	37 1, 2*, 41	13 38. 9*	28. 1	8 25*, 26 26
	9*, 14, 46 29*	13 1 38 8, 139 8	29 1	16 29
4 5	65 8*	14 1 36 15	29 5	16 29*
5 1-4	42 13*	15 1 19 1*, 4	29 6	16 29*

* The citations which are accompanied by an asterisk are not directly quoted in the text of the Kaṇḍika, but occur in the notes to the text.

30 1	52 18, 55 17	12 1	47 25, 32*,	31 2	27 14*
	59 1 139 15		36*	31 3	27 14*
31	38 16*	12 2	47 12*	32 1	27 21
31 1	8 23* 38 11*,	12 2 ^c	47 49	32 5 ^d	27 22
	64 1 127 6	12 3	47 12*	33 1	27 27, 54 11*
31 2	32 27	12 4 ^d	47 50	34 1	44 7*, 59 21
31 3	38 1*	12 6	47 52	34 5	44 15, 81 33
31 4	50 11	13	50 1*	35 1	38 22, 59 21,
32 1	6 17, 34 1,	13 1	53 1, 13		68 30
	59 3	13 2	5' 7	35 5	3 16
33 1	7 14*, 9 1, 4,	13 3	54 7	36 1	34 13
	18 3*, 41 14,	13 4	54 8	36 5	34 16
	54 5 90 9*,	13 5	54 9	36 7	34 14*
	121 1, 136 8	14 1	8 25, 9 1,		
34 1	38 17, 76 8,		34 3, 44 11,		Kāṇḍa m
	79 10		72 4 82 14	1 1	14 7
35 1	11 19 52 20	15 1	41 13* 54	2 1	14 17
			11	3 1	16 30
	Kāṇḍa m	16 1	54 12	4 1	16 30
1 1	37 3	17 1	54 11* 12	5 1	19 1*, 22
2 1	8 24 94 15,	18 1	48 1	6 1	48 3 60 31*
	95 4, 96 4,	18 3	8 20	6 7	48 6
	101 3 114 3	19—23	47 8*	6 8	48 5
3 1	20 6	19 1	3 19* 47 8	7 1	26 1*, 27 29
3 2	20 6*	24 1	19 1*, 9	7 2	7 29*
4 1	42 23	25 1	8 20, 9 7*,	8 1	10 19*, 55 1*,
5 1	59 5		18 20*, 26		17, 18
6 1	59 10 103 4		33, 36*, 43 5*	8 5	12 5*
7 1	26 33 35*	26 1	13 14.	9 1	43 1
8 1	26 1* 41	27 1	38 18	10 1—5	138 4
8 2	26 4*	27 3	38 21*	10 1	19 1*, 28
8 3	26 43	27 6	50 13*	10 6—7	138, 10
8 4	27 1	28 1	54 11* 13	10 7 ^c	138 12
8 5	27 2		16*	10 8—11	138 5
9 1	26 1* 27 5	29 1	27 9 42 14*,	10 10	139 6
10 1	26 1 27 7		54 18, 58 17*	10 13	139 7
11 1	38 21* 39 1,	29 2	58 17*	11 1	26 1* 27 32
	7 13 14*	29 6 ^c	27 13		54 11*, 58 1
12	47 12*, 57*	30 1	35 21	12 1	8 23 43 * 8,
12 1—8	47 44*	31 1	27 14.		11*, 136 7*

12 2	43 11 ^a 136 7 ^a	27 1	14 25 ^a 50 13 ^a ,	14 6	64. 17
12 6	43 9	28 1	109 5 110 4 ^a	14 7	64 18.
12 8	43 10		111 5 ^a	14 9	64 22.
13. 1	40 1, 41 14	29 1	64 2	15	41 7 ^a
13 7 ^a	40 3	29 7	45 17	15 1	26. 24 ^a , 41 1,
13 7 ^b	40 4	29 8	45 17 65 21		3 ^a , 14 ^a , 103 3
13 7 ^c	40 5	30 1	12 5	15 10	127 8
13 7 ^d	40 6.	31 1	30 17 ^a 58. 3.	15 11	127 9
14 1	19 14	31 10	3 4 ^a , 24 31	16 1	48 7
15 1	50 12 59 6,			16 3	127 3.
	140 16			17 1	39 7
15 7	70 13		Kapda iv	17 5	46 9 ^a
15 8	70 14	1 1	9 1, 15 2,	18 1	39 7
16 1	10 24 12 10 ^a ,		18 25 ^a , 19	19 1	39 7
	15, 13 1 ^a 6		1, 28 15 ^a ,	19 2	16 8 ^a
17 1	19 1 ^a 20 1, 2 ^a		38 23 51 7	19 2	16 8 ^a
17 1 ^a	20 3 ^a		79 11, 139 10	20 1	8 24 ^a , 28. 7.
17 3fg	20 7 ^a	1 2-5	139 11 ^a	20 2	8 25
17 4	137 19	1 7	139 11 ^a	21 1	19 1, 21 8.
17 8	20 10	2. 1	44 1 4 ^a , 45 1	21 1 ^a	19 14 ^a , 21 10.
18 1	36 19	3 1	50 13 ^a , 51 1	21 4	16 8 ^a
18 6	36 20	5 1	36 1	21 7	19 1 ^a , 14,
18 6 ^b	36 21	6	28 4 ^a		21 10 ^a
19 1	14 7 ^a 22	6 1	28 1, 29 1 ^a ,	22 1	14 24, 17 28,
20 1	18 13, 40 11,		32 20 ^a		140 6 ^a
	41 8.	7	28 1 ^a , 4 ^a	23-29	27.34 ^a 32 27 ^a
21 1	9 1 43 16,	7 7	18. 25 ^a	23 1	9 2 ^a , 14 24.
	20, 72 13 82	8 1	17 1 12 ^a	24 1	7 14 ^a
	25, 123. 1	8 5	17 1 ^a	27 4 ^a	3 3 ^a
21 8-10	82 26 ^a	9 1	58 8.	28 1	26 1 ^a , 28 8,
21 8	71 8	10 1	1 4 56. 17,		50 13 14 ^a , 17 ^a ,
21 9	71 3 ^a		58 9		51 7
22 1	12 10 ^a 13 1	11 1	66 12	30	55 18 ^a
23 1	35 3	12 1	28 5 14 ^a	30 1	9 2 ^a 10 13,
24 1	19 1 ^a , 21 1	13 1	9 4 ^a , 54 11 ^a ,		19 ^a 139 15
25 1	35 22		58 3 11	31 1	14 7 ^a 26
25 3	35 23 ^a	14 1	64. 23	32 1	14 7 ^a 26
25 4	35 22 ^a	14 2	68 27	33 1	9 2 30 17 ^a ,
25 5 ^d	35 26.	14. 3	68 27		42 21 ^a , 82 4 ^a ,
26. 1	14 25 ^a , 50 13 ^a	14. 4	68. 27		36 22 ^a
		14. 5	63 9, 137 27	34 1	66. 6.

34 5	66 10*	3 11	140 6	13 10	29 13*
35 1	66 11	4 1	26.7* 28 13*	13 11	29 14*
36 1	8 20	4 3	28. 13*	14 1	39 7
37 1	8 25, 28 9	4 4	28 13*	14 9	39 11
37 2	28 9*	4 10	26 1*	15 1	19 1, 29 15*
37 7	28 9*	5 1	28 14*	16 1	29 15*
38 1	41 13	5 7	28 14*	17 1	48 11
38 5	19 1*, 21 11*,	6. 1	15 12*, 18 20*	17 4	126 9
	66 13		27*, 28. 15,	18 1	48 13*
38 7 ^{ed}	21 11		50. 13* 51 7*,	19 1	48. 13*
39 1	5 8, 59 16		79 11*	19 4	48 14*
39 9	3 16 19*	6 2	18 27*, 28	20 1	16 1
39 10	3 16 19		15* 50 13*	21 1	16 2
40 1	39 7 49 7*	6 3	18 25* 50 13*	21 12	14 7*
40 2-7	49 8*	7 1	18 14 41 8,	22 1	26 1*, 29 18
40. 8	49 9*		46 4*	23 1	26 20, 29 23*
		7 5-10	46 6	23 13 ^c	29 24
	Kaḡda v	8 1	49 8	24 1	17 30, 78
1 1	15 1 19 1*	9 1	8 23* 26 1*,		11, 137 42
	22 1 30 12,		28 17	24 3	20 36*
	13* 15*	9 2	28 17*	25 1	35 5
1 3	19 1* 21 12	9 5	8 23*	26 1	19 1*, 23 1
1 4	34 20	9 6	28 17*	27 1	19 1*, 23 7,
1 5	12 5	10 1 7	8 23		40 8
1 6	76 21 79 1	10 1	49 ** 51 14	28 1	11 19, 52
1 7	1 5* 28 12	10 2-6	49 8*		20 58 10
	46 1	10 7	49 9*	28 5	66 21*
1 8	21 10	10 8	66 2	28 12	58 11
1 9	21 17	11 1	12 1	28 13	58 11
2. 1	15 1, 19 1*	12 1	45 8	28 14	58 11
	27 1 59 17	12 2 ^b	2 36*	29 1	3 16 8 20
2 3	21 21	13 1	29 1, 48 9	29 2	3 19*, 47 9
2 4	15 6	13 2	29 2*	29 3	47 9*
2 5	15 8	13 3	29 5*	29 4	20 24
2 6	15 9 11	13 4	29 6*	30 1	54 11*, 53
2 7	21 23	13 5	29 8*		3 11
2 8	34 21	13 6	29 9*	31 1fg	39 31
3 1	1 33 19 10	13 7	29 10*	31 1-4	39 31*
	19 1*, 22 14,	13 8	29 10*	31 1	39 7
	38 28, 49 15	13 9	29 11*		

Kāṇḍa vi		24 1	9 2 18 3*	48. 1	56 4 59 26,
1 1	23 2 4* 11*		30 13 41 14		27*
	50 13 59 25	25 1	30 14	49 1	46 14
2 2	29 27	26 1	26 1* 30 17	50 1	16 8* 51 17
3 7	50 13	27 1	46 7	51 1	9 2 25 20
3 1	25 36* 50 4	28 1	46 "		21* 41 14
4 1	19 1* 23 9	28 2	46 8	52 1	31 8
	12* 25 36*	29 1	46 7	53 1	31 9 59 28
	124 6 135 10	30 1	66 15		66 2
5 1	4 9, 5 1*	30 9	31 1	53 9	54 2
	59 7	31 1	66 14	53 9 ^{aa}	5 99*
6 1	59 7	32 1	8 95 31 3	53 3	55 20
7 1	25 36* 46 4	32 3	16 8*	54 1	48 27
8 1	35 21 53 17	33 1	19 1* 23 1	54 2	4. 19 5 1*
9 1	35 21		59 18	55 1	52 1
10 1	8 23* 9 2	34 1	8 25* 31 4	55 2	50 13*
	5 12 3	35	31 5*	55 3	49 14*
11 1	35 8	35 2	32 7 *	56 1	50 17 139 8.
11. 3	19 14 35 17	36	31 5*	57 1	7 14* 18 3*
L. 1	29 29	37 1	25 36* 48 23		31 11
13 1	14 25, 15 6	37 3	48. 37	57 3	9 2 41 14
	25 36* 72	38 1	17 10* 13	58 1	13 1* 59 9
	13 104 3 105		1* 4 6* 139		139 15
	1 113. 3,		15	59 1	9 41 14
	123. 1	39 1	12 10* 13		50 13
14 1	29 30		1* 4 6*	60 1	34 2
15 1	19 1*, 26.		139 15	61	59 10
16 1	30 1	40 1	16. 8* 59 26	61 1	9 9 50 13*
16 4	51 15* 16	40 2	16 8*		41 14 135 9
17 1-4	35 17	40 3	25 35*	62 1	9 2 41 13*
18 1	26 25 26*	41 1	54 11		14 15* 50. 13*
19 1	9 2 41 14	42 1	26 1* 36 23	63 1	46 15 5 3
	66 16	42 2	36 25*	63 1 ^o	46 1*
20 1	26 1* 30 7	43 3	36 56*	63 4	46 2
21 1	30 8	43 1	36 3	64 1	17 5
	1 14* 18 3*	43 3 ^c	36 3 *	65 1	16. 7
	30 11	44 1	31 6 36. 5*	66 1	14 7
23 1	7 14* 9 2,	45 1	46 9	67 1	14 15 4
	18 3* 30. 11*,	46 1	46 9	68. 1	53. 18, 55. 2.
	41 14.	46 2	46 9* 13.	68. 1 ^b	55. 3*

68 1 ^{ed}	55 3*	89 1	36 10	122 1	63 29
68 2	53 3*	90 1	31 7 50 13*	123 1	63 29
68 3	53 17* 20,	91 1	26 1*, 28 1*,	124 1	46. 41
	55 4		20*	125 2	10 24.
69 1	10 24 12 10*,	92 1	41 21	126 1	16 1, 61 29*
	15 13 1* 6,	93 1	8 23, 9 2, 20	127 1	26 1*, 33
	139 15		36*, 50 13		34*, 39*
69 3	68 7	94 1	12 5	128 1	50 13 15*
70 1	41 18	96 1	31 22		17*, 100 3
71 1-3	57 29	96 2	32 27*	128 3	158 8
71 1	45 17	97-99	140 10	129 1	36 12.
71 3 ^{ed}	57 29*	97 1	14 7	130-132	36. 13*.
72 1	40 16	98 1	14 7, 16 4,	130 1	36 13.
72 3	40 17		140 6*	133 1-3	47 15*
73 1	8 23 12 5	99 1	14 7	133 1	47 14
	19 1*	100 1	31 26	133 3	47 13.
73. 3	24 16*	101 1	40 18	133 4	56 1
74 1	12 5	102 1	35 21	133 5	56 1
75 1	3 19*, 47 10	102 3	19 1*	133 4	57 1
	48 29 31*	103 1	16 6	133 5	57 1
76 1	50 4	104 1	16 6	134. 1	47 14, 18
77 1	36 5	105 1	31 27	135 1	47 20
78 1	78 10, 14.	106 1	52 5	136. 1	31. 28
79 1	19 1*, 21 7	107 1	9 2, 50 13	137 1	31. 28
80 1	31 18	108 1	10 19, 57 28.	138 1	48 32
81 1	35 11, 26*	109 1	26 33, 38*	139 1	36 12
82 1	59 11	110 1	46 25	140 1	46 43
83 1	31 16	111 1	8 24	141 1	19 1*, 23
83 3*	31 20	112 1	46 26		12, 13
83 4	31 21	113 1	46 26.	141 2	23 14 24. 19*.
84 1	52 3	113 2*	46 28	141 3	23. 15
85 1	26 1*, 33, 36*	114. 1	46 30*, 60 7*,	142 1	19 1*, 24 1
85 2 ^{ab}	6 17*		67 19	142 3	19 27.
86 1	59 12 140 6*	114. 3	46 30*		
87 1	59 13, 98 3,	115 1	67 19		
	140 8	116 1	132 1		
87 1*	140 8.	117-119	133 1		
88. 1	59 13, 98. 3,	117 1	67 19		
	140 8	120 1	46 30*.		
		121 1	52 3.		

Кагда ви

1 1	41. 8, 59 17
2 1	30. 11*, 59 18
3 1	15 11, 30 11*
4 1	41. 26.

5. 1	59. 18.	36. 1	79. 2.	64. 1	46. 47.
6. 2	52 10; 71. 23;	37. 1	79. 7.	65. 1	39. 7*; 46. 49.
	79 3, 86. 26.	38. 1	36. 12	65. 2	39. 7*.
6. 3	71. 23; 86. 26.	39. 1	19. 1*; 24. 9;	66. 1	9. 2, 4
7. 1	59. 18.	41. 1	8. 23*, 40. 9*;	67. 1	6. 2*; 9 2,
8. 1	42. 1.		43 3		4; 45 17. 18*;
9 1	52 12.	41. 2	40. 9*.		54. 2; 56 1*;
9. 2	16 8*.	42. 1	32 3.		57. 8; 66. 2.
10. 1	32 1.	43 1	1. 5*; 46. 1.	68. 1	81. 39
11 1	38. 8, 139. 8.	44 1	42 6.	68 2	81. 29
12. 1	38. 27.	45. 1	36. 25.	68 3	9 2, 4.
13 1	48 35; 58. 11.	45. 2	36 23*, 27	69. 1	9. 2, 4, 7*.
13. 2	48. 36*.	46. 1	32 3, 59. 18*,	70. 1	48. 27.
14. 1	19. 1*; 24. 3.		19.	71. 1	2 10.
14. 3	24 5*.	47. 1	59 18*.	72 1-3	2. 40.
15 1	24. 7.	48. 2 ^{cd}	106 7*.	73 11	24. 17, 92 15.
16. 1	59. 18.	50. 1	41 13.	74. 1	32. 8.
17. 1-4	35 16*.	51. 1	25. 36*; 59 19.	74 3	26 25
17. 1	59 19	52. 1	9 2; 12 5.	74 4	1 34, 32. 9*.
18	40. 7*	53. 1	55. 17.	75. 1	19. 14*.
18. 1	26 24*; 41. 1;	53. 7	24. 32; 55.	76. 1	31 16.
	103. 3.		15*; 58. 18*.	76. 3	32 11.
19. 1	35. 17, 59. 19.	54. 1	42. 9.	77. 1	31. 6*; 43. 58.
20 1	45. 16*, 59. 19.	55 1	8 2*, 50. 1	78. 1	32. 3.
20. 6	23. 4*; 42. 11*;	56. 1	32. 5	78. 2	2. 41; 137. 30.
	45. 10*.	56. 2	76 8*.	78. 2 ^b	3. 1*.
21 1	86. 16.	56 5	139. 8.	79. 1	5. 6, 59. 19.
22 1	66 14.	57. 1	46. 6	80. 1	5. 5; 59 19.
24 1	59 19.	57. 2	46. 6.	80 3	1. 6*; 5 9;
25. 1	59. 19.	59. 1	48. 37.		56. 2*; 59 19.
26 1	59. 19	60. 1	8. 23*; 19. 1*;	81 1-6	24. 18*.
29 1	32. 3, 59. 19		24. 11; 42 8;	82. 1	39. 15, 19.
30. 1	54. 6.		72 5; 82. 13;	82. 2	57 21.
31. 1	48 37.		89. 11	83. 1	32 14.
32. 1	54. 11*; 58. 3,	60. 7	23. 6; 24 16.	83. 1-4	127 4.
	11.	61. 1	10. 22, 53. 4*;	84. 2	17. 31; 140. 17.
33. 1	24. 8; 53. 4*;		57. 23.	84. 3	17. 31*.
	57. 22, 25.	61. 2	53 4*; 57. 23.	85. 1	25 36*; 59. 14;
34. 1	36. 33; 48 37.	62. 1	69 7.		137. 4*.
35. 1	36. 33.	63. 1	69 27.	86. 1	25. 36*; 59.

	14; 137. 4*;	115. 3	18 18*.	6. 18	35. 20.
	140. 6.	115. 4	18 18*.	7. 1	26. 33, 40*
87. 1	50. 13*; 59. 29.	116. 1	26. 1*; 32. 17.	7. 27	35 6*
88. 1	29. 6	117. 1	25 36*; 59. 14;	8. 1	16. 9
89. 1	42 13; 46 17*.		137. 4*.	8. 2	16. 10.
89. 2	42 14*.	118. 1	16. 7; 25. 36*;	8. 2 ^c	16. 12.
89. 4	42 14*, 6. 12;		39 28*; 137. 4*.	8. 14	73. 5*.
	57. 27.			8. 22	15. 11.
89. 4 ^o	6. 13.	Kānda viii.		8. 24 ^c	16. 18, 19.
90. 1	36 35.	1. 1	54. 11*; 55.	8. 24 ^d	16. 20.
91. 1	16 8*, 25. 36*;		17; 58. 3, 11.	10. 23	56. 13*.
	59. 7; 140 6.	1. 10	16 8*.	Kānda ix.	
92. 1	25. 36*.	2	58. 14*.	1. 1	10. 24*; 12.
95. 1	48 40	2. 1	54. 11*; 55.		10*, 15; 13 6.
96. 1	48. 41.		17; 58. 3, 11, 14.	1. 11	13. 1*; 139. 15
97. 1	3 19*; 6 3;	2. 9 ^o	97. 6*.	2. 1	49. 1.
97. 2	55. 20.	2. 9 ^d	97. 6*.	2. 2	46. 9*.
97. 8	6. 4.	2. 12	97 3.	2. 3	46. 9*.
98. 1	6. 7; 88. 6.	2. 13	97. 3.	2. 4	48. 5.
98. 3	57. 24.	2. 14	54 17; 58.	2. 25	24. 29.
99. 1	2 20.		17*, 18.	3. 1	66. 22, 29.
100. 1	46. 9*, 11.	2. 15	58 17*.	3. 15	66. 28
101. 1	46. 9*, 12.	2. 16	58 17.	3. 18	66. 24.
102. 1	52. 15.	2. 17	53 17*, 19;	3. 22	66. 25
103. 1	53. 19.		55. 3	3. 24	66. 30.
104. 1	66. 17.	2. 18	58 17*, 19.	4. 1	19. 1*, 24. 19;
105. 1	55. 16; 56. 16.	2. 19	58 17*, 19.		66. 18.
106. 1	6 2; 46. 24.	2. 20	58 17*, 20.	4. 11	24 19
107. 1	31. 27.	2. 22	58. 17*, 21.	4. 24	24 21; 25. 24*.
108. 1	46. 9*; 48. 37	3. 1	8. 25; 44. 15.	5. 1	64. 6, 27.
108. 2	46 9*.	3. 15-18	112. 1.	5. 2	64. 7.
109. 1	41 13.	3. 21	2. 10*	5. 2 ^c	64. 8.
110. 1	15. 11; 59 20.	3. 26	46. 23; 130.	5. 3	64. 9
111. 1	19 1, 24. 19.		3; 131. 3	5. 4	64. 10
112. 1	32. 3, 27*.	5. 1	19. 1*, 22;	5. 5	64. 11.
113. 1	36. 33.		39. 7.	5. 5 ^b	64 12, 13.
114. 1	36. 39.	5. 15	25. 36*.	5. 5 ^c	64. 14.
114. 2	31. 4.	5. 19	25. 36*.	5. 5 ^d	64. 15
115. 1	18. 16.	5. 22	16. 8*.	5. 6	64. 16.
115. 2	18. 17*.	6. 1	8. 24; 35. 20.		

5. 13	64 23°.	5 50	33. 2°, 49. 13	1. 11 ^c	61. 25
5. 23	66 31	6 1	8 12, 19 1°, 22, 23°	1 12	61 29.
5. 23 ^c	66. 32			1 13	60. 25
5 25	64 25	6. 2 ^b	19 23°	1 14	60. 26.
5 26	64 25.	6 3	8 13	1. 14 ^b	60 27
7. 1	66 19	6 4 ^c	19 23.	1 14 ^d	60 28°.
8 1	32 13	6 6 ^b	19 23°	1 15	60 29
8 21	32 19°	6. 29	19. 25	1 15 ^b	60 34; 61 33.
8 22	32 19°	6 29 ^b	19 22°.	1 16	2. 7; 61 31
9 1	18. 25°.	6. 30	19 25, 26 40°	1. 17	2. 8; 61 34.
10 20	24 17°	6. 31 ^c	19 25°.	1 18	2 9; 61 36
		6. 32 ^c	19. 25°.	1. 19	61 37; 63 27
		6. 35	2. 41, 19. 24; 137 30.	1. 21	61 41
				1. 22	61 42
		9. 1	65. 1.	1. 23 ^c	61 44.
		9. 1 ^b	65. 2.	1 24	63. 1.
		9. 2	65. 3.	1. 25	63 3.
		9. 2 ^d	65 2	1. 25 ^c	65. 13
		9. 3	65. 9.	1 27	63. 4.
		9 4	66. 5°	1 28	62 22; 63. 27.
		9. 26	63. 29	1 23 ^b	63 5
		9 27	65 8	1 29	63. 6
		10 1	66. 20.	1. 29 ^b	63 7.
				1 30	63 20
				1 31	62 15, 16
				1 31 ^c	62 17.
				1. 33 ^a	65 13
				1 36	63 9
				2. 1	28 8°, 50. 13°.
					14°, 51 7°;
					129 3
				2 31	16. 8°
				3. 31	62 7°
				4. 1	54 11°; 55
					17; 53 3, 11
				5 3	55 18°
				6	32 27°.
				6. 1	1 5°; 9. 2, 4.
				6 9	50. 13°, 14°;
					51. 7°.

Kanda x.

Kanda xi.

6. 23	9 2*, 42 13*	1 44	24 39	2 30	*71 19* 20 22,
	53 8* 55 1*,	1 46	50 13*, 17,		86 23
	58 25		139 8	2 30°	72 10
7 3	42 13*	1 47	50 1*	2 31	72 11
9 1	16 21	1 52	24 41	2 31*	72 1*
9. 24	73 5*	1 52°	13 23.	2 32	61 40 70 10;
10 1	16 21	1 53	10 19		72 13
		1 54	38 30	2-33	70 15
	Kāṇḍa xii	1 58	24 14 38 29	2 34	71 4
1	38 16*	1 59	3 4*, 24 31	2 40	71 16, 86 19
1 1-7	24 27*	1 61	137 14	2 41	72 3
1 1-9	24 31*	1 61°	46 52 137 13	2 42	69 8 71 8
1 1	8 23 19 1*,	1 62	50 10	2 43	71 8
	24 24 35 38	1 63	24 27, 58	2 44	72 13
	12* 98 3		19, 43 5*	2 45°	71 2
1 2	137 16	2 1 4	71 8	2 47	72 7
1 4	137 17	2 1	69 7, 71 5	2 48	72 8 13
1 6	137 28	2 4	71 6	2 48°	71 23 86 26
1 11	25 36*	2 5	70, 6	2 49	72 8
1 12	25 36*	2 7	71 6	2 52	71 14
1 19 21	2 41, 120 5	2 8-10	71 12, 81 33*	2 53	71 6
1 19	137 30	2 11	71 5	2 54	71 5 80 28*
1 20	137 30	2 13	71 16, 40 19,	2 55	71 5 72 13
1 21	137 30		86 19	3 1	60 31
1 23 25	13 12 24 24*,	2 15	71 8	3 3	60 32
	54 6*	2 16	71 8	3 4	60. 35
1 23	12 10*	2 19	71 16 86 19	3 7 10	61 2*
1 28	24 33	2 21	7 11 21, 72	3 7	61 1
1 29	3 8, 24 28,		13 86 24	3 11	61 3
	90 10 137 40	2 22	71 18, 72 12*,	3 12	61. 4.
1 30	24 24*, 58 7		86 21	3 13	2 6*, 8 14,
1 31	25 36*	2 23	72 17	3 14	61 15.
1 32	20 36*	2 23 ^d	72 2	3 15	61 21 125 3
1 33	24 33	2 24	72 13	3 16	61 13
1 34	24 30	2 26	71 24, 86 27	3 17°	61 14
1 35	46 51 137 12	2 27	71 24, 86 27	3 18	61 22
1 36	137 4* 9	2 28	72 6	3 19	61 24
1. 38	19 1*, 24.	2 29	71 18, 72 3*,	3 19°	61 23 25
	24*, 37		86 21	3 19 ^d	61 25
1 42	24 38, 137 24	2 29*	71. 19*, 86 22	3. 20	61 27

2 21	78 1		Kāṇḍa xv	2 4-18	81 44
2 22	78 3	5 1	50 13*	2 4	81 33
2 22 ^b	78 2			2 8	81 29
2 22 ^c	78 5		Kāṇḍa xvi	2 10	81 44, 82 28
2 23	78 4.	1 1	9 9	2 11 18	80 35, 82
2 23 ^c	78 6, 79 5	2 1	49 27, 58 6		31*
2 24 ^d	78 8		12	2 11	81 22
2 25	78 9	2 6	2 18 137 33	2 19	80 3, 38, 82.
2 26	77 20	3 1	18 25, 58 22		33
2 28	77 10	4 1	18 25*	2 20 ^c	82 21*
2 30	77 1	5 1-3	46 9*	2 22	81 29
2 31	76 25, 79 4	5 1	46 13*	2 24	82 29, 85.26
2 32 36	75 11	6 1	49 19	2 25	82 32
2 32	79 6	9 3	6 16	2 26	82.29, 85 26.
2 37	79 8	9 4	6 16	2 27	80 18
2 41	79 21			2 28	87 30
2 43	79 12		Kāṇḍa xvii	2 29	83 29
2 44	79 27	1	7 21*, 18 25*,	2 31	82 10
2 45	32 27*, 78		54 11* 55	2 34	87 22
	10, 13*, 79 25		17, 58 3 11,	2 36	81 33
2 46	77 5, 23		22, 99 3	2 37	80 42, 85.
2 47	57 7, 77 7				24
2 48	79 22		Kāṇḍa xviii	2 38	85 3 12
2 49	79 23	1 40	85 19	2 45	85 17
2 50	79 24	1 41	81 39	2 48	80 35 82 31*
2 51	79 26	1 42	81 39	2 49	81 37
2 52 58	75 25*	1 43	81 39	2 50	86 10
2 52	75 24	1 44 46	87 29	2 53	80 35, 82 31*
2 53	76 31	1 44	80 43, 87 14	2 56	80 34.
2 59	79 30	1 46	80. 51	2 57	80 52*, 81.
2 63	76 17	1 49	81 34		29*
2 64	79 9	1 50	81 35	2 57*	80 17
2 65	75 26	1 51	87 27	2 58	81 25
2 66	76 1	1 52	83 28	2 59	80. 48
2 68	76 5	1 55	80 42	2 60	80 49
2 69	76 14	1 56	87 19	3 1	80 44
2 70	76 7	1 58	81 36	3 2	80 45
2 71	79 10	1 60	45 14*, 84 2	3 3	81 20
2 73	77 12	1 61	80 35, 82	3 4	80 37, 81 20;
2 74	77 4.		31*		81 33*
2 75	77 13	2 4-7	81 33*.	3 5	82 26*

3 6	87 26	4 6	81 7	4 78	87 8 88 4
3 7	80 36	4 14*	80 52	4 79	87 8
3 8	80 31 35 87	4 16	86 3	4 80	87 8
	31*	4 26	85 27*	4 81	88 26
3 9	80 31, 37	4 31	80 17 52*	4 88	89 13
	82 31*	4 32	87 27*		
3 10	81 47 86 17,	4 35	82 72	Kapda xix	
	87 4	4 36	86 5	1 1	19 1* 4*
3 11	81 47*, 87 4	4 37	86 1	1 9	9 7*
3 12	81 46, 87 3	4 38	87 21	1 10	9 7*
3 13	81 37	4 39	88 94	3. 1	10 24*
3 17	84 10.	4 40	88 23	9 1	9 7*
3 18	88 16	4 41	86 18 87 22	10 1	9 7*
3 25 37	85 26	4 42	84 6	12 1	9 7*
3 25	81 39 85 26*	4 43	85 27*	14 1	16 8*
3 30	80 53	4 44	80 35, 82 31*	15 1	16 8*
3 40	89 13	4 49	82 40.	17 1	140. 9*
3 44	87. 97	4 50	82 41	18 1	140 9*
3 45	87 27	4 51	80 51*	20 4	25 36*
3 46	87 27	4 52	85 25	23 23	99 4*
3 47	87 22	4 53	86 6	33 3	2 1* 137 32*
3 48	87 22.	4 54	86 7	44 4	47 16*
3 49	86 10	4 55	86 11	51 1	91 3
3 52	86 8	4 56	80 46	51 2	2 1*, 2 21*
3 53	81 9	4 56*	80 47		91 3 137 18*
3 55	80 5, 83 20	4 57	80 48* 86 2,	52	79 98*
3 56	82 9		88 17	52 1	6. 37 45 17,
3 60	87 26	4 61	88 27		68 29
3 61 67	86 17	4 62	83 27	52 5	92 30*
3 61	81 48 82 36	4 63	88 28	58. 5	3 16*
3 62	82 37*	4 64	88 5	59 1	6 37
3 69	85 27*	4 65	89 14	59 3	5 12*
3 70	83 19	4 66	86 10.	60. 1	66 1
3 71	81 33	4 68	87 27	63 1	6 21*
3 72	86 2, 83. 17	4 69	82 8	64 1 4	57 26*
3 73	85 24	4 71	87 8 88 2	64 1	57 96
4 1-15	81 45	4 72	87 8, 88. 3*	68. 1	25 36*, 35
4 1	80 23	4 73	87 8.		20*, 53 2*,
4. 2	81 10	4 74	87 8, 88 4		57 22*, 32*,
4. 5	81. 7.	4 75	88 11		58. 19*, 75. 1*,

137 4* 139	72 1	42 16*, 139	Kāṇḍa xx
10		25 *	107. 11 34 21*
69 1-4 3 4* 58 7*	72 1°	139 25*, 26*	
69 1 90 22*			
Rig-Veda.			
i. 12 6 108 2	iii 12 9 5 2	vii 94 9 5 2	
49 1 127 7	62 10 9 7*	viii 43 14 108 2	
90 6 8 90 25,	139 10*	" 60 9 108 2	
118 1	62 10* 91 6	101 15 92 14	
91 12 68 31	62 10 ^b 91 7	ix 32 5* 47 16	
91 16 68 9	62 10 ^c 91 8	x. 2 3 5 12	
91 18 68 9	v 24 1 ^{ab} 68 31	57 3 6 89 1	
93 3 5 1	24. 2 ^{cd} 68 31	97 14 ^{ab} 33. 8.	
93 3 ^{cd} 5 1	53 9 98 2	97 20 33 9	
93 5 5 1	54 1 43 13	145 33 7	
93 9 5 1	vi 15 19 70 9	186 1-3 117 4.	
ii 1 16 46 54	60. 1 5 2	186 1 117 4.	
43 3 46 54	vii 50 1 43 13		

Sama-Veda.

i 36 108 2	ii 194 108 2	ii 1190 117 4.
184 117 4.	457 68. 31	1192 117 4
448 68 31	894 108 2	

Taittiriya Samhitā.

i. 1 2 1 3 9 44 28	i 5 3 1 70 6	iii 2 4 4 3 5, 8 137
1 4 1 1 36, 3 9,	5 6 2 68 31	37 40
58 5	5 6 4 70 9	2 5 3 68 9
1 4 2 2 1, 137	5 10 3 56 6	2 7 1 108 2
18	6 2 1 3 1	4 10 1 43 13
1 5 1 2 5 24	6 2 2 6 1	5 11 5 108 2
1 5 2 69 6	6 6 3 56 7	iv 1 1 2 5 7
1 11 1 2 17	6 10 1 3 1	2 1 2 72 13.
1 13 2-3 6 9	8 5 1 88 18	2 1 3 72 13
1 14 3 4 5 12	8 5 2 88 21,	2 5 1 108 2
3 7 1-2 108 2	89 1	2 6 3 33 8.
3 7 1 69 17 20	ii 3 14 1 5 1	2 6. 5 33 9
22	iii 1 4 3 44. 17	2 7 4 68 9
4 45 3 6 13	1 4. 4 45 11	2 9 3 118 1.
4 46 3 108 2	1 10 1 5. 7.	2 11 1 5 2

iv 3 13 5 68 31	v 1 1 3 5 7	v 5 10 5 73 14
4 4 8 68 31	2 8 6 118 1	7 2 4 42 14 74
7 12 2 115 2	4 5 1 75 14	19
7 13 1 68 26	5 6 1 108 2	vi 3 5 4 108 2

Maitrayani-Samhitā.

i 1 2 3 9	i 5 10 68 31	ii 12 1 115 2
1 4 1 36 58 5	6 1 70 6	13 7 137 25
1-6 69 6	6 2 0 6	15 8 68 31
1 9 2 1 137 18	7 1 70 6 72 13	iii 2 3 108 2
1 12 2 17	8 8 108 2	9 5 108 2
3 39 6 13	10 3 88 18 21	12 19 68 2
4 1 3 1	89 1	iv 9 24 56 6
4 2 70 9	10 19 88 18 21	10 1 5 1
4 3 5 13, 97 4	15 14 70 9	10 2 108 2
4 6 73 14	ii 7 8 72 13	10 3 108 2
4 10 2 6	7 11 108 2	10 4 68 31
5 1 5 1	7 14 68 9	12 4 68 31
5 3 68 31	7 16 90 95 118.1	

Kathaka-Samhitā.

iv 14 68 31	xv 12 108 2	xx 14 108 2
iv 4 69 92 108 2	xvi 8 72 13	xxi 12 72 13
v 4 5 13, 97 4	11 108 2	xxvi 7 108 2
vii 18 68 31	14 68 9	xxx v 19 108 2
viii 13 6 26	xviii 13 115 2	xxxix 3 118 1
ix 6 88 21, 89 1	xxix 11 2 13	

Kapisthala-Samhitā.

ii 11 108 2	viii 9 88 91 89 1	xli 6 108 2
v 1 68 31	xxv 2 108 2	xlviii 1 108 2
vii 6 108 2	5 68 9	

Vajasaneyi-Samhitā.

i 3 2 34	i 15 ^d 2 6	ii 28 56 6
5 56 6	27 68 2	29 ^c 87 16
6 1 36 58 5	29 6 10	30 88 1
7 44 38	ii 2 ^c 2 17	31 ^a 88 18
7 th 3 9	5 ^d 2 17	31 ^b 68 21
10 2 1 137 18	18 6 9	32 ^b 83 30; 88. 15
12 1 37 2 32 83	20 6 1	33 82. 6.
15 62 6.	27 70 9	iii 5 70. 6.

iii 25 ^a	68 31	vi 15	44 23 28	xv 48 ^c	68 31
26 ^a	68 31	16 ^d	44 31	xviii 36	115 2
41	89 12	xi 8 ^b	5 7		52 68 26
53-56	89 1	xii 7 10	72 13	xix 46	89 1
iv 1	44 30	60	108 2	xx 23	6 13
v 2	68 2	88 ^{ab}	33 8	xxii 8	68 2
2 ^b	69 17	95	33 9		57 3 10
2 ^{cd}	69 20	11 ^e	68 9	xxv 47 ^a	68 31
2 ^f	69 23	113	68 9		47 ^c 68 31
3	108 2	xiii 17	118 1	xxvii 4	108 2
26	82 17	2	90 25	xxxiv 20	45 14 84 1
42	44 30	xv 48 ^a	68 31	xxxviii 25	6 13

Taittiriya-Brahmana.

i 1 11 1	3 4 6 20	ii 7 12 3	108 2	iii 5 7 3	5 2
4 1 8	117 4	iii 2 2 2	3 9	5 12 1	68 9
4 1 9	117 4	2 4 1	1.36 58.5	6 6 4	69 6
4 8 7	74 19	3 6 7	2 17	7 13 4	68 9
5 8 8	40 13	3 9 7	6 9		
6 3 5	89 1	5 7 2	5 1		

Çatapatha-Brahmana.

i 4 1 21	135 9	iii 4 1 21	69 17	xi 5 4 5	58 12
5 1 23	3 6 137	4 1 22	69 20	xiv 9 3 11fg	90 25,
	38	4 1 23	69 22		121 1
9 3 19	70 9	xi 5 4 3	56 13	9 4 23	89 13

Āitareya Brāhmaṇa

2 7	69 6	7 19	73 14.	8 27	90 11
7 9	111 1				

Tandya Brāhmaṇa.

i 2 1	3 1	xi 5 23	33 9	xxi 3	107 2
5 8	68 9				

Gopatha Brahmana.

i 1 1	1 3 1 6	ii 1 1	2 6	ii 1 6	73 14.
2 18	8 16	1 2	91 2 4	1 10	1 29

Taittiriya Āraṇyaka.

iv 41 3 6	56 6	vi 2 1	81 30	vi 6 3	68 9
42 2	117 4	4 2	81 30.	vii 8 3	56 17

Kātyāyana-Çrāutasūtra.

h 1 21 137 38	iii 7 19 6 1	v 4 17 13 4
1 22 3 5, 137 37	iv 1 8 87 16	vi 7 6 43 3
1 23 3 6	1 9 88 1	xxi 3 13 107 2
2 8 123 2	1 13 88 18	3 27 86 14
2 11 2 15	1 14 88 21	xxv 1 11 5 13 97
2 12 137 11.	1 16 88 13	4, 8
2 13 91 2	1 32 89 6	4. 35 111 11
2 17 91 4	14 7 3 9	5 29 136 2
2 20 65 15	v 1 28 69 29	8 15 83 24
4 1 2 6	1 29 69 17	9 21 44 17
4 4 2 6	1 30 69 20	
iii 6 18 6 9	2 15 44 30	

Çāṅkhāyana-Çrāutasūtra.

r 6 6 3 6 137.38	iii 10 4 111 11	iv 8 6 56 6
6 9 3 7, 137 39	19 3 5 13, 97 4	12 8 56 6
ai 6 10 3 4	iv 4 2 87 16	12 14 70 9
6 11 3 4, 6 20	4 5 88 1	13 9 83 24
12 11 89 12	4 11 88 18	17 10 44 17
16 1 43 13	4 14 88 21	vi 2 2 3 4
17 7 40 13	5 2 88 15	8 6 108 2
17 8 70 1	5 8 89 6	viii 2 13 88 18
iii 4 14 111 11	7 6 91 4	

Āçvalayana Çrāutasūtra.

1 4 7 3 7, 137 39	ii 6 14 88 24	ii 7 13 89 5
ii 3 1 69 6	7 1 88 18.	9 10 74 19 20
5 17 89 19	7 2 88 21	iii 13 111 11
6 2 88 1	7 6 88 15	v 2 14 108 9
6 9 87 16	7 8 89 1	

Āpastamba-Çrāutasūtra.

i 7 13 87 16	i 19 8 2 6	vi 5 4 3 4
8 7 88 1		

Lātyāyana-Çrāutasūtra

1 2 12 97 17	ii 10 5 88 21	iv 9 16 3 6 137 38
2 13 97 14	12 17 90 20	11 10 91
9 11 3 1	iii 2 10 89 1	11. 12 77 42 91.4
ii 4 5 3 6 7, 137	3 1 89 12	v 2 11 89 1
38 39	5 5 69 2	
10 4 88 18	5 11 72 13.	

Vāitāna-Sūtra.

1. 3	1. 4; 1. 6.	3. 10	91. 4.	16. 17	6. 1.
1. 16	59. 18.	4. 7	6. 9.	17. 4	108. 2.
1. 18	2. 18.	4. 22	6. 19; 42. 17	20. 9	89. 1.
1. 19	3. 4; 90. 22.	5. 10	8. 8, 16.	24. 7	6. 11.
1. 20	3. 5; 137. 37.	7. 4	3. 4.	38. 1	97. 8; 117. 4.
2. 2	2. 6.	7. 6	3. 9.	38. 4	88. 29.
2. 5	137. 11.	11. 13	82. 11.		
3. 8	91. 2.	11. 24	7. 19.		

Ācvalāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 2. 1	74. 3.	i. 22. 2	56. 12.	iv. 3. 3	81. 5.
3. 10	6. 34.	22. 21	56. 3.	3. 18	81. 19.
16. 5	106. 7	24. 31	92. 17.	3. 26	81. 31
17. 8	53. 2.	24. 32	92. 14.	3. 27	81. 30.
17. 8	44. 30	ii. 2. 4	74. 15	4. 8	40. 5; 52. 7.
17. 17	54. 1.	4. 13	45. 14; 84. 1.		
20. 8	56. 1 ^o	9. 9	43. 13.		

Çāṅkhāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 9. 3	3. 10	ii. 15. 3	92. 17.	iii. 8. 3	74. 19.
27. 7	106. 7.	iii. 4. 7	43. 13.	8. 4	74. 20.
28. 12	44. 30.	4. 8	43. 13.	13. 3	45. 14; 84. 1
ii. 4. 5	56. 12.	7. 2	89. 12.	iv. 18. 2	56. 12.
14. 4	74. 3.	7. 3	89. 13.	v. 1. 7	40. 13.
14. 5	43. 13.	8. 2	74. 13	9. 4	89. 1.

Gobhila-Gr̥hyasūtra.

i. 4. 4	74. 3.	ii. 10. 41	56. 3.	iv. 3. 27	89. 6.
4. 9	74. 3.	iii. 8. 16	74. 19.	4. 3	88. 1.
6. 14	3. 6, 137. 38.	10. 28	44. 17.	4. 22	45. 14; 84. 1
7. 23	1. 37; 2. 32.	iv. 1. 6	2. 11.	5. 7	3. 4.
7. 25	2. 33.	3. 2	87. 16.	7. 32	43. 13.
ii. 6. 6	33. 7.	3. 10	87. 8.	10. 9	92. 14.
9. 14	44. 30.	3. 11	88. 13.	10. 22	92. 17.
10. 34	56. 12.	3. 12	88. 21.		

Pāraskara-Gr̥hyasūtra.

i. 3. 27	92. 14.	ii. 1. 21	54. 1.	iii. 1. 4	74. 16.
3. 30	92. 17.	3. 2	56. 12.	3. 9	45. 14; 84. 1.
12. 3	74. 3.	4. 2	56. 3	4. 7	43. 13.
ii. 1. 10	44. 30.	9. 2	74. 3.	15. 22	135. 9.

Maitrabrāhmaṇa

i. 6. 5	44 30.	ii 3. 16	45 14, 84 1	ii 6 1	43 13.
ii 2. 8	44 17				

Nirukta.

5 1	69 6	10 17	43 13	10 35	117. 4
9. 23	46. 3.				

Atharva-pariçīṣṭa.

19 1	140 1. 4, 5, 6	34 7	26 1.	34 25	41. 8, 82 31.
19 3	140. 11 14, 15,	34 8	46 9	34 26	9 1, 2
	16, 17 19 20,	34 10	13 1	34 27	9 4, 10 24,
	21	34 11	8. 2, 25 36		17 10
22 3	137 17	34 12	16 8	34 29	16 8, 25 36,
24 1	137 17	34. 13	14 7		104 3, 105 1
34 1	9 7	34 16	50. 13	34 30	17 1
34 3	8 25	34 17	14 25, 50 13	34 31	32 27
34 4	8 24, 54 11,	34 19	59 18.	39 9	79 28
	94 15, 95 4;	31 20	9 7	73 12	105 1
	96 4, 114 3	34 21	47 8	74. 4	105. 1.
34 5	8 23	34 22	18 25		
34 6	30 17	34 24	26. 33		

Miscellaneous Texts.

Karmapradīpa	1. 8	1 5.
Kāthaka-gr̥hyasūtra	xiv 2	74. 3.
Gr̥hyasamgraha	i 96	3 4
Taittiriya-upanīṣad	i 4 3	56. 17
Gobhila-çrāddhakalpa	ii 9	52 17.
Nakṣatrakalpa	36	46 55
Mānava-gr̥hyasūtra	ii. 12	74 3
Mānava dharmasāstra	iv 112	141 40
Yajñavalkya	i 230	82 17
	iii 146	83 2
Vasīṣṭha dharmasāstra	xiii. 40	141 29
Viṣṇusmṛiti	67. 3	74 3
Çāntikalpa	21	25 23.
	22	76 2

Cross-references from the Kāuṣika.

1. 24	8 11, 61 38;	2 1	137 32	2 17	3 7
	137 4.	2 7	6 33.	2 18	137 1, 33
1 26	6 15	2 9	61 36	3 1	68 17
1. 36	47. 1, 58 5	2 10	6 33	3 2	6 17, 47 1.

3 4	58 7, 78 13		121 1, 127 10,	9 9	53 8
3 5-8	137 37		140 20	10 1	57 31
3 6	137 38	7 15	10 2, 30 2	10 2	73 13
3 7	137 39	7 16	10 7, 40 1	10 4	11 2, 11, 12
3 8	137 40	7 17	25 37		11, 18 32
3 9	44 38	7 18	26 19, 28 15	10 7	7 16
3 14	49 11	7 19	16 29, 41 13	10 9	6 22
3 15	14 1	7 23	53 2	10 16	29 12
3 19	47 8, 9, 10	7 25	53 2	10 17	58 13
3 20	47 1	8 2	25 36	10 18	58 13
4 1	3 19	8 10	46 7	10 24	12 15
4 9	5 1	8 11	61 38	11 1	18 6
4 19	5 1	8 13	71 15	11 4	106 7
5 5	6 23 137 42	8 15	39 3, 58 15,	11 7	59 8
5 7	3 19		83 4	11 12	12 4, 18 2
5 8	72 37	8 16	39 5, 39 6,	11 19	13 1, 52 20.
5 13	97 4		41 4, 53 4	12 1	8 9
6 3	3 19	8 17	16 1, 18 10,	12 2	8 9
6 17	17 6 124 1		50 15, 76 19	12 4	18 25
6 19	47 17, 47 20	8 18	47 23, 39,	12 9	35 19
6 23	73 4, 13		82 26	12 10	10 24, 13 1,
6 23	5 5	8 19	19 27		12, 132 15
6 30	42 12, 73 13	8 20	106 7	12 15	10 24.
6 34	17 6, 93 13,	8 21	46 4	13 1	11 19, 52 20,
	104 3, 123 1	8 22	44 20		59 9 26, 139
6 37	25 20	8 23	43 3, 4, 5,		15
7 1	17 2, 18 8,		120 9	13 5	26 40, 27 5
	51 9	8 24	26 29, 94 15,	13 12	24 24, 54 6
7 2	18 19 20; 22		95 4, 96 4,	14 1	3 15
	12		101 3, 114 3,	14 7	14 26, 16 4,
7 4	38 6		136 9		139 7
7 5	10 6, 46 19,	8 25	25 22 34, 44	14 8-10 15 7	
	48 2		15, 136 9	14 8-11 16 23	
7 6	10 6	9 1	7 14, 27 34,	14 14	25 22, 42 21.
7 7	46 1		41 14, 43 12	14 22	16 26
7 8	10 1, 11 1,	9 2	25 20	14 24	15 3
	123 7 10	9 4	22 20	14 25	50 13
7 14	18 3 5, 25,	9 6	39 7, 27, 43	14 23	16 6 15, 23
	19 1, 41 14,		5, 44 5	14 29	16 23
	46 29, 68 39,	9 7	43 5	15 1	22 12

15 4	72 16.	24 22	18 25; 19 1	28 10	36 33
15. 13	37. 1.	25 2	26 1.	28 13	29 22; 53. 12.
15. 14	37. 1.	25 10	8. 9; 36 27.	28. 15	7 18, 31 27.
16 1	8. 18.	25. 11	8. 18; 36. 27	29 1	32 20.
16. 4	14. 7.	25. 13	8. 9.	29 6	32 21, 24
16. 6	6. 23	25 18	51 15.	29 7	32. 25
16. 8	104. 3; 139. 7.	25 26	6. 37	29 10	32 5.
16 12	8. 22	25 35	26. 28	29. 13	31 6
16 14	48. 1	25 36	8 2; 26 28.	29 19	30 7
16 27	17 34.		50 4, 59 14,	29 22	58 12.
17. 10	8. 18.		29; 52 47;	30 1	31 6, 8
17 34	3 15.		137 4, 139 7	30 12	26 24, 41. 3.
18. 3	7 14	25 37	31 1	30 16	31 16.
18 7	19 9	26 1	27. 5, 7, 23, 32	31 26	28 15
18 11	39 22		28 8, 13, 17,	32 8	35 23, 39 11;
18 16	39 22		29 18, 30 7,		47 55
18 19	7. 2		17; 32 17	32 17	40 4, 41. 40
18 19	24 45	26 4	75 13; 82 5	32 21	35 4, 8
18 25	19 1, 24 46	26 16	27 29	32 24	29 6.
18 32	23 7	26 19	7 18	32 25	29 7
19 22	10 2	26 22	35 7, 36 33	32 27	52. 16, 58.
20. 1	23 17, 24 36;	26 24	30 12, 41 1, 3		24, 25
	106 8	26 33	139 7	32 29	34 2, 11
21 2	86 6	26 40	27 5	33 13	36 12; 36 32.
21 11	66 13	26 43	32 6	34 2	34 11
21 13	35 24	27 3	32 10	34 3	24 3
21. 14	48 41	27 5	13 5, 26 40	34. 12	75 7.
23 4	19 23, 42 11	27 10	40 8.	35 4	37. 21; 35 8.
23. 5	24 15	27 15	29 20	35 7	26. 22; 36 33
23 6	43 3	27 18	29 21.	35 12	98. 2
23 9	38 26	27. 19	36 24	35 19	12. 9.
23 11	43 1, 50 4.	27 29	29 8, 30. 8,	35 28	32. 8, 36. 14,
23 13	51 13		16; 32. 10		39 11, 12, 47
23. 17	24 36	27 34	26 1; 29 8,		54, 55, 49 23.
24. 3	34 3		30. 8	36 12	36 32
24 10	31 28	28. 1	29 1; 31. 6;	36. 22	50. 2
24 13	76 23.		32 20	36. 33	26 22, 55 7
24 14	38 29; 39. 9	28. 4	32 7.	38. 2	47. 31, 49 13
24 15	23 5.	28. 7	39 6.	38. 7	16. 16
24 21	25 24	28 9	36. 33	38. 18	33 16.

38 26	23 9	47 1	3. 15 19, 25	53. 2	7 95 54 19
39 1	38 21		27, 48. 30.	53 3	67 20
39 6	8 16, 24 13,	47 7	3 19	53 6	44 3 54 16,
	23 7	47 8	3 19		55 1
39 7	9 6, 69 7	47 9	3 19	53 15	54 19
39 8	46 7 8	47 14	49 20	53 16	55 2 54 19
39 9	46 7 8, 76 23.	47 22	44 33	53 17	55. 2 3
39 20-27	71 13	47 25 28	43 11	53 20	55 4
39 22	18 11	47 25	30 14, 49 20	54 1-7	55 5
39 27	9 6 43 5	47 28	49 21, 69 8	54 5	13 12
	44 5	47 29	48 21	54 11	52 18, 139 7
40 4	32 17 41 40	47 31	32 2 49 13 23	54 14	58 17
40 5	52 7	47 32	7 25 48 20	54 17	58 17
40 7	30 12, 41 3	47 37	26 18	54 19	53. 16
41 1	26 24	47 38	48 21	55 1	42 13
41 2	48 20	47 39	8 18	55 17	10 19, 17 31
41 6	8 18	47 39	48 9	56 1	57 32
41 8	42 1 82 31	47 51	48 4 32	56 5	57 32
41 14	7 14	47 54	35 28 49 23	56 17	57 16
42 1	57 32	47 55	35 28	57 16	56 17
42 12	59 25	48 3	48 9	57 23	53 4
42 15	68 35	48 4	47 52 43 32	57 31	54 11
42 16	6 19 47 20,	48 11	47 28, 49 21	58. 1	6 22
	68 35	48 20	41 2 47 32	58 7	24 24
42 22	14 14 82 4.	48 39	32 17 40 4	58 9	56 17
43 3	23 6	48 42	49 22	58 11	53 1
43 4	120 9	49 2	47 31	58 12	29 22
43 5	9 6, 39 27,	49 11	38 2, 47 31	58 16	54 14
	44 5, 69 7	49 20	48 43	58 17	54 14
43 11	136 8	49 21	69 8	58. 18	54 14, 17
44 1	24 9	49 23	35. 28, 47 54.	58 22	52 16
44 2	42 7	50 1	8 2, 77 3	59 1	6 22, 8 5,
44 3	53 6	50 2	36 22		52 18.
44 6	39 27, 43 5,	50 12	59 6	59 24	137 43
44 30	92 18	50 13	14 25 51 7	59 25	42 11
44 31	47 22	50 15	76 19	59 28	72 30
45 14	84 1	50 16	8 18.	60 1	55 6, 137 43.
46 7	39 9 69 7	52 16	58 14 24 59 1	60 7	46 30
46. 8	39 8	52 18	54 11	61 11	67 26
46 30	60 7	52 20	11 19	61 39	8 11

62 3	62. 19	76 10	81 30	86. 19	71 16
62 14	66 7.	76. 18	8 18	86 22	71 19
62 18	64. 26.	76 19	50 15	86. 27	82 10.
62 22	64 24.	76 23	77 6	87 8	83 3
64. 10	80 25.	76 24	24 13	87 29	81 44
64 22	24 10, 81 23	76 33	39 9, 79 1	87 30	81 44, 88 29
66 2	68 33.	78 13	79 25	83 29	87 30
66 3	68 33	79 1	76 33	90-93	76 9
66 7	62 14.	79 25	78 13.	90 1	83 12
66 13	21 11	80 25	82 22	90 24	118 1
66 16	84 3	80 35	82 31, 83 20,	91 1	118 1
67 5	140 1		84 13	92 18	44 30
67 6	50 6	80 37	81 20.	93. 9	101 1
67 17	140 4	81 20	80 37	93 13	104 3
67 22	53 4	81 23	24 10	93 15	107 1
67 26	61 11	81 44	85 26, 86 17,	93 22	115 1
68 2-6	68. 18		87 30, 88 29	93 37	130 1
68 13-23	62 2	82 2-19	86. 28	93. 43	136 1
68 19	62 3	82 5	75 13	94 11	53 4
68 22	62 2	82 22	80 25	94 16	97 9, 106 3.
68 34	66 2	82 29	85 25	96 3	97 6
71 7	109 5, 110. 4,	82 31,	41 8, 80 35,	97 4	5 13
	111 5, 126 9		83 20 84 13	97 6	96 3
71 8	82 26.	82 36	86 99	104 2	105 1
71 12	81 33	83 3	85. 17	104 3	16. 8, 25. 36,
71 16 24	86 19	83. 20	80 35, 82 31,		105 1, 113 3,
71 19	86. 27		84 13		123. 1, 139 7.
72 30	59 23.	83 23	84 13	105 1	93 3, 104 2 3.
72 44	73. 4 13	83 25	84 6	108. 2	133 7
73 4	6 22, 30.	83 27 29	87 23	109 5	71 7, 110 4,
73. 13	6 22 30.	84 1	45 14		111 5, 126 9
74	34 12	84. 9	8 18	110. 4	71 7, 109 5,
74 13	10 2	84 13	80. 35, 82. 31,		111 5, 126. 9
74 19	82 13, 135 9		83 20.	110 6	111 8.
74 23	6 22	85 19	83 3.	111 5	71 7, 109 5,
75 6	79 23	85 26	81 44, 86 17,		110 4, 126 9
75. 13	87 5		87 30, 88	111 8	110 6
76 1	79 20.		29	114 2	96 3, 113. 2.
76 4	79 20.	86. 17	81 44, 85 26,	116 3	49 8.
76 9	90 1		87 30, 88. 29	116 4	47 1.

118 1	90 25	130 2	131 2	137 4	25. 36, 90 1
120 1	126 5	130 3	125 3, 4,	137 41	5 5
121 1	127 10		131 3	138 2	19 28.
125 4	130 3, 131 3	131 2	130 2	138 5	19 28
126 3	106 2	131 3	125 34 130 3	139 5	82 13
126 5	120 1	132 1	93 37	139 22	6 23
126 9	71 7 109 5,	135 4 7	139 5	140 1	67 5
	110 4 111 5	135 4	53 4	140 4	67 17
128 2	114 2	135 9	74 20, 129 2	140 5	78 13
129 2	135 9	137 1	47 2	140 18	68. 39
130 1	93 37	137 3	3 8		

72129
